

Holy Bible

Aionian Edition®

Asante Twi Nkwa Asem
Asante Twi Bible
New Testament

Holy Bible Aionian Edition ®

Asante Twi Nkwa Asem
Asante Twi Bible
New Testament
Language: Twi
Ghana

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 9/10/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0, International
Biblica, Inc., 1996, 2020

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 5.3.10 (Pro) on 12/3/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously and <https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>
Volunteer help and comments are welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Asante Twi at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal*! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to *eternal* life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of *eternal punishment*. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0/, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Asante Twi at AionianBible.org/History

- 06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoa Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
- 08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
- 08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
- 10/20/24 - Gospel Primer handout format.
- 11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
- 01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
- 03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
- 06/21/25 - 468 translations now available in 230 languages.
- 09/01/25 - 538 translations now available in 291 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Mateo	1
Marko	31
Luka	50
Yohane	81
Asomafoə	105
Romafoə	135
1 Korintofoə	149
2 Korintofoə	162
Galatifoə	171
Efesofoə	176
Filipifoə	180
Kolosefoə	184
1 Tesalonikafoə	187
2 Tesalonikafoə	190
1 Timoteo	192
2 Timoteo	196
Tito	199
Filemon	201
Hebrifoə	202
Yakobo	212
1 Petro	215
2 Petro	219
1 Yohane	222
2 Yohane	226
3 Yohane	227
Yuda	228
Adiyisəm	229

APPENDIX

- Reader's Guide
- Glossary
- Maps
- Destiny
- Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Yesu kaa se, "Agya, fa kye won, efiri se, wənnim dee wəreye."

Afei, asraafø no kyekeye ne ntadee mu bø so ntonto faee.

Luka 23:34

Mateo

1 Yesu Kristo a əfiri Əhene Dawid ne Abraham abusua mu no mpanimfoo din na edidi sooyi: **2** Abraham ba ne Isak, Isak ba ne Yakob; Yakob nso mma ne Yuda ne ne nuanom. **3** Yuda mma ne Peres ne Sera. Won maame ne Tamar. Peres ba ne Hesron enna Hesron nso ba ne Ram. **4** Ram woo Aminadab; Aminadab woo Nahson; Nahson nso woo Salmon. **5** Salmon ne ne yere Rahab woo Boas; Boas ne ne yere Rut woo Obed; Obed nso woo Yisai. **6** Yisai ba ne Əhene Dawid. Dawid ba ne Salomo. Dawid ne Batseba a na anka əyə Uria yere no na wəwoo Salomo. **7** Salomo woo Rehoboam; Rehoboam woo Abia; Abia woo Asa. **8** Asa woo Yehosafat; Yehosafat woo Yoram, Yoram nso woo Usia. **9** Usia ba ne Yotam; Yotam ba ne Ahas: Ahas ba ne Hiskia. **10** Hiskia ba ne Manase, Manase ba ne Amon; Amon nso ba ne Yosia. **11** Yosia woo Yekonia ne ne nuanom. Wəwoo won ebere a na Yudafoō te nnommum mu wə Babilon no. **12** Won a wofiri Babilon nnommum mu baez no akyi awoo ntoatoasoo nie: Yekonia woo Sealtiel; Sealtiel woo Serubabel. **13** Serubabel woo Abihud; Abihud woo Eliakim; Eliakim nso woo Asor. **14** Asor ba ne Sadok; Sadok ba ne Akim; Akim ba ne Elihud. **15** Elihud ba ne Eleasa; Eleasa ba ne Matan. Matan nso ba ne Yakob; **16** Yakob woo Yosef a əwaree Maria no. Saa Maria yi na əwoo Yesu Kristo. **17** Awoō ntoatoasoo a əfiri Abraham so de besi Əhene Dawid so ye dunan. Efiri Əhene Dawid so de besi ebere a wofaa əman no nnommum kəo Babilon no nso awoo ntoatoasoo ye dunan saa ara. Saa ara nso na əfiri ebere a wotu firii Babilon sane baa won əman mu bio no de besi Kristo awoo so nso ye awoo ntoatoasoo dunan. **18** Sedee Yesu Kristo awoo ho nsəm tee nie: Wəde ne maame Maria maa Yosef se ənware no, nanso ansa na wəbəhyiam se awarefəo no, əhunuu se wanyinsen dee əfiri Honhom Kronkron. **19** Ebaa saa no, ne kunu Yosef a ədi ne ho ni no ampe se əbəgu Maria anim ase enti, əyəs n'adwene se əbəgyaa no awadee kəkoam. **20** Ebere a asem no aye Yosef dadwene no, Awurade əbəfoō beyii ne ho adi kyereə no daee mu. Əbəfoō no ka kyereə no se, "Yosef, Dawid aseni, nnyae Maria awadee əfiri se, ne nyinsen no firi Honhom Kronkron. **21** Əbewo əbarima na wəato no edin Yesu, aseə se Agyenkwa, əfiri se, ono na əbəgye ne nkurəfoō nkwa afiri won bəne mu." **22** Yei nyinaa baa mu de hyee dees Awurade nam odiyifoo no so kaeə no ma se: **23** "Əbaabunu no bənyinsen, na wawo əbabarima, na wəato no edin Immanuel" a aseə no se, "Onyankopən ne yən wə hə." **24** Ebere a Yosef nyanees no, əyəs sedee əbəfoō no hyee no se ənye no. Enti əkfaa Maria baa ne fie ma əbeyee ne yere. **25** Yosef ne Maria anhyia da kəsii se Maria woo əbabarima maa Yosef too ne din "Yesu."

2 Ebere a Əhene Herode di adee no na wəwoo Yesu wə Betlehem a əwə Yudea. **2** Saa ebere no ara mu na anyansafoō bi firi apuees baa Yerusalem bəbisaa se, "Ehe na Yudafoō əhene a wəawo no no wə? Əhunuu ne nsoromma wə apuees noho enti na yeaba se yerebesom no." **3** Əhene Herode tee saa asem yi no, əhaa n'adwene yie. Saa ara nso na əhaa Yerusalemfoo nyinaa adwene. **4** Əhene Herode freeə əman no mu asafoō mpanin ne Atwersəm no akyerəkyerəfəo bəhyiae. Əbisaa won se, "Əhefa na wəbəwo Kristo no?" **5** Wəbuua no se, "Betlehem a əwə Yudea. Na yei ne dees odiyifoo no kaeə: **6** "Ao kuro Betlehem, wo a wonyə akumaa wə Yuda asafohene mu, wo mu na meyi dees əbədi me əman Israel anim afiri." **7** Əhene Herode freeə anyansafoō no kəkoam bisaə won ebere poteə a wəhunuu nsoromma no. Ətoaa so ka kyereə won se, **8** "Monko Betlehem nkəhwehwə abəfra no. Se mohunu no a, mommekə nkyere me, na me nso menkəsom no bi." **9** Anyansafoō no tiee əhene no asem no wiees no, wəkəeə. Wərekə no, nsoromma a wəhunuu wə apuees no sane yii ne ho adi bio kyereə won. Edii won anim kəsii beaəs a wəawo abəfra no wə Betlehem hə. **10** Ebere a wəhunuu nsoromma no no, won ani gyee mmoroso. **11** Wəduruu efie a abəfra no ne ne maame Maria wə no, wəkoto səree no. Wəde won akyedee a əyəs sikakəkə, aduhwam ne kurobo yee no aye. **12** Onyankopən soo won daee bəə won kəkə se

wonnsane nkə Herode nkyen bio wə Yerusalem. ho no nyinaa kəo ne nkyen wə esere no so Enti wofaa ekwan fofor so kəo wən kurom. 13 ho kətiee asem no bi. 6 Wəkaa wən bəne ma Anyansafoo no kəe akyiri no, Awurade əbofoo əbəə wən asu wə Asubənten Yordan mu. 7 soo Yosef daee se, “Sore fa abəfra no ne ne Yohane hunuu se Farisifoo ne Sadukifoo pii reba maame na monkə Misraim nkətena hə nkəsi ne nkyen ma wəabə wən asu no, əka kyerees se məkyere mo əbere a mobesane aba. Efiri wən se, “Awə mma! Hwan na əka kyerees mo se se, Əhene Herode rehwehwə abəfra no akum monnwane mfiri Onyankopən abufuo a əreba no.” 14 Anadwo no ara, Yosef faa abəfra no no ano? 8 Monkəbə əbra pa mfa nkyere se ne Maria siim kəo Misraim, 15 na wətenaa hə moasakyera ampa. 9 Na monnhohoa mo ho kəsii se Əhene Herode wui. Yei na emaa dees se moyə Abraham asefo, efiri se, Onyankopən Awurade nam odiyifoo no so kaees se, “Mafre betumi ama saa aboo yi adane nnipa ma woabeyə me Ba afiri Misraim” no baa mu. 16 Herode Abraham asefo. 10 Onyankopən de n'abonnua hunuu se anyansafoo no adaadaa no no, ne ato dua biara a ənso aba pa nhini ho se əde bo fiu mmoroso. Əsomaan n'asraafoo se wənkə ətəwa, na əde agu ogya mu ahye no. 11 “Me dees, Betlehem ne nkuro a atwa ho ahyia no nyinaa mede nsuo na ərebo wən a wəasakyera wən su mu nkəkunkum mmadoma mmarimaa kəsi wən no asu. Nanso dees ədi m'akyi reba no dees, əso a wəadi mfees mmieno so, sedee anyansafoo no sene me a ne mpaboa mpo mense se mekura. əbere a wəkaa se wəwoo abəfra no wə mu no Əno dees, se əba a, əde Honhom Kronkron ne kyere no. 17 Dees wənam odiyifoo Yeremia so ogya na əbebo mo asu. 12 Əbehuhu aburoo no kaees no baa mu se, 18 “Wəte nne bi wə Rama. so ayiyi mu aba pa no afiri ntetə no mu, na əde Əye osu ne agyaadwo; Rahel resu ne mma; na aba pa no akəsie, na əde ogya a ənnum da ahye əmpe se wəkyekyere ne were, efiri se, wəntə ntetə no pasaa.” 13 Yesu tee Yohane Osubəni ase bio”. 19 Herode wui akyiri no, Awurade nka no, əfiri Galilea baa Asubənten Yordan ho əbofoo yii ne ho adi kyerees Yosef wə daee mu wə se Yohane mmə no asu. 14 Yohane hunuu se Misraim ka kyerees no se, 20 “Sore na fa abəfra əmfata se əbo Yesu asu. Yei enti, əkaa se, “Wo no ne ne maame kə Israel asase so, efiri se, wən na esə se wobə me asu, na ənye me.” 15 Enna a wəpəes se wəkum abəfra no awuwu.” 21 Yosef Yesu nso ka kyerees no se, “Etwa ara na etwa se faa abəfra no ne ne maame sane kəo Israel asase wobə me asu sedee əbeyə a dees Onyankopən so bio. 22 Yosef tee se Arkelao a əye Herode ba ahye ato hə no bəba mu.” Yesu asem a əkaes na ədi əhene wə Yudea saa əbere no mu no, no enti, Yohane bəə no asu. 16 Wəbəə Yesu asu əsuroo se əbekə hə. Awurade sane soo no daee wiesse no, əfiri nsuo no mu, na hwe əsoro buee. fofora bio se ənnkə Yudea, na mmom, ənkə Əhunuu Onyankopən Honhom se əresiane ba ne Galilea. 23 Enti, wəkətenaa kuro Nasaret mu. so se aborənomə. 17 Əhə ara, enne bi firi əsoro Yei nso maa dees adiyifoo no kaees se, “Wəbefre kaa se, “Yei ne me Də Ba a əsə m'ani.” no Nasareni” no baa mu.

4 Yei akyi no, Honhom Kronkron faa Yesu kəo

3 Əberə a Yesu ne n'awofoo wə Nasaret no, esere so se əbonsam nkəsə no nhwə. 2 Saa Yohane Osubəni bekaa asem wə Yudea esere əbere no mu, Yesu dii mmuada adaduanan awia so se, 2 “Monnu mo ho; momfa mo ho mma ne anadwo. Yei maa əkəm dee no. 3 Əbonsam Onyankopən na əsoro ahennie no abən” 3 baa Yesu nkyen bəka kyerees no se, “Se wone Yohane ne dees odiyifoo Yesaia kaa ne ho asem se, Onyankopən Ba no a, ka na saa aboo yi nnane “Nne bi reteam wə esere so se, ‘Monsiesie ekwan aduane.’” 4 Yesu buaa no se, “Wəatwərə se, ‘Ənye mma Awurade; momma n'atempən ntene!’” aduane nko ara na cho hia onipa wə n'asetena 4 Saa əberə no na Yohane fira yoma ho nwı mu, na mmom, dees əhia titire ne Onyankopən ntoma, bə aboa nhoma abəsəo. Na n'aduane asem.” 5 Afei, əbonsam de Yesu kəo Yerusalem ye ntutumme ne əwo. 5 Yerusalemfo ne de no kəgyinää asəredan a əwə hə no atifi pəs, Yudeafoo ne nnipa a wote Asubənten Yordan 6 na əka kyerees no se, “Se wone Onyankopən Ba

no ampa ara a, huri firi deε wogyina hō si fam, ahodoo ha wōn no nyinaa firi Siriaman mu bresε efiri se, woatwere se, “Onyankopon besoma no ma ɔsaa wōn nyinaa yadeε. 25 Anwanwadeε n’abofoo abesō wo, na woammehwe abotan so.” a Yesu yeeε yi maa nnipakuo a wofiri Galilea ne 7 Yesu buaa bio se, “Woatwere se, ‘Nsə Awurade Nkuro Edu “Dekapoli” no mu ne Yerusalem ne wo Onyankopon nhwe.” 8 Yei akyi no, əbonsam Yordan agya tu dii n’akyi.

de Yesu kōo bepo tenten bi apampam. Əde n’ani kari kyereε no ewiase ahennie ahodoo ne emu animuonyam nyinaa. 9 Afei, əka kyereε Yesu se, “Se wobekoto asom me a, mede deε wohunu yi nyinaa bema wo.” 10 Ehō ara na Yesu buaa se, “Firi me so, Əbonsam! Hunu se, woatwere se ‘Koto som Awurade, wo Onyankopon, na əno nko ara na som no.’” 11 Yesu ano siis no, əbonsam gyaa no hō koeε. Enø akyi, abofoo baa Yesu nkyen besom no. 12 Yesu tee se woakyere Yohane no, əkoo Galilea. 13 Əduruu Galilea no, wantena Nasaret, na mmom, ətwaam Nasaret hō kətenaa Kapernaum a əwo Galilea mpoano no, Sebulon ne Naftali ahyee so. 14 Yei maa deε Odiyifoø Yesaia kaε se, 15 “Sebulon asase ne Naftali asase, epo əkwan so, Yordan agya, Galilea a amanamanfoo te hō, 16 nnipa a wōte sum mu no, Hann kesee bi apue ama wōn. Hann no apue ama wōn a wōte owuo asase so.” 17 Efiri saa ebere no, Yesu firii n’asenka ase se, “Monnu mo ho, momfa mo ho mma Onyankopon na əsoro ahennie no aben.” 18 Eda bi a Yesu nam Galilea mpoano no, əhunuu anuanom baanu bi a wōn nyinaa ye afarefō se wōregu asau epo no mu. Saa anuanom yi mu baako din de Simon a ne din foforō nso de Petro. Əbaako no nso din de Andrea. 19 Yesu ka kyereε wōn se, “Mommmedi m’akyi na məkyere mo əkwan a wōfa so yi nnipa kra.” 20 Ehō ara, wōgyaa wōn asau no guu hō bedii n’akyi ne no koeε. 21 Əkoo n’anim kakra no, əhunuu Sebedeo mma baanu a wofre əbaako Yohane ənna əbaako nso din de Yakobo, se wōne wōn agya te kodoo mu retuatua wōn asau mu. Yesu frēε wōn nso se wōmmedi n’akyi. 22 Ntem ara, wōgyaa wōn agya ne kodoo no hō bedii n’akyi. 23 Yesu kyinkyinii Galileaman mu nyinaa kaa ahennie no ho asempha wō Yudafoø hyiadan mu. Əsaa nyarewa ahodoo a wōde baa n’anim nyinaa nso. 24 Yesu anwanwadeε a əyeeε yi tre kōduruu Siriaman mu nyinaa. Yei maa wōde wōn a ahonhommōne wō wōn so, wōn a wōtwa, wōn a wōyare mmubuiε ne wōn a nyarewa

5 Əhunuu nnipakuo no saa no, əkoo bepo bi so. Ətenaa ase no, n’asuafoø no kōo ne nkyen. 2 Na əhyee aseε kyerekkyereε wōn se, 3 “Nhyira ne wōn a wōyε ahiafoø wō honhom mu, na wōn na əsoro ahennie ye wōn dea. 4 Nhyira ne wōn a wōn were aho, na wōn na Onyankopon bəkyekyere wōn were. 5 Nhyira ne ahobreasefoo, na wōn na Onyankopon bema wōadi asase so. 6 Nhyira ne wōn a wōn pe ne se wōbeyε Onyankopon apedee, na wōn na Onyankopon bema wōn dee əhia wōn. 7 Nhyira ne wōn a wōhunu mməbə, na wōn na Onyankopon behunu wōn mməbə. 8 Nhyira ne wōn a wōn akoma mu tee, na wōn na wōbehunu Onyankopon. 9 Nhyira ne apatafoo, na wōn na Onyankopon befre wōn ne mma. 10 Nhyira ne wōn a esiane se wōyε Onyankopon apedee enti, wōtaa wōn, na wōn na əsoro Ahennie no ye wōn dea. 11 “Nhyira ne mo a me din mu enti, wōya mo, taa mo, twa atoro, ka asemmmōne to mo so. 12 Momma mo ani nnye na monsepε mo ho, efiri se, mowə akatua a eso wō əsoro. Monhunu se saa ara na wōtaa adiyifoø a wōdii mo əkan no. 13 “Mone asase yi so nkyene. Se nkyene de yera a, əkwan ben so na wōbefa ama aye nkyene bio? Enye mma hwee bio, gye se wōhwie gu na nnipa tiatia so. 14 “Mone ewiase kanea. Kuro a eda bepo so no ntumi nhinta. 15 Wōnsə kanea mfa nsie, na mmom, wōde si petee mu na ahyeren ama wōn a wōwō efie no mu no nyinaa. 16 Saa ara na momma mo nneyeeε pa nna adi mma nnipa nhunu na wōnam so ahyε mo Agya a əwo əsoro no animuonyam. 17 “Monnsusu se maba se merebesee Mmara no anaa Adiyifoø no nkyerekkyere no. Na mmom, maba se merebehεye no ma sədeε ne nyinaa beba mu pεpεεpε. 18 Monhunu se əsoro ne asase da so wō hō yi, Mmara no mu biribiara rentsakra da kosi se ne nyinaa beba mu. 19 Yei enti, obiara a əbevə mmaransem no mu fa bi so, na əbekyerekkyere afoforo ama wōn nso abu mmaransem no mu fa

6 Se wobo mpaes a, ho wo dan mu, na to wo əkra ne onipadua a esom bo sene dee mobedi, epono mu, na bo w'Agya a wɔnhunu no mpaes, dee mobenom ne dee mobefira. **26** Monhwɛ na w'Agya a ənim kokoam nsem no betua wo ewiem nnomaa, wɔnnua aba enna wontwa aba ka. **7** Se mbo mpaes a, monnkasakasa bebree mmoaboa ano mfa nsie, nanso mo Agya a əwə ntiti nsem mu, nsusu se, se moye saa a na ɔsoro no ma wɔn aduane di. Monnsom bo nsene Onyankopon betie mo. **8** Mo Agya Onyankopon won anaa? **27** Mo mu hwan na adwene a ədwen nim dee əhia mo nyinaa ansa na mobisa no. **9** no betumi ato ne nkwa nna so simasin? **28** "Aden "Enti, saa ekwan yi so na momfa mmɔ mpaes: enti na modwennwene ntoma ho? Monhwɛ "Yen Agya a wowɔ ɔsoro, wo din ho nte. **10** afifidee bi se sukooko. Wɔnnye adwuma, anaase W'ahennie mmra. Dee wope nyɛ ho wɔ asase so, wɔnwene ntoma ho. **29** Nanso, Əhene Salomo sedee ətee wɔ ɔsoro. **11** Ma yen yen daa aduane ahonya ne n'animuonyam nyinaa akyi no, na enne, **12** na fa yen bɔne kye yen, sedee yede wɔn n'ahoofe nnuru sukooko yi. **30** Na se Onyankopon a wɔfom yen no bɔne kye wɔn no. **13** Mma yenkɔ tumi fira afifidee a ewɔ ho enne na əkyena ənni sohwɛ mu. Na yi yen firi əbɔnefօ no nsam." **14** ho ntoma a, mo a mo gyidie sua, əbeyɛ den Se mode wɔn a wɔfom mo mfomsoɔ kye wɔn a, na ɔrentumi mma mo dee əhia mo? **31** Enti, mo nso mo ɔsoro Agya de mo mfomsoɔ bɛkye monnnwennwene dee mobedie, dee mobenom mo. **15** Nanso, se moamfa wɔn a wɔfom mo anaase dee mobefira ho. **32** Na wɔn a wɔnni mfomsoɔ ankye wɔn a, mo ɔsoro Agya no nso gyidie no na əbere biara wɔdwene saa nneema remfa mo mfomsoɔ nkycɛ mo." **16** "Se modi no ho. Na mo dee, mo Agya a əwə ɔsoro no nim se mmuada a, monnye mo anim mimbɔmmɔbɔ yeinom nyinaa ho hia mo. **33** Enti, monhwehwe ədees nyaatwomfoɔ mmuada a wɔyɛ de pɛ nnipa Onyankopon Ahennie ne ne tenenee kane, na anim animuonyam no. Merema mo ate aseɛ əde dee əhia mo nyinaa bɛka mo ho. **34** Enti, se, saa nnipa no anya wɔn akatua dada. **17** Se monnnwennwene əkyena ho. Onyankopon no wodi mmuada a, nunu wo tirim, na hohoro ara de dee əhia mo bɛma mo. Eda biara ne mu w'anim, na ma w'anim nyɛ frɔmm, **18** na mma nsem.

nnipa nhunu se woredi mmuada, agye w'Agya a əhunu dee woye wɔ kokoam nyinaa no nko ara; na w'Agya a ənim kokoam nsem nyinaa no betua wo ka. **19** "Monnhyehye mo agyapadee wɔ asase yi so, dee ntɛfere betumi awe, na əbetumi awe nnaakyɛ na aseɛ, na akorɔmfoɔ betumi awia. **20** Mmom, monnhyehye mo agyapadee wɔ ɔsoro, dee ntɛfere ntumi nwe, na əntumi nwe nnaakyɛ nseɛ, na akorɔmfoɔ ntumi nwia. **21** Na dee w'agyapadee wɔ no, əho na w'akoma nso wɔ. **22** "Ani ye onipadua kanea. Eno enti se w'ani ye a, na wo onipadua nyinaa ye hann. **23** Nanso se w'ani nyɛ a, əma wo onipadua no nyinaa dane esum tumm. Enti, se hann a əwo wo mu no ye esum dee a, na wo onipadua no ye esum kabii. **24** "Obiara ntumi nsom awuranom baanu; se ɔyɛ saa a, əbətan əbaako, na wado əbaako anaase əbəsəm əbaako yie, na wabu əbaako animtia. Morentumi nsom Onyankopon ne ahodee. **25** "Yei enti na metu mo fo se, monnnwennwene dee mobedi anaa dee mobenom anaa dee mobefira ho. Mowɔ

7 "Momm̄mu ntɛn, na afoforɔ ammu mo ntɛn.
2 Dee mode ye afoforɔ no, eno ara na wɔde əbeyɛ mo. **3** "Aden na woma aboseaa a əda wo nua ani so no ha wo, əbere a əbɔɔ kɛsɛ da wo dee so? **4** Əbeyɛ den na woatumi aka akyere wo nua se, 'Ma menyi aboseaa a əda w'ani so no mma wo,' wɔ əbere a əbɔɔ da w'ani so. **5** Nyaatwomni! Di əkan yi əbɔɔ a əda w'ani so no ansa na woatumi ahunu aboseaa a əda wo nua ani so ayi ama no. **6** "Momm̄fa dee əho te mma nkraman. Saa ara nso na monnto mo nhwene pa ngu imprako anim! Wəbetiatia so, na woadane wɔn ho ato ahyɛ mo so. **7** "Momm̄isa, na wobɛma mo; monhwehwe, na mobɛhunu; mompem, na wobɛbue mo. **8** Na obiara a əbisa no, ənya. Obiara a əhwehwe no, əhunu; na dee opem no, wobue no. **9** "Na hwan na ne ba bisa no burodo a əbɛma no əbɔɔ? **10** Anaase əbisa no nsuomnam a əbɛma no əwɔ? Eremma saa da! **11** Na se mo a moye nnebəneyɛfօ mpo nim sedee moma mo mma nnepa a, əbeyɛ den na

mo Agya a ɔwo ɔsoro no mfa nnepa mma ne wo, se εyε wo pe a, sa me yadee.” 3 Yesu tenee mma a wobisa no no. 12 Enti, sedee mmara ne nsa de kaa ɔkwatani no kaa se, “Mesa wo nnipia nyε mma mo no, mo nso monye mma kwata no firii ne ho. 4 Yesu ka kyereε no se, wɔn saa ara. 13 “Ekwan teateaa no nko ara so na “Wo ne obiara nni w'ayaresa yi ho nkɔmmɔ. wobetumi afa aksorol! Ekwan a ekɔ ɔbonsam Kɔ na fa wo ho kɔkyere ɔsəfɔo, na bɔ afodee a kurom no tre, na n'apono nso mu baeε ma Mose hyε se wɔmmɔ se adansedie no.” 5 Yesu nnipadom a wɔfa so kɔ ɔsεεε mu. 14 Epono a kɔ Kapernaum. ɔduruu hɔ no, Roma asraafoo wɔwura mu de kɔ nkwa mu no ye ketewa na panin bi a edom hyε n'ase baa ne kyεn bebuu no ekwan a wɔfa so no nso ye teateaa, na nnipa nkotodwe kaa se, 6 “Awurade, m'abɔfra abubu kakra bi na wɔhunu fa so. 15 “Monhwε mo ho gu hɔ a orehunu amane; mesre wo, besa no yie wɔ atɔrɔ akyerεkyerεfɔo a wɔba mo nkycen yadee ma me.” 7 Yesu ka kyereε no se, “Meba ahobreasee mu se nnwan nanso wɔyε mpataku abesa no yadee.” 8 Asraafoo panin no tee Yesu a wonya mo a, wobetete mo pasaa no ho. 16 Wɔn asem a ɔkaεε no, ɔkaa se, “Awurade, memfata nnycεεε na mode behunu wɔn, sedee motumi de se woba me fie. Ka biribi na m'abɔfra no ho dua bi aba hunu dua ko a εyε no. Worentumi nte bεye no den. 9 Meyε ɔsraani a mehyε tumi bobe wo nkasee so; saa ara nso na worentumi ase, na mesane wo asraafoo a wɔhyε m'ase. nte borɔdɔma wɔ nnenkyemse so. 17 Dua a εwɔ Meka kyere wɔn mu bi se ɔnkɔ a, ɔkɔ. Meka nnyinaso pa no tumi so aba pa; na dua a enni kyere ɔfɔforɔ se ɔmmra a, ɔba. Saa ara nso na nnyinaso pa no nso so aba bɔne. 18 Dua pa se meka kyere m'abɔfra se ɔnyε biribi a, εyε ntumi nso aba bɔne saa ara nso na dua bɔne ara no no.” 10 Yesu tee saa asem yi no, εyεε ntumi nso aba pa. 19 Dua biara a εnso aba pa no, no nwanywa. ɔdanee n'ani, ka kyereε nnipadom wɔtwa de gu ogya mu hye no. 20 Onipa nnycεεε a wɔdi n'akyi no se, “Israelman mu nyinaa, na εma yehunu ne suban. 21 “Enye obiara a menhunu gyidie a ete sei da. 11 Na mereka ɔbɔ me din ‘Awurade, Awurade’ no na ɔbεkɔ akyere mo se, nnipa pii befiri apueeε ne atɔεε ɔsoro ahennie mu. 22 Atemmuo da no, nnipa aba, na wɔnε Abraham, Isak ne Yakob ato nsa pii beka akyere me se, ‘Awurade, yekaa wo ho adidi wo ɔsoro ahennie no mu. 12 Na Israelfoo a asem kyereε afoforɔ. Yεnam wo din nso so tuu wɔsiesiee ɔsoro ahennie maa wɔn no mu pii wɔ ahonhommɔne, sane yεε anwanwadee, ahodoɔ’. hɔ a wɔbeto wɔn agu esum kabii mu, na wɔde 23 Na mabua won se, ‘mennim mo da. Momfiri wɔn nsa begu won tiri atwa agyaadwoo.’ 13 me so nkɔ, nnebɔneyefoo!” 24 “Wɔn a wɔtie deε Yesu ka kyere asraafoo panin no se, “Kɔ efie. meka, na wɔdi so no te se onyansafoo a ɔsi ne Dee wogye die no aba mu ama wo!” Saa εberε dan si ɔbotan so. 25 Se osuo tɔ, na osuframa korɔ no ara mu, abɔfra no ho tɔo no! 14 Yesu bɔ, na nsuo yiri, na emu biara ka edan no a, kɔ Petro fie. ɔkɔtoo se huraεε akyere Petro ase εremmu da εfiri se, wosi sii ɔbotan so. 26 Nanso, baa ma ɔda hɔ. 15 Yesu sɔɔ ne nsa na amonom, wɔn a wɔtie deε meka na wɔnni sɔɔ no te se huraεε no tu firii ne so. ɔsore noaa aduane maa ɔkwasea bi a ɔsii ne dan sii anwea so. 27 Se osuo wɔn. 16 Saa eda no anwummere no, wɔde wɔn tɔ, na osuframa ba, na nsuo yiri, na emu biara a wɔwɔ ahonhommɔne pii brεε Yesu. N'anom ka edan no a, εbedwiri agu fam, abubu pasaa.” asem a ɔkaεε no maa ahonhommɔne no nyinaa 28 Yesu aseñka no maa nnipadom a wɔtiee no no tu yeraεε, na wɔn a wɔyare no nyinaa nso nyinaa ho dwirii wɔn, 29 εfiri se, ɔkyerεkyerεε ho tɔo wɔn. 17 Yei maa deε Odiyifoo Yesaia se obi a ɔkura tumi na ne nkyerεkyerε no nte se kaa se, “ɔfaa yεn ahoɔmmere, na ɔsooa yεn nyarewa nyinaa” no baa mu. 18 Yesu hunuu se edom no redɔɔso no, ɔka kyereε n'asuafoo no se, wɔntwa nkɔ asuogya noho. 19 Ehɔ ara Yudani ɔkyerεkyerεfɔo bi ka kyereε Yesu se, “ɔkyerεkyerεfɔo, baabiara a wobekɔ no, medi

8 εberε a Yesu sianee bepɔ no no, nnipadom
bebree dii n'akyi. 2 ɔkwatani bi baa Yesu
nkycen bekotoo no, sreε no se, “Me wura, mesre

w'akyiril!" 20 Yesu buaa no se, "Sakraman wō wo." 3 Ehō ara na Atweresēm no akyerēkyerēfōo abōn, ewiem nnomaa nso wō mpirēbuo, nanso a na wōwō hō no bi teaam se, "Obarima yi ka me, Onipa Ba no dee, menni baabi a mede me abususem. Okyere se ḥye Onyankopon!" 4 Yesu tiri tol!" 21 Asuafoō no mu baako bēka kyere no hunuu dee ḥwō wōn adwenem no, ḥbisaa wōn se, "Owura, ma me kwan na menkōsie m'agya se, "Aden enti na modwene bōne ho saa? 5 ansa na m'abedi w'akyi." 22 Nanso, Yesu ka Me Onipa Ba no, mewō tumi wō asase yi so se kyere se, "Di m'akyi. Wōn a wōawu no nsie metumi de bōne kye. Dee ḥwō he na eyē den, wōn awufoō". 23 Yesu saa nyarewa no wīee se, se obi bēka se, 'Mede wo bōne akye wo' anaase ḥkōtenaa kodoo mu na n'asuafoō no dii n'akyi. ḥbēka se, 'Sōre na nante?'" 6 Nanso, sedē ebeye 24 Preko pē, ahum kēsē bi tuīe maa asorōkye na mobēhunu se Onipa Ba no wō tumi se ḥde bu bēkataa kodoo no so. Nanso, na Yesu dee, bōne kye enti, ḥka kyere obubuafoō no se, "Sōre wada. 25 N'asuafoō no de ntēteamu kō ne na bobō wo kētē, na kō efie ḫfiri se, masa wo nkyēn, kōnyanee no kaa se, "Awurade! Gye yēn yadee." 7 Amonom hō ara, obubuafoō no sōre na yēreyē amem!" 26 Yesu nyanee se, ḥka bobō ne kētē, siim kō ne fie! 8 Nnipadōm no kyere wōn se, "Mo a mo gyidie sua, aden na hunuu anwanwadee yi no, wōn ho dwirii wōn moabo hu saa?" Ehō ara, ḥsōre teateaa ahum yie. Wōkamfoo Onyankopon se ḥde tumi a ḥte ne asorōkye no ma eyē dinn. 27 Asuafoō no saa ama onipa! 9 Yesu firi dee ḥsaa obubuafoō no ho dwirii wōn yie. Wōbisabisa wōn ho wōn ho yadee hō rekō no, ḥshunuu ḥbarima ḥtogyeni bi a se, "Onipa bēn mpo ni a ahum ne ḫpo tie no ḥte atogyeē. Wōfrē saa ḥbarima no Mateo. Yesu yi?" 28 Yesu ne n'asuafoō no duruu asuogya hunuu no no, ḥka kyere se, "Bēdi m'akyi." wō Gadarafoō asase so no, nnipa baanu bi a Ehō ara, Mateo sōre dii Yesu akyi. 10 Ebaa se ahonhommōne wō wōn so firi amusiee bēhyiaa Yesu ne n'asuafoō no kō Mateo fie kōdidiē. no. Esiane se na saa nnipa yi ye keka enti, na Wōredidi no, ḥtogyefōo ne nnebōneyefōo bebree obiara ntumi mfa faako a wōwō hō. 29 Wōhunuu baa hō ne no ne n'asuafoō no too nsa didiē. 11 no pē, wōhyē asee teateam se, "Onyankopon Farisifōo no hunuu se ḥne nnebōneyefōo ato Ba, ḥdeēn na worehwehwē afiri yēn nkyēn? nsa redidi no, anye wōn de. Wōbisaa n'asuafoō Woaba ha se worebēye yēn ayayadee ḥberē a no se, "Aden enti na mo ḥkyerēkyerēfōo no de mmere no nsoee anaa?" 30 Saa ḥberē korō no ne ho abō nnebōneyefōo a wōte seē yi?" 12 Yesu ara mu na mprakokuo bi redidi wō nkyēn baabi. tees no, ḥbuua wōn se, "Nnipa a wōnyare no, 31 Ahonhommōne no s̄rē Yesu se, "Se wotu ḥyaresafoō ho nhia wōn, na nnipa a woyare no yēn a, fa yēn kōhyē mprakokuo yi mu." 32 Yesu na ḥyaresafoō ho hia wōn." 13 ḥsane kaa bio se, tiaa wōn se, "Momfiri!" Ehō ara ahonhommōne "Monkōhwehwē yei ase wō Atwere Kronkron no no firii nnipa no mu, kōwuraa mprako no mu. mu. Wōatwere se, 'Enyē mo afōdee ne ayeyleeē Mprakokuo no nyinaa de mmirika sianee bepō na mepē, na mmom, ahummāborō.' Mammefrē no, kōguu ḫpo no mu ma ḫfaa wōn. 33 Ntem ara, teneneefōo, na mmom, mebefrē nnebōneyefōo wōn a wōhwē mprako no so no tuu mmirika kō se wōnsakra mmra Onyankopon nkyēn." 14 Eda kurom, kōkaa dee asie no kyere nkurofōo. 34 bi, Yohane Osubōni asuafoō baa Yesu nkyēn Kurom hōfōo no tee dee aba no, wōbōa twi, kō bebisaa no se, "Aden enti na w'asuafoō no dee Yesu wō hō no. Wōhunuu Yesu no, wōsreē nni mmuada, sedē yēne Farisifōo di mmuada no se ḥmfiri wōn ḥman mu hō nkō.

9 Yei akyi no, Yesu kōtenaa kodoo bi mu kō

Kapernaum, kuro a ḥte mu. 2 ḥduruu hō no, ankyere biara na nnipa bi de obubuafoō bi bēe no se ḥnsa no yadee. Na Yesu hunuu gyidie a wōwō wō ne mu no, ḥka kyere obubuafoō no se, "Oba, ma w'ani nnye, wōde wo bōne nyinā akye

no?" 15 Yesu buaa wōn se, "Mogye di se, se

ayeferōkunu ne ne nnamfonom te hō a, esē se ne nnamfonom no were ho, na wōbua da

anaa? ḥberē bi bēba a wōbēfa me afiri wōn

nkyēn. Saa ḥberē no na wōbedi mmuada. 16

"Hwan na ḥde ntoma foforo betare ntoma dada mu? Saa ntaremū no besuane dada no mu ama tokuro kēsē abeda hō. 17 Hwan na ḥde nsā

foforō begu aboa nwoma nsā nkotokuo dada ne nkuraa ase kaa Onyankopon Ahennie no ho mu? Se øye saa a, nsā no bøpae nkotokuo no asempa wō won hyiadan mu. Baabiara a økœs ama nsā no ahwie agu, na nkotokuo no nso no, øsaa nyarewa ahodoø bebree. **36** Ebere a asee. Nsa nkotokuo foforō mu nko ara na øse se Yesu hunuu nnipadøm no, ne yam hyehyee no wøde nsā foforō gugu na amma nkotokuo no ne maa won efiri se, øhunuu se øshaw ahodoø gu nsā no mu biara ansee.” **18** Yesu gu so rekasa won so a, wønhunu dees wønye ne dees wømfä a no, Yudafoø panin bi ba bekoto, sørree no. Øde wøbenya mmoa nso. Wøte se nnwan a wønni n’adesrædee too Yesu anim se, “Me babaa awu øhwefoo. **37** Eha na Yesu ka kyereø n’asuafoo no seesei ara. Menim se, se woba de wo nsa bøka se, “Otwa adwuma no døoso, na adwumayefoo no pe a, øbenyane.” **19** Yesu ne n’asuafoo no no dees, wøsua. **38** Enti, monsre adwumawura no ne øpanin no siim se wørekø øpanin no fie. **20** na ømma adwumayefoo bebree mmra ne twa Wørekø no, øbaa bi a mogya atu no mfirinhya adwuma no mu.”

dumieni firii Yesu akyi səo n'atadee ano. 21
Əkaa wə ne tirim se, "Se mede me nsa ka no
nko ara a, me ho bęye me den." 22 Yesu danee
n'ani ka kyeręe no se, "Obabaa, ma wo bo ntə
wo yam. Wo gyidie agye wo. Wo ho atə wo."
Efiri saa eberę no mu, ne ho təo no. 23 Yesu
duruu əpanin no fie ho a əhunuu se nkurəfəo
no bi resu na ebinom reto ayiase nnwom no, 24
əkaa se, "Obiara mfiri adi. Ababaawa no nwuię.
Wada!" Yesu asem a əkae yi maa nnipa no
seree no. 25 Nnipa no nyinaa firii adi no, Yesu
kəo faako a ababaawa no da hə no. Əsəo ne
nsa. Preko pę, ababaawa no nyaneę. 26 Saa
anwanwadee a Yesu yee yi tręe wə mpotam
ho nyinaa. 27 Yesu firi dee ənyanee ababaawa
no hə rekə no, anifirafo baanu bi dii n'akyi
teateam se, "Dawid ba, hunu yen mməbəl!"
28 Yesu duruu efie no, anifirafo no baa ne
nkyen. Yesu bisaa wən se, "Mogye di se metumi
ama moahunu adee?" Wəbuaa no se, "Aane,
Awurade, yegye di!" 29 Yesu de ne nsa kaa wən
ani kaa se, "Mo gyidie nyę dee mohwehwę mma
mo!" 30 Amonom hə ara na wən ani buebuee.
Yesu bəo wən ano se, "Monnka saa ayeresa
yi ho asem nkyere obiara." 31 Nanso, nnipa
no firi hə pę, wəbəo asem no dawuro. 32 Yesu
ne n'asuafo refiri adi no, wəde mumu bi a
honhomməne wə ne so břee no. 33 Yesu tuu
honhomməne no na preko pę, mumu no kasaęe.
Saa honhomməne tuo yi yee nnipa a wəwə ho
no nyinaa nwanwa ma wəkkaa se, "Yənhunuu
saa anwanwadee yi bi da wə Israelman mu
ha!" 34 Farisifoo no dee, wokaa se, "Obonsam
de honhomməne ahye no ma enti na ətumi tu
ahonhomməne no." 35 Yesu kyinkyinii nkuro so

10 Yesu frēe n'asuafōo dumieno no baa ne nkyēn, na əmaa wōn tumi sē wōntu ahonhommōne na wōnsa nyarewa ne ahoommere nyinaa. **2** Yesu asuafōo dumieno no din nie: Simon a ne din baako ne Petro ne ne nua Andrea; Yakobo ne ne nua Yohane a wōyē Sebedeo mma no, **3** Filipo ne Bartolomeo, Toma ne otogyefoo Mateo, Yakobo, Alfeo ba ēne Tadeo, **4** Simon a əfiri Kana ne Yuda Iskariot a akyire yi, oyii Yesu maeē no. **5** Yesu somaa asuafōo dumieno no hyēe wōn sē, “Monnkō deē amanamanmufoō wō anaa Samariafoo kuro biara mu, **6** na mmom, monkō Onyankopōn nnwan a wōwō Israel a wōayera no nkyēn. **7** Monkōka nkyere wōn sē, ‘Onyankopōn Ahennie no abēn!’ **8** Monsa ayarefōo yadeē, monnyane awufoo, momma akwatafōo ho nte, na montu ahonhommōne. Sēdeē monyaa no kwa no, saa ara na mo nso momfa mma kwa. **9** “Mommfa sikakōkō, dwetē anaa kōbere biara mmō mo ho. **10** Mommfa akwantubōtō anaa ntadē anaa mpaboa anaa poma mmienu. Ese sē odwumayefōo didi. **11** Kuro biara a mobēkō mu anaa akuraa biara a mobēkō aseē no, monhwewhwe onipa a onyamesuro wō ne mu akyiri kwan na montena ne nkyēn kōsi da a mobefiri hō akō baabi foforō. **12** Se moko efie bi mu a, monkyea wōn sē, ‘Asomdwōeē nka mol!’ **13** Se saa efie no mufoō gye mo fe so a, monhyira wōn, na se wōannye mo dee a, monnhyira wōn. **14** Se morefiri efie anaa kuro biara a wōannye mo wō mu no mu ako a, momporoporo efie no anaa kuro no mu mfuturo a ēwō mo nan ase no ngu hō. **15** Nokore

nie, Atemmuo da no, Sodom ne Gomora mpo m'agya a ɔwɔ ɔsoro no anim. 34 "Monnsusu bɔnya baabi agyina wɔ Onyankopɔn anim sene se mede asomdwoeɛ na ebaa asase yi so! Enye saa kuro no. 16 "Monkae se meresoma mo asomdwoeɛ na mmom akofena na mede baεɛ. se nnwan akɔ mpataku mu. Monye anifire se 35 Maba se mema “ɔbabarima asore atia n'agya, awɔ na monnwo se mmorɔnoma. 17 Nanso, na ɔbabaa asore atia ne maame, na obaa warefoɔ monhwɛ yie wɔ nnipa ho! Wobɛkyere mo, adi nso asore atia n'asebaa. 36 Obiara otamfoɔ a ne mo aseɛ, abɔ mo mmaa wɔ won asoredan mu. ho ye hu no befiri n'ankasa ne fie.' 37 "Dee ɔdɔ 18 Me enti, wɔde mo bekɔ atumfoɔ ne ahene n'agya anaa ne maame kyɛn me no rentumi nyɛ anim. Yei bɛma mo anya ɛkwan aka asempa me dee. Saa ara na dee ɔdɔ ne babarima anaa no akyere won ne amanamanmufoɔ no. 19 Se ne babaa kyɛn me no rentumi nyɛ me dee ara wɔkyere mo a, monnnwene aseɛ a mobekɔ no no. 38 Se obi amfa n'asennua na wammedi de ayi mo ho ano. Wode aseɛ a mobekɔ no m'akyi a, ɔrentumi nyɛ me dee. 39 Se woma bɛma mo ɛbere a eɛse mu. 20 Aseɛ a mobekɔ wo ɔkra som wo bo a, wobɛhwere wo ɔkra a, wo nsa honhom na ɔnam mo so bekasa. 21 "Onua beyi bekɔ. 40 "Obiara a ɔgye mo no gye me, na dee onua ama se wɔakum no. Saa ara na agyanom ɔgye me no nso gye Onyankopɔn a ɔsomaam no nso beyi won mma ama. Mma besore atia won no. 41 Se wogye odiyifoo bi se ɔyɛ Onyankopɔn awofoɔ ama wɔakum won. 22 Me enti, nnipa onipa enti a, wɔbetua wo so ka se odiyifoo no nyinaa bɛtan mo. Nanso, dee ɔbetumi agyina ara pe. Na se wogye nnipa tenenee a, wobɛnya pintinn akɔsi awieeɛ no, wɔbegye no nkwa. 23 akatua se onipa tenenee. 42 Na obiara a ɔbɛma Se wɔtaa mo kuro baako mu a, monnwane nkɔ m'akyidifoo yi mu akumaa bi nsuo anom no, kuro foforɔ mu. Mereka nokore akyere mo se, onii no akatua remmɔ no da."

morenwie Israel nkuro nyinnaa mu adwumaye ansa na Onipa Ba no aba. 24 "Osuani nsene ne ɔkyerekyerefoɔ, na akoa nso nsene ne wura. 25 Osuani sua ne ɔkyerekyerefoɔ, na akoa nso sua ne wura. Enti, se me a meyɛ efie no ti no wɔfrɛ me 'Obonsam' a, edeeɛ din na wɔremfa mfri mo! 26 "Monnsuro won a wobɛhunahuna mo. Mmere bi bɛba a nokore no beda adi. Dee wɔyɛ no kɔkoam no nyinnaa beda adi. 27 Dee mereka makyere mo wɔ esum mu yi, monka wo hann mu. Dee mereka agu mo asom yi, mompae mu nka wɔ adan atifi. 28 Monnsuro won a wɔbetumi akum mo onipadua nanso wɔrentumi nkum mo kra no. Onyankopɔn a ɔbetumi akum onipadua no ne ɔkra wɔ amanehunu kurom no nkɔ ara na monsuro no. (Geenna g1067) 29 Wəton akasanoma gye ahe? Mmienu boo nyɛ sika bi pe? Nanso akasanoma biara nni hɔ a ɔbɛwu a mo Agya no nimim ho biribi. 30 Mo tirinwi mpo, wɔakan ne nyinnaa. 31 Enti, monnsuro! Mosom bo ma Onyankopon sene nkasanoma. 32 "Obiara a ɔbekɔ se ɔnim me nnipa anim no, me nso meka se menim no m'agya a ɔwɔ ɔsoro no anim. 33 Nanso, obiara a ɔbekɔ se ɔnnim me nnipa anim no, me nso meka se mennim no wɔ

11 Yesu wiee n'asuafɔo dumieno no kasakyere no, ɔfirii hɔ kɔo nkuro a ɛbemmɛn no mu kɔkyerekyereɛ aseɛ no. 2 Yohane Osubɔni a saa ɛbere no na ɔda afiase no tee anwanwadee a Kristo reye no, ɔsomaam n'asuafoo bɛbisaa no se, 3 "Wo ne dee ɔreba no, anaa yɛnhwɛ ɔfɔforɔ anim?" 4 Yesu buaa won se, "Monsane nkɔ, nkɔka anwanwadee a moahunu ne dee moate nkyere Yohane se, 5 anifirafɔo hunu adeɛ, mmubuafɔo nante, akwatafɔo ho ate, asotifoɔ te aseɛ, na awufoɔ nso nyane. Afei, monka nkyere no se, meka asempa no kyere ahiafɔo. 6 Monsane nka nkyere no bio se, Nhyira ne dee merenyɛ no suntidua." 7 Yohane asuafoo no kɔee no, Yesu hyɛɛ aseɛ kaa Yohane ho aseɛ kyereɛ nnipadom no. ɔbisaa won se, "Mokɔɔ esere so no, edeeɛ na mokɔɔ se morekɔhwɛ? Esere a mframɛ rebo no? 8 Anaa na mosusu se mobɛhunu ɔbarima bi a wahyehye se ɔhene ba te ahemfie? 9 Anaa Onyankopɔn odiyifoo? Enneɛ, mereka makyere mo se, ɔsene odiyifoo. 10 Na saa Yohane yi na Atwerɛsem no ka fa ne ho se, "Mesoma me ɔbɔfɔo adi w'anim ɛkan. Ono na ɔbesiesie ɛkwan ama wo." 11 Nokore nie,

nnipa a mmaa awo wən nyinaa mu, obiara nni moasoa nnesoa nyinaa, mommra me nkyen, na ho a jyc kese sene Yohane Osuboni. Nanso, dees mema mo ahome. **29** Momfa me kənnua nto mo ɔyε aketewa koraa wo Ḍsoro Ahennie mu no ho so, na monsua me, ɛfiri se, medwo, na mebre ye ɔkεsε sene no! **12** Na ɛfiri ɛberε a Yohane me ho ase akoma mu, na mobenya ahome ama Osuboni firii asee kaa asempa no, bəo nkurfoa mo kra. **30** ɛfiri se, me kənnua ye mmerε, na asu de besi enne no, Ḍsoro Ahennie no de tumi m'adesoa ye hare.”

retre na nnipadəm a wən ani abereε refa no anieden so. **13** Ansa na Yohane rebεba no, na adiyifoə ne Mose mmara no aka Ḍsoro ahennie no ho asem dada. **14** Se mope se mote dees mereka no ase dees a, Yohane no, ɔno ne Elia a adiyifoə no hyε ne ho nkəm se ɔbeba no. **15** Dees ɔwə aso no, ɔntie! **16** “Edeen ho na metumi de nnemmafo yi atoto? Wəte se mmofra a wote baabi redi agoro. ɛfa ka kyere ɛfa se, **17** “Yetoo anigyeε nnwom maa mo, nanso moansa. Yetoo awerchoa nnwom nso maa mo, nanso moansa.”

18 Yohane baεε a ɔnnidi na ɔnnom no, wəse, ‘Wo honhommone.’ **19** Onipa Ba no baεε a ɔdidi na ɔnom no nso, wəse, ‘Monhwε odidifoə ne ɔsanomfoa a ɔyε otogyefoə ne nnebəneyefo adamfo!’ Nanso, wən a wədi Onyankopon akyi nokore mu no dees, wən bra di adanseε se, n’akwan nyinaa ye.” **20** Afei, ohyεε asee kaa nkuro a ɔyεε anwanwadee ahodoa wo ho nanso wəannu wən ho no anim se, **21** “Korasin, due!

Betsaida, due! Anwanwadee a meyeε no mo mu no, se meyeε no Tiro ne Sidon a, anka ɛhəfoə no de awerchoa ne ahonuo asakyera wən adwene dada. **22** Atemmuo da no, asem a ɛbeto wən no besene dees ɛbeto Tiro ne Sidon!

23 Na wo Kapernaum, wope se woma wo ho so, nanso wəbebəre wo ase de wo ako asaman. Anwanwadee a meyeε no wo ho no, se wəyeε no wo Sodom a, anka eda so wo ho besi enne. (*Hades g86*)

24 Mereka nokore akyere mo se, Atemmuo da no, Tiro ne Sodom bənya gyinabea pa asene mo!” **25** Asenka no akyi, Yesu bəo mpaeε se, “Agya, Ḍsoro ne asasewura, meda wo ase se woanna nokore no adi ankyere wən a wəsusu se wəyeε anyansafoə, na mmom, wodaa nokore no adi kyereε mmofra nkumaa. **26** Aane, Agya, wo pe mu na woma ɛbaa saa. **27** “M’agya no de nneεma nyinaa ahye me nsə. Obiara nnim Ḍba no gye Agya no nko ara. Na obiara nnim Agya no gye Ḍba no, ne wən a Ḍba no pe se ɔda no adi kyere wən. **28** “Mo a moaye adwuma abre na

moasoa nnesoa nyinaa, mommra me nkyen, na ho a jyc kese sene Yohane Osuboni. Nanso, dees mema mo ahome. **29** Momfa me kənnua nto mo ɔyε aketewa koraa wo Ḍsoro Ahennie mu no ho so, na monsua me, ɛfiri se, medwo, na mebre ye ɔkεsε sene no! **12** Na ɛfiri ɛberε a Yohane me ho ase akoma mu, na mobenya ahome ama Osuboni firii asee kaa asempa no, bəo nkurfoa mo kra. **30** ɛfiri se, me kənnua ye mmerε, na asu de besi enne no, Ḍsoro Ahennie no de tumi m'adesoa ye hare.”

12 Homeda bi, Yesu ne n’asuafəo no kəfaa aburoofuo bi mu. Wənam aburoofuo no mu no, ekəm dee asuafəo no ma wəpempanee aburoo no bi weee. **2** Farisifoə bi hunuu dees asuafəo no reye no, anye wən abodwo. Wəbisaa Yesu se, “Woahunu se w’asuafəo no abu Homeda mmara no so?” **3** Yesu nso bisaa wən se, “Monkenkanee dees Ḍhene Dawid yeeε, ɛberε a ekəm dee ɔne wən a na wəka ne ho no? **4** Wəkəo Onyankopən fie kədii burodo a wəde abo afodees a anka wənni ho kwan se wədi, agye ɔsofoə nko ara no. Eno nso ye mmara so buo? **5** Na monnsane nkane mfirii Mose mmara no mu, se asəfoə a wəyeε asərefie adwuma no tumi ye adwuma Homeda nso? **6** Mereka ama moate asee se, dees ɔkyen asərefie no wə ha! **7** Se moate asem a εse, ‘Mməborəhunu na mepe na εnyε aforebə’ no ase yie a, anka moremmu wən a wənni fə no fə. **8** Na me, Onipa Ba no, meyeε Homeda no wura”. **9** Yesu firii dees ɔwə ho kəo hyiadan mu. **10** Ḍhunuu ɔbarima bi wə dan mu ho a na ne nsə baako awu. Farisifoə no bisaa Yesu se, “Enti mmara ma ho kwan se obi sa yadee Homeda anaa?” Wəbisaa yei sedee ɛbeyε a wəbenya ɛkwan atoto n’ano na wəakye no! **11** Yesu buaa wən se, “Mo mu hwan na ɔwə odwan baako na se ɔkətə amena mu Homeda a, ɔrenyi no? ɛkwan biara so wobəkə akoyi no. **12** Onipa som bo sene odwan! Yei enti ɛwə ho kwan se wəyeε papa Homeda.” **13** Afei, Yesu ka kyereε dees ne nsə awu no se, “Tene wo nsə!” ɔyarefoə no tenee ne nsə. Ḍtenee ne nsə no, ahooðen baa mu ma εyεε se baako no. **14** Farisifoə no firii adi kətuu sedee wəbekyere Yesu akum no no ho agyina. **15** Esiane se na ɔnim ɛpə a wərebo wo ne ho no enti, ɔfirii hyiadan no mu maa nnipadəm dii n’akyi. ɔsaa wən mu ayarefoə no nyinaa yadee. **16** Nanso, ɔbəo wən ano se wəmmmo n’anwanwadee a ɔyεε no ho dawuro.

17 Na nkəm a Odiyifoə Yesaia hyεε no aba mu

se: 18 "Monhwé m'akoa a mayi no, dee mede no no, ḥebu ho akonta. 37 W'anomu asem so a me kra ani so no, mede me honhom megū na wənam bebu wo bem anaa efō". 38 Eda bi, no so, na wabu amanaman aten. 19 Ḫrenko, na Yudafoō mpanimfoō bi a Farisifoo bi ka wən orenteateam. Na obi rente ne mne abontene ho baa Yesu nkyen bēka kyereē no se, ḥonye so! 20 Ḫrensee demmire eyē mmere no. Kanea nsenkyerennē bi nkyere won. 39 Yesu buua ntoma a ḥnnere yie no, ḥrennum; kosi se ḥnam won se, "Oman a woye abonefо a wənni gyidie atentenenee so de nkonomdie aba. 21 Ne din na wəpē se wənhunu nsenkyerennē. Nanso, beye amanaman nyinaa anidasoo." 22 Afei, wəde wərenhunu nsenkyerennē biara ka Odiyifoo obi a ḥye momu ye onifirani na honhommōne Yona dee no ho. 40 Na sēdee Yona kōdii bonsu nso wō ne so brē Yesu se ḥnsa no yadee. Yesu Yam nnansa no, saa ara na eee se Onipa Ba saa no yadee ma okasae sane hunuu adee. 23 no kōdi asase mu nnansa. 41 Atemmuu da no, Nnipadōm a wōwō ho no ho dwirii won. Wōkaa Ninewe mmarima besore atia nnemma yi na se, "Ebetumi aba se Yesu yi ye Dawid Ba no, wəabu mo fō efiri se, ebere a Yona kaa asem Agyenkwa no anaa?" 24 Nanso, Farisifoo no no, wənuu won ho. Nanso, dee ḥsene Yona wō tee anwanwadee a Yesu yee no, wōkaa se, ha. 42 Atemmuu da no, Seba Ḫhemmaa besore "Oman ahonhommōne nyinaa panin Ḫbonsam, atia ḥman yi efiri se, ḫfiri asase ano noho Beelsebul no so na otu ahonhommōne." 25 betiee Salomo nyansa nsem. Nanso, dee ḥsene Yesu hunuu won adwene, maa won mmuae se, Salomo no wo ha. 43 "Saa ḥman deboneyefoo "Ahemman biara a edi mpaapaemu no ntumi yi te se obi a honhommōne wō ne so. Se nnyina. Saa ara nso na kuro anaa efie biara honhommōne no tu firi ne mu a, ekyinkyini, a edi mpaapaemu no ntumi nnyina. 26 Na se hwehwē homebea nanso, ennya bi. 44 Se eba saa obonsam nso ko tia ne ho a, ḥbeyē den na a, dee honhommōne no ka ne se, 'Mesane ako n'ahennie agyina? 27 Na se menam Beelsebul onipa a mefiri ne mu baee no mu bio.' Ḫsane tumi so na metu ahonhommōne a, hwan so na kō onipa no mu na ḥshunu se ne mu da mpan, mo nkurofō nam tu ahonhommōne? Saa na na wōasiesie hō fefee se a, 45 Ḫsane n'akyi kōfa etee de a, mo nkurofō no ara na wōbēbu mo ahonhommōne afoforō nson a woye den kyen no aten. 28 Na se mede Onyankopōn honhom na etu ba ma won nyinaa betena ne mu. Yei ma onipa ahonhommōne dee a, na Onyankopōn Ahennie no asetenā no see kyen ne kane asetenā no." aba mo so. 29 "Obi ntumi nkō ḥoōdenfō fie 46 Ebere a Yesu reka asem akyere nnipadōm mu nkōwia no, agye se, onipa ko no di ekan de wō efie bi mu no, ne maame ne ne nuanom ahoma kyekyere no. 30 "Obiara a onni m'afa no, begyinaa afikyire pē se wōne no kasa. 47 Nnipatia me. Na dee ḥne me mmoaboa ano no hwete a wōwō hō no mu baako kōka kyereē Yesu se, mu. 31 Mereka akyere mo se, wōde bōne ne "Wo maame ne wo nuanom gyina afikyire hō pe abususem nyinaa bekye nnipa, nanso abususem se wōne wo kasa". 48 Yesu kaa se, "Hwan ne me a etia Honhom Kronkron no dee, wōremfa nkye. 32 Dee ḥbekasa atia Onipa Ba no, wōde bēkye se wōne no, ḥde ne nsa kyereē nnipadōm no, ka kyereē n'asuafō no se, "Yeinom ne me maame ne me nuanom". 50 Ḫsane kaa bio se, "Obiara a ḥbeyē m'agya a ḥwō ḥsoro no apedee no, ono ne me nuabarima, ne me nuabaa ne me maame". 33 "Dua biara aba na wōde hunu ne su. Dua pa so aba pa na dua bōne nso so aba bōne. 34 Awō mma! ḥbeyē den na abonefō se mo atumi aka dee eyē ho asem? Dee aye akoma ma abu so no na ano ka. 35 Onipa pa anom asem da nnepa a ewō ne mu no adi. Saa ara na onipa bōne nso anom asem da nnebōne a ewō ne mu no adi. 36 Mereka makyerē mo se, Atemmuu da no, asemhunu biara a obi aka

13 Eda no ara Yesu firii adi kōtenaa mpoano. 2 Nnipakuo kō ne nkyen wō hō. Ḫkōtenaa kōodo bi mu a na nnipakuo no nso gynagyina mpoano hō. 3 Ḫhyē aseē kyerekyere won abebuo mu se, "Okuafō bi kō n'afuom kōguu abā. 4 Ḫgu so reguo no, aba no bi guu ekwan mu

13 Eda no ara Yesu firii adi kōtenaa mpoano.

2 Nnipakuo koo ne nkyen wo ho. Okotenea
oo bi mu a na nnipakuo no nso gyinagyina
pano ho. 3 Ohyees asee kyerekyeress won
kuo mu se, "Okuafo bi koo n'afuom koguu
4 Ogu so reguo no, aba no bi guu ekwan mu

maa nnomaa besosoo ne nyinaa. 5 Ebi nso koguu aba mmoho aduasa; ebi aduosia; enna afoforo abotan so. Ankyere na aba no fifiriie. 6 Esiane se nso, oha.” 24 Yesu de ebe foforo kaa asem se, na dotee a ewo abotan no so sua no enti, owia “Osono Ahennie no te se okuafao bi a odua aba bao so no, ne nyinaa hyeee. 7 Aba no bi nso wo n’afuom. 25 Eda koro anadwo a wada no, ne guu nkasee mu, na nkasee no nyiniie no emiaa otamfoa nso beduaa wira fraa aburoo a wadua no. 8 Aba no bi guu asase pa mu. Enyiniie, soo no. 26 Aburoo no renyini no, na wira no nso aba mmoho aduasa; ebi aduosia enna afoforo renyini. 27 “Okuafao no apaafao beka kyerees nso oha. 9 Dees owo aso no, ma ontie!” 10 Dwiee no se, ‘Owura, aba a woduaee no, wira bi afifiri ne nkyerekyere no, n’asuafoo no baa ne nkyen wo asees! 28 “Okuafao no buaa se, ‘Otamfoa bi bebisaa no se, ‘Aden na daa wonam abebuo so na oduaee! ‘Apaafao no bisaa no se, ‘Wope se kasa kyere nnipa no?’” 11 Yesu buaa won se, “Mo yekotutu saa wira no anaa?” 29 “Obuaa won dees, wode Osono Ahennie ho ahintasem ama mo se, ‘Dabi! Anhwae a na moatutu aburoo no bi na won dees, wommfa mmaa won. 12 Dees owo afra wira no. 30 Momma ne nyinaa nyini nkosi biribi no, wobema no bi aka ho na wanya ma otwa bere na mama atwafoo ayiyi wira no afiri abu ne so. Na dees onni ahe bi no, kakra a owo aburoo no mu ahye no, na wode aburoo no nso no mpo, wobegye afiri ne nsam. 13 Dees enti a agu asan so.” 31 Yesu buu won ebe foforo se, ema mekasa kyere won abebuo mu no ne se: “Osono Ahennie te se onyina aba ketewa bi a “Wohunu dees, nanso wohunu; wote dees, na obi duaa wo n’afuom. 32 Eye aba ketewaa bi, wante asees. 14 Yei maa Yesaia nkoma a chyees se: nanso se enyini a, eye dutan kesee ma nnomaa “Te dees mobete, nanso morente asees; ohunu kosisi ne mman so.” 33 Obuu won ebe foforo se, dees mobehunu, nanso morenhunu no, aba mu. “Osono Ahennie te se mmoreka bi a burodotofoa 15 Efiri se, oman yi akoma apirim. Woye asooden; de foto mmore ma etu.” 34 Yesu nam abebuo so woakatakata won ani. Se ente saa a anka won na okasa kyerees nnipadom no. 35 Esiane se na ani behunu adees, na won aso ate asem, na won adiyifoo ahye nkoma se onam abebuo so bekasa akoma ate asem ase, na woanu won ho asane enti, wanka asem a wamfa abebuo amfra mu. aba me nkyen na masa won yadees.’ 16 Na mo Nkoma a adiyifoo no hyees ne se, “Mekasa abebuo dees, woahyira mo ani se enhunu adees; woahyira mu, na maka anwanwadet mu ahintasem a efiri mo aso se ente asem. 17 Na me dees mereka adebo mfitiasees.” 36 Afei, Yesu firii nnipadom akyere mo se, adiyifoo ne ateneneefoo pii pce no nkyen koo efie. N’asuafoo no baa ne nkyen se wohunu dees mohunu no, nanso woanhunu. beka kyerees no se, onkyere won abebuo a efa Woprees se wote dees mote no, nanso wante. ewira ne aba ho no ase. 37 Yesu buaa won se, 18 “Afei, montie ebe a efa okuafao a okoguu “Me Onipa Ba no, mene okuafao a oduua aba aba wo n’afuom no ho no aseyere. 19 Won no. 38 Afuo no ne ewiase, na aba no nso gyina a wotie Onyankopon asem no, na wonte asees ho ma won a woye Ahennie no mma; ewira no no te se aba a eguu ekwan mu no. Obonefoo nso gyina ho ma won a woye obonsam mma. no ba, behwim dees woadua wo won akoma mu 39 Otamfoa a oduua ewira fraa aburoo no ne no. 20 Aba a eguu abotan so no gyina ho ma əbənefəo no. Otwa bere no ye ewiase awiees; won a wote asem no, na wode anigyeet so mu. atwafoo no ne abəfəo. (aiōn g165) 40 “Sedee aseinka 21 Nanso, asem no ntim wo won mu. Yei enti, no mu, wotutuu wira no firi aburoo no mu enkyere na asem no awu. Esiane se asem no awuo enti, se zhaw anaa otaa bi ba a, wopa aba. (aiōn g165) 41 Onipa Ba no besoma n’abəfəo, na 22 Aba a eguu nkasee mu no gyina ho ma won a wotie asem no, nanso ewiase yi mu abrabo mu haw ne agyapadee ho dwene enti, emma nyinaa ano afiri Ahennie no mu, 42 na woato asem no ntumi nnye won mu adwuma. (aiōn g165) 23 Na aba a eguu asase pa mu no gyina ho behyeren se owia wo won Agya Ahennie no mu. ma won a wotie asem no, na wote asees. Woso Dees owo aso no, ma ontie!” 44 Yesu toaa abebuo

no so se, “Osoro Ahennie no te se ademudee የoman no mu. Efiri se, na nnipa no nyinaa bu bi a obi kahunuu wō afuo bi mu. የkataa so, na Yohane se odiyifoo. 6 ይbaa se na Herode redi ዕde ahopere kötön n’ahodee nyinaa, de kotoa n’awoda. Awoda no ase Herodia babaa besa ma afuo no. 45 “Bio, Osoro Ahennie te se obi a ዕdi ደye የerode fe. 7 Yei maa Herode kaa ntam, ahwene pa ho edwa a ዕrepe ahwene pa ato. ደye no bō se, የommisa dee ዕpe biara na ዕde 46 የkonyaa bi a ደye fe mmoroso, enti የkötön bēma no. 8 Ababaawa yi maame Herodia tuu n’ahodee nyinaa de kötœe!” 47 Yesu toaa so bio no fo se, “Mmisa biribiara, gye se Yohane ti a se, “Osoro Ahennie no te se obi a የkōguu asau wōatwa ato prete mu.” 9 Herode tee asem yi wō asuo bi mu yii nsuomnam ahodoo bebree. no, ደye no ya, ma εhaa no. Nanso, εsiane ntam 48 Asau no ደye ma no, ዕtwe baa konkon so. a waka wō nnipa a wōahya hō no anim no enti, Afei, otenaa ase yiyii nam pa no guu kenten ደye ma wōyees dee ababaawa no hwehwe no mu enna ዕtoo dee ደye no guie. 49 Saa ara maa no. 10 Herode soma ma wakotwaa Yohane na ewiase awiees bēye. Abəfōo no bēba abēpa ti wō afiase hō. 11 Wōde ti a wōatwa no too abōnefoo no afiri ateneneefoo no mu, (aiōn g165) prete mu de b̄r̄e ababaawa no maa ዕde kōmaa 50 na wōato abōnefoo no agu ogyatanna no ne maame. 12 Yohane asuafoo no befaa n’amu mu; εhō na esu ne agyaadwoa wō. 51 “Mote no kōsieve no. Yei akyi, wōkōbōo Yohane wuo asee?” N’asuafoo no buaa no se, “Aane.” 52 Yesu no ho amanee kyerees Yesu. 13 Yesu tee Yohane toaa ne nkyerekyere no so se, “Atweresem no Osuboni wuo no, ዕtee ne ho kōtenaa baabi a akyerekyerefo a wōabeyē m’asuafoo no te se obiara nni hō. Nnipa tee ne nkā maa wonam efiewura a wada n’agypadee foforo ne dada fam firi wōn nkuro ne wōn nkuraasee tii no kōo nyinaa adi.” 53 Yesu wiee n’abēbuo no, የfiri dee ዕwō hō. 14 Yesu firii kodo no mu baa dee baabi a ዕwō hō. 54 የkōo ne kurom Nasaret. nnipa no wō hō no. የhunuu nnipadōm no, ne የkyerekyere wō hyiadan mu maa wōn a wōtiee yam hyehyee no maa wōn. Yei ma የsaa ayarefoo no no ho dwirii wōn. Wōbisabisa wōn ho wōn a wōwō wōn mu no yadee. 15 Anim rebiribiri ho se, “Ehe na saa ዕbarima yi kōnyaa nyansa no, Yesu asuafoo no baa ne nkyen bēka kyerees a ዕde ye anwanwadee s̄ee yi? 55 ደye dua no se, “Adee asa awie. Aduane biara nso nni dwumfoo no ba no ni? ደye ne maame ne ha. የha nso mmēn kuro biara. Enti gya nnipa Maria? ደye ne nua mmarimanom ne Yakobo no kwan, na የwōkōhwehwe aduane ntō nni wō ne Yosef ne Simon ne Yuda? 56 ደye yene ne nkuro no bi so.” 16 Yesu buaa wōn se, “Eho nhia nuammaanom na ዕte ha? Na afei εhe na የkonyaa se wōkō; momma wōn aduane nni!” 17 Asuafoo yeinom nyinaa yi?” 57 Wōn bo fuu no. Yesu no ka kyerees no se, “Dee yewō nyinaa ye burodo ka kyerees wōn se, “Odiyifoo wō animuonyam enum ne mpataa mmienu p̄e.” 18 Yesu ka kyerees baabiara, agye ne የoman mu anaa ne nkurofoo wōn se, “Momfa mm̄re me.” 19 Afei, የka kyerees mu.” 58 Esiane se wōannye no annie no enti, nnipadōm no ma wotenatena ase wō esere no wanye anwanwadee bebree wō hō.

14 የberē no mu ara na Herode a na ዕdi shene wō Galilea no tee Yesu nka. 2 የtee Yesu nka no, dee የka kyerees n’asomfoo ne se, “የye obiara se Yohane Osuboni na wasore afiri awufoo mu. Yei enti na wanya tumi foforo de reye anwanwadee ahodoo yi.” 3 Saa የberē no na Herode ama wōakyere Yohane Osuboni ato afiase, የfiri se, na wakasa atia Herodia ne Herode awadee no 4 se, Herode aware ne nua Filipo yere. 5 Herode p̄ee se የkum Yohane. Nanso na የsuro se, se የkum no a, basabasa bēba

so. የhwee የsoro bōo mpae, hyiraa aduane no so. Afei, የbubuu mu de maa n’asuafoo no ma wōkyekye maa nnipadōm no. 20 Nnipa no didi aduane no maa obiara mee! Afei, asuafoo no boabooa dee wōdi ma εkaee no ano no, ደyees nkentemma dumien. 21 Mmarima a wōdī aduane no dodo bēye mpemnum a mmaa ne mm̄ofra nka ho. 22 Nnipadōm no didi wiees p̄e, Yesu ka kyerees n’asuafoo no se, wontena kodo no mu nni εkan ntwa nkō asuogya nohoaa na የno dee, የretena hō agya nnipa no kwan. 23 የgyaa wōn εkwan wiees no, የkōo bepo bi so kōbōo mpae. Onwunu dwoees no, na aka Yesu

nko ara wō dee ḥwō hō. 24 Saa εberē no, na mo ara monam mo mmara a moahyē so bu kodoō a na asuafōo no te mu no aduru akyiri. Onyankopōn mmara a ḥhyē se di w'agya ne wo Mframa hyē aseē bōo denden maa epo no bōo maame ni no so. 7 Mo nyaatwomfool! Se Yesaia asorōkye dweradweraa kodoō no a na asuafōo hyē mo ho nkōm se: 8 “Saa nnipa yi ka se wōdi no te mu no. 25 Anōpahema bēye nnōnnan bere me ni, nanso wōn akoma mmēn me. 9 Wōsōm mu no, Yesu nam epo no ani baa asuafōo no me ani so keke, efiri se, wōkyerēkyere mmara a nkyēn. 26 Eberē a asuafōo no hunuu obi se ḥnam onipa aye na enyē dee efiri Onyankopōn.” 10 nsuo no ani reba wōn nkyēn no wōsuroee, efiri Afei, Yesu frēe nnipadōm no ka kyereē wōn se, se, na wōsusū se wōahunu ḥsaman. ḥmaa wōde “Montie dee meka no na mommō mmōden nte ehu teateam. 27 Ntēm ara, Yesu ka kyereē wōn aseē. 11 Enyē adeē a ḥbekō onipa mu no na emma se, “Me a. Monnsuro. Momma mo bo ntō mo ne ho nte, na mmom, dee ḥbefiri ne mu aba no yam!” 28 Petro ka kyereē no se, “Awurade, se na egū ne ho fi.” 12 Nsēm a Yesu kaeē yi maa eyē wo dee a, ka kyereē me, na me nso memfa n'asuafōo no ba beka kyereē no se, “Wonim se nsuo no ani mmra wo nkyēn.” 29 Yesu ka kyereē wo nsēm a wokaeē no ama Farisifoō no bo afu?” Petro se, “Bra!” Petro firii kodoō no mu sii nsuo 13 Yesu buaa wōn se, “Dua biara a enyē m'agya no ani, nantee se ḥreko Yesu nkyēn. 30 Nanso, na ḥduaee no, wōbetu atwene. 14 Mommmua ḥshunuu mframa a ḥrebo no, ne ho popoe. wōn koraa! Na wōye anifirafoo a wōrekyerē ḥhyē aseē se ḥremem. ḥteateam, frēe Yesu anifirafoo ekwan enti wōn nyinaa bekō akōte se, “Awurade, gye me na meremem!” 31 ḥho ahwe amena mu.” 15 Petro ka kyereē Yesu se, ara, Yesu tenee ne nsa twee no. Afei ḥka kyereē “Kyere yen ḥbe no ase.” 16 Yesu nso bisaa no se, Petro se, “Wo a wo gyidie sua, aden na wonnye “Ampa ara se monte aseē? 17 Monnim se adeē a me mnie?” 32 Yesu ne Petro kōtenaa kodoō no ḥfa onipa anom no fa onipadua no mu na asane mu no, mframa no gyaeē bō. 33 Asuafōo a wōwō aba bio? 18 Asem a ḥho ntee biara firi akoma kodoō no mu no de ahodwirie bekotoo Yesu kaa a emu ntee mu ma egū dee ḥkaa saa asem no se, “Onyankopōn Ba ne wo ampa!” 34 Wōtwaah ho fi. 19 Akoma mu na adwemmōne, awudie, asuo no baa Genesaret. 35 Yesu duruu hō no, ayerefāsem, adwamammō, korōno, atorō ne ankyere na nkuro a atwa Genesaret ho ahylia no ntawatosoo firi. 20 Yeinom na egū onipa ho nyinaa tee ne nka. Wōde wōn ayarefōo nyinaa fi. Nanso, se obi anhohoro ne nsa sēdee mo bres no. 36 Ayarefōo no sree Yesu se, ḥmma amannee tee no na ḥdidi a, ne ho nguu fi wōmfa wōn nsa nka n'atadeē ano keke. Ayarefōo honhom mu.” 21 Yesu firii ḥman no mu hō kōo dodoo a wōtumi de wōn nsa kaa n'atadeē ano Tiro ne Sidon. 22 Kanaanni baa bi a ḥte ḥman no mu hō de su baa Yesu nkyēn bekaa se, “Awurade, Dawid Ba, hunu me mmōbō! Honhommōne hyē me ba mu na se ḥka ne ho a, ḥma ne ho yera no.” 23 Yesu anka hwē. N'asuafōo no hyē no se ḥmpam ḥbaa no mfiri hō. ḥtii mu ka kyereē no bio se, “Ka kyere no na ḥmfiri ha nkō, na ḥde n'adesre no retuatua yen aso.” 24 Yesu ka kyereē ḥbaa no se, “Wōsōmaa me se memmeboa Yudafoō, Israel nnwan a woayera no, na enyē amanamanmufool.” 25 ḥbaa bekotoo no kōo so sree no se, “Me wura, boa me!” 26 Yesu ka kyereē no se, “Enyē se wōbēgye buredo afiri mmōfra nsam ato ama nkraman.” 27 ḥbaa no nso buaa se, “Ewom saa dee, nanso nkraman no nso tumi di imporoporowa a efiri wōn wura no epōno so gu fam no.” 28 Yesu ka kyereē ḥbaa no se, “ጀbaa,

15 Eda bi, Farisifoō ne Yudafoō mpanin no bi firi Yerusalem baa Yesu nkyēn bēbisaa no se, 2 “Aden enti na w'asuafoō no nni Yudafoō amannee so? Yen amannee a yehohoro yen nsa ho ansa na yeadidi no, wōnni so.” 3 Yesu nso bisaa wōn se, “Aden enti na mo nso mode mo amannee no bu Onyankopōn mmaransem so? 4 Ebi ne se, Onyankopōn mmara no ka se, ‘Di w'agya ne wo maame ni,’ na baako nso ne se, ‘Obiara a ḥbeka asemmōne afa n'awofōo ho no, esē se wōkum no,’ 5 Na mo dee, dee moka ne se, se obi ka kyereē ne maame anaa n'agya se, ‘Mewo adeē bi a anka metumi de aboa mo, nanso mede rekōma Onyankopōn’ a, enyē bōne. 6 Enti,

Dawid Ba, hunu me mmōbō! Honhommōne hyē me ba mu na se ḥka ne ho a, ḥma ne ho yera no.” 23 Yesu anka hwē. N'asuafōo no hyē no se ḥmpam ḥbaa no mfiri hō. ḥtii mu ka kyereē no bio se, “Ka kyere no na ḥmfiri ha nkō, na ḥde n'adesre no retuatua yen aso.” 24 Yesu ka kyereē ḥbaa no se, “Wōsōmaa me se memmeboa Yudafoō, Israel nnwan a woayera no, na enyē amanamanmufool.” 25 ḥbaa bekotoo no kōo so sree no se, “Me wura, boa me!” 26 Yesu ka kyereē no se, “Enyē se wōbēgye buredo afiri mmōfra nsam ato ama nkraman.” 27 ḥbaa no nso buaa se, “Ewom saa dee, nanso nkraman no nso tumi di imporoporowa a efiri wōn wura no epōno so gu fam no.” 28 Yesu ka kyereē ḥbaa no se, “ጀbaa,

wo gyidie mu yε den. Mεyε w'abisadeε ama wo." Yesu kaa saa wieεε no, ḡgyaa wɔn hɔ kɔεε. 5
Ehɔ ara, ne babaa no ho tɔɔ no. 29 Yesu sane Asuafoɔ no tware kɔɔasuogya nohoaa no, wɔkaee
baa Galilea epo no ho. ḡforo kɔtenaa bepo bi so. se anka εεε se wɔfa aduane. 6 Yesu ka kyereε
30 Nnipa bebree de mpakye, anifirafoɔ, apirafoɔ, wɔn se, "Monhwε mo ho so yie wɔ Farisifoo ne
mumu εnna wɔn a wɔyare nyarewa ahodoɔ Sadukifoɔ nyaatwom a εte se mmɔreka no ho."
baa ne nkyen se ɔnsa wɔn yadeε, ma ɔsaa 7 Asuafoɔ no susuu se gyama wɔnkura aduane
wɔn nyinaa yadeε. 31 Anwanwasem ni! Wɔn a biara no enti na Yesu kaa saa. 8 Yesu hunuu deε
wɔnkasa da kasaeε; mpakye nyaa ahooðen; na wɔdwennwene no, ɔka kyereε wɔn se, "Mo a mo
mmubuafoɔ nanteεε, hurihuriε na anifirafoɔ gyidie sua! Adεn na εha mo se moamfa aduane?
hunuu adeε. Nnipadɔm no ho dwirii wɔn ma 9 Enti, morente aseε da? Mo were afiri burodo
wɔkamfoo Israel Onyankopɔn. 32 Afei Yesu freeε enum a mebubuu mu maa nnipa mpemnum
n'asuafoɔ no nyinaa baa ne nkyen ka kyereε no ne aseε mporoporowa nkentɛmma a εkaεε
wɔn se, "Nnipa yi yε me mmɔbɔ. Wɔabedi me no? 10 Mo were asane afiri burodo nson a mede
nkyen ha nnansa. Aduane a εwo ha nyinaa nso maa nnipa mpemnan ne dee εkaεε no? 11 Adεn
asa. Nanso mempe se mema wɔkɔ wɔn afie mu a enti na modwene se aduane ho asem na mereka
wɔnnidiie, anye saa a, wɔbeto bera wo εkwan akyere mo? Meresane aka bio se, 'Monhwε mo
so.' 33 N'asuafoɔ no nso bisaa no se, "Esere so ha ho yie wɔ Farisifoo ne Sadukifoɔ mmɔreka ho."
dee, εhe na yebenya nnipadɔm yi ano aduane?" 12 Afei, asuafoɔ no tee dee ɔkaεε no ase se,
34 Yesu nso bisaa wɔn se, "Burodo dodoɔ ben Farisifoo ne Sadukifoɔ mmɔreka ho asem a oreka
na mowɔ?" Wɔbuua se, "Yewɔ burodo nson ne akyere no yε Farisifoo ne Sadukifoɔ nkyerekεyε
mpataa kakraa bi." 35 Yesu ka kyereε nnipadɔm bɔne bi no ho asem na oreka. 13 εbere a Yesu
no maa wɔn nyinaa tenatεaa ase wɔ esere no baa Kaesarea Filipi fam no, ɔbisaa n'asuafoɔ
so. 36 Afei ɔfaa burodo nson no ne mpataa no, no se, "Nnipa ka se Onipa Ba no ne hwan?"
hyiraa so na ɔbubuu mu de maa asuafoɔ no se 14 Wɔbuua no se, "Ebinom se wone Yohane
wɔmfia mma nnipadɔm no nni. 37 Wɔn nyinaa Osubɔni. Ebinom nso se Elia. Afoforo nso se
dii aduane no mee pintinn. 38 Wɔn a wɔdii saa wone Yeremia anaa adiyifoo no mu baako." 15
aduane no, na wɔn dodoɔ ye nnipa mpemnan a Afei, Yesu bisaa wɔn se "Na mo nso, mose mene
wɔankan mmaa ne mmɔfra anka ho. Wɔdidi hwan?" 16 Simon Petro buua no se, "Wone
wieεε no, akyire mporoporowa a wɔtaseεε no Kristo no, Onyankopɔn Teasefɔo no Ba no!" 17
yεε nkentɛmma nson. 39 Yei akyi, Yesu gyaa Yesu ka kyereε no se, "Onyankopɔn ahyira wo,
nkurɔfɔo no kwan, ma ɔno nso kɔtenaa kodoo Yona ba Simon. Efiri se, enyε onipa na ɔyι yi
kyereε wo, na mmom, m'agya a εwo ɔsoro no.

18 Wone Petro, ɔbotan, na ɔbotan yi so na mede
m'asafɔ besie, na tumi a εwo ɔbonsam gyam
no rentumi mmubu no da. (Hadεs g86) 19 Mede
ɔsoro Ahennie no nsafoa bεma wo, na εpono
biara a wɔbeto mu wɔ asase so no, wɔbeto mu
wo ɔsoro; na εpono biara a wɔbebue wo asase
so no, wɔbebue wo ɔsoro!" 20 Afei, Yesu bɔɔ
n'asuafoɔ no ano se wɔnnka nkyere obiara se
ɔno ne Agyenkwa no. 21 Efiri saa εbere no, Yesu
hyεε aseε kaa kaa a ɔbekɔ Yerusalem, ne amaneε
a εbeto no wo hɔ wɔ Yudafoɔ mpanin, asafoo
mpanin ne tweresem no akyerεkyerefoɔ no
nsam na wɔakum no, na nnansa so no wanyane
no ho asem pefee kyereε n'asuafoɔ no. 22 Petro
freeε Yesu kɔɔ nkyen na ɔkaa n'anim se, "Adεn

16 Eda koro bi, Farisifoo ne Sadukifoɔ baa
Yesu nkyen besoɔ no hwεεε wɔ frε a ofrε ne
ho se Onyankopɔn Ba no ho. Wɔka kyereε no se
ɔnyε nsenkyerɛnneε bi a efiri ɔsoro nkyere wɔn.
2 Yesu buua wɔn se, "Monim ewiem nsakraεε
ho nkyerεasεε. Se εwia rekɔtɔ, na ewiem ye
kɔkɔ a, moka se ɔkyena ewiem bete. 3 Se
eduru anɔpa na ewiem ye kɔkɔ a, moka se
ewiem rente da mu no nyinaa. Nanso, montumi
nkyere mmere mu nsenkyerɛnneε no ase. 4
Saa ɔman nnebɔneyεfɔo a wɔnnye hwεεε nni yi
hwεεε se wɔbehunu εsoro nsenkyerɛnneε bi,
nanso wɔrenhunu nsenkyerɛnneε fofora biara
ka anwanwadeε a wɔyi kyereε Yona no ho."

enti na woka asem a ete saa! Onyame mpa ngu! nso, mehunu amane wo won nsam saa ara.” 13 Dee woreka yi remma wo so da!” 23 Yesu danee Afei, asuafo no hunuu se, Yohane Osuboni ho ne ho kaa Petro anim se, “Obonsam, firi me so! asem na oreka no. 14 Eberes a esiane duruu bepo Woye suntidua kesee ma me. Wodwene nnipa no ase no, ohunuu se nnipadom retwen no. adwene na enye Onyankopon dee.” 24 Yesu ka Obarima bi bebuu nkotodwe wo Yesu anim kaa kyeres n’asuafoo no se, “Se obi pe se odi m’akyi se, 15 “Owura, hunu me ba bi a otwa mmobo, a, empa ne ho akyi, na emma n’asennua so, na efiri se, ewo ohaw kesee mu. Se otwa no ba onni m’akyi. 25 Na obiara a ope se ogye ne okra a, etumi twa no hwe ogya anaa nsuo mu. 16 nkwa no, ebefiri ne nsa, na obiara a me enti, ne Enti, mede no bres w’asuafoo no se wonsa no okra befiri ne nsa no, ne nsa besane aka. 26 Na yadee; nanso woantumi.” 17 Yesu kaa se, “Mo se onipa nya ewiase yi mu nneema nyinnaa na asoodenfoo a monni gyidie! Me ne mo ntena ohwere ne okra a, mfasoo ben na obenya? Edeen nkosu da ben? Momfa no mmre me ha.” 18 Yesu na onipa betumi de asi ne okra ananmu? 27 Na teateaa honhommonne a ewo abarimaa no mu no me, Onipa Ba no, meba wo m’agya animuonyam ma etu firii ne mu ma amonom ho ara ne ho too mu a m’abofoo ka me ho na mabebu obiara no. 19 Ekaa Yesu ne n’asuafoo no, wobisaa no nneyees ho aten. 28 “Nokore mese mo se: Mo se, “Aden enti na yeantumi antu honhommonne mu bi renwu kosi se mobehunu Onipa Ba no se no?” 20 Yesu buaa won se, “Efiri se, mo gyidie oreba n’ahennie mu.”

17 Nnansia akyi, Yesu faa Petro, Yakobo ne ne nua Yohane de won koo bepo tenten bi a eso ye dinn atifi. 2 Wewo ho no, wohunu se ne onipadua asesa ama n’anim ahyeren se owia, ma n’atadee aye fitafita se nwera. 3 Preko pe, Mose ne Elia befirii ho a wone Yesu rekasa. 4 Petro kaa se, “Awurade, eyen nwanwa se yen nso yewo ha bi. Se wobepene so a, anka mebo asese mmiensa na mede baako ama wo, na mede baako ama Mose, na mede baako ama Elia.” 5 Petro gu so rekasa no, omunkum hann bi bekataa won so enna nne bi firi omunkum no mu kaa se, “Yei ne me Dø Ba a oso m’ani. Montie no!” 6 Asuafoo no tee nne no, wobeo hu, maa wode won anim butubutuu fam. 7 Yesu baa won nkyen, besoso won mu kaa se, “Monsore! Monnsuro!” 8 Wopagyaa won ani nso, woanhunu obiara se Yesu nko ara. 9 Ebbaa se woresiane afiri bepo no so no, Yesu baa won ano se, “Monnka dee moahunu no nkyere obiara kosi se menyane afiri awufo mu.” 10 Yesu asuafoo no bisaa no se, “Aden enti na da biara Yudafoo mpanin ka ti mu se, ese se Elia sane ba ansa na Agyenkwa no aba?” 11 Yesu buaa won se, “Dee woreka no wom. Ese se Elia di ekan ba betoto nneema yie. 12 Na nokore ni, Elia aba dada na woanhunu no, na dodoo no ara ne no anni no yie. Na me, Agyenkwa no

sua. Se mowayidie se onyina abaa esua koraa no a, anka mobetumi aka akyeres bepo yi se, ‘Tutu ko nohoal!’ na ebetutu akoo akyirikyiri. 21 Na saa honhommonne a ete see yi dee, erentumi ntu da, gye se monam mpaebo ne mmuada die so.” 22 Eda bi a Yesu ne n’asuafoo no wo Galilea no, oka kyeres n’asuafoo no se, “Worebeyi Onipa Ba no de no ahye won a 23 wewo tumi no nsa, na woakum no na ne nnansa so no, wanyane aba nkwa mu bio.” Asuafoo no tee saa asem yi no, won were hoe, na won akoma nso tui. 24 Eberes a wobeduruu Kaperenaum no nso, ehoso are no mu otogyeefoo baa Petro nkyen bebisaa no se, “Enti, wo wura tua etoo?” 25 Petro buaa no se, “Aane otua.” Petro firi ho no, okoo efie kobo Yesu amanee a efa etootua no ho. Yesu amma n’ano ansi koraa na obisaa no se, “Na wo Petro, wo nso wodwene ho sen? Ahemfotwa etoo ma won ara won emanfoo tua anaase wotwa ma ahoho a wodi won so no?” 26 Petro buaa se, “Wotwa etoo no ma ahoho no.” Yesu nso buaa se, “Petro mo! Enne na ense se eman mma no tua etoo biara. 27 Na mmom, esiane se mempe se wofa yen ho abufuo no enti, ko asuo no mu koto darewa. Apataa a wobeyi no adi ekan no, bue n’anon. Wobehunu sika a ebeso me ne wo etoo no tua se elhye n’anon; yi na fa kota ma won.”

18 εβεγε saa εberε koro no ara mu, Yesu mo se, biribiara a mokyekyere wo asase so no, asuafoɔ no baa ne nkyen bebisaa no se, waakyekyere wo ɔsoro, na biribiara a moasane wɔn mu hwan na əbeyε kεsεs ɔsoro Ahennie wo asase so no, wɔasane wo ɔsoro. **19** “Meresane no mu? **2** Yesu frεe abɔfra ketewa bi de no aka akyεre mo bio se, se mo mu baanu biara a begyinaa wɔn mfimfini. **3** Afei, ɔka kyεrε wɔn wɔte asase yi so hwehwε biribi na wɔde nokore se, “Merema mo ate aseε se, gye se motwe bisa m'agya a ɔwɔ ɔsoro no a, əbeyε ama wɔn. mo ho firi mo bone ho, na moye se mmofra **20** Na dee baanu anaa baasa ahya wo me din nketewa, na mode mo ho ma Onyankopɔn ansa mu no, na mewɔ wɔn mfimfini.” **21** Petro baa na mobetumi akɔ ɔsoro Ahennie no mu. **4** Enti, Yesu nkyen bebisaa no se, “Awurade, mpεn ahe obiara a əbεbre ne ho ase se abɔfra yi no, ɔno na se me nua fom me a memfa nkye no? Mpεn na əbeyε əkεsεs koraa ɔsoro Ahennie mu. **5** Na nson anaa?” **22** Yesu buaa no se, “Dabi! Mpεn mo mu biara a, me enti əbegye abɔfra ketewa aduɔson ahodoo nson! **23** “ɔsoro Ahennie no te biara te se yei no, wagye me nso aba ne nkyen. se əhene bi a əpεε se ɔne n'apaafο bu nkonta. **6** “Enti, se obi to mmofra nketewa a wogye me **24** Nkontabuo no mu no, wɔde ɔpaani bi a əde die yi bi suntidua a, εyε ma no se anka wɔde no ka sika əpepem edu bree no. **25** Esiane se εbø duruduru besen ne kɔn mu ato no atwene na ɔnni sika a əde bεtua ka no enti, əhene no epo mu. **7** Ewiase nnue wo ne suntiduatoɔ ho! hyεs se wɔntɔn ɔne ne yere ne ne mma ne Suntiduatoɔ wo hɔ dee, nanso dee εnam ne so biribiara a ɔwɔ, na wɔmfα mmetua eka no. **26** beba no nnue. **8** Enti, se wo nsa anaa wo nan “ɔpaani yi de n'anim butuu fam, srεe ne wura ma woye bɔne a, twa na to twene. εyε ma wo se wode dεm bekɔ ɔsoro sene se wɔde wo onipa mu beto ogyatannaa mu. (aiōnios g166) **9** Na se w'ani ma woye bɔne a, tu na to twene. εyε ma wo se wode ani koro bekɔ ɔsoro sene se wowɔ ani mmienu na wɔde wo beto amanehunu egya mu. **(Geenna g1067)** **10** “Monhwε yie na moammu saa bi. ɔtim no amene se ɔntua no eka a əde no no mmofra nketewa yi mu baako koraa animtia. wo əhɔ ara. **29** “Na n'awurakwaa no koto, paa no Mereka akyεre mo se, ɔsoro hɔ no, wɔn abɔfoɔ kyεw se ɔnto ne bo ase mma no, na əbetua ka wɔ m'agya nkyen daa. **11** Na me, Agyenkwa no, no. **30** “Nanso ɔno dee, wampene. ɔmaa wɔde mebaeε se merebεgye wɔn a wɔayera no nkwa. no kotoo afiase se gye se watua no ka a əde **12** “Se onipa bi wɔ nnwan ɔha, na wɔn mu baako no no nyinaa ansa na əbεma wɔagya no. **31** kɔkyini na ɔyera a, εdeεn na əbeyε? ɔrennya ɔkafoɔ yi nnamfo kɔkaa asem a asi no nyinaa aduɔkron nkron no hɔ nkɔkyinkyini mmeρo so kyεrεs əhene no. **32** “əhene no teeε no, ɔfrεe saa ne abɔn mu nhwehwε dee wayera no? **13** Na se ɔpaani a əde ne ho kyε no no baa n'anim. ɔka εba se əhunu saa odwan no a, n'ani gye ne ho kyεrε no se, ‘Onipa bɔne ne otirimuɔdenfoo! sene aduɔkron nkron a wɔwɔ efie no. **14** Saa ara Wosrεe me no, mede eka kesεs a wode me no nso na m'agya a ɔwɔ ɔsoro no mpe se nketewa nyinaa kyε wo; **33** εnse wo se wo nso wohunu yi mu baako beyera. **15** “Se wo nua fom wo a, ko wo yonko mmɔbø sεdεe mehunu wo mmɔbø no ne nkyen na wo ne no baanu no nka dee ɔyεε anaa?” **34** əhene no de abufuo maa wade ɔpaani wo a εnyε wo de no. Se ətie dee woka no, na yi kotoo afiase kaa se, gye se watua eka a əde no əte ne ho ase a, onua aye onua. **16** Na se wantie no nyinaa ansa na əbεma wɔayi no. **35** “Saa ara nso a, sane fa onipa baako anaa baanu ka wo na se moamfa mo nuanom mfomsoɔ ankε wɔn ho kɔ ne nkyen, na dee εbesi biara no, nnipa a, me ɔsoro Agya nso remfa mo mfomsoɔ nkye baanu anaa baasa adi ho adanse. **17** Se wantie mo.”

wo a, fa asem no kɔma asafo. Na se wodi bem asafo no anim, na ɔnte ne ho ase ara a, asafo no mpam no mfiri wɔn mu. **18** “Mereka akyεrε

19 Yesu wiee n'asenka no, ɔkɔɔ Galilea. ɔfiri Galilea no, ɔtwaas Asubɔnten Yordan baa

Yudea. 2 Nnipadom tu dii n'akyi, ma ɔsaa wɔn nso kaa se, "Medi yeinom nyinaa so pεrεεpε. yadee. 3 Farisifoo bi ba bεbisaa no nsem bi pεe se Afei, menyε edεen?" 21 Yesu ka kyereε no se, wɔnam wɔn nsemmissa no so ma oka asem bi a "Se wope se woye pε a, kɔ na kɔtɔn biribiara εde no bεkɔ sohwε mu. Wobisaa no se, "Wopene a wowɔ, na fa sika a wobenya afiri mu no ma awaregyaeε so anaa?" 4 Yesu nso bisaa wɔn ahiafoo. Enø ansa na wobenya ademudee wɔ se, "Gyama monkenkan Atwere Kronkron no? ɔsoro. Afei bedi m'akyi." 22 Esiane se na saa Wøatwere wɔ mu se, 'Mfitiasee no, Onyankopɔn aberantee yi wɔ ahonyadee bebree enti, otee saa bɔɔ ɔbarima ne ɔbaa! 5 Yei enti na ɔbarima nsem yi no, anyε no de maa ɔde awerɛhɔo firii bεgya n'agya ne ne maame hɔ de ne ho akɔbɔ hɔ kɔeε. 23 Afei, Yesu ka kyereε n'asuafoø no se, ne yere ho daa nyinaa no.' 6 Na wɔn baanu no "Eyε den ma osikani se ɔbεkɔ ɔsoro Ahennie abεye ɔhonam korɔ. Enti, dee Onyankopɔn aka no mu. 24 Meka meti mu bio se, eyε mmere se abom no, ense se onipa tete mu." 7 Farisifoo no yoma bεwura paneε aniwɑ mu sene se osikani kɔo so bisaa no se, "Adεn enti na Mose kaa se, bεkɔ Onyankopɔn Ahennie mu!" 25 Asuafoø se ɔbarima bi pε se ɔgyaa ne yere a ɔtumi twere no tee saa asem yi no, wɔn adwenem yεε wɔn no krataa kεkε, de gyaa no?" 8 Yesu buaa wɔn nnaa. Wobisaa se, "Na enneε hwan na ewiase se, "Esiane se na mo akoma apirim no enti na ha wobegye no nkwa?" 26 Yesu hwεε wɔn buaa Mose maa awaregyaeε ho kwan, na εnyε adee a se, "Onipa fa mu deε, eyε den; na Onyankopɔn Onyankopɔn hyεhyεε. 9 Na mereka akyere mo fa mu deε, eyε mmere." 27 Petro nso kaa se, se, obiara a ɔbεgyaa ne yere, a εnyε se ɔbaa no "Yeagya biribiara ho abedi w'akyiri; na εdeεn abɔ adwaman, na ɔbesane aware ɔbaa foforɔ mfasoø na yebenya afiri w'akyiridie no mu?" no aseε awadee." 10 Yesu asuafoø no kaa se, 28 Yesu buaa se, "Me, Agyenkwa no, metena "Se saa na εte deε a, na ense se obiara ware." m'anamuonyam ahennwa no so a, nokorem mo 11 Yesu buaa wɔn se, "Εnyε obiara na ɔbetumi m'asuafoø yi nso betena ahennwa dumienu agye asem yi atom, agye wɔn a Onyankopɔn no so na moabu Israel mmusuakuo dumienu hyε wɔn den no nko ara. 12 Nnipa bi wɔ hɔ a no atεn. 29 Na obiara a ɔbεgya ne efie, ne wɔnni mmarimaye mu ahooden firi awoø mu, ebinom nso nnipa na wɔyεε wɔn saa; ebinom nso ɔsoro Ahennie no enti, wɔpɔ awadee. Obiara a ɔbetumi no, nni m'asem a maka yi so." 13 Wode mmɔfra nkumaa bεε Yesu se ɔmfa ne nsa ngu wɔn so, na ɔmmo mpaaε mma wɔn. Nanso, asuafoø no kaa wɔn a wode mmɔfra no baεε no anim. 14 Yesu kaa se, "Momma mmɔfra no kwan na wɔmmra me nkyεn, na monnsi wɔn ɛkwɑn, na yeinom sei na ɔsoro Ahennie yε wɔn dea." 15 Na ɔde ne nsa guu wɔn so, hyiraa wɔn ansa na ɔrefiri hɔ akɔ. 16 Eda bi aberantee bi baa Yesu nkyεn bεbisaa no se, "ɔkyerekyereføo, adepa ben na menyε na manya nkwa a enni awieεε?" (aiōnios g166) 17 Yesu buaa no se, "Adεn enti na wobisa me deε εyε papa ho asem? ɔbaako pe na εyε papa. Se wope se wokɔ nkwa mu deε a, di mmaransem no so." 18 Aberantee no nso bisaa no se, "Mmaransem no mu deε εwɔ he?" Yesu buaa no se, "Nni awu. Nsεε awadee. Mmɔ korɔno. Nni atɔrɔ. 19 Di w'agya ne wo maame ni, na dɔ wo yɔnko se wo hol!" 20 Aberantee no

nuammarimanom, ne nuammaanom, n'agya, ne maame, ne yere, ne mma anaa n'agypadeε abedi m'akyi no, ɔbεnya no εho mmɔhɔ ɔha, na wanya nkwa a enni awieεε nso. (aiōnios g166) 30 Na wɔn a wɔdi εkan no mu pii bedi akyire, na wɔn a wɔdi akyire no nso mu bi abedi εkan."

20 Yesu sane buu wɔn εbe foforɔ bi se, "ɔsoro Ahennie te se okuafoø bi a ɔfirii adi anɔpa bi, se ɔrekohwehwe nnipa abo wɔn paa. 2 Ne nsa kaa apaafoø no, ɔne won hyεhyεε se ɔbεma wɔn eda koro adwuma so akatua. 3 "Ankyere ɔfirii adi bio kɔhunuū nnipa bi nso, se wɔgynagyna hɔ a wɔnyε hwee na wɔrehwehwe obi ama wabɔ wɔn paa. 4 ɔfaa wɔn nso de wɔn kɔø n'afuo no mu. ɔka kyereε wɔn nso se, ɔbεma wɔn eda koro adwuma so akatua. 5 "ɔsane kɔø owigynaεε ne nnɔnmiensa εberε mu kɔbɔø nnipa foforɔ paa ne wɔn yεε nhεyεhyεε korɔ no ara bi. 6 ɔsane firii adi beyeε nnomum berε mu, kɔhunuū se nnipa bi gynagyna hɔ. ɔbisaa wɔn se, 'Adεn enti na eda mu yi nyinaa mogynagyna ha a monyε hwee?'

7 "Wɔyii ano se, 'Obi mmɛbɔɔ yɛn paa.' "ɛhɔ ara nanso menni tumi se meyi wɔn a wɔbetena me na ɔka kyereɛ wɔn se, 'Enneec monkɔka apaafoo a nifa anaa me benkum so. Saa afa no wɔ hɔ ma wɔreye adwuma wo m'afuom no ho.' 8 "ɛduruu wɔn a m'agya ayi wɔn no." 24 Asuafooo edu a anwummere no, ɔfrees dees ɔtua n'apaafoo no aka no tee dees Yakobo ne Yohane akɔbisa no, ka no ka kyereɛ no se, 'Hwɛ na tua wɔn ka, firi wɔn bo fuiɛ. 25 Yesu frɛɛ wɔn nyinnaa ka kyereɛ wɔn a wɔbaa akyire no so kɔsi wɔn a wɔbaa wɔn se, "Monim se ahene ne atumfoo di wɔn kane no so." 9 "Apaafoo a ɔfaa wɔn akyire no a wɔhye wɔn ase no so. Saa ara nso na wɔn a nyinnaa, ɔtuaa wɔn eda koro apaabɔdɛɛ. 10 Wɔn wɔdi wɔn so no nso di afoforɔ so. 26 Nanso, a wɔfaa wɔn kane no nso baɛɛ. Wɔsusuu se mo dees, ente saa wɔ mo mu. Mmom, obiara a wɔbenya sika a εborɔ wɔn a ɔfaa wɔn akyire ɔpɛ se ɔye kese wɔ mo mu no, esɛ se ɔye mo no dees no so. Nanso, wɔn nso, ɔtuaa wɔn sɛdɛɛ ɔsomfooo. 27 Obiara a ɔpɛ se ɔye ɔkannifoo wɔ ɔtuaa wɔn a wɔbaa akyire no ara pe. 11 Wɔn mo mu no, ɔnye mo akoaa. 28 Onipa Ba no amma nsa kaa wɔn apaabɔdɛɛ no, anye wɔn de. 12 se wɔnsom no, na mmom ɔbesomoeɛ, na ɔde ne Wɔka kyereɛ afiuowura no se, 'Nnipa a wɔbaa ɔkra too hɔ se agyedee maa nnipa nyinnaa.' 29 akyire no yee adwuma dɔnhwɛreɛ baako pe, nso Yesu ne n'asuafooo firi Yeriko rekɔ no, nmipadom yɛn a yeyɛɛ adwuma firi anopa ma owia hyee tu dii wɔn akyi. 30 Wɔrekɔ no, wɔkɔfaa baabi yɛn no, womaa yene wɔn nyinnaa akatua pe. 13 a anifirafooo baanu bi teteɛ. Anifirafooo yi tee "ɔbuuaa wɔn mu baako se, 'Damfo, menyɛɛ wo se Yesu retwam no, wɔteateam se, 'Awurade, bone biara. Me ne wo anni ano se, mema wo eda Dawid Ba, hunu yɛn mmɔbɔ!'" 31 Nnipadom a koro adwuma so akatua anaa? 14 Fa sika a wo wɔdi Yesu akyi no teataa wɔn se wɔmmua wɔn nsa aka no na kɔ. Efiri me pe mu na meretua ano. Nanso, anifirafooo no kɔ so teataam se, wɔn a wɔbaa kane ne wɔn a wɔbaa akyire no "Awurade, Dawid Ba, hunu yɛn mmɔbɔ!" 32 nyinnaa ka pe. 15 Mmara bi si me ho ekwan se Yesu duruu dees wɔteteɛ hɔ no, ogyina, bisaa mede me sika ye dees mepe? Anaase m'ayamyɛ wɔn se, "Edeen na wope se meye ma mo?" 33 enti na w'ani abere yi?" 16 "Asɛm a Yesu ka Wɔka kyereɛ no se, "Awurade, yɛpɛ se yehunu de wieeɛ se, 'Saa ara na wɔn a wɔdi akyire adee!" 34 Anifirafooo no yee Yesu mmɔbɔ. ɔde ne no bedi ɛkan, na wɔn a wɔdi ɛkan no nso bedi nsa kekaa wɔn ani, na preko pe, wɔhunuu adee, akyire.'" 17 Yesu siim se orekɔ Yerusalem no, na wɔdii n'akyi.
ode n'asuafooo no kaa ne ho. 18 Wɔrekɔ no, ɔtwee n'asuafooo no gyinnaa nkyen baabi ka kyereɛ wɔn se, "Yerekɔ Yerusalem. Wɔbeyi me ama asɔfoo mpanin ne tweresɛm no akyerekyerɛfɔoo, na wɔabu me kumfɔ. 19 Wɔde me behye Roma aban nsa, na wɔadi me ho few, abɔ me aseennua mu, na ne nnansa so no, mesore afiri awufoo mu." 20 Sebedeo mma Yakobo ne Yohane ne wɔn maame baa Yesu nkyen. ɔbaa yi de adesrɛdees bi betoo Yesu anim. 21 Yesu bisaa no se, "Edeen na wope se menyɛ mma woo?" ɔbuuaa no se, "Mepe se, se woko w'ahennie mu a, me mma baanu yi mu baako tena wo nifa so, na ɔbaako nso tena wo benkum so." 22 Nanso, Yesu ka kyereɛ no se, "Wonnim dees worebisa no." Afei, ɔdanee ne ho bisaa Yakobo ne Yohane se, "Mobɛtumi anom kuruwa a merebenom ano no bi anaa?" Wɔbuuaa no se, "Yebɛtumi!" 23 Yesu ka kyereɛ wɔn se, "Me kuruwa ano dees, mobɛtumi anom,

21 Aka kakra na Yesu ne n'asuafooo no aduru Yerusalem no, wɔbenye kuro bi a wɔfrɛ no Betfage a εwo Ngo Bepo no so hɔ no. ɛhɔ na Yesu somaa n'asuafooo no mu baanu se, wɔnni ɛkan nkɔ. 2 ɔka kyereɛ wɔn se, "Se moduru hɔ a, mobɛhunu se wɔasa afunumu bi ne ne ba ahoma. Monsane wɔn, na momfa wɔn mmrɛ me. 3 Se obi bisa mo se edeen na moreye a, monka nkyere onipa ko no se, 'Wɔn ho hia Awurade,' na ntɛm ara ɔbɛma mo de wɔn aba." 4 Wɔyɛɛ yei hyee tete nkɔmhye a ɛka se, 5 "Monka nkyere ɔbabaa Sion se wo ɔhene reba wo nkyen. ɔdwo, na ɔte afunumu ne, afunumu ba so," no mu den. 6 Asuafooo baanu no yee dees Yesu ka kyereɛ wɔn no. 7 Wɔde mmoa no bresɛ no no, wɔde wɔn ntoma sesɛɛ afunumu no so, maa Yesu tenaa ne so. 8 Nnipadom a wɔwɔ hɔ no bi de wɔn ntoma sesɛɛ ɛkwan a ɔde

abo no nam so no so. Ebinom nso bubuu nnua firii asorefie ho no. 24 Yesu kaa se, "Merebebisa mman de sesee ekwan no mu saa ara. 9 Edom mo asem baako bi, na mommua me ansa. 25 no tu tenee de osebo teateam se, "Hosiana Onyankopon na osomaa Yohane Osuboni anaa Dawid Bal" "Nhyira ne dee onam Awurade din enye ono?" Wadwennwenee ho kaa se, "Se yeka mu reba no." "Hosiana wo osoro noho!" 10 se 'Efiri Onyankopon' a, wobebisa yen dee enti a Ebere a oduruu Yerusalem no, kuro no nyinaa yeannye dee Yohane kae no annie? 26 Na se baa twi. Ehfooo no bisaa se, "Na hwan ni?" yeka se, 'Enye Onyankopon na osomaa no' nso 11 Nnipadom no buaa se, "Eyes Yesu, Odiyifoo a, edom no beha yen efiri se, won nyinaa nim a ofiri Nasaret a ewo Galileaman mu no." 12 se Yohane ye odiyifoo." 27 Enti, won mmuaes Yesu firii ho no, okoa asorefie. Oduruu ho no, a womaes ara ne se, "Yennim!" Ehara na opamoo adwadifoo a wowa ho no nyinaa, kaa Yesu nso kaa se, "Se monnim dee a, me nso sikasesafoo apono nyinaa guu fam, bubuu apata meremmua mo." 28 Yesu kaa se, "Saa asem a wotom mmoromoma wo mu no nyinaa guie. a merebeka yi modwene ho sen? Obarima bi 13 Yesu ka kyerees won se, "Atweresem no ka wo mmammarima baanu. Oko kyerees won mu se, 'M'asorefie ye beaes a woba mpaes.' Nanso, panin no se, 'Me ba, enne ko m'afuom na koye mo dee, mode ho aye akoromfoo atenae.' 14 adwuma wo ho." 29 "Ne ba no kaa se, 'Merenko,' Afei anifirafaa ne mmubuafoo baa ne nkyen nanso akyire yi, osesa n'adwene na okoe. 30 wo asorefie ho ma osaa won nyinaa yadee. "Afei agya no ka kyerees akumaa no se, 'Wo 15 Nanso, ebere a asofoo mpanin ne Yudafoo nso ko.' Ono nso kaa se, 'Agya, mate, meko.' mpanin bi hunuu anwanwadee yi na wotee Nanso wankoo. 31 "Saa mmofra baanu yi mu nso se mmofra nkumaa a wowa asorefie ho hwan na otie n'agya asem?" Wobuaa se, "Ne reteateam se, "Nhyira nka Dawid Ba no" no, ba panin no a." Afei, Yesu kyerees asem no ase anye won de. 16 Enti, wobisaa Yesu se, "Wote se, "Akyinnyee biara nni ho se abonefao ne nsem a mmofra no reka no anaa?" Yesu buaa nnwamanfoo beko Osoro Ahennie mu ansa na se, "Aane. Na monkenkanee saa Atweresem a moakoo. 32 Efiri se, Yohane baa mo nkyen se eka se, "Mmofra ne nkokoaa mpo de won ano erekkyere mo tenenee kwan, na moannyne no kamfo wo' no da anaa?" 17 Afei, ofirii ho sane anni. Nanso otogyefoo ne nnwamanfoo gyee no koo Betania kodaa ho. 18 Adees kyee anopa a diie. Na mohunuu yei mpo no, moansakyera oresane akoo Yerusalem no, ekom dee no. 19 mo adwene, na moannyne no anni." 33 Yesu buu Oshunuu se borodoma dua bi si ekwan ho baabi. won be foforo bi se, "Eda bi, obarima bi a ewo Okoa ho kohwee se borodoma no bi wo so, nanso bobefuo a wagye ban afa ho, na watu amena a oduruu ho no, shunuu se nhahan nko ara na wokyi nsaa wo mu, de afuo no gyaa akuafao bi. ewo so. Odomee borodoma dua no se, "Efiri Yei akyi no, otuu ekwan koo oman foforo bi so. enne, worenso aba bio!" Ehara borodoma dua 34 Eduruu ebere a bobe no berees a esee se wotee no wui. (aiōn g165) 20 Asem yi yee Yesu asuafoo no, osomaa ne ho nnipa baa akuafao no ho se no nwanwa ma wobisaa no se, "Na eyee edeen wommegye ne kyefaa mmre no. 35 "Waduruu enti na borodoma dua no so nhahan poroo ntem ho ara pe na akuafao no to hyee nnipa no so, saa?" 21 Yesu nso buaa won se, "Nokorem, se boroo obaako, kum obaako enna wossi obaako mowoo gyidie a enhinhim a, mobetumi aye ade nso aboo. 36 Afei, osane somaa nnipa a won koro yi ara bi, anaa dee ekyen saa mpo. Anka dodoa sene won a osomaa won kane no se mobetumi aka akyere Ngo Bepo yi se, 'Tutu wonko akuafao no nkyen, nanso asem koro no kogu epo mu', na ebetutu akogu mu nso. 22 ara bi na esie. 37 Yei akyi, osomaa onto ankasa Biribiara a mode gyidie bebisa wo mpaebaa mu ne ba akuafao no nkyen susuu se, wode anidie no, mo nsa beka." 23 Yesu sane koo asorefie ho a bema no. 38 "Nanso, akuafao no hunuu se ne orekyerekyere no, asofoo mpanin ne Yudafoo ba no afiti reba pe, wofaa ne ho adwene kaa mpanin baa ne kyen bebisaa no tumi ko a se, 'Odedifoo no na oreba no; momma yenkum ogyina so pamoo adwadifoo ne sikasesafoo no no, na yemfa afuo no!' 39 Ehara ara, wotwee no

firi afuo no mu, kôkumm no too baabi. 40 “Se “Dhene no baa ho se ɔrebewhe nnipa a wôaba afiuwura no sane ba a, mogye di se edeen na no, ohunuu obi a ɔnhye ayeforɔhyia atadee wô abeyε saa akuafoo no?” 41 Yudafoɔ mpanin no ho. 12 ɔbisaa no se, ‘Damfo, εyε den na wonhye buaa se, “Eno nso bekum saa atirimuodenfo no ayeforɔhyia atadee, na wotumi baa ha?” Nanso, na ɔde afuo no ama akuafoo foforo a wôde ne damfo no antumi ammua. 13 “Afei, dhene no ka kyeفا bema no ebere a εse mu.” 42 Yesu bisaa kyereε n’asomfoo no se, ‘Monkyekyere ne nan wɔn bio se, “Monkanee Tweresem no mu da ne ne nsa na monkɔto no ntwene akyirikyiri se, “Ebo a adansifo apo no eno ara na abeyε esum mu, dee esu ne agyaadwoɔ wɔ no.” 14 Edan no ntweaso tiboo. Awurade na wayε yei, “Wôafre bebree, nanso kakra bi na wɔayi wɔn.” na εye nwanwa wɔ yen ani so?” 43 “Dee mereka 15 Farisifo no tuu Yesu ho agyina, pεe ekwan ara ne se, wobegye Onyankopon Ahennie no bi a wɔnam n’anon asem so bεnya no akyere afiri mo nsam de akɔma ɔman foforo a wobebu no. 16 Wɔsii no gyinaε se, wobesoma wɔn n’afudee no ho nkonta pa akyere no. 44 Wɔn nnipa bi ne Herodefo abo Yesu nkyen abebisa a wobehwe saa botan yi so no mubebubu, na no se, “Owura, yεnim se woye ɔnokwafo, na dee nokore no behwe ne so no nso bεpεkye.” wonam nokore kwan so kyere nnipa ekwan a 45 Ebere a asɔfɔo mpanin ne Yudafoɔ mpanin ɛko Onyankopon nkyen a wonsuro akyire asem, no tee asee se Yesu asem a ɔreka no fa wɔn ho ɛfiri se, wonhwε nnipa anim. 17 Ka ma yεntie. no, 46 wɔpεe se woye no bɔne, nanso na wɔsuro ɛye se woyi too ma Roma Hempon Kaesare edom no ɛfiri se, na woagye Yesu atom se ɔye anaa εnye?” 18 Yesu hunuu wɔn adwemmnɔe Odiyifoo.

22 Yesu de mmεbuo ahodoɔ kyereε sedεε

ɔsoro Ahennie no tee. 2 ɔse, “ɔsoro Ahennie no te se dhene bi a ne babarima hyiaa ayeforɔ na ɔtoo pon maa no. 3 ɔtoo nsa frεe nnipa pii. Ebere no duruiε no, ɔsoma a n’asomfoo se wɔnkɔfrεfre nnipa no na wɔmmra. Nanso, nnipa no amma. 4 “ɔsane somaa n’asomfoo foforo se, ‘Monkɔka nkyere wɔn se, wɔawie biribiara. Wôakum m’antantwie ne me nyemmoa de anoa aduane awie. Mommra ayeforɔ no ase mmedidi!” 5 “Nanso, ne ho yεe wɔn a ɔtoo nsa frεe wɔn no sere. Obiara kɔdii ne dwuma. Obi kɔo n’afuom. ɔfɔforɔ nso kɔdii ne dwa. 6 Afoforo nso kyereε n’asomfoo no hwεe wɔn, pirapiraa wɔn, kunkumm ebinom nso. 7 Dhene no tee dee nnipa no aye n’asomfoo no, ne bo fuie. ɔsoma a n’asraafoo ma wôkɔkunkum awudifoo no, hyee wɔn kuro no pasaa. 8 “ɔsane frεe n’asomfoo ka kyereε wɔn se, ‘Wôawie ayeforɔ aduane no. Nanso, wɔn a mεfrεe wɔn no mfata se woba apontoɔ no ase. 9 Enti, monko mmɔntene so na obiara a mobehunu no no, momfre no mmra apontoɔ no ase.’ 10 Asomfoo no firi adi kɔo mmɔntene so kɔfrεe nnipa dodoɔ a wohunuu wɔn no nyinaa. Wôfrεe nnipa pa ne nnipa bɔne, maa edan a wɔtoo ɔpono wɔ mu no yεe ma. 11

no ma ɔka kyereε wɔn se, “Mo nyaatwomfo! Aden enti na mɔpε se mode nnaadaa sɔ me hwe? 19 Momfa sika a wôde yi too no bi nkyere me.” Wôde bi kyereε no. 20 ɔbisaa wɔn se, “Hwan mfoni na ɔda so, na hwan din nso na εwɔ so?” 21 Wôbuua se, “Kaesare.” Yesu ka kyereε wɔn se, “Ennee, momfa Kaesare dee mma Kaesare, na momfa Onyankopon dee mma Onyankopon.” 22 Ne mmuaεε a ɔmaa wɔn no maa wɔn ho dwirii wɔn ma wɔgyaa no ho kɔεe. 23 ɔda no ara, Sadukifoo a wɔnnye owusoreε nni no baa Yesu nkyen bebisaa no se, 24 “Owura, Mose kaa se, ‘Se obarima bi anwo na ɔwu a, ne nuabarima mfa ne yere no kunabaa na ɔne no nwo mma owufoo no. 25 Anuanom baason bi ne yεn tenaa ha. ɔpanin no wareεε a wanwo ba na ɔwuiε. Enti, ne nua a ɔtɔ so mmienu no faa ne yere no kunabaa. 26 Dee ɔtɔ so mmienu no nso wuiε, maa dee ɔtɔ so mmiensa no faa ɔbaa no kunabaa. ɔno nso wuiε a wanwo ba, maa ɔfɔforɔ nso faa ɔbaa no kunabaa. Yei toaa so ara kɔsii se anuanom baason no nyinaa waree ɔbaa no. 27 Dee edi akyire ne se, ɔbaa no nso wuiε. 28 Eno enti, owusorebere no, nnipa baason yi mu hwan na ɔbaa no bεye ne yere? ɔfiri se wɔn nyinaa waree no!” 29 Yesu buaa won se, “Mo mfomsoo a moaye no firi nim a monnim Atwεresem no ne Onyankopon tumi a

ɔwɔ no! **30** Na owusorebere no, awadee nni hɔ; Afei, wɔkɔ asore nso a, wɔpɛ se wɔtena mpanin obiara bɔye se abɔfɔo a wɔwɔ ɔsoro no. **31** Afei, tenabea pa. **7** Se wode obuo kyea wan abontene efa owusoree no ho no nso, monnkanee dee so na wofrɛ wan ‘Rabi’ anaa ‘Owura’ a, eyɛ wan Onyankopɔn aka afa ho no pɛn? Monhunu se de. **8** “Mommma obiara mfre mo saa. Efiri se, Onyankopɔn kasa kyere mo ebere a ɔkaa se, **32** Onyankopɔn nko ara na ɔye Owura. Mo nyinaa ‘Mene Abraham Onyankopɔn, Isak Onyankopɔn moyɛ pe se anuanom. **9** Mommfre obiara wo ne Yakob Onyankopɔn no?’ Yei kyere se. asase so ha se ‘Agya,’ efiri se, Onyankopɔn a ɔwo Onyankopɔn nyɛ awufoo Onyankopɔn na ɔsoro no nko ara na ese se wofrɛ no saa. **10** Na mmom, ateaſeſoo Onyankopɔn.” **33** Nnipadom mommma wɔmmfre mo ‘Owura,’ efiri se, ɔbaako no tee ne nkyerɛkyere no, eyɛe wan wanwa. pe na ɔye mo wura a one Agyenkwa no. **11** **34** Farisifoo no tee se Yesu abu afa Sadukifoo no Wobrɛ wo ho ase som afoforɔ a, wobeye ɔkɛsɛe. so no, wɔkɔhyiaa Yesu. **35** Wan mu baako a ɔye Wopɛ se woye kɛse a, ye ɔsomfoo. **12** Na obiara mmaranimfoo bisaa Yesu se, **36** “Owura, Mose a ɔbɛma ne ho so no, wɔbɛbre no ase; saa ara mmaransem no mu dee ewɔ he koraa na ekyen nso na obiara a ɔbɛbre ne ho ase no, wɔbɛma ne nyinaa?” **37** Yesu buaa no se, “Dɔ Awurade, no so. **13** “Monnue! Mo Farisifoo ne Atweresem wo Onyankopɔn, w'akoma nyinaa mu ne wo no akyerɛkyereſoo nyaatwomfoo, efiri se, mosi ɔkra nyinaa mu ne w'adwene nyinaa mu.” **38** Yei afoforɔ ɔsoro Ahennie ho ɛkwan. Mo a, monkɔ ne mmaransem no mu dee edi ekan na ekyen ne mu. Mo nso a, momma afoforɔ a wɔpɛ se wɔkɔ nyinaa. **39** Dee etɔ so mmienu no te se eno ara: mu no ɛkwan. **14** Nyaatwomfoo! Mobo mpaeſ ‘Dɔ wo yɔnko se wo ho.’ **40** Mose mmaransem atentene wɔ mmɔntene so de kyere se moyɛ ne adiyifoo no nkyerɛkyere no nyinaa gyina saa ateneneefoo wɔ ebere a motu akunafoɔ firi mmaransem mmienu yi so.” **41** Farisifoo no twaa wan afie mu. **15** “Monnue! Mo Farisifoo ne Yesu ho hyiaeſ no, ɔbisaa wan se, **42** “Edeen na mowa ka wo Agyenkwa no ho? Hwan ba ne no?” Atweresem no akyerɛkyereſoo nyaatwomfoo! Mokɔ ewiase afanan nyinaa se mobenya onipa fua abɛfra mo mu. Na se monya obi saa a, mosɛe no ma ɔye əbonsam ba sene sɛdɛe motee so no. (*Geenna g1067*) **16** “Monnue! Akwankyerɛſoo “Awurade ka kyere me wura se, “Tena me nifa kɔsi se mɛma woadi w'atamfoo nyinaa so.” **45** a, eno dee, enye hwee. Na se ɔde sikakɔkɔ a ewɔ Se Dawid fre no ‘Awurade’ a, enneɛ ebeye den na asɔredan no mu ka ntam dee a, enneɛ, ntam watumi aye ne ba?” **46** Obiara antumi ammua. no kyekyere onii no. **17** Anifirafoɔ nkwaseafoo! Yei akyi nso, obiara antumi ammisaa no nsem Asɔredan no ne emu sikakɔkɔ no mu dee ewɔ bio.

23 Afei, Yesu ka kyere nnipadom no ne n'asuafoo no se, **2** “Atweresem no Akyerɛkyereſoo ne Farisifoo no na wɔkyere Mose mmara no ase. **3** Yei enti, eſe se motie wan, na moyɛ biribiara a wɔkyere mo. Nanso, monnye dee wɔyɛ no bi efiri se, dee wɔka no, enye eno na wɔyɛ. **4** Wɔhyɛ mo, ma modi mmara a eyɛ den so a wan ankasa mpe se wodi so. **5** “Biribiara a wɔyɛ no ye ɔyekyere. Wɔatwɛ Onyame Asem abo wan moma ne wan nsa so, na wɔhyɛ wan ntadɛe de kyere se wɔyɛ ateneneefoo. **6** Na se wɔkɔ apontoɔ ase nso a, wɔpɛ se daa wɔtena mpanin tenabea.

Moyi ntotosoo dudu wə afifidee a εω mo mobeka se, ‘Nhyira ne dee ɔnam Awurade din mfikyifuo mu no ho, nanso mogya nneema a mu reba no.’

εsom bo te se atentenenee, ahumməborə ne nokoredie. εwom se εse se moyiyi ntotosoo dudu no dee, nanso εnse se mogya nneema a εsom bo no. 24 Anifirafoo akwankyerefoo! Mosøne dee morenom so, yi mu nwansenaa nanso momene yoma! 25 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atweresem no akyerkyerefoo nyaatwomfoo! Motwi mo kuruwa ne mo ayowaa ho fefeεe nanso emu no dee, asisie ne pesemenkomenya ahye no ma tə. 26 Farisifoo anifirafoo! Montwi kuruwa no mu kane, na kuruwa no ho nyinaa bete! 27 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atweresem no akyerkyerefoo! Mote se εda a wəasra ho fefeεe nanso awufoo nnompoe ne nneema funu ahye mu ma tə. 28 Moye mo anim se ateneneefoo, nanso bəne ahodoa ahye mo mu ma tə. 29 “Monnue! Mo Farisifoo ne Atweresem no akyerkyerefoo nyaatwomfoo! Mosisi nna akesee ma adiyifoo a mo ara mo agyanom kunkumm wən, na mode nhwiren gugu ateneneefoo a wəkunkum wən no da so, 30 na motwa mo ho ka se, ‘Se na yete ase saa εbere no a, anka yerenyε bəne a yεn agyanom yεes no.’ 31 Se moka saa a, mobu mo ho fə se moye atirimuodenfoo mma. 32 Na modi wən anammon akyi yε saa bəne korə no ara bi pεreεpε. 33 “Awə! Nhurutoa mma! Mobeεyε den adwane amanehunu ogya mu atemmuo no? (Geenna g1067) 34 Mesoma adiyifoo ne anyansafoo ne akyerkyerefoo aba mo nkyen. Mobeεbə wən mu bi aseennua mu akum wən. Mobeεbə ebinom akyi mmaa wə mo asoredan mu, na moataa ebi firi nkuro so akə nkuro so. 35 Na ateneneefoo mogya a moahwie agu asase so nyinaa, εfiri Habel so de kəsi Barakia ba Sakaria a mokumm no wə asoredan ne aforebukyia ntam no, bəba mo so. 36 Mereka makyere mo se, atemmuo a woaboaboa ano no nyinaa bəba nnemma yi so. 37 “Ao Yerusalem, Yerusalem, wo a wokum adiyifoo, na wosi wən a wəasoma wən wo nkyen aboo, mpeε ahe na anka mepeε se meboaboa wo mma ano, sədee akokobaatan boaboa ne mma ano ne ntaban ase, nanso moampel! 38 Wəbegya mo efie fituo ama mo. 39 Na mese mo se, εfiri sεsε morenhunu me bio kəsi se,

24 Yesu refiri baabi a asoredan no si ho no, n’asuafoo no baa ne nkyen pεe se wokyerekyere no adan ahodoa a εwə asoredan no mu. 2 Nanso, oka kyereε wən se, “Wəbedwiri saa dan yi agu pasaa!” 3 Yesu kəo Ngo Bepo no so. Əte hə no, n’asuafoo no baa ne nkyen bebisaa no se, “Εbere ben na dee woreka yi bəba? Na nsenkyerennée ben na εbəma yəahunu wo ba a wobesane aba bio no ne ewiase awieεε a εbəba no?” (aiōn g165) 4 Yesu ka kyereε wən se, “Monhwε na obi annaadaa mo. 5 Nnipa bebree de me din bəba abeka se, wone Agyenkwa no, na wəadaadaa mo mu pii. 6 Se mote se akokoakoko resi afanan nyinaa a, εnkyere me ba a mesane aba no ho nsenkyerennée. εse se yeinom ba, nanso awieεε no dee, εnnyia mmaεε. 7 Aman besore aman so, na ahennie asore ahennie so, na ekəm ne asasewosoo bəba mmeammea. 8 Yeinom nyinaa bεyε nneema a εyε hu a εbəba no mfitiasεε. 9 “Se moye me dee enti, wəbεyε mo ayayadee, na wəakum mo wə ewiase afanan nyinaa, 10 na mo mu pii besane akə bəne mu, na moayiyi mo ho mo ho ama, na moatan mo ho. 11 Atoro adiyifoo bebree besore, na wəadaadaa mo mu pii. 12 Bəne bədəoso wə ewiase, na abre nnipa də a wəwə no ase. 13 Nanso, wən a wobegyna pintinn akəduru awieεε no, wəbεyε wən nkwa. 14 Na wəbəka asempa a εfa Ahennie no ho no wə ewiase afanan nyinaa, na wəate. Eno akyi ansa na awieεε no bəba. 15 “Enti, se mohunu ‘Adeε a εyε Hu’ a, Odiyifoo Daniel kaa ho ase se egyna kronkronbea hə no a, ma dee əkenkan no nte aseεε, 16 wən a wətε Yudea no nnwane nkə Yuda mmepe so. 17 Mma obiara a əwə ne efie εdan atifi no nsiane nkəfa biribira mfiri ne efie hə. 18 Wən a wəwə mfuom no nso nnsane wən akyi mmepe wən ntoma. 19 Na wən a wəafa afuro ne wən a wəturu mma saa εbere no mu no nnue! 20 Na mommo mpaeε na εbere a εse se modwarie no ariyε awəberε anaa Homeda. 21 Efiri se, ətaa a εbəba no, ebi nsii wə ewiase abakəsem mu da, na ebi nso rensi da. 22 “Nokorem, se wəantwa saa nna no so a, nnipa nyinaa ase betore. 23 Se obi ka kyere mo

se, ‘Agyenkwa no wō ha anaase ḥwō nohoaa anaa onipa tumi wēn de bō ne ho ban firi akorōmfoō wayi ne ho adi wō ha anaahā’ a, monnye nni. ho no, **44** saa ara na ḥwō se mosiesie mo ho, **24** Atoro Akristofoo ne atoro adiyifoo besore, na ḫfiri se Onipa Ba no bēba ēberē a mo ani nna wōayē anwanwadē ahodoo na se ēbetumi a, so se ḥbeba. **45** “Hwan ne ḥsomfoō nokwafōo wōadaadaa wōn mpo a Onyankopon ayi wōn no. nyansafoō no, dee ne wura de ne fidua mu **25** Mabō mo kōkō dada. **26** “Enti, se obi ka kyere asomfoō ahye ne nsa se ḥomma wōn adwuma mo se, ‘Agyenkwa no asane aba na ḥwō esere so wō ēberē a eṣe mu? **46** Nhyira ne ḥsomfoō a a,’ monnha mo ho se mobekō hō akohwehwē no; ne wura no bēba abeto no se wayē n’adwuma ‘anaase nso ḥde ne ho asie baabi a,’ monnye nni! pepeere. **47** Nokorēm, ḥde n’agypadees nyinaa **27** Na sēdee anyinam pa firi apuees kō atoe no, bēhyē ne nsa. **48** Na se ḥye akoabōne, na əka saa ara na se Onipa Ba no reba a, ēbeyē ara ne kyere ne ho se, ‘Me Wura nnya mmaeṣ,’ **49** na no. **28** Na dee efunu wō no, ēhō na apete mpa. ḫhyē aseē ha ne mfefoo nkōa, na ḥdidi, boro nsā **29** “Otaa no akyiri pē “awia beduru sum, na a, **50** ne Wura no bēba ēda a n’ani nna so se ḥsrane renhyerē; na nsoromma betete ahwe, ḥbeba. **51** ḥbetwe n’aso denden, na ḥde no akō na wōbewoso tumi a ḥwō ḥsoro no.’ **30** “Afei, baabi a wōbu nyaatwomfoō atēn; ēhō na wōtwa Onipa Ba no ho nsenkyerēnneē bēda adi, na agyaadwoō na wōtwere wōn se.

esoro ne asase sofoo nyinaa bētwa agyaadwoo.

Na ewiase amanaman behunu me, se mede tumi ne animuonyam nam esoro omununkum mu reba. **31** Na mesoma m’abōfōo a wōrebo totorobento aba, na wōbeboaboa wōn a mayi wōn no ano firi esoro ano kōka asase ano. **32**

“Afei, monsua biribi mfiri borōdōma dua no ho asem no mu. Se eyi mman foforō, sane yi ahahan foforō a, na ēkyere se asuso abēn. **33** Saa ara nso na se mohunu se saa nneēma yi nyinaa afiti aseē resisi a, mobehunu se meba a mesane aba no abēn, aduru apono ano. **34**

Nokorē mese mo se, awontoatoasoo yi rentwam, gye se saa nneēma yi nyinaa aba mu ansa. **35**

Esoro ne asase bētwam akō, na me nsem dee, ēbētena hō daa. **36** “Nanso, ēda anaa dōn ko a

awiees no bēba dee, obiara nnim. Ḫsoro abōfōo ne Onyankopon Ba no mpo nnim. Agya no nko na ḥnim. **37** Onipa Ba no ba a ḥbeba no bēye

sēdee Noa bere so eyee no ara pē. **38** Na sēdee nna a edi nsuyire no anim no, nnipa didiiē,

na wōnomēee, warewareeē, de kōsii ēda a Noa kō ḫhyen no mu, **39** na nnipa annye dee ēbeba anni, kōsii se nsuyire befaa wōn nyinaa kōee no, saa ara na Onipa Ba no ba a ḥbesane aba no bēye. **40** Saa ēbere no, wōbefa mmarima baanu a

wōreyē adwuma wo afuom no mu baako akō, na wōagya ḥbaako. **41** Saa ara nso na mmaa baanu a wōwō efie renoa aduanē no nso, wōbefa

ḥbaako agya ḥbaako no no. **42** “Enti, monwen efiri se, monnim da ko a Awurade bēba. **43** Sēdee

25 “ᬁsoro Ahennie te se mmabaawa edu bi a wōfaa wōn nkanea se wōrekōhyia ayeforōkunu. **2** Na mmabaawa no mu baanum ye anyansafoō enna baanum nso ye nkwaseafōo. **3** Wōn mu nkwaseafōo no rekō no, wōfaa wōn nkanea nanso wōamfa ngo anka ho. **4** Nanso, wōn mu anyansafoō no dee, wōrekōrō no, wōfaa ngo kaa wōn nkanea ho de kōee. **5** Ayeforōkunu no amma ntēm, enti wōhyē aseē totōo nko dedaeē. **6** “Odasuom na wōtee ntateamu se, ‘Ayeforōkunu no reba! Momfiri adi nkōhyia no!’ **7** “Mmabaawa yi nyinaa sōre buebuee wōn nkanea no. **8** Nkwaseafōo no s̄rē anyansafoō no se, ‘Momma yēn mo ngo no bi ngu yēn nkanea no mu na ēredum.’ **9** “Anyansafoō no ka kyere wōn se, ‘Krasin a yewō no sua. Monkō kurom nkōtō bi.’ **10** “Wōrekōtō ngo no pē, na ayeforōkunu no baēs. Enti, wōn a wōsiesie wōn ho no ne ayeforōkunu no kō n’apontoō no ase, na wōtoo ēpono no mu. **11** “Akyire yi a baanum no sane baēs no, wōgyinā ēpono no akyi frēs se, ‘Owura, hini yēn!’ **12** “Nanso, oka kyere wōn se, ‘Momfiri hō nkō. Mennim mo!’ **13** “Enti, monwen na monnim da anaa dōn ko a mesane aba. **14** “Bio, Ḫsoro Ahennie te se ḥbarima bi a ḥretu ḫkwan akō ḥman foforō bi so. ḥrekō no, ḫfrēs n’apaafōo baasa, maa wōn mu biara sika a efata se wōmfa nyē adwuma. **15** Ḫmaa ḥbaako dwētē kilogram ḥha aduoṣon. Ḫmaa dee ḥdi ho no dwētē kilogram aduoṣia

nnwōtwe enna əmaa dee ḥtwa too no dwete a abofoo nyinaa ka ne ho a, saa əbere no na kilogram aduasa enan. **16** Ḩpaani a əmaa no əbetena n'animuonyam ahennwa no so. **32** Na dwete kilogram əha aduəson no de sika no kōdii wōbeboaboa aman nyinaa ano n'anim. Na əbəra dwa, nyaa mfasoo dwete kilogram əha aduəson nnipa no mu sədee odwanhwefoo pa nnwan firi kaa ho. **17** Dee ənyaa dwete kilogram aduosia mponkye mu; **33** na əde nnwan no begyina ne nnwōtwe no nso de sika no koyee adwuma nyaa nifa so, na əde mponkye no agyina ne benkum mfasoo dwete kilogram aduosia nnwōtwe kaa so. **34** “Eno na Əhene no bəka akyere won a ne sika no ho. **18** Nanso, Ḩpaani a ne wura wəgyina ne nifa so no se, ‘Mo a m’agya ahyira maa no dwete kilogram aduasa enan no dee, mo, mommra mmeffa ahennie a wəasiesie ama əkətuu fam de sika no siee hə. **19** “Mmerē bi mo firi ewiase ahyəasee no nni! **35** Əkəm dee akyi, won wura no firi akwantuo mu baes. Əfrees me, na momaa me aduane dii. Sukəm dee me, apaafoo baasa yi se wəmməbu nkonta nkyere na momaa me nsuo nomees. Meyee əhəho, no. **20** Dee ənyaa dwete kilogram əha aduəson na mode me kəo mo fie. **36** Medaa adagya na no de dwete kilogram əha aduəson kaa ho baes. mofiraa me ntoma. Meyaree, na mobesraa me. Əkaa se, ‘Me wura, womaa me dwete kilogram Medaa afiase, na mobehwəs me.’ **37** “Saa əbere əha aduəson. Hwə, manya dwete kilogram əha no mu na ateneneefoo bəbisa se, ‘Owura, da aduəson aka ho.’ **21** “Ne wura no ka kyere no ben na yehunuwo se əkəm de wo a, yəmaa se, ‘Mo, ako pa ne nokwafoo, woadi kakra yi wo aduane, na sukəm de wo a yəmaa wo nsuo ho nokore, mede wo besi nneema pii so panin. nomees?’ **38** Afei, da ben na yehunuwo se woyee Bra, na me ne wo nni de!” **22** “ṛpaani a əmaa no əhəho a, yede wo kəo yən fie, anaase wodaa dwete kilogram aduosia nnwōtwe no nso baes. adagya a, yəfiraa wo ntoma? **39** Afei, da ben Əka kyere ne wura no se, ‘Woreko no, womaa na yehunuwo se woyare a, yəbesraa wo, anaase me dwete kilogram aduosia nnwōtwe. Mede wodaa afiase a, yebəhwəs wo?’ **40** “Na Əhene yee adwuma, na manya dwete kilogram aduosia no, bəbua won se, ‘Se moaye ama me nuanom nnwōtwe aka ho.’ **23** “Ne wura no ka kyere ne nkumaa yi mu baako yi, moaye ama me!” **41** se, ‘Mo, ako pa ne nokwafoo, woadi kakra yi “Afei, medane m’ani akyere won a wəgyina ho nokore, mede wo besi nneema pii so panin. me benkum so no aka akyere won se, ‘Mo a Bra wo wura anigye mu!’ **24** “ṛpaani a ənyaa dwete kilogram aduasa enan no nso baes. Əka wəadome mo, wəmfa mo nkəgu ogyatannaa a kyere ne wura no se, ‘Owura, menim se woye no mu. (aiōnios g166) **42** Na əkəm dee me, moamma onipa a w’asəm yə den. Wotumi twa wo dee me aduane anni, sukəm dee me, moamma wonnuae, enna wotumi boaboa ano wo dee me nsuo annom. **43** Meyee əhəho, moamfa wompetee, **25** enti mesuroe, na mede wo sika me ankə mo fie. Medaa adagya, moamfira no kohye fam, enti w’adee niel! **26** “Ne wura no me ntoma. Meyaree, moammesra me. Medaa ka kyere ne se, ‘Akoo bəne ne onihafoo! Wonim afiase, moammehwə me.’ **44** “Won nso bəbua no se metumi twa wo dee mennuae, na metumi se, ‘Awurade, da ben na yehunuwo se əkəm boaboa ano wo dee mempetee a, **27** anka esee dee wo, anaase sukəm dee wo, anaase woyee se wode sika no kōto sikakorabea nya nsiho to əhəho, anaase wodaa adagya, anaase woyaree, hə ma me. **28** “Monnye ne nsam sika no, na anaase wodaa afiase, na yəanye dee esee se yeyə momfa nkəma dee ənyaa dwete kilogram ahasa amma wo?’ **45** “Na məbua won se, ‘Se moanye aduanan no. **29** Obiara a əde dee wəde ama no amma nkumaa yi mu baako enti, moanye amma no bəye ade pa no, wəde bi bəka no ho. Na me.’ **46** “Na wəbekə ahoyer a etoo ntwa da mu, obiara a wamfa dee wəde ama no no anye ade na ateneneefoo ako nkwa a enni awiees mu.” pa no, dee əwə no mpo, wəbegye afiri ne nsam. (aiōnios g166)

30 Monto ako a ne ho nni mfasoo yi ntwene esum kabii mu: ehə na esu ne agyaadwoowə wo.’ **31** “Na se Onipa Ba no ba n’animuonyam mu

26 Yesu wiee nsem yi nyinaa ka no, əka kyere n’asuafoo no se, **2** “Monim se aka nnanu

na Twam Afahye no aduru, na wobeyi Onipa Ba Yesu buaa no se, "Aane." 26 Ebere a woredidi no ama, na waboo no asennua mu." 3 Saa eber no. Yesu faa burodo, na jhyiraa so bubuu mu, no ara na asofo mpanin ne Yudafoo mpanin de maa n'asuafaa no kaa se: "Monnye nni, yei bi ahya mu wo Osopanin Kaifa efie, 4 retu ne me onipadua." 27 Na ofaa kuruwa no, na agyina ahwehwae ekwan a wobefaa so akyere odaa ase no, ode maa won kaa se, "Mo nyinaa Yesu, akum no a obiara renhunu akyire. 5 monnom bi, 28 na yei ne me mogya a ehye Nanso, wokaa se, "Ense se wokyere no Twam Apam Foforo no mu den, a wahwie gu ma nnipa Afahye no mu, anye saa a, ede basabasayee beba bebree nya bone fakyee. 29 Montie dee mereka oman no mu." 6 Afei, Yesu koo Betania na okoo yi yie. Merennom saa nsā yi bi bio da, de bekoo Simon okwatani efie. 7 Owo ho redidi no, obaa akosi da a me ne mo benom bi bio wo m'Agya bi a okura ngo hwamhwam bi a ne boo ye den Ahennie no mu." 30 Na wotoo dwom wieee no, yie toa ma baa ho, behwie guu Yesu tirim. 8 wofirii adi koo Ngo Bepo no so. 31 Woduruu dee Asuafaa no hunui no, anye won de. Wokaa se, woreko ho no, Yesu ka kyerees won se, "Anadwo "Adeseee yi ase ne sen? 9 Anka wobetumi aton yi, mo nyinaa bedwane agya me. Na woatweres radees hwamhwam yi anya sika bebree de ama se, "Mebə odwanhwefoo no, na nnwankuo no ahiafoo." 10 Yesu hunuu won adwene, na oka abo apete." 32 Na se mesane ba nkwa mu bio a, kyerees won se, "Aden na moka dee obaa yi yees meko Galilea, na makohya mo wo ho." 33 Petro yi ho asem saa? Waye ade pa ama me. 11 Mo ne ka kyerees no se, "Se nnipa nyinaa bedwane agya ahiafoo wo ha daa, na me dee, me ne mo nni ho wo a, me dee, merennwane nnya wo da." 34 daa. 12 Wahwie ngo hwamhwam yi agu me so, Yesu ka kyerees no se, "Nokorem, anadwo yi, de asiesie me onipadua ama me sie. 13 Wode akoko remmon, na woapa me mprensa!" 35 dee oyees yi bekae no daa. Wobeka dee oyees yi Petro pae mu kaa se, "Mpo se etwa se me ne wo wo ewiase baabiara a woka asempa no." 14 Afei, wu a, merempa wo da!" Asuafaa no nyinaa nso Yuda Iskariot a oyee asuafaa dumieno mu kaa saa asem koro yi ara. 36 Yesu de won koo baako koo asofo mpanin no nkyen, 15 kobisaa baabi a wofre ho Getsemane. Woduruu ho no, won se, "Se meyi Yesu ma mo a, ahe na mode oka kyerees won se, "Montena ha ntwen me, na bema me?" Woma no dwete mpo aduasa 16 mereko m'anim kakra akobo mpaee." 37 Ofaa Efiri saa eber no, Yuda hwehwae kwan a obefaa Petro ne Sebedeo mma baanu a won edin de so ayi no ama won. 17 Apiti Afahye da a edi Yakobo ne Yohane kaa ne ho. Ne were hyee ekan no, asuafaa no baa Yesu nkyen bebisaa no asee hoe, na ne ho nso yeraa no. 38 Oka kyerees se, "Ehe na wope se yekodi Twam Afahye no?" won se, "Awerchoo ahye me kra so de ko owuo 18 Obuaa won se, "Monko kuro no mu nkohunu mu. Montena ha na mo ne me nwem." 39 Na ospanin asomasi nka nkyere se, 'Yen Wura okoo n'anim kakra, de n'anim kolutuu fam booo se, ne bere aben, na wo fie na one n'asuafaa no mpaee se, "M'Agya, se ebetumi a, ma kuruwa yi bedi Twam Afahye no." 19 Asuafaa no dii dee ntwa me ho nkoo. Nanso, dee wope na enye, na oka kyerees won no so, yee Twam Afahye aduane nye dee mepe." 40 Na osane baa asuafaa baasa a wobedi wo efie a wonyae no mu. 20 Eduruu no nkyen behunuu se waadeda. Ofree Petro anwummere a one Dumieno te adidi no, 21 bisaa no se, "Petro, woantumi antena ase ne me okaa se, "Mo mu baako beyi me ama." 22 Asem yi anwen donhwerees baako pe mpo? 41 Monwen na maa won were hoo yie, na wofirii asee bisabisaa mommo mpaee, na moankoo sohwe mu. Honhom mmaako mmaako se, "Awurade, eyee me anaa." pe dee, nanso ohonam ye mimerel!" 42 Osane 23 Yesu buaa se, "Dee one me didi ayowaa baako gyaa won ho bio kobo mpaee se, "M'Agya, se mu no, ono na obeyi me ama. 24 Ese se Onipa Ba kuruwa yi rentwa me ho nkoo, na nom ara na no wu sedee odiyifoo no hyee ne ho nkoom no; ese se menom a, dee wope nye." 43 Osane baa nanso onipa a obeyi Onipa Ba no ama no, nnue! won nkyen bio behunuu won se waadeda efiri Se wanwo saa onipa no a, anka eyee." 25 Yuda se, na won ani kum yie. 44 Osane koo mpaebə a nso bisaa no se, "Okyerekyerfoo, eyee me anaa?" eto so mmiensa so kobo mpaee kaa asem koroo

no ara. **45** Ὁσανε βαα ἀσυαφοο no nkycen beka ammuu no. Ὁσοφοπανι no ka kyere se, kyere wən se, "Afei dee, monna na monhome. "Meka Onyankopon teasefоo no se, se wone Hwε, edən no aduru. Worebeyi Onipa Ba no Agyenkwa no, Onyankopon Ba no a, ka kyere ahye nneboneyefoo nsa! **46** Monsore na yenkol! yen!" **64** Yesu ka kyere se, "Aane, woaka. Monhw! Dee ɔreyi me ama no na ɔreba no!" **47** Na daakye mobehunu me, Agyenkwa no, se ɔgu so rekasa no, Yuda a ɔye asuafоo dumieni mete Onyankopon nifa na menam omununkum no mu baako ne dəm a Yudafooo mpanin asoma mu resane aba." **65** Ὁσοφοπανι no sunsunanee wən a wokurakura akofena ne mmaa baa hə. **48** n'atadee mu teaam se, "Abususem! Adansefоo Na Yuda aka akyere wən se, wənkyere onipa ben na wən ho hia yen bio? Mo nyinaa ate a əbeεε no atuu no, efiri se, əno ne onipa a abususem a əkaεε no! **66** Asem ben na mowə ka?" worehwehwe no no. **49** Yuda baa Yesu nkycen Wən nyinaa teaam se, "὇σε οωου! Ὁσε οωου! bəbam no kaa se, "Me wura, atuu!" **50** Yesu ka Ὁσε οωου!" **67** Afei, wətee ntasuo guu n'ani so, kyere se, "Damfo, dee wobaa ha se worebeyε Ebinom bobəo no akuturuku na ebinom nso no, ye no ntəm." Əho ara, wən a wone Yuda bobəo no asotoro **68** kaa se, "Wone Agyenkwa nam no kyeree Yesu. **51** Wən a wəka Yesu ho no no! Kyere yen dee əbəo wo?" **69** Saa εberε no na mu baako twee ne akofena de twaa Ὁσοφοπανι Petro te adiho. Abaayewa bi baa ne nkycen beka no akoa bi aso. **52** Yesu ka kyere se, "To kyere se, "Wo nso, na wo ne Yesu na εnam. w'akofena no twene. Na wən a wətwe akofena Mo nyinaa mofiri Galilea." **70** Nanso, Petro de no, akofena ano na wobewuo. **53** Monnim se abufuo sane ne ho se, "Mennim dee woreka metumi aka akyere m'Agya na wasoma n'abəfоo yi ho hwee." **71** Akyire yi, abaayewa foforə bi mpempem aba ntəm so, na wəabəbə yen ho hyiaa no εpono bi ano ka kyere wən a əne ban? **54** Nanso, se meye saa a, εbeεε den na dee wən gyina ho no se, "Na saa əbarima yi ne Yesu Atweresem ka wə dee asi yi ho no beba mu?" **55** Nasareni no na εnam." **72** Petro de ntam sane Yesu bisaa edəm a wobaa ne soə no se, "Meyε ne ho bio se, "Mennim saa onipa a moreka ne owudifoo enti na mode akofena ne mmaa aba ho asem no." **73** Ekyεε kakra no, mmarima a me so se mode rebεkye me? Metenaa mo nkycen wəgylina hə no bi beka kyere petro se, "Yenim kyerekyere wo asorefie da biara da, nso moansi se woye n'asuafоo no mu baako, na wo kasa nso me kwan. **56** Nanso, yei nyinaa aba sədee εbeεε a yi wo adi se woye Galileani." **74** Petro hyεε aseε dee adiyifoo no kae wə Atweresem mu no beba dii nse, kekaa ntam se, "Mennim onipa no!" mu." Saa εberε no ara mu na asuafоo no nyinaa Amonom ho ara na akoko bəneεε. **75** Əho na dwane gyaa no. **57** Afei, edəm a wəkyeree Yesu Petro kaee asem a Yesu ka kyere se, "Akoko no de no kəo Ὁσοφοπανι Kaiifa anim, baabi a remmon na woapa me mprensa" no. Na əfirii Yudafooo mpanin nyinaa ahya hə. **58** Petro tee adi kəsuiε.

ne ho dii nnipadəm no akyi baa Ὁσοφοπανι no efie ho bi. Əkətenaa asomfоo a wəwə ho no mu se ɔrehwε asem a εbesie. **59** Asəfоo mpanin ne Yudafooo asənnifoo akunini nyinaa hyiaa wə ho hwehweε se wobənya adansefоo bi a wobədi adansekurumu ato Yesu so, na wəagyina so abu no kumfо. **60** Nnipa bebree bədii adansee, nanso wəhunuu se woredi adansekurumu efiri se, na wən nseə a wəka no nyinaa bə abira. Akyire yi, nnipa baanu bi ba bəkaa **61** se, "Saa onipa yi kaa se, 'Metumi abubu Onyankopon asoredan na masi no nnansa!'" **62** Ὁσοφοπανι no sore bisaa Yesu se, "Edeεε na wowə ka? Wokaa saa anaase woanka saa?" **63** Nanso, Yesu

27 Adeε kyeeε no, asəfоo mpanin ne Yudafooo mpanin koo agyina, hwehweε əkwā a wobəfa so ama Roma aban abu Yesu kumfо. **2** Afei, wəde nkənsənkənsən guu Yesu, de no baa Pilato a ɔye Roma amrado no anim. **3** Saa εberε no ara mu, Yuda a ɔyi Yesu maεε no hunuu se wəabu Yesu kumfо no, ənuu ne ho yie. Enti, Ὁσανε de sika a ɔgye firii asəfоo mpanin ne Yudafooo mpanin no nkycen no bres wən kaa se, **4** "Mayε bəne, efiri se, mayi onipa a ənyee bəne biara ama." Wən nso kaa se, "Emfa yen ho. Wo ara w'asem." **5** Ətoo sika no guu asoredan no mu, firii ho kəhyee ahoma. **6** Asəfоo mpanin

no sesaa sika no kaa se, “Yerentumi mfa saa reba no, əmaa wəsaa nsuo guu adee mu bres
sika yi mfra yen too a yeagye mu. Efiri se, yen no, ma əhohoroo ne nsa wə edəm no anim kaa
mmara mma ho ekwan se yebegye sika a wəde se, “Menni saa onipa tenenee yi mogya ho fo.
abə awudie ho paa.” 7 Wədwennwenee ho sii Dee ebəba biara no yə mo asem!” 25 Nnipedəm
gyinae se, wəde sika no betə asase bi a wətu no sane bə gyee so bio se, “Ne mogya mmegu
hə dətee de nwono nkukuo, na wəde ehə ayə yen ne yen mma tiri so.” 26 Afei Pilato yii
amusiee ama ahəho a wəbewu wə Yerusalem Baraba firii afiase hə de no maa wən. Əbə Yesu
no. 8 Enti na wəda so frə saa asase no se, “Mogya mmaa wieee no, əde no maa Roma asraafə
Asase” de besi enne yi. 9 Yei maa dee Odiyifoo no se wəmfa no nkə nkəbə no asennua mu. 27
Yeremia kaa se, “Wəgyee dwete mpo aduasa, Asraafə no de Yesu kə amrado aban mu hə
əboo a Israelfoo sese hunuu se efata, 10 enna enna wəfress asraafodəm baa hə. 28 Wayii Yesu
wafiri mu too asase firii anwomfo nkyen, sedee atadee a na elhye no no de batakari kəkəbi
Awurade hyee me” no baa mu. 11 Afei, wəde hyee no, 29 enna wəde nkasee atentene nwonoo
Yesu begyinaa Pilato a əye Roma amrado no ekye hyee no, enna wəde dua bi hyee ne nsa
anim. Əbisaa Yesu se, “Wone Yudafo Əhene no nifa se ahempoma, enna wəbubuu nkotodwe
anaa?” Yesu buaa se, “Wo na woaka.” 12 Nanso, wo n'anim hyee asee bə gyee so, dii ne ho fe
əbere a asəfəo mpanin ne Yudafo mpanin reka se, “Yudafo Əhene, wo nkwa so.” 30 Wətetee
nsem gu Yesu so no, wankasa. 13 Pilato bisaa ntasuo guu ne so na wəgyee dua no firii ne
no se, “Wonte dee woreka no anaa?” 14 Nanso, nsam de paa n'apampam. 31 Wədii ne ho fe
Yesu anka hwēe ma eyee amrado no nwanwa. 15 wieee no, wəworəo batakari kəkəbə wəde hyee
Na əye amrado no amannee se afe biara Twam no no, de əno ankasa n'atadee no sane hyee no
Afahye no mu, əgyaa odeduani baako a əman bio. Afei, wəde no kəe se worekəbə no asennua
no pe se wəgyaa no. 16 Saa afe no mu, na onipa mu. 32 Əberə a wəde no rekə baabi a wəbə
bənefəo bi a wəfre no Baraba nso da afiase. asennua mu hə no, wəhyiaa əbarima bi a wəfre
17 Anəpa no a nnipedəm no hyiaa wə Pilato no Simon a əfiri Kirene a əwo Abibirem. Wəhyee
ahemfie anim hə no, Pilato bisaa wən se, “Hwan no ma əsoaa Yesu asennua no bi. 33 Wəde Yesu
na mope se megayaa no ma mo, Baraba anaa kəo baabi a wofre hə se Golgota a n'asekyerə
Yesu, mo Agyenkwa no?” 18 Na ənim pefee se ne “Nitire So.” 34 Ehə na asraafə no maa no
Yudafo mpanin no de otan na akyere Yesu nsā nwonorwono bi se ənnom. Yesu kaa n'ano
efiri se, na wagye edin. 19 Pilato gu so redi Yesu no, wannom. 35 Afei, wəbəo no asennua mu.
asəm no, ne yere soma ma wəbekə kyere se no əno akyi, wəbəo n'atadee no so ntonto kyekye
se, “Gyaa onipa tenenee no na ənkə ne baabi fae.” 36 Afei, wən nyinaa tenatena ase wənee
efiri se, anadwo yi, mesoo ne ho daee a əye hu no. 37 Wətweree nsem a wəka guu ne so no bi
yie maa me ho yeraa me.” 20 Nanso, asəfəo fam n'atifi se, “Yesu, Yudafo Əhene No Ni.” 38
mpanin ne Yudafo mpanin kasa kyere se edəm Wəbəo awudifoo baanu bi asennua mu kaa Yesu
no se, wəmmisa na wənnyaa Baraba mma wən ho. Na əbaako sen ne nifa so enna əbaako nso
na wənkum Yesu. 21 Enti, əberə a amrado no sen ne benkum so. 39 Nnipa a wəsen faa baabi a
sane bisaa wən se, “Nnipa baanu yi mu hwan wəbəo Yesu asennua mu ho no nyinaa wosoo
na mope se megayaa no ma mo?” Na edəm no wən ti, dii Yesu ho fe se, 40 “Enye wo na wosee
bə gyee so se, “Baraba!” 22 Pilato bisaa wən se wobetumi abubu asəredan na wode nnansa
bio se, “Se saa dee a, enne ədeen na menyə asi no? Se wo na wosee se woye Onyankopən
Yesu, mo Agyenkwa no?” Wən nyinaa bə gyee Ba ampa ara a, enne siane firi asennua no so
so bio se, “Bə no asennua mu!” 23 Pilato bisaa si fam ma yənhwə!” 41 Saa ara nso na asəfəo
wən se, “Adən nti? Bəne ben na waye?” Nanso, mpanin ne Yudafo mpanin bedii ne ho fe
wəkəbə so bə gyee so ara se, “Bə no asennua mu! se, 42 “Əgye afoforə, nanso əntumi nnye ne
Bə no asennua mu!” 24 Afei, Pilato hunuu se ho! Se wone Israelfoo Əhene no ampa ara a,
əye asem no ho hwēe a enye yie na basabasayə siane firi asennua no so si fam, na yənnye wo

nni. **43** Ode ne ho too Onyankopon so. Afei, yenkotare oboda no ano nkosi nnansa, sedes ma Onyankopon nnye no! Wanka nso se, ‘Meyε εbeγε a, n’asuafo o no ntwa wɔn ho nkowia amu Onyankopon Ba?’’ **44** Awudifoo bi a woboo wɔne no mmo no dawuro se wasore afiri awufoo mu. no asennua mu no nso hyee asees dii ne ho few. Na se ekoba saa dee a, anka akyire no mnaadaa **45** Ebere a woboo Yesu asennua mu no, esum besene kane dee no.’’ **46** Pilato ka kyere wɔn duruu asase so afanan nyinaa firi owigyinae se, “Mowɔ awemfoo. Momma wɔnkɔwen.” **66** kɔpem nnɔnmiensa. **46** Ebeye mnɔnmiensa bere Enti, wokotaree oboda no ano, maa awemfo o mu no, Yesu teaam denden se, “Eli, Eli, lama kɔwenee sedes ebeye a, obiara ntumi nkowura sabaktani?” Asees kyere se, “Me Onyankopon, hɔ nkowia amu no.

me Onyankopon, aden enti na woagya me?"

47 Wən a wəgyina hə no bi ante aseē susu
sə ərefre Elia. 48 Wən mu baako tuu mmirika
kəfaa sapo bi de bəo nsā nwononwono bi mu
de tuaa dua bi so de bres Yesu se ənnom. 49
Nanso, nnipa no nkaeē no kaa se, “Gyaan no na
yenhwə se Elia bəba abegye no anaa.” 50 Afei,
Yesu teaam denden bio gyaeē ne honhom mu
wuiē. 51 Ehə ara, ntoma a etwa asəredan no
mu no mu suanee mmieni firi soro kəsii fam.
Asase wosoeē. Abotan mu paapae. 52 Adamena
so buebueē maa ateneneefoo a wəawuwuo
nyanenyaneē. 53 Yesu wusoreē akyi no, wəfifiri
wən adamena mu kəo Yerusalem, kəyii wən ho
adi kyereē nnipa bebree. 54 Asraafoo a wəwo
hə no hunuu asase wosoō ne nsem a eisisii hə
no, wən akoma tuu yie, ma wəkaa se, “Ampa
ara, onipa yi ye Onyankopən Ba.” 55 Saa əbere
no na mmaa bebree a Yesu ho də enti, wədii
n’akyi firi Galilea no gynagyina akyiri baabi
rehwee deē erekə so. 56 Mmaa no bi ne Maria
Magdalene ne Maria a ɔyə Yakobo ne Yosef
maame. Na Sebedeo mmammarima no maame
nso ka ho. 57 Eduruu anwummercə no, osikani bi
a wəfrə no Yosef a ofiri Arimatea a na ɔyə Yesu
suani no 58 kəo Pilato hə kəsree no se əmfa Yesu
amu no mma no. Enna Pilato hyee se wəmfa
amu no mma no. 59 Yosef faa amu no de nwera
kyekyeree ho, 60 na əde no kətoor əno ankasa ne
boda foforo bi a wəatwa mu, piree əboō kəsəe
bi hinii ano, ansa na əregya hə aksə. 61 Maria
Magdalene ne Maria baako no deē, na wote
nkyen baabi rewən oboda no. 62 Adeē kyeeē a
eyə da a edi Twam Afahye no ahosiesie akyi
no, asəfəo mpanin ne Farisifoo no kəo Pilato
nkyen, 63 koka kyereē no se, “Owura, ətorofo
no kaa əbere bi se, ‘Nnansa akyi no, mesane aba
nkwa mu bio.’ 64 Yei enti, ma yen əkwən na

28 Homeda no akyi, Memeneda ahemadakyé,
Maria Magdalene ne Maria baako no kāo
eda no so. **2** Amonom, asase wosoo denden; na
Awurade ḥaboo siane firii ḥasoro baee ḥepiree
εbo no firii eda no ano, na otenaa so. **3** N'anim
hyeren te se kanea na n'atadee yé fitaa te se
nwera. **4** Awemfоо no hunuu no no, ehu maa
wōn ho popoeε, na wohwehwе ase, danee se
awufоо. **5** ḥaboo no ka kyereε mmaa no se,
“Monnsuro! Menim se, morehwehwе Yesu a
woboo no asennua mu no, **6** nanso ḥanni ha.
Wasore kō sēdeε ḥkaεε no. Mommra mmehwe
dee na ḥda hō no. **7** Afei, monkō ntēm nkoka
nkyere n'asuafоо no se, ‘Wasore afiri awufоо mu,
na ḥredi mo anim ekan akō Galilea akohyia mo
wō hō.’ Yei ne nkra a mewō de ma mo.” **8** Mmaa
no de ehu ne anigyeε a adi afra tutuu mmirika
firii eda no so se, wōrekohwehwе asuafоо no aka
ḥaboo no nkra no akyere wōn. **9** Wōrekō no,
preko pε, Yesu begyinaa wōn anim. ḥkyeaa wōn
se, “Asomdwōeε nka mo.” Wōbuu no nkotodwe,
somm no. **10** Afei, Yesu ka kyereε wōn se,
“Monnsuro! Monkō nkoka nkyere me nuanom
no se wōnkō Galilea nkohyia me wō hō.” **11**
Ebere a mmaa no rekō kuro no mu no, awemfоо
a wōwen eda no mu bi kō asafоо mpanin no
nkyen kōkaa dee asie no nyinaa kyereε wōn. **12**
Yudafoо mpanin no nyinaa hyiaeε, na wōsii no
gyinaeε se, wōbema awemfоо no sika aka akyere
wōn **13** se, “Monka se, ‘Anadwo a yedaε no, na
n'asuafоо no ba bēwiaa amu no de kōeε.’” **14**
Wohyεε awemfоо no bo se, “Se εba se amrado te
εho asem a, yεbεkyerεkyere no mu sēdeε εbεyε
a, ḥrenye mo hwhee.” **15** Yei enti, awemfоо no
gyee sika no koyεε sēdeε wōka kyereε wōn se
wōnyε no. Asem a wōkaεε no tre faa Yudafoо
no mu nyinaa na wōgye di de besi enne. **16** Afei,

asuafoo dubaako no siim kɔ Galilea bepɔ a Yesu
kaa se wɔnkɔ so no so. **17** Ehɔ na wohunuu no,
koto soree no. Nanso, na wɔn mu bi nnye nni
ara. **18** Yesu ka kyereε n'asuafoo no se, “Wɔde
ɔsoro ne asase so tumi nyinaa ama me. **19** Enti,
monkɔ nkɔye amanaman nyinaa m'asuafoo.
Mommɔ wɔn asu nhye Agya, ɔba ne Honhom
Kronkron din mu, **20** na monkyerεkyere wɔn
se, wɔnni dee mahye mo no nyinaa so. Na me
ne mo wɔ hɔ nna nyinaa de bekɔ akɔsi ewiase
awieee.” (aiōn g165)

Marko

1 Asempa a εfa Yesu Kristo, Onyankopon Ba no ho no, ahyεasee nie. **2** Wøatwøre wo Odiyifoo Yesaia nwoma no mu se, “Mesoma me əbøoo adi w'anim ekan. Əno na əbesiesie əkwan ama wo.” **3** “Nne bi reteam firi esere so se, ‘Monsiesie əkwan mma Awurade, mommo akwan a etene mma no.’” **4** Enti Yohane ba bøbøo asu wø esere so, əkaa adwensakyera asubø a ema bønafakyé ho asem. **5** Nnipa fifiri Yerusalem ne Yudea nkuro so kohunuu Yohane, tiee no. Na wøkaa wøn bone kyeree no no, əbøo wøn asu wø Asubønten Yordan mu. **6** Na Yohane hyε atadee a wøde yoma nhoma na apam a aboa nhoma abøsoo nso bø mu. Na n'aduane ye ntutumme ne ewøo. **7** Ne nkyerεkyere no mu, əkaa se, “Erenkyere koraa, obi bøba a əwo tumi sene me a, ne mpaboa ahoma mpo, mensε semekoto mesane. **8** Me deε, mede nsuo na ebø mo asu, na əno deε, əde Honhom Kronkron na ebøbo mo asu!” **9** Eda bi, Yesu firii Nasaret a ewø Galileaman mu ba maa Yohane bøø no asu wø Asubønten Yordan mu. **10** Yesu firi nsuo no mu sii konkøn so ara pe, əhunuu se əsoro abue, na Honhom Kronkron resiane se aboronomaaaba ne so. Saa ebere no ara mu, **11** enne bi firi əsoro kaa se, “Wone me Dø Ba a woso m'ani.” **12** Ehø ara, Honhom Kronkron de Yesu kaa esere so. **13** Ətenaa hø adaduanan a na obiara nka ne ho ka wiram mmoa nko ara. Ehø na əbonsamsøo no hwεee. Akyire yi, abøføø ba besom no. **14** Əhene Herode kyeree Yohane akyi no, Yesu kaa Galilea əkaa asempa no wø hø. **15** Əkaa se, “Ebere no awie du! Onyankopon Ahennie no aben. Monnu mo ho na monnye asempa no nni!” **16** Eda bi a Yesu nam Galilea mpoano no, əhunuu Simon ne ne nua Andrea se wøregu asau. **17** Yesu frøε wøn se, “Mommèdi m'akyi! Na mema mo ayε nnipayifoo.” **18** Ehø ara, wøgyaa wøn asau no guu hø bedii n'akyi. **19** Əkøø n'anim kakra no, əhunuu Sebedeo mma baanu a wofre əbaako Yohane, enna əbaako nso Yakobo, se wøte kodoø mu reye wøn asau ho adwuma. **20** Əfrøε wøn nso se wømmèdi n'akyi. Ntemara, wøgyaa wøn agya Sebedeo ne n'apaafao

hø wø kodoø no mu bedii n'akyi. **21** Yesu ne n'akyidifoø yi beduruu Kapernaum. Na Homeda duruiø no, əkøø asøredan mu əkaa asempa no. **22** Nnipa no tee asem no no, wøn ho dwirii wøn, efiri se, əkasaa te se obi a əwo tumi, na mmom wankasa se Atweresem no akyerεkyerefoo no. **23** Amonom hø ara, əbarima bi a əwo wøn hyiadan no mu hø a əwo honhommøne teaam mu se, **24** “Edeen na wo Nasareni Yesu ne yen wø yε? Woaba se worebesee yen anaa? Menim wo se wone Onyankopon Ba Kronkronni no!” **25** Yesu teateaa honhommøne no se, “Mua w'ano! Firi ne mu kø!” **26** Honhommøne no wosoo saa əbarima no, ma əteateam den na etu køε. **27** Nnipa no nyinaa ho dwirii wøn, ma wøbisibisa wøn ho wøn ho se. “Nkyerεkyere foforo ben ni? Ahonhommøne mpo tie ne nne!” **28** Saa anwanwadee a əyεee yi ho nsem tre faa Galileaman mu nyinaa. **29** Wofrii hyiadan no mu no, wøne Yakobo ne Yohane kaa Simon ne Andrea efie. **30** Na Simon ase baa éda mpa so a huraεs akyere no, na wøkaa ne ho asem kyerees Yesu. **31** Yesu kaa baabi a əda hø, køsøø ne nsa, ma əsore tenaa ase. Ehø ara, huraεs no tu firi ne so. Əsore noaa aduane maa wøn. **32** Eduruu anwummers no, nnipa no de ayarefoo ne wøn a wøwo ahonhommøne bøεε Yesu se ənsa wøn yadeε. **33** Kuro mu no nyinaa bøøbaa wøn ho ano wø efie no aboboano, **34** na Yesu saa ayarefoo bebree yadeε. Ətuu ahonhommøne bebree nso. Nanso, wamma ahonhommøne no ankasa, efiri se, na wønim no. **35** Ahemadakye a na enim nteteeε no, Yesu əsore firii efie hø kaa baabi a ehø ye dinn, købøø mpaεs wø hø. **36** Simon ne wøn a wøka ne ho firii adi kohwehwεe no, **37** na wøhunuu no no, wøka kyerees no se, “Nnipa bebree rehwehwε wo.” **38** Əka kyerees wøn se, “Esε se yεko nkuro a aka no so, na mekøka m'asem kyere wøn, efiri se, eno enti na mebaεe.” **39** Enti, əkøø Galileaman mu baabiara əkaa asempa no wø asøredan mu, tuu ahonhommøne bebree nso. **40** Əkwatani bi bekotoo no sreε no se, “Se eyε wo pe a, wobetumi ama me ho ate.” **41** Yesu hunuu əkwatani no mmøbøø, enti əde ne nsa kaa no kaa se, “Mepe! Wo ho mfi!” **42** Amonom hø ara, ne ho teeε, maa ne ho tøø no! **43** Yesu bøø n'ano dendeenden se, **44** “Nka saa

asem yi nkyere obiara, na mmom, fa wo ho too nsa free n'afefoo atogyefoo ne nneboneyefoo kokyere osafoa. Se woreko a, fa w'afrebodee bi se wommra na one wan ne Yesu ne n'asuafoo a Mose ahye se akwatafoo a waasa wan yadee no nto nsa nnidi. Nnipa a wodii Yesu akyi no mfa nka wan ho nkø no ka wo ho kø, sedee bi te se Lewi ara pe. **16** Farisifoo no hunuu se ebema obiara ahunu se wo ho ato wo bio.” **45** one nneboneyefoo ne atogyefoo ato nsa redidi Nanso, orekorø no nyinaa, na øde nteateamu no, wobisaa n'asuafoo no se, “Aden enti na one rebo n'ayaresa no ho dawuro. Esiane yei enti, atogyefoo ne nneboneyefoo to nsa didi?” **17** Yesu se Yesu ko baabiara a, nnipadøm betwa ne ho tee dee wøkaes no, øbuua wan se, “Wøn a wøwø hyia. Enø enti, afei baabiara a øbekø no, ønniyi ahooden no, øyaresafø ho nhia wan, na wan a ne ho adi. Enti, øtenaa esere so ho maa nnipa wøyare no na øyaresafø ho hia wan. Mamma se merebekø akyere teneneefoo se wønsakyerø wan adwene na mmom, nneboneyefoo.” **18** Eda bi a Yohane Osuboni akyidifo ne Farisifoo no redi mmuada no, nnipa bi kø Yesu nkyen kabisa no se, “Aden enti na Yohane ne Farisifoo no akyidifo di mmuada na w'akyidifo dee, wønni mmuada?” **19** Yesu nso bisaa wan se, “Moahunu ayeforøkunu nnamfo a wøbeba ayeforø ase a wøbeka se, woredi mmuada enti wørennidi anaa? Mmere dodoø a wøne ayeforøkunu no nam no dee, wørenni mmuada da. **20** Nanso, eda bi bøba a, wøbefa ayeforøkunu no afiri wan nkyen. Saa ebere no na wøbedi mmuada. **21** “Ete se wøde ntoma foforo atare ntoma dada mu. Edeen na eba? Ntaremu no bøte ntoma dada no mu, na ayi afiri mu, na ama tokuro a eda ho no aso asene kane dee no. **22** Monim se, wømfø nsø foforø ngu aboa nwoma nkotokuo dada mu. Anyø saa a, ebæpae. Nsa no behwie agu, na nkotokuo a nsø no wø mu no nso bepaapae. Ese se wøde nsø foforø gu nkotokuo foforø mu.” **23** Homeda bi a Yesu ne n'asuafoo nam aburoofu bi mu no, asuafø no pempan aburoo no bi weee. **24** Farisifoo no bi ka kyere Yesu se, “Enni ho kwan se wøye saal! Yøn mmara mma ho ekwan se wøbu aburoo Homeda.” **25** Yesu nso bisaa wan se, “Monkenkanee dee Ðhene Dawid yøee, ebere a ekøm dee one wan a na woka ne ho no, **26** ne sedee økø Onyankopøn efie, Øsøfopanin Abiatar bere so, na one wan a wøka ne ho kødii burodo a wøde abø afødees ama Onyankopøn no, a obiara nni ho ekwan se ødi, agye asøfoo nko ara no pen? Na enø nso tia mmara. **27** “Onipa enti na wøye Homeda, na enye Homeda enti na wøbøø onipa. **28** Na me, Onipa Ba no mpo, meye Homeda no nso wura!”

2 Nna bi akyi no, Yesu koo Kapernaum bio.

2 Ankyere na nnipa bebree behyø efie a na øwo mu no mu ma to. Ðkaa asemøpø no kyere wan. **3** Mmarima baanan bi de obubuafoø bi a wøso no baa ho. **4** Esiane se na wøntumi mfa nnipadøm no mu nko Yesu nkyen no enti, wøforoo edan a Yesu wø mu no, køtuu tokuro wø atifi. Wøde obubuafoø a øda ne kete so no faa mu, gyaagyaa no breoo de no køtoo Yesu anim. **5** Yesu hunuu wan gyidie a wøwø wø ne mu no, øka kyere øyarefø no se, “Oba, wøde wo bøne akyø wo!” **6** Nanso Atwerøsem no akyerkyerefø a wøwø ho no tee dee Yesu kæeø no, wødwenee wø wan tirim **7** se, “Asem ben na øreka yi! Abususem na øreka yi! Ðdwene se øye Onyankopøn? Onyankopøn nko na øtumi de bøne kye.” **8** Yesu hunuu wan adwene no, øho ara, øka kyere wan se, “Aden na moma asem a mekaes yi ha mo? **9** Dee øwø he na øye mmerø? Se obi bøka akyere obubuafoø no se, ‘Wøde wo bøne akyø wo’, anaase, ‘Fa wo kete na nante?’ **10** Enti mèkyere mo se Onipa Ba no wø tumi se øde bøne kye.” Enti øka kyere obubuafoø no se, **11** “Mese wo se, sore gyina ho. Fa wo kete, na kø wo efie na wo ho ato wo.” **12** Obubuafoø yi sore bobøø ne kete, na øde anigyeø ne ahosepeø faa nnipadøm no mu køeø. Nnipa no ho dwirii wan, ma wøkamfoo Onyankopøn se, “Yønhunuu yei bi da!” **13** Yesu sane køø mpoano ho bio, na økaa asemøpø no kyere nnipakuo a wøahyia wø ho no. **14** Ebere a ønam mpoano ho no, øhunuu Alfeo ba Lewi se ote atogyeø. Øhunuu no no øka kyere se, “Di m'akyi.” øho ara, Lewi sore dii n'akyi. **15** Saa eda no anadwøfa, Lewi too epono,

3 Yesu baa Kapernaum no, əkəo hyiadan mu worekofa no ako wən efie əfiri se, wokaa se, “Ne bio. Əduruu hə no, əhunuu əbarima bi a ne tiri mu ka no.” 22 Atwercəm no akyerəkyerefəo nsa baako awu. 2 Na saa əda no ye Homeda enti a wofiri Yerusalem baes no kaa se, “Beelsebul a na Yesu atamfoə no retete no ahwə se əbesə əye ahonhomməne panin no afa no, na ənam əbarima no yadee anaa. Na wəabə wən tirim saa tumi no so na ətu ahonhomməne no.” 23 se, se əsa no yadee a, wəbekyere no! 3 Yesu ka Yesu freeə wən kasa kyerees wən abəbuo mu se, kyerees əbarima no se, “Sore gyina nnipa no “Ebeye den na Əbonsam betumi atu Əbonsam? anim.” 4 Ədanee ne ho kyerees n’atamfoə no 24 Ahennie biara a eñe ne ho di asie no begu. bisaa wən se, “Eyə se obi ye papa Homeda? 25 Saa ara na efie biara a eñe ne ho di asie no Anaase eyə əda a wəde ye bəne? Eyə əda a nnyina ara ne no. 26 Na se Əbonsam twa ne ho wəde gye nkwa anaa wəma obi nkwa hwere no” ne ne ho di asie a, ebeyə den na watumi adi Nanso, wəammua no. 5 Əde abufuo hweə wən nkonom? Əbedi nkoguo. 27 Obiara ntumi nkə hyiae. Ehaa no se wənni ahumməborə mma əhoodenfoə efie nkəfa ne nneemə kwa, agye se, nnipa enti əka kyerees əbarima no se, “Tene wo onii no di əkan kyekyere əhoodenfoo no, ansa nsa no mu.” Ətenee mu, na amonom hə ara, ne na watumi afa ne nneemə. 28 Mereka akyere mo nsa no yee yie. 6 Əho ara, Farisifoo no kohyiaa se, bəne a onipa aye biara no, wətumi de kyə no, Herodefoo no ne wən susuu əkwan a wəbefa na mpo obi ka abususem tia me a, wətumi de so akum Yesu no ho. 7 Yesu ne n’asuafoə no kye no; 29 nanso dee əka abususem tia Honhom firii hə kəo mpoano. Nnipadom fifiri Galilea, Kronkron no dee, wəremfa nkye no da. Eyə Yudea, Yerusalem, 8 Idumea, Asubəntən Yordan bəne a ərempepa da.” (aiōn g165, aiōnios g166) 30 agya, Tiro ne Sidon fam nyinaa, tu dii Yesu akyi. Əkaa saa asem yi əfiri se, na wəka se, “Əwo Əfiri se, na n’anwanwadee əye no atre afanan honhomməne.” 31 Əgu so rekyerəkyere no, ne nyinaa enti na ebinom pe se wəbehwe no. 9 maame ne ne nuanom begyinaa nnipadom no Əka kyerees n’asuafoə no se, wəmpe kodoo bi nsi mu baabi somaa obi se, ənkəfre no mmra, na nkyen baabi, na se nnipadom no kyere ne so wəne no nkasa. 32 Saa əberə no na nnipadom wə mpoano hə a, watena mu akə. 10 Əda no, no atwa ne ho ahyia. Nnipa no ka kyerees Yesu na wasa nyarewa bebree. Nanso, na ayarefoo se, “Wo maame ne wo nuanom gyina afikyire no ba ara na wəreba a wəpəe se wəde wən hə pe se wəne wo kasa.” 33 Yesu bisaa wən se, nsa ka n’atadee. 11 Əberə biara a wən a wəwə “Hwan ne me maame? Əhefoo ne me nuanom?” ahonhomməne no bi behunu no no, wətwa hwe 34 Əhwəe nnipadom no hyiae kaa se, “Yeinom fam, woso biribiri, ka se, “Woyə Onyankopon ne me maame ne me nuanom! 35 Obiara a əbeyə Ba.” 12 Nanso, əbəo wən ano se, wənnkyere Onyankopon apedee no, əno ne me nuabarima onipa ko a əye. 13 Akyire yi, əkəo bepo so ne me nuabaa ne me maame.”

freeə wən a wayi wən no baa ne nkyen. 14 Əyii wən mu dumien a daa wone no bənante, na wəakəka asempa no, 15 na wəatu ahonhomməne nso. 16 Dumien a əyii wən no din nie: Simon a ətoo no din foforo Petro. 17 Sebedeo mma Yakobo ne Yohane nso, əfrees won Boanerges a, aseə ne aprannaa mma. 18 Wən a wəka ho nso nie: Andrea, Filipo, Bartolomeo, Mateo, Toma, Alfeo ba Yakobo, Tadeo, ne Simon əmanyəfoə, 19 enna Yuda Iskariot a əyii no maeə no. 20 Əsane baa efie a əte mu no mu no, nnipakuo bi sane baa ne so bio. Ankyere koraa na əho nyinaa yee ma a ənnya əkwan koraa nnidi. 21 Ne fiefoo tee asem a aba no, wəkəo hə se

4 Əberə a əgu so rekyerəkyere no, nnipadom sane bətwaan ne ho hyiae wə mpoano hə. Yei enti, əkətenaa kodoo mu, toaa ne nkyerəkyere no so. 2 Na sedəe əye daa no, ənam mmebuo so kasa kyerees wən. Baako a əkaeə ne se, 3 “Eda bi, ogufoə bi kəo n’afuom kəgūu aba. 4 Əgu so regu aba no, aba no bi guu kwankyen, maa nnomaa besosəo ne nyinaa diiə. 5 Ebi nso kəgūu əbotan bi so. Nanso, dətee a ewə so no nnəoso. 6 Ankyere na əfifiri, nanso esiane se dətee a ewə əbotan no so no nnəoso no enti, əwia bəə so no, ne nyinaa hyee. 7 Aba no bi nso guu nkaseə mu, maa nkaseə no kyekyeree

no enti antumi anso aba. 8 Aba no bi nso o, aba no fefe a onnim sedes eyees a enyiniie. guu asase pa mu, maa ebi nyini soo mmohio 28 Asase no ankasa bo n'aduane, dua no na edi aduasa, ebi aduosia, enna afoforo nso mmohio kan, afei epesee na abo, ama aba no anyini. 29 oha!” 9 Na Yesu kaa se, “Ma dees owo aso no Se aba no nyini wie a, okuafooo no fa ne dades ntie!” 10 Akyire no a ekkaa one dumieno no ne kota, efiri se otwa bere aduru.” 30 Osane kaa asuafooo afoforo bi no, wobisaa no se, “Asem a se, “Edeen ho na yede Osoro Ahennie no beto, wokaes no, asee ne sen?” 11 Obuaa won se, “Mo anaa abebuseem ben na yede bekyerakyere mu? dees, woada Onyankopon Ahennie ho ahintasem 31 Ete se onyinaa aba, a eyee ketewaa wo aba a adi akyere mo. Nanso, afoforo dees, woka no wodua nyinaa mu. 32 Na se wodua a enyini ye abebuo mu na ekyere won. 12 Esiane saa nti, kesee sene nnua a aka no nyinaa, eyiyi mman “Woohunu na wote, nanso worense dees wote no akessae ma ewiem nnomaa besisi ne nwunu mu.” ase, na worenname mama Onyankopon nkyen, 33 Mmehuo a etete se yeinom na Yesu de kaa na woremfa won bone nso nkye won.’ 13 “Na asem no kyerees won, sedes wobetumi ate asees. se moante saa be yi ase a, ebeye den na moate 34 Onam mmehuo so na okasa kyerees won a mme ahodoo a merebebuo no ase? 14 Ogufooo no wobetee no no nyinaa, na se ekkaa one n'asuafogu aba a eyee asem no. 15 Aba a eguu kwankyen no nko a, okyere won ne nyinaa ase. 35 Eduruu no gyina ho ma won a wote Onyankopon asem, anwummeren no, Yesu ka kyerees n'asuafogu no se, nanso se wote asem no a, ntem so, obonsam “Momma yentwa nkoso asuogya noho.” 36 Okaa ba won nkyen, ma won were firi dees waate no saa no, wogyaan nnipadom no wo ho, na one won nyinaa. 16 Aba a eguu obotan so no gyina ho ma koe a akodoo fofor di won akyi. 37 Preko pe, nnipa a wode anigye tie asem no. 17 Nanso, ahum kesee bi tuie, maa asorokye bu bekataa wote se aba a afifiri foforo a ne nhini nkoso fam. kodoo no so, ma eyee se eremem. 38 Saa ebere Ahyeasee no, woka so fefefee, nanso se eba se no, na Yesu wo kodoo no to de ne ti ato sumiie asem no enti, ottaa anaa amanehunu bi to won so ada. Asuafooo no de ahopopo ne nteateamu pe, na woapa aba. 18 Aba a eguu nkasese mu no konyanee no kaa se, “Okyerekeryefoo, yereye nso gyina ho ma nnipa a wote asempe no, 19 amem yi, emfa wo ho?” 39 Osore teateaa mframano ka kyerees epo no se, “Ye dinn!” Mframa no ne ahonyadee ne obra yi mu dadwene, mnaadaa gyaees, na epo no yee dinn! 40 Yesu bisaa won se, “Aden na moye ahufoo sei? Aden, monnye me nni anaa?” 41 Na won ho dwirii won yie, bisabisaa won ho won ho se, “Onipa ben ni a mframano epo mpo tie no yi?”

5 Yesu ne n'asuafogu beduruu epo no fa baabi wo Gerasefoo asase so. 2 Oresi afiri kodoo no mu no, obarima bi a honhomrone wo ne mu de mmirika firi amusiees behyiaa no. 3 Na saa obarima yi te amusiees ho. 4 Oye obi a na ne ho ye den yie enti, se wode nkonsokonsompo gu ne nsa a, otumi bubu mu a obiara ntumi nkoso nanim. 5 Anadwo ne awia nyinaa na onenam amusiees ho mmpo no mu a, odo abeo a ano ye nam twitwa ne ho. 6 Obarima yi hunuu Yesu wo akyirikyiri no, ottuu mmirika, bebuu no nkotodwe. 7 Oteateaam se, “Yesu, Osorosoro Onyankopon no Ba, edeen na wowo ne me ye? Mesre wo, enye me ayayadee biara!”

8 Yesu tiaa honhommone a ewo obarima no mu ara, esoo a esoo n'atadee no mu pe, na mogya no se, "Honhommone, firi ne mu fi!" **9** Yesu no twa maa ne ho too no! **10** Amonom ho ara, bisaa no se, "Wofre wo sen?" Obuaa Yesu se, Yesu tee nka se tumi bi afiri ne mu. Odanee "Me din de 'Edom' efiri se, yedoooso." **11** Afei, ne ho kyere nnipakuo no bisaa se, "Hwan na osree Yesu aniberee so se ommpam woon nka esoo m'atadee mu no?" **12** N'asuafo no buaa se, akyirikyiri. **13** Saa ebere no, na mprakokuo bi "Saa nnipakuo a obiara de ne ho twitwiri ne redidi wo bepo no nkyen baabi a eben epo no. yonko yi na worebisa se, 'Hwan na ode ne nsa Enti, ahonhommone no sree Yesu se, "Tu aka m'atadee?" **14** Nanso, opes se ohunu onipa yen na yenkohye mprako no mu." **15** Yesu maa ko a esoo n'atadee mu no. **16** Ebere a obaa no woon ho ekwan ma wokohye mprako no mu. hunuu asem a asie no, ode ahopopo bebuu Yesu Mprako no de ahoohere sianee bepo no koguu nkotodwe kaa dee oyees no kyere no. **17** Yesu epo no mu ma efiaa won. **18** Mprakohwefoo ka kyere no se, "Obabaa, wo gyidie ama wo ho no dwane baa nkuro a eben ho no mu bekaa ato wo; fa asomdwos koo; wo yadee no agyae." dee waahunu no kyere woon. Won a wotees **19** Ogu so rekasa kyere obaa no no, abofao firi no kohwes dee asie no. **20** Nnipakuo no duruu Yairo efie bebo amanee se, Yairo babaa no awu, baabi a Yesu wo no, wohunuu obarima a na enti elo nhia se Yesu beba bio. **21** Yesu antie honhommone ahye no ma no se ote ho dinn dee na woreka no koraa, na oka kyere Yairo a n'adwenem ate no. Yei maa woon ho dwirii se, "Nsuro, gye di ara." **22** Afei, Yesu amma woon. **23** Won a wohunuu asem a asi no ka kyere obiara anni n'akyi anko Yairo efie ho gye Petro, afoforo, **24** maa nnipakuo no sree Yesu se, omfiri Yakobo ne Yohane. **25** Ebere a Yesu duruu ho no, woon nkyen nko, na woon ho ntso woon! **26** Enti, ohunu se elo nyinaa aye manyamanya a nnipa osane foro kotenaa kodoo no mu. Obarima a retwa agyaadwoo. **27** Okao efie no mu ne woon na honhommone wo ne mu no sree Yesu se a wowa ho no kokasae. Obisaa woon se, "Aden opes se one no koo. **28** Nanso, Yesu kaa se, "Dabi, ne agyaadwotwa ne gyegyeegye yi? Abofra no na koo na koka anwanwadee a Onyankopon aye nwui; nna na wadal!" **29** Won a wowa ho no tee ama wo yi ne n'ahummaboro ho asem kyere asem a Yesu kae no, wosere no. Yesu ka kyere w'abusuafo." **30** Enti, obarima no firi ho koo won a wowa efie ho no se, won nyinaa mfiri adi. Dekapoli, "Nkuro Edu" no a, ewo saa omantam One abofra no agya ne ne maame ne n'asuafo no mu, kookaa anwanwadee a Yesu aye ama baasa no koo dec abofra no da ho. **31** Osao abofra no no kyere obiara. Wotee asem no, woon ho no nsa kaa se, "Talita, Kummi!" a asee ne se dwirii woon. **32** Yesu de kodoo no tware baa epo "Abaayewa, mese wo se sore!" **33** Amonom ho no fa baabi no, nnipakuo betwaa ne ho hyiaa ara, abaayewa no sorees, na ofiri asee nantees. wo mpoano ho. **34** Asafopanin bi a na owo ho Na saa abaayewa no adi mfee dumieno. Asem a wofre no Yairo no, buu Yesu nkotodwe, **35** a esiiyi maa woon ho dwirii woon yie. **36** Yesu sree no se, onsa ne babaa yadee mma no. Ofiri booo won ano se woonka asem a asie no nkyere ahoyeru mu ka kyere Yesu se, "Abofra no rewu, obiara, na mom, woomma abofra no aduane enti mesre wo se, fa wo nsa beka no na onnya nni.

nkwa." **37** Yesu ne no koee a nnipakuo no di won akyi. **38** Na obaa bi a watu mogya mfirinhyia dumieno ka nnipakuo no ho. **39** Ode ne yadee no akyin ayaresafo bebree so, atua sika bebree ama waye ohiani, nanso na ne ho ntso no ara. **40** Na wate anwanwadee a Yesu aye no nyinaa, na eno enti ode ne ho fraa nnipakuo no, firii Yesu akyi sooo n'atadee ano. **41** Dwenee ho kaa se, "Se metumi nya ne ho ekwan, de me nsa so n'atadee mu keke a, me ho beto me." **42** Ampa

6 Yesu firi baabi a owo ho koo ne kurom a n'asuafo no ka ne ho. **43** Okao hyiadan mu Homeda, hyee asee kyerekyerees, maa dodo a wobetee no ho dwirii won. Wobisaa se, "Ehe na saa onipa yi nyaa saa nneema yi, edeen nyansa na wode ama no a enti otumi ye anwanwadee yi? **44** Enye dua dwumfoo ba no ni? Enye Maria babarima a ne nuanom ne Yakobo, Yosef, Yuda ne Simon no nie? Enye yene ne nuammaanom

na ete ha!" Na won bo fuu no. **4** Yesu ka kyereε **22** Herodia babaa besa kyereε won ma εyεε won won se, "Odiyifoo kurom, n'abusuafoō mu, ne nyinaa fe. Herode de ntamka kyereε ababaawa ne fie na onni animuonyam." **5** Wantumi anye no se, "Bisa me biribiara a wope; se m'ahemman anwanwadee ahodoō wō hō, gye ayarefōo kakra mu fa mpo na wope koraa a, mede bema wol" bi na əde ne nsa guu won so, saa won yadee. **24** Ababaawa yi kōo ne maame nkyen kōbisaa **6** Gye a woannye no anni no yee no nwanwa. no dee əmmisa, ma əka kyereε no se, "Bisa no Na Yesu kyinkyinii nkuraa ase kyerekyereε. **7** Yohane Osuboni ti!" **25** Ababaawa yi de ahoohere Yesu free n'asuafōo dumieno baa ne nkyen, sane baa əhene no nkyen beka kyereε no se, na əsomaan won baanu baanu, maa won tumi wō "Mepe se wode Yohane Osuboni tiri to prete mu ahonhommone so. **8** Akwankyerε a əde maa won ma me seesei aral!" **26** Yei maa əhene no were nie, "Mommfa biribiara nkura gye mo poma nko hoeε, nanso əsiane se na waka ntam wo nnipa ara; mommfā aduane anaa kotokuo anaa sika. **9** no anim no enti, wammu εbō a əhyεe ne babaa Bio, mommfā mpaboa foforō anaa atadēe foforō no so. **27** Herode somaa n'asraafōo no mu baako nka dee εhyε mo yi ho. **10** Baabiara a mobekō se ənkō afiase ho nkotwa Yohane ti mfa mmre no, montena efie baako pe mu. Monnsesa mo no. Əsraani no kōtwa Yohane Osuboni ti, **28** na atenaeε. **11** Na se morefiri kuro bi a woannye əde too prete mu de b̄ee ababaawa no maa əde anaa woantie mo no mu aka a, momporoporo kōmaa ne maame. **29** Əbere a Yohane asuafōo mo nan ase tutuo, mfa nni adansee." **12** Asuafōo no tee dee asi no, wəbefaa n'amu no kōsīee no no kōkā asem no kyereε obiara a wohyiaa no wo oboda bi mu. **30** Asomafoō no sane baa Yesu no se ənnu ne ho, ntwe ne ho mfiri ne bōne nkyen bekaa dee wəyεε ne dee wəkyerεkyereε ho. **13** Na wətutuu ahonhommone bebree, de nnipa a wōkōo won nkyen no nyinaa kyereε no. ngo sraa ayarefōo pii saa won yadee. **14** Əhene **31** Yesu tiee won amaneε no wieε no, əka kyereε Herode tee yei, əfiri se na Yesu din atre. Ebinom won se, "Momma yentwe yen ho mfiri nnipakuo kaa se, "Yohane Osuboni no na wasane aba nkwa yi ho, na yənkəhōme kakra." Dee əma əkāa saa mu bio, enti na ətumi yε anwanwadee a əyε yi." ne se, na nnipa a wōba won nkyen no to ntwa **15** Ebinom nso susuu se, Yesu yε Odiyifoo Elia na da. Wənnyā ekwan mpo na wəadidi. **32** Yesu ne wasane aba. Afoforō nso kaa se, odiyifoo foforō n'asuafōo no tenaa kodoō mu kōo baabi a obiara bi a əte se tete adiyifoo akəsεe no bi na waba. nni ho. **33** Nanso, əbere a wōrekō no, nnipa pii **16** Herode kaa se, "Dabi, εye Yohane Osuboni hunuu won, na wotuu mmirika faa mpoano ho a metwaa ne ti no. Wanyane afiri owuo mu." kohyiaa won. **34** Yei enti, əbere a Yesu sii fam **17** Saa əbere no, na Herode asoma asraafōo ma no, na nnipakuo ahyia wō hō. Əhunuu won no, wəakokyere Yohane de no ato afiase, əfiri se, na ne yam hyehyee no maa won əfiri se, na wote Yohane akasa atia Herode ne Herodia a na əyε se nnwan a wənni əhwefoo. Əkyerεkyereε won Herode nua Filipo yere no awadee. **18** Yohane nneema bebree a εse se wəhunu. **35** Onwunu Osuboni ka kyereε Herode se, "Wonni ho ekwan reye adwo no, n'asuafōo no baa ne nkyen, beka se wōware wo nua yere." **19** Asem a Yohane kyereε no se, "Adee resa. Aduane biara nso kaa se no anye Herodia nso de, ma ənyaa ne ho nni ha. **36** Ka kyereε nnipa no na wōnkō nkuro menasepō kaa se, εse se wōkum Yohane. Nanso, mu ne nkuraa a atwa yen ho ahyia yi ase, na ərentumi nku no gye se Herode ama no tumi. wōnkōtō aduane bi nni." **37** Yesu ka kyereε **20** Na Herode de obuo ma Yohane, əfiri se, na won se, "Momma won aduane nni." Wəbisaa ənim se əyε onipa tenenee. Yei enti, əbəo ne ho no se, "Ansa na yebetumi ama saa nnipa dodoō ban. Əbere biara a Horode ne Yohane bekasa yi aduane no, εse se yənya abosome nwətwe no, na ne ho yera no, nanso yei nyinaa akyi no, akatua. Se yεse yebetumi won aduane a, yərennya əde ntoboasee tiee no. **21** Dee Herodia pεe se saa nnipakuo yi ho sika!" **38** Yesu bisaa won se, εnyε Yohane no baa mu. Ene se, na Herode redi "Burodo ahe na yewo? Monkō na monkəhwe." n'awoda, ma ətoo εrono wō n'ahemfie maa ne Wəsane ba beka kyereε no se, "Wōwō burudo mpanimfōo, n'asafohene ne Galilea mpanimfōo. enum ne mpataa mmienu." **39** Afei, Yesu ka

kyerees nnipakuo no se, wöntenatena ase, na ho. 3 Na Yudafuu no, ne titire no Farisifoo no, wötenatena ase akuakuo wö esere no so. 40 nnidi da, gye se wöahohoro wön nsa ho nyinaa, Enti, wötenatena ase akuakuo a ebi ye ḥha sëdees wön amannee kyere, ansa na wöadidi. 4 na ebi ye aduonum. 41 Yesu faa burodo enum Na se wöfiri dwa so ba a, wöhohoro wön nsa ne mpataa mmienu no, na ḥhwëe ḥsoro, bœ ansa na wöadidi. Yei ye mmara bebree a wöfiri mpaee, hyiraa so. Ḫubuu burodo no mu de maa tete adi so no mu baako. Na mmara no bi ne se, asuafo no se wönyës mma nnipa no. Na ḥkyee wöhohoro nkuruwa, aseñ ne nwowa mu. 5 Enti, mpataa no nso maa wön. 42 Nnipa no dii aduane Atwerësem no akyerekyerefo no bisaa Yesu se, no maa obiara mee! 43 Nnipa a wödii aduane “Aden enti na w'asuafo no nni yen amannee no beye mmarima mpemnum; 44 na wötasee a efiri tete no so? Efiri se, wödidi a, wönni aseñ nkaes no, εyee nkentemma dumieno. 45 Ekan nhohoro wön nsa sëdees amannee kyere Adidie no akyi pe, Yesu ka kyerees n'asuafo no no.” 6 Yesu buaa wön se, “Mo nyaatwomfoo! se, wönkötene kodo no mu, na wönni ekan Asem a Yesaia ka faa mo ho se, “Saa nnipa yi nko Betsaida, na ḥregya nnipakuo no ekwan na de wön ano na edi me ni, nanso wön akoma wati wön. 46 Akyire yi, eko bepo no so kobo mmen me ho baabiara no ye nokore turodoo! 7 mpaes. 47 Anadwo no a asuafo no te kodo Wösom me kwa; na wön nkyerekyere ye nnipa mu aduru nsuo no mfimfini no, na Yesu nko nsa ano mmara’ 8 Mogya Onyankopon mmara ara na ḥwø mpoano. 48 Ḫunuu se na wön ho a wahyehye no de mo ankasa mo amannee si akyere wön; ene se, mfram a ano ye den ne ananmu. 9 “Moahye da se mobepo Onyankopon asorøkye bœ dweradweraa kodo no, enti na mmara no, na moatiatia so, ama mo amannee wörebrev økodo no hare mu. Anøpahema beye no atim. 10 Eho nhwesoo bi ne se, Mose de se nnønmiensa bere mu no, ḥnanee nsuo no Onyankopon mmara a eka se, ‘Di w'agya ne wo ani baa won nkyen. Ḫyee se ḥretwa wön ho. 49 maame ni’ no maa. Ḫkaa se, ‘obiara a øbekasa Ebere a asuafo no hunuu obi se ḥnam nsuo no atia n'agya anaa ne maame no, eße se wökum ani no, wöde ehu teateaam efiri se, na wösusu se no.’ 11 Nanso, moka se, εyee se obi beka akyere wöahunu ḥsaman. 50 Wön nyinaa hunuu no. Eho n'agya anaa ne maame a adee bi hia no no se, ara, Yesu ka kyerees wön se, “Momma mo bo nto ‘Merentumi mmoa mo! Efiri se, mede dee anka mo yam. εyee me! Monnsuro!” 51 Afei, eko wön eße se mede ma mo no ama Onyankopon.’ 12 nkyen wö kodo no mu no, mfram no gyae! Enti, mobu Onyankopon mmara a εhyees no Asuafo no ho dwirii wön, 52 efiri se, na wönnite so, sëdees εbeyε a mobetumi abo mo amannee aduanema no ase, na wöapirim wön akoma. 53 ho ban. 13 Yei ye nhwesoo baako pe. Nanso, Wötawaa asuo no baa Genesaret na wöduruu ho bebree ka ho.” 14 Afei, Yesu free nnipakuo no no, wöde kodo no baa mpoano. 54 Na wösi firii baa ne nkyen, ka kyerees wön se, “Mo nyinaa kodo no mu no, nnipa a wögyina ho no hunuu montie asem a mereka yi yie, na monte ase. 15 no. 55 Wötuu mmirika kyinii nkuro a awta ho Adees biara a eko onipa mu no, ngu ne ho fi. Na ahuya no nyinaa so soaa nnipa a wöyare da wön mmom, dee εbefiri onipa mu aba no, na egu ne kete so bree no wo baabiara a wotee se ḥwø. 56 ho fi. 16 Dee ḥwø aso a øbetie no ntie.” 17 Afei, Na nkuraa ase anaa nkuro so baabiara a økoree Yesu firii nnipakuo no mu koo efie no, n'asuafo no, wöde ayarefo beguu mmontene so, sreε no bisaa no asem a ekaes no ase. 18 Ḫbisaa no se, omma wömfä wön nsa nka n'atadee ano wön se, “Mo nso monte asem a mekaes no ase? keke. Ayarefo dodo a wötumi de wön nsa kaa Monhunu se, dee modie no ngu mo ho fi anaa? n'atadee ano no ho yee wön den. 19 Efiri se, dee modie biara no ne mo akoma nni

7 Eda bi, Farisifoo ne Atwəresəm no
akyerkyerefoo binom a wəfiri Yerusalem
baa Yesu nkyen. **2** Wəduruu hə no, wəhunuu sə
n'asuafoo no bi redidi a wəanhohoro won nsa

19 Efiri se, dee modie biara no ne mo akoma nni hwee ye, na mmom, efa oyafunu no mu keke.”
20 Otoaa so se, “Dee efiri onipa mu ba no na egu ne ho fi. 21 Afei, dee efiri nnipa akoma mu ba no, ede adwamammə, korəno, awudie, 22 adifudepə, amumuyə, nsisie, ahohwie, anibere,

abususem, ahantan ne nkwaseasem ba. **23** Saa baha wō ekwan so, efiri se, wōn mu bi firi nnebōne yi nyimaa firi onipa mu na eba, na akyirikyiri na wsbaes.” **4** N’asuafōo no bisaa no enonom na egū onipa ho fi a emma omfata se, “Ehefa na yebenya aduane ama saa nnipa Onyankopōn anim.” **24** Yesu firi hō no, əkəə dodoə yi wō esere yi so ha?” **5** Obisaa wōn Tiro ne Sidon fam pēs se ɔrekohye hō komm a, se, “Burodo ahe na mowə?” Wōbuua no se, obiara nte ne nka, nanso anye yie. Eda a əduruu “Yewo nson.” **6** Yesu ka kyereə nnipakuo no hō ara pē, na nkurəfoo tee ne nka se waba hō. se wōntenatena ase wō esere no so. Afei, əfaa **25** Əhō ara na əbaa bi a honhommōne hye ne burodo nson no, na əhyiraa so, bubuu mu de babaa ketewa bi mu baa ne nkyen. Na wate maa n’asuafōo no ma wōkye maa nnipa no. **7** Yesu nka enti, əbəuu no nkotodwe. **26** Əbaa no Na wōwō mpataa kakra wō hō, enti Yesu hyiraa sree no se əntu saa honhommōne no mfiri ne əno nso so, de maa asuafoə no se wonkye əno ba no mu mma no. Na saa əbaa yi ye Helani a nso mma wōn. **8** Nnipakuo no didi meeə no, wōwoo no wō Siro-Foinike. **27** Yesu ka kyereə əgyaa wōn ekwan. **9** Nnipa a wōdii aduane no no se, “Ese se mma no mee ansa. Na ənye se dodoə beye mpemnan. Na wōtasee asee nnikaəs wōde mma aduane ma nkraman.” **28** Əbaa no no, eyee nkentəmma nson. **10** Yei akyi no, əne nso buua no se, “Owura, eyē nokore dee, nanso n’asuafōo no kōtenaa kodoo mu baa Dalmanuta əye a, wōde aduane a aka wō mmofra no prete fam. **11** Farisifōo no tee se Yesu aba hō no, mu no bi ma nkraman a wōhyehye əpono no wōbaa ne nkyen bebisabisaa no nsəm, de səo no ase no.” **29** Yesu ka kyereə no se, “Wo mmuaeə hwē. Wōka kyereə no se, “Ye nsənkyerənnəe pa no enti, masa wo babaa no yadee. Kə efie. bi kyere yen. Ma nsənkyerənnəe bi nna adi wō Honhommōne no afiri ne mu afi.” **30** Əduruu ewiem nkyere yen. Əno ansa na yebegye wo efie no, əhunuu se ne babaa no da mpa so dinn adi.” **12** Yesu tee dee wōkaeə no, əguu ahome, a honhommōne no afiri ne mu ampa ara. **31** ka kyereə wōn se, “Deən enti na mohwehwe Yesu firi Tiro no, əfaa Sidon mansini a emu nsənkyerənnəe daa yi? Nsənkyerənnəe biara nkuro ye edu no so, beduruu Galilea Po so. **32** nni hō a meye akyere mo.” **13** Əsane kōtenaa Wōde əsotifōo bi a əsane ye mumu bres no. kodoə no mu, gyaa wōn, tware kōə asuogya Wōn a wōwō hō no nyināa sree Yesu se, əmfa noho. **14** Asuafoə no were firii se wōfa aduane ne nsa nka əyarefōo no, na ənsa no yadee. **33** bi kura ansa na wōakə. Aduane a na wōkura Yesu səo ne mu de no firii nnipakuo no mu. wō kodoə no mu no ye burodo baako pē. **15** Afei, əde ne nsateaa hyeə əbarima no asom, tee Wōretwa asuo no no, Yesu ka kyereə wōn se, ntasuo de kaa ne tekrema. **34** Əhwēe soro, guu “Monhwē mo ho so yie wō Əhene Herode ne ahome teaam se, “Hefatal!” Asee ne, “bue!” **35** Farisifōo mmōreka ho.” **16** Asuafoə no bisabisaam Amonom hō ara, əbarima no tumi tee asem, na wōn ho wōn ho se, “Asem a əreka yi ase ne sen?” əhyee asee kasae! **36** Yesu bōə nnipakuo no ano Dee wōn adwene kyereə wōn ne se, ebia əreka se, wōmmmo asem no dawuro nkyere obiara. aduane a wōn were firii se wōbefa akuta no ho Nanso, mpēn dodoə a əbraa wōn no, na tre ara asem. **17** Yesu hunuu dee wōdwenwene no, əka na wōn nso wōretre asem no mu. **37** Saa asem kyereə wōn se, “Ənye əno ho asem na mereka! yi maa wōn ho dwirii wōn yie. Enti, wōkaa se, Monnte yei ase anaa? Mo akoma da so pirim? “Yesu aye adee nyināa yie, əma asotifoo mpo te **18** Mowa ani nso monhunu adee? Mowa aso nso asem, na mumu nso kasa!”

8 Eda koro bi a nnipakuo bi aba Yesu nkyen no, aduane a wōdi no saeə. **2** Yesu frēe n’asuafōo ka kyereə wōn se, “Nnipa yi ye me mmobō. Wōabedi nnansa wō ha a, wōnni aduane biara a wōbedi bio. **3** Se megya wōn ekwan se wōnkə a wonnidii a, anhwē a na wōn mu bi atoto

kyereə wōn se, “Ehefa na yebenya aduane ama saa nnipa Onyankopōn anim.” **24** Yesu firi hō no, əkəə dodoə yi wō esere yi so ha?” **5** Obisaa wōn Tiro ne Sidon fam pēs se ɔrekohye hō komm a, se, “Burodo ahe na mowə?” Wōbuua no se, obiara nte ne nka, nanso anye yie. Eda a əduruu “Yewo nson.” **6** Yesu ka kyereə nnipakuo no hō ara pē, na nkurəfoo tee ne nka se waba hō. se wōntenatena ase wō esere no so. Afei, əfaa **25** Əhō ara na əbaa bi a honhommōne hye ne burodo nson no, na əhyiraa so, bubuu mu de babaa ketewa bi mu baa ne nkyen. Na wate maa n’asuafōo no ma wōkye maa nnipa no. **7** Yesu nka enti, əbəuu no nkotodwe. **26** Əbaa no Na wōwō mpataa kakra wō hō, enti Yesu hyiraa sree no se əntu saa honhommōne no mfiri ne əno nso so, de maa asuafoə no se wonkye əno ba no mu mma no. Na saa əbaa yi ye Helani a nso mma wōn. **8** Nnipakuo no didi meeə no, wōwoo no wō Siro-Foinike. **27** Yesu ka kyereə əgyaa wōn ekwan. **9** Nnipa a wōdii aduane no no se, “Ese se mma no mee ansa. Na ənye se dodoə beye mpemnan. Na wōtasee asee nnikaəs wōde mma aduane ma nkraman.” **28** Əbaa no no, eyee nkentəmma nson. **10** Yei akyi no, əne nso buua no se, “Owura, eyē nokore dee, nanso n’asuafōo no kōtenaa kodoo mu baa Dalmanuta əye a, wōde aduane a aka wō mmofra no prete fam. **11** Farisifōo no tee se Yesu aba hō no, mu no bi ma nkraman a wōhyehye əpono no wōbaa ne nkyen bebisabisaa no nsəm, de səo no ase no.” **29** Yesu ka kyereə no se, “Wo mmuaeə hwē. Wōka kyereə no se, “Ye nsənkyerənnəe pa no enti, masa wo babaa no yadee. Kə efie. bi kyere yen. Ma nsənkyerənnəe bi nna adi wō Honhommōne no afiri ne mu afi.” **30** Əduruu ewiem nkyere yen. Əno ansa na yebegye wo efie no, əhunuu se ne babaa no da mpa so dinn adi.” **12** Yesu tee dee wōkaeə no, əguu ahome, a honhommōne no afiri ne mu ampa ara. **31** ka kyereə wōn se, “Deən enti na mohwehwe Yesu firi Tiro no, əfaa Sidon mansini a emu nsənkyerənnəe daa yi? Nsənkyerənnəe biara nkuro ye edu no so, beduruu Galilea Po so. **32** nni hō a meye akyere mo.” **13** Əsane kōtenaa Wōde əsotifōo bi a əsane ye mumu bres no. kodoə no mu, gyaa wōn, tware kōə asuogya Wōn a wōwō hō no nyināa sree Yesu se, əmfa noho. **14** Asuafoə no were firii se wōfa aduane ne nsa nka əyarefōo no, na ənsa no yadee. **33** bi kura ansa na wōakə. Aduane a na wōkura Yesu səo ne mu de no firii nnipakuo no mu. wō kodoə no mu no ye burodo baako pē. **15** Afei, əde ne nsateaa hyeə əbarima no asom, tee Wōretwa asuo no no, Yesu ka kyereə wōn se, ntasuo de kaa ne tekrema. **34** Əhwēe soro, guu “Monhwē mo ho so yie wō Əhene Herode ne ahome teaam se, “Hefatal!” Asee ne, “bue!” **35** Farisifōo mmōreka ho.” **16** Asuafoə no bisabisaam Amonom hō ara, əbarima no tumi tee asem, na wōn ho wōn ho se, “Asem a əreka yi ase ne sen?” əhyee asee kasae! **36** Yesu bōə nnipakuo no ano Dee wōn adwene kyereə wōn ne se, ebia əreka se, wōmmmo asem no dawuro nkyere obiara. aduane a wōn were firii se wōbefa akuta no ho Nanso, mpēn dodoə a əbraa wōn no, na tre ara asem. **17** Yesu hunuu dee wōdwenwene no, əka na wōn nso wōretre asem no mu. **37** Saa asem kyereə wōn se, “Ənye əno ho asem na mereka! yi maa wōn ho dwirii wōn yie. Enti, wōkaa se, Monnte yei ase anaa? Mo akoma da so pirim? “Yesu aye adee nyināa yie, əma asotifoo mpo te **18** Mowa ani nso monhunu adee? Mowa aso nso asem, na mumu nso kasa!”

19 Əberə a mebubuu burodo enum mu maa nnipa mpemnum no, nnikaəs nkentəmma ahe na motaseee?” Wōkaa se, “Dumienu.” **20** “Na mesane de burodo nson maa nnipa mpemnan no nso, ahe na əkaee?” Wōkaa se, “Nkentəmma nson.” **21** Obisaa wōn bio se, “Monnte ase ara anaa?” **22** Əberə a wōduruu Betsaida no, nnipa

bi de onifirani bi bres no, sree no se emfa ne nsa 9 Yesu koo so ka kyere n'asuafoo no se, nka no, na onsa no yadee. 23 Yesu so onifirani "Mo a mogyina ha yi mu bi betena ase yi nsa de no koo akuraa no kurotia. Otee ntasuo akosi se mobehunu se, Onyankopon Ahennie guu onifirani no ani so, na odee ne nsa guu no no reba tumi mul!" 24 Nnansia akyi, Yesu faa so. Yesu bisaa no se, "Wohunu adee anaa?" 24 Petro, Yakobo ne Yohane de won koo bepo Onifirani no maa n'ani so hwee osoro, buaa se, tentene bi atifi. Saa eber no, na obiara nni "Aane, mehunu nnipa! Nanso mehunu won se ho ka won ho. Amonom ho ara, Yesu sakyerae nnua bi na wonenam ho." 25 Afei, Yesu de ne animuonyam mu. 3 N'atadee hyer en yee fitafita nsa kataa n'ani no so bio. Onifirani no buue sene sedee obi betumi ahoroo saa atadee no ama n'ani, na eber a orehwae adee haa no, n'ani aye fitaa no. 4 Afei Elia ne Mose beffiri ho. Na no yee yie a afei dee na ohunu biribiara kann. wone Yesu kasae! 5 Petro ka kyere Yesu se, 26 Yesu ma okoo efie, ka kyere se, "Nsane "Okyerekyerefo, eyee se yewo ha. Yebebo asese nkoo akuraa no ase bio." 27 Yesu ne n'asuafoo mmiensa wo ha, wo dee baako, Mose dee baako no firi Galilea koo Kaesarea ne Filipi nkuraa na Elia dee baako." 6 Esiane se na woboo hu no ase. Wobnam ekwan so rekoo no, obisaa won se, enti na ema okaa saa. 7 Na omununkum bekataa "Nnipa ka se mene hwan?" 28 Asuafoo no buaa won so. Enne bi firii omununkum no mu kaa se, "Ebinom se wone Yohane Osuboni no, na se, "Yei ne me Do Ba. Montie no." 8 Preko pe, afoforo nso se woye Elia anaase tete adiyifo wototoo won ani no, wahanhunu obiara ka Yesu no mu bi a wasane aba." 29 Na obisaa won se, ho. 9 Woresiane afiri bepo no so no, Yesu boo "Na mo nso mose meye hwan?" Petro buaa won ano se wonnka dee wahanhunu no nkyere no se, "Wone Kristo no." 30 Okoo won koko se, obiara kosi se Onipa Ba no besore afiri awufuo wonnka nkyere obiara. 31 Afei, eyee ase ka mu. 10 Asuafoo no anka ankyere obiara, na kyere won se Onipa Ba no behunu amane, na mmom, eyee a, na wotaa bisabisa won ho won ho mpanimfoo, asfoo mpanin ne Atweresem no se, n'asem a okaa se, "Menyane afiri awufuo mu" akyerekyerefo no bepo no, na wobakum no, na no, na okyere sen? 11 Afei, n'asuafoo no bisaa nnansa so, Onipa Ba no besore. 32 Okaa asem no dee enti a daa mmara no akyerekyerefo no pefee a wamfa biribiara ansie won. Petro no ka se, ese se Elia sane ba ansa na Onipa Ba twee no gyinaa nkyen, bisaa no se, "Aden enti no aba no. 12 Yesu gye too mu se, ese se Elia na woka asem a ete see yi?" 33 Yesu danee ne di ekan ba betoto nneema nyinaa yie. Okaa se, ho hwee n'asuafoo no, kaa Petro anim se, "Firi "Ennee na aden enti na wootwore se Onipa Ba me so, obonsam! W'adwene ye dee efiri onipa no behunu amane bebree na wobapo no? 13 na enye dee efiri Onyankopon." 34 Afei, ofree Nanso me se mo se, Elia aba dada! Na wone no n'asuafoo no ne nnipakuo no baa ne nkyen, ka anni no yie sedee adiyifo no hyee ho nkoom kyere won se wommietie no. Okoo kyere won se, no." 14 Eber a wosiane beduruu bepo no ase ho "Se obi pe se odi m'akyi a, ese se opra ne ho akyi, no, wahanhunu se nnipakuo atwa asuafoo a waka na osoa n'asennua, na odi m'akyi. 35 Dee oma ne no ho ahya, na wone mmara no akyerekyerefo okra som no bo no, ebeffiri ne nsa. Na dee me ne no regye won ho won ho akyinnyee. 15 Eber Asempe no enti, obehwere ne kra no, wobegye a nnipakuo no hunuu Yesu no won ho dwirii ne nkwa. 36 Na se onipa nya ewiase nyinaa, won, na wode mmirika, behyiaa no. 16 Yesu na ohwhere ne kra a, mfasoo ben na obenya? 37 bisaa won se, "Akyinnyee a na moregye no Edeen na esom bo sene ne kra? 38 Na obiara a fa edeen ho?" 17 Nnipa no mu baako kaa se, saa nna bome yi mu n'ani wu me ne me nsem ho "Okyerekyerefo, mede me ba aba ha se sa no no, ne ho beye me, Onipa Ba no, aniwu eber a yadee. Honhommone bi a ewo ne so enti, ontumi me ne m'abefoo kronkron no besane aba wo nkasa. 18 Se honhommone no ka ne ho wo ne m'Agya animuonyam mu no."

ne mu, nanso wɔantumi.” 19 Yesu ka kyerεε anaa ɔsomfoo wɔ mo mu!” 36 Afei, əde abɔfra n'asuafoo no se, “O, mo a mo gyidie sua, me ketewa bi begyinaa wɔn mfimfini. ɔde abɔfra ne mo ntēna nkosi da bɛn ansa na mo gyidie no kyerεε wɔn kaa se, 37 “Mo mu biara a me atim? Momfa abarimaa no mmrɛ me.” 20 Wɔde enti ɔbegye abɔfra ketewa se yei no, agye me, abarimaa no bρεε Yesu. Ebere a wɔde no duruu na deε ɔbegye me no nso agye m'Agya a ɔsomaa Yesu anim pε no, yadeε no baa dendeenden, me no!” 38 Yohane a ɔyε asuafoo no mu baako twaa no hwee fam, ma ɔpereera a n'ano retwa no ka kyerεε Yesu se, “ɔkyerεkyereføø, yehunu ahuro. 21 Yesu bisaa abarimaa no agya se, “Nna ɔbarima bi a ɔde wo din retu ahonhommøne ahe ni a yadeε yi baa ne so?” Abarimaa no agya enti yeka kyerεε no se ɔnnyae, ɔfiri se, ɔnka yen buaa Yesu se, “Efiri ne mmofraase pε; 22 na ho.” 39 Yesu kaa se, “Monnsi no ɛkwan. Efiri eto eda bi koraa a, yadeε no tumi twa no hwe se, obiara nni hɔ a ɔreyε anwanwadee wo me ogya anaa nsuo mu, pε se ɛkum no. Enti, se din mu na ɔbetwa ne ho atia me, 40 na obiara wobetumi asa no yadeε deε a, hunu yen mmɔbø, a ɔntia yen no wɔ yen afa. 41 Obiara a εsiane na sa no yadeε ma yen.” 23 Yesu bisaa no se, se, moyε Kristo dea no enti, ɔbema mo nsuo “Aden enti na woka se, se metumi a? Nneɛma kuruwa ma anom no, n'akatua remmø no da. nyinnaa betumi aye ho ama obiara a ɔgye die.” 42 “Enti, se obi to mmofra nketewa a wɔgye 24 Abarimaa no agya buaa se, “Mewɔ gyidie me di yi mu bi suntidua a, εye ma no se anka nanso esua, enti boa me, na hyε me gyidie wɔde ɛboø duruduru besen ne kɔn mu, ato no mu den!” 25 Yesu hunuu se nnipa no do ara atwene ɛpo mu. 43 Se wo nsa ma woyε bɔne a, na wɔredɔɔso no, ɔteaa honhommøne no se, twa na to twene. εye ma wo se wode dem bekø “Honhommøne sotifoø ne mumu, mehyε wo se, nkwa mu sene se, wode wo onipadua nyinnaa firi abɔfra yi mu fi. Nkɔhyε ne mu bio!” 26 Afei, beto amanehunu ogya ([Geenna g1067](#)) 44 a εnnum yadeε no baa dendeenden ansa na ɛrefiri ne da no mu. 45 Na se wo nan ma woyε bɔne a, mu, enti εmaa abarimaa no yee se owufuo. Enti, twa na to twene. εye ma wo se wode nansin nnipakuo no kasaa huhuhuhu se, “Wawu.” 27 Nanso, Yesu sɔɔ ne nsa, pagyaa no ma ɔgyinnaa bekø nkwa mu sene se, wode nan mmienu bekø amanehunu ogya ([Geenna g1067](#)) 46 a εnnum da ne nan so a ne ho ato no. 28 Yei akyi a Yesu no mu.” 47 Na se w'ani ma woyε bɔne a, tu na ne n'asuafoo no nko ara wo efie no, wɔbisaa to twene. εye ma wo se wode ani baako bekø no se, “Aden enti na yen deε yeantumi antu Onyankopøn Ahennie mu sene se wowɔ ani saa honhommøne no?” 29 Yesu buaa wɔn se, mmienu na wode wo beto amanehunu ogya mu, “Mpaeɛbø nko ara na ɛbetumi atu saa yadeε ([Geenna g1067](#)) 48 baabi a “ogya no εnnum da, na yi.” 30 Yesu firii hɔ no, ɔfaa Galilea, ɔfiri se, na εhɔ asonso no nwu da.’ 49 Na wode ogya ɔmpε se nnipa te ne nka. 31 Na ɔpε se ɔnya behyε wɔn nyinnaa nkyene. 50 “Nkyene yε de, berε ma n'asuafoo no de kyerεkyere wɔn. ɔka nanso se nkyene yera ne de a, ɛho nni mfasoo; kyereε wɔn se, “Wabeyi Onipa Ba no ama, na wonte ne de wɔ biribiara mu. Enti, monnyera wɔakum no, na ne nnansa so, ɔbesore aba nkwa mo de! Mo ne mo ho mo ho ntēna asomdwɔee mu bio.” 32 Asuafoo no ante aseɛm a ɔkaεs yi mu.”

ase, nanso na wɔsuro se wɔbεbisa no aseε. 33 Yesu ne n'asuafoo no baa Kapernaum. Ebere a wɔduruu efie a wobetena mu no mu na wɔregye wɔn ahome no, Yesu bisaa n'asuafoo no se, “Yereba no, ɛdeεn akyinnyee na na moregye wɔ ɛkwan so no?” 34 Asuafoo no antumi ammuɛ ɔfiri se, na wɔredwennwene deε ɔbeye wɔn mu keseε no ho. 35 ɔtēnaa ase, frɛε wɔn baa ne nkyen, ka kyerεε wɔn se, “Obiara a ɔpε se ɔyε ɔpanin wɔ mo mu no, eεε se ɔyε abɔfra

10 Afei, Yesu firii Galilea twa baa Yudea fam no hɔ wɔ Asubɔnten Yordan agya. Nnipakuo baa ne nkyen, na sdeε ɔtāa yε no, ɔkyerεkyereε wɔn. 2 Farisifoo bi baa ne nkyen bebisaa no se, “Wopene awaregyaeε so anaa?” Wɔbisaa no yei de sɔɔ no hwεε. 3 Yesu nso bisaa wɔn se, “ɛdeεn na Mose ka faa awaregyaeε ho?” 4 Wabuaa se, “Mose kaa se εye se wɔgyae awadee. N'asɛm a ɔkaεs ne se, se ɔbarima bi pε

se ɔgyaa ne yere awadee a, ḡntwεrε awaregyaeε n'asuafoo no se, “Σε den ma osikani se əbekə krataa mfa mma ne yere no.” 5 Yesu bisaa Onyankopon Ahennie no mu!” 24 Asem a Yesu wən se, “Aden enti na ɔkaa saa? Merebkyere kaee no maa asuafoo no ho dwirii wən. Yesu mo dee enti a ɔkaa saa. Esiane mo akoma a sane kaa bio se, “Me mma, se moahunu den apirim no enti na ɔkaa saa kyereε mo. 6 Efiri a εye ma wən a wəwə ahonyadee se wəbekə adebo ahγeasε na Onyankopon bəo əbarima Onyankopon Ahennie mu? 25 Na εye mmere ne əbaa. 7 Yei enti na əbarima begya n'agya se yoma befa paneε aniwa mu sene se osikani ne ne maame, 8 na əde ne ho akəbə ne yere bəko Onyankopon Ahennie mu.” 26 Asuafoo ho, na wən baanu no aye honam korə. 9 Na no ho dwiri wən mmorosoo na wəbisaa no se, dee Onyankopon aka abom no, εnse se onipa “Enneε na hwan na wəbgeye no nkwa?” 27 tete mu.” 10 Akyire no a əne n'asuafoo no wo Yesu hwεε wən dinn kaa se, “Onipa fam dee, efie no, asuafoo no bisaa no saa asem korə no yei rentumi mma mu, na Onyankopon fam ara bio. 11 Əbuua wən se, “Se obi gyaa ne yere dee, biribiara bətumi aba mu.” 28 Afei, Petro awadee na əsane ware obi foforə a, na wabo hyεε aseε kenkanee nneema a əne asuafoo adwaman. 12 Na se ɔyere gyaa ne kunu awadee, no agya abədi Yesu akyi. Əkaa se, “Yeagya na əsane ware a, əno nso abə adwaman saa biribiara abədi w'akyi.” 29 Yesu nso buaa no se, ara.” 13 Edə bi, awofoo bi de mmofra nkumaa “Merema mo ate aseε se, obi nni hə a, me enti bres Yesu se ənhyira wən, nanso n'asuafoo wagya efie, nuamarimanom, nuammaanom, no pampam wən a wəde mmofra no baeε no, maame, agya ne mma anaase agyapadee a ka kyereε wən se, wənnha no. 14 Yesu hunuu əbekə akəka Asempa no, 30 na ərennye efie, dee n'asuafoo no aye no, anye no de na oka nuamarimanom, nuammaanom, maamenom, kyereε wən se, “Momma mmofra no ekwan na mma ne nsase mməho əha a ətaa nso ka ho! wəmmra me nkyn, na monnsi wən ekwan, Yeinom nyinaa bεyε ne dea wə asase yi so, na na yeinom sei na Onyankopon Ahennie no ye ewiase a əreba no mu dee, əbenya nkwa a ənni wən dea. 15 Mereka akyere mo se, obiara a awieεε. (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na adikanfooo pii ərennye Onyankopon Ahennie no se abəfra no, bedi akyire, na akyikafooo abədi əkan.” 32 Afei, ərentumi nhynε mu.” 16 Na ɔyεε wən atuu, de wəsiim se wərekə Yerusalem a na Yesu di wən ne nsa guu wən so, hyiraa wən. 17 Na əsiim se əkan; na əberε a asuafoo no di n'akyi no, ehu ərekə baabi foforə no, əbarima bi tutuu mmirika baa ne nkyn bebuu no nkotodwe, bisaa no se, na əsane kaa nneema a, se wəduru Yerusalem “ɔkyerεkyerεføo pa, Edeen na menyε na manya a, əbeba ne so no nyinaa kyereε wən. 33 Əka nkwa a ənni awieεε?” (aiōnios g166) 18 Yesu bisaa kyereε wən se, “Se yeduru hə a, wəbeyi me, no se, “Aden na wofrε me onipa pa? Obiara nyε Onipa Ba no ama asəføo mpanin ne Atweresem onipa papa gye əbaako; əne Onyankopon. 19 no akyerεkyerεføo, na wəabu me kumfø, na Əfa w'asəmmisa no ho nso, wonim mmaransem wode me ahyε Roma aban nsa, na wəakum no: Nni awu, mmə adwaman, mmə korəno, nni me. 34 Wəbedi me ho few, na wəatete ntasuo atorə, nsisi, di w'agya ne wo maame ni.” 20 agu me so, na wəde mpire atwa me mmaa, na Aberantee no ka kyereε no se, “ɔkyerεkyerεføo, wəakum me, na nnansa so no, masore bio.” 35 yeinom nyinaa mafiri me mmofraase na medi Afei, Sebedeo mma Yakobo ne Yohane baa Yesu so.” 21 Yesu hwεε aberantee yi dinn, nyaa ədə bi nkyn beka kyereε no se, “ɔkyerεkyerεføo, yεre maa no. Əka kyereε no se, “Aka wo adee baako. se woyε yen adəee bi.” 36 Yesu bisaa wən se, Kə na kətən biribiara a wowə, na fa sika no ma “Edeen na mope se meye ma mo?” 37 Wobuaa ahiaføo, na wəbenya agyapadee wə əsoro, na se, “Ma yεn mu baako ntəna wo nifa so, na bra bedi m'akyi.” 22 Aberantee no tee saa asem əbaako nso ntəna wo benkum so wə w'ahennie yi no, n'anim sesaεε, na əde awerεhoo koeε, mu hə!” 38 Nanso, Yesu maa wən mmuaε efiri se, na wəwə ahonyadee bebree. 23 Ərekə se, “Monnim dee mobisa no! Mobetumi anom no, Yesu hwεε no na ədanee ne ho ka kyereε awerεhoo kuruwa nwonorwono a εse se menom

ano no anaa? Anaase, mobetumi ama wode na momfa no mmre me. 3 Na se obi bisa mo se amanehunu asubo no abo mo asu?" 39 Woka edeen na moreye a, monka no tiawa se, 'Ne ho kyere se, "Yebetumi!" Na Yesu ka kyere hia Awurade, na obesane de no aba seesei ara.'" won se, "Mobetumi anom me kuruwa ano, na 4 Asuafao baanu no siim. Wokohunu se aboa no wode asubo a wode bo me no abo mo; 40 nanso sa efie bi aboboano. Enti, wosanee no. 5 Wogu menni tumi se meyi won a wobetena me nifa so resane no no, nnipa bi a wogyina nkyen bisaa anaa me benkum so no. Onyankopon nko ara won se, "Aden enti na moresane afunumu ba na ode saa afa no bema won a woasiesie ho ama no?" 6 Wokaa asem a Yesu ka kyere won no won no." 41 Asuafao a aka no tee dee Yakobo ne kyere nnipa no ma wotee won ase. 7 Wode Yohane kobisaes no, anye won de. 42 Enti, Yesu afunumu ba no bre Yesu, maa asuafao no de free won ka kyere won se, "Monim se ahene ne won ntoma guu aboa no so, maa Yesu tenaa atumfo a wowa ewiase no di won a wohye won ne so. 8 Nnipakuo a wowa ho no bi de won ase no so, 43 nanso mo dee, ente saa wo mo ntoma sesee ekwan a ode aboa no nam so no ho. Obiara a ope se oyey kese wo mo mu no, ese so. Ebinom nso pempan nnua mman de sesee se oyey mo osomfo. 44 Na obiara a ope se oyey ekwan no mu saa ara. 9 Na Yesu di nnipakuo no ne nuanom so panin no ese se oyey won nyinaa mfimfini a won nyinaa reteateam se, "Hosiana!" ahoa. 45 Me a meye Onipa Ba no, mamma se "Nhyira ne dee onam Awurade din mu reba!" wonsom me na mmom, mebaes se merebeboa 10 "Animuonyam nka Onyankopon se yen agya afoforo, na mede me kra ayee mpata ama nnipa Dawid ahennie reba." "Hosiana wo osorosoro!" pii." 46 Yesu ne n'asuafao no beduruu Yeriko. 11 Yesu kodusu Yerusalem no, okoo asoredan Worefi kuro no mu no, nnipakuo tu dii won no mu. Ohwee biribiara a ewo ho dinn ansa akyi. Saa ebere a Yesu retwa mu no, na onifirani na orefiri ho, efiri se, na onwunu redwo enti Bartimeo a ne din nkyereasee ne "Timoteo one asuafao dumieno no kao Betania. 12 Adees ba" no te kwankyen resresre adee. 47 Ebere kyee anopa a worefiri Betania ho no, ekom dee a Bartimeo tee se Yesu Nasareni na oretwam no. 13 Wokoo kakra no, ohunuu se borodoma no, ohyee ase teateeam se, "Dawid Ba Yesu, dua bi si ho a ayey kusuu. Okoo ho kohwee se hunu me mmoba!" 48 Nnipa no bi teateea no se, aduaba no bi wo so anaa. Nanso, oduruu ho "Mua w'ano!" Nanso okoo so teateeam denden no, ohunuu se nhahan nko ara na ewo so. Saa se, "Dawid ba, hunu me mmoba!" 49 Ebere a ebere no nso, na enye ebere a ese se borodoma Yesu tee ne nne no, ogyina kaa se, "Momfre no so. 14 Nanso, Yesu domee borodoma dua no mma me." Wofree onifirani no ka kyere no se, "Efiri enne, worendo aba bio!" Asuafao no se, "Ma wo bo nto wo yam, sore na orefre no tee asem a okaee no. (ai'on g165) 15 Yesu sane wo!" 50 Bartimeo to ne ntoma guie, sore baa baa Yerusalem no, okoo asorefie ho. Oduruu ho Yesu nkyen. 51 Yesu bisaa no se, "Edeen na no, opamoo adwadifoo a wowa ho no nyinaa, wope se meye mema wo?" Onifirani no buaa se, kaa sikasesafoo apono nyinaa guu fam, bubuu "Okyerekyere, mepe se mehunu adee!" 52 pata a wotan mmoronomo wo mu no nyinaa, Yesu ka kyere se, "Ko, na wo gyidie agye 16 sii ekwan se obiara mmedi dwa wo ho bio. wo." Na ntam ara onifirani no hunuu adee, na 17 Oka kyere won se, "Atweresem no ka se, 'Masorefie ye beae a wabo mpaes,' nanso mode ho aye akoromfo atenaee." 18 Asafao mpanin ne Yudafoa mpanimfo tee dee Yesu aye no, wobeo ne ho po, pee ekwan a wobefo so ayi no afiri ho. Asem a na eha won ne se, se woanhwe no yie nso a, ede basabasa beba, efiri se, na nnipa bebree agye Yesu nkyerekyere no atom. 19 Sedee na wotaa ye no, anwummers no ara, wofirii kuro no mu. 20 Anopa a asuafao no

retwam wə borədəma dua a Yesu domee no no wokumm ebinom nso. 6 “Nanso, na aka əbaako ho no, wohunuu se awu. 21 Petro kaee asem a a ɔyε ne ba a ɔdo no. ɔsomaan ɔno nso kɔɔ wɔn Yesu ka de domee dua no no, oteaam se, “Hwε, nkyen, susuu se wobefere no de anidie ama no. ɔkyerekyerefo! Borədəma dua a wodomee no 7 “Nanso, ebere a akuafoo no hunuu no se ɔreba no awu!” 22 Yesu nso ka kyerees n’asuafo no se, no, wɔkaa se, ‘ɔdedifo no na ɔreba no. Momma “Se mowə gyidie wə Onyankopon mu a, 23 anka yenkum no, na agyapadee no aye yen deal!” 8 mobetumi aka akyere Ngo Bepo yi se, ‘Tutu kɔgu Wɔkyeree no, kumm no, twee no firii bobe epo mu,’ na ebetutu akɔgu mu nso. Monnye nni; turom hɔ kɔtoo no twenee baabi. 9 “Mogye di mommma mo gyidie nhinhim. 24 Montie dee se, se afu wura no ba a ɛdeen na ɔbeye akuafooo mereka yi. Biribiara a mobebisa wə mpaaeɛbə no? ɔbeba abekum wɔn, na ɔde afuo no ama mu no, monnye nni se mo nsa aka, na ebeye nnipa fofo. 10 Monnnkanee yei wə Atweresem hɔ ama mo. 25 Na se morebo mpaae a, dee edi no mu pen se: “Eboo a adansifoo apo no, ɛno ara ɛkan no, se mowə obi ho asem a, momfa nkyε na abeye ɛdan no ntweaso tibo; 11 Awurade na no sedee ebeye a mo Agya a əwə əsoro no nso waye yei, na eyε nwanwa wə yen ani so?” 12 Na de mo bɔne bekye mo. 26 Na se moamfa bɔne esiane saa be a əbuie no enti, Yudafooo mpanin ankyε a, saa ara na mo Agya a əwə əsoro no nso no pεe se wəkyere no, ɛfiri se, wohunuu se wɔn remfa mo bɔne nkyε mo.” 27 Wəbaa Yerusalem ho asem na ɔreka no a ɛkyere se, wɔnne saa bio. Wəkɔɔ asorefie hɔ no, asəfoo mpanin ne akuafoo atirimuadənfo no. Nanso na wəsuro Yudafooo mpanin baa ne nkyen bəbisaa no se, 28 dɔm no. Yei ma wagyaee no, na wɔfiri hɔ kɔee. “Tumi bən na wogyinaa so pamoo adwadifoo 13 Wəsomaan Farisifoo ne Herodefo bi baa Yesu no?” 29 Yesu nso buaa wɔn se, “Merebəbisa mo nkyen se wone no miməkasa, na wɔnam n’anon asem baako bi na mommuu me! 30 Onyankopon asem so anya no akyere no. 14 Wəbisaa no se, na əsomaan Yohane Osuboni, anaa ɛnye ɔno? “ɔkyerekyerefo, yənim se woye ɔnokwafoo Mommua me!” 31 Wədwennwenee ho kaa se, “Se a, wotaa ka nokore. Dee onipa ka no ntumi yεka se, ‘Onyankopon na əsomaan no a,’ wobebisa nnane w’adwene. Afei, wokyerɛkyere nnipa yen dee enti a yεannye dee Yohane kaee no Onyankopon akwan. Yεre se yεbisa wo se, eyε se anni. 32 Na se yεka se, ‘ɛnye Onyankopon na woyi too ma Roma Hempon Kaesare anaa ɛnye?’ əsomaan no nso a, ɛdəm no beha yen. ɛfiri se, 15 Yesu hunuu wɔn adwemmmone no kaa se, wɔn nyinaa nim se Yohane ye odiyifoo.” 33 Enti, “Adən enti na moso me hwε, momfa sika a wɔde wɔn mmuaee a wɔmaee ara ne se, ‘Yεrentumi yi too no bi nkyere me, na mεma mo mmuaee.’ mmua. Yennim.” Ehɔ ara na Yesu nso ka kyerees 16 Wəde maa no, ɔbisaa wɔn se, “Hwan mfoni wɔn se, “Se monnim de a, me nso meremma ne atwεre na ɛwə so?” Wəbuua se, “Kaesare dees.” 17 Yesu ka kyerees wɔn se, “Ennee momfa Kaesare dee mma no, na momfa Onyankopon dees mma Onyankopon!” Ne mmuaee no maa wɔn ho dwirii wɔn. 18 Afei, Sadukifoo a wɔka se owusoree nni hɔ no, baa ne nkyen bəbisaa no se, 19 “ɔkyerekyerefo, Mose yεe mmara maa yen se, se əbarima bi anwo na ɔwu a, ne nuabarima mfa ne yere no kunabaa na ɔne no nwo mma mma owufoo no. 20 Anuanom baason bi tenaa ase. Dee ɔdi ɛkan no waree yere, na ɔne no anwo na ɔwui. 21 Na dee ɔtə so mmienu no nso waree okunafo no, na ɔno nso, ankyere na ɔwui a ɔne no anwo. Na dee ɔtə so mmiensa no nso waree no a, ɔne no anwo na ɔwui. 22 Yei kɔɔ so kɔsii se, anuanom yi nyinaa waree əbaa

12 Yesu nam mmebuo so kyerees nnipa no se:
“Eda bi, okuafo bi yεe bobefuo, gyeey ban faa ho, na ɔtuu amena bi a wokyibobe mu nsuo wə mu, na ɔsii əwen aban wə mu. Afei, ɔde afuo no gyaa akuafoo bi, na ɔtuu ɛkwan. 2 Eduruu ebere a bobe no bereeε a eε se wəte no, əsomaan ne ho onipa bi se ɔnkɔgye ne kyeε mmre no. 3 Nanso, akuafoo no boroo no, ma ɔde ne nsapan sane kɔee. 4 Okuafo no sane somaa onipa fofo. kɔɔ wɔn nkyen, na ɔno nso, wəboroo no, pirapiraa no sene dee ɔdi ɛkan no. 5 Onipa a əsomaan no bio no dee, wəkumm no. Afoforo a akyire no wəkɔee no nso, wəhwhee ebinom, na

no, na əbaa no nso wuiε. 23 Dee yεre se yehunu nnipa no de anigyeε tiee no. 38 Ebere bi a ne se, owusoreε no mu, se wənya sore a, wən nnipakuo bi de anigyeε retie Yesu no, oka kyereε mu hwan na əbaa no bεye ne yere?” 24 Yesu wən se, “Monhwε mo ho yie wo Atwerεsem buaa wən se, “Mo mfomsoo a moye no firi nim no akyerekyereføø ho! Wəhyε ntadee akεseε a monnim Atwerεsem no, ne Onyankopøn tumi se asikafoø na se wənam badwa mu a, wəpε se a əwo. 25 Se anuanom baason yi ne əbaa no sore obiara a əhyia wən no de obuo kyea wən. 39 Se firi awuføø mu a, wörenware; wəbεye se aboføø wəkø hyiadan mu a, wətenatena mpanin adwa a wəwə əsoro no. 26 Afei, εfa awuføø owusoreε so, na se wokø adidie ase a, wotena mpanin no ho no nso, monnkaneε Mose nwoma no tenabea. 40 Wəbø mpaεε hunu atentene kyereε mu aseε a εfa Mose ne wira a na ərehyeε no nnipa se wəresom Onyankopøn, nanso wəsisi ho da? Onyankopøn ka kyereε Mose se, ‘Mene akunafoø. Yei enti wəbenya asotwe a emu yε Abraham Onyankopøn, Isak Onyankopøn ne duru.’ 41 Eda bi a Yesu koo asoredan mu no, Yakob Onyankopøn.’ 27 Na Onyankopøn reka əkötēnaa aførebø adaka a εsi hø no anim hwεε akyereε Mose se, εwom se, saa nnipa yi awuuw sədee nkuroføø no de sika regu adaka no mu. mfee pii a atwam no dee, nanso wote ase. Anye Asikafoø no de sika a εdəoso guu mu. 42 Əbaa saa a anka ərenka se əye ateaseføø Onyankopøn, kunaføø hiani bi nso baeε na əde sika nketewa na ənye awuføø Onyankopøn. Moaye mfomsoø mmienu begiuu mu. 43 Əfreε n’asuafoø no baa kεseε.” 28 Atwerεsem no akyerekyereføø no ne nkyen ka kyereε wən se, “Saa əbaa kunaføø mu baako a əgyina ho retie no no hunuu se, hiani yi afødeε a əbøεε no som bo sene afødeε wabua wən sədee εfata no, əbisaa no se, “Mose akεseakεseε a asikafoø no bεbøεε no nyinaa. 44 mmaransem no mu dee εwø he na əkyen ne Na wən nyinaa firi dee wənya ama abu wən so nyinaa?” 29 Yesu buaa no se, “Dee əkyen ne no mu na wəyiyii bi de baeε, na əbaa yi dee, nyinaa ne dee εka se, ‘Israel, tie! Awurade, əfiri ne hia mu de dee əwø nyinaa na abegu mu yen Onyankopøn, yε Awurade korø; 30 na do no.”

Awurade wo Onyankopøn firi w’akoma ne wo kra ne w’adwene ne w’ahooden nyinaa mu,’ no. 31 Na dee εtø so mmienu no ne: ‘Dø wo yønko se wo ho.’ Mmaransem bi nni hø a əkyen eyinom.” 32 Atwerεsem no əkyerekyereføø no buaa no se, “Owura, woaka nokore se, Onyankopøn baako pe na əwø hø, na obi foforø nka ne ho, 33 na menim nso se, se medø no afiri m’akoma ne m’adwene ne m’ahooden nyinaa mu, na medø me yønko se me ho no, sene afødeε biara a wøbo.” 34 Yesu hunuu se wabua aseε no nyansa mu no, oka kyereε no se, “Wo ne Onyankopøn Ahennie ntam ekwan nware.” Na saa aseε yi akyi, obi antumi ammisø no aseε biara bio. 35 Ebere bi a Yesu rekyerekyere wo asoredan mu no, əbisaa nnipa no se, “Aden na Atwerεsem no akyerekyereføø no ka se, εse se Agyenkwa no yε Əhene Dawid ba? 36 Efiri se Dawid ankasa nam Honhom Kronkron mu kaa se, “Awurade ka kyereε me wura se: “Tena me nifa so kɔsi se mede w’atamføø bεye wo nan ntiasoø.”” 37 Se Dawid frε no ‘Awurade’ a, εbεye den na watumi ayε ne ba?” Əkwan a əfaa so kasaεε no maa

13 Yesu refiri asoredan no mu hø no, n’asuafoø no mu baako kaa se, “Əkyerekyereføø, adan yi yε fe papa. Hwε sədee wəde abøø asiesie afasuo no.” 2 Yesu ka kyereε no se, “Eyε nokore dee, nanso wəbedwiri saa εdan yi agu pasaa.” 3 Ebere a əte Ngo Bepø no so a n’ani tua Yerusalem no, Petro, Yakobo, Yohane ne Andrea baa ne nkyen bεbisaa no se, 4 “Ebere ben na dee woreka fa asoredan yi ho no bεba mu. Na nsenkyerennøe bi bεdi əkan aba ansa anaa?” 5 Yesu buaa wən se, “Monhwε yie na obi annaadaa mo. 6 Nnipa bebree de me din bεba abeka se wəne Agyenkwa no, na wəadaadaa mo mu pii. 7 Akokoakoko besisi afanan nyinaa, nanso εnyε enonom ne awieεε no ho nsenkyerennøe. 8 Aman bεsøre aman so, na ahennie aseø ahennie so na asasewosoø ne əkøm bεba mmeammea. Yeinom nyinaa bεye nneεma a εyε hu a εbeba no mfitiaseε. 9 “Nanso, se yeinom fiti aseε se əreba a, monhwε yie! Mobøko əhaw akεseε mu. Esiane se modi m’akyi enti, wəbetwe mo aksø asenniie; wəbehwe mo wø asoredan mu, na wəaka nseø

agu mo so wo ahemfo ne mpanimfoo anim. nyinaa afiti ase resisi a, mobchunu se me ba a Saa eberē no ne berē pa a ese se moka Asempa mesane aba no aben. 30 Nokorē me se mo se, no kyere wən. 10 Na ese se Asempa no di ekan awontoatoasoo yi rentwam, gye se saa nneema duru əman biara so ansa na awiee no aba. 11 yi nyinaa aba mu ansa. 31 Osoro ne asase Na se wəkyere mo de mo begyina asenniie a, betwam akə, na me nse dee, erentwam da. 32 monnnwene dee mobeka de ayi mo ho ano ho. “Nanso eda anaaa dən ko a awiee no beba dee, Monka dee Onyankopən bəkyere mo se monka obiara nnim. Osoro abəfoo ne m’ankasa mpo no. Na enye mo na mobekasa, na Honhom nnim. Agya no nko ara na ənim. 33 Esiane se Kronkron no na əbəkyere mo dee monka. 12 monnim berē ko a asem yi besi enti, monsiesie “Onua bəyi onua ama se wəakum no. Saa ara na mo ho. Monwen, ntwen me ba no. 34 Me ba no agyanom nso bəyi wən mma ama. Mma besore te se əbarima bi a otuu əkwan kəo əman foforo atia wən awofoo ama wəakum wən. 13 Me enti, bi so. Ərebekə no, əkyere adwuma a n’apaafoo nnipa nyinaa betan mo. Nanso, dee əbetumi nyə. Enna əka kyere ne wəmfoo nso se, ənwən agyina pintinn akəsi awiee no, wəbegye no hə yie nkosi se əbeba. 35 “Enti, mo nso monwen, nkwa. 14 “Enti, se mohunu akyiwadee a əbə efiri se, monnim berē ko a efiewura no beba. əman wə asoredan mu hə a, əkenkanfoo, hwe əbetumi aba se əbeba anwummercə, ədasuom, yie! Wən a wəwə Yudea no nnwane nkə mmepo ahemadakyē anaa awia. 36 Se ofu mu ba a, ense no so. 15 Wən a wəwə wən afie mu no nnwane a se əbeto mo se moadeda. 37 Asem a mede agya wənnisanke nkə efie hə bio nkəfə biribiara mmfiri mo ne nnipa nyinaa ni. ‘Monwen.’”

hə. 16 Wən a wəwə mfuom no nso nnsane wən akyi mmefə sika anaa ntoma wə efie. 17 Na wən a wəafa afuro ne wən a wəturu mma saa əbere no mu no nnue. 18 Na mommo mpae na əbere a ese se modwane no anye awəberē. 19 Na ahohia a əbeba saa mmere no mu no, efiri əbere a Onyankopən bəo adee no, ebi nsii da, na ebi nso rensi da. 20 “Gye se Awurade twa saa amanehunu no so, anye saa a, əkra baako koraa rentena ase. Nanso, esiane wən a wəayi wən no enti, əbetwa nna no so. 21 Na se obi ka kyere mo se, ‘Agyenkwa no ni’ a, mommua. 22 Atoro Kristo ne atoro adiyifoo besore wo mo mu, na wəaye anwanwadee ahodoō, na se əbetumi a, wəadaadaa Onyankopən no ara ankasa mma. 23 Monhwə yie, efiri se, maka biribiara akyere mo! 24 “Ahohia no akyi no, “owia beduru sum, na əsrane renhyerē, 25 na nsoromma betete ahwe, na wəbewoso tumi a əwo ewiem no.” 26 “Na nnipa nyinaa behunu me, Agyenkwa no, se mede tumi ne animuonyam nam omununkum mu reba. 27 Na mesoma m’abəfoo akə ewiase afanan nyinaa, firi əsoro ano akəka asase ano, na wəabəboaboa wən a mayi wən no ano. 28 “Afei, monsua biribi mfiri borədəma dua no ho asem no mu. Se eyi imman foforo, sane yi ahahan foforo a, na əkyere se asuso aben. 29 Se mohunu se saa nneema yi a maka ho asem akyere mo yi

14 Aka nnanu na Twam Afahye ne Apiti Afahye a eyə Yudafoō ahomegyee nna no aduru no, asəfəo mpanin ne Atweresem no akyerəkyerəfəo no hwehwee nyansakwan a wəbefa so akye Yesu, akum no. 2 Nanso, wəkaa se, “Yerenkyere no afahye no mu, anye saa a əde basabasa beba əman no mu.” 3 Yesu wo Betania na əne Simon kwatani redidi no, əbaa bi a əkura ngo hwamhwam bi a ne bo ye den baa hə. Ətuu ano, hwie guu Yesu tirim. 4 Deesəba yi yee no anye nnipa a wote adidiis no mu bi de. Na wəkaa se, “Wasəe ngo no kwa. 5 Anka əbetumi atən ngo hwamhwam yi anya sika pii na əde ama ahiafəo.” 6 Nanso, Yesu ka kyere wən se, “Monnya no! Aden enti na moreha no wə ade pa a əyee no ho? 7 Mo ne ahiafəo a mobetumi aboa wən əbere biara mu na əte. Na me dee, merenkye wə mo nkyen. 8 Waye dee əbetumi. Wadi ekan asra me onipadua ama əda a wobesie me. 9 Mereka makyerə mo se, baabiara a wəbekə Asempa no wo ewiase no, wəde dee əbaa yi yee no bekae no, akamfo no.” 10 Afei, Yuda Iskariot, asuafəo dumieni no mu baako, kəo asəfəo mpanin no nkyen ne wən kəhyehye sedee əbeyi Yesu ama wən no ho. 11 Asofəo mpanin no tee asem no, eyee wən anigye ma wəhyee no bə. Efiri saa əbere no, əhwehwee

sedeē əbenya Yesu ho əkwan, ayi no ama əberē bəbən mprenu no, na woapa me mprensa.” 31 a əse mu. 12 Apiti Afahye no eda a edi ekan a Petro de anibereē kaa se, “Merempa wo da! wokum Twam Afahye odwan no, n’asuafoo bisaa Se əse se me ne wo wu mpo a, merempa wo no faako a wəbekə akədi Twam Afahye no. 13 da!” Saa ara na wən a aka no nyinaa nso kaes. Əsomaā n’asuafoo no mu baanu kəo Yerusalem 32 Yesu ne n’asuafoo no duruu baabi a wəfre se wənkəsiesie baabi mma no. Dee əka kyereē hə Getsemane no, əka kyereē n’asuafoo no se, wən ne se, “Morekə kuro no mu a, mobəhyia “Montena ha, na merekəbo mpaes aba.” 33 Əfaa onipa bi a əso ahina. Monni n’akyi. 14 Baabiara Petro, Yakobo ne Yohane kaa ne ho, na ne ho a əbewura no, monka nkyere efiewura no se, hyeē aseē yeraa no, na əyee basaa. 34 Əka kyereē ‘Yen wura asoma yen se, yəmmehwə edan a wən se, “Awerehoo ahye me kra ma. Montena woasiesie ama yen a yəbedi Twam Afahye no ha, na mo ne me nwən.” 35 Əkəo n’anim kakra, wə mu no.’ 15 Əbekyerē mo abansoro asa kəseē kəbutuu fam, bəo mpaes se, se əbetumi a, saa bi a woasiesie mu. Ehə na monye ahoboa mma ahoyerā no ntwa ne ho nkə. 36 Əkaa se, “Abba, yen.” 16 Asuafoo baanu no siim kəo kuro no Agya! Wotumi ye biribiara. Ma kuruwa yi ntwa mu, na wəhunuū biribiara sedeē Yesu ka kyereē me ho nkə. Nanso, dee wope na enye hə, na enye wən no pəpərepe, na wəsiesiee Twam Afahye dee mperē.” 37 Əsane baae no, əbəhunuū asuafoo no wə hə. 17 Eduruu anwummerē no, Yesu ne baasa no se wəoadeda. Əbisaa Petro se, “Simon, dumieni no baae. 18 Na wəte hə redidi no, wəada? Woantumi ne me anwen dənhwəree Yesu kaa se, “Merempa mo ate aseē se, mo a baako pe mpo? 38 Monwən na mommə mpaes me ne mo reto nsa adidi yi mu baako bəyī me na əsəhwefoo no anni mo so. Honhom no pe ama.” 19 Wən nyinaa were hoeē, na wəhyee dee, na honam no na eyee mimerē.” 39 Əsane aseē bisaa mmaako mmaako se, “Eyee me anaa?” kəo bio kəbəo mpaes korə no ara. 40 Əsane baa 20 Əbuua wən se, “Eyee mo dumieni a mo ne me wən nkyen bio behunuu se wəadeda, əfiri se, reto nsa adidi yi mu baako. 21 Onipa Ba no wu na wəabrebre. Na wonhunu dee wənka nkyere sedeē odiyifoo no hyee ne ho nkəm no; nanso no. 41 Əsane baa ne mprensa so no, əbisaa wən onipa a əbeysi Onipa Ba no ama no, nnue! Se se. “Mogu so adeda a morehome? Ebere a əse wanwo saa onipa no a, anka eyee.” 22 Ebere a se mode da no atwam. Warebeyi Onipa Ba no wəredidi no, Yesu faa abodoo, na əhyiraa so ahye nnebəneyefoo nsa. 42 Monsore na yenko! bubuiē, na əde maa wən kaa se, “Monnye nni; Monhwə, dee əreyi me ama no wə ha!” 43 Əgu yei ne me onipadua.” 23 Afei, əfaa kuruwa a so rekasa no, Yuda a əyee n’asuafoo no mu baako nsā wə mu, na ədaa ase no, əde maa wən, na ne dəm a asəfōo mpanin ne Yudafoo mpanin wən nyinaa nom bi. 24 Na əka kyereē wən se, asoma wən ka ne ho a, wəkurakura akofena “Yei ne me mogya a əyee apam no mogya a əhyee ne mmaa baa hə. 44 Na Yuda aka akyere wən Apam Foforə no mu den a bebree enti wərehwie dada se, “Dee məbam no, aye no atuu no, əno agu. 25 Mereka akyere mo se, merennom saa ne dee morehwehwə no no. Monkyere no, na nsā yi bio da akəsi eda a me ne mo bənom bi monsə ne mu yie mfa no nkə.” 45 Eno enti, bio wə Onyankopən Ahennie no mu.” 26 Wətoo wəduruu hə pe, əkəo Yesu nkyen kəbam no dwom bi wieee no, wofirii hə kəo Ngo Bepo kaa se, “Me Wura.” Afei, əyee no atuu. 46 Ehə no so. 27 Wəduruu dee wərekə no, Yesu ka ara, na edəm a wəne Yuda nam no səo Yesu kyereē wən se, “Mo nyinaa bədwane agya me. mu kyeree no. 47 Wən a wəka Yesu ho no mu Əfiri se, Onyankopən nam adiyifoo no so kaa baako twee ne akofena de twaa Əsəfopanin se, “Məbə odwahnhwefoo no, na nnwan no abə no akoa bi aso ma ətēee. 48 Yesu bisaa wən apete.” 28 Na se mewusore a, medi mo anim akə se, “Meyə owudifoo enti na mode akofena ne Galilea akəhyia mo wə hə.” 29 Petro ka kyereē mmaa aba me so rebəkye me anaa? 49 Adən no se, “Se nnipa nyinaa bədwane agya wo a, na ebere a merekyerekyere wə asəredan mu me dee, merennwane nnya wo da!” 30 Yesu ka hə no, moankye me? Nanso, yeinom nyinaa kyereē no se, “Petro, ansa na anadwo yi akəkə aba sedeē əbeyee a nkəm a wəhyee wə me ho

no beba mu.” 50 Asuafoō no nyinaa dwane nnipa a wōgyina ogya no ho no hyee aseē ka gyaa no. 51 Aberantee bi a ḥde ntomasini bi asi kyereē Petro se, “Woka wən ho, efiri se, woye n’asene dii n’akyi. 52 Edom a wobekyeree Yesu Galileani!” 71 Petro hyee aseē kekaa ntam, dii no pəs se wōkyere no, nanso əgyaa ne ntoma nse se, “Mennim saa onipa a moreka ne ho no maa wən, de ne ho saa ara dwanee. 53 Wōde aseē yi.” 72 Na əhə ara, akokə bōnee dee ḫtə so Yesu kəo Ḫsəfopanin no anim no, ankyere na mmienu. Na Petro kaee Yesu aseē a əka kyereē asəfoo mpanin ne Yudafoō mpanin bi bəhyiaa no se, “Akoko remmən mprenu na woapa me hə. 54 Eberə a wōde Yesu rekə no, Petro tee mprensa” no. Na əhyee aseē suie.

ne ho dii wən akyi, na əwiawiaa ne ho kəhyee Ḫsəfopanin no efie hə de ne ho kəfrahā asomfōo bi a na wōreto ogya no mu. 55 Asəfoo mpanin ne badwafōo no nyinaa hwewhwee se wōbenya aseē bi atia Yesu, na wəagyina so abu no kumfō. Nanso, wōannya bi. 56 Nnipa pii bedii adansekurumu tiaa Yesu, nanso wən nseē a wōkaeē no bōo abira. 57 Afei, nnipa no bi kekaa nseē a ennim too ne so se, 58 “Yəttee se əkāa se, ‘Mebubu asəredan a wōde nsa na esii no, na mede mnansa asi foforə a wōamfa nsa ansi!’” 59 Na yei mpo, wən adansee no anhyia. 60 Ḫsəfopanin no sore gyinaa badwa no mfimfini bisaa Yesu se, “Yei nso, wonni ho anoyie biara? Edeen na wowə ka?” 61 Yesu ammua no. Afei, Ḫsəfopanin no bisaa no bio se, “Wone Agyenkwa no, Onyankopon Ba no anaa?” 62 Yesu buaa no se, “Mene no, na mobehunu Onipa Ba no se əte Onyankopon nifa, na ənam omununkum mu resane aba asase so.” 63 Yei maa Ḫsəfopanin no sunsuanee n’atadeē mu kaa se, “Adansefōo ben na wən ho hia yen bio? 64 Mo nyinaa ate abususem a əkāe no. Edeen na mowə ka?” Wən nyinaa gye too mu se, əse ouwo. 65 Na ebinom tee ntasuo guu ne so, na wōkyekyeree n’ani, na wəbobəo no akuturuku bisaa no se “Wose woye odiyifoo, kyere yen onipa ko a əbəo wo!” Na asomfōo a wōde no rekə no bobəo no asotorə. 66 Eberə a na Petro te adiho hə no, Ḫsəfopanin no mmaawa no mu baako baa hə; 67 na əhunuu Petro se əreto ogya no, əhwēe no haa, ka kyereē no se, “Wo nso wo ne Nasareni Yesu no na ənam!” 68 Petro saneeē se, “Mennim deē woreka yi ho hwhee!” Na əhə ara na əfirii adi kotenaa nkyen baabi. Saa eberə no ara na akokə bōnee. 69 Abaawa no sane hunuu no, na əhyee aseē ka kyereē wən a one wən nam no se, “Yei nso ka wən ho. Əye Yesu asuafoō no mu baakol!” 70 Petro saneeē bio. Əkyee kakra no,

15 Adeē kyee anəpatutuutu no, asəfoo mpanin, Yudafoō mpanin, Atweresem no akyerəkyerəfōo ne agyinatufoō hyia dwenee əkwan a wōde Yesu befa so ho. Wōkyekyeree no de no kəhyee Pilato nsa. 2 Wōde no duruu hə no, Pilato bisaa no se, “Wone Yudafoō əhene no anaa?” Yesu buaa se, “Mo na mosee.” 3 Əhə ara, asəfoo mpanin no kaa nseē akeseakesee guu ne so, nanso wanka hwhee. 4 Pilato bisaa no bio se, “Enti, nseē akeseakesee a wōreku gu wo so yi, wonka ho hwhee?” 5 Nanso, Yesu anka hwhee ma əyee Pilato nwanwa. 6 Na əyee Pilato amannee se, afe biara Twam Afahye no mu, əgyaa odeduani baako a əman no pə se wōgyaa no ma wən. 7 Saa afe no mu, na onipa bi a wōfre no Baraba no ka nnipa bi a wōsore tiaa aban, nam so dii awu no ho wō afiase hə. 8 Edom no kəo Pilato so kəka kyereē no se, ənyi odeduani baako mma wən sədee daa əye no. 9 Pilato bisaa se, “Menyi ‘Yudafoō əhene’ no mma mo anaa?” 10 Efiri se, na wahunu se asəfoo mpanin no de ətan na atwa aseē ato Yesu so əsiane din a na wagye no enti. 11 Nanso, asəfoo mpanin no tuu dəm no aso se, se wōde beyi Yesu deē, wompere ma wonyi Baraba. 12 Enti, Pilato bisaa wən se, “Na se meyi Baraba ma mo a, edeen na menyə saa əbarima yi a mofrə no mo əhene no?” 13 Wōteateaam se, “Bō no aseennua mu!” 14 Pilato bisaa wən bio se, “Aden nti? Bōne ben na waye?” Wən nyinaa bō gyee so se, “Bō no aseennua mu!” 15 Afei, Pilato hunuu se əye aseē no hwhee a, ərenye yie. Afei, na əsuro nso se, se anhwēe a basabasaye bəba enti, əgyaa Baraba maa wən. Əmaa wobəo Yesu mmaa, na eno akyi no, əde no maa wən se wənkəbə no aseennua mu. 16 Asraafoo no de Yesu kəo amrado aban mu hə, enna wōfrē asraafoo no nyinaa baa hə. 17 Wōhyee no batakari kəkəbi, de nkaseē

atentene bi nwonoo ɛkye hyee no. **18** Wəhyee mu wui. **38** Ehə ara, ntoma a etwa asoredan no asec bɔ gyee so, dii ne ho fe se, “Yudafoo əhene, mu no mu suanee mmieni firi soro kɔsii fam. **39** wo nkwa sol!” **19** Wode abaa paa n'apampam, Asraafoo oha so panin a na əgyina hə no hunuu teteenatasi guu ne so, buu no nkotodwe, de dii ɛkwan a Yesu faa so wui no, əkaa se, “Ampa ne ho few. **20** Wədii ne ho fe wiees no, wəworeə ara, onipa yi ye Onyankopon Ba!” **40** Saa əbere batakari kɔkəo no, enna wode əno ara n'atadee no, na mmaa bi gynagyna akyiri baabi rehwə hyee no, de no kəee se wərekəbə no asennua dee erekə so. Mmaa no bi ne Maria Magdalene, mu. **21** Wərekə no, wəhyiaa obarima bi a wəfre Maria a ɔye Yakobo kumaa ne Yosef maame ne no Simon a əfiri Kirene a ɔye Aleksandro ne Salome. **41** Əbere a na Yesu wə Galilea no, saa Rufo agya wə ɛkwan so. Wəhyee no ma əsooa mmaa yi dii n'akyi somm no. Saa ara nso na na Yesu asennua no. **22** Wode Yesu baa baabi a nnipa bi a wədii n'akyi baa Yerusalem no bi nso wəfre hə se Golgota a (n'asekye ne Nitire so) wə hə. **42** Eduruu anwummerə no, esiane se na hə. **23** Ehə na wəmaa no nsā nwononwono bi adee kye a əye Homeda no enti, **43** əbadwani se ənnom, nanso wannom. **24** Afei, wəbəo no animuonyamfoo bi a, wəfre no Yosef a əfiri asennua mu. Yei akyi, wəbəo n'atadee no so Arimatea a, na əretwən əbere a Onyankopon ntonto. **25** Ebeyə anəpa nnənkoron na wəbəo Ahennie no bəba no de akokoorduru koo Pilato no asennua mu. **26** Asem bi a wəka too no so hə kəsrəe no se, əmfa Yesu amu no mma no. na wətwerəe taree n'asennua no atifi ka se, **44** Əbere a Pilato tee se Yesu awu no, wannye Yudafoo Əhene. **27** Edə no ara anəpa, wəbəo anni, enti əfrəe Roma asraafoo panin a na əhwə awudifoo baanu bi asennua mu kaa Yesu ho. Na hə no bisaa no. **45** Asraafoo panin no kaa se əbaako sen ne nifa so, enna obaako nso sen ne wawu no, Pilato maa Yosef ho ɛkwan se ənkofa benkum so. **28** Yei maa dees Atwerəsem no kaa se, amu no. **46** Yosef kətəo nwera, yii Yesu amu no “Wəkan no fraa nnebəneyefoo mu” no baa mu. firii asennua no so, de nwera no kyekyeree no, **29** Nnipa a wəsen faa hə no nyinaa wosowosoo əde no kətəo oboda bi a wəatwa mu, piree əboə wən ti, dii ne ho fe se, “Ei, wo ni? Ənye wo na kesee bi hinii ano. **47** Na Maria Magdalene ne wosee se, wobətumi abubu asoredan na wode Yosef ne maame Maria wə hə bi, na wəhunuu nnansa asi no? **30** Se wose wo ho ye nwanwa faako a wəde Yesu amu no toe.

a, ennee siane firi asennua no so si fam.” **31**

Saa əbere no na asəfəo mpanin ne Atwerəsem no akyerekyerefoo no nso atwa ahya hə redi Yesu ho few. Wəkəo so dii ne ho fe se, “Dgye afoforə nanso əntumi nnye ne ho!” **32** Wəkəo so dii ne ho fe bio se, “Agyenkwa! Yudafoo əhene! Siane firi asennua no so si fam, na yennye wo nni!” Awudifoo a wəbəo wone Yesu asennua mu no mpo dii ne ho fe bi. **33** Əfiri owigynaæs kəpem nnənmiensa no, esum duruu asase no so nyinaa. **34** Yesu de nne kesee teaam se, “Eli, Eli, lama sabaktani?” Ase ne se, “Me Onyankopon, Me Onyankopon, aden enti na woagya me?” **35** Wən a wəgyina hə no bi a wətee dees əkaee no kaa se, “Montie se ərefre Elia.” **36** Wən mu baako tuu mmirika, kofaa sapo bi, de bəo nsā nwononwono bi mu, de tuaa dua bi ano, de bress Yesu se ənnom. Əkaa se, “Momma yenhwə se Elia bəba abeyi no asi fam anaa!” **37** Afei, Yesu de nne kesee teaam bio, na əgyaa ne honhom

16 Adee kyees a Homeda no twaam no, Maria Magdalene ne Salome ne Yakobo maame Maria kətəo nnuhwam se wəde rekə akəsra Yesu amu no. **2** Edə a edi nnawətwe no əkan anəpahema no, ansa na owia bəpue no, wode nnuhwam no baa eda no so. **3** Wənam əkwan so rekə no, na wəredwene dees ebeyə a wəbəpire əboə no afiri eda no ano no ho. **4** Nanso, wəreyə aduru hə no, wəmaa wən ani so hunuu se, obi apire əboə kokuroko no afiri eda no ano. **5** Wəkəo eda no mu kəhunuu aberantee bi se əhye atadee fitaa te nifa so hə. Wəhunuu no no, wəbəo birim. **6** Nanso, aberantee no ka kyere wən se, “Monnsuro. Ənye Nasareni Yesu a wəbəo no asennua mu no na morehwəhwə no no? Ənni ha! Wasore! Monhwə faako a wəde no toe hə! **7** Afei, monkə na monkəka yei əkyere n'asuafoo no ne Petro se, ‘Yesu redi mo anim aks Galilea. Ehə na mobehunu no, sədees

øka kyerεε mo ansa na ɔrewu no!” **8** Mmaa no de ehu ne ahopopoɔ dwane firii hɔ a, na obiara ntumi ne ne yonko nkasa. **9** (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Kwasiada anɔpa na Yesu sore firii awufoɔ mu. Onipa a ɔyii ne ho adi kyerεε no kane ne Maria Magdalene, øbaa a ɔtuu ahonhommone nson firii ne mu no. **10** Maria Magdalene koo asuafoɔ no nkyen kɔhunu wɔn se wɔn were ahoɔ, na wɔresu. **11** Øka kyerεε wɔn se, wahunu Yesu na ɔte ase. Nanso, wɔannye no anni. **12** Akyire yi, Yesu yii ne ho adi kyerεε wɔn mu baanu a wɔnam firi Yerusalem rekɔ akuraa, nanso wohunu no no, ahyεasee no, wɔantumi anhunu se εye ɔno, εfiri se, na wasesa. **13** Akyire no a wɔhunu onipa ko a ɔye no, wɔtuu mmirika sane baa Yerusalem, beka kyerεε nkaee no, nanso obiara annye wɔn anni. **14** Akyire no a asuafoɔ dubaako no te adidiis no, ɔyii ne ho adi kyerεε wɔn. Økaa wɔn anim wɔ gyidie a wɔnni ne gye a wɔannye wɔn a wɔbekaa se wasore no anni no ho. **15** Afei, øka kyerεε wɔn se, “Monkɔ ewiase nyinaa nkɔka asempa no nkyerε nnipa nyinaa. **16** Na obiara a ɔgye di na wɔbɔ no asu no, wɔbegye no nkwa. Na obiara a ɔnnye nni no, wɔbεbu no fɔ. **17** Saa nsenkyerennε yi bedi wɔn a wɔgye me di no akyi. Wɔde me din betu ahonhommone, na wɔaka kasa foforɔ. **18** Wɔbesɔ awɔ mu, na se wɔnom awuduro bi mpo a, εrenye wɔn hwee; wɔde wɔn nsa begu ayarefoɔ so, ama wɔn ho aye wɔn den.” **19** Awurade Yesu ne wɔn kasa wieee akyi no, wɔfaa no koo ɔsoro na økøtenaa Onyankopɔn nsa nifa so. **20** Yei akyi no, asuafoɔ no kɔkaa asem no wɔ baabiara, na Awurade kaa wɔn ho ma wɔyεε nsenkyerennε ne anwanwadee ahodoɔ nso, de hyεε wɔn nsem a wɔkaee no mu den.

Luka

1 Adamfo pa Teofilo, nnipa pii abɔ mmɔden atwere Yesu ho nsem aako so wo yen mu no.

2 Wɔtwerɛɛ sdede nnipa a wɔhunu saa nneɛma yi firi ahyeasee no daa no adi kyereɛ wɔn. 3 Nanso, menyaa adwene bi se, se mehwewhe dee wɔatwewe no nyinaa mu yie na metwewe bre wo a, εγε. 4 Yei bεboa wo ma woahunu nokore a εω dee woasua no nyinaa mu. 5 Mede m'asem no befiri Yudafoɔ ɔsɔfɔɔ Sakaria a stenaa ase Yudeahene Herode berε so a na ofiri Abia asofokuo mu no so. Sakaria yere Elisabet nso, na εγε Aaron aseni. 6 Na Sakaria ne ne yere Elisabet som Onyankopɔn nokorem a wɔn ho nni asem wɔ Onyankopɔn anim. 7 Na wɔnni ba, εfiri se, na Elisabet ye obonini. Na wɔn baanu nyinaa nso anyinyini. 8 Eda bi a eduruu Sakaria asofokuo so se wɔye asoredan mu adwuma no,

9 wɔtoo aba yii no se, ɔnkɔhye aduhwam wɔ εhyee afrebukyia no so. 10 Saa εberε yi ara nso na asafo no rebo mpae wɔ adiho hɔ sdede wotaa ye no. 11 Sakaria gu so rehye aduhwam no, preko pe, Awurade ɔbɔfɔɔ begyinaa afrebukyia no nkyen mu wɔ nifa so. 12 Sakaria hunuu no no, obɔɔ birim na ne ho popoeɛ. 13 Nanso, ɔsoro ɔbɔfɔɔ no ka kyereɛ no se, "Sakaria, nsuro, Awurade Onyankopɔn ate wo mpaeɛbɔ. Wo yere Elisabet bεwo babarima na εse se woto ne din Yohane. 14 N'awoo bεma w'ani agye na wo ho asepe wo. Saa ara na εbεma nnipa bebree nso ani agye. 15 ɔbεye kese Awurade anim. ɔrennom nsā biara da, na Honhom Kronkron bεye no ma afiri ne maame yam. 16 Israelfoɔ pii nam n'asenka so bεnya adwensakyera asane aba Awurade, wɔn Onyankopɔn, nkyen. 17 ɔbεnya Odiyifoo Elia honhom ahɔoden no bi, na ɔbedi Agyenkwa no ba no anim abesiesie nnipa ama ne ba a ɔbeba no. N'asenka bεma nteasee aba agyanom ne wɔn mma ntam. Na ɔbedane Awurade asem no ho asoɔdenfoɔ adwene ako Awurade pe ho." 18 Sakaria buua ɔbɔfɔɔ no se, "Εbεye den na yei aba mu? Mabɔ akɔkoraa na me yere nso abɔ aberewa." 19 ɔbɔfɔɔ no kaa se, "Mene Gabriel a megyina Onyankopɔn anim daa no. ɔno na ɔsomaan me se memmekaa asempa

yi nkyere wo. 20 Esiane se woagye akyinnyeɛ enti, wobεtɔ momu kɔsi se wɔbεwo abɔfra no. Na dee maka akyere wo yi nyinaa beba mu pεpεεpε wɔ ne bere a εse mu." 21 Saa εberε yi nyinaa na asafo mma no retwεn Sakaria se ɔbeba. Na εγε wɔn nwawna se wakye saa. 22 εberε a ɔbaeɛ no, wantumi ankasa ankyere asafo mma no. Wɔhunu firii ne nneyeɛɛ mu se wahanu n'ani so adee wɔ asoredan mu hɔ. 23 ɔwiee n'asɔfodwuma wɔ asoredan mu hɔ no, ɔkɔɔ efie. 24 Nna bi akyi no, ne yere Elisabet nyinsnee na ɔde ne ho siee abosome enum. 25 ɔde anigyeɛ kaa se, "Awurade ayε me adoeɛ. Wayi animguasee a εkaa me wɔ nnipa anim no afiri me so." 26 Elisabet nyinsnee abosome nsia no, Onyankopɔn somaa ɔbɔfɔɔ Gabriel kɔɔ Galilea akuraa bi a wɔfrε no Nasaret no ase 27 se, ɔnkɔ ɔbaa kronkron bi a wɔfrε no Maria a na wode no ama Yosef a ɔfiri ɔhene Dawid abusua mu no awadee no nkyen. 28 Gabriel hunuu no ara pe, ɔka kyereɛ no se, "Asomdwoeɛ nka wo! Awurade ka wo ho, wo a Awurade adam wo." 29 ɔbɔfɔɔ no asem no maa Maria adwenem yεɛ no nnaa ma ɔbisaa ne ho se, "Na saa nkyea yi, ase ne sen?" 30 ɔbɔfɔɔ no sane ka kyereɛ Maria bio se, "Maria, nsuro, εfiri se, Awurade adam wo. 31 Tie! ɔrenkyere biara wobεnyinsen na woawo ɔbabarima na woato ne din Yesu. 32 ɔbεye ɔkεseɛ, na wobεfrε no ɔsorosoro Onyankopɔn Ba. Na Awurade de ne nana Dawid ahennwa no bεma no. 33 Na ɔbedi Yakob efie so ɔhene daa; na n'ahennie to rentwa da." (aiōn g165) 34 Maria bisaa ɔbɔfɔɔ no se, "Na εbεye den na mawo wɔ εberε a ɔbarima nhunuu me da?" 35 ɔbɔfɔɔ no buua se, "Honhom Kronkron bεba wo so na ɔsorosoro Onyankopɔn tumi abekata wo so, yei enti abɔfra a wobεwo no no bεye kronkron na wobεfrε no Onyankopɔn Ba. 36 Εbεye abosome nsia ni a wo busuani Elisabet mpo a εγε obonini anyinsen ɔbabarima wɔ ne mimerewabere mu. 37 Efiri se, Onyankopɔn deeɛ, biribiara nso no yε." 38 Maria kaa se, "Me deeɛ, meyeɛ Awurade afenaa. Deeɛ Awurade pe na εnuye." Eno akyi, ɔbɔfɔɔ no gyaa no hɔ kɔeɛ. 39 Nna kakra bi akyi no, Maria kɔɔ Yudea mmepeɔ so kuro bi mu. 40 Saa kuro no mu na Sakaria te. ɔduruu kuro no mu hɔ no, ɔkɔɔ Sakaria efie kɔsraa

Elisabet. ḥkyeaa no. 41 Elisabet tee Maria nkyea abofra yi bonyini aye daakye? Eda adi pefee se no, ḥba a ḥda ne Yam no kekaa ne ho; amonom Awurade nsa wɔ ne so.” 67 Honhom hyeε n’agya ho ara, Honhom Kronkron hyeε Elisabet ma. 42 Sakaria ma ma ḥhyee nkɔm se, 68 “Nhyira nka Elisabet de ahosepe teaam se, “Maria, woahyira Awurade, Israel Onyankopon, se waba abegye wo sene mmaa nyinaa, na wo ba a wobewo no ne manfoo. 69 ḥde Agyenkwa Otumfooo a ɔye ne no bɔye onipa keseε. 43 Animuonyam ben na ɔsomfooo Dawid aseni rebre yen, 70 sedee ɔnam esene yei. Me seε ne hwan a anka m’Awurade n’adiyifoo kronkron so firi teteete hyeε bɔ (aiōn na beba abesra me? 44 Wokyeaa me pε, na g165) 71 se, əbema yen Agyenkwa a obegye yen abofra no de anigyeε kekaa ne ho. 45 Nhyira afiri yen atamfoo ne wɔn a wɔkyiri yen no nsam nka wo se wogye dii se, dee Onyankopon aka no. 72 Na wama bɔ a ḥhyee yen agyanom wo no, əbeyε; eno enti na woadom wo yi.” 46 n’ahummoboro ho no aba mu na wakae n’apam Maria kaa se, “Me ḥkra kamfo Awurade. 47 Na kronkron no, 73 na wakae n’apam kronkron a me honhom ani gye m’agyenkwa Onyankopon ɔne Abraham pameεε no; 74 se obegye yen afiri mu; 48 efiri se, wahunu n’afenawa mmɔborɔni yen atamfoo nsam no, na yeasom no a osuro mmɔbɔ, na efiri ɛnne, awontoatoasoɔ nyinaa biara nni mu. 75 Na yen nkwa nna nyinaa mu, befre me dee Onyankopon ahyira no. 49 Efiri se, yeaye kronkron ne ateneneefoo wɔ n’anim. 76 ḥkronkronni Otumfooo no aye ade keseε ama “Na wo, akokoaa yi, wɔbefre wo ḥsorosoroni me; 50 n’ahummoboro firi awoɔ ntoatoasoɔ no Odiyifoo, efiri se, wo na wobesiesie ekwan kosi awoɔ ntoatoasoɔ ma wɔn a wɔsuro no na ama Agyenkwa no, 77 na wobekyerε ne manfoo wɔdi no ni no nyinaa. 51 ḥde ne nsa a tumi kwan a wɔnam bɔnefakyε so nya nkwa a ɛnni wɔ mu no abɔ ahomasofoo ne ahantafoo ne awieεε; 78 na yeinom nyinaa beba mu efiri se, wɔn nsusuiε apete. 52 Watu aberempɔn adee so Onyankopon mmɔborɔhunu a edɔɔso no, 79 ama ahobreaseefoo so. 53 Wama wɔn a ahia wɔn na əbema hann a efiri ɔsoro abεpue yen so no nnepa na wagya ahonyafooo kwan nsapan. ahyerεn wɔn a wɔtε sum ne owuo sum mu 54 Waboa n’akoa Israel na ne were amfiri ne no so, na akyere yen ekwan aks asomdwɔee mmɔborɔhunu ne ne bɔ 55 a ḥhyee yen agya mu.” 80 Abofra no nyinii na honhom hyeε no Abraham ne n’asefoo no da.” (aiōn g165) 56 Maria tenaa Elisabet nkyεn bɔye abosome mmiensa adwuma ase.

ansa na ɔresane aks ne kurom. 57 Elisabet awoɔ duruu so no, əwoo əbabarima. 58 N’afipamfoo ne n’abusuafooo tee adoeε a Awurade aye no no, wɔne no nyinaa de anigyeε dii ahurisie. 59 Eduruu nnawɔtwe no, abusuafooo ne adɔfoo behyiaa se wɔrebetwa abofra no twetia na wɔato ne din. Wɔpεε se wɔde abofra no to n’agya Sakaria. 60 Nanso, ne maame kaa se, “Dabi! Ese se wɔfrε no Yohane.” 61 Wɔka kyereε no se, “Obiara nni abusua yi mu a wɔfrε no saa.” 62 Yei maa wɔde won nsa yee nsenkyerennε bisaa n’agya din a wɔmfα nto abofra no. 63 Sakaria maa wɔde krataa bρεε no na otwerεε so se, “Ne din de Yohane.” Yei yee wɔn nyinaa nwawan. 64 Amonom ho ara, Sakaria tumi kasaa bio, na ḥhyee asee yii Onyankopon aye. 65 Wɔn a wɔteeε nyinaa ho dwirii wɔn, na saa asem yi tre faa Yudea mmepe so ho nyinaa. 66 Obiara a ɔtee saa nsem yi bisaa ne ho se, “Edeεn na

2 Saa əbere no mu no, Kaisare Augusto a na ɔye Roma əhempɔn hyeε mmara bi se wonkan ne ɔman no mu nnipa nyinaa. 2 Saa nnipakan yi ne dee edi ɛkan a wɔkanee wɔ Kirenio a ɔye amrado wɔ Siria no berε so. 3 Obiara kɔɔ ne kurom na wɔtwerεε ne din. 4 Esiane se na Yosef ye ḥhene Dawid busuani no enti, na eεε se ofiri Galilea kuro a wɔfrε no Nasaret mu kɔ Betlehem a εwɔ Yudea. 5 ɔne ne yere Maria a saa əbere no na ɔnyem no na wokεε. 6 Wɔwɔ Betlehem no, awoɔ kaa Maria, 7 na əwoo əbabarima. Wɔde kuntu kyekyereε abofra no ho de no too mmoa adididaka mu, efiri se, wɔannya baabi ansøe wɔ ahɔhobeia ho. 8 Anadwo no ara, na nnwanhwεfoo bi nso wɔ esere no so baabi rewεn wɔn nnwan. 9 Mpofirim, ɔsoro əbɔfɔa baa wɔn nkyεn, na Onyankopon animuonyam hyerεn twaa wɔn ho hyiaeε, na

emaa wən ho dwirii wən. 10 Əsoro əbəfōo no ka asəredan no mu se wəde abofra no rekəma kyereə wən se, "Monnsuro, mede anigyesəm Awurade sədee mmara no te no, 28 wəkətoo rebre mo ne amansan nyinaa. 11 Ənneə wəawo Simeon nso wə hə, na Simeon gyee abofra no Agyenkwa a əne Kristo Awurade no ama mo hyee Awurade animuonyam se, 29 "Awurade, wə Dawid kurom. 12 Yei ne nsenkyerennəe a afei ma w'akoa nwu asomdwoeə mu 30 efiri mobəhunu. Mobəhunu akəkoo a wəde kuntu se, m'ani ahunu Agyenkwa 31 a wohyeə me ne akyekyere ne ho a əda mmoa adididaka mu." ho bə no. 32 Əno ne hann a əbəhyerən ewiase 13 Amonom hə ara, abofokuo bekəa əbəfōo a nyinaa na wahye wo əman Israel animuonyam!" əwə hə no ho na wəttoo ayeyle dwom se, 14 33 Nsəm a wəka faa Yesu ho no yee n'agya Yosef "Animuonyam nka Əsorosoro Onyankopən, na ne ne maame Maria nwanwa. 34 Afei, Simeon asomdwoeə mmara wən a wəsə n'ani wə asase so hyiraa wən na əka kyereə ne maame Maria se, no so." 15 Əberə a abofokuo yi sane kəo əsoro no, "Saa abofra yi so na Israelfō mu dodoə no nnwanhwefō no keka kyerekyereə wən ho wən ara nkwegyeə ne wən asehwəe begyina. 35 Na ho se, "Momma yənkə Betlehem hə na yənkəhwə əbəma dodoə no ara tirim ahintasəm ada adi; saa anwanwasəm a asi wə hə a Awurade ada na wo Maria dee, wobesi apinie wə wo mu." 36 no adi akyere yən yi." 16 Wəde ahooherə kəo Saa əberə no, na Fanuel babaa odiyifoo Ana a Betlehem kəhunu Maria ne Yosef. Na wohunu əfiri Aser abusua mu no nso wə hə bi. Na Ana abofra no nso se əda mmoa adididaka mu. 17 ye obi a wanyini. Əwaree ne mmabaawabərə mu Nnwanhwefō no hunuu abofra no no, wəkaa ne ne kunu tenaə mfee nson pə na ne kunu no ne ho asem a əsoro abofōo no bekə kyereə wən wuiə. 37 Ne kunu no wuo akyi no, əyee kuna no nyinaa kyereə nnipa a wəahyia hə no. 18 kəsii se ədii mfee aduəwətwe ənan, na əberə Wən a wətee nnwanhwefō yi asem no nyinaa biara nso na əwə asəredan mu de mmuadadie ho dwirii wən. 19 Nanso Maria dee, əde saa ne mpaeebə som Onyankopən. 38 Saa əberə no nsəm a əteeə no nyinaa siee ne tirim dwenee ara mu, əno nso begyinaa hə bi yii Onyankopən ho. 20 Nnwanhwefō no kəhunu deə abofōo aye saa ara. Əkaa abofra no ho asem kyereə wən no ka kyereə wən no, wəde anigyeə sane wən a wəretwən əgye a əbəgye Yerusalem no nyinaa. akyi kəo dee wən nnwan no wə hə. Wəreko no 39 Wəwiee amannee sədee Awurade mmara nyinaa, na wəreyi Onyankopən aye. 21 Abofra kyere no, wəsane kəo wən kurom Nasaret a əwə no dii nnawətwe no, wəttoo ne din Yesu sədee Galilea, 40 Abofra no nyinii, na nyansa hyee no əsoro abofōo no kyereə ansa na wərenyinsən ma, na na Onyankopən adam nso wə ne so. 41 no no. Əda no ara na wətwa no twetia. 22 Afe biara na Yesu awofōo kə Yerusalem kədi Əberə duruu se Yosef ne Maria kədwira wən ho Twam Afahye no. 42 Sədee na wən amannee sədee Mose mmara kyere no, wəde abofra no te no, Yesu dii mfee dumieni no, n'awofōo kəo Yerusalem se wəde no rekəhye Onyankopən de no kəo Yerusalem kədii Twam Afahye no. nsa. 23 Sədee Mose mmara no kyere no, "Se 43 Wəwiee afahye no di a wəresane aksə wən əbaa wo n'abakan na əye əbarima a, wəde no kurom no, Yesu kaa Yerusalem a n'awofōo no ma Awurade." 24 Wəkəo asəredan no mu hə nso nnim. 44 Wətwa da koro əkwan a wən ani kəbəo afədee, sədee mmara no kyere no: wəde baa wən ho so se Yesu nka wən ho no, wəhyee nturukuku mmienu anaa mmoronomma mma asee bisabisaa n'ase firii wən abusuafōo ne mmienu na wəde bə afədee no. 25 Əda no na amannifoo nkyen. 45 Na wəanhunu no no, əbarima bi a wəfrə no Simeon a əte Yerusalem wəsane baa Yerusalem behwehwəe no. 46 Ne no nso wə asəredan mu hə bi. Na Simeon ye nnansa akyi no, wəkəhunu no Yerusalem onipa tenenee, əhotefoo a Honhom Kronkron asəredan mu se əte akyerekyerəfō bi a wəahyia ahye no ma a na daa əhwə Agyenkwa no kwan. mu ntam na əretie wən na ərebisabisa wən 26 Əno na na Honhom Kronkron ayi akyere no se nsem. 47 Yesu nyansa ne ne nimdeə a ədaa adi ərenwu kəsi se əbehunu Agyenkwa a Awurade wə ne mmuaəc nyinaa mu no, yee nnipa a na asra no no. 27 Enti əberə a Maria ne Yosef duruu wəretie no no nyinaa nwanwa. 48 Wəkətoo no

se ote akyerkyeréfoo no mfimfini retie wən ato ho se monnye no.” 14 Asraafoo bi nso bisaa no, eyee wən nwawna. Ne maame free no bisaa se, “Yen nso yenye edeen?” Yohane buaa wən no se, “Me ba, aden na woye yen saa? Woama se, “Mommmo apoo, monntoto obiara ano, me ne w’agya ahwehwe wo abre.” 49 Yesu buaa momma mo akatua nsə mo anil!” 15 Esiane wən se, “Aden enti na mohwewhe me? Monnim se saa eberé no na nnipa no nyinaa rehwé se eyee m’asédee se metena m’agya efie som no Agyenkwa no kwan enti, na wəsusu se Yohane anaa?” 50 Nanso, n’awofoo no ante dee əkae no ne Agyenkwa no. 16 Yei maa Yohane ka kyereé ase. 51 Yesu ne n’awofoo koo Nasaret no, əyee wən se, “Me dee mede nsuo na ərebo mo asu. əsetie maa wən. Ne maame de nsem a esisiie no Nanso, obi di m’akyi a əreba a, əwə tumi sene nyinaa siee ne tirim. 52 Yesu nyinii nyansa mu me na ne mpaboa mpo, mensé se mekura. Əno ne honam fam, na ənyaa Onyankopon ne nnipa dee, se əba a, əde Honhom Kronkron ne ogya na anim adom.

3 Kaesare Tiberio dii adee ne mfee dunum so na Onyankopon asem baa Sakaria ba Yohane so wə esere so. 2 Saa əberé no na Pilato ye amrado wə Yudea, na Herode di Galilea mansinhene; ne nua Filipo di Iturea ne Trakoniti mansini so; na Lisania di Abilene mansinhene, enna Anas ne Kaifa nso ye Yudafoo asəfəo mpanin. 3 Yohane kyinkyinii Asubonten Yordan ho nyinaa kyerkyereé nnipa se, wəmma wəmmo wən asu nsakra mfiri wən bone ho, na Wade won bone akye wən. 4 Sedee Odiyifoo Yesaia kaa se, “Nne bi reteam wə esere so se, ‘Monsiesie əkwan mma Awurade; momma n’atempon ntene. 5 Bonhwa biara beye ma. Bepo ne nkoko nyinaa bekə fam; asase a eyee monkya mmənka no beye tamaa, na mmeae a eyee kəntənkye no aye tata. 6 Na nnipa nyinaa behunu Onyankopon nkwyagye.” 7 Yohane ka kyereé nkurofоo a wəbaa ho se əmmo wən asu no se, “Awo mma! Hwan na əbaa mo kəkə se monnwane mfiri abufuhyeé a əreba no ho? 8 Monkəba əbra pa mfa nkyere se moasakyera ampa. Na monnhoahoa mo ho se moye Abraham asefəo, efiri se, Onyankopon betumi ama saa aboo yi adane nnipa ma wəabeyé Abraham asefəo. 9 Onyankopon de n’abonnua ato dua biara a enso aba pa nhini ho se əde bətwa na əde agu ogya mu, ahye no.” 10 Nnipaku no bisaa no se, “Na ennee edeen na yenye?” 11 Yohane buaa wən se, “Se wowo ntoma mmien a, ma dee ənni bi no baako. Saa ara nso na se wowə aduane a, ma dee ənni bi no bi.” 12 Togyefoo a wəbaa ho se wəmmo wən asu no nso bisaa se, “Əkyerkyeréfoo, yenye edeen?” 13 Əbuua wən se, “Monnnye mmoro dee wəatwa

Nanso, obi di m’akyi a əreba a, əwə tumi sene me na ne mpaboa mpo, mensé se mekura. Əno de Yohane too afiase. 21 Əberé a Yohane bəo nkurofоo pii asu wieee no, əbaa Yesu nso asu. Əbaa no asu wieee a ərebo mpaes no, əsoro buee. 22 Honhom Kronkron sianee honam mu te se aborənoma baa Yesu so na nne bi firi əsoro kaa se, “Wone me Də Ba a wosə m’ani.” 23 Yesu hyee n’adwuma ase no, na wadi beye mfee aduasa. Nkurofоo susuu se, Yesu ye Yosef ba. Yosef agya ne Eli. 24 Eli agya ne Mattat; Mattat agya ne Lewi; Lewi agya ne Melki; Melki agya ne Yanai; Yanai agya ne Yosef; 25 Yosef agya ne Matatia; Matatia agya ne Amos; Amos agya ne Nahum; Nahum agya ne Hesli; Hesli agya ne Nagai; 26 Nagai agya ne Mahat; Mahat agya ne Matatia; Matatia agya ne Semein; Semein agya ne Yosek; Yosek agya ne Yoda; 27 Yoda agya ne Yohanana; Yohanana agya ne Resa; Resa agya ne Serubabel; Serubabel agya ne Sealziel; Sealziel agya ne Neri; 28 Neri agya ne Melki; Melki agya ne Adi; Adi agya ne Kosam; Kosam agya ne Elmadam; Elmadam agya ne Er; 29 Er agya ne Yosua; Yosua agya ne Elieser; Elieser agya ne Yorim; Yorim agya ne Matat; Matat agya ne Lewi; 30 Lewi agya ne Simeon; Simeon agya ne Yuda; Yuda agya ne Yosef; Yosef agya ne Yonam; Yonam agya ne Eliakim; 31 Eliakim agya ne Melea; Melea agya ne Mena; Mena agya ne Matata; Matata agya ne Natan; Natan agya ne Dawid; 32 Dawid agya ne Yisai; Yisai agya ne

Obed; Obed agya ne Boas; Boas agya ne Sala; Sala wən hyiadan mu maa obiara kamfoo no. **16** Yesu agya ne Nahson; **33** Nahson agya ne Aminadab; baa Nasaret, kuro a ne mmofraase watetee no Aminadab agya ne Admin; Admin agya ne Arni; wo mu no mu. Na sədəeș ətaa ye no, əkəo hyiadan Arni agya ne Hesron; Hesron agya ne Peres; mu homeda. Əsəre kəo anim se ərekəkenkan Peres agya ne Yuda; **34** Yuda agya ne Yakob; Atwerəsem. **17** Wəde Odiyifoɔ Yesaia nwoma Yakob agya ne Isak; Isak agya ne Abraham; hye̥e ne nsa na əbuee baabi a wəatwəre se, **18** Abraham agya ne Tera; Tera agya ne Nahor; **35** “Awurade Honhom wə me so, na wəayi me se Nahor agya ne Serug; Serug agya ne Reu; Reu memmekə asempa nkyere ahiafoɔ. Na menka agya ne Peleg; Peleg agya ne Eber; Eber agya nkyere wən a wəwə nnommum mu se, wəbenya ne Sala; **36** Sala agya ne Kainan; Kainan agya ahofadie, na anifirafø ahunu adəe ama wən a ne Arfaksad; Arfaksad agya ne Sem; Sem agya wəbu wən animtiaa nso anya animuonyam. **19** ne Noa; Noa agya ne Lamek; **37** Lamek agya ne Honhom no asoma me se memmekə se, Awurade Metusela; Metusela agya ne Henok; Henok agya adom no aba.” **20** Ətoo nwoma no mu de maa ne Yared; Yared agya ne Mahalalel; Mahalalel əhwefoo no na ətenaa ase; na obiara a əwə agya ne Kenan; **38** Kenan agya ne Enos; Enos hyiadan no mu hə no hwəe no dinn. **21** Afei, agya ne Set; Set agya ne Adam; Adam agya ne Onyankopɔn.

4 Afei, Yesu a Honhom Kronkron ahye no ma

no firii Asubonten Yordan ho maa Honhom no de no kəo Yudea əsəre so. **2** Ehə na əbonsam kəsəo no hwəe adaduanan. Saa nna no mu no, wanni hwhee. Na ekəm dee no. **3** Əbonsam ka kyere̥e Yesu se, “Se wone Onyankopɔn Ba no a, ka na saa aboɔ yi nnane aduane.” **4** Yesu buaa no se, “Wəatwəre se: ‘Enye aduane nko ara na ehə hia onipa wə n'asetena mu.’” **5** Əbonsam de Yesu kəo bepo bi so kyere̥e no ewiase ahennie nyinaa əbere tiawa bi mu. **6** Na əka kyere̥e Yesu se, **7** “Se wobəkoto, asom me a, mede ahennie ahodoo yi ne emu tumi ne animuonyam nyinaa a wəde ahye me nsa yi bəma wo.” **8** Yesu buaa no se, “Wəatwəre se: ‘Som Awurade, wo Onyankopɔn, na əno nko ara na som no.’” **9** Afei, əbonsam de Yesu kəo Yerusalem de no kəgyinää asoredan a əwo hə no atifi pəe na əka kyere̥e no se, “Se wone Onyankopɔn Ba no ampa ara a, gyaa wo ho firi dee wogiyina hə to fam! **10** Efiri se wəatwəre se, “Onyankopɔn besoma n'abofoɔ abebə wo ho ban; **11** na wəabəsə wo na woammehwe abotan no so.” **12** Yesu buaa no se, “Wəatwəre se: ‘Nso Awurade, wo Onyankopɔn, nhwə.’” **13** Əbonsam wiee səhwə no nyinaa no, əgyaa no hə kəe̥ ansa. **14** Yesu sane baa Galilea a na Honhom Kronkron ahye no ma. Ankyere koraa ne din tree̥ əman no mu nyinaa. **15** Əkyerəkyere̥e wə

wən əka kyere̥e wən se, “Enne na Atwerəsem no aba mu.” **22** Na kasa pa ne adam nse̥m a əkae̥ no yee̥e wən a wətee̥e nyinaa nwanwa ma wəbisaa se, “Enye Yosef ba no ni?” **23** Yesu ka kyere̥e wən se, “Akyinnyee biara nni ho se mode be yi bəbu me se, ‘Qyaresafoɔ, sa wo ho yadee̥. De̥ yate̥ afa wo ho se woyee̥ wə Kapernaum no, ye̥ bi wə wo kurom ha.’” **24** “Nanso, mereka ama moate ase̥ se, Odiyifoɔ biara nni animuonyam wə ne kurom. **25** Nokore mu, Elia əbere̥ so no, na mmaa akunafoɔ bebree wə Israelman mu. Saa əbere̥ no osuo anto mfee̥ mmiensa ne abosome nsia enti emaa ekəm kəsəe baa əman no nyinaa mu. **26** Nanso, Onyankopɔn ansoma Odiyifoɔ Elia anko obiara nkyen se əbaa kunafo a na əwo Sarepta a əwo Sidon no nkyen. **27** Bio, saa əbere̥ no na akwatafoɔ bebree wə Israelman mu, nanso Odiyifoɔ Elisa ansa obiara yadee̥ se əsahene Naaman a əfiri Siriaman mu no nko ara.” **28** Nnipa a wəwə hyiadan no mu tee ne nse̥m a əkae̥ no, wən bo fuu papaapa. **29** Wəde abufuo piapiaa no firii kuro no mu de no kəo bepo a wən kuro da so no ano se worekəwə n'atikə ama wakəhwe bepo no ase. **30** Nanso, ofaa wən mu kəo ne baabi. **31** Yesu kəo Kapernaum a əwo Galilea. Əkyerəkyere̥e nnipa no homeda biara. **32** Efira nso ne nkyerəkyere̥e no yee̥ nkurofoɔ no nwanwa efiri se, əkasaa wə tumi so. **33** Na obarima bi wə hyiadan no mu hə a honhomməne ahye no ma. Əhunuu Yesu no, əteam se, **34** “Yesu Nasareni, mmeha yen. Yene wo nni hwhee ye. Woaba se worebesee yen anaa?

Menim onipa ko a woye. Wone Onyankopon Ba wəwə kodo baako no mu no ma wəbeboaa wən Kronkronni no.” 35 Yesu hyee honhommone twee asau no. Enam no yee akodo mmienu no se, “Tu firi ne mu kəl” Honhommone no no nyinaa ma ma a anka ereye amemem mpo. de əbarima no hwee fam na etu firii ne mu 8 Simon Petro hunuu dee aba no, əbuu Yesu koee a hwee anye no. 36 Nnipa no nyinaa ho nkotodwe kaa se, “Me wura, mesre wo, firi me dwirii wən, na wobisabisa wən ho wən ho nkyen kə na meye ədebəneyefoo a mense se se, “Asem ben ni. Onipa ben ni a əde tumi ne woben me.” 9 Enam dodo a wəyiie no yee ahoden tea ahonhommone ma wətie yi?” 37 Petro ne n’ahokafo no nwanwa. 10 Saa ara nso Dee əyee yi ho asem tree əman no mu nyinaa. na əyee Yakobo ne Yohane, Sebedeo mma no 38 Yesu firii hyiadan no mu no, əkə Simon efie nso nwanwa. Yesu ka kyere Petro se, “Nsuro, kotoo se huraeenini abo Simon ase baa. Nnipa efiri enne, wobeyen nnipayifoo.” 11 Wəde akodo a wəwə hə no sree no se ənsa no yadee. 39 no beduruu nsuo no ano hə no, wəgyaa wən Əkəo dee əda hə kəgyinaa ne nkyen, teaa yadee nneema nyinaa hə bedii n’akyi. 12 Eda bi a no ma egyaee amonom hə ara ma əsore maa Yesu wo kuro bi mu no, əbarima bi a kwata wən aduane dii. 40 Onwunu dwoee no, wəde ayee ne honam nyinaa bekotoo n’anim sree no ayarefоо pii baa se, Yesu nsa wən yadee. Əde ne se, “Owura, mesre wo, se eyee wo pe a, sa me nsa guu wən so saa won yadee. 41 Ahohommone yadee.” 13 Əho ara Yesu tenee ne nsa de kaa no firii nnipa no pii mu firii a na wəreteateam kaa se, “Aane, eyee me pe. Wo ho mfi.” Amonom se, “Wone Onyankopon Ba no.” Nanso, Yesu hə ara, ne ho tee. 14 Yesu hyee no se, “Wo kaa wən anim, hyee wən se wəmmua wən ano, ne obiara nni w’ayaresa yi ho nkəmə. Kə na efiri se, na ahonhommone no nim se əno ne fa wo ho kokyere əsəfoo na bə afodees a Mose Kristo no. 42 Adees kyeee no, Yesu tee ne ho kəo hyee se akwatafo a wən ho ate no mmə se esere so baabi a əho ye dinn. Nkurəfo no kyini adansedie no.” 15 Yesu anwanwadwuma a əyee hwehwəe no na wohunuu no no, wəsree no se yi maa ne ho asem tree mpotam hə nyinaa maa əntena wən nkyen wə Kapernaum hə. 43 Yesu nnipa bebree betiee no pəe se əsa wən yadee ka kyere wən se, “Ese se meka Asəmpa a efə nso. 16 Nanso na ətaa twe ne ho kə esere so Onyankopon Ahennie ho no mekyere afoforo kəbo mpaee. 17 Əbere bi a Yesu rekyerekyere no, nso, efiri se, əno enti na wəsoma me.” 44 na Farisifoo ne Atweresem no akyerəkyerəfоо Yesu kyinkyinii Yudeaman no mu kəo hyiadan bi a wəfiri Galilea ne Yudea nkuro ahodo so ahodo mu kəkyerəkyerəe.

5 Eda bi a Yesu reka asempe wə Genesaret

Ətadee ho no, nnipakuo bekyeree ne so se wərebetie Onyankopon asem. 2 Əhunuu akodo mmienu a afarefоо bi a wərehohoro wən asau wə mu no agya wo ətadee no ho. 3 Yesu kətenaa kodo no baako a na eyee Simon dea no mu. Əka kyere Simon se əmpia nkə nsuo no mu kakra sedee əbeyee a, əbetumi afiri hə akasa akyere nnipa no. 4 Yesu wiee n’asənka no, əka kyere Simon se, “Hare kə baabi a emu do kakra na monkəgu mo asau no na mobeyi nam bebree.” 5 Simon kaa se, “Owura, yeyee adwuma anadwo mu no nyinaa yeannya hwee, nanso w’asem enti, yebegu yen asau no.” 6 Wəguu asau no na wəyii nam bebree maa anka mpo asau no retete. 7 Wəfriee wən mfefoo a

ne Yerusalem nso wə hə bi a wəretie no. Saa əbere no, na Onyankopon ayaresa tumi ahye no ma. 18 Mmarima bi baa hə a wəso obubuafao bi. 19 Esiane se na wəntumi mfa nnipakuo no mu nkə Yesu nkyen enti, wəforoo ədan a Yesu wə mu no kətuu atifi tokuro, de obubuafao a əda ne kəte so no faa mu gyaagyaa no brəoo, kotoo Yesu anim. 20 Yesu hunuu gyidie a wəwə no, əka kyere əyarefоо no se, “Onua, wəde wo bəne akye wo.” 21 Farisifoo no ne Atweresem no akyerəkyerəfоо no tee asem a Yesu kaeə no, wəbisabisa wən ho wən ho se, “Hwan ne saa onipa yi a əreka abususəm yi? Hwan na ətumi se əde bone kye ka Onyankopon ho?” 22 Esiane se Yesu hunuu dee wədwennwene enti, əbuu wən se, “Adən enti na modwene se asem a mekaee yi ye abususəm?” 23 Yesu bisaa wən se, “Dee ewə he na eyee den, se wəbekə akyere

obi se, wode wo bone akye wo anaase, wobeka aburoo no bi hwane, wees. 2 Farisifoo bi bisaa se, sore na nante? 24 Na se ebeye na mobchunu no se, "Aden na moye adee a etia Homeda ho se Onipa Ba no wo tumi se ade bone kye wo mmara a woahye no?" 3 Yesu buaa won se, asase so enti." Mereka akyere wo se, "Sore yi wo "Monkenkanee dee Ohene Dawid yee eberetete na ko efie!" 25 Amonom ho ara, osorees, a ekom dee one won a woka ne ho no wo yii ne kete kao efie. Orekoo no nyinaa na oreyi Atweresem no mu anaa? 4 Okao asoredan Onyankopon aye. 26 Won a wogyna ho no ho mu kofaa burodo a wode abo afodee ama dwirii won. Ehu kaa won. Woyii Onyankopon Onyankopon a mmara mma ho kwan se obi di, aye kaa se, "Enne dee, yehunuu anwanwadet." gye asofoo nko ara no, de bi maa won a woka 27 Yei akyi no, Yesu firii ho kohunuu otogyeni ne ho no nso dii." 5 Yesu kaa se, "Onipa Ba Lewi se ote atogyee. Ohunuu no no, oka kyerees no ne Homeda no wura." 6 Homeda foforo bi no se, "Bedi m'akyi." 28 Echo ara, Lewi sore, gyaa nso a Yesu rekyerskyere wa asoredan mu no, na ne nneema nyinaa ho dii n'akyi. 29 Akyire yi, obarima bi a ne nsa nifa awu nso wo ho bi. 7 Lewi too epone wo ne fie maa Yesu. Togyefoo Atweresem no akyeretkyeretoo ne Farisifoo no ne nnipa ahodoa bebree kao apontoo no ase. 30 hwee Yesu dinn se obesa onipa yi yadee Homeda Farisifoo ne Atweresem no akyeretkyeretoo no yi nso anaa. Dee na worehwehwere ara ne se hunuu se Yesu ne saa nnipa no ato nsa redidi obebu mmara no so, asa yadee na won nsa aka no, wonwiinwii bisaa no se, "Aden enti na wo no akyere no. 8 Yesu hunuu won adwene, nanso ne otogyefoo ne nneboneyefoo ato nsa redidi?" oka kyerees obarima no se, "Sore begyina animu 31 Yesu buaa won se, "Won a woyare no na ha, na obiara nhunu wo." Obarima no sore oyaresafoo ho hia won na enye won a wonyare. begyinaa ho. 9 Yesu ka kyerees won se, "Merebisa 32 Mamma se merebefre ateneneefoo na mmom mo. Edeea na mmara no ma ho ekwan se yeyue mebefree nneboneyefoo se wonsakyera won no Homeda; se yebeye papa anaa yebeye bone, adwene." 33 Nnipa no kao so bisaa no bio se yebegye obi nkwa anaase yebema wawu?" 10 se, "Aden enti na Yohane Osuboni asuafoo ne Yesu hwee won nyinaa hyiaeet na oka kyerees Farisifoo asuafoo no dee wotaa di mmuada, na obarima no se, "Tene wo nsa." Na otenee ne nsa w'asuafoo dee daa wodidi na wonom?" 34 Yesu no, emu yee den se baako no. 11 Dee Yesu yees nso bisaa won se, "Echo hia se won a won ani yi hyee nnipa no abufuo yie ma wofirii ase agye, anaase won a woahyia won ayeforo ase baa ne ho po. 12 Eda bi a Yesu kao bepo bi so no di mmuada, wo ebere a ayeforo kunu no wo se orekobo mpaes. Obao mpaes anadwo mu no won nkyen anaa? 35 Nanso, da bi beba a wobefaa nyinaa 13 Adeet kyees no, ofree n'akyidifoo no ayeforokunu no afiri won nkyen; saa ebere no nyinaa baa ne nkyen na oyii won mu dumieni. na wobedi mmuada." 36 Yesu buu won be yi Saa dumieni yi na ofree won asomafoo. 14 se, "Obi mmfa ntoma foforo ntare ntoma dada Simon, a otoo ne din Petro; Andrea, Simon mu. Oye saa a foforo no bema dada no asuane. nua; Yakobo, Yohane, Filipo, Bartolomeo, 15 Afei, ebema nsonsonoe ada foforo no ne dada Mateo, Toma, Yakobo a oyee Alfeo ba; Simon, no ntam. 37 Obiara nso mmfa nsaa foforo ngu a wofre no Selote; 16 Yuda, a oyee Yakobo ba; mmoa nwoma nsaa nkotokuo dada mu. Oye saa a, ne Yuda Iskariot a oyii Yesu maes no. 17 Yesu nsaa no bepaapae nkotokuo no na ahwie agu na firii bepo no so siane baa fam maa n'akyidifoo nkotokuo no nso asee. 38 Yei enti, nsaa nkotokuo bebree ne nnipakuo a wofiri Yudea, Jerusalem foforo mu nko ara na ese se wode nsaa foforo ne mpoano nkuro Tiro ne Sidon mu no betwaa gugu. 39 Obi nnnom nsaa dada nnwie mmisa ne ho hyiaeet. 18 Wobaees se worebetie no ama nsaa foforo ase. Dee onom no ka se, 'dada no na wasa won nyarewa nso. Ottuu ahonhommone eyee.'"

6 Homeda bi a Yesu ne n'asuafoo no nam aburoofuo bi mu no, asuafoo no pempan

ahiafoo, na mo na Onyankopon Ahennie no ye besusu ama no, eno ara na wode besusu ama mo dea! **21** Nhyira ne mo a ekom de mo, na mo mo.” **39** Yesu nam abebuo so kasa kyere wɔn na wobema mo amee. Nhyira ne mo a mo were bio se, “Onifirani betumi akyere onifirani ekwan ahoo, na mo na wobema mo ani agye. **22** Nhyira ama ayε yie anaa? Se eba saa a, wɔn baanu ne mo a Onipa Ba no din enti, nnipa tan mo, na nyinnaa betɔ amena mu. **40** Osuani nsene ne wɔpa mo na wɔya mo, na wɔgu mo din ho fi. **23** ɔkyerɛkyerɛfoo. Nanso, se ɔyere ne ho sua dee “Se eba saa a, momma mo ani nnye na monni wɔrekyere no no yie a obesε ne ɔkyerɛkyerɛfoo. ahurisie! Efiri se, mo akatua so wɔ ɔsoro. Na saa **41** “Aden enti na woma aboseaa a εgu wo nua ara nso na wɔn agyanom yεtete adiyifoo no. ani so ha wo, εberε a εboø da wo dee so? **42** **24** “Na mo adefoo dee, monnue εfiri se, dee εma εbεyε dεn na woatum iaka akyere wo nua se, mo ani gye no, mo nsa aka dada; yei enti, monni ‘Ma menyi anwea a εgu w'ani so no mma wo’ kysfa biara bio. **25** Monnue, mo a moamee wɔ εberε a εboø a εda w'ani so no wonhunu. seesei, na mo na ekom bεde mo! Monnue, mo a Nyaatwomni, di εkan yi εboø a εda w'ani so moresere seesei, na mo na mobesi apinie, asu. no ansa na woatum iayi anwea a εgu wo nua **26** Monnue, mo a nnipa kamfo mo, efiri se, saa ani so no ama no. **43** “Dua pa nso aba bɔne, ara na wɔn nananom kamfoo atɔrɔ adiyifoo na dua bɔne nso nso aba pa. **44** Dua biara aba no.” **27** “Mereka akyere mo a moretie me no na wɔnam so hunu dua ko a εyε. Worentumi nyinnaa se, monnɔ mo atamfoo; monyε wɔn a nte borɔdɔma wɔ nnenkyemse so. Saa ara na wɔtan mo no papa. **28** Monhyira wɔn a wodome worentumi nte bobε wɔ nkaseε so. **45** Onipa pa mo; mommɔ mpaeε mma wɔn a wɔtan mo. **29** firi nnepa a εwɔ n'akoma mu yε ade pa. Saa Se obi bɔ w'asom a, dane baako a aka no ma no. ara nso na onipa bɔne nso firi ne nnebone a Se obi pa wo ntoma a, wɔrɔ w'atadee ka ho. **30** εwɔ n'akoma mu yε ade bɔne. Dee ahye onipa Se obi sre wo biribi a, fa ma no. Obi gye w'adε akoma ma no, na epue firi n'ano. **46** “Aden enti a, mmisa no bio. **31** Na dee mope se nnipa nyε na mofre me ‘Awurade,’ nanso monni m'asem mo no, mo nso monyε wɔn saa ara. **32** “Na se so? **47** Merekyerε mo sedee onipa biara a ɔba modo wɔn a wɔdɔ mo no nko ara a, mfasoo me nkyen, na otie m'asem di so no tee. **48** Òte se ben na mobenya? ‘Nnebɔneyefoo’ nso do wɔn a obi a na ɔresi edan na otwaa ne edan no fapem wɔdɔ wɔn no. **33** Na se moyε wɔn a wɔyε mo ma εsii ɔbotan so. Na osuo tɔεs maa nsuo no papa no nko ara yie a, mfasoo ben na mobenya? yiri bεbɔ faa edan no ase nanso ammu, efiri se, Nnebɔneyefoo mpo yε wɔn a wɔyε wɔn papa ɔsi sii ɔbotan so. **49** Na dee òte m'asem na ɔnni no nso yie. **34** Na se mobo wɔn a mosusu se so no, ote se obi a ɔresi edan, na ɔsii edan no sii wɔbetumi atua mo nko ara bosea a, papa ben anwea so, na osuo tɔ maa nsuo no yiri bεbɔ faa na moaye? Nnebɔneyefoo nso bobo bobo wɔn asee ma εdwiriie.”

ho wɔn ho bosea, a wɔhwε se wɔn nsa bεka wɔn sika bio. **35** Monnɔ mo atamfoo. Monyε wɔn papa. Momma wɔn dee εhia wɔn a, mo ani nni akyire bio. Na se moyε yeinom a, mo akatua bεye kεse wɔ ɔsoro na moaye Onyankopon mma; efiri se Onyankopon yε nnebɔneyefoo adεε, na ɔdom bonniayefoo nso. **36** Monyε mmɔborɔhunufoo sedee mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no yε mmɔborɔhunufoo no. **37** “Mommmu ntεn, na woammu mo ntεn; mommmu fɔ, na woammu mo fɔ; momfa nkyε, na wode akyε mo. **38** Se moma a, wɔbεhyε mo ananmu. Dee mode ma no, wode susudua a woahye no ma, amia so ama abu so na εbesusu ama mo. Susudua a mode

7 Yesu kasa kyereε nkurøfoo no wieεε no, ɔkɔø Kapernaum. **2** Saa εberε no ara mu na Roma ɔsraani panin bi ɔsomfoo a ɔpε n'asem yie yare dendendeen a ɔreyε awu. **3** ɔsraani panin no tee Yesu nka no, ɔsoma Yudafoø mpanimfoo bi se wɔnkɔsre no na ɔmmesa ne ɔsomfoo no yadeε mma no. **4** Wɔduruu Yesu nkyen no, wode asem no too n'anim sreε no se, ɔmmoaa ɔsraani panin no, efiri se, ɔyε onipa pa. **5** Wokaa se, “ɔyε obi a ɔdo yεn oman na wasi hyiadan ama yεn.” **6** Yesu ne wɔn siim. Wɔreyε aduru efie hɔ no, ɔsraani panin no somaa ne nnamfo bi se, wɔnkokaa nkyere Yesu se, “Awurade, nha wo ho, na mense

se woba me fie. 7 Saa ara na memfata se meba na mohunuie? Esere a mframa rehim no anaa? baabi a wowo. Kasa, na me əsomfo no ho beye 25 Na enne na edeen na mohunuie? Anaa na no den. 8 Meye obi a mehye tumi ase, nanso mosusu se mobehunu əbarima bi a wahyehye mewo asraafao bebree hye m'ase. Meka kyere se əhene ba te ahemfie? 26 Anaa Onyankopon wən mu bi se, 'Ko' a, əko. Meka kyere əfotora odiyifoo? Enne, mereka makyere mo se, əsene se, 'Bra' a, əba. Na mehye me əsomfo se, 'Ye odiyifoo. 27 Na saa Yohane yi na Atweresem yei' a, əye." 9 Yesu tee asem yi no, ne ho dwirii no ka fa ne ho se, "Mesoma me əbəfo adi no na ədanee n'ani ka kyere nnipakuo a wədi w'anim ekan, əno na əbesiesie ekwan ama wo.' n'akyi no se, "Anokwa, Israelman mu nyinaa, 28 Meka kyere mo se onipa biara nni hə a wəawo menhunuu obiara a əwə gyidie se saa əbarima no a əye kese sene Yohane. Nanso, dee əye yi da." 10 Eberes a abəfo no sane kəduruu efie aketewa koraa wə Əsoro Ahennie mu no ye hə no, wəhunuu se əsomfo no ho aye no den. əkəses sene no!" 29 Na wən a wətee dee əkaes 11 Yei akyi no, Yesu ne n'asuafo ne nnipakuo no nyinaa a ətogyefoo mpo ka ho bi gye too mu bi a wəka ne ho no kəo kuro bi a wəfre no se, Onyankopon ye əteneneeni; na wəsakyeraa Nain mu. 12 Wəduruu kurotia no, əhunuu se wən adwene maa Yohane bəo wən asu. 30 wərekəs obi. Na owufo no ye əbaa kunafo bi Na Farisifo ne Mmaranimfo no dee, wəropoo a əwə kuro no mu no ba barima koro. Na adəfo Onyankopon asem enti, wəamma Yohane ammə bebree di amu no akyi. 13 Na Awurade hunuu wən asu. 31 Yesu bisaa wən se, "Edeen na menka no no, n'asem yee no mməbə, na əka kyere no mfa nnemmafo yi ho; na edeen ho na memfa se, "Gya su!" 14 Yesu kəsəo efunu adaka no mu wən ntoto? 32 Wəte se mməfra bi a wəregoro maa wən a eyə wən dea no gyinae. Əka kyere wə agodibea na wən mu bi reka akyere afotora owufo no se. "Aberantee, mese wo se, nyane!" se, "Yətoo anigyeen nnwom maa mo, nanso 15 Aberantee no sore tenaa ase na əkasae. Afei, moansa; Yətoo awerchoo nnwom nso maa mo, Yesu de no maa ne maame. 16 Nnipa no nyinaa nanso moansu." 33 Yohane Osubəni aba a ənnidi ho dwirii wən yie na wəyii Onyankopon aye na ənnom nsə, nso mose, 'Əwə honhomməne.' kaa se, "Odiyifoo kəses bi asore wə yen mu, na 34 Onipa Ba no nso aba a ədidi na ənom a mose, Onyankopon asiane aba ne manfoo mu." 17 Dee 'Monhwə odidifo ne əsanomfo a əye ətogyefoo Yesu yee yi ho asem tre kəduruu Yudea ne ne nnebəneyefoo adamfo!' 35 Nanso, wən a wədi nkuro a atwa ho ahyia no nyinaa mu. 18 Yohane Onyankopon akyi nokore mu no dee, wən əbra asuafo kəbə no dee asi no nyinaa ho amane. di adanee se, n'akwan nyinaa yee." 36 Farisini bi 19 Yohane somaa n'asuafo no mu baanu kəo free Yesu adidie ma əpenee so kəee. 37 Te hə Yesu nkyen kəbisaa no se, "Wone dee əreba no, redidi no, obaa bi a əbu əbra bəne wə kuro no anaase yentwen əfotora?" 20 Asuafo no duruu mu tee ne nka no, əde aduhwam bi a əsom bo Yesu nkyen no, wəka kyere no se, "Yohane tumpa ma kəo hə. 38 Əkotoo Yesu nan ase suiə, Osubəni asoma yen wo nkyen se yemmebisa wo maa ne nisuo no fəo Yesu nan ase. Afei, əde ne se, wone dee əreba no anaase yentwen əfotora?" tirinwi pepaa nisuo no, səo ne nan de aduhwam 21 Saa əberes no ara mu, Yesu saa nyarewa no sraa ho. 39 Farisini a ofree Yesu adidi no bebree; əttuu ahonhomməne na əmaa anifirafo hunuu dee əbaa no yee no, əkaa wə ne tirim hunuu adee. 22 Yesu buaa wən se. "Monkəka se, "Se saa onipa yi ye odiyifoo ampa ara a, anka dee moahunu na moate yi nkyere Yohane se, əbehunu se saa əbaa yi bu əbra bəne." 40 Yesu mema anifirafo hunu adee, mmubuafao nante, hunuu Farisini no adwene ma əka kyere no mesa akwatafao yadee, asotifo te asem, awufo se, "Simon, mewə asem bi ka kyere wo." Simon nyane, meka asempe kyere honhom mu ahiafo. nso ka kyere Yesu se, "Əkyerəkyerəfo, ka ε." 23 Nhyira ne dee merenyə no suntidua." 24 41 Yesu ka kyere no se, "Osikani bi bəo nnipa Yohane asuafo no firii Yesu nkyen kəee no, baanu bi bosea. Əmaa əbaako denare aha enum; Yesu dii Yohane ho adanee kyere nnipakuo enna əbaako no nso əmaa no denare aduonum. no. Əbisaa wən se, "Mokəə esere so no, edeen 42 Wən mu biara antumi antua ne ka a əde no

no enti, ḥde kyee wən. Wən mu hwan na wogye wörenhunu na wəbete, nanso wörenente aseε.’ di se ḥbepe osikani no asem yie?’ 43 Simon 11 ‘Afei, abebuo no aseyere ni. Aba no ne buaa se, ‘Megye di se dee ḥde ne ka keseε kyee Onyankopən asem. 12 Aba a eguu ekwan mu no no no.’ Yesu kaa se, ‘Woabua no yie.’ 44 Afei, gyina ho ma wən a wəate Onyankopən asem no Yesu danee n’ani kyereε əbaa no bisaa Simon se, na əbonsam behwim firi wən akoma mu, sedee ‘Woahunu saa əbaa yi? Mebaa wo fie, woamma εbeyε a, wörennye nni na worennya nkwyagyeε. me nsuo anhohoro me nan ase; nanso saa əbaa 13 Aba a eguu abotan so no gyina ho ma wən a yi de ne nisuo ahohoro me nan ase, asane de ne wəte asem no na wəde anigyeε so mu, nanso tirinwi aapepa. 45 Mebaε yi, woanyε me atuu εntim wən mu. Na εsiane wən gyidie a εsua amfa amma me akwaaba; nanso εfiri εberε a no enti, enkyere na asem no awu. Na se səhwε əbaa yi betoo me wə ha yi, ənnyaeε me nan mu ba wən so a, wəpa aba. 14 Aba a eguu nkaseε so. 46 Woamfa ngo amfa me tirim; nanso obaa yi mu no gyina ho ma wən a wəte Onyankopən de aduhwam a εsom bo asra me nan ase. 47 Yei asem, na wədi so, nanso asetena mu haw ne enti mereka akyere wo se, dee əbaa yi aye enti, abebreε, ahonya ne ewiase afefedee enti, asem wəde ne bəne a εdəso no akye no, εfiri se, wayi no ntumi nyε wən mu adwuma sedee εse. 15 ədə keseε bi adi akyere. Na dee wəde ne bəne a Aba a eguu asase pa mu no gyina ho ma wən εsua akye no no, ne də nso sua.’ 48 Afei, Yesu a wəde akoma pa tie asempe no, na wədi so, ka kyereε əbaa no se, ‘Wəde wo bəne akye wo.’ gyina pintinn de abrabə pa di ho adanseε. 16 49 Wən a əne won te adidiε no bisabisaa won ‘Obi nso kanea na əmfa kenten mmutu so, anaa ho won ho se, ‘Hwan ne saa onipa yi a ətumi de bəne kyε?’ 50 Yesu ka kyereε əbaa no se, ‘Wo gyidie agye wo nkwa. Fa asomdwoeε ko.’

8 Yei akyi no, Yesu ne n’asuafo o dumienu no kyinkyinii Galilea nkuro ne nkuraa bi ase kaa Onyankopən Ahennie no ho asem. 2 Əreko no, mnipa a na wədi n’akyi no bi ne Maria Magdalene a ətuu ahonhomməne nson firii ne mu no, 3 ne Yohana a əye Kusa, Herode efie sohwəfo o panin yere, ne Susana. Saa mmaa yi ne afoforə bi na wəfiri wən ahonya mu hwεε Yesu ne n’asuafo o. 4 Edə bi a nnipa bebree bi firi nkuro nkuro so baa ne nkyn no, əkyerεkyereε wən abebuo mu se, 5 ‘Edə bi, okuafoo bi kəo n’afuom kəguu aba. Əguie no, aba no bi kəguu ekwan mu maa nnipa tiatiaa so na nnomaa besosəε. 6 Ebi nso kəguu abotan so, enti εfifiriε no, ankyere na ne nyinā hyeeε, εfiri se, annya nsuo. 7 Aba no bi nso kəguu nkaseε mu. εfifiriε no, nkaseε no kyekyeree no na εwuiε. 8 Ebi nso kəguu asase pa mu, εnyiniε, soo aba mmoho əha.’ Na əkaa yei no, əka kaa ho se, ‘Dee əwo aso a obetie no, əntie.’ 9 Na r’asuafo o no bisaa no saa abebuo yi ase no, 10 əbuua wən se, ‘Mo dee, wəde Onyankopən Ahennie ho ahintasem ama mo, na afoforə dee, wəkasa kyere wən abebuo mu, ‘sedee εbeyε a wəbehwε, nanso

əmfa nhεε mpa ase na mmom, əde si kaneadua so na ahyeren ama wən a wəba mu no. 17 Deε ahinta no bəda adi, na dee εwo kəkoam no nso ada dwa. 18 Enti dee motie no, montie no yie. Obiara a əwo no wəbəma no pii aka ho, na dee ənni ahe bi no, dee əsusu se εyε ne dea no mpo, wəbegye afiri ne nsam.’ 19 Edə bi, Yesu maame ne ne nuanom pεε se wəne no kasa, nanso εsiane nnipakuo a na wəatwa ne ho ahyia no enti, wəquantum ne no ankasa. 20 Obi kəka kyereε Yesu se ne maame ne ne nuanom gyina nkyn hə baabi rehwehwe no. 21 Yesu ka kyereε wən se, ‘Me maame ne me nuanom ne wən a wətie Onyankopən asem na wədi so.’ 22 Edə bi a Yesu ne n’asuafo o te kodoo mu no, əka kyereε wən se, ‘Momma yentwa nkə asuogya noho.’ Wəsim a wərekə no, 23 Yesu daε. Saa εberε no ara mu, mframa a ano yε den bi bə maa nsuo bətaa kodoo no mu maa kodoo no yεε se eremem. Yei maa asuafo o no akoma tuu yie. 24 Asuafo o no de hu ne nteateam nyanee no se, ‘Awurade, Awurade, yεremem!’ Amonom hə ara, Yesu sore teateaa mframa a ano yε den ne asorokyε no ma εyεε dinn. 25 Afei, əbisaa wən se, ‘Aden na monni gyidie?’ Wən nyinā suroee de ahodwirie bisabisaa wən ho wən ho se. ‘Onipa ben ni a mframa a ano yε den ne asorokyε mpo tie no yi?’ 26 Yesu ne n’asuafo

no twaa epo no beduruu Gerasefoo asase a eue Yudafoo hyiadan mu panin baa ne nkyen, Galilea di nhweanimu no so. **27** Yesu firii kodoɔ bebuu no nkotodwe, sree no se, one no nkɔ no mu sii fam pe, ḥbarima bi a ahonhommone ne fie **42** na ne babaa korɔ a wadi beye mfees ahye no ma akyere a ḥda adagya na ḥnte efie, na dumieni reye awu. Ebere a Yesu rekɔ no na mmom ote amusiees aboda mu na ḥdeda no nnipakuo no kyere ne so. **43** ḥbaa bi a mogya behyiaa no. **28** ḥhunuu Yesu no, ḥteaam, kotoo atu no mfirinhyia dumieni a obiara ntumi nsa ne nan ase sane teateam se, “Yesu, ḥsorosoro no yadee no, **44** firii Yesu akyi sɔɔ n’atadee ano. Onyankopɔn Ba, edeen na wo ne me wɔ ye? Amonom hɔ ara, mogya a etu no no twae. **45** Mesre wo, nyɛ me ayayadee biara.” **29** ḥkaa saa Yesu bisaa se, “Hwan na sɔɔ m’atadee ano no?” asem yi, efiri se, na Yesu ateatea ahonhommone Obiara buaa se, enye ono. Yei maa Petro kaa se, no se wɔmfiri ne mu. Saa ahonhommone yi taa “Awurade, na se nnipa no akyere wo so.” **46** ka no na se wode ahoma kyekyere ne nsa ne ne Yesu buaa no se, “Dabi, obi aso m’atadee mu nan mpo a, ḥtumi tete mu ma ahonhommone efiri se, mete nka se tumi bi afiri me mu.” **47** no pam no kɔ wiram. **30** Yesu bisaa no se, “Wo ḥbaa no hunuu se ḥhinta a ɛrenye yie, eno enti, din de sen?” ḥbuua no se, “Edəm.” Efiri se na ḥde hu ne ahopopoɔ bebuu Yesu nkotodwe wɔ ahonhommone ahye no ma. **31** Ahohommone nnipa no nyinaa anim, kyerees no dee enti a sɔɔ no sree Yesu se ḥnnhye won mma wɔnkɔgu ne mu ne s̄dee ne ho ato no no. **48** Yesu ka amanehunu bɔn no mu. (*Abyssos g12*) **32** Saa ebere kyerees no se, “Me ba, wo gyidie ama wo ho aye no mu na mprako bi redidi wɔ bepo no nkyen wo den. Fa asomdwɔe kɔ.” **49** Yesu gu so rekasa mu baabi. Ahohommone no sree Yesu se ḥmma no, obi firi Yairo efie bɛka kyerees Yairo se, “Wo wɔn ho ekwan na wɔnkɔwura mprako no mu. babaa no anya awu enti nha ḥkyerekyerefɔ Na ḥmaa wɔn ho kwan. **33** Enti ahonhommone no bio.” **50** Yesu tee asem no, ḥsee Yairo se, no firii ḥbarima no mu kowuraa mprako no mu “Nsuro, gye di, na wo babaa no bɛnyane anya ma wɔbɔɔ kiridi, sianee bepo no koguu ḥtadee nkwa.” **51** ḥduruu efie hɔ no, wamma obiara no mu wuwuiɛ. **34** Wɔn a wɔhwɛ mprako no anka ne ho ankɔ edan a abɔfra no da mu no so no hunuu dee asi no, wɔde hu ne ahopopoɔ mu gye Petro, Yohane, Yakobo ne abɔfra no tutuu mmirika kɔbɔɔ amanee wɔ kurom maa awofoo nko ara. **52** Na nnipa a wɔwɔ hɔ no asem no treee wɔ mpɔtam hɔ nyinaa. **35** Nnipa a nyinaa resu, di awerɛhoo. Yesu ka kyerees wɔn wɔtee asem no bɔɔ twi kɔhwɛ dee asi. Wɔduruu se, “Monnsu, ḥnwuiɛ na wada.” **53** Wɔseree no dee Yesu wɔ no, wɔhunuu ḥbarima no se ne ho dii ne ho few, efiri se, na wɔn dee, wɔnim pefee ato no a ḥfira ntoma te Yesu nkyen. Nnipa no se wawu. **54** Yesu sɔɔ ne nsa ka kyerees no se, nyinaa ho dwirii wɔn. **36** Na wɔn a wɔhunuu “Me ba, sɔre!” **55** Amonom hɔ ara, ḥsorees na ekwan a Yesu faa so saa ḥbarima no yadee no Yesu kaa se wɔmma no biribi nni. **56** N’awofoo bɔɔ wɔn a wɔbaa hɔ no amanee. **37** Ehu hyeɛ no ho dwirii wɔn yie nanso Yesu bɔɔ wɔn ano Gerasefoo a na wɔahyia hɔ no nyinaa ma ma se, wɔnnka dee asi no nkyere obiara.

wɔsree Yesu se ḥmfiri wɔn nkyen hɔ nkɔ. Yei enti, Yesu kɔtenaa kodoɔ no mu sane tware kɔɔ asuogya hɔ noho. **38** Ansa na Yesu rebefiri hɔ no, ḥbarima a ḥtuu ahonhommone firii ne mu no sree no se one no bekɔ. Nanso, Yesu ka kyerees no se, **39** “Kɔ na kodi dee Onyankopɔn aye ama wo no ho adansee kyere wo manfoɔ.” ḥbarima no firii hɔ kɔdii anwanwadee a Yesu aye ama no no ho adansee kyerees kurom hɔfɔɔ nyinaa. **40** Yesu duruu asuogya hɔ no, nnipakuo no de anigyeɛ hyiaa no kwan, efiri se, na wɔatwɛn no abrɛ. **41** ḥbarima bi a wɔfrɛ no Yairo a na

9 Eda bi Yesu free Dumieni no hyiaeɛ maa wɔn tumi ne ahoden a wode betu ahonhommone na wode asa nyarewa nso. **2** Afei, ḥsoma wɔn se wɔnkɔka Onyankopɔn Ahennie ho asem na wɔnsa nyarewa. **3** Na ḥka kyerees wɔn se, “Mo akwantuo yi mu, mommfa biribiaru nkɔ, se eyɛ poma anaa akwantubɔtɔ, anaa aduanie biara, anaa sika, anaa ntadee mmieni mmieni. **4** Na se mokɔ kuro bi mu a, efie biara a mobesoe mu no, ehɔ ara na montena kɔsi se mobefiri kuro no mu. **5** Se mokɔ kuro biara mu na wɔannye

mo, na morefiri hō akō a, momporoporo mo hunu amane pii; Yudafoō mpanimfoō ne asəfoo nan ase mfuturo mfa nkyere se, mo ne wōn nni mpanin ne Atweresem no akyerkyerefoō nso hwee yē bio.” 6 Wōfirii hō no, wōkōo nkuraasee bēpo no. Akyire no, wōbekum no, na ne nnansa nkuraasee kōcaa asem̄pa no, saa nyarewa pii so wasōre.” 23 Afei, əka kyerees wōn nyinaa se, nso. 7 Ḍmansinhene Herode tee dees Yesu aye “Se obi pe se ədi m’akyi a, əmpa ne ho akyi no nyinaa no, əhaa no yie, əfiri se, na ebinom na daa ənsooa n’asənnua na ənni m’akyi. 24 keka se Yohane Osubōni na wasōre afiri awufoō Na obiara a əma n’ani ku ne ho sene me no, mu, 8 na afoforō nso se eyē Elia anaa tete əbehwre ne nkwa; na dees me enti əbehwre ne adiyifoo no mu baako na wasōre afiri awufoō nkwa no, ne nsā bekā. 25 Na se onipa nya ewiase mu aba. 9 Herode kaa se, “Yohane dees, matwa yi mu nneemā nyinaa na əhwre ne kra a, ədeen ne ti, na hwan koraa ne saa onipa yi a mete mfasoo na əbenya? 26 Na dees n’ani bēwu me anwanwasem a əte seeyi fa ne ho yi?” Yei ne me nsem̄ ho no, əno nso, da a me, Kristo enti, əpēe se əhu no. 10 Asomafoō no firii wōn bēba wō me ne Agya no ne abəfoō kronkron no akwantuo mu baee no, wōbōo nsem̄ a əsisi hō animuonyam mu no, m’ani bēwu ne ho. 27 “Na nyinaa ho amanee kyerees Yesu. Yei akyi, Yesu mereka akyere mo se, mo a mogyina ha yi mu bi ne wōn twee wōn ho kōo baabi a əben Betsaida. wō hō a wōrenwu kōsi se wōbehunu Onyankopōn 11 Nnipakuo no hunuu dees Yesu ne n’asomafoō Ahennie no.” 28 Yesu kaa ne nsem̄ yi wīee no wō no, wōtii wōn ma əgyee wōn few so, kaa no, əbeyē nnawətwe akyi, əne Petro, Yohane Onyankopōn Ahennie ho asem̄ kyerees wōn, saa ne Yakobo kōo bēpo bi so se worekobō mpaeē. ayarefoō yadee. 12 Anim rebiribiri no, dumienū 29 Na Yesu gu so rebo mpaeē no, n’animdua no baa ne nkyen beka kyerees no se, “Ka kyerees sesaees, na n’atadees nso hyerenees. 30 Preko pe, nnipa no na wōnkōo nkuro ne nkuraa a atwa nnipa baanu a eyē Mose ne Elia ne no békasaees. yēn ho ahyia yi mu nkōpe dees wōbedi ne dees 31 Saa nnipa baanu yi bēpuee hō animuonyam wōbeda əfiri se, baabi a yewō yi ye esere so.” mu kaa ne wuo a əbēwu wō Yerusalem no ho 13 Yesu ka kyerees wōn se, “Mo ara momma asem̄ kyerees no. 32 Saa əbere no na Petro ne wōn biribi nni.” Wōbuua no se, “Yewō burodo nnipa a wōka ne ho no adeda hatehatee na enum ne mpataa mmienu pe. Eno enti, gye se wōnyanenyanee a wōn ani so tetee wōn no, yēkōtō aduane bre wōn nyinaa.” 14 Na nnipa wōhunu Yesu se əwō n’animuonyam mu ne bēyē mpemnum na wōahyia wō hō. Yesu ka nnipa baanu bi a wōka ne ho. 33 Na əbaa se kyerees n’asuafoō no se, “Monhwē na nnipa no nnipa no refiri Yesu nkyen akō no, Petro ka ntenatena ase aduonum aduonum.” 15 Wōyēes kyerees Yesu se, “Awurade, eyē se yēn nso yewō sedee Yesu kaeē no. 16 Afei, Yesu faa burodo ha bi. Ma yēmmō aseee mmiensa; wo dees baako, enum no ne mpataa mmienu no na əhwēs soro, Mose dees baako na Elia nso dees baako.” Na hyiraa so, bubuu mu de maa n’asuafoō no se Petro nnim asem̄ a əreka no. 34 Əgu so rekasa wōnkyē mma nnipa no. 17 Obiara didi meeē. no, omununkum békataa wōn so ma wōsuroeē. Afei, asuafoō no boaboa dees wōdi ma əkāeē 35 Na nne bi firi omununkum no mu kaa se, “Yei no ano no, eyēe nkentem̄ma dumienū. 18 Edā ne me Ba a mayi no. Montie no!” 36 Kasa yi akyi bi Yesu niko ara kohyēe baabi bōo mpaeē. Yei no, wohunuū se aka Yesu niko ara na əgyina ho. akyi no, əbisaa n’asuafoō no se, “Nnipa ka se Na mmerē no mu, waanka dees wōhunuic no mene hwan?” 19 Wōbuua no se, “Ebinom ka se, ankyere obiara. 37 Adees kyeeē a wōsiane firii woyē Yohane Osubōni, ebinom nso ka se Elia, bēpo no so baee no, nnipakuo bi bēhyiaa Yesu. na afoforō nso se, woyē tete adiyifoo no baako 38 Ḍbarima bi firi nnipakuo no mu teaam se, a wasōre afiri awufoō mu aba.” 20 Yesu bisaa “Əkyerəkyerefoō, mesrē wo, bra bēhwē me ba a wōn se, “Na mo nso mose mene hwan?” Petro medi no ba koro ma me; 39 se honhommōne ba buua no se, “Wone Kristo, dees Onyankopōn ne so a, amonom, oteaam, ətwa hwe, əsensene, asoma no no.” 21 Yesu bōo wōn ano se wōnnka n’ano pu ahuro, na əbu fa so, na əkyē ansa na nkyere obiara. 22 Ətoaa so se, “Ese se Kristo no afiri ne so. 40 Na mesrēe w’asuafoō no se wōntu

honhommōne no, nanso wōantumi.” 41 Yesu kyereē no se, “Ma wōn a wōte ase na wōawu wō kaa se, “Ao! Mo a monni gyidie, mentena mo honhom mu no nyē saa nnwuma no, na wo dee, nkyēn na mennya mo ho boasetō nkosi da bēn!” kōka Onyankopon Ahennie no ho asem kyereē Afei, ḥdanee n’ani ka kyereē ḥbarima no se, amanaman nyinaa.” 61 Na ḥfoforō nso kaa se, “Fa wo ba no bra ha.” 42 Ḫde abōfra no reba “Awurade, medi w’akyi; nanso ma me kwan na no, honhommōne no twaa no hwēe fam ma me ne m’abusuafoo nkodi nkra ansa.” 62 Nanso, ḥsensenee. Nanso, Yesu teateaa honhommōne Yesu ka kyereē no se, “Obiara a ḥbema n’adwene no maa abōfra no ho yēe no den na ode no maa ayē no ntanta wo dwumadié bi a mede ahye ne n’agya. 43 Onyankopon tumi ne ne keseye a edaa adi wo honhommōne no tu mu no maa nnipa no ho dwirii wōn. Na woredwennwene dee asi yi ho no, Yesu ka kyereē n’asuafoo no se, 44 “Montie asem a merebēka yi yie. Wōrebeyi Onipa Ba no de no ahye wōn a wōwō tumi no nsa.” 45 Dee ḥkaeet yi na eyē ahintasem enti, asuafoo no ante aseē. Nanso, na wōsuro se wōbēbisa no aseē. 46 Asuafoo no gyee akyinnyēe a ḫfa wōn mu dee ḥbēye kese Onyankopon Ahennie mu no ho. 47 Na Yesu hunuu wōn adwene no, ḥsāo abōfra bi mu de no begyinaa ne nkyēn pēe, 48 na ḥka kyereē wōn se, “Obiara a ḥbēye saa abōfra yi wo me din mu no, gye me; na dee ḥgye me no nso, gye dee ḥsoma me no. Dee ḥye aketewa wō mo nyinaa mu no, ono ne ḥkēsee.” 49 Yohane nso ka kyereē no se, “Awurade, yēhunuu obi a ḥnka yen ho se ḥde wo din tu ahonhommōne enti yēbraa no.” 50 Yesu ka kyereē no se, “Ense se anka mobra no, efiri se, dee ḥntia mo no, na ḥwō mo afa.” 51 Na ḥberē a ḥse se Yesu sane ko ḥsoro no reben no, ḥsii ne bo se ḥbēka Yerusalem. 52 Ansa na ḥrebēka no, ḥsoma nnipa bi dī ḥkan kō Samaria akuraa bi ase se wōnkōsiesie baabi mma no. 53 Nanso, Samariafoo no annye Yesu, efiri se, wōhunuu se na ḥrekō Yerusalem. 54 Asuafoo no tee dee aba no, Yakobo ne Yohane bisaa Yesu se, “Awurade, wope se yēma ogya firi ḥsoro behye wōn pasaa anaa?” 55 Yesu danee n’ani kyereē wōn kaa wōn anim, 56 na wofirii hō kō akuraa foforō bi ase. 57 ḥberē a woreko no, ḥbarima bi baa Yesu nkyēn bēka kyereē no se, “Baabiara a wōbēka no, medi w’akyi.” 58 Yesu buaa no se, “Sakraman wō abōn, ewiem nnomaa nso wo mpirebuo, nanso me, Onipa Ba no dee, menni baabi a mede me tiri to!” 59 Yesu ka kyereē ḥbarima foforō bi nso se, “Bēdi m’akyiri.” Nanso, ḥbarima no kaa se, “Awurade, ma me ḥkwan na menkōsie m’agya ansa.” 60 Yesu ka

10 Yei akyi, Yesu yii n’akyidifoo no mu aduōson somaa wōn baanu baanu kō nkuro ne nkuraa a akyire no ḥbēka hō no so. 2 Ḫka kyereē wōn se, “Otwa adwuma no dōoso, nanso adwumayefoo no sua. Enti, monsre adwumawura no na ḥmma adwumayefoo bebree mmra ne twa adwuma no mu. 3 Monkō, na meresoma mo se nnwan aksō mpataku mu. 4 Mommfa sika, akwantubōtō anaa mpaboa; na monnkyea obiara nso a mobehyia no wo ḥkwan so. 5 “Se mokō efie biara mu a, monni ḥkan nkyea efie hōfoo no se, ‘Asomdwōee nka mol’ 6 Na se asomdwōee ba bi wō hō a, mo asomdwōee beba ne so; na se obi a ḥte saa nni hō a, mo asomdwōee besane aba mo nkyen. 7 Efie biara a mokō mu no, momma ḥhō nyē mo atenae; aduane biara a wōde bēma mo no, monni, efiri se ḥse se odwumayefoo biara nya n’adwumayefoo so akatua; monnni atutena wō afie mu. 8 “Na se mokō kuro biara mu na wōgye mo few so a, aduane biara a wōde bēma mo no, monni. 9 Monsa kuro no mu ayarefoo yadee, na monka nkyere ḥhōfoo nyinaa se, ‘Onyankopon Ahennie no aben mo.’ 10 Nanso, se mokō kuro biara mu na wōannyē mo few so a, monkō ne mmōntene so nkōpae mu nka se, 11 ‘Mo kurom ha mfturo a ḥwō yen nan ase mpo, yereporoporo agu, de atia mo; na mmom monhunu pefee se, Onyankopon Ahennie no aben.’ 12 Mereka akyere mo se, saa kuro no, asem a ḥbēto wōn Atemmuo da no besene dee ḥtoo Sodom no. 13 “Korasin, due! Betsaida, due! Anwanwadee a meyēe wō mo mu no, se meyēe wō Tiro ne Sidon a, anka ḥhōfoo no de awerēhoo ne ahonuo asakyera wōn adwene dada. 14 Atemmuo da no, asem a ḥbēto wōn no besene dee ḥbēto Tiro ne Sidon. 15 Na wo Kapernaum, wope se woma wo ho so,

nanso wobebre wo ase de wo aka asaman. (Hadès g86) 16 "Obiara a otie mo no tie me, na dee owo mo no po me, na dee owo me no nso po des osomaa me no." 17 Aduoson no sane de anigye baes bebo amanee se, "Awurade, wo din enti, ahonhommone mpo abre won ho ase ama yen." 18 Na oka kyere won se, "Mehunuu se obonsam rete afiri osoro se anyinam abchwe fam. 19 Mama mo tumi ne ahooeden a mode betiatia awo ne anyanyankyeré ne etamfoo no tumi biara a owo so, na biribiara nso rentumi mo. 20 Nanso mommma mo ani nnye se ahonhommone bre won ho ase ma mo, na mmom, momma mo ani nnye se waaatwera mo din wo osoro." 21 Saa ebere no ara mu, Yesu de Honhom Kronkron mu anigye bao mpae se, "Agya, osoro ne asasewura, meda wo ase se wode saa nneema yi ahinta won a wosusu se woye anyansafo, na mmom woada nokore no adi akyere won a wode ahobreasee gye wo di se mmofra no. Nanso, Agya, wo pe mu na woma ebaa saa. 22 "M'agya de nneema nyinaa ahye me nsa; na obiara nnim Oba no, gye Agya no. Saa ara nso na obiara nnim Agya no, gye Oba no ne won a Oba no beda Agya no adi akyere won no." 23 Ekaa one n'asuafoo no, oka kyere won se, "Nhyira ne aniwa a ehunu dee mohunu! 24 Efiri se, adiyifoo ne ahene pii pe se anka wohunu dee mohunu yi na wote dee mote yi, nanso woanhunu na woante." 25 Mmaranimfoo bi pe se oso Yesu hwe enti obisaa no se, "Okyerkyerfо, menyе den na manya nkwa a enni awieee?" (aiōnios g166)

26 Yesu nso bisaa no se, “Edeeñ na woatwerë wo Mose mmara no mu? Na wote aseñ sen?” 27 ðbuua no se, “Mmara no ka se, ‘Fa w’akoma, ne wo kra, ne w’ahooden, ne w’adwene nyinaa dø Awurade, wo Onyankopøn, na dø wo yønko se wo ho!” 28 Yesu ka kyereñ no se, “Woabua no yie. Yø yeinom na wobønya nkwa.” 29 Nanso, ðbarima no pøe se økyere se ñodi mmara no nyinaa so enti, ðbisaa Yesu se, “Hwan ne me yønko?” 30 Yesu nso maa no mfatoho bi se, “Eda bi na ðbarima bi retu ekwan firi Yerusalem akø Yeriko. Na ñoram ekwan so no, ñoktoø akwanmukaføo mu na wøgyee ne ho nneema nyinaa, hwee no, pirapiraa no ma ñtoø baha, gyaa no too kwankyen kœe. 31 Ankyere biara,

Yudani əsəfօo bi bəpuee ne so, nanso əmane faa nkyen koe. 32 Saa ara nso na Lewini bi nso bəpuee ne so mane faa nkyen. 33 Ankyere biara na Samariani bi nso bəpuee ho. Əhunu no no, əyee no mməbə. 34 Əkəkotoo ne nkyen, nohoroo n'apirakuro no anim, de aduro guguu mu, kyekyereee. Afei, əmaa no so de no tenaa n'afunumu so dii aboa no nkyen de no kəə ahəhobea bi hwəe no anadwo mu no nyinaa. 35 Adee kyee no, əgyaa ahəhobea sohwefoo no sika a əbeso no hwə se əmfa nhwə no. Əsanee nyee no bo se, ‘Eka foforo biara a wobəbə wə ne no no, meba abetua.’ 36 “Afei, saa nnipa baasa yi mu hwan na əyee ne yənko?” 37 Mmaranimfooo no buaa se, “Dee əhunu opirafoo no mməbə no.” Yesu ka kyerees no se, “Wo nso, kə na koye saa ara.” 38 Əbaa se Yesu ne n'asuafoo reko Yerusalem no, wokoduruu akuraa bi ase. Wəduruu ho no, obaa bi a wəfre no Marta de no kəə ne fie. 39 Marta nuabaa bi a wofre no Maria tenaa fam wo Yesu nkyen tiee no. 40 Saa əberə ho, Marta a n'ani abere reye aduane no baa Yesu nkyen beka kyerees no se, “Awurade, maye adwuma abre enti ka kyere Maria na əmmeso me mu.” 41 Awurade buaa no se, “Marta, Marta, wodwennwene ha wo ho wə nneemə pii ho. 42 Adee baako pe na ehia; eno na Maria afa no; na wörennye mfiri ne nsam.”

11 Eda bi, na Yesu rebə mpaes wō baabi.
 Dwiees no, n'asuafoo no mu baako ka
kyerεε no se, "Awurade, kyere yen mpaebə,
sedeey Yohane kyerεε n'asuafoo mpaebə no." 2
Oka kyerεε won se, "Se morebo mpaes a, monka
se, "Agya, wo din ho nte, w'ahennie mmra. 3
Ma yen yen daa aduane εmne. 4 Fa yen bɔne
kye yen sedeey yede won a wɔfom yen no bɔne
kye won no. Na mma yenkə səhwε mu." 5 Yesu
pisaa won se, "Mo mu hwan na əbekə ne yonko
no dasuo mu akəka akyerε no se, 'Me nua, fem
me aduane kakra, 6 εfiri se, əhəhoo bi abefu
me mu, na menni aduane biara a mede bema
no,' 7 na obema no mmuaes afiri ne dan mu se,
Nha me! Mato me εpono mu ne me mma ada.
Merentumi nsore mma wo biribiara.' 8 Mereka
akyerε mo se, na ade asa no enti, jye ne yonko
koraa mpo a, ərensore. Nanso, εsiane se əkoo

so sree no no enti, ebema wasore ama no dee kofa ahonhommone afoforo nson a woye den ehia no no nyinaa. 9 “Eno enti mereka akyere kyen no ba ma won nyinaa betena ho. Yei ma mo se; Mommisa, na wobema mo; monhwehwé onipa no see koraa sene sedee anka na ote na mobehunu; mompem na wobebue mo. 10 kane no.” 27 Yesu gu so rekasa no, obaa bi firi Na obiara a obisa no, woma no; na obiara a nnipakuo no mu kaa se, “Nhyira nka yafunu a ohwehwé no, ohunu; na dee opem no, wobue ewoo wo ne nufoa a wonumuu ano!” 28 Yesu no. 11 “Agya ben na owo mo mu na ne ba bisa ka kyere se, “Ewom dee, nanso nhyira ne no burodo a obema no ebo, 12 anaase obisa no won a wote Onyankopon asem na wodi so.” 29 apataa a, obema no owo, anaase obisa nkosua Nnipa no kyeree Yesu so no, aka kyere se won obema no nyanyankyeré? 13 Na se mo a moye se, “Nnemma yi ye nneboneyefoo. Wohwehwé nneboneyefoo mpo nim sedee moma mo mma nsenkyerennet bi ahunu nanso worenhunu nnepa a, ebeyé den na mo Agya a owo osoro no nsenkyerennet biara se Yona nsenkyerennet remfa Honhom Kronkron no mma won a wobisa no. 30 Na sedee Yona yees no yee nsenkyerennet no no!” 14 Ebere bi Yesu tuu honhommone bi a maa Ninewefoo a, saa ara na Kristo nso beye eyé mumu firii onipa bi mu. Honhommone no tu nsenkyerennet ama nnemma yi. 31 Atemmuo firii ne mu no, okasae ma eyee nnipa a na wowa da no, Seba Ohemmaa besore atia oman yi, efiri ho no nyinaa ahodwirie. 15 Nanso, ebinom kaa se, ofiri asase ano nohoa betiee Salomo nyansa se, “Onam ahonhommone panin Beelsebul tumi nsem. Nanso, dee ose Salomo no wo ha. 32 so na etu ahonhommone.” 16 Afoforo nso pree Atemmuo da no, Nineve mmarima besore atia se woso no hwe enti, woka kyere se, onye nnemma yi na wocabu mo fo efiri se, ebere a nsenkyerennet bi a efiri oso nkyere won. 17 Yona kaa asempra no, wounu won ho. Nanso, dee Nanso, ohunuu won adwene maa won mmuae ose Yona wo ha. 33 “Obiara nso kanea mfa se, “Kuro biara a emu akyekye no dane amamfo. nsie, na mmom, ode si petee mu na ahyeren Saa ara nso na efie biara a emu kyekye no guo. ama won a woba mu no nyinaa. 34 W’ani ye 18 Na se obonsam nso ko tia ne ho a, ebeyé den na wo onipadua kanea. Eno enti, se w’ani ye a, n’ahennie agyina? Dees enti a mereka saa asem yi na wo onipadua nso ye hann. Nanso, se enye ne se, mose menam Beelsebul tumi so na metu a, ema wo onipadua no dane sum tumm. 35 ahonhommone. 19 Na se menam Beelsebul tumi Enti hwe yie na hann a ewo wo mu no annane so na metu ahonhommone a, hwan so na mo sum. 36 Se wo onipadua ye hann a esum nni nkurofоo nam tu ahonhommone? Saa na etee fa baabiara a, onipadua no behyeren sedee de a, mo nkurofоo no ara na wobebu mo aten. kanea hyerен gu wo so.” 37 Yesu kasa wiees 20 Nanso, se menam Onyankopon tumi so na etu no, Farisini bi hyiaa no adidie enti oksee se honhommone de a, na ekyere se Onyankopon one no rekodidi. 38 Farisini no hunuu se Yesu Ahennie no aba mo so. 21 “Se ohoedenfo de anhohoro ne nsa ansa sedee won amannee akodee wen ne fie a, obiara rentumi nkowia kyere ansa na oredidi no, eyee no nwawana. 39 n’agypadee; 22 nanso, se dee ne ho ye den na Yesu hunuu Farisini no adwene ka kyere se no owo akodee pa sene no ko ne so a, odi ne so se, “Mo Farisifoo dee, mohohoro nkukuo ne nkonim, gye n’akodee a ode ne ho too so no, nwawaa ho, nanso efi, anibere se nnebone sesa n’agypadee no nyinaa ko. 23 “Obiara a ahye mo ma ta! 40 Adwenemherefoo! Enye dee onni m’afa no tia me, na dee one me mmoaboa oyee akyire no ara na oyee emu nso? 41 Monye ano no, hwete mu. 24 “Se wotu honhommone ahiafоo adoe na biribiara ho bete ama mo. 42 firi onipa bi mu a, ekyinkyini hwehwé homebea, “Mo Farisifoo, monnue! Moma mo nnobae se nanso, ennya bi. Na se wannya homebea a, ntotosoo dudu, nanso mototo adeteneneye ne oka se, ‘Mesane akо onipa a mifirii ne mu odo a mode do Onyankopon no ase. Se moko bae no mu bio.’ 25 Na se osane ko onipa no hyiadan mu a, mpanin tenabere na mope. Saa mu a, obehunu se etho te a efi biara nni mu ara nso na se moko badwa mu a, mope se nnipa na biribiara ye perepere. 26 Afei, osane n’akyi hunu mo kyea mo. 43 “Mo Farisifoo, monnue! Se

moko hyiadan mu a, mpanin tenabere na mope. monnsuro, Efiri se, mosom bo sene akasanoma 44 “Monnue! Efiri se, mote se adamena a eso dodo biara. 8 “Na mereka akyere mo se, obiara asram na nnipa nante so a wonnim se wɔnam a əbebo me din wɔ nnipa anim no, Kristo no adamena so.” 45 Mmaranimfo o no mu baako ka nso bεbε ne din wɔ Onyankopon abεfoo anim. kyere se, “Okyerekyerεfø, se woka saa a na 9 Na dee əbepera me nnipa anim no, me nso woakasa atia yen nso.” 46 Yesu buaa no se, “Mo mepa no, Onyankopon abεfoo anim. 10 Obiara a mmaranimfo o nso, monnue! Mohye mmara a əbekasa atia Kristo no, wɔde bεkyε no. Nanso εyε den ma nnipa, nanso mo dee, monni so se dee əbekasa atia Honhom Kronkron no dee, sedee εse. 47 “Monnuel Efiri se, moatoto adiyifoo wɔremfa nkyε no da. 11 “Se wɔde mo ba mpanin a mo ankasa anaa mo agyanom kumm wɔn no anim wɔ hyia adan mu a, monnnwennwene nna so. 48 Mo nneyεe yi di adanee se mopene nsem a mobεka anaase dee mode bεyi mo ho dee mo agyanom yεε no so. N'asekyere ne se, ano no ho, 12 Efiri se, saa εbers no ara mu mo agyanom kunkumm adiyifoo no na mo nso Honhom Kronkron no bεkyere mo dee εse se mototoo wɔn nna so maa wɔn. 49 Yei ne dee moka.” 13 Obi firi nnipa no mu ka kyere Yesu Onyankopon aka afa mo ho: ‘Mesoma adiyifoo se, “Okyerekyerεfø, ka kyere me nua na one ne asomafo o aba mo nkyεn na mobεkunkum me nkyε agyapadeε a yen agya de agya yen no bi na moataa wɔn a aka no.’ 50 Mereka akyere mu.” 14 Yesu buaa no se, “Damfo, hwan na ɔyεε mo se, adiyifoo no mogya a wɔka gu firi ewiase me mo so ətemmufo o ne əsennifo o?” 15 Ətoaa ahyeasε no, 51 Efiri Habel kum so kosi Sakaria, so se, “Monhwε mo ho yie wo adifudepe ho, a wɔkumm no wɔ afεrebukyia ne kronkronbea Efiri se, onipa nkwa nnyina n'ahonya dodo a ntam hɔ no so, wɔbεbisa elo asem afiri mo ɔwɔ so.” 16 Afei, əbuu wɔn be yi se, “Ədefo o bi nkyεn. 52 “Mo, mmaranimfo o, monnue! Mode wɔ hɔ a na ɔwɔ asase pa a εmaa no nnabaεε nokore hinta mo nkurεfø. Mo ankasa monni pii. 17 Esiane se na ne nnabaεε no nkɔ pata a so, na mommma wɔn a wɔpε se wɔdi so no wabε no so enti, εyεε no dadwene ma əbisaa kwan mma wonni so.” 53 Efiri Farisini no efie ne ho se, ‘Mennyaa baabi a mede me nnabaεε hɔ a ərekɔ no, mmaranimfo o ne Farisifoo no dii bebrebe yi begu yi, menyε no dεn?’ 18 “Afei, n'akyi de nsemmissa dwanee ne ho, 54 pεe se əkaa se, ‘Monim dee mεyε. Mεbubu m'apata yi əka biribi a wɔbegyina so anya no akyere no.

12 Nnipa mpempem kyeree so a wɔnnya
baabi ntu wɔn nan nsi mpo no, Yesu ka kyere n'asuafø no kane se, “Monhwε mo ho so yie wɔ Farisifoo nyaatwom a ete se mmoreka no ho. 2 Biribiara a wɔyε no kokoam no beda adi na dee ahinta no nso bεpue. 3 Enti, dee moaka wɔ sum mu no, wɔbεte wɔ hann mu. Na dee moaka no asomusem wɔ adan mu no, wɔbεbε no dawuro. 4 “Me nnamfonom, mereka akyere mo se, monnsuro wɔn a wokum onipadua na eno akyi wɔntumi nyε hwee bio no. 5 Na mεkyere mo dee εse se mosuro no. Monsuro dee wakum onipadua no awie no, ɔwɔ tumi se ətɔ twene amanehunu kurom. Mereti mu akyere mo se, yei na monsuro no. (**Geenna g1067**) 6 Wɔntum akasanoma enum nnye sika bi pε? Nanso, Onyankopon were remfi wɔn mu baako po da. 7 Mo tirinwi mpo, wɔakan ne nyinaa. Enti,

ma w'ani nnye na didi, na nom Efiri se, wɔwo nneεma pa pii a εbεsø wo mfees bebree!” 20 “Nanso, Onyankopon ka kyere se, ‘Okwasea! Anadwo yi, wɔbegye wo kra afiri wo nsam, na hwan na nneεma bebree a woape agu hɔ yi, wode begya no?’ 21 “Eno enti, saa ara na obiara a əbeboabo a gyapadeε ano de ne ho ato so no nyε ədefo o Onyankopon anim ne no.” 22 Yesu ka kyere n'asuafø no se, “Monnnwennwene dee mobedi anaa dee mobεfira ho. 23 Okra som bo sene aduane na onipadua nso som bo sene ntoma. 24 Monhwε kwaakwaadabi, wonnua aba enna wɔntwa. Saa ara nso na wɔnni pata a wode wɔn nnabaεε sie so, nanso Onyankopon ma wɔn aduane di. Monsom bo nsene wɔn anaa? 25 Mo mu hwan na adwene a ədwεn no betumi ato ne nkwa nna so simasin? 26 Na se montumi nyε ade ketewaa a ete sei mpo a,

aden na modwennwene nneemaa akese ho? 27 ba a, obetwe n'aso denden na wabu no se obi a "Monhwe sedee sukooko nyini. Wonye adwuma, ennye Onyankopon nni. 47 "Osomfooo a onim dee enna wonnwono ntoma mfira. Nanso, Salomo ne wura pe, na wanye ne wura no apedee no ahonya nyinaa mu, na onni ntoma a eyee fe se saa wobebø no mmaa pii. 48 Na osomfooo a onnim dee nhwiren no mu baako mpo. 28 Mo a mo gyidie ne wura pe na enti eyee dee ne wura mpe no, hinhim, se Onyankopon siesie wiram nhwiren wobebø no mmaa kakraa bi. Na obiara a woama a efifiri enne na okyena awu no ho ma eyee fe no pii no, wobebisa pii afiri ne nkyen; na dee a, aden enti na orensesie mo nso mo ho mma wode bebree ahye ne nsa no, obebu bebree ho enye fe. 29 Saa ara nso na monnnwennwene nkonta." 49 "Maba se merebessø ogya wo asase dee mobedi anaa dee mobenom ho. 30 Saa so na se aso dada a, na dee merehwehwæ ara ne nneemaa yi na ewiase amanaman pere hwehwæ, no. 50 Asubo bi wo ho a wode bøø me a, ede nanso mo dee, mo agya nim se yeinom nyinaa me bøø amanehunu mu, na merennyahotø ho hia mo. 31 Enti, monhwehwæ Onyankopon gye se woabø me saa asu no ansa. 51 Mosusu Ahennie kane na øde yeinom nyinaa bema mo. se mebaees se mede asomdwoee reba asase yi 32 "Ekuo ketewa, monnsuro, efiri se, eyee mo so? Dabi! Enye asomdwoee na mede bæes na agya no pe se øde ahennie no bema mo. 33 mmom mpaapaemu. 52 Efiri enne, mpaapaemu Montontøn mo ahodee na monkøye ahiaføo adee. beba afie mu, baasa beba m'afa na baanu atia Yei bema mo agyapadee a ewø osoro no aye me anaase baanu beba m'afa na baasa atia me. pii. Monhyehye mo agyapadee wo osoro, dee 53 Agya ne ne babarima renye adwene, obabaa owiføo ntumi nkøwia na ntøferø ntumi nkøwe. ne ne maame renye adwene, ase ne ase adwene 34 Na dee w'agyapadee wo no, ethø na w'akoma renhyia." 54 Na øka kyere nnipaku no nso se, nso wo." 35 "Monnyina pintinn na momma "Se mohunu se osuo amuna wo atøes a, ntøm mo nkanea nhyerø, 36 na monye se wøn a ara, moka se, 'Osuo beto!' Na osuo to ampa. 55 wøretwen wøn wura a øko ayeforøhyia ase a, se Saa ara nso na se mohunu se mframa bo firi øba na øbo epono mu pe a, wobebue no ntøm anafoo reba a, moka se, 'Ahuhuro beba!' Na øba no. 37 Wøn a wøn wura no ba a øbeba abeto mu ampa. 56 Mo nyaatwomfooo! Motumi kyere wøn se wøretwen no no ani begye. Obeto wøn ewiem nsakrae ase, nanso nneemaa a enne yi epono na øno ankasa asom wøn. 38 Se øba dasuo atwa mo ho ahyyia, ne dee øbo mo køko no dee, mu anaa ahemadakyé mpo a, asomfooo a øbeba monhunu. 57 "Aden enti na monim dee eyee na abeto wøn se wørewen no no ani begye. 39 Esø monye? 58 Se wode obi ka a, bo mmøden køhunu se mohunu se, se efiewura nim ebere a owiføo no na wone no nka ho asøm na wamfa wo ankø beba a, anka øbewen na owiføo no annya ne ho asønniie amma øtemmufooo amfa wo anto afiase. ekwan ammøbo no korøno. 40 Enti, monsiesie 59 Se woanye no saa a, obema woatua ka a wode mo ho ntwen Onipa Ba no ba a øbeba no, efiri no no nyinaa ansa na wagyaa wo." se, monnim ebere ko a øbeba." 41 Petro bisaa Yesu se, "Awurade, worebu be yi akyere yen nko ara anaase obiara?" 42 Yesu buaa no se, "Merekasa akyere osomfooo nokwaføo nyansafoo biara a ne wura de ne efie sohwe behye ne nsa na wahwe ama obiara aduanø wo ne bere mu. 43 Nhyira ne osomfooo a ne wura no beba abeto no se waye n'adwuma pøreøere. 44 Nokorem, øde n'agyapadee nyinaa behye ne nsa. 45 Na se øba se saa osomfooo yi nso ka se, 'Me wura nnya mmae' na eno enti, øhwe asomfooo a aka no, na ødidi, nom nsa bo a, 46 ne wura no beba da a n'ani nna so se øbeba. Na se ne wura no

13 Saa ebere no ara mu, nnipa bi beka kyere se, Pilato akum Galileaføoo bi a wørebø afodee ama Onyankopon, de wøn mogya fraa aførebø no. 2 Yesu buaa wøn se, "Mogyø di se saa Galileaføoo no ye nnebøneyeføoo sene wøn a aka no nyinaa enti na wokumm wøn no? 3 Dabi, se mo nso moanu mo ho a, wøbekunkum mo saa ara. 4 Anaase mosusu se nnipa dunwøtwe a Siloa abantenten no bu guu won so, kumm wøn no ye nnebøneyeføoo sene nnipa a na wote Yerusalem no? 5 Dabi, mo nso moanu mo ho a, mobewuuwu saa ara." 6 Afei, Yesu buu

won be yi se, “Obarima bi duaa borodoma wo efiri se, nnipa pii bepere se wobewura mu, ne turo mu. Eda bi ekao turo no mu ho se nanso worentumi. 25 Se eba se efewura no orekote eso aba no bi nanso wannya bi. 7 Enso ato epono no mu a, mobeba abegyina akyire akyi, ofree turo no sohwefoo no ka kyere se abo mu, aka se, ‘Owura, yesre wo, bue yen.’ se, ‘Mfee mmiensa ni, ebere biara a meba se “Na ono nso abisa mo se, ‘Mofiri he? Mennim merebete borodoma no bi no, mennya bi. Aden mo?” 26 “Na mo nso moaka akyere no se, ‘Yene enti na eresee kwa yi? Twa twene.’ 8 “Turo no wo too nsa didii na wokyerekyere se wobewura no sohwefoo no sree se, ‘Me wura, ma ensi ho mmorono so.’ 27 “Na efewura no nsobebisa afee yi nso na mengugu ase sumina nhwe 9 se mo bio se, ‘Mofiri he? Mennim mo. Momfiri ebia, ebeso aba bi anaa, na se antumi anso a, m’ani so nkø, mo nnebøneyefoo!’ 28 “Na se ennee metwa atwene.” 10 Homeda bi a Yesu mohunu Abraham, Isak, Yakob ne nkømhyefoo rekyerkyere wo hyiadan mu no, 11 na obaa no nyinaa se wøwo Onyankopøn Ahennie no bi wo ho a honhommmøne mu yadee bi akyere mu na montumi nkø ho bi a, mode mo nsa begu no mfee dunwøtwe ama ne mu akoa a ontumi mo ti atwa agyaadwoa. 29 Nnipa firi apuee se ntene ne mu koraa. 12 Yesu hunuu no no, ofree atæe behyia wo Onyankopøn Ahennie no mu no firii nnipa no mu ka kyere se, “Obaa, wo ato nsa adidi. 30 Na monkae se akyikafo bi wo ho nyø wo den.” 13 Ode ne nsa guu ne so, na ho a, wøbedi økan, na adikanfoo bi nso wo ho a, amonom ho ara øtumi tenee ne mu. Na obaa no wøbeka akyi.” 31 Saa ebere no ara mu Farisifo yii Onyankopøn aye. 14 Hyiadan no so panin bi baa Yesu nkyen beka kyere se, “Firi ha a øhunuu obaa no ayaresa no de abufuo kaa kø, efiri se, Herode rehwehwe wo akum wo.” se, “Nnansi na ese se mode ye adwuma a saa 32 Yesu ka kyere won se, “Monkøka nkyere nna no mu na ese se moba ma wøsa mo yadee, sakraman no se, ‘metu ahonhommmøne, na masa na enyø homeda.’ 15 Na Awurade buaa no se, nyarewa enne ne økyena na ne nnansi so no, “Nyaatwomfoo! Mo mu hwan na onsanee ne meduru Yerusalem.’ 33 Nanso, ese se menante nantwie anaa n’afunumu na onka no nkønom enne ne økyena ne n’adekyee, na etwa ara nsuo homeda? 16 Aden enti na Abraham aseni na etwa se odiyifoo bewu wo Yerusalem! 34 yi a obonsam afa no dommum mfee dunwøtwe “Yerusalem, Yerusalem, wo a wokum adiyifoo ni no, ense se mesa no yadee homeda?” 17 na wosi won a wøsoma won wo nkyen no abo! Økaa saa no, won a na wøne n’adwene nhylia Mpøn ahe ni a mepe se meboaboa wo mma no nyinaa ani wui. Nnipa no nso a na wøwo ano se akokøbaatan boaboa ne mma ano ne hyiadan no mu nyinaa ani gyee n’awanwadee ntaban ase, nanso moampene so. 35 Na mo ahodoo a øyee no nyinaa ho. 18 Afei, Yesu hyee afie bedane afituo na morenhunu me kosi se ase kyerekyere won Onyankopøn Ahennie mobeka se, ‘Nhylia ne dee onam Awurade din no ho asem, na obisaa won se, “Onyankopøn mu reba no!”

Ahennie no te sen? Na edeen na memfa nto ho nkyerekyere asee? 19 Onyankopøn Ahennie no te se onyina aba ketewa bi a obi dua wo n’afuo mu na enyini yee dutan kese se ewiem nnomaa kønwono won mpirebuo wo so.” 20 Obisaa bio se, “Edeen bio na memfa ntoto ho nkyere asee? 21 Ete se mmoreka bi a burodotofoo de foto mmore ma etu.” 22 Ebere a Yesu reko Yerusalem no, økyerekyere wo nkuro so ne nkuraa ase ansa na øreduru ho. 23 Ne nkyerekyere no mu no, obi bisaa no se, “Awurade, nnipa kakra bi na wobegye won nkwa anaa?” Obuaa no se, 24 “Mompere nhylene epono teateaa no mu,

14 Homeda bi, Farisini panin bi too nsa free Yesu adidi. Adidie no ase ho no, na won a wøahyia no nyinaa rehwø dee Yesu beye. 2 Na obarima bi wo ho a øyare ahonhono. 3 Yesu bisaa Farisifo no ne mmaramimfoo a na wøwo ho no se, “Mmara ma ho kwan se wøsa yadee homeda anaa?” 4 Wøammua no. Enti, Yesu soø øyarefoo no mu saa no yadee, gyaa no kwan. 5 Yesu bisaa won a wøahyia ho no nyinaa se, “Mo mu hwan na se n’afunumu to abura mu homeda a ørenyi no da no ara?” 6 Nanso, wøantumi ammuu no. 7 Afei, Yesu hunuu se,

nnipa a wɔfrees wɔn adidi no ase no mu biara nnipa a metoo nsa hyiaa wɔn no mu biara nni pɛe se otena mpanin tenabea no, obuu wɔn be ho a m'aduane yi bi beka n'ano da biara da.” 25 bi se, 8 “Se obi to nsa frɛ wo apontoo ase a, Eda bi a na nkurofoo akuakuo bi di Yesu akyi mpere wo ho nkotena mpanin tenabea, efiri se, no, ɔdanee ne ho ka kyereɛ wɔn se, 26 “Se obi ebia na wato nsa afre onipa titire bi a ɔsene pe se ɔdi m'akyi a, esɛ se ɔdɔ me sene n'awofoo, wo. 9 Se ɛba saa a, dee ɔtoo nsa frɛe wo no betu ne yere, ne mma, ne nuanom ne n'ankasa ho, wo afiri akonnwa a wote so no so de ama dee anye saa a, ɔrentumi nyɛ me suani. 27 Obiara a ɔsene wo no na wode aniwuo akotena akyire ɔdi m'akyi na ɔntumi nnyina amanehunu ano baabi. 10 Enti, se obi hyia wo apontoo ase a, no, rentumi nyɛ me suani. 28 “Mo mu hwan na kotenka akyire baabi na se dee ɔhyiaa wo no ɔpe se ɔsi aban a ɔrentena ase nsese nhwɛ se behunu wo a, waka akyere wo se, ‘Onua, sore na ɔwo sika a ode bɛwie? 29 Anye saa na ɔhye edan kotenka mpanin tenabea.’ 11 Na obiara a ɔma no ase na wantumi anwie a, wɔn a wshunu ne ho so no, wɔbebɛre no ase, na dee ɔbre ne no nyinaa besere no, 30 aka se, ‘Onipa yi hyeɛ ho ase no, wɔbema no so.’ 12 Afei, Yesu ka aseɛ se ɔresi edan, nanso wantumi anwie’. 31 kyereɛ Farisini a ɔtoo nsa frɛe no no se, “Se “Anaase ɔhene bɛn na ɔkura asraafoo ɔpedu woto ɛpono a mfre wo nnamfo, wo nuanom, na orekɔhyia ɔsahene foforɔ a ɔkura asraafoo w'abusuafoɔ ne asikafoo a wo ne wɔn bo fipam ɔpeduonu a, ɔrenkari ne ho nhwɛ ansa na wakɔ nko ara; se woye saa a, wɔn nso bɛto nsa afre akono? 32 Na se ɔhwɛ na ɔrentumi nso a, ansa wo bi na ɛba saa a, na wonyeɛ hwhee. 13 Na koraa na ɔsahene foforɔ no beben no no, stu se woto ɛpono a, hyia ahiafoo, mmubuafoɔ, abofoo kohunu no se, emma wɔnsiesie wɔn mpakte ne anifirafoɔ. 14 Esiane se wɔntumi ntam na asomdwɔee mmra. 33 Eno enti, obiara nyɛ saa bi mma wo no enti, eda a ateneneefoo a wampa ne ho akyi no rentumi nyɛ me suani. besore afiri awufoo mu no, Onyankopon behyira 34 “Nkyene ye de. Na se eyera ne de a, ekwan wo.” 15 Wɔn a wote adidiis no mu baako tee bɛn so na wɔbefa ama aye de bio? 35 Echo nni dee Yesu kaes no, ɔkaa se, “Nyira nka dee mfasoo mma biribiara. Wɔbeto agu. “Dee ɔwo ɔbedidi wɔ Onyankopon Ahennie no mu.” 16 aso a ɔbetie no, ɔntie.”

Yesu buaa no se, “Eda bi ɔbarima bi too ɛpono keseɛ hyiaa nnipa bebree. 17 Adidi bere duruie no, ɔsomaan ne ɔsomfoɔ bi se ɔnkofre wɔn a woahyia wɔn no se wɔmmra. 18 “Nanso, wɔn nyinaa yiyii wɔn ho wɔn ho ano. Dee ɔdi ekan no yii ne ho ano se, ‘Mato asase a ɛnne na esɛ se mekohwɛ enti mesre no se merentumi mma.’ 19 “Na ɔfoforɔ nso yii ne ho ano se, ‘Mato anantwie edu a mede wɔn bɛye m'afuo a ɛnne na esɛ se mekɔsɔ wɔn hwe enti mesre no se merentumi mma.’ 20 “ɔfoforɔ bi nso yii ne ho ano se, ‘Afei na maware, enti merentumi mma.’ 21 “ɔsomfoɔ no sane beboɔ ne wura no amaneɛ no, ɔde abufuo somaa no bio se, ‘Ka wo ho ko mmɔntene so ne mmantam na kofrefre ahiafoo, mmubuafoɔ, anifirafoɔ ne mpakte se wɔmmra.’ 22 “ɔsomfoɔ no kofrefree nnipa no baes, nanso na afa da so wɔ ho ara. 23 “Eno enti, owura no sane somaa no se, ‘Kɔ akwan so ne mfikyire na fre obiara a wobehunu no no se, mato ɛpono, enti wɔmmra. 24 Na merema woate aseɛ se,

15 Eda bi ɔtogyefoo ne nnebɔneyefoo pii baa Yesu nkyen betiee no, 2 Farisifoɔ ne Atwerɛsem no akyerekyerefoo no hunuu yei no, wɔnwiinwii kaa se, “Saa ɔbarima yi gye nnebɔneyefoo sane ne wɔn to nsa didi.” 3 Saa asem a wɔkaes no ma obuu wɔn be bi se, 4 “Mo mu hwan na se ɔwo nnwan ɔha na wɔn mu baako yera a, ɔrennya aduɔkron nkron no hɔ nkɔkyinkyini esere so nhwehwe dee wayera no kɔsi se ɔbehunu no? 5 Na se ɔhunu no a, ɔde no abɔ ne kɔn ho, de anigyeɛ de no aba. 6 Na se ɔduru efie a, wafrefre ne nnamfo ne n'afipamfoɔ nyinaa aka akyere wɔn se, ‘Momma yɛnnye yɛn ani, efiri se, mahunu me odwan a ɔyeraes no.’ 7 Saa ara nso na se ɔdebɔneyefoo baako nu ne ho a, ɔsorofoɔ nyinaa ani gye sene se ateneneefoo aduɔkron nkron wɔ ho a ahonu ho nhia wɔn no. 8 “Anaase ɔbaa bɛn na se ne sika mpɔ edu mu baako yera a, ɔrenso kanea, mprapra ne dan mu, nhwehwe kɔsi se ɔbehunu. 9 Na se ɔhunu a,

ɔremfrēfrē ne nnamfo ne n'afipamfō nyinaa ɔyee n'adwene se ɔrenkō efie hō. N'agya tee saa nka nkycerē wōn se, ‘Momma yen ani nnye, efiri asem yi no, ɔfirii adi baa ne nkyen bekorəkorō se, mahunu me sika mpo a eyeraes no’ 10 Saa no. 29 Ne ba no de awerəhoo buaa no se, ‘Agya, ara nso na se ɔdebəneyeefoo baako nu ne ho masom wo mfee dodo yi nyinaa a dee wobeka a, Onyankopōn abəfōo ani gye ara ne no.’ 11 biara metie, nanso wommaa me odwan ba mpo Yesu sane buu wōn ɔyera ho ebe bi se, ‘Obarima da se menkum na me ne me nnamfonom mfa bi wō hō a na ɔwō mmamarima baanu. 12 nnye yen ani. 30 Nanso, wo ba a ɔkəbō ahohwie Wōn mu akumaa no ka kyerees n'agya no se, no baes yi dees, woakum nantwie ba a wadore ‘Me agya, fa me kyefā a mewō wō w'agypadee sradee no ama no.’ 31 ‘N'agya buaa no se, ‘Me mu no ma mel! Obarima no kyee n'agypadee ba, me ne wo na ete ha. Biribiara a mewō nso mu de ne ba no kyefā maa no. 13 “Nna tiawa ye wo dea. 32 Ese se yegye yen ani, efiri se, na bi akyi no, ne ba kumaa yi boaboa a'ahodee mesusu se wo nua yi awu, se nso na ote ase; nyinaa ano tuu ekwan kōo akyirikyiri asase bi ɔyeraes, nanso wasane aba.”

so kōbō ahohwi bra, hweree n'ahodee nyinaa. 14 Eno akyi no, ekōm kēsē bi baa asase no so maa ne ho kyeree no. 15 Ebāa saa no, ɔde ne ho kōdanee kuromani bi a ɔma ɔkōhwēe ne mprako so. 16 ɔwō hō no, ekōm dee no maa ne kon doo se anka ɔbənya aduane a mprako no di no bi mpo adi, nanso, wannya. 17 “N'ani baa ne ho so no, ɔkaa se, ‘Apaafoō a wōwō m'agya efie didi mee, ma ebi ka ma wōto gu. Adēn na mete ha na ekōm rekum me yi! 18 Mesore ako m'agya nkyen na maka makyere se, Agya, maye ɔsoro ne wo bōne, 19 na memfata se wofre me wo ba bio; fa me ye w'apaafō no mu baako.’ 20 ɔsiim se ɔresane aba n'agya nkyen. ‘ɔnam ekwan so akyirikyiri reba no, n'agya no hunuu no, enti ɔde ayamhyehyees yee ntēm kahyiaa no, bam no, yee no atuu. 21 “Aberantee yi ka kyerees n'agya no se, ‘Agya, maye ɔsoro ne wo bōne, na memfata se wofre me wo ba bio.’ 22 “N'ano ansi koraa na n'agya no freee n'asomfōo ka kyerees wōn se, ‘Monka mo ho nkōfa ntoma pa mmeifira no na monhye no pētea ne mpaboa a eyē fe. 23 Afei, monkōkum nantwie ba a wadore sradee no mfa nyē aduane, na yennidi, nnom, nnye yen ani, 24 efiri se, na mesusu se meba yi awu, se nso na ote ase; ɔyeraes, nanso wasane aba.’ Wəhyee asee gyee wōn ani. 25 “Ne ba panin a na ɔfiri afuom reba no duruu afikyire no, ɔtee nnwontoo ne ahurisidie wō efie hō. 26 Eno enti ɔfrees asomfōo no mu baako bisaa no dee ɔrekō so wō efie hō. 27 ɔsomfōo no ka kyerees no se, ‘Wo nua no asane aba a biribiara anye no enti, w'agya akum nantwie ba a wadore sradee no ama no.’ 28 “Otee saa asem yi no, ne bo fui enti

16 Yesu ka kyerees n'asuafoō no se, “Odefoō bi wō hō a na ɔwō efie sohwefōo bi. Odefoō yi teteetee se ne efie sohwefōo no resee ne nneema. 2 Otee saa asem yi no, ɔfrees ne efie sohwefōo no ka kyerees no se, ‘Edeen na metete fa wo ho yi? Bēbu w'adwuma ho nkonta kyere me na merentumi ne wo nyē adwuma bio.’ 3 “Efie sohwefōo no kaa wō ne tirim se, ‘Menye edeen ni? Enne a wōrepam me afiri efie ha yi, ehe na mēfa? Menni ahooden a mede bēdō, enna mēfere nso se mesresre adee. 4 Menim dee mēye a ɔbēma wōn a wōdede me wura aka no behunu me mmōbō.’ 5 “Enti, ɔfrēfrēe wōn a wōdede ne wura aka no mmaako mmaako. ɔbisaa dee ɔdi ɔkan no se, ‘Eka ahe na wode me wura?’ 6 “Obuaa se, ‘Mede ngo nhina aduonu ka.’ Enti, ɔka kyerees no se, ‘Ye ntēm tena ase na twam na twere se, wode ngo nhina edu ka.’ 7 “Eno akyi no, ɔfrees ɔfɔforō bi nso bisaa no se, ‘Na wo nso, ɔka ahe na wode me wura?’ “Ono nso buaa se, ‘Mede aburoo nkotokuo ɔha ka.’ Enti, ɔka kyerees no se, ‘Tena ase na twam na twere se, wode nkotokuo aduonum ka!’ 8 “Odefoō no hunuu dee efie sohwefōo no yeees no akyi, nanso ɔnam fedie so kamfoo no wō n'anifire no ho. Saa ara nso na ewiase yi mma susu se wōnim nyansa sene wōn a wōyē Onyankopōn akyidifoo no. (aiōn g165) 9 Na me nso mese mo se, momfa ewiase ahonyadee no bi nyē nnamfōo, na se esa a, woagye mo. (aiōnios g166) 10 “Nanso dee ɔdi nokore wō kakra bi ho no bedi nokore wō pii ho; na dee ɔnni nokore wō kakra bi ho no, rentumi nni nokore wō pii ho. 11 Se

moantumi anni nokore wo ewiase nneema ho a, mma.’ 27 “Odefoo no sane ka kyerees Abraham hwan na ede osooro nnepa behye mo nsa? 12 se, ‘Agya, mesre wo, soma Lasaro ko m’agya efie, Se moanni nokore wo obi adee bi a wode ahye 28 efiri se, mewo nuammarimanom baanum. Ma mo nsa no ho a, ebeye den na wode dee ese se onkobo won kokob sdede ebeye a won mu biara eye mo dea no bema mo? 13 “Osomfooo biara remma saa ahoyer yi mu bi.’ 29 “Abraham rentumi nsom awuranom baanu, efiri se, oye buaa no se, ‘Wewo nsem a Onyankopon nam saa a, obedo obaako na watan obaako anaase, Mose ne adiyifoo no so aka enti ma worentie obesom obaako yie na wabu obaako animtia. na wenni so.’ 30 “Odefoo yi kaa bio se, ‘Agya Morentumi nsom Onyankopon ne ahonyadee.’”

14 Farisifoo sikaniberefooo no tee dee Yesu kae no, wodii ne ho few. 15 Yesu ka kyerees won se, “Moye nnipa a mobu mo ho ateneneefoo wo nnipa anim, nanso Onyankopon nim mo akoma mu. Na dee esom bo wo nnipa ani so no ye akyiwadee wo Onyankopon anim. 16

“Ansa na Yohane Osuboni beba no, na Mose mmara ne adiyifoo no nsem no na modi so. Na Yohane Osuboni baee no, obekaa Onyankopon Ahennie ho nsem kyerees mo, enti, nnipa repere se wobekoo saa Ahennie no mu. 17 Eye mmere se osooro ne asase betwam sene se mmara no mu nsensanee ketewa baako mpo beyera. 18 “Obiara a ogyaa ne yere awadee na oware ofoforo no bo adwaman; na dee oware obaa biara a ne kunu agyaa no no nso, bo adwaman.” 19 Yesu toaa so kaa se, “Odefoo bi tenaa ase a na daa ofira ntoma pa na ogye n’ani yie nso. 20 Na obarima hiani bi a akuro atutu no a wofre no Lasaro no nso da n’aboboano. 21 Obarima yi kon doo se anka obenya aduane a odefoo no adi ama aka no bi adi. Saa eber koroo ara mu na nkraman ba baabi a na ohiani no da ho no betaferetafere n’akuro no mu. 22 “Ohiani no wui maa abefoo befaa no kotenaa Abraham nkyen. Odefoo no nso wui maa wosiee no. 23 Odefoo no wo asaman a ne ho yera no no, omaa n’ani so hunuu Lasaro se ote Abraham nkyen. (Hades g86) 24 Odefoo no teaam se, ‘Agya Abraham, mesre wo, hunu me mmobo na soma Lasaro na omfa ne nsateaa ano nkobo nsuo mu mfa mmeso me tekremeso, na me ho yera me.’ 25 “Abraham buaa no se, ‘Me ba, kae se wote ewiase no, wodii de na Lasaro dii yea, nanso afei na oredi de enna wo nso woredi yea. 26 Enye yei nko, ebom kesee da yen ne mo ntam a eno enti, won a wope se wofiri ha ba mo nkyen ho ne won a wope se wofiri mo nkyen ho ba ha no nso rentumi

Abraham, dee woreka yi wom dee, nanso se obi firi asaman ha kobo won koko dee a, wobenu won ho.’ (questioned) 31 “Abraham buaa se, ‘Se woantie dee Onyankopon nam Mose ne adiyifoo no so aka no a, saa ara nso na se obi firi asaman ha kokasa kyere won a, worentie no ara no no.’”

(questioned)

17 Eda bi Yesu ka kyerees n’asuafoo no se, “Eye den ara a sohwé a ede onipa ko bone mu no beba, nanso onipa a enem ne so beba no, onnue. 2 Eye ma saa onipa no se wode eboo a emu ye duru bi besen ne kon mu ato no atwene epo mu sene se obeto nkumaa yi mu baako suntidua ama waye bone. 3 Enti, monhwé mo ho so yie. “Se wo nua fom wo a, ka n’anim na se onu ne ho a, fa ne bone kye no. 4 Se nso ofom wo impreson da koro na mpen dodoa a ofom wo no nyinaa, ode ahonu sre wo a, fa kye no.” 5 Eda bi, asomafoo no ka kyerees Yesu se, “Awurade, hye yen gyidie mu den.” 6 Yesu buaa won se, “Se mowoo gyidie te se onyina aba a, anka mobetumi aka akyere akyee yi se, ‘Tutu kogu epo mu,’ na ebeba mu saa. 7 “Mo mu hwan na owo osomfooo a oye n’afuom adwuma anaase ohwe ne mmoa na ofiri afuom ba a, obeka akyere no se, ‘Waduane si ho na koididi?’ 8 Na mmom orenka nkyere no se, ‘Noa aduane ma me na se modidi wie a, wo nso woakodidi?’ 9 Se osomfooo yi ye n’asedee yi a, ne wura no beda no ase anaa? 10 Saa ara nso na se mo nso moye mo asedee a, ese se moka se, ‘Yeye asomfooo a ayeyie mfata yen, yen asedee a ese se yeye na yeye no.’” 11 Ebere bi a Yesu reko Yerusalem no, ofaa Samaria ne Galilea hyee so. 12 Orebien akuraa bi ase no, akwatafloo edu bi a na woginagyina kurotia no hunuu no 13 teateam se, “Yesu, yen wura, hunu yen mmobo.” 14 Yesu hunuu won no, oka kyerees won se, “Momfa mo ho nkokyere osafoo!” Ebere

a akwatafоо no rekо no, wоn ho yee wоn den. 15 Wоn mu baako hunuu se ne ho aye no den
no, ɔsanee n'akyi de ahurisie yii Onyankopоn aye se, "Animuonyam nka Onyankopоn, wama
me ho aye me den!" 16 Өbekotoo Yesu anim
daa no ase. Na saa өbarima yi ye Samariani.
17 Yesu bisaa se, "Enye nnipa edu na wоn ho
yee wоn den? Baakron a wоaka no wо he? 18
Aden enti na ɔmamfrani yi nko na wasane aba
se өrebeyi Onyankopоn aye?" 19 Yesu ka kyere
no se, "Sore kо, wo gyidie ama wo ho aye wo
den." 20 Eda bi Farisifoo bi bisaa Yesu se, "Ebere
ben na Onyankopоn Ahennie no beba?" Yesu
buua wоn se, "Onyankopоn Ahennie no nnam
nsenkyerennee bi a mobehunu so na ebeba, 21
na obi rentumi nkyere mo se, 'Ewо ha anaa
eho!' Efiri se, Onyankopоn Ahennie no te mo
mu." 22 Na oka kyere n'asuafоо no se, "Mmere
bi beba a mo ani begyina se mobehunu Onipa
Ba no wо mo nkyen, nanso morenhunu no. 23
Se nnipa ka kyere mo se mewо ha anaa baabi
foforo a, monnni wоn akyi. 24 Sedee anyinam
pa ogya wо ewiem ma nnipa nyinaa hunu no,
saa ara nso na Onipa Ba no ba a өbesane aba no
beyе. 25 Nanso, ansa na yeinom nyinaa beba
mu no, ese se mehunu amane na me nkurоfo
nso po me. 26 "Sedee Noa ebere so nnipa yee
asooden no, saa ara nso na se Onipa Ba no ba a,
ebeyе no no. 27 Saa ebere no, nnipa didi nomee,
warewaree kоsii se Noa kоhyee өhyen no mu
na nsuyire befaa saa nnipa no nyinaa. 28 "Saa
ara nso na Lot berе so no, na ete. Nnipa didi
namee, dii dwa, yee mfuo, sisii adan, 29 kоsii
se Lot firii Sodom na ogya ne sоfe firi ɔsoro
bехyee saa nnipa no nyinaa. 30 "Saa ara nso
na da a Onipa Ba no besane aba no, ebeyе. 31
Saa eda no, ense se obiara a ѡа adwuma mu,
afuo mu anaa edwa so sane n'akyi ba efie se
өrebесеса n'ahodee. 32 Monkae asem a etoo Lot
yere. 33 Obiara a odo ne օkra no, ebefiri ne nsa.
Na dee өbehwere ne օkra no, benya. 34 Eda no,
wоbefa nnipa baanu a wоda faako no mu baako
agya obaako. 35 Saa ara nso na wоbefa mmaa
baanu a wоrenoа aduane no mu baako agya
obaako. 36 Mmarima baanu a wоreyе adwuma
wо afiun no nso, wоbefa obaako agya obaako."
37 Asuafоо no bisaa Yesu se, "Awurade, che na

wоde wоn bеkо?" Yesu buua wоn se, "Baabi a
efunu wо no, apete mpa hо!"

18 Eda bi Yesu nam abebuo so kyere n'asuafоо
no hia a ehia se wоbо mpaes daa a wоmpa
aba. 2 Yesu kaa se, "Otemmufo bi tenaa kuro bi
mu a na ɔnsuro Onyankopоn, mfere onipa biara.
3 Na өbaa kunafoо bi te saa kuro yi mu, a one obi
wо asem. Daa na saa okunafoо yi kо өtemmufoо
no nkyen kоsre no se ɔnni n'asem no mma
no. 4 "Mfitiaset no, өtemmufoо no ammuu no.
Nanso, akyire no օkaa se, 'Ewоm se mensuro
Onyankopоn, mfere onipa biara dee, 5 nanso
esiane se daa օbaa yi ha me enti, mehwе adi
asem no yie ama no sedee ebeyе a, өremmeha
me bio!" 6 Awurade toaa so se, "Moate asem a
өtemmufoо yi a ɔntene no kaes. 7 Monnnye nni
se Onyankopоn bedi ama ne mma a daa wоsu
fre no awia ne anadwo no no anaa өbетwentwen
ne nan ase? 8 Merema moate asee se, өbeyе wоn
apedees ama wоn ntem. Se Onipa Ba no sane
ba a, nnipa dodoо ahe na өbehunu se wоno ne
mu gyidie?" 9 Yesu sane buu ebе bi faa nnipa a
wоbu wоn ho se atenenefoo na eno enti wоbu
afoforo animtia no ho se, 10 "Eda bi nnipa baanu
bi kоo asoredan mu kоbо mpaes. Na wоn mu
baako ye Farisini a օbu ne ho, na օbaako no
nso ye өtogyeni. 11 Farisini yi kоgynaai baabi a
obiara behunu no bоo mpaes se, 'Onyankopоn,
meda wo ase se mente se nnipa a aka no te se
apoobоfoо nkontompofoo, adwamanfoо ne saa
togyeni a өgyina ho yi. 12 Nnawotwe biara mu,
medi mmuada mprenu na dee menya biara nso,
meyi mu nkyemu edu mu baako de ma.' 13 "Saa
ebere no na өtogyeni no gyina akyiri baabi a
ompe se օma n'ani so kyere օsoro. Өde ne nsa
guu ne bo bоo mpaes se, 'Onyankopоn, hunu
me օdebоneyefoo mmоbо!' 14 "Mereka akyere
mo se, dee өtogyeni no yee se no sоo Onyankopоn
ani sene dee Farisini no yee se. Obiara a օma
ne ho so no, wоbеbre no ase, na dee օbre ne ho
ase no, wоbема no so." 15 Eda bi, awofoo bi de
wоn mmaa nketewa bree Yesu se օmfа ne nsa
nka wоn, nhira wоn. Asuafоо no hunuu awofoo
no, wоkaa wоn anim. 16 Yesu frеe mmоfra no
awofoo no baa ne nkyen na oka kyere n'asuafоо
no se, "Momma mmоfra nketewa no mmra me

nyken na monnsi wən əkwan, na yeinom sei na nkurofokou bi retwam no, əbisaa asem a asi. Onyankopon Ahennie no yə wən dea. 17 Mereka 37 Wəka kyereə no se, “Yesu Nasareni no na akyerə mo se, obiara a ərennye Onyankopon əretwam!” 38 Ətee saa no, əteateam se, “Yesu, Ahennie no se abofra no, ərentumi nhyeñe Dawid Ba, hunu me mməbəl!” 39 Wən a wədi mu.” 18 Eda bi Yudani sikani bi bisaa Yesu anim no trantram no se əmmua n’ano, nanso se, “Əkyerəkyerəfə pa, ədeen na menyə na wantie, na əkə so teateam dendeenden se, manya nkwa a ənni awieee?” (aiōnios g166) 19 Yesu “Yesu Dawid Ba, hunu me mməbəl!” 40 Yesu buaa no se, “Adən enti na wofre me onipa pa? duruu baabi a onifirani no te no, əmaa wəde no Obiara nyə papa, gye əbaako; əne Onyankopon. bres no. Wəde no duruu Yesu nkyen no, əbisaa 20 Wonim Mose mmara no: ‘Mmo adwaman! no se, 41 “Edeen na wopə se meye ma wo?’ Nni awu! Mmo korəno! Nni adansekurumu! Onifirani no buaa se, “Awurade, ma menhunu Di w’agya ne wo maame nil!” 21 Osikani yi ka adee.” 42 Yesu ka kyereə no se, “Hunu adee, wo kyereə Yesu se, “Madi saa mmara yi nyinaa so gyidie ama wo ho aye wo den.” 43 Amonom firi me mmofraase.” 22 Yesu tee dee osikani no hə ara, onifirani yi hunuu adee, na ədii Yesu kaes no, əka kyereə no se, “Adee baako pe na akyi, yii Onyankopon aye. Na wən a wəhunuu aka wo a eṣe se woye. Kə na kətən w’ahodee ayaresa no nyinaa nso yii Onyankopon aye.

nyinaa na kyε sika no ma ahiafoo na wobεnya agyapadeε wō Onyankopon Ahennie no mu, na afei, bra bεdi m'akyi.” 23 Osikani yi tee saa asem yi no, anye no dε koraa εfiri se, na ɔwō ahodeε pii. 24 Yesu hunuu se ne were ahoɔ no, ɔkaa se, “Eyε den ma ahonyafoɔ se wobεko Onyankopon Ahennie no mu! 25 Mereka akyere mo se, eyε mmere se yoma bewura paneε aniwaa mu sene se ɔhonyafoɔ bεkɔ Onyankopon Ahennie no mu.” 26 Na wɔn a wɔtee dee Yesu kaaε no bisaa se, “Enneε na hwan na wobεgye no nkwa?” 27 Yesu buaa se, “Biribiara nni hɔ a Onyankopon ntumi nyε.” 28 Petro ka kyereε Yesu se, “Yeagya dee yewo nyinaa hɔ abεdi w'akyi.” 29 Yesu buaa Petro se, “Merema mo ate aseε se, obiara nni hɔ a, esiane Onyankopon Ahennie no enti, wagya ne fie anaa ne nuanom anaa n'awofoo anaa ne mma 30 na ɔrennya mma emmoro dee wahwere no so saa εbere yi mu, na daakye nso, ɔrennya nkwa a enni awieεε.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Yesu free asuafoɔ dumieno no gyinnaa nkyen baabi ka kyereε wɔn se, “Yεreko Yerusalem, na biribiara a nkɔmhyεfoo no aka afə Onipa Ba no ho no bεba mu. 32 Wobεyi no ama amanamanmufoɔ ama wɔadi ne ho few, na wɔabɔ no adapaa, ate ntasuo agu ne so, 33 aka no mpire, akum no na ne nnansa so no, wasɔre.” 34 Asuafoɔ no ante dee Yesu kaaε no biara ase, εfiri se, na asem no boro wɔn adwene so. 35 Yesu ne n'asuafoɔ no reben Yeriko no, wobεnunoo onifirani bi a ɔte kwankyen resresre adeε. 36 Onifirani no tee se

no ase no, ɔfrēe n'adwumayefoo mu edu maa enti na moresane no' a, monka nkyere no se, wən mu biara minaedu ka kyerees wən se, 'Ne ho hia Awurade.' **32** Asuafoo baanu a 'Momfa sika yi nyé adwuma kəsi se məba.' **14** wəkəee no kəhunuun aboa no se əsa ho sedee 'Kurom həfəo no tee n'ahennie no ho asem Yesu kae no. **33** Eberə a woresane afunumu ba no, wətuu nnipa kəhunuun mpanimfo no se no, ne wuranom bisaa wən se, 'Aden enti na wəmpe no. **15** "Nanso, wəsii no əhene ma əsane moresane aboa no?" **34** Wəbuua wən se, "Ne kəo baabi a na əyé adwuma no. Əduruue no, ho hia Awurade." **35** Asuafoo no de afunumu ɔfrēe n'adwumayefoo edu no se, wəmməbu sika ba no břee Yesu de wən ntoma sesee ne so ma a əde maa wən no ho nkonta nkyere no. **16** ətenaa ne so. **36** Yesu te afunumu ba no so rekə "Odwumayefoo a ədii ekan baee no bəka kyerees no, nnipa de wən ntoma sesee əkwan no so no se, 'Me wura, wo sika mina edu no, mede aye ma ofaa so. **37** Əduruu Ngo Bepə no so baabi a adwuma anya ho mmaho edu.' **17** "Owura no wərebésiane akə Yerusalem no, n'akyidifoo no ka kyerees no se, 'Mo, akoa pa, əsiane se woadi nyinaa de osebə kamfoo Onyankopon, yii no kakraa a mede hyee wo nsa no ho nokore enti, aye wə Yesu anwanwadee ahodoə a waye no mede nkuro edu bəhye w'ase na woadi so.' **18** ho se, **38** "Nhyira nka əhene a əreba Awurade "Odwumayefoo a ətə so mmieno no baee bəka din mu no!" "Asomdwoee ne animuonyam nka kyerees no se, 'Me wura, wo sika mina edu no, Onyankopon wə əsorosoro noho!' **39** Farisifoo mede aye adwuma anya ho mmaho enum.' **19** no bi a na wəfra nnipakuo no mu no ka kyerees "Owura no ka kyerees no se, 'Mede nkuro enum Yesu se, "Əkyerəkyerəfoo, kasa kyere w'akyidifoo bəhye w'ase na woadi so.' **20** "Əfoforə nso bekaa no na wəmmua wən ano!" **40** Yesu buaa wən se, se, 'Me wura wo sika mina edu a wode maa "Se wəmua wən ano koraa a, aboə mpo bekamfo me no, mede sieee, əno nie. **21** Na mesuro wo, me, ayi me aye." **41** Yesu rebən Yerusalem a əfiri se, wo ho ye nwanwa. Dees ənye wo dea əhunuun kuro no no, əsu maa emu nnipa no se, no, wogye; dees wunnuaeə nso, wotwa.' **22** "Ne **42** "Mo a anka asomdwoee ye mo dea nanso wura no buaa no se, 'Akoə bəne, wo anom asem moampə no, mobehwehwə asomdwoee akyiri so na megyina abu wo aten. Wonim se me ho kwan, nanso mo nsa renka da! **43** Nna bi bəba ye nwanwa. Dees ənye me dea no megye; dees a mo atamfoo beba abətoa mo, aka mo ahye, menuuaeə no, metwa. **23** Aden enti na woamfa **44** atore mo ne mo mma ase, ase mo kuro yi me sika no ankoto sikakorabea? Anka mebaee pasaa, əfiri se, moapo adam a Onyankopon de yi menya ho nsiho.' **24** "Əka kyerees n'asomfoo adam mo no." **45** Yesu duruu Yerusalem no, əkəo a na wəgyna hə no se 'Monnye sika no mfiri asoredan mu kəpamoo nnipa a na wəredi edwa ne nsam mfa mma dees əde ne dees yee adwuma wə hə no kaa se, **46** "Wəatwəre se, 'M'asoredan nyaa mmaho edu no.' **25** "Asomfoo no kaa se, ye mpaebəbea; nanso mode aye akorəmfoo 'Yen wura, se yei dees əwə sika bebree!' **26** ahyiae!" **47** Saa eberə no nyinaa na asəfoo "Owura no kaa se, 'Merema mo ate ase se, dees mpanimfoo, Atwersəsem no akyerekyerəfoo ne əwə bebree no, wəbəma no bi aka ho, na dees əman no mu mpanimfoo rehwehwə əkwan a əwə kakra bi no, dees əwə mpo no, wəbegye wəbefa so anya no, akyere no, akum no. **48** afiri ne nsam. **27** Na afei, momfa m'atamfoo a Nanso, na wənhunu əkwan biara a wəbefa so anka wəmpe se medi adee no mmra m'anim ha akyere no, əfiri se, eberə nyinaa na nnipa akyere na monkum wən!" **28** Yesu kaa nsem yi wieee ne so retie no.

no, ədii n'asuafoo no əkan kəo Yerusalem. **29** Əreben Betfage ne Betania a ebən Ngo Bepə so no, əsomaan n'asuafoo no mu baanu ka kyerees wən se, **30** "Monkə akuraa a ebən ha no ase na moduru hə a, mobehunu afunumu ba bi a obiara ntenee ne so da se wəasa no. Monsane no mfa no mmre me. **31** Se obi bisa se, 'Aden

20 Eda bi a Yesu rekyerəkyerə wə asoredan mu no, asofoo mparin, Atwersəsem no akyerekyerəfoo ne əman no mu mpanin kəbisaa no se, **2** "Tumi ben na wəwə a wode ye saa nneema yi; na hwan nso na əmaa wo saa tumi no?" **3** Yesu buaa wən se, "Me nso mewə asem

bi bisa mo. Monka nkyere me. 4 Tumi bən na yetua too ma Kaesare aban anaase εηγε?" 23 Yohane de bəo asu; efiri Onyankopən anaa efiri Yesu hunuu wən adwemmməne no, ḥka kyerεε nnipa?" 5 Wofaa ho adwene kaa se, "Se yeka se, wən se, 24 "Momma me sika. Hwan mfonı ne din efiri Onyankopən a, ḥebibisa yən se, 'εnnεε, aden na εwə so yi?" Wəbuaa no se, "Εyε Kaesare dea." enti na moannye no anni?" 6 Se nso yeka se, 25 Yesu ka kyerεε wən se, "Εnnεε momfa Kaesare efiri onipa a, ḥman mu no nyinaa besi yən aboo, dees mma Kaesare na momfa Onyankopən dees efiri se, wənim se Yohane ye odiyifo." 7 Εwiee mma Onyankopən." 26 Yesu mmuaee a ḥmaa asees no, wəbuaee se, "Yennim." 8 Yesu nso ka wən no yεε wən nwawna na wən adwemmməne kyerεε wən se, "Εnnεε me nso meremma mo mo no nso kaa wən tirim. 27 Sadukifoo bi a wənnye asemmisa no ho mmuaee." 9 Yesu buu wən εbe εwusoree nni baa Yesu nkyen bəbisaa no se, 28 bi se, "Obarima bi yεε bobefuo de hyεε apaafoo "Εkyerεkyerεfoo, Mose mmara no kyerε yən bi nsa se wənhwε so mma no. Yei akyi ḥtuu se, se ḥbarima bi wə yere na ḥne no anwo na kwan kəo akyirikyiri baabi, kotenaa hə kyeree. ḥwu a, ne nua tumi ware no ne no wo mma ma 10 Bobetee bere duruiε no, ḥbarima yi somaa owufo no. 29 Anuanom baason bi tenaa ase. ne ḥsomfo se ḥnkəgye aduaba no bi mmre ḥpanin a ḥwə mu no waree ḥbaa a ḥne no anwo no. Nanso, apaafoo no boroo no, ma ḥsanee kəo na ḥwuiε. 30 Ne nua a ḥdi n'akyi no, waree no nsapan. 11 ḥsomaa ḥsomfo fofo no maa ḥno nso nanso ḥne no anwo na ḥwuiε. 31 Anuanom a wəboroo no, bəo no adapaa, ma ḥkəo nsapan. 12 wəaka no nyinaa nso waree no a obiara ne no ḥsanee somaa ḥsomfo fofo na ḥno mpo dee, anwo, na wəwuwuiε. 32 Akyire no, obaa no nso wəpirapiraa no pamoo no. 13 "Yei maa bobefuo wuiε. 33 Yεn asemmisa ne se, esiane se ḥbaa yi wura no kaa se, 'Edeen na menyε bio? Mεsoma waree anuanom yi nyinaa enti, εwusoree da me ba a medo no no akə wən nkyen na ḥno dee no, wən mu hwan na ḥbaa yi beye ne yere?" ebia, wəbefere no.' 14 "Nanso, εberε a apaafoo 34 Yesu buaa se, "Asase yi so na nnipa dwene no hunuu no no, wəkaa se, 'Odedifoo no nie, awadee ho. (aiōn g165) 35 Na wən a εwusoree da momma yenkum no na yemfa n'agypadee no." no wəbenya kwan akə Onyankopən Ahennie 15 Wətwee no firii afuo no mu kəkumm no. no mu dee, awadee ho renhia wən. (aiōn g165) "Mogye di se edeen na afuwura no beye saa 36 Na owuo nso nni hə mma wən bio, efiri se, apaafoo yi? 16 ḥbebe abekum saa apaafoo yi na wəbeye se ḥsoro abəfoo. Esiane se wəasore afiri ḥde afuo no ama afoforə." Nnipa a wəretie Yesu awufo mu no enti, woyε Onyankopən mma. no kaa se, "Empare yεn!" 17 Yesu hwεe wən 37 Afei, mo asemmisa a εfa εwusoree ho no dinn bisaa wən se, "Εnnεε na dee wəatwεre se, nso, Mose ma yehunuu no pefee se, εwusoree "Εboə a adansifoo apo no, εno ara na abεye wə hə. Efiri se, n'asəm a ḥtwerε faa wira a na tweatiboo' no asees ne sen? 18 Obiara a ḥbebe εredere no ho no ḥboə Abraham Onyankopən, εboə no so no, ḥbebebubu na dee εboə no behwe Isak Onyankopən ne Yakob Onyankopən din. ne so no, εbepekye no." 19 Esiane se Atwerεsem 38 Yei kyerε se, Onyankopən ye atεasefoo no akyerεkyerεfoo ne asəfoo mpanin no hunuu Onyankopən na ḥnyε awufo Onyankopən, efiri se Yesu buu εbe no tiaa wən enti, wəhwehwε se, obiara a ḥde ne ho to Onyankopən so no, εkwan a wəbefa so akyere no saa εberε no ara se ḥwu mpo a, ḥbenya nkwa a εnni awieεε." mu, nanso esiane nnipa a na wəwə hə no enti, 39 Atwerεsem no akyerεkyerεfoo no mu bi kaa na wəsuro. 20 Esiane se ḥpe ara na na nnipa se, "Εkyerεkyerεfoo, woabua no yie." 40 Na no pe se wəkyere Yesu enti, wəteteε no maa obiara antumi ammisaa no aseem biara bio. 41 nnipa bi kəo ne nkyen sədee εbeye a wəbenya Yesu bisaa wən se, "Aden enti na wəka se Kristo n'anom aseem bi agyina so akyere no na wəde no ye Dawid ba?" 42 Efiri se Dawid ka wə ne no akə aban mu. 21 Saa nnipa yi bisaa Yesu se, Nhwom no mu se, "Awurade ka kyerεε me wura "Εkyerεkyerεfoo, yənim se woyε ḥnokwafoo, se. 'Tena me nifa so 43 kəsi se mema woadi wonyε nyiyimu na wokyere nokore kwan a w'atamfoo so nkonim.' 44 Se Dawid frē Kristo no wənam so kə Onyankopən nkyen. 22 Enti, εye se 'Me wura' a, εye den na Kristo no aye ne ba?"

45 Eberē a nnipa no retie no no, Yesu danee rentumi nnyina mo anim. **16** Mo awofoo, mo n'ani ka kyerees n'asuafoo no se, **46** "Monhwē nuanom, mo abusuafoo ne mo nnamfonom mo ho so yie wo Atweresem no akyerekyerēfoō beyi mo ama na wōbekum mo mu bi. **17** Na no ho. Eberē biara wope se wohye ntadee pa, me enti, nnipa betan mo. **18** Nanso, mo tirinwi hwehwē se nnipa hu wōn badwa mu a, wōde baako pe mpo renyera. **19** Na se motumi gyina obuo kyea wōn, na se wokō asoredan mu nso pintinn a, mobenya nkwa a enni awieee." **20** "Se a, wōtena mpanin tenabea. Saa ara nso na se mohunu se asraafoo atwa Yerusalem ho ahyia a, wokō apontoō ase a, wōtena mpanin tenabea. na ekyere se ne ssee aben. **21** Saa eberē no wōn **47** Wōbō mpaeē hunu atentene kyere nnipa se a wote Yudea nnwane nkō mmepō no so; wōn a woresom Onyankopon, nanso wōsisi akunafoō. wōwō kuro no mu no nnwane mfiri mu, na wōn Yei enti wōbenya asotwe a emu ye duru."

21 Yesu te asoredan mu hō no, ḥunuu asikafoo bi a wōde wōn afōrebōdēe akēseakēsē regu afōrebō adaka no mu. **2** ḥunuu okunafoō hiani bi nso se əde sika kakra bi too afadee adaka no mu. **3** Yesu ka kyereē nnipa a na wōwā asoredan mu hō no se, “Nokore mu, afōdee a okunafoō hiani yi bēbōeē no som bo sene afōdee akēseakēsē a asikafoo no bēbōeē no nyinaa. **4** Wōn nyinaa de dee wōanya ama aboro so no bi na ēbēbōo afōdee, na yei dee, əfiri ne hia mu de ne sika a əwā nyinaa na abēgu mu yi.” **5** Yesu akyidifoo no bi kamfoo aboo fēfē a wōde sii asoredan no ne adwinnee ahodoo a wōadi agu ədan no ho no. Nanso, Yesu kaa se, **6** “Ēberē bi beba a, wōbedwiri nneēma a morekamfo yi nyinaa agu a hwēe renka.” **7** Wōbisaa no se, “Okyerskyersfoo, berē bēn na asem a woreka yi besi, na eho nsenkyerēnneē bēye sen?” **8** Yesu buaa se, “Monhwē mo ho so yie na obi annaadaa mo, əfiri se, nnipa pii besore aka se, ‘Mene Kristo no’ na ēberē no aben, nanso monnnye wōn nni! **9** Se mote akokoakoko ne se wōsore tia aman a, monnsuro əfiri se, ese se saa nneēma yi di əkan ba nanso na enkyere se awieeē no aben.” **10** Əkaa bio se, “Aman besore aman so na ahennie asore ahennie so. **11** Asasewosoō a əye hu beba, əkom beba na nneēma a əye hu əfiri ewiem asisi. **12** “Nanso, ansa na yeinom nyinaa besisi no, me din enti, wōbētaa mo akyekye mo, de mo akō hyiadan mu ne afiase ne ahemfo ne atumfoo anim. **13** Yei bēma moanya əkwan adi me ho adanseē. **14** Nanso, monnnwene nsēm a mobeka de ayi mo ho ano no ho; **15** Əfiri se, mēma mo nsēm ne nyansa a mode beyi mo ho ano a mo atamfoō ara. **22** Saa ēberē yi mu na Onyankopōn asotwe a adiyifoo no hyeē ho nkōm wō Atwersesēm no mu no beba mu. **23** Wōn a wōafa afuro ne wōn a wōturu mma saa ēberē no mu no nnue. Amanehunu a enni kabea beba əman no so na Onyankopōn abufuhyeē nso aba nnipa no so. **24** Ebinom betoto wō sekān ano na wōafa ebinom nso nnommum de wōn akō amanaman so na amanaman besee Yerusalem, adi so akōsi ēberē a Onyankopōn ahyehye se amanaman nni wōn so no betwam.” **25** “Nsēnkyerēnneē beba owia, əsrane ne nsoromma mu na epo asorōkye bebobom, aworo so ama ne nnyegyeeē denden no de ahoyerā aba aman nyinaa so. **26** Esiane nneēma a əye hu a ēbēba asase so no enti, nnipa pii betoto bera na abōdee a əwā ewiem nso awoso ahoōden so. **27** Saa ēberē no na wōbehunu Onipa Ba no se əde tumi ne animuonyam a eso nam omununkum mu reba. **28** Se saa asem yi əfiri aseē sisi a, momfa gyidie nnyina pintinn, əfiri se, na mo nkwegyebere aben.” **29** Yesu buu wōn ēbe bi se, “Monhwē borōdōma ne nnua nyinaa. **30** Se eyiyi nhahan foforō a, na ekyere se osutōbere adurū. **31** Saa ara nso na se mohunu nsenkyerēnneē a moreka ho asem yi a, monhunu se Onyankopōn Ahennie no aben. **32** “Nokore me se mo se, awontoatoasoo yi rentwam, gye se saa nneēma yi nyinaa aba mu ansa. **33** Əsoro ne asase betwam, nanso me nsēm dee, ərentwam da. **34** “Monhwē mo ho so yie! Mommma adiditrasoo ne nsāborō ne asetena mu dadwene nni mo so, anye saa a, me ba a mēba bio no əbefu mo mu. **35** Əfiri se, me ba a mēba no əbefu nnipa a wōte asase so nyinaa mu. **36** Monwen. Ēberē biara mommo mpaeē na moanya ahoōden de aqvinā saa nneēma

yi nyinaa ano, na Onipa Ba no sane ba bio a, no beba.” **19** Afei, əfaa burodo daa Onyankopon moatumi agyina n’anim.” **37** Eda biara, na Yesu ase, bubuu mu de maa n’asuafoo no kaa se, kɔ asoredan mu ho kɔkyerekyere, na se eduru “Yei ne me onipadua a mede rema mo. Monnye anwummers biara a, Yesu kɔ Ngo Bepo no so nni. Eda biara a mobedi saa burodo yi bi no, kɔhome. **38** Na nnipa pii sore anɔpahema biara momfa nkae me.” **20** Saa ara nso na adidie no kɔtie no wɔ asoredan mu.

22 Afei, na Yudafoø Apiti Afahye a wɔsane frɛ no Twam Afahye no aben. **2** Saa ɛbere no na asɔfoo mpanin ne Atweresem no akyerekyerefoo no hwehwɛɛ ɛkwan a wobefo so akyere Yesu akum no, nanso ɛsiane nnipa a na wɔwɔ ho no enti, na wɔsuro. **3** ɔbonsam kɔwuraa Yuda a wofre no Iskariot a ɔyɛ asuafoo dumieno no mu baako no mu. **4** Yuda kɔɔ asɔfoo mpanin ne Asoredan no mu awemfoo mpanin nkycɛn ne wɔn kɔsusuu ɛkwan ko a ɔbefa so ayi Yesu ama wɔn no ho. **5** Wɔn ani gyeeɛ, penee so se wobemaa no sika. **6** Efiri saa ɛbere no, Yuda hwehwɛɛ ɛkwan a ɔbefa so ama woakyere Yesu ɛbere a nnipa dodoɔ biara nni ne ho. **7** Afei, da a wokum Twam Afahye odwan de di burodo a mmɔreka nni mu no duruiɛ no, **8** Yesu somaa Petro ne Yohane se, “Monkoye Twam Afahye aduane a yebedi no.” **9** Wɔbisaa no se, “Ehe na wope se yekɔyɛ aduane no?” **10** ɔbuuaa wɔn se, “Se moduru kuro no mu a, mobehunu obi a wakɔ asuo reba. Monni n’akyi nkɔ efie a ɔbekɔ mu no mu **11** na mommisa efiewura no se, ‘Yen ɔkyerɛkyerefoo se ehe na woasiesie ama ɔne n’asuafoo no se wɔmmedi Twam Afahye aduane no?’ **12** ɔde mo bækɔ abansoro asa kɛsɛe bi a woasiesie mu fefefɛ so. Eho na monkɔtɔ ɛrono no.” **13** Wɔkɔ kuro no mu no, wɔhunuu sedee Yesu kaεε no pεpεεrɛ ma wɔyεɛ Twam Afahye aduane no wɔ ho. **14** ɛberɛ no duruiɛ no, Yesu ne n’asuafoo no kɔtenatenaad idipono no ho. **15** Wɔtete ho no, Yesu ka kyereɛ wɔn se, “Mereɛ se me ne mo betena ase, ato nsa adi saa Twam Afahye aduane yi, ansa na mahunu amane no akyere. **16** Mereka akyere mo se, saa adidie yi akyi no, merenni Twam Afahye aduane yi bio kɔsi se Onyankopon Ahennie no beba.” **17** Afei Yesu faa kuruwa, daa Onyankopon ase na ɔde maa n’asuafoo no kaa se, “Monnye na obiara nnom bi. **18** Mereka akyere mo se, merennom bobesa yi bi bio kɔsi se Onyankopon Ahennie akyi no, əfaa kuruwa kaa se, “Kuruwa yi ne me mogya a merehwie agu ama mo se apam foforɔ a wɔnam so begye mo nkwa. **21** Nanso, mo a mo ne me te adidiie ha yi mu baako na ɔbeyi me ama. **22** Etwa se Onipa Ba no wu, sedee Onyankopon ahyehye no, nanso dee ɔbeyi no ama no dee, ɔnnue.” **23** Asuafoo no bisabisaa won ho wɔn ho, pεe se wɔhunu wɔn mu dee ɔbeyi no ama no. **24** Asuafoo no gyee wɔn ho akyinnyeɛ pεe se wɔhunu wɔn mu dee ɔbeye kɛsɛe wɔ Onyankopon Ahennie a ɛbeba no mu. **25** Yesu teeɛ no, əkaa se, “Ewiase dee, atumfɔɔ hye wɔn a wɔdi wɔn so no so ma wɔn nso a wɔhye wɔn so no nso bu wɔn se wɔn adɛfɔo. **26** Nanso, mo dee, dee ɔpɛ se ɔyɛ mo so panin no nyɛ se mo mu akumaa, na dee ɔdi mo so no nso nyɛ mo mu ɔsomfɔo. **27** Merebisa mo se, nnipa baanu yi mu hwan na ɔdi ne yɔnko so, dee ɔte adidipono ho anaa dee ɔsom dee ɔte adidipono no ho no? Nanso, me dee, mewɔ mo mu se mo ɔsomfɔo. **28** Me ne mo na afa ɔshaw ne amaneɛ mu a, moda so ne me nam. **29** M’agya de Ahennie no ama me. Saa ara nso na mede rema mo. **30** Na mo ne me ato nsa adidi, na moatumi abu Israel mmusuakuo dumieno no aten.” **31** Afei, Awurade kaa se, “Simon, Simon! Monhwɛ yie na obonsam pe se ɔso mo hwe. **32** Nanso, wo Simon dee, masrɛ ama wo, sedee ɔbeye a, wobekɔ so agye me adi. Se wonu wo ho sane ba me nkycɛn a, hye wo nuanom no gyidie mu den.” **33** Petro buua no se, “Awurade, εyɛ me pe se me ne wo bɛda afiase, na se εyɛ owu mpo nso a, me ne wo bɛwu.” **34** Yesu nso buua no se, “Petro, mereka akyere wo se, enne akoko remmon na woapa me mprensa.” **35** Afei, Yesu bisaa n’asuafoo no se, “Eberɛ a mesomaa mo a na monkura sikabɔtɔ anaa akwantubɔtɔ na monhye mpaboa no, biribi ho hiaa mo anaa?” Asuafoo no buua no se, “Dabi, biribiara ho anhia yɛn.” **36** Yesu ka kyereɛ wɔn se, “Afei dee, dee ɔwo sika no, ɔmfɑ; dee ɔwo akwantubɔtɔ no nso, ɔmfɑ. Dee ɔnni akofena no ntɔn ne ntoma mfa

nkötö bi. 37 Na bere aduru se, nköm a woahye faa no, əhwæe no dinn kaa se, “Saa ḥbarima yi ye me ho se, ‘Wobekan no afra mnebɔneyefoo mu’ Yesu akyidifo no mu baako.” 57 Petro sanee no beba mu. Ese se nköm biara a woahye afa me se, “Awuraa, mennim saa ḥbarima yi baabiara.” ho no ba mu.” 38 Asuafo no ka kyere Yesu 58 Ankyere koraa na obi foforø nso hunuu no se, “Awurade, yewø akofena mmieni wø ha.” kaa se, “Woye n’akyidifo no mu baako.” Petro Yesu buaee se, “Eyε, εno ara døøso.” 39 Yesu buaa no se, “Dabi, menka wøn ho.” 59 Ebeyε ne n’asuafo no firii kuro no mu kø Ngo Bepø dønhwerek akyi no, obi foforø nso sane hunuu no so sedee ətaa ye no, na n’asuafo no ka ne no ka sii so dua se, “Akyinnyee biara nni ho se ho. 40 Wøduruu hø no, əka kyere n’asuafo no saa damfo yi ka Yesu asuafo no ho, εfiri se, se, “Mommø mpaes na moankø sohwæ mu.” 41 əno nso ye Galileani, na ne kasa koraa da no Afei, ətwee ne ho firii asuafo no ho kø nkyen adi.” 60 Petro sanee ne mprensa so se, “Owura, baabi kækotoe, bøø mpaes se, 42 “Agya, se εyε asem a woreka yi nyø nokore.” N’ano ansi koraa wo pe a, ma saa amanehunu a erekba me so yi na akokø bønee. 61 Saa εberε no ara mu na ntwa me ho nkø, nanso εnyε dees mepε, na dees Yesu twaa n’ani hwæe Petro anim. Ehø ara na wopε na εnyε” 43 Əgu so rebo mpaes no, əbøfoo Petro kaee asem a Yesu ka kyere se, “Enne, firi əsoro behyee no den. 44 Esiane se na Yesu akokø remmøn na woapa me mprensa” no, 62 ho yera no wø Honhom mu no enti, əmaa ne Petro de awerøho firii adi køsuie. 63 Mmarima mpaebø mu yee den maa ne ho fifire yee se a na wørewen Yesu no dii ne ho few, kyekyeree mogya ntowantowa soso guu fam. 45 Mpaeεbø n’ani, bobø no, 64 sane bisaa no se, “Odiyifoo, no akyi no, əkø asuafo no nkyen køtoo wøn hwan na əbø wo? Kyere yen.” 65 Wøkø so se awerøho ne əbre enti, wøadeda. 46 Əkøtoo yeyaa no kaa abususem ahodo guu ne so. 66 wøn se wøadeda no, əkaa se, “Hwε! Moadeda? Adees kyees no, Yudafoo mpanin ne Atwerεsem Monsore na mommo mpaes na moankø sohwæ no akyerεkyerεfoo no hyiaeet maa wøde Yesu mu.” 47 Yesu gu so rekasa no, nnipadøm bi a baa wøn anim 67 bisaa no se, “Se wone Kristo Yuda Iskariot a oyε asuafo dumieni no mu no a, ka kyere yen.” Yesu buaa wøn se, “Se meka baako di wøn anim, baa ne so. Yuda Iskariot twe se mene Kristo no a, morennye nni, 68 na se ben Yesu yee no atuu. 48 Yesu bisaa no se, “Yuda, mebisa mo nso a, moremmua me. 69 Na εfiri saa ədø nsenkyerennet yi so na wonam reyi Onipa εberε yi mobøhunu Onipa Ba no se əte Onyame Ba no ama?” 49 εberε a asuafo a wøwø ne ho no Otumfoo no nifa so.” 70 Əkaa saa no, wøn nyinaa hunuu dees erekba no, wøbisaa no se, “Awurade, bisaa no bio se, “Enneet na wone Onyakopøn yentwitwa wøn akofena anaa?” 50 Asuafo no Ba no anaa?” Əbuua wøn se, “Dees moreka no ye mu baako twaa Əsøføpanin no əsomfoo no aso nokore.” 71 Yei ma wøkaa se, “Adansee ben na nifa. 51 Yesu ampe dees osuani no yeeet no enti, εhia yen bio? Yeate afiri əno ankasa anom.” əka kyere wøn se, “Monnyae dees mope se moye no.” Əfaa əsomfoo no aso no de taree ho bio. 52 Yesu bisaa asøfoo mpanin ne asøredan sohwefoo mpanin ne Yudafoo mpanimfoo ne asomfoo a wøbaa ne so no se, “Meye odwotwafø na mode akofena ne nkontimmaa aba me so? 53 εberε a na me ne mo wø asøredan mu no, moankye me; afei na mo bere aso a əbonsam nam ne tumi so reye adwuma ampa.” 54 Afei, wøkyeree Yesu de no kø Əsøføpanin efie. εberε a wøde no reko no, Petro gyee ne ho kaa akyi. 55 Petro duruu Əsøføpanin no efie hø no, na asraafø no asø ogya wø adihø hø a woreto; əno nso køtoo bi. 56 Abaayewa bi hunuu Petro se əreto ogya no bi

23 Afei, badwafø no sore de Yesu kø Pilato anim. 2 Wøfiriasee totoo n’ano se, “Saa onipa yi tu nkurofoo aso. Əmpene so se əmanfoo tua too ma Kæsare aban, na əfrø ne ho se əhene Kristo no.” 3 Yei maa Pilato bisaa no se, “Wone Yudafoo əhene no anaa?” Yesu buaa no se, “Eno ara na woaka no.” 4 Pilato ka kyere asøfoo mpanin ne nnipadøm no se, “Menhunu asem biara a megyina so abu onipa yi fo.” 5 Nanso, wøn bo antø wøn yam kø so kaa se, “Oye əmammøfoo baabiara a əkø no, ənam ne nkyerεkyere se de hwanyan nnipa no tia aban. Əde ne nkyerεkyere yi firi Galilea befaa

Yudeaman mu nyinaa abeduru Yerusalem ha.” aseennua mu no, wohyiaa Kireneni bi a wofre no
6 Pilato tee asem yi no, obisaa se, “Onipa yi ye Simon se efiri afuom reba Yerusalem. Wokyere
Galileani anaa?” 7 Ebere a woka kyere Pilato se no, hyee no ma osoaa Yesu aseennua no wo
Yesu ye Galileani no, oka kyere won se, se ete ne kon ho, dii n’akyi. 27 Nnipadom a mmaa a
saa dee a, wofma no nkø Ùhene Herode anim, woresu retwa agyaadwo fra won mu no, tu dii
efiri se, Galilea hye n’ase. Saa ebere no ara nso n’akyi. 28 Yesu danee ne ho ka kyere won se,
na Ùhene Herode wo Yerusalem. 8 Esiane se “Yerusalem mma, monnsu me na monsu mo
wate Yesu ho asem na osusu nso se, se oba ho ne mo mma. 29 Na mmere bi reba a wobeka
n’anim a, obeye anwanwadee akyere no no enti, se, ‘Nhyira ne abonini ne yafunu a enwoo da
ebere a ohunuu no no, n’ani gyee yie, efiri se, ne nufo a wonnum da.’ 30 Saa ebere no “na
oþee se obehunu no no, na akyere. 9 Wobisabisaa wobeka akyere mmeþo se, “Dwiri gu yen sol!” ne
Yesu nsem bebree, nanso emu biara nni ho a nkoko nso se, “Kata yen sol!” 31 Na se wode yei
oyii ano. 10 Asafoo mpanin no ne Atweresem ye me a meye dua mono no a, edeen na wode
no akyerekyerefoo no koo so ara kaa nsem a beye mo a moye dua wui?” 32 Ebere a wode
ennim guu ne so. 11 Herode ne n’asomfoo no Yesu rekø no, wode nneboneyefoo baanu bi kaa
baa Yesu adapaa, dii ne ho few. Afei, Herode ne ho se wonkøku won. 33 Woduruu faako a
hyehye no se ùhene sane de no komaa Pilato. wofre ho Golgota no, woboo one nneboneyefoo
12 Eda no ara, Herode ne Pilato a anka wøye baanu no aseennua mu a obaako wo ne nifa
aka no, baa mu. 13 Wode Yesu komaa Pilato na obaako nso wo ne benkum. 34 Yesu kaa se,
no, ofree asafoo mpanin ne Yudafoo mpanin ne “Agya, fa kye won, efiri se, wonnim dees wøreye.”
nnipadom no, 14 ka kyere won se, “Mode onipa Afei, asraaføo no kyekyee ne ntadees mu baa so
yi bree me se, oye obi a ònam ne nkyerekyere ntonto faees. 35 Saa ebere no na nnipadom no
so hwanyan nnipa, tia aban. Mahwehwé nsem gyinagyina ho rehwé no. Yudafoo mpanimfoo
a moka guu ne so no mu wo mo anim, nanso no dii ne ho few se, “Ùgyee ebinom nkwa; se
menhunu afobusem biara a megyina so mabu ose òno ne Kristo, Onyankopon Ba no a, ònyye
no fo. 15 Saa ara nso na Herode annya asem ne ho nkwa na yenhwe.” 36 Asraaføo no nso
bi amnyina so ammu no fo a eno enti, wasane dii ne ho few de nsä a ekeka bi bree no 37 kaa
de no abre yen yi. Ònyee bøne biara a ese se se, “Se wone Yudafoo ùhene no a, gye wo ho
megyina so bu no kumfo. 16 Møbo no mmaa nkwa.” 38 Wøtweres saa asem yi baa n’atifi
na magyaa no.” 17 Twam Afahye biara, Pilato wo aseennua no so se, Yudafoo Ùhene no ni. 39
gyaa odeduani baako ma won. 18 Pilato kasa Nneboneyefoo baanu a na won nso wøabo won
no akyi no, nnipadom no nyinaa bo gyee so aseennua mu no mu baako dii Yesu ho fe se,
se, “Ku no, na gyaa Baraba ma yen.” 19 Baraba “Enye wone Kristo no? Gye wo ho na gye yen
yi ye obi a òhwanyane òman na òsane dii awu nso.” 40 Nanso, odeboneyefoo a oka ho no, kaa
enti, wode no too afiase. 20 Pilato koo so di maa n’anim se, “Wonsuro Onyankopon? Hunu se yen
Yesu pée se ogyaa no. 21 Nanso, wøsane bo gyee nyinaa wo afobuo korø no ara mu. 41 Yen dees,
so bio se, “Bø no aseennua mu! Bø no aseennua saa asotwe yi fata yen; yen bøne so akatua na
mu!” 22 Òbisaa won ne mprensa so se, “Aden? yeanya yi, na yei dees, ònyee bøne biara.” 42
Edeen bøne na waye? Menhunu afobusem biara òsane kaa se, “Yesu, woduru w’Ahennie mu a,
a megyina so abu no kumfo. Møbo no mmaa na kae me.” 43 Yesu buaa no se, “Merehye wo bo
magyaa no.” 23 Nanso, wøbo gyee so ara maa se, enne, wobeka me ho wo Paradise.” 44 Eduruu
won nne bu faa Pilato dees no so se, òmmø no owigynaes no, asase no so nyinaa duruu esum
aseennua mu. 24 Enti, Pilato penee won abisadee kabii kosiin nnanmiensa. 45 Owia duruu sum
no so maa won. 25 Wøgyaee Baraba a esiane se na ntoma a etwa asoredan no mu nso mu tee
òhwanyanee òman sane dii awu no enti, òde no mmienu. 46 Yesu teaam denden se, “Agya, wo
too afiase no maa won. Na òde Yesu maa won nsam na mede me honhom mehye!” Òkaa yei
sedeet wøpe no. 26 Afei, wode Yesu rekø akøbo no no, ogyaa mu. 47 Asraaføo panin a na ogyina

hō no hunuu dee asi no, ɔyii Onyankopōn aye maame Maria ne afoforō bi. 11 Wōn nsem a se, “Ampa ara, saa onipa yi ye ɔteneneeni.” 48 wōbekaeē no yee wōn se anansesem bi enti, Nnipa a wōbaa hō bēhwēe Yesu aseennuambo wōannye anni. 12 Ewom se nnipa no annye asem no hunuu se wawu no, wōde awerēhoo firii hō no anni dee, nanso Petro dee, ottu mmirika kōo kōe. 49 Saa ɛberē no na Yesu nnamfo ne mmaa əboda no so, koto hwēe mu, hunuu se nwera a bi a wōdii n’akyi firi Galilea baee no gynagyina wōde kyekyeree Yesu ho no gu hō. ɔsane baa akyirikyiri baabi rehwē dee ɛrekō so no nyinaa. efie a na ɔnte dee ɔhunuie no ase. 13 Eda no ara 50 Na ɔbarima bi wō hō a wōfre no Yosef a ɔfiri asuafoo no mu baanu siim se wōrekō akuraa bi Arimatea a ewō Yudaman mu. Saa ɔbarima yi, a wōfre no Emaus a ɔfiri Yerusalem rekō hō no na ɔyē onipa pa a ɔtene wō Onyankopōn anim a bēye se akwansini nson. 14 Wōrekō no nyinaa na ɔretwen Onyankopōn Ahennie a ɛbeba no. 51 na asem a asi no ho nkōmmō ara na wōredi. Ewom se na ɔyē Yudafoō badwafoō no mu baako 15 Wōgu so redi nkōmmō na wōregye wōn ho dee, nanso wampene gyinaee a wōsisiiē ne dee akyinnyee no, Yesu bēkaa wōn ho ne wōn bōo wōyee no so. 52 ɔkōo Pilato nkyen kōsree Yesu anan kōe. 16 Wōhunuu se obi ka wōn ho dee, amu no. 53 ɔmaa wōyii Yesu amu no maa no, na nanso wōantumi anhunu se eyē Yesu. 17 ɔbisaa ɔde nwera kyekyeree no de no kōtoo əboda bi a wōn se, “Nkōmmō ben na moredi a mo were obiara nnaa mu da no mu. 54 Wōsiee Yesu Efiada aho mo ho yi?” 18 Na wōn mu baako a wōfre a na Yudafoō resiesie wōn ho atwen Homeda no Kleopa bisaa no se, “Wo nko ara ne ɔhōhō no. 55 Wōsiee amu no wīee no, mmaa a wōdi a wōwo Yerusalem a wontee nsem a asisi ho Yesu akyi firi Galilea no ne Yosef kōhwēe faako nnansa yi no?” 19 ɔbisaa wōn se, “Nsem ben?” a wōde no toeē ne sēdee wōsiee no faee. 56 Saa Wōbuua no se, “Nsem a ɔfa Nasareni Yesu a ɔyē mmaa yi sanee wōn akyi kōo efie kōhwēhwee odiyifōo a ɔwo tumi wō nneyee ne ɔkasa mu nnuhwam ne ngo a wōde besiesie Yesu amu wō Onyankopōn ne nnipa nyinaa anim no ho, no, nanso ɔsiane se na Homeda no aduru enti, 20 ne sēdee asofoō mpanin ne yen mpanimfoō wōtenaa ase komm sēdee Yudafoō mmara kyere kyeree no de no kōo aban mu se wōmmu no no.

24 Kwasiada anɔpahema, mmaa no de nnuhwam ne ngo no kōo əboda no so. 2 Wōduruu hō no, wōhunuu se wōapire ɛbōo a wōde hinii əboda no ano no afiri hō. 3 Na wōkōo əboda no mu no, na Yesu amu no nna hō. 4 Wōde ahodwirie gyina hō no, amonom ho ara, mmarima baanu bi a wōhyehye ntadee fitafitaa a ani hyerē begyinagyinaa wōn nkyen. 5 Mmaa yi akoma tuié na wakotokotoo wōn na mmarima no bisaa wōn se, “Adēn enti na morehwelhwee ɔteasefōo wō awufoō mu? 6 ɔnni ha. Wasōre! Monnkae asem a oka kyereē mo ɛberē a na ɔwo Galilea no se, 7 ‘Etwa se wōde Kristo no hye nneboneyefōo nsa na wōbō no aseennua mu na ne nnansa so wasōre bio no?’” 8 Mmaa no kaee asem no no, 9 wōde ahoohere firii əboda no so bekaa dee wōhunuié no nyinaa kyereē asuafoo dubaako no ne wōn a wōwō hō no nyinaa. 10 Mmaa a wōkōo əboda no so a wōbekaa saa asem yi no ne Maria Magdalene ne Yohana ne Yakobo

Onyankopon ase, faa burodo bubuu mu de maa wəsoree no de anigyeε sane kəo Yerusalem. 53 wən. 31 Amonom, wən ani so tetee wən maa afei Na daa wəwə asəredan no mu hə yi Onyankopon wohunuu se εye Yesu. Ehə ara, ətu yeraε. 32 Na aye.

afei, wəsesee wən ho wən ho, sədeε Atweresəm no mu nsem a əka kyereε wən εbere a na wənam ekwan so no si fa kaa wən akoma no. 33 Ntem ara, wəsane wən akyi baa Yerusalem betoo asuafoə dubaako no ne wən a na wəka wən ho no se wəahiyia. 34 Wəduruu hə no, wəbəə wən amanneε se, “Ampa ara, Awurade asore afiri awufoə mu. Wayi ne ho adi akyere Simon.” 35 Baanu a wəfiri Emaus baε no nso bəə wən amaneε, sədeε Yesu betoo wən Emaus ekwan so na wəantumi anhunu se εye əno kəsii εbere a əbubuu burodo mu de maa wən no ansa. 36 Wəgu so rebo amaneε no, preko pε, Yesu bəpuee hə, kyeaa wən se, “Asomdwoeε nka mo!” 37 Wən nyinaa bobəə birim, suroeε εfiri se, na wəsusu se wəahunu əsaman. 38 Əbisaa wən se, “Adən na mo akoma atutu na monnye nni nso se εye me a? 39 Monhwε me nsam ne me nan. εye me a! Momfa mo nsa nka me nhwe; εfiri se, əsaman nni honam ne nnompe sədeε mohunu se mewə bi yi.” 40 Əkasa wieεε no, əde ne nsa ne ne nan kyereε wən. 41 Anigyetrasəo ne ahodwirie enti, amma wəannye anni se εye əno. Əbisaa wən se, “Mowə biribi wə ha a mobedi anaa?” 42 Wəmaa no apataa sini bi a wəatoto 43 ma əgye wee wə wən anim hə ara. 44 Na əka kyereε wən se, “Yei ne me nsem a meka kyereε mo εbere a na me ne mo wə hə no se, εse se biribiara a wəatwεrε afa me ho wə Mose Mmara ne Adiyifoo nwoma ne Nnwom mu no ba mu.” 45 Afei, əbuee wən adwene mu ma wətee Atweresəm a εfa ne ho no ase. 46 Əka kyereε wən se, “Wəatwεrε se, εse se Kristo no hunu amane na əwu na ne nnansa so, wasore afiri awufoə mu. 47 Na wəbefiri aseε wə Yerusalem de ne din akəka adwensakyera ne bənefakyε ho nsem akyere amansan. 48 Mone yeinom nyinaa ho adansefoo. 49 Mesoma Honhom Kronkron no na waba mo so sədeε m’Agya hyεε ho bə no. Na monnkə baabiara; montena ha nkosi se Honhom Kronkron no de tumi a εfiri əsoro no bəba abəhyε mo ma.” 50 Yesu ne asuafoə no bəə anan kəduruu Betania kurotia na əmaa ne nsa so hyiraa wən. 51 Əgu so rehyira wən no, wəmaa no so kəo əsoro. 52 Na

Yohane

1 Ansa na wɔrebɛbɔ ewiase no, na Asem no wo ho dada. Na Asem no ne Onyankopon na ewo ho. Na Asem no ye Onyankopon. **2** Ahyeasee no, na Asem no ne Onyankopon na ewo ho. **3** Enam ne so na wobɔɔ adee nyinaa. Wɔankwati no anye biribira. **4** Ne mu na nkwa wo; na saa nkwa no na ema nnipa hann. **5** Hann no hyerɛn wo esum mu a esum no ntumi nni hann no so. **6** Onyankopon somaa ḥabarima bi a wɔfre no Yohane. **7** ḥbedii hann no ho adanseɛ sɛdee ḥbema nnipa afɑ ne so agye hann no adi. **8** Enye ɔno ankasa ne hann no, na mmom, ɔbaa se ɔrebedi hann no ho adanseɛ. **9** Saa hann yi ne nokore hann a ɛba ewiase ma ɛhyeren nnipa nyinaa so no. **10** Saa ɛberɛ no, na Asem no wo ewiase. ɛwom se Onyankopon nam ne so na ɔbɔɔ ewiase deɛ, nanso ɔbaa ewiase no, ewiase anhunu no. **11** ɔbaa n'ankasa ne ɔman mu, nanso ne manfoo annye no anto mu. **12** Na wɔn a wagye no, na wɔgyee ne din diiɛ no, ɔmaa wɔn tumi ma wobeyɛe Onyankopon mma. **13** wo honhom fam, a ɛmfiri onipa anaa ɔhonam fam, na mmom ɛfiri Onyankopon ankasa. **14** Asem no bɛyɛe onipa ne yɛn bɛtenaɛɛ ma yehunuu n'anamuonyam se ɔba korɔ a ɔfiri Agya no nkyɛn a adom ne nokore ahye no ma. **15** Yohane kaa ne ho asem se, "Yei ne dee mekaa ne ho asem se, 'Dee ɔdi m'akyi reba no ye kese sene me, ɛfiri se, ɔwɔ ho ansa na wɔwoo me no.'" **16** ɔfiri ne mmaborɔhunu a ɛtɔɔ ntwa da no mu hyira yɛn nyinaa daa daa. **17** Onyankopon nam Mose so de mmara maa yɛn, nanso enam Yesu so na yenyaa adom ne nokore. **18** Obiara nhunuu Onyankopon da, gye ne Ba korɔ no a ɔno nso ye Onyankopon no, dee ɔwɔ Agya no nkyɛn na wada no adi no. **19** Yudafoɔ mpanin a wɔwɔ Yerusalem somaa asafo ne Lewifoo kɔɔ Yohane nkyɛn kobisaa no se, "Wone Agyenkwa no anaa?" **20** Yohane antwentwɛn asem no mmuaɛɛ so. ɔpaee mu ka kyereɛ wɔn preko pɛ se, "Enye mene Agyenkwa no." **21** Wɔbisaa no se, "Enneɛ, na wone hwan, Elia anaa?" ɔbuaa wɔn se, "Dabi." Wɔbisaa no bio se, "Wone Odiyifoo no?" ɔsane buaa wɔn se, "Dabi". **22** Wɔsane bisaa no se, "Enneɛ, na

wone hwan? Ka kyereɛ yɛn na yɛnkɔbɔ wɔn a wɔsomaɛ yɛn no amaneɛ. Asem ben na wɔwɔ ka fa wo ho?" **23** Yohane buaa wɔn se, "Mene nne a ɛfiri ɛsere so a ɛreteam, sɛdee Odiyifoo Yesaia hyɛɛ nkɔm se, 'Monsiesie mo ho mma Awurade ba a ɔbeba no no.'" **24** Afei, wɔn a Farisifoo no somaa wɔn no bisaa Yohane bio se, **25** "Se enye wone Agyenkwa no anaa Elia anaa Odiyifoo no a, aden enti na wobɔ asu?" **26** Yohane nso buaa se, "Me dee, nsuo na mede bɔ asu, nanso obi wo mo mfimfini ha a monnim no, **27** a ne mpaboa mpo memfata se meworɔ; ɔno na ɔbedi m'akyi aba." **28** Saa asem yi sii Betania a ewɔ Asubonten Yordan agya, faako a na Yohane rebo asu no. **29** Adeɛ kyeeɛ a Yohane hunuu Yesu se ɔreba ne nkyɛn no, ɔteaam kaa se, "hwe, Onyankopon Dwammaa a ɔyi ewiase bone korɔ no! **30** Yei ne dee mekaa ne ho asem se, 'Dee ɔdi m'akyi reba no ye kese sene me, ɛfiri se, na ɔwɔ ho ansa na mereba.' **31** Me dee, na mennim no, nanso mede nsuo bɛbɔ asu, sɛdee ɛbɛyɛ na meda no adi akyere Israel." **32** Na Yohane dii adanseɛ se, "Mehunuu Honhom no se asiane aba ne so se aborɔnoma a ɔresiane firi soro. **33** Na anka mennim no, nanso ɛberɛ a Onyankopon somaa me se memfa nsuo mmɔ asu no, ɔka kyereɛ me se, 'Onipa a wobehunu se Honhom no besiane aba ne so no, ɔno ne dee worehwɛ n'anim no. ɔno na ɔde Honhom Kronkron bɛbɔ asu.' **34** Mahunu yeinom nyinaa se aba mu na medi ho adanseɛ se yei ne Onyankopon Ba no." **35** Adeɛ kyeeɛ a Yohane ne n'asuafɔ no mu baanu gyina baabi no, wɔhunu se Yesu retwam. **36** Yohane hwɛɛ no, kaa se, "Yei ne Onyankopon Dwammaa no!" **37** Asuafɔ baanu no tee dee ɔkaeɛ no, wɔkɔdii Yesu akyi. **38** Yesu twaa n'ani hunu se wɔdi n'akyi no, ɔbisaa wɔn se, "Edeɛn na morehwehwe?" Wɔn nso bisaa no se, "Rabi" (a ne nkyerɛasɛ ne ɔkyerɛkyerɛfɔ), "ehe na wote?" **39** ɔbuaa wɔn se, "Mommra mmɛhwe." Enti, wɔne no ko kohweɛ faako a ote no ne no tenaa ho firi awia nnɔnnan kɔsii anwummerɛ. **40** Nnipa baanu a wɔtee Yohane asem no enti emaa wɔkɔdii Yesu akyi no mu baako ne Simon Petro nua Andrea. **41** Adeɛ a edi ɛkan a Andrea yɛɛɛ ne se, ɔkohwehweɛ ne nua Petro ka kyereɛ no se, "Yehunu Mesia no." **42** ɔde Petro kɔɔ

Yesu nkyen. Yesu hwεε Petro dinn ka kyereε no ɔnnim baabi a na nsā no firi, nanso na asomfoɔ se, “Wone Simon, Yohane ba no. Nanso, efiri no dee, wɔnim. ɔfrεε ayeforɔkunu no 10 ka enne reko wobefre wo Kefa.” Eno ara ne Petro kyereε no se, “Saa nsā yi ye nsā pa. Wonte se a n’asekyere ne ɔbotan no. 43 Adeε kyeeε no, afoforɔ a wɔaka no. Obiara a ɔtɔ ɛpono de nsā Yesu yeeε n’adwene se ɔbeko Galilea. ɔhunuu pa di ɔkan ba wo n’apontoɔ ase, na akyire yi, Filipo ka kyereε no se, “Di m’akyi.” 44 Filipo nso ɔde nsā a ɛnni mu aba. Nanso, wo dee, wode na ɔfiri Betsaida a εhɔ na Petro ne Andrea nso nsā pa no atwa too!” 11 Saa nsenkyerɛnneε firi. 45 Filipo firi hɔ kɔ Natanael nkyen kɔka a Yesu yeeε wo Kana a ewo Galilea asase so kyereε no se, “Yεahunu Agyenkwa no a Mose no ne nsenkyerɛnneε a ɔdi ɔkan a ɔyee wo ne adiyifoo no hyee ne ho nkɔm no no. Wofre badwam de kyereε se ne tumi firi ɔsoro. Emmaa no Yesu. ɔye Yosef a ɔfiri Nasaret no ba.” 46 n’asuafoo no nso gyee no dii se, ampa ara, ɔno Natanael bisaa Filipo se, “Ade pa bi betumi afiri ne Agyenkwa no. 12 Ayeforɔhyia no akyi, one ne Nasaret aba?” Filipo nso ka kyereε no se, “Bra maame ne ne nuanom ne n’asuafoo no dii nna na behwε.” 47 Ebere a Yesu hunuu Natanael se kakra wo Kapernaum. 13 Esiane se na Yudafoo ɔreba no, ɔkaa se, “Israelni nokwafoo ni ampa.” Twam Afahye no rebɛduru no enti, Yesu kɔ 48 Natanael bisaa Yesu se, “Woyee den hunuu Yerusalem. 14 ɔduruu asoredan no mu hɔ no, sdedeε metee?” Yesu nso buaa no se, “Ebere a ɔhunuu se adwadifoo bi nso tete wɔn apono akyi wɔwɔ borɔdɔma dua no ase hɔ no na mehunu resesa sika. 15 Yesu faa ntampehoma, yeeε no wo ansa na Filipo rebɛfre wo.” 49 Natanael mpire, de pamoo sikasesafoo no ne wɔn nnwan kaa se, “ɔkyerɛkyerɛfɔo, wone Onyankopɔn Ba, ne wɔn anantwie no firii asoredan mu hɔ, kaa Israelhene no!” 50 Yesu bisaa no se, “Esiane se wɔn apono guie maa wɔn sika a wɔresesa no meka kyereε wo se mehunu wo wɔ borɔdɔma nyinaa bɔ pansamee. 16 Afei, ɔkɔ wɔn a wɔtɔn dua no ase enti na wogye di anaa? Wobehunu mmorɔnama no so ka kyereε wɔn se, “Monsesa nneema akεseε a εsene yeinom. 51 Mereka wɔn mfiri ha nkɔ ntɛm! Mommfa m’Agya fie nokore akyere mo se, mobehunu se ɔsoro abue nyε adwadibea!” 17 Asuafoo no kaa se, wɔatwεrɛ wɔ Atwerɛsem no mu se, “Wo fie yiedie ho dadwene ahye me so.” 18 Afei, Yudafoo mpanin no bisaa Yesu se, “Tumi ben na wɔwɔ a enti wopamoo nnipa no? Ye nsenkyerɛnneε bi fa di adanseε se Onyankopɔn na ɔmaa wo saa tumi no.” 19 Yesu buaa wɔn se, “Mate dee moaka no. Nsenkyerɛnneε a mede bedi adanseε ara ne se, mommubu asoredan yi ngu na mede nnansa besi bio.” 20 Yudafoo mpanin no tee asem a Yesu kaeε no, wobisaa no se, “Asoredan a wode mfeɛ aduanan nsia siie no, na wode nnansa betumi asi?” 21 Nanso, Yesu dee, na ɔde ɔno ankasa ne onipadua na εreye asoredan no mfatohø, 22 Yesu wusoreε no akyi ansa na asuafoo no kaeε asem a ɔkaεε no. Yei ma wɔgyee Atwerɛsem ne nsem a Yesu kaeε no diiε. 23 Ebere a Twam Afahye no duruiε a na Yesu wo Yerusalem no, nsenkyerɛnneε ahodoo bebree maa nnipa gyee no diiε. 24 Nanso, Yesu amfa ne ho anto wɔn so, efiri se, na ɔnim sdedeε nnipa suban te. 25 Na onhia onipa adanseε a ɔbedi afa onipa ho, efiri se, na ɔnim dee εwɔ onipa mu.

2 Ne nnansa so, nnipa bi hyiaa ayeforɔ wo

Kana a ewo Galilea asase so. Yesu maame kɔ saa ayeforɔhyia no bi. 2 Wɔtoo nsa frɛε Yesu ne n’asuafoo no nso kɔ hɔ bi. 3 Wɔgu so regye wɔn ani no, ayeforɔ no ase nsā saεε maa Yesu maame kɔ Yesu nkyen kɔka kyereε no se, “Wɔn nsā a wɔrenom no asa.” 4 Yesu ka kyereε ne maame se, “Edeεn na wopese me ye, me bere nnya nnuruiε.” 5 Ne maame ka kyereε asomfoɔ no se, “Biribiara a ɔbeko se monye no, monye.” 6 Na aboɔ nsuhina nsia sisi hɔ; yeinom mu na na Yudafoo de nsuo gu de hohoro wɔn ho amannee kwan so. Na suhina biara tumi fa nsuo galɔn aduasa. 7 Yesu ka kyereε asomfoɔ no se, “Momfa nsuo nhεyεhε nhinā no ma ma.” Wɔde nsuo hyee no ma ma. 8 Yesu ka kyereε wɔn se, “Monsa bi nkɔma onipa a ayeforɔ no ho ntotoεε hye ne nsā no.” 9 Dee ayeforɔ no ho ntotoεε hye ne nsā no kaa nsuo no a adane nsā no hwεε. Na

3 Anadwo bi, ḥbarima bi a ɔye Yudafoō mpanin se ne nneyeeē bone no beda adi. **21** Na dee ɔye no mu baako a wōfrē no Nikodemo a ḥsane Onyame apedee no ba Hann no mu na obiara ye Farisini no, **2** koo Yesu nkyen, koka kyereē ahunu se ɔye Onyame apedee.” **22** Yei akyi, no se, “Okyerēkyerēfōo, yēnim se Onyankopōn Yesu ne n’asuafoō no firii Yerusalem koo Yudea na ḥsoma wo, efiri se, obiara ntumi nyē akuraa bi ase kotenaa hō kakra bōo asu wō hō. nsenkyerennee a woye yi gye se Onyankopōn **23** Saa ἑbere no ara na Yohane nso rebo asu wō ka ne ho.” **3** Yesu buaa no se, “Merema woate Aïnon a eben Salim, efiri se, na nsuwansuwa asee se, se wōanwo wo foforō a, worentumi wō hō. Nnipa pii baa ne nkyen ma obōo wōn nkō Onyankopōn Ahennie no mu.” **4** Nikodemo asu. **24** Saa ἑbere no na wōmfaa Yohane ntōo bisaa no se, “Ebeyē dēn na me abasiriwa yi, afiase. **25** Eda bi, Yohane akyidifoō bi ne Yudani betumi akō me maame yam ama wōawo me bi gyee akyinnyee faa ahodwira ho. **26** Enti, bio?” **5** Yesu nso buaa no se, “Mereka nokore asuafōo no koo Yohane nkyen kaka kyereē no se, akyere wo, se wōamfiri nsuo ne Honhom mu “Okyerēkyerēfōo, ḥbarima bi a na ḥwō wo nkyen anwo obi a, ḥrentumi nkō Onyankopōn Ahennie wō Yordan fa noho no a wodii ne ho adansee no mu. **6** Dee wōfiri onipa mu awo no no, ye no nso rebo asu na nnipa pii rekō ne nkyen.” **27** ḥhonam, na dee wōfiri Honhom mu awo no no, Yohane buaa se, “Obi rentumi nni dwuma a ete ye honhom. **7** Mma ennye wo nwanwa se maka saa gye se Onyame ka ne ho. **28** Mo ara modi se, ese se wōwo wo foforō! **8** Sđedeē wote mframā me adansee se meka kyereē mo se, ‘Enye me ne nka, nanso wontumi nkyere faako a efiri ba ne Kristo no, na mmom, wōasoma me adi n’anim faako a ebo kō no, saa ara na Honhom mu awoō kane.’ **29** Adamfo a ḥboa ayeforōkunu no wen no nso te.” **9** Nikodemo bisaa no se, “Ebeyē n’aso twēn no, na se ḥte ne nne a, n’ani gye. Eno dēn na yei aba mu?” **10** Yesu buaa no se, “Wo, enti na m’aniygē wie peye no. **30** Ese se ɔye ḥkyerēkyerēfōo a wodi mu Israel na wonte yei ḥkesee na me nso meye ḥketewa. **31** “Dee ḥfiri ase? **11** Dee yēnim ne dee yēahunu na yereka ḥsoro aba no ye ḥkesee sene obiara; Dee ḥfiri akyere mo yi, nanso monnye yē nni. **12** Se asase so no ye wiaseni na ḥkasa se wiaseni. **32** meka asase yi so nsem kyere mo na monnye ḥsoroni no ka dee wahunu ne dee wate, nanso nni a, ebeyē dēn na se meka ḥsoro nsem kyere obiara nnye no nni. **33** Wōn a wōgye no di no mo a, mobegye adi? **13** Obiara nkō ḥsoro da, di adansee se, Onyankopōn ye ḥnokwafoō. **34** agye dee ḥfiri ḥsoro baec no—Onipa Ba no. **14** Dee Onyankopōn asoma no no ka Onyankopōn Sđedeē Mose maa ḥwō seso a wōde kōbere aye asen dua so wō esere so no, saa ara na Onipa Ba no nso wōbemā no so, **15** na obiara a ḥgye me di no, ḥbenya nkwa a enni awieeē. (aiōnios g166) **16** “Na sđedeē Onyankopōn dōo ewiase nie; se ḥde ne Ba a ḥwoo no korō no mae, na obiara a ḥgye no di no anyera, na mmom wanya nkwa a enni awieeē. (aiōnios g166) **17** Onyankopōn ansoma ne Ba amma ewiase se ḥmmēbu ewiase atēn, na mmom, ḥsoma no se, ḥmmgye ewiase nkwa. **18** Obiara a ḥgye ḥba no di no, wōremmu no atēn; na dee ḥnnye no nni no, wōabu no atēn dada, efiri se, wannye Onyankopōn Ba korō no anni. **19** Dee Onyankopōn gyina so bu atēn ne se: Hann no aba ewiase, nanso nnipa ani gye sum ho sene Hann no, efiri se, wōn nneyeeē nyināa ye bone. **20** ḥdebōneyefoo biara mpe Hann no, na ḥremmen Hann no, efiri se, ḥsuro

ebere no beye awia nnondumieno. 7 Ankyere, Kristo no beba, na se əba a, əbekyerekyere yen Samariani baa bi baa hō betoo nsuo, na Yesu biribiara mu.” 8 Yesu ka kyere no se, “Me a me sree no se, “Ma me nsuo no bi nnom.” 9 Saa ne wo rekasa yi, mene Kristo no.” 10 Yesu ano ebere no, na Yesu asuafoō no kō kuro no mu siie pē na n’asuafoō no sane baes. Eyee asuafoō kōtō aduane. 11 Samariani baa no ka kyere Yesu no nwanwa se wōbetoo Yesu se əne əbaa bi se, “Eyee me nwanwa se wo a woye Yudani rebisa redi nkommō. Nanso, wōn mu biara ammisa nsuo afiri me ameye Samariani nkyen.” Na əbaa no dee ərehwehwē ne Yesu nso dee enti Yudafoō ne Samariafoō nni hwhee ye. 12 Yesu a əne saa əbaa no redi nkommō no. 13 Afei, buaa no se, “Se wonim akyedee a Onyankopōn əbaa yi gyaa n’asuhina no hō sane kō kuro no de ma onipa anaa onipa ko a əresre wo nsuo yi mu kōka kyere kurom hōfō se, 14 “Mommra a, anka wobesre no, na wama wo nkwa nsuo.” mmehwē əbarima bi a waka kōkoam nneemaa a 15 Əbaa no bisaa se, “Owura, wonni ahoma, maye akyers me! Anaa, əno ne Agyenkwa no?” nni bokiti, abura yi mu nso do yie, na ehe 16 Nnipa a wotee asem yi nyinaa bō twi kōhwē na wobenya saa nkwa nsuo no afiri? 17 Woye Yesu. 18 Afei, asuafoō no ka kyere Yesu se, əkēsē sene yen agya Yakob a ətuu abura yi maa “Əkyerekyerefoō, didi.” 19 Yesu buaa wōn se, yen na əne ne mma, ne nnwan ne n’anantwie “Mewo aduane a medi a monnim ho hwhee.” 20 nom mu nsuo bi no anaa?” 21 Yesu buaa no se, “Obi abre no aduane bi anaa?” 22 Yesu buaa no bio, 23 nanso dee əbenom nsuo a mede bēma no no, osukōm renne no bio da. Nsuo a mede bēma no no beye se asutire a ərenwe da wō ne mu, na əbēma no nkwa a ərensa da.” (aiōn g165, aiōnios g166) 24 Əbaa no sree no se, “Owura, ma me saa nkwa nsuo yi bi na osukōm anne me ho nhyia, na mobehunu se aburoo ahoa a əkyere Yesu ka kyere no se, “Kōfre wo kunu na wo ne no mmra.” 25 Əbaa no buaa no se, “Me wura, mennisku.” Yesu nso kaa se, “Asem a woaka no ye nokore se wonni kunu no. 26 Woaware monkōtwa dee ənye mo na moduae. Nnipa mmarima baanum agyae na əbarima a wo ne no foforō na wōduae na mo dee, moanya mfasoo wō hō seesei no mpo, ənye wo kunu.” 27 Əbaa afiri adwuma a woye no mu.” 28 Esiane adansee no kaa se, “Owura, mehunu se woye odiyifoō. 29 a Samariani baa no dii wo Yesu ho se, “Waka Yen agyanom Samariafoō somm Onyankopōn biribiara a maye akyere me” no enti, kuro no wō saa bepō yi so, nanso mo Yudafoō dee, mu hōfō pii gyee Yesu dii se əno ne Mesaia no. moka se Yerusalem nko ara na eise se yesom 30 Enti, əbere a Samariafoō no baa Yesu nkyen Onyankopōn.” 31 Yesu ka kyere no se, “Merema no, wōsree se əntena wōn nkyen. əpenee so dii woate asees se berē bi beba a nnipa rensom nnanu wō wōn nkyen. 32 Ne nsem no enti nnipa Agya no wo saa bepō yi so anaa Yerusalem. 33 bebree gyee no dii. 34 Nnipa a wōgyee no dii no Mo Samariafoō nnim dee mosom no. Nanso, ka kyere əbaa no se, “Enye adansee a wobediē yen Yudafoō dee, yenim dee yesom no, əfiri se, no enti na yegye no di, na mmom nsem a yate Yudafoō so na nkwyagye nam ba. 35 Nna bi reba, se əka no enti na yegye no adi. Na yenim se na mpo aba dada se, nokore asomfoō besore əno ne ewiase Agyenkwa no.” 36 Nnanu akyi no, Agya no wo Honhom ne nokore mu. Yeinom ne Yesu firii kuro no mu kō Galilea. 37 Əwom se na asomfoō a Agya no hwehwē. 38 Onyankopōn Yesu aka se, odiyifoō biara nni animuonyam wō yē Honhom, na wōn a wōsom no no, eise se ne əman mu dee, nanso 39 Esiane dee Galileafō wōsom no Honhom ne nokore mu.” 40 Əbaa no a wōwō Yerusalem Twam Afahye berē no mu no ka kyere no se, “Menim se Mesia no a wōfrē no hunuu dee Yesu yee se no enti, əduruu Galilea

no, wɔgyee no. **46** Osane koo Kana a εω Galilea, nanteeε. Na saa da no ye homeda. **10** Yudafoo faako a ɔmaa nsuo danee nsā hō no bio. Ḍwō hō mpanin hunuu ɔbarima no se ɔso ne kete no, no, ɔhene ɔsomfooo panin bi a na ne ba yare wo wɔn bo fuu yie. Wobisaa no se, “Wonnim se Kapernaum no **47** tee Yesu nka se ɔfiri Yudea εννε ye homeda na ετια mmara se wobesoa wo aba Galilea hō. Saa ɔbarima yi koo Kana kohunuu kete anaa?” **11** ɔbarima yi de ahopopo yii ne Yesu, sreeε no se, ɔne no nkoo Kapernaum nkosa ho ano se, “Onipa a ɔsaa me yadeε no na ɔka ne ba a na ɔyare a ɔreyε awu no yadeε mma no. kyereε me se, menoaa me kete na menkoo.” **12** **48** Yesu kaa se, “Menye nsenkyerennεe nkyereε Wotee saa no, wobisaa no se, “Hwan ne saa mo ansa na moagye me adi anaa?” **49** ɔsomfooo onipa yi?” **13** Nso na dee ne ho yee no den no panin no de ahoyer ka kyereε no se, “Owura, nnim Yesu. Afei, nso na Yesu afiri nnipa no mesre wo, ma yenkoo ntεm, anye saa a, me ba no mu koo. **14** Akyire yi, Yesu hyiaa ɔbarima yi wo bεwu.” **50** Yesu ka kyereε no se, “Koo efie, wo asoredan mu tuu no fo se, “Afei a wo ho aye wo ba no ho aye no den!” ɔsomfooo panin no gyee den yi, hwε yie na woankoyε bɔne bio amma asem a Yesu kaeε no dii na ɔsiim se ɔrekoo efie. biribi a esene kane yadeε no amma wo so.” **15** **51** ɔnam ekwan so no, n'asomfooo bi behyiaa no ɔbarima yi firii hō koka kyereε Yudafooo mpanin ka kyereε no se, ne ba no ho aye no den. **52** no se εye Yesu na ɔsaa no yadeε no. **16** Yudafooo ɔbarima no bisaa n'asomfooo no se, “Ebere ben mpanin yi hyεε asee tanee Yesu ani, ɔfiri se, na ne ho yee no den?” Asomfooo no buaa no se, wabu wɔn homeda mmara no so. **17** Yesu ka “Nnora awia beyε dɔnko bere mu na huraεεnini kyereε wɔn se, “M'agya ye adwuma εbere biara, a na abo no no gyaεεe.” **53** ɔbarima no tee asem enti εεε se me nsomeye adwuma εbere biara.” no pe na ɔkaee se εye saa εbere koroo no ara mu **18** Saa asem a Yesu kaeε yi maa Yudafooo mpanin na Yesu ka kyereε no se, “Koo na wo ba no ho aye no bo fuie, na woyεε wɔn adwene se wobekum no den no.” Yei maa ɔbarima no ne ne fiefoo no, ɔfiri se, na εnyε homeda mmara no nko na nyinaa gyee Yesu diiε. **54** Yei ne nsenkyerennεe wabu so, na bio, ɔfre ne ho se Onyankopon Ba a eto so mmienu a Yesu firii Yudea baa Galilea de kyere se, ɔne Onyankopon ye pe. **19** Yesu ka kyereε wɔn se, “Oba no ntumi mfiri ne pe mu nyε biribi, na mmom, ɔye dee ɔhunu se n'Agya ye no bi. **20** ɔfiri se, Agya no do Obba no na biribiara a Agya no ye no, ɔma Obba no hunu. Na Obba no beyε nnwuma akεεε a esene saa ɔbarima yi ayaresa yi ama mo ho adwiri mo. **21** Na sedee Agya no nyane awufoo no, saa ara nso na Obba no nyane awufoo a ɔpe se ɔnyane wɔn no. **22** Afei koraa, m'Agya mmu obiara aten. Obde saa atemmuo tumi no ahyε Obba no nsa, **23** sedee εbeyeε a obiara bedi Obba no ni sedee wɔdi Agya no ni no. Obiara a ɔnni Obba no ni no, nni Agya a ɔsoma no no nso ni. **24** “Mereka nokore akyere mo se: Obiara a otie me nsem na ɔgye dee ɔsoma me no di no, wɔ nkwa a enni awieεε. Woremμu no aten, ɔfiri se, wafiri ouwo mu aba nkwa mu. (aiōnios g166) **25** Mereka nokore bio se, εberε bi reba, na mpo saa εberε no anya aba a awufoo bεte Onyankopon Ba no nne, na wɔn a wote ne nne no bεnya nkwa. **26** Sedee Agya no ye nkwamafoo no, saa ara nso na wama ne Ba no tumi ama wayε nkwamafoo. **27**

5 Yei akyi no, Yudafooo afahye bi enti, Yesu sane koo Yerusalem. **2** Na ɔtadeε bi wɔ kuro no mu a wɔfre no Betesda a na εben kuro no ano εpono kεεε bi a wɔfre no Nnwan εpono no. Na wɔabo apata ahodoο enum atwa ho ahyia. **3** Saa apata yi ase na na ayarefoo pii se, anifirafoo, mpakyε ne mmubuafoo wɔ retwen se Awurade ɔbəfoo firi ɔsoro beba abεhono nsuo no. **4** Deε εtεε ne se, se ɔbəfoo no hono nsuo no wie a, ɔyarefoo a ɔbedi ɔkan ato nsuo no mu no nya ayaresa. **5** Na ɔbarima bi ayare ada ɔtadeε no ho mfee aduasa nwɔtwe. **6** Yesu hunuu se wayare ada hō akyere no, ɔbisaa no se, “Wope se wo ho ye wo den anaa?” **7** ɔyarefoo no buaa no se, “Me wura, se ɔbəfoo no behono nsuo no a, mennya obi a ɔbema me so ato mu. εberε biara a mebə me ho mmoden se merekoo nsuo no mu no, obi di me ɔkan.” **8** Yesu ka kyereε no se, “Sore! Bobo wo kete na koo efie.” **9** Amonom hō ara, ɔbarima no ho yee no den; ɔbəfoo ne kete, hyεε asee

Wama ḥba no tumi a ɔde bu aten, efiri se, ono 6 Yei akyi, Yesu twaa Galilea Po a wɔsane frɛ ne Onipa Ba no. 28 "Mommma saa asem yi nnye" no Tiberia Po no. 2 Esiane se nkurfoò hunuu mo nwaniwa, efiri se, ebere bi reba a awufuo a se Yesu nam anwanwakwan so asa nnipa pii wɔwɔ wɔn damena mu mpo bête me nne, 29 yadee no enti, wɔdii n'akyi. 3 Yesu ne n'asuafoo na wɔasoresore. Wɔn a wɔaye papa no benyane no kɔo bepo bi so kotenaa hɔ kakra. 4 Saa atena nkwa mu, na won a wɔaye bɔne no nso, ebere no na Twam Afahye no aben. 5 Ebere a wɔabu wɔn fo. 30 Merentumi mfiri m'ankasa Yesu twaa n'ani, hunuu se nnipakuo no reba me tumi mu nye biribiara; asem a Onyankopon ne nkyen no, obisaa Filipo se, "Ehe na yebenya aka akyere me no so na megyna bu aten. Eno aduanee ama saa nnipa dodoɔ yi?" 6 Yesu bisaa enti, aten a mebu no ye nokore. 31 "Se me ara Filipo saa asem yi de sɔɔ no hwεε, efiri se, medi me ho adansee a, m'adansedie no nni mu. na ɔnim dee ebeye. 7 Filipo buaa se, "Ansa 32 Na obi wɔ hɔ a ɔdi me ho adansee a menim na yebetumi ama saa nnipa dodoɔ yi aduanee se n'adansee a ɔdi fa me ho no ye nokore. 33 no, esε se yεnya abosome nwɔtwe akatua." 8 "Moasoma nnipa ako Yohane nkyen na wadi Andrea a ɔye Simon Petro nua no kaa se, 9 adansee a εye nokore. 34 Nnipa adansedie ho "Abarimaa bi wɔ ha a ɔwɔ burodo enum ne nhia me ansa na moahunu onipa ko a meye. nkyenam mmienu; na yei betumi aso nnipa Na mmom, meka Yohane adansee a ɔdii no dodoɔ yi di?" 10 Yesu hyεε n'asuafoo no se, kyere mo se dee ebeye na Onyankopon begye "Momma obiara ntene ase." Asuafoo no ma mo nkwa. 35 Yohane nsem a ɔkaεε ye kanea a wɔtenatenea esere no so. Na mmarima a wɔwɔ wɔasø na εhyeren, na εmaa mo ani gyeεε. 36 won mu no dodoɔ beye mpemnum. 11 Yesu faa "Me nnwuma a m'Agya de ama me se menyε burodo no bɔɔ mpaεε na ɔkyε maa won. ɔfaa saa no di me ho adansee sene Yohane. 37 ɔwom ɔkwan korɔ no ara so kyεε nkyenam no nso maa se monhunu Agya no anim da, na montee ne won. 12 Wɔdidi meeε akyi no, Yesu ka kyereε nne nso da, nanso wadi me ho adansee. 38 Na won se "Mommaboaa aduanee a aka no ano na n'asem no nso mommfa nsie mo tirim, efiri se, ebi ansee." 13 Wɔboaboaa aduanee a ɔkaεε no monnnye me a ɔsoma me no nni. 39 Mosua ano no, εyeε nkentemma dumien. 14 Nnipa Atweresem no efiri se, mogye di se eno na no hunuu nsenkyerεnneε a Yesu aye no, wɔkaa εbεma mo anya nkwa a enni awieεε. Nanso, saa se, "Ampa ara, onipa yi ne odiyifoo a yerehwε Atweresem korɔ no ara di me ho adansee! [aiōnios] no ekwan no." 15 Yesu hunuu se nnipa no aye g166) 40 Yei nyinaa akyi no, mommpe se moba won adwene se wɔbεkyere no asi no ɔhene no, me nkyen na moanya nkwa! 41 "Merenhwehwε ɔtwee ne ho firii won mu kɔo bepo no so bio. 16 nnipa anim animuonyam. 42 Menim nnipa ko Onwunu dwoeε no, Yesu asuafoo no kɔo Galilea a moyε. Menim se monni Onyankopon ho dɔ. mpoano. 17 Wɔtwen kɔsii se adeε saεε na ɔmma 43 Mebaa m'Agya din mu nanso moannya me. no, wɔkotenaa kodoɔ mu se wɔrekɔ Kapernaum. Nanso, se obi ba wo ɔno ara ne din mu na 18 Saa ebere no na ahum retu wo εpo so ama ɔbεye deε ɔpε a, eno deε, mogye no. 44 Mope se εpo no so aye gyabagyaba. 19 Wɔhare kɔo won nnipa kamfo mo mmom sene se Onyankopon anim beye akwansini mmiensa anaa εnan no, bεkamfo mo. Ebεye den na moagye me adi? wɔhunuu se obi nam εpo no so reba; yei maa 45 "εnyε me na meka asem bi atia mo Agya εhu kaa won kɔsii se, 20 Yesu kaa se, "εye me, no anim, na mmom, εye Mose a mode mo ani Monnsuro!" 21 Asuafoo no pεε se anka wɔde no too ne mmara so se eno na monam so bεkɔ tena kodoɔ no mu, nanso ntεmpa ara kodoɔ no Onyankopon Ahennie mu no. 46 Se mogyeε kɔduruu Kapernaum. 22 Adeε kyεε no, nnipa a Mose diiε a, anka me nso mobεgyε me adi, efiri na wɔwɔ Galilea εpo no agya no hunuu se kodoɔ se, nsem a ɔtwereεε no di me ho adansee. 47 Na baako pε na na εwɔ hɔ, nanso asuafoo no tenaa εsiane se moannya nsem a ɔtwereεε no anni no mu kɔεε a na Yesu nka won ho. 23 Ankyεre enti, εnyε nwaniwa se monnye me nni." koraα na akodoɔ foforɔ bi firii Tiberia baa faako a Awurade maa nnipakuo no aduanee diiε no. 24

EBERÉ A nnipa no hunuu se Yesu ne n'asuafoo (aiōnios g166) 41 Yudafoō no tee se Yesu aka se, no nni hō no, wotenatena akodoō no mu se “Mene aduane a efiri ɔsoro” no, wənwiiwii. wōrekə Kapernaum akəhwēhwē no. 25 Wōduruu 42 Wōkəo so kaa se, “Enye Yosef ne Maria ba ne Kapernaum na wəhunuū Yesu no, wōbisaa no saa Yesu yi? Eyee den na ətumi ka se afiri ɔsoro se, “ɔkyerekyyerefoō, eberé bən na wobaa ha?” na əbaeε?” 43 Yesu buaa wōn se, “Monnyae 26 Yesu buaa wōn se, “Mereka nokore akyere mo se, enye se mohunuū anwanwadeε a meyee no enti na morehwēhwē me, na mmom, se monyaa aduane di meeε no enti. 27 Monnsee mo bere nyinaa mmpere nhwēhwē aduane a ətumi see no akyiri kwan, na mmom, mompere nhwēhwē aduane a ətenu hō daa a ema nkwa a enni awieε a Onipa Ba no de bəma mo no akyiri kwan. Efiri se, yei enti na m'Agya somaa me.” (aiōnios g166) 28 Nnipa no bisaa no se, “Edeen na yenyē na yeaso Onyankopon ani?” 29 Yesu buaa wōn se, “Yei ne dee Onyankopon pε se moyε, monnye dee wasoma no no nni.” 30 Nnipa no bisaa no bio se, “Anwanwadeε bən na wobeyε akyere yεn ama yεagye wo adi? 31 Se wopε se yεgεye wo di se wone Agyenkwa no dee a, enneε ma yεn aduane nni daa sεdee Atwerεsem no di ho adanee se, Mose maa yεn nananom ɔsoro aduane dii wō esere so no.” 32 Yesu ka kyereε wōn se, “Mereka nokore akyere mo se, enye Mose na əmaa mo nananom aduane a efiri ɔsoro no dii esere so hō no na mmom, εye m'Agya. Na afei dee, əma mo aduane a efiri ɔsoro a ema nkwa a enni awieε no di daa. 33 Saa aduane a efiri Onyankopon nkyen no ne onipa a afiri ɔsoro ba asase so na əde nkwa bre ewiase no.” 34 Nnipa no ka kyereε no se, “Owura, ma yεn saa aduane no bi nni daa.” 35 Yesu kaa se, “Mene burodo a ema nkwa no. Obiara a əba me nkyen na əgye me di no, əkom anaa osukəm renne no da. 36 Sεdee maka akyere mo no, moahunu me nnwuma, nanso monnye me nni. 37 Obiara a m'Agya de no ama nkyen nso no, merempam no. 38 Na nefiri əsoro baa asase so se merebeyε dee ɔsoma me me no apεdee, na enye m'apεdee. 39 Na dee ɔsoma me me no apεdee ne se, məhwε wōn a əde wōn ama me no nyinaa so yie na da a edi akyire no, manyane wōn ama wōn nkwa foforø. 40 M'Agya apεdee ne se, obiara a əba me nkyen na əgye me di no bənya nkwa a enni awieε, na da a edi akyire no, manyane no ama no nkwa foforø.”

(aiōnios g166) 41 Yudafoō no tee se Yesu aka se, saa Yesu yi? Eyee den na ətumi ka se afiri ɔsoro se, “Enye Yosef ne Maria ba ne Kapernaum na wəhunuū Yesu no, wōkəo so kaa se, “Mene aduane a efiri ɔsoro” no, wənwiiwii. 42 Wōkəo so kaa se, “Enye Yosef ne Maria ba ne Kapernaum na wəhunuū Yesu no, wōkəo so kaa se, “Mene aduane a efiri ɔsoro” no, wənwiiwii. 43 Yesu buaa wōn se, “Monnyae anwiinwii no. 44 Mommma ennye mo nwana se maka saa, na obiara nni hō a əbetumi aba me nkyen, gye se Agya no a ɔsoma me no twe no ba me ho, na da a edi akyire no, menyane no. 45 Adiyifoo no twereε se, ‘Onyankopon ankasa bəkyerekyyere ne mma.’ Eno enti, obiara a ətie Agya no nkyerekyyere no ba me nkyen. 46 Asəm a maka yi nkyere se obi ahunu Agya no pen, gye onipa a afiri Agya no nkyen no. 47 Mereka nokwasəm akyere mo se, obiara a əgye me di a ema nkwa a efiri no nya nkwa a enni awieε. (aiōnios g166) 48 Mene burodo a ema nkwa no. 49 Mo nananom dii mana wō esere so, nso wənwiiwii, 50 nanso burodo a efiri ɔsoro ba no ye burodo a obi di a ərenwu da. 51 Mene burodo a efiri ɔsoro no; se obi di saa burodo yi a, əbetena ase daa. Burodo a mede bəma obiara a əba me nkyen no, ne me honam a mede ma, sεdee εbεyε na ewiase bənya nkwa.” (aiōn g165) 52 Asəm a Yesu kaa yi maa Yudafoō no bo fuie ma wōbisibisa wōn ho wōn ho se, “Ebεyε den na saa onipa yi atumi de ne honam ama yεn se aduane ama yεadi?” 53 Yesu ka kyereε wōn se, “Mereka nokwasəm akyere mo; moanni Onipa Ba no honam se aduane na moannom ne mogya a, morennye nkwa a enni awieε. 54 Obiara a ədi me honam se aduane na ənom me mogya no nya nkwa a enni awieε, na da a edi akyire no, menyane no ama no nkwa foforø. (aiōnios g166) 55 Me honam ne aduane pa no, na me mogya nso ne nsu pa no. 56 Obiara a ədi me honam se aduane na ənom me mogya se nsuo no te me mu, na me nso mete ne mu. 57 Sεdee Agya teasefø no somaa me na əno enti, mete ase no, saa ara nso na obiara a ədi me honam se aduane no, me enti, əbetena ase. 58 Yei ne burodo a efiri əsoro baεε. Ente se mana a yεn nananom dii wō esere so na wənwiiwii no. Saa burodo yi dee, obiara a əbedi bi no betena ase daa.” (aiōn g165) 59 Eberé a na Yesu rekyerekyyere wō hyiadan mu wo Kapernaum no na əkaa saa nseim yi. 60 Yesu akyidifoo no mu pii tee asem a əkaεs no, wōkəa

se, "Saa asem yi deε, ɛkyere yen adwene. Hwan no. 11 Yudafoɔ mpanin no hwehwεε no afahye na obete asec?" 61 Yesu hunuu se n'akyidifo no no ase na wɔanhunu no no, wobisabisaa wɔn ho renwiinwii no, obisaa wɔn se, "Asem a mekaεε wɔn ho se, "Onipa a yerehwehwε no no wo he?" yi to mo suntidua anaa? 62 Enneε, ɛba se Onipa 12 Nnipa no kaa ne ho nsem huhuhuhu ɛfiri se, Ba no resane ako ɔsoro, faako a ɔfiri baεε no na wɔsuro Yudafoɔ mpanin no. Ebinom se, "ɔyε a, edeeε na mobεyε? 63 Onyankopon honhom onipa pa." Na afoforo nso se, "ɔyε ɔdaadaafoo." na ema nkwa. Onipa ntumi mma nkwa. Nsem a 13 Yudafoɔ mpanin no ho hu enti, obiara antumi maka akyere mo yi ye honhom na nkwa wɔ mu, annyi n'anim arka ne ho asem wo badwa mu. 14 64 nanso mo mu bi nnye nni." ɛfiri ahyeasεε Afahye no mfimfini no, Yesu kɔo asoredan mu no na Yesu hunuu wɔn a wɔnnye no nni ne kɔkyerɛkyereεε. 15 Ebere a Yudafoɔ mpanin no wɔn a wɔbetwe wɔn ho afiri ne ho. 65 ɔkɔo so tee Yesu nkyerɛkyere no, εyεε wɔn nwanwa na kaa se, "Yei enti na meka kyereεε mo se, obi wobisaa se, "Onipa yi nsuaa nwoma da, na εyεε ntumi mma me nkyen gye se Agya no ama no den na otumi kyerekyere see yi?" 16 Yesu buaa ho ɛkwan" no. 66 Esiane saa nsem a Yesu kaεε wɔn se, "Dee merekyere no mfiri m'ankasa, na no enti, n'akyidifo no mu pii twee wɔn ho mmom ɛfiri Onyankopon a ɔsomaα me no. 17 Se firiι he ho na wɔanni n'akyi bio. 67 Yesu hunuu obi pe se ɔyε Onyankopon apedeε a, obεhunu saa no, obisaa asuafoɔ dumieni no se, "Mo nso se me nkyerɛkyere no firi Onyankopon nkyen mobεgyae m'akyidie anaa?" 68 Simon Petro anaa ɛfiri m'ankasa. 18 Obiara a ɔde n'adwene buaa no se, "Awurade, hwan nkyen na yebekɔ? kasa no pe animuonyam ma ne ho, na obiara Wo na wowɔ nsem a εwɔ nkwa a enni awieεε. a ɔpe animuonyam ma dee ɔsomaα no no ye (aiɔnios g166) 69 Na yεgε wo nsem no di na yεnim ɔnokwafoɔ a nnaadaa biara nni ne mu. 19 Mose se wone Onyankopon Ba Kronkron no." 70 Yesu amma mo mmara anaa? Nanso, mo mu biara kɔo so kaa se, "Me ara na meyii mo dumieni yi, nni saa mmara no so! Aden enti na mope se nanso mo mu baako ye ɔbonsam." 71 Asem a mokum me?" 20 Nnipa no ka kyereεε no se, Yesu kaεε no, na εfa Yuda a ɔyε Simon Iskariot "Gyama honhommone bi hyε wo so? Hwan ba no a ɔyε asuafoɔ dumieni no mu baako a obεyi Yesu ama no ho.

7 Yei akyi no, Yesu tenaa Galilea a wampε se obesane ako Yudea, ɛfiri se, na Yudafoɔ no rehwehwε no akum no. 2 Ebere a Yudafoɔ Asese Afahye no reye aduru no, 3 Yesu nuanom ka kyereεε no se, "Ese se wofiri ha sane ko Yudea sεdeε εbεyε na w'akyidifo behunu nseñkyerɛnnee a woyεε no. 4 Se obi pe se ɔgye edin a, ɔmmfa ne nneyεεε nsie. Ese se ɔma nnipa nyinaa hunu ne nneyεεε." 5 Na ne nuanom mpo nnye no nni. 6 Yesu ka kyereεε wɔn se, "Me bere nnuruie; na mo dee, εbere biara ye ma mo. 7 Mo dee nnipa tan mo a εnyε yie, nanso me dee wɔtan me a εyε yie, ɛfiri se, daa meka bɔne a woyε no kyere wɔn. 8 Mo dee, monni ɛkan nkɔ afahye no, na me dee, mennya nkɔεε, ɛfiri se, me bere nnuruie." 9 ɔkaa saa asem yi kyereεε wɔn akyi no, otenea Galilea. 10 Yesu nuanom, kɔεε akyi no, ono nso kɔo afahye no ase bi a wamma obiara anhunu

no se, "Anwanwadeε baako pe a mayε enti na mo ho adwiri mo see yi. 22 Mose maa mo twetiatwa (mpo εnyε se Mose na ɔhyεε ho mmara na εyε mo nananom) nanso, motwa twetia homeda. 23 Se motwa twetia homeda na moanto Mose mmara a, aden enti na se masa obi yadeε homeda a, mo bo fu me? 24 Mommmu aten kwa. Monhwe biribiara a mohunu no yie ansa na moabu ho aten." 25 Nnipa a na wɔwɔ Yerusalem no mu bi bisa se, "Enyε saa onipa yi ne dee wɔpε se wokum no no anaa? 26 ɔno na orekasa badwa mu a obiara nka hwεe nkyere no yi! Gyama afei dee mpanimfo no agye no ato mu se one Agyenkwa no. 27 Yenim se Agyenkwa no nya ba a, obiara rentumi nkyere faako a ɔfiri baεε, nanso saa onipa yi dee, yenim faako a ɔfiri." 28 Yesu gu so rekyerɛkyere wo asoredan mu no, ɔteaa mu kaa se, "εwom se monim me na monim faako nso a mafiri baεε, nanso, εnyε me ara me pe na mede baεε, na dee ɔsomaα me no ye ɔnokwafoɔ, nanso monnim no; 29 na

me dee, menim no efiri se, mefiri ne nkyen na se, "Mo nso wadaadaa mo anaa? 48 Moahunu mebaeet na onto na osomaa me." 30 N'ano siie se mpanimfooo anaa Farisifoo no bi agye no no, wopere se anka wokyere no nanso obiara adi anaa? 49 Dabi, eremaa saa, na mmom eyee antumi amfa ne nsa anka no, efiri se, na ne bere won a wonnim mmara no na woadome won a ese se wokyere no no nnurui. 31 Nnipa no mu no na wobegye no adi." 50 Saa ebere no, na fa keseet no ara gyee no dii, na wobisaa se, "Se Nikodemo a oye Farisini a da bi owwiaa ne ho koo Agyenkwa no ba a, obetumi aye anwanwadee Yesu nkyen anadwo no nso wo ho bi. 51 Onto bebree sene dee obarima yi aye no anaa?" 32 na obisaa se, "Enti yen mmara ma ho kwan ma Farisifoo no tee huhuhuhu no a nnipa no ye yebu obi fo wo ebere a yentee n'anom asem, faa Yesu ho no, wone asofooo mpanin no somaa nhunuu dee waye anaa?" 52 Wobuaa no se, "Wo asorefie awemfooo bi se wankokyere Yesu mmra. nso wofiri Galilea anaa? Hwehwe Atweresem no 33 Yesu ka kyerees nnipakuo no se, "Nna kakra bi mu yie na wobehunu se odiyifoo biara rentumi na aka me a me ne mo betena na masane akoo mfiri Galilea da." 53 Afei, obiara firii ho koeet a dee osomaa me no nkyen. 34 Mobe hwehwe me, woantumi ansi gyinaa biara.

nanso morenhunu me, efiri se, faako a mereko no morentumi nkoo ho." 35 Ebere a Yudafooo mpanin no tee asem a Yesu kaeet no, wobisabisaa won ho won ho se, "Ehefa na ose orebeko a enti yerenhunu no yi? Anaase ope se oko Helafooo nkuro a Yudafooo tete mu no mu kokyerekyere won? 36 Se oka se, 'Mobe hwehwe me, nanso morenhunu me, efiri se, faako a mereko no morentumi nkoo ho' a, na okyere sen?" 37 Afahye no da a edi akyire a eyee da titire no, Yesu sore gyinaa ho kasaa denden se, "Obiara a osukom de no no mmra me nkyen mmennom nsuo. 38 Na Atweresem no ka se, 'Obiara a ogye me di no, nsuo a emaa nkwa betene afiri ne mu.'" 39 Yesu kaa saa asem yi faa Honhom Kronkron a won a wogye no diie no nsa beka no ho. Saa ebere no, na onnya mfaa Honhom Kronkron no mmaa won, efiri se, na wonnya mmaa ne so nkoo osoro, nhyeet no animuonyam. 40 Nnipa no tee asem a Yesu kae no, ebinom kaa se, "Ampa ara, onipa yi ne odiyifoo no!" 41 Afoforo nso kaa se, "Onto ne Kristo no!" Ebinom nso bisaa se, "Ebeye den na Kristo no befiri Galilea? 42 Atweresem no anka se, saa Kristo no befiri Dawid abusua mu, na wobewo no wo Bethlehem kuro a Dawid tenaa mu no mu anaa?" 43 Yesu enti, nnipa no mu kyekyees. 44 Ebinom pree se wokyere no, nanso obiara amfa ne nsa anka no. 45 Asomfoo no sane koeet no, asofooo mpanin ne Farisifoo no bisaa won se, "Aden enti na moamfa no amma?" 46 Asomfoo no buaa se, "Nssem a onipa no ka no, eyee nwanwa na yentee bi da." 47 Farisifoo no sane bisaa asomfoo no

8 Yesu sane koo Ngo Bepo no so. 2 Adeet kyee anopa no, osane baa asorefie. Nnipa bebree baa ne nkyen ma ohyee asee kyerekyere won. 3 Ogu so rekasa no, Yudafooo mpanin ne Farisifoo de obaa bi a wokyere no se orebo adwaman baa nanim. 4 Woka kyerees Yesu se, "Okyerekyerefoo, yekyerees obaa yi se orebo adwaman, 5 nanso Mose mmara hye yen se, obaa biara a wobekyere no saa ekwan no so no, ese se wosi no aboo. Edeen na woka wo ho?" 6 Wobisaa no yei de sum no afidie sedee ebeye a wobenya asem bi agyina so atoto n'ano. Nanso, Yesu booo ne mu ase de ne nsateaa tweretweres fam. 7 Wogu so rebisabisa no nsem no, omaa ne mu so ka kyerees won se, "Mo mu biara a onye bone da no, nni ekan nto boo mmoo no." 8 Osane booo ne mu ase tweretweres fam. 9 Nnipa no tee asem a Yesu kaeet no, wohyeet asee firii ho mmaako mmaako firi mpanin no so. Ekaa Yesu ne obaa no nkoo ara. 10 Yesu maa ne mu so no, obisaa obaa no se, "Nnipa a wode wo baes no wo he? Won mu baako mpo nni ha a obeka asem bi atia wo?" 11 Obaa no buaa Yesu se, "Dabi, Owura." Yesu ka kyerees no se, "Se saa na ete dee a, enneet me nso menni asem biara a meka de atia wo. Ko, na nkoye bone bio." 12 Yesu sane toaa ne kasa no so ka kyerees nnipa no se, "Mene ewiase hann no. Obiara a odi m'akyi no rennante sum mu da, na obenya hann a ekyere nnipa ekwan ma woko nkwa mu." 13 Farisifoo no tee asem a Yesu kaeet no, woka kyerees no se, "Asem a woreka yi, yerenyye nto mu, efiri se, wo ara na woredi wo

ho adansee.” 14 Yesu nso buaa wən se, “Se me n’ani.” 30 Nnipa a wotee dee Yesu kae no mu ara meredi me ho adansee mpo a, asem a meka dodoɔ no ara gyee no dii. 31 Yesu ka kyereɛ no ye nokore, efiri se, menim faako a mefiri Yudafoɔ a wogyeɛ no dii se, “Se modi me baee ne faako a merekɔ. Na mo dee, monnim nsem so a, moye m’asuafoɔ. 32 Eno ansa na faako a mefiri baee ne faako nso a merekɔ. 15 mobehunu nokore no na nokore no bema mo Mo ankasa mode mo adwene na ebu aten na me ade mo ho.” 33 Nnipa no buaa no se, “Yen dee dee, memmu obiara aten. 16 Nanso, se eba se esɛ ye耶 Abraham asefoɔ. Yenkɔɔ nkoasom mu da, se mebu aten a, m’atemmuo beye atentenenee, na eyɛ den na woka se wobema yeade yen ho?” efiri se, eyɛ me nko na mebu aten; Agya a 34 Yesu buaa wən se, “Mereka nokore akyere ɔsoma me no ka me ho. 17 Wɔatwɛre wɔ mo mo se obiara a ɔyɛ bɔne no ye bɔne aksa. 35 mmara mu se, se adansefɔɔ baanu adansee hyia Ako a biara nni kyef a wo abusua mu nanso ɔba a, na ekyere se wən adansee no ye nokore. 18 dee, daa ɔwɔ kyef a wo abusua mu. (aiɔn g165) 36 Medi me ho adansee na m’Agya a ɔsoma me Eno enti, se ɔba no ma mode mo ho a, mobedé no nso di me ho adansee.” 19 Nnipa no bisaa mo ho ampa. 37 Megye tom se moye Abraham no se, “Ehe na w’Agya no wɔ?” Yesu buaa wən asefɔɔ nanso morehwehwe me akum me, efiri se, “Monnim me, na monnim m’Agya no nso. se, monni ne nkyerekyere so. 38 Dee m’Agya Se monim me a, anka mobehunu m’Agya no ayi akyere me no na meka ho asem, na mo dee, nso.” 20 Yesu kaa yeinom nyinaa ebere a na dee mo agya aka akyere mo no na modi so.” ɔrekyerekyere wo asoredan no mu sikakorabea 39 Nnipa no kaa se, “Yen agya ne Abraham.” hɔ no. Obiara antumi amfa ne nsa anka no, efiri Yesu nso ka kyereɛ wən se, “Moye Abraham se, na ne bere a esɛ se wɔkyere no no nnuruie. asefɔɔ ampa a, anka ne nnwuma a ɔyee no bi 21 Yesu sane ka kyereɛ wən se, “Mefiri mo nkyen pepeɛre na mobeyɛ. 40 Dee maye ne se maka mako; mobehwehwe me, na morenhunu me. Na nokore a mote firii Agya no nkyen akyere mo, mo dee, mobewu wɔ mo mu. Faako a merekɔ nanso mohwehwe me akum me. Abraham anye no morentumi mma hɔ bi.” 22 Yudafoɔ no biribi a ete se yei. 41 Moreye dee mo agya yeɛe.” bisabisa wən ho wən ho se, “Ehe na ɔrekɔ a ɔse Nnipa no sane kaa se, “Onyankopɔn nko ara ne ‘obi rentumi nko hɔ bi no?’ Gyama ɔrekokum Agya a yewo na yeɛe ne mma ankasa.” 42 Yesu ne ho?” 23 Yesu buaa wən se, “Mo dee, mofiri ka kyereɛ wən se, “Se Onyankopɔn ye mo Agya asase so ha, nanso me dee, mefiri ɔsoro na ampa ara a anka mobedɔ me, efiri se, ne nkyen mebae. Mo dee, mofiri ewiase, nanso me dee, na mefiri baee na mewo ha. Mamfiri me pɛ mu memfiri ewiase, 24 Eno enti na meka kyere mo na mebae; ono na ɔsoma me. 43 Aden enti na se mobewu wɔ mo bɔne mu no. Na se moannya monte nsem a mereka yi ase? Efiri se, mompe anni se, mene dee mene a, mobewu wɔ mo se mote ase. 44 Mo dee, obonsam ne mo agya, bɔne mu.” 25 Wɔbisaa no se, “Wo koraa, wone na mope se moye nneɛma a ɔyɛ no nso bi. ɔyɛ hwan?” Yesu buaa wən se, “Mene dee daa meka owudifoo firi ahyease. ɔnni nokore da, efiri se, kyere mo se meye. 26 Mewo mo ho nsem pii ɔnye ɔnokwafoɔ. Se odi atorɔ a, eyɛ nwanwa a anka meka atia mo. Nanso, dee ɔsoma me efiri se, ɔyɛ ɔtorofoo ne atorɔ agya. 45 Nanso me no ye ɔnokwafoɔ na asem a meka no ye dee dee, esiane se meka nokore enti na monnye me mate afiri ne nkyen.” 27 Nnipa no ante no ase ɔni no. 46 Mo mu hwan na obetumi aka se medi se n’agya ho asem na ɔreka akyere wən no. 28 bɔne bi ho fo? Se meka nokore a, aden enti na Yesu ka kyereɛ wən se, “Se monya ma Onipa monnye me nni? 47 Obiara a ɔfiri Onyankopɔn Ba no so wɔ asennua no so a, na mobehunu mu no tie Onyankopɔn asem. Na mo dee, esiane se, mene dee mene no, na afei mobehunu bio se momfiri Onyankopɔn mu no enti na montie se memfiri me ara me pɛ mu nyɛ biribiara, na n’asem no.” 48 Yudafoɔ no bisaa Yesu se, “Se mmom, dee Agya no somaa me se menka no yeɛa se woye Samariani a honhommɔne ahye nko ara na meka. 29 Dee ɔsoma me no ka me wo ma a, na yeboaa anaa?” 49 Yesu buaa se, ho daa. ɔnnyaa me da, efiri se, meye dee esɔ “Menni honhommɔne. Medi m’Agya ni na mo

dee monni no ni. 50 Memmpere nhwehwē “Enye aberantees a na ḥsresre adee no ni?” 9 animuonyam mma m’ankasa me ho. Obi wō hō Ebinom kaa se, “Eye ḥno,” na afoforō nso kaa a ḥwehwē ma me na ḥno nso na odi ma me. 51 Meka nokore pefee kyere mo se, obiara a odi m’asem so no renwu da.” (aiōn g165) 52 Yudafoō no nso ka kyerees no se, “Afei na yeahunu ampa ara se wowō honhommōne! Abraham wuié. Adiyifoo no nso wuwuié. Nanso, wo dee woka se, ‘Obiara a odi m’asem so no renwu da.’ (aiōn g165) 53 Woye Enti, mekœs. Mehohoroo m’anim wieee pē na kese sene yen agya Abraham anaa? ḥwuié; saa ara nso na adiyifoo no wuwuié. Wosusu se woye “Saa Yesu no wo he?” ḥbuua wōn se, “Mennim.” hwan?” 54 Yesu buua wōn se, “Se m’ankasa 13 Wōde aberantees a na n’ani afira no bres mehye me ho animuonyam a, m’animuonyam Farisifoō no. 14 Eda a Yesu saa onifirani no yadees no nka hwhee. M’Agya a mo nso moka se eyē mo no, na eyē homeda. 15 Farisifoō no nso bisaa Onyankopon no, ḥno na ḥhye me animuonyam. aberantees no sedes eyees a afei dee ḥhunuu 55 Mo dee, monnim no, nanso me dee, menim se. Aberantees no ka kyerees wōn sedes Yesu no. Se meka se mennim no a na meye ḥtorofoo de dotees a wōafotō sraa n’ani so na ḥkohoroees se mo ara. Menim no na madi n’asem nso so. 56 na ḥhunuu adee no. 16 Farisifoō no mu bi kaa Mo agya Abraham ani gyee se ḥbəhunu me ba a se, “Onipa a ḥyee saa adee yi mfiri Onyankopon meba no. ḥhunuié na n’ani gyee.” 57 Yudafoō hō, efiri se, ḥnni homeda mmara no so.” Afoforō no nso bisaa no se, “Wonnii mfee aduonum nso kaa se, “Ebeyē den na ḥdebəneyefoo a ḥte koraa na eyee den na wohunuu Abraham?” 58 see yi ḥetumi aye saa anwanwadwuma yi?” Yesu buua se, “Mereka nokore pefee akyere mo Saa akyinnyee yi maa mpaapaemu baa wōn se, ansa na wōrebewo Abraham no, na mete mu. 17 Afei Farisifoō yi sane bisaa aberantees ase.” 59 Yudafoō no tasee aboo se anka wōde no se, “Wo na wose ḥma wohunuu adee, edeen rebesi no, nanso Yesu kohintae. Yei akyi no, asem na woka fa ne ho?” Aberantees yi buua se, ḥfirii asoredan no mu ho koe.

9 Yesu nam no, ḥhunuu aberantees bi a wōwoo no onifirani, 2 N’asuafoo no bisaa no se, “Okyerekyerefōo, saa onifirani yi awofoo bōne a wōyeees anaa ono ankasa bōne enti na ama n’ani afira yi?” 3 Yesu buua se, “Enye n’awofoo anaa n’ankasa bōne enti na n’ani afira. Na mmom, n’ani afira sedes ebeyē a Onyankopon tumi bēyē ne ho adwuma. 4 Esiane se adesaes nkyere ba no enti, eṣe se ye耶 dee ḥsoma me no adwuma a ḥde ahye yen nsa no. Se adee sa a, obiara ntumi nye adwuma. 5 Ebere a mewō ewiase yi dee, mene ewiase hann no.” 6 ḥkaa saa no, ḥtee ntasuo guu fam de fotoō dotees na ḥde dotees no sraa onifirani no ani so. 7 Na ḥka kyerees no se, “Ko ḥtadee Siloa no mu, na kohohoro w’anim.” Onifirani yi ko kohohoroo n’anim san baees a, afei dee ohunu adee. 8 Onifirani no afipamfoo a wōhunuu no se ḥte ekwan ho s̄resre adee no hunuu no no, wōbisabisaa wōn ho wōn ho se,

“Megye di se ḥye odiyifoo a ḥfiri Onyankopon nkyen.” 18 Yudafoō no annye anni ara da se, na saa aberantees no ye onifirani a afei dee ḥhunu adee, kosi se wōsoma ma wōkōfrees n’awofoo baees 19 ma wōbisaa wōn se, “Mo ba ni anaa? Mokyere se mowoo no no, na ḥye onifirani anaa? Eyee den na afei dee ḥhunu adee yi?” 20 N’awofoo no buua se, “Yegye tom se ḥye yen ba, na yewoo no no nso, na ḥye onifirani. 21 Nanso yennim dee enti a afei dee ḥhunu adee yi. Saa ara nso na yennim onipa ko a ḥma ḥhunuu adee no. ḥno ara ni, n’ani nso afi a ḥbetumi akasa ama ne ho enti mommisa no.” 22 Dee emaa n’awofoo no kaa saa ne se, na wōsuro Yudafoō mpanimfoo no a wōaka se, obiara a ḥbēka se Yesu ne Agyenkwa no no, wōbēpam no afiri asoredan no mu ho no. 23 Yei enti na n’awofoo no kaa se, “N’ani afi a ḥbetumi akasa ama ne ho enti mommisa no” no. 24 Wōsane frēe aberantees a na ḥye onifirani no ka kyerees no se, “Hye bo wō Onyankopon din mu se, asem a yerebebisa

wo yi wobedi nokore. Yenim se saa əbarima yi kɔ mu no ye owifoo. 2 Onipa a əfa əkwan ano ye ədebəneyefoo.” 25 Aberantee no buaa wɔn kɔ mu no ne odwanhwefoo no. 3 Epono no se, “Me dee, se ɔye ədebəneyefoo o, se nso ɔye anohwefoo no bue əpono no ma no, na se əfre onipa pa o, əno dee, mennim. Dee menim ara nnwan no nso a, wote ne nne ma əde wɔn firi ne se, kane no na meyə onifirani na afei dee adi. 4 Se əde wɔn firi adi a, ədi nnwan no anim mehunu adee.” 26 Wəbisaa no bio se, “Edeen na na nnwan no nso di n’akyi, əfiri se, wote ne ɔyee wo ma wohunuu adee?” 27 Aberantee no nne. 5 Wərenni onipa foforɔ biara akyi. Na se de abufuo buaa wɔn se, “Maka nokore no akyere əfre won a, wɔremma, əfiri se, wɔnte ne nne.” 6 mo, nanso moantie. Edeen bio na mope se meka Yesu buu wɔn saa be yi nanso nnipa no ante kyere mo? Anaase mo nso mope se mobeyə no ase. 7 Yesu ka kyereɛ wɔn bio se, “Mereka n’asuafoo?” 28 Mpanimfoo no yeyaa no sane kaa nokore akyere mo se, mene nnwammu no se, “Wo mmom na woye saa akoa no suani; na ano əpono no. 8 Wɔn a wadii m’anim kane no yen dee, yeyə Mose asuafoo. 29 Yenim pefee se ye awifoo ne adwotwafoo, əno enti, nnwan no Onyankopon kasa kyereɛ Mose, nanso saa Yesu ante won nne, anni won akyi. 9 Mene əpono yi dee, faako a əfiri mpo, yennim!” 30 Aberantee no. Obiara a ənam me so bewura mu no bənya yi ka kyereɛ mpanimfoo no se, “Eyə me nnwanwa nkwa; wəbewura mu asane afiri adi na wəbenya yie se obi a ətumi ma onifirani hunu adee no, adidibea. 10 Owifoo ba a, əbəwia anaase əbedi motumi ka se monnim faako a əfiri. 31 Yenim awu anaase əbesee adee. Me dee, maba, sedee se Onyankopon ntie nnebəneyefoo asem; na əbeyə a mobənya nkwa a əho nni asem biara. mmom ətie nnipa a wɔdi no ni na woye n’apedeɛ 11 “Mene odwanhwefoo pa no. Odwanhwefoo no. 32 Əfiri adebə ahyeasə yentee da se obi ama pa no ne obi a ətumi de ne nkwa to hɔ ma onifirani ahunu adee da; (aión g165) 33 se əbarima ne nnwan. 12 Obi a wəabɔ no paa se ənhwe yi mfiri Onyankopon hɔ a, anka ərentumi nyə nnwan so no nyə nnwan no wura əno enti, se anwanwadee a ete sei.” 34 Mpanimfoo no nso əhunu se pataku reba a, ədwane gya nnwan de abufuo buaa no se, “Odebəneyefoo te se wo no hɔ, na pataku no to hye nnwan no so ma na wope se wokyerəkyere yen?” Wəsunsum no wəbɔ pete. 13 Əpaani no dwane əfiri se, wəabɔ firii asoredan no mu hɔ. 35 Əbere a Yesu tee se no paa, na nnwan no yiedie mfa ne ho. 14 wəsunsum aberantee no firii asoredan no mu “Mene odwanhwefoo pa no. Menim me nnwan hɔ no no, əhwehwee no bisaa no se, “Wogye na me nnwan nso nim me, 15 sedee Agya no Onipa Ba no di anaa?” 36 Aberantee no buaa no nim me na me nso menim Agya no. Masiesie se, “Me wura, kyere me saa Onipa Ba no sedee me ho nso se mewu ama nnwan no. 16 Nnwan əbeyə a megye no adi!” 37 Yesu ka kyereɛ no se, afoforo bi wɔ hɔ a woye me dea nanso wɔnnyia “Woahunu no dada; əno na əne wo rekasa yi.” mmekaa saa nnwankuo yi ho. Əse se mede won 38 Aberantee no de anigyeɛ kaa se, “Awurade, nso beka saa nnwankuo yi ho. Wəbetie me nne megye medi.” Afei, əkotoo Yesu. 39 Yesu kaa na wəbeyə nnwankuo baako a odwanhwefoo se, “Mebaa ewiase ha se merebebu aten, na baako pə na əhwə won so. 17 Agya no do me mama won a woye anifirafoo no ahunu adee, na əfiri se, masiesie me ho se mede me nkwa beto makyerɛ won a woye di se wohunu adee no se, ho sedee əbeyə a daakye me nsa beka bio. 18 waye anifirafoo.” 40 Farisifo a na wogyinagyina Obiara rentumi nnye me nkwa mfiri me nsam. hɔ no bisaa no se, “Wope se wokyerə se yeyə Me ara me pə mu na mede bəma. Mewo tumi se anifirafoo anaa?” 41 Yesu buaa wɔn se. “Se mede ma na mewo tumi nso se mesane gye bio. mogye tom se moye anifirafoo a, ennee anka Yei ne dee m’Agya ahye me se menyə no.” 19 monnni dee maka no ho fo. Esiane se mogye to Asem a Yesu kaeɛ no enti, əmaa mpaapaemu mu se mohunu adee enti motena afəbuo mu.” baa Yudafoo no mu. 20 Won mu pii kaa se, “Owə honhommone! N’adwene mu ka no! Aden enti na motie no?” 21 Afoforo nso kaa se, “Onipa a əwo honhommone rentumi nkasa sei! Əbeyə

10 “Mereka nokore akyere mo, onipa biara a əmfa nnwammu əkwan ano na əforo

dən na obi a ɔwɔ honhomməne betumi ama onifirani ahunu adee?" 22 Awəberə bi mu a Asoredandwira duruu wɔ Yerusalem no, 23 ne ne nua Marta firi mu. 24 Saa Maria yi a ne nuabarima ne no Salomo Abrannaa no so ho. 25 Yudafoɔ no Lasaro a na oyare no, ɔno na ɔhwiee ngo guu betwaa ne ho hyiaeɛ kaa se, "Wobəma yeatwən Awurade nan ase de ne tirinwi pepae no. 3 akosi da ben? Se wone Kristo no a, pae mu ka Anuanom yi soma koo Yesu nkyen koka kyereɛ kyereɛ yen." 26 Yesu ka kyereɛ wɔn se, "Maka no se, "Awurade, wo dɔfɔo no yare." 4 Yesu akyere mo dada, nanso monnnye me nni. Me tee nkra no, ɔkaa se, "Enye saa yadee yi na nnwuma a menam m'Agya tumi mu ye no di ɛbekum Lasaro. Mmom, Onyankopɔn pe se ɔfa me ho adanee, 27 nanso monnnye nni, efiri se, saa yadee yi so hye ne ho animuonyam, na saa monnye me nnwan. 28 Mema wɔn nkwa a enni awieeɛ a wörenwu da, na obi rentumi nnye wɔn mfiri me nsam. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 M'Agya a ɔde wɔn maa me no wo ɔtenaa ho nnanu. 7 Afei, ɔka kyereɛ n'asuafo tumi sene obiara, na obiara rentumi nnye wɔn no se, "Momma yensane nkɔ Yudea." 8 Nanso, mfiri me nsam. 30 Me ne Agya no ye baako." 31 asuafoɔ no ka kyereɛ no se, "ɔkyerekyerefɔɔ, Yudafoɔ no sane tasee aboo se anka Wade rebesi ɛnkyereɛ biara na Yudafoɔ no pɛe se wɔsi wo no. 32 Yesu ka kyereɛ wɔn se, "Maye nnwuma aboo enna afei wose yensane nkɔ ho bio yi?" 9 pa pii a Agya no de hyeɛ me nsa se menyɛ no Yesu kaa se, "Nnɔnhwɛre dumienu na ewɔ da ama moahunu, na emu dee ewɔ he ho enti na koro mu, meboa anaa? Eno enti, se obi nam mope se mosi me aboo yi?" 33 Yudafoɔ no buaa hann mu a, ɔrensunti, efiri se, ɔnam ewiase no se, "Enye wo nnwuma pa bi a woayɛ no enti hann mu. 10 Nanso, se ɔnam anadwo sum mu na yɛpe se yesi wo aboo, na mmom, w'abususem a, ɔbesunti, efiri se, ɔnam sum mu." 11 Yesu a wokaeɛ no enti. Woye onipa dasani nso woye sane kaa se, "Yen adamfo Lasaro ada na mereko wo ho se Onyankopɔn!" 34 Yesu buaa wɔn se, akɔnyane no." 12 Asuafoɔ no ka kyereɛ Yesu "Woatwərɛ wɔ mo ara ankasa mo mmara mu se, "Awurade, se wada dee a, enneɛ na ne ho se, Onyankopɔn kaa se, 'Moye anyame.' 35 Eno bɛtɔ no." 13 Na Yesu kyereɛ se Lasaro awu, nanso enti, se Onyankopɔn nam anyamesem a eyɛ asuafoɔ no dee, na wɔsusu se nna ara na wada. nokore so fre wɔn a Onyankopɔn asem baa wɔn 14 Eno enti, Yesu ka kyereɛ wɔn pefee se, "Lasaro nkyen no se 'anyame' a, 36 eyɛ dən na se dee awu; 15 nanso mo enti, eyɛ me anigye se na Agya no somaa no baa ewiase no ka se, mene menni hɔ sdede ɛbeyɛ a mobegye adi. Momma Onyankopɔn Ba no a mose waka abususem? yenkɔ ne nkyen." 16 Toma a wɔfre no Ata no 37 Se menyɛ nnwuma a m'Agya pe se meye ka kyereɛ ne mfefoɔ asuafoɔ no se, "Momma no dee a, enneɛ monnnye me nni. 38 Nanso, yene ɔkyerekyerefɔɔ no nyinaa nkɔ na yene no se meye m'Agya no nnwuma na se monnnye nkɔwu." 17 Yesu duruu Betania no, na Lasaro me nni mpo a, monnnye nnwuma no nni sdede awu ma wɔasie no ma adi nnanan. 18 Efiri ɛbeyɛ a, mobegye adi se Agya no wɔ me mu Betania reko Yerusalem no nnuru akwansini na me nso mewɔ ne mu." 39 Nkurɛfɔɔ no pɛe mmienu, 19 na saa ɛbere no, na Yudafoɔ bebree se wɔkyere no bio, nanso wɔantumi. 40 Yesu aba Marta ne Maria nkyen se wɔrebegyam wɔn sane tware koo Yordan agya wɔ faako a Yohane wɔ wɔn nua no wuo no ho. 20 Marta tee se bɔ asu no kɔtenaa hɔ. 41 Nnipa bebree koo ne Yesu reba no, ofirii adi kɔhyiaa no, na Maria nkyen. Wɔn mu dodoɔ no ara kaa se, "Yohane dee, ɔtenaa efie. 21 Marta ka kyereɛ Yesu se, anye anwanwadee, nanso biribiara a ɔka faa saa "Ao, Awurade, se wowɔ ha a, anka me nua ɔbarima yi ho no ye nokore." 42 Nnipa a wɔwɔ no anwu! 22 Menim mpo se saa ɛbere yi mu hɔ no mu bebree gyee no diiɛ.

11 ɔbarima bi tenaa ase wɔ Betania a na wɔfrɛ no Lasaro. Betania yi ye kuro a na Maria Yesu kɔpasee asɔredan no mu baabi a wɔfrɛ yi yareeɛ. 2 Saa Maria yi a ne nuabarima ne no Salomo Abrannaa no so ho. 4 Yudafoɔ no Lasaro a na oyare no, ɔno na ɔhwiee ngo guu betwaa ne ho hyiaeɛ kaa se, "Wobəma yeatwən Awurade nan ase de ne tirinwi pepae no. 3 akosi da ben? Se wone Kristo no a, pae mu ka Anuanom yi soma koo Yesu nkyen koka kyereɛ kyereɛ yen." 25 Yesu ka kyereɛ wɔn se, "Maka no se, "Awurade, wo dɔfɔo no yare." 4 Yesu akyere mo dada, nanso monnnye me nni. Me tee nkra no, ɔkaa se, "Enye saa yadee yi na nnwuma a menam m'Agya tumi mu ye no di ɛbekum Lasaro. Mmom, Onyankopɔn pe se ɔfa me ho adanee, 26 nanso monnnye nni, efiri se, saa yadee yi so hye ne ho animuonyam, na saa monnye me nnwan. 27 Me nnwan te me nne, animuonyam yi bi nso ka Onipa Ba no." 5 Na me nso menim wɔn na wɔdi m'akyi. 28 Mema wɔn nkwa a enni awieeɛ a wörenwu da, na obi rentumi nnye wɔn mfiri me nsam. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 M'Agya a ɔde wɔn maa me no wo ɔtenaa ho nnanu. 7 Afei, ɔka kyereɛ n'asuafo tumi sene obiara, na obiara rentumi nnye wɔn no se, "Momma yensane nkɔ Yudea." 8 Nanso, mfiri me nsam. 30 Me ne Agya no ye baako." 31 asuafoɔ no ka kyereɛ no se, "ɔkyerekyerefɔɔ, Yudafoɔ no sane tasee aboo se anka Wade rebesi ɛnkyereɛ biara na Yudafoɔ no pɛe se wɔsi wo no. 32 Yesu ka kyereɛ wɔn se, "Maye nnwuma aboo enna afei wose yensane nkɔ ho bio yi?" 9 pa pii a Agya no de hyeɛ me nsa se menyɛ no Yesu kaa se, "Nnɔnhwɛre dumienu na ewɔ da ama moahunu, na emu dee ewɔ he ho enti na koro mu, meboa anaa? Eno enti, se obi nam mope se mosi me aboo yi?" 33 Yudafoɔ no buaa hann mu a, ɔrensunti, efiri se, ɔnam ewiase no se, "Enye wo nnwuma pa bi a woayɛ no enti hann mu. 10 Nanso, se ɔnam anadwo sum mu na yɛpe se yesi wo aboo, na mmom, w'abususem a, ɔbesunti, efiri se, ɔnam sum mu." 11 Yesu a wokaeɛ no enti. Woye onipa dasani nso woye sane kaa se, "Yen adamfo Lasaro ada na mereko wo ho se Onyankopɔn!" 34 Yesu buaa wɔn se, akɔnyane no." 12 Asuafoɔ no ka kyereɛ Yesu "Woatwərɛ wɔ mo ara ankasa mo mmara mu se, "Awurade, se wada dee a, enneɛ na ne ho se, Onyankopɔn kaa se, 'Moye anyame.' 35 Eno bɛtɔ no." 13 Na Yesu kyereɛ se Lasaro awu, nanso enti, se Onyankopɔn nam anyamesem a eyɛ asuafoɔ no dee, na wɔsusu se nna ara na wada. nokore so fre wɔn a Onyankopɔn asem baa wɔn 14 Eno enti, Yesu ka kyereɛ wɔn pefee se, "Lasaro nkyen no se 'anyame' a, 36 eyɛ dən na se dee awu; 15 nanso mo enti, eyɛ me anigye se na Agya no somaa no baa ewiase no ka se, mene menni hɔ sdede ɛbeyɛ a mobegye adi. Momma Onyankopɔn Ba no a mose waka abususem? yenkɔ ne nkyen." 16 Toma a wɔfre no Ata no 37 Se menyɛ nnwuma a m'Agya pe se meye ka kyereɛ ne mfefoɔ asuafoɔ no se, "Momma no dee a, enneɛ monnnye me nni. 38 Nanso, yene ɔkyerekyerefɔɔ no nyinaa nkɔ na yene no se meye m'Agya no nnwuma na se monnnye nkɔwu." 17 Yesu duruu Betania no, na Lasaro me nni mpo a, monnnye nnwuma no nni sdede awu ma wɔasie no ma adi nnanan. 18 Efiri ɛbeyɛ a, mobegye adi se Agya no wɔ me mu Betania reko Yerusalem no nnuru akwansini na me nso mewɔ ne mu." 39 Nkurɛfɔɔ no pɛe mmienu, 19 na saa ɛbere no, na Yudafoɔ bebree se wɔkyere no bio, nanso wɔantumi. 40 Yesu aba Marta ne Maria nkyen se wɔrebegyam wɔn sane tware koo Yordan agya wɔ faako a Yohane wɔ wɔn nua no wuo no ho. 20 Marta tee se bɔ asu no kɔtenaa hɔ. 41 Nnipa bebree koo ne Yesu reba no, ofirii adi kɔhyiaa no, na Maria nkyen. Wɔn mu dodoɔ no ara kaa se, "Yohane dee, ɔtenaa efie. 21 Marta ka kyereɛ Yesu se, anye anwanwadee, nanso biribiara a ɔka faa saa "Ao, Awurade, se wowɔ ha a, anka me nua ɔbarima yi ho no ye nokore." 42 Nnipa a wɔwɔ no anwu! 22 Menim mpo se saa ɛbere yi mu hɔ no mu bebree gyee no diiɛ.

wo no, የዕለይ.” 23 Yesu ka kyerεε no sε, “Wo ne ne nan ne n’anim no da so kyekyere no. nua no besane anya nkwa bio.” 24 Marta buaa Yesu ka kyerεε wən sε, “Monsane ne ho ntoma no sε, “Awurade, menim se owusoree da no እኝ no na ባንኮ.” 45 Yudafoo a wōbésraa Maria na nso bésore.” 25 Yesu ka kyerεε no sε, “Me na wōhunuu dee Yesu yee no mu bebree gyee menyane awufoa ma wən nkwa. Obiara a የገዢ no diiε. 46 Na wən mu bi nso kəo Farisifoo no me di no, se wawu mpo a, የፋሱ ሁኔታ anya nkwa. ho kəkaa dee esiiε no nyinaa kyerεε wən. 47 26 Na obiara a ባቃ ase na የገዢ me di no, renwu Enti Farisifoo no ne asəfōo mpanin no hyiaa da. Wogye yei di anaa?” (aiōn g165) 27 Marta buaa badwafoo no kaa sε, “Edeen na yēnē? Monhwε sε, “Awurade, meghe medi. Meghe medi se wone anwanwadee a saa onipa yi reye! 48 Se yema Kristo Agyenkwa a ገበያ Onyankopon Ba a የገዢ əkə so yē dee የገዢ yi a, nnipa nyinaa የገዢ ewiase no.” 28 Marta kaa saa asem yi wieee no adi na wəadi n’akyi. Se eba saa a, Roma no, የቅድመ አፈጻጸም ne nua Maria de no kəo kokoam abanbebisa yēn asem na wasē yēn asoredan ne ka kyerεε no sε, “Okyerεkyerεfoo no aba na የጠል ሥ yēn nyinaa.” 49 Kaiafa a saa ይበሩ no wabisa w’ase.” 29 Maria tee saa asem yi no, na የገዢ asəfōpanin no kaa sε, “Mo dee, monnim ማህተም ntem kohyiaa Yesu. 30 Saa ይበሩ no na hwee! 50 Monnim se የገዢ ma mo se onipa baako Yesu mmeduruu akuraa no ase hə. Na የዚ so bewu ama nnipa no nyinaa sene se wōbéssee wo faako a Marta hyiaa no hə no. 31 ይበሩ a የጠል ሥ yēn nyinaa?” 51 Emfiri እና ankasa ne Yudafoa a wōwō efie hə regyam Maria no hunuu tumi mu na əkkaa saa asem yi, efiri se, esiane se se wasore የገዢ so refiri adi no, wōdii n’akyi, na የገዢ asəfōpanin saa ይበሩ no enti na የገዢ efiri se, na wōsusū se የገዢ da no so akosu. 32 nkōm se, “Yesu bewu de agye mo nkwa,” 52 na Maria duruu faako a Yesu wō no, የጠል no nan ማህተም wən nko, na mmom, መንግሥት so bema ase kaa sε, “Ao, Awurade, se wōwō ha, a anka Onyankopon mma a wōabō ahwete no nyinaa me nua no anwu.” 33 Yesu hunuu se Maria ne ano aboa, na wōayé የጠል baako. 53 Efiri saa Yudafoa a wōka ne ho no resu no, εhaa no yie ይበሩ no, Yudafoa mpanin no faa adwene se na ne were hoeε. 34 የብሔር wən sε, “Ehe na wōbekum Yesu. 54 Yei enti, Yesu anyi ne ho mosiee no?” Wōbuua no sε, “Awurade, bra na adi wō Yudea, na ofirii hə kəo esere so kuro የእኔክዕያ ውስጥ.” 35 Yesu suiε. 36 Yudafoa no bi a wōfrē no Efraim ne n’asuafoo no kotenaa hunuu se የገዢ no, wōkaa se, “Yei kyerε የዚ hə. 55 Na Yudafoa Twam Afahye no reben enti a የዚ dō no.” 37 Wən mu bi kaa sε, “Onipa a nnipa pii fifirii wən nkuraasee kəo Yerusalem የጠል ቅድመ onifirani hunuu adee no, monnnye nni se wōrekōdwira wən ho de atwēn afahye no. se anka የገዢ agye Lasaro anaa?” 38 56 Na wōrehwehwε Yesu ahunu no. Eno enti, Asem a nkurōfoo no kaee no maa Yesu were wōduruu asoredan mu hə no, wōbisabisaa wən hoeε. Afei, əkəo ደዳ a wōde εቦዢ ahini ano ho wən ho sε, “Mogye di se Yesu bəba afahye yi no so. 39 Yesu hyee wən sε, “Monyi εቦዢ a bi anaa?” Ebinom kaa sε, “Yennye nni.” 57 Saa εhini ደዳ no ano no.” Marta a የገዢ owufoa no ይበሩ yi na asəfōo mpanin ne Farisifoo no ahye nuabaa no kaa sε, “Awurade, የገዢ nna መንግሥት se, se obi nim baabi a Yesu wō a, የጠል የገዢ na ni a የገዢ esee no enti saa ይበሩ yi dee, εባን.” wōnkōkye no.

40 Yesu ka kyerεε Marta se, “Manka ankyere wo se, se wogye di a wobehunu Onyankopon animuonyam?” 41 Wōyii εቦዢ no firii ደዳ no ano. Afei, Yesu hwee εsoro, bōo mpaeε se, “Agya, meda wo ase se wotie me. 42 Menim se wotie me daa nyinaa, nanso esiane nnipa a wōwō ha enti na mereka yei sedee የገዢ a, wōbegye adi se wo na wosomaa me.” 43 የሻaa yei wieee no, የጠል denden se, “Lasaro, ሙሉ የገዢ!” 44 Lasaro ሙሉ baee a ntoma a wōde kyekyeree ne nsa

12 Aka nna nsia na Twam Afahye no aduru no, Yesu kəo Betania, kuro a na Lasaro a Yesu nyanee no firi awufoa mu no te mu no mu. 2 Wōtoo Yesu εpono. Marta na የጠል εpono yi ase. Lasaro tenaa Yesu nkyen pēe wō εpono no ho. 3 Wōredidi no, Maria faa ngohwam bi a ne boo yē den bəhwie guu Yesu nan ase de ne tirinwi pepaeε. Ngo no hwa gyee efie hə nyinaa. 4 Yuda Iskariot a የገዢ asuafoo

no mu baako a akyire no obeyi Yesu ama no ara, nanso se eporo na efifiri a, eso aba pii. 25
ani annye dee obaa yi yee no ho, 5 enti okaa Obiara a odo ne kra no behwre ne nkwa, na
se, "Aden enti na wanton saa ngohwam yi na dee onno ne kra no obenya nkwa a enni awieee.
yeamfa sika no amma ahiaboo?" 6 Enye se na (aiōnios g166) 26 Obiara a ope se osom me no, ese
odwene ahiaboo ho enti na okaa saa asem yi, se odi m'akyi, na baabiara a mewo no, ese se
na mmom, na oye akoromfooo na esiane se na m'asomfooo nso wo ho bi." 27 Yesu kaa se, "Afei
ohwe asuafoo no sika so enti, na owiawia bi. 7 dees, me kra ho yera no na asem ben na menka?
Yesu kaa se, "Monnyaa obaa yi haw! Dee obaa yi Menka se, 'Agya, gye me firi saa amanehunu yi
aye yi, ode resiesie me ama me wuo. 8 Mo ne mu anaa?" Nanso, yei enti na wosoma me baa
ahiafoo na ewo ho eberes biara, na me dees, me ne ewiase se memmehunu amane. 28 Agya, hye
mo rentena ho daa." 9 Eberes a Yudafoo no tee wo din animuonyam!" Okasa wieee no, nne bi
se Yesu wo Betania no, won mu pii koo ho. Enye firi osoro kaa se, "Mahye no animuonyam dada
Yesu nko enti na wokoo ho, na mmom, wokoo na mesane mahye no bio." 29 Nnipakuo a na
ho se werekohwe Lasaro a Yesu nyanee no firii wowo ho no tee nne no, wokaa se aprannaa na
awufooo mu no nso. 10 Afei, asofoo mpanin no erebobo mu. Ebinom nso kaa se, osoro obafooo
booo po se wobekum Lasaro nso, 11 efiri se, esiane na okasa kyerees no. 30 Nanso, Yesu ka kyerees
Lasaro wusoree no enti, na nnipa bebree retwe won se, "Mo enti na saa nne yi kasaes na enye
won ho afiri Yudafoo mpanin no ho abedi Yesu me enti. 31 Afei, eberes aduru se wobu ewiase
akyi. 12 Adees kyeee no, nnipadom a woaba aten na wotu obonsam a odi ewiase so no gu.
Twam Afahye no tee se Yesu reba Yerusalem 32 Se wonya ma me so firi asase mu a, metwe
no, 13 wobubuu eberes de kohyiaa no ekwan de nnipa nyinaa aba me nkyen." 33 Okaa yei de
ahurisie teateaam se, "Hosiana!" "Nhyira nka kyerees owuo ko a obewu no. 34 Nnipa no kaa
dees oreba wo Awurade din mu no!" "Nhyira nka se, "Atweresem no di adansees se, Agyenkwa no
Israelhene!" 14 Yesu rekoo no, na ote afunumu renwu da. Aden enti na woka kyerees yen se, ese
ba bi so sedes Atweresem hyee ho nkoom se, se woma Onipa Ba no so? Hwan ne saa Onipa Ba
15 "Nsuro, Obabaa Sion! Hwe se wo ohene te no?" (aiōn g165) 35 Yesu buaa won se, "Me hann
afunumu ba so reba wo nkyen." 16 Ahyeasee no behyeren ama mo mmere tiawa bi mu. Eno
no, asuafoo no ante yeinom nyinaa ase kosii se enti, monnante mu eberes a mowoo saa hann no
wohyees Yesu animuonyam no ansa na worekae mu yi nko baabiara a mope se mokoo, ansa na
se, Atweresem no aka saa asem yi nyinaa afa esum aduru; anye saa a morenhunu kwan. 36
ne ho dada, na eno ara ne dee woayee no. 17 Eberes a mowoo hann mu yi, monnye hann no
Nnipa a na wewo ho a wohunu se Yesu nyanee nni na moayee hann no mma." Yesu kaa nsem
Lasaro firii awufooo mu no kaa asem a esii no yi wieee no, ofirii ho de ne ho kohintae. 37
kyerees afoforo. 18 Yei enti na nnipa bebree koees Ewom se na Yesu aye anwanwadee ahodoaa ama
se worekohyia Yesu ekwan no, efiri se, na woate Yudafoo no ahunu dees, nanso na wonnee no
se waye anwanwadee. 19 Farisifoo no hunuu dee nni ara. 38 Yei ne Odiyifoo Yesaia asem a okaa
ereko so no, wokaa se, "Anye yie! Monhwes se se, "Awurade, hwan na wagye yen asenka adi?
nnipa no nyinaa atu adi n'akyi!" 20 Afahyeberes Na hwan nso na obegye w'anwanwadwuma no
no mu no, Helafooo bi nso koo Yerusalem se adi se adansiede?" 39 Yudafoo no annye anni
worekoso. 21 Wokoo Filipo a ofiri Betsaida efiri se, na Odiyifoo Yesaia asane aka se, 40
no nkyen koka kyerees no se, "Owura, yepre se "Onyankopon afira won ami, na wapirim won
yehunu Yesu." 22 Filipo kobo Andrea amanees akoma, sedes ebeye a worentumi nnane mma
maa won baanu koka kyerees Yesu. 23 Yesu ka me nkyen na masa won yadees." 41 Yesaia kaa
kyerees won se, "Eberes no aso se wobehye Onipa yei faa Yesu animuonyam a daakye obenya a
Ba no animuonyam. 24 Mereka nokore akyere Onyankopon yi kyerees no no ho. 42 Mpo, na
mo se, se woamfa burofua anhye fam amma Yudafoo mpanin no mu pii gye Yesu di, nanso na
amporo na amfifiri a, eda so ye burofua no wəsuro se, se Farisifoo no hunu won a, woremma

womma asoredan no mu bio. **43** Na wɔpε se nan ase nko na εε se ohohoro, ne onipadua nnipa bekamfo wɔn sene se Onyankopon behye no dec, efi biara nni ho. Mo nyinaa ho ate, gye wɔn animuonyam. **44** Yesu teaam se, “Obiara a mo mu baako pe.” **11** Na Yesu nim onipa ko a ɔgye me di no, εnye me nko na ɔgye me di, na ɔrebeyi no ama no, εno enti na ɔkaa se εnye wɔn ɔgye dee ɔsoma me no nso di. **45** Na dee ɔhunu nyinaa na wɔn ho ate no. **12** Yesu hohoroo wɔn me no hunu dee ɔsoma me no nso. **46** Maba nan ase wieεε no, ofaa n'atadee ngugusoo no ewiase se hann, na obiara a ɔgye me di no ankɔ hyeeε, sane kotenaa didipono no ho. Afei, obisaa so antena sum mu. **47** “Obiara a ate m'asem na n'asuafoo no se, “Mote dee maye yi ase anaa? ɔnni so no, meremmu no aten. Efiri se, mamma **13** Mofrε me ‘ɔkyerεkyerεfø’ ne ‘Awurade’ a, se merebøbu nnipa aten, na mmom, mebaεε se modi me fr; efiri se, εno ne dee meyeε. **14** Se me merebegye wɔn nkwa. **48** Obiara a ɔpo me na a meye mo Awurade ne ɔkyerεkyerεfø no mpo ɔnnye m'asem nni no, otemmufo bi wɔ hɔ a ahohoro mo nan ase a, εnneε, na εε se mo nso ɔbeεbu no aten. Me nsem a maka akyere mo no mohohoro hohoro mo ho mo ho nan ase. **15** na Atemmuo da no ɔbeεbu mo aten. **49** Nsem a Maye yei de aye nhwεsøo ama mo sedee mo nso maka no nyinaa, εnye m'ankasa m'adwene na mobεye saa ara. **16** Mereka nokore akyere mo se, mede ka kyereε mo, na mmom εye dee Agya no ka kyereε me se menka nkyere mo no. **50** Menim se asem biara a Agya no ahye me se menka no de nnipa ko nkwa a enni awieεε mu; enti asem a ɔbeεka akyere me se menka biara no, εno na meka!” (aiōnios g166)

13 Adeε rebekye ama Twam Afahye no aduru no, Yesu hunuu se afei, bere aso se ɔfiri ewiase kɔ n'Agya nkyen. Yesu ye obi a na ɔdɔ n'akyidifo, na ɔdɔ wɔn kɔsii se ɔwuiε. **2** Ebere a na Yesu ne n'asuafoo te addiiε no, ɔbonsam kɔhyεε Yuda Iskariot a ɔye Simon ba no mu se ɔnyi Yesu mma. **3** Yesu nim se n'Agya de tumi nyinaa ahye ne nsa, na ɔfiri Onyankopon nkyen na ɔbaεε, na ɔresane ako ne nkyen. **4** Yesu sore firii didipono no ho, yii n'atadee ngugusoo guu ho, de mpepaho twaa n'asene. **5** ɔhwieε nsuo guu dwaresen bi mu na ɔhyεε aseε hohoroo asuafoo no nan ase de mpepaho no pepaεε. **6** Ebere a Yesu duruu Simon Petro so no, Petro bisaa no se. “Awurade, worebεhohoro me nan ase anaa?” **7** Yesu buaa no se, “Deε mereye yi, worente aseε seesei, nanso akyire no wobεte aseε.” **8** Petro ampene asem a ɔkaεε no so kaa se, “Εnye wo na εε se wohohoro me nan ase.” Yesu ka kyereε no se, “Se manhohoro wo nan ase a, na wonka me ho.” (aiōn g165) **9** Simon Petro kaa se, “Awurade, εnneε na εnye me nan ase nko, na mmom, me nsa ho ne me tirim nso ka ho.” **10** Yesu ka kyereε no se, “Obiara a wadware no, adwareε ho nhia no bio gye ne nsene dee ɔsoma no no. **17** Afei a moate dee meyeεε no ase yi, se moye saa bi a, mobεnya nhyira. **18** “Εnye mo nyinaa na mereka saa asem yi akyere mo, menim wɔn a mayi wɔn. Nanso, εε se Atwerεsem a εka se, ‘Onipa a one me to nsa didi no, beyi me ama’ no ba mu. **19** “Mereka yeinom nyinaa akyere mo ansa na aba mu sedee ɔbeεye a, mobεgye adi. **20** Mereka nokore akyere mo se, obiara a ɔbeεgye dee masoma no no, ɔgye me nso, na obiara a ɔgye me no nso gye dee ɔsoma me no.” **21** Yesu kaa yeinom nyinaa wieεε no, ne ho yeraa no ma ɔpaaε mu kaa se, “Mereka nokore akyere mo, mo mu baako beyi me ama!” **22** Asuafoo no de ahodwirie hwehwehwehweε wɔn ho wɔn ho anim pεε se wohunu dee ɔde no no. **23** Na asuafoo no mu baako a Yesu pε n'asem no te ne nkyen pεε. **24** Simon Petro buu n'ani se, “Bisa no na ɔnkyere wo onipa ko a ɔreka ne ho asem no.” **25** Eno enti saa osuani no twe ben Yesu bisaa no se, “Awurade, εye hwan?” **26** Yesu buaa se, “Deε mede burodo bεbø mu ama no no, ɔno na ɔbeεyi me ama.” Na ɔde burodo bɔø mu de maa Yuda Iskariot a ɔye Simon ba no. **27** Ebere a Yuda gyeε burodo no pε na ɔbonsam behyeε ne mu. Yesu ka kyereε no se, “Deε wɔpε se woyε no, ye no ntεl!” **28** Wɔn a na wote addiiε no mu biara ante asem a Yesu ka kyereε no no ase. **29** Esiane se Yuda na ɔhwε asuafoo no sika so enti, na wosusu se, Yesu reka akyere no se, ɔnkɔtɔ biribø a εho hia ma afahye no anaase ɔnkɔma ahiafoo

biribi. 30 Yuda gyee burodo no pε na ḥfirii adi; woka sε, ‘Kyerε yεn Agya’ no? 10 Filipo wonnye saa ebere no na εye anadwo. 31 Yuda firii adi nni sε mewo Agya no mu na Agya no nso wō me koeε akyi no, Yesu kaa sε, “Afei na Onipa Ba no mu? Yesu sane ka kyereε n’asuafoo no sε, nsem animuonyam ada adi; na Onyankopon nam ḥba a maka akyere mo no mfiri m’ankasa. Agya a no so ada n’animuonyam adi. 32 Na sε εnam ḥte me mu no na ḥnam me so ye n’adwuma. 11 ḥba no so na Onyankopon animuonyam da adi Monnye me nni sε mewo Agya no mu na Agya a, Onyankopon nso nam ne tumi so beda Onipa no nso wō me mu. Sε monnye nsem a maka Ba no animuonyam adi. ḥbeyε yei ntεm so. 33 no nni a, nnwuma a maye no enti, monnye “Me mma, εrenkyere biara, megya mo ho. Sedee nni. 12 Merekā nokore akyere mo, obiara a ḥgε meka kyereε Yudafoo mpanin no, mobehwehwε me di no, bεyeε nnwuma a maye no bi na mpo me, nanso morentumi mma faako a mereko ḥbeyε nnwuma akεseakεsεε, εfiri sε, mereko ho no. 34 “Ahyεdeε foforø na mede regya mo m’Agya no nkyεn. 13 Na biribiara a mobεbisa sε, ‘Monnodo mo ho sedee medo mo no. 35 Na wō me din mu no, maye ama mo, sedee εbεye a se mododo mo ho mo ho a, obiara bεhunu sε Agya no animuonyam nam ne Ba no so beda moye m’asuafoo.’” 36 Simon Petro bisaa Yesu adi. 14 Biribiara a mode me din bεbisa no, sε, “Awurade, εhe na worekø?” Yesu buaa no sε, maye ama mo.” 15 “Sε modø me a, mobedi “Faako a mereko no deε, wentumi nni m’akyi; m’ahyεdeε so. 16 Mεbisa Agya no na wama daakye bi wobεba abεka me ho.” 37 Petro bisaa mo əboafø foforø a əne Honhom Kronkron no sε, “Awurade, aden enti na merentumi nni w’akyi saa εbere yi? εye owuo mpo a, mewu one mo atena daa. (aiōn g165) 17 Ewiase rentumi ama wo.” 38 Yesu bisaa no sε, “Woasiesie wo ho ampa ara se wobεwu ama me anaa? Merekā Nanso, mo deε, monim no, εfiri sε, əne mo nokore akyere wo sε, ansa na akoko bεbøn no, na ete. 18 Merennya mo se nwisiaa; mesane na woapa me mprena.”

14 Yesu ka kyereε n’asuafoo no sε, “Mominna mo akoma nntu. Monnye Onyankopon nni na monnye me nso nni. 2 Tenaberebebree wō m’Agya efie, εno enti, mereko akεsiesie baabi ama mo. Sε asem a mereka yi nyε nokore a, anka merenka nkyere mo. 3 Na sε mekø na mekεsiesie baabi ma mo a, mesane aba abεfa mo akø na me ne mo akøtena. 4 Monim faako a mereko no ne εkwan ko a mobεfa so aba ho bi.” 5 Toma bisaa no sε, “Awurade yεnnim faako a worekø na yεbεye den ahunu εkwan aba ho bi?” 6 Yesu buaa sε, “Mene εkwan no, ne nokore no, ne nkwa no; obi ntumi nkø Agya no ho, gye se əfa me so.” 7 Yesu kaa bio sε, “Afei a moahunu onipa ko a meye yi, saa ara nso na mobεhunu m’Agya no, na εfiri saa εbere yi monim no, εfiri sε, moahunu no!” 8 Filipo bisaa no sε, “Awurade, kyere yεn Agya no, εfiri sε, deε yεrehwehwε ara ne no.” 9 Yesu buaa no sε, “Filipo, enti me ne mo nanteeε dadaada yi, wonnim onipa ko a meye? Obiara a ənim onipa ko a meye no nim m’Agya no. Aden enti na

aba mo nkyεn bio. 19 εrenkyere biara nnipa renhunu me bio, nanso mo deε, mobehunu me; na εsiane sε mete ase no enti, mo nso mobεtēna ase. 20 Na da a mesore afiri awufø mu no duru a, mobehunu sε mewo m’Agya no mu, na mo nso mowø me mu, sedee me nso mewo mo mu no. 21 Obiara a ədi m’ahyεdeε so no ne obi a ədø me. Obiara a ədø me no m’Agya bedø no, na me nso medø no na mada me ho adi akyere no.” 22 Yuda, a εnye lskariot, kaa sε, “Awurade, εbεye den na wobεda wo ho adi akyere yεn nko ara na εnye nnipa nyinaa?” 23 Yesu buaa no sε, “Obiara a ədø me no bedi me nsem so. M’Agya bedø no na me ne m’Agya bεba ne nkyεn ne no abetēna. 24 Obiara a ənnø me no renni me nsem so. Nsem a moate no nyε me ara me nsem, na mmom, εfiri m’Agya a əsoma me no nkyεn. 25 “Mewo mo nkyεn yi na mereka yeinom nyinaa akyere mo. 26 Honhom Kronkron no a əne əboafø a Agya no besoma no me din mu no, bekyerekyere mo biribiara, na wakaakae mo biribiara a maka akyere mo no. 27 Asomdwøεε na mede regya mo; m’asomdwøεε na mede regya mo. εnye ewiase asomdwøεε

na mede regya mo. Mommma mo akoma nntu; na monso aba pa bebree. Na biribiara a mode na monnsuro nso. **28** “Monkae asem a meka me din bebis Agya no no, òde bëma mo. **17** Yei kyere se, ‘Merekø, nanso mesane aba mo na mehyë mo; monnodo mo ho. **18** “Se ewiase nkyen bio’ no. Se modø me ampa ara a, anka mo tane mo a, monkae se me na etanee me kane ani begye, efiri se, afei dee, metumi akø Agya a ansa na èretane mo. **19** Se mote ase ma ewiase òwo tumi sene me no nkyen. **29** Maka yeinom a, ènnée ewiase bedø mo se wøn a wøye ne dea. akyere mo sedee eba mu a mobegye me adi. **30** Nanso, meyii mo firii ewiasefoo mu, eno enti, Merentumi nkø so nkasa pii nkyere mo bio, efiri monye ewiasefoo bio; yei enti na ewiasefoo tan se, obonsam no reba, nanso ònni me so tumi. **31** mo no. **20** Monkae asem a meka kyere mo no: Na ese se nnipa hunu se medo Agya no, eno enti ‘Akoo nsene ne wura.’ Se wøtan me a, mo nso, na asem biara a obeka no, meye no. “Monsore wøbetan mo; se wotie m’asem a meka no a, mo ma yenkø.”

15 “Mene nokore bobe no, na m’Agya ne okuafø no. **2** Dua aban biara a enso aba no, òtwa twene, na dua aban biara a eso no, òyihi ho na aso aba bebree. **3** Me nsem a maka akyere mo no ama mo ho ate dada. **4** Montena me mu na me nso mentena mo mu. Dua aban biara ankasa rentumi nso aba gye se efam ne dutan ho. Saa ara nso na morentumi nso aba gye se mote me mu. **5** “Mene bobe no; na mone dua aban no. Obiara a òte me mu na mete ne mu no beso aba bebree; se mokwati me a, morentumi nye hwee. **6** Obiara a ontene me mu no te se dua aban a woatwa ato atwene a ñho nni mfasoo; ewo a, wøboaboa ano de gu ogya mu hye. **7** Se mote me mu na me nsem nso tena mo mu a, ènnée biribiara a mope a mobëbisa no, wðe bëma mo. **8** Wøn a wøye m’asuafoò nokore mu no so aba bebree de hye m’Agya animuonyam. **9** “Sedee Agya no dø me no, saa ara nso na me nso medø mo, Montena me dø mu. **10** Se modi m’ahyedee so a, mobëtena me dø mu sedee madi m’Agya ahÿedee so na eno enti òda so dø me no. **11** Maka yeinom nyinaa akyere mo sedee ebeye a mobenya m’aniygëe no bi na ama mo aniygëe awie peye. **12** M’ahyedee ne se, monnodo mo ho mo ho sedee medø mo no. **13** Òdø biara nsene se obi bewu ama ne nnamfonom. **14** Se modi dee mehyë mo se monye no so a, na moye me nnamfonom. **15** Memfre mo nkø bio, efiri se, akoo nnim dee ne wura reye. Mmom, mefre mo nnamfo, efiri se, maka biribiara a mete firii m’Agya no nkyen akyere mo. **16** Ènye mo na moyii me; me na meyii mo na memaa mo adwuma se monkøy nso, wøbetie mo. **21** Esiane se moye me dea enti na wøbetaa mo, efiri se, wønnim Onyankopøn a òsoma me no. **22** Se memmekaa asem biara nkyere wøn a, anka wørenni bøne ho fo. Afei dee wønni wøn bøne ho anoyie biara. **23** Obiara a òtan me no tan m’Agya nso. **24** Se manye nnwuma a obiara nyee bi da no wø wøn mu a, anka wørenni bone ho fo; nanso waahunu dee meyee, nso wøtan me ne m’Agya. **25** Ese se yei ba mu sedee ebeye a dee woatwøre wø wøn Mmara no mu a ñka se, ‘Wøtan me kwa’ no beba mu. **26** “Mesoma oboafø a òye nokore Honhom a ñfiri Agya no nkyen no aba mo nkyen na wabedi me ho adansee akyere mo. **27** Na mo nso mobedi me ho adansee, efiri se, me ne mo na ewo ho firi ahÿeasæe pæe.”

16 “Merekø yeinom nyinaa akyere mo na moatumi agyina ho pintinn. **2** Wøberam mo afiri wøn asoredan mu. Na ebere bi beba a obiara a obekum mo no besusu se, se òye saa a, na òresom Onyankopøn. **3** Wøde saa nneema yi beye mo, efiri se, wønnim Agya no na me nso wønnim me. **4** Nanso, mereka yei akyere mo, sedee ebeye a, se ebere no duru a, mobëkae dee meka kyere mo no. Ahÿeasæe no, manka yei ankyere mo, efiri se na meka mo ho.” **5** “Afei dee merekø dee òsoma me no nkyen. Nanso, mo mu biara mmisaa me se, ‘Èhe na woreko?’ **6** Dee maka akyere mo yi ama mo were aho. **7** Nanso, meka nokore kyere mo; eyë ma mo se meko, efiri se, se manko a, oboafø no remma mo nkyen. **8** Nanso, se meko a, mesoma no aba mo nkyen. Na se ñba a, obëma ewiasefoo ahunu wøn bøne ne dee eyë tenenee ne Onyankopøn atemmuo. **9** Dee wøka fa bøne ho no nye nokore,

efiri se, wɔnnye me nni. 10 Deε wɔka fa tenenee biribiara a εfa Agya no ho no pefee akyere mo. ho no nyε nokore, efiri se, merekɔ Agya no 26 Se saa da no duru a, mode me din bεbisa no nkyεn na morenhunu me bio. 11 Saa ara na biribiara a εho hia mo. Menka se me na mεbisa deε wɔka fa atemmuo ho no nso nyε nokore, Agya no ama mo, 27 efiri se, Agya no ankasa efiri se, wɔabu ewiase yi ɔtemmufo no aten dɔ mo. ɔdɔ mo, efiri se, modo me na moagye dada. 12 “Mewo nsem pii ka kyere mo, nanso adi se mefiri Onyankopɔn nkyεn na mebaεε. seesei deε, morentumi nte aseε. 13 Se nokore 28 Mefiri Agya no nkyεn na mebaa ewiase; na Honhom no ba a, ɔbεma moahunu nokore no afei merefiri ewiase akɔ Agya no nkyεn.” 29 nyinaa. ɔrenkasa mma ne ho, na mmom, deε N'asuafo no ka kyere se, “Afei deε, wokasa ɔte no na ɔbekε, na ɔbekε nneεma a εbeba no ho pefee ma yεte wo aseε. 30 Yeahunu se wonim nsem akyere mo. 14 ɔbεhye me animuonyam, biribiara; εho nhia se obi bisa wo nsem. Yei ama efiri se, ɔbetie asem biara a meka no na wabεka yεagye adi se wofiri Onyankopɔn nkyεn.” 31 akyere mo. 15 Biribiara a m'Agya wɔ no yε me Yesu buaa wɔn se. “Afei deε, mogye di? 32 ɔbere dea. Eno enti na mekaa se, Honhom no betie bi rebεduru, na mpo aduru dada a mo nyinaa biribiara a meka kyere no, na wabεka akyere bεbø ahwete na obiara akɔ ne fie na aka me mo no.” 16 “Aka kakra bi morenhunu me, nanso nko. Nanso, ɔrenka me nko efiri se, Agya no ka eno akyi no, ɔrenkyere koraa, mobεhunu me me ho. 33 “Maka yeinom akyere mo na moanya bio.” 17 Asuafo no bi bisabisa wɔn ho wɔn ho asomdwɔεε wɔ me mu. Mobεhunu amane wɔ se, “Yei ase ne sεn? ɔreka akyere yen se, ‘Aka ewiase. Nanso, momnyina pintinn! Madi ewiase kakra bi morenhunu me nanso eno akyi no, so nkonom!’”

erenkyere koraa na moasane ahunu me.’ ɔsane kaa bio se, ‘Efiri se, merekɔ Agya no nkyεn.’” 18 Wɔsane bisaa bio se, “Saa asem, ‘aka kakra’ yi aseε ne sεn? Yeente deε ɔreka yi ase.” 19 Yesu hunuu se wɔpε se wɔbisa no asem a ɔkaεε no ase no enti, ɔka kyere wɔn se, “Mekaa se, ‘aka kakra bi morenhunu me, nanso eno akyi no, ɔrenkyere koraa mobεhunu me bio’. Yei ne asem a monte aseε a enti morebisabisa mo ho mo ho yi? 20 Mereka nokore akyere mo; mo were bεho na moasu, nanso ewiasefo anı begye. Mobedi awerεhoo nanso mo awerεhoo no bεdane anigyeε. 21 Se ɔbaa rebεwo a, ne were ho, efiri se, n'amanehunubεre aduru so. Nanso, se ɔnya wo a, ne were firi ne yea, efiri se, n'ani gye se wawo onipa aba ewiase. 22 Saa ara na ete wɔ mo ho. Seesei deε, mo were aho. Nanso, mεhunu mo bio ama mo ani agye na obi rentumi nnye saa anigyeε no mfiri mo nsam. 23 Se saa da no duru a, moremmisa me biribiara. Mereka nokore akyere mo, Agya no de biribiara a mode me din bεbisa no bεma mo. 24 ɔbesi saa ɔbere yi, momfaa me din mmisaa biribiara da. Mommisa na wode bεma mo na mo anigyeε awie pεyε. 25 “Menam abεbuo mu na maka yeinom akyere mo. Nanso, ɔbere bi bεba a merenkasa abεbuo mu bio, na mmom, meka

17 Yesu kaa saa nsem yi wιeeε no, ɔhwεε ɔsoro bεo mpaeε se, “Agya, ɔbere no aduru. Hyε wo Ba no animuonyam, na ɔba no nso nhεε wo animuonyam. 2 Womaa no nnipa nyinaa so tumi sedee εbεye a, ɔbεma wɔn a wode wɔn maa no no nkwa a enni awieεε. (aιōnios g166) 3 Na ekwan a wɔnam so bεnya nkwa a enni awieεε ne se, wobεhunu Onyankopɔn kɔrɔ nokwafo no, ne Yesu Kristo a wosomaa no baa asase so no! (aιōnios g166) 4 Medaa w'animuonyam adi kyereεε wο asase so na mewiee adwuma a wode hyεε me nsa no yε. 5 Na afei, Agya, fa animuonyam a mewo wo w'anim ansa na wοrebø ewiase no hyε me wο w'anim ha. 6 “Mama nnipa a na anka wate ewiase a wode wɔn hyεε me nsa no ahunu wo. Na wɔyε wo dea na wode wɔn maa me. Wοatε w'asεm. 7 Afei, wοahunu se biribiara a wode maa me no firi wo nkyεn. 8 Mekaa asem a woka kyereε me se menka nkyεrε wɔn no kyereε wɔn na wοtεεε. Wοnim se εye nokore se mefiri wo nkyεn na mebaεε. Na wɔgye di se wo na wosomaa me. 9 Mebø mpaeε ma wɔn. Memmø mpaeε mma wɔn a wɔnnye w'asεm nni, na mmom, nnipa a wode wɔn maa me no na mebø mpaeε ma wɔn, efiri se, wɔyε wo dea. 10 Biribiara a mewo no yε wo dea na biribiara

a wowɔ no nso yε me dea. Enam yeinom so wodɔ me no bεtena wɔn nso mu na me nso, ama manya animuonyam. 11 Na afei, merefiri matena wɔn nso mu bi.”

ewiase, na magya wɔn wɔ akyire aba wo nkyen. Agya kronkron, wɔn a wode wɔn maa me no, fa wo din a tumi wɔ mu no bɔ wɔn ho ban na woaye baako sedee wo ne me yε baako no. 12 Ebere a me ne wɔn wɔ ho no, mede tumi a wode maa me no hwee wɔn so. Meboɔ wɔn ho ban, na wɔn mu biara annyera, gye onipa a εεε se ɔyera no nko ara, sedee εbeεε a, Atwerεsem no beba mu. 13 “Afei mereba wo nkyen. Maka saa nsem yi nyinaa ebere a meda so wɔ ewiase yi sedee εbeεε a, m’aniyεε behyε wɔn ma. 14 Mekaa w’asem kyerεε wɔn na ewiasefoo tanee wɔn, εfiri se, womfiri ewiase sedee me nso memfiri ewiase no. 15 Memmisa wo se yi wɔn firi ewiase, na mmom, mesre se, bɔ wɔn ho ban firi obonsam nsam. 16 Sedee memfiri ewiase no, saa ara nso na womfiri ewiase. 17 Fa wo nsem a εyε nokore no kyerekyerε wɔn na ente wɔn ho, na εnyε wɔn kronkron. 18 Sedee wosomaa me baa ewiase no, saa ara na me nso meresoma wɔn akɔ ewiase. 19 Wɔn enti, mede me ho ma wo sedee εbeεε a, wɔn nso de wɔn ho nyinaa bεma wo. 20 “Memmisa mpaeε mma wɔn nko. Meboɔ mpaeε ma wɔn a wɔnam asuafoɔ asem a wobεka no so agye adi no nso. 21 Meboɔ mpaeε se wɔn nyinaa bεye baako. Agya, sedee wɔwɔ me mu na me nso mewɔ wo mu no, saa ara nso na ma wɔntena yεn mu. Ma wɔn nyinaa nyε baako sedee εbeεε a, ewiase begye adi se, wo na wosomaa me. 22 Mede animuonyam a wode hyεε me a εmaa me ne wo yεε baako no ahyε wɔn sedee εbeεε a, wɔn nso, wobεye baako sedee yεn nso yεye baako no. 23 Mewɔ wɔn mu na wo nso wɔwɔ me mu, sedee εbeεε a, wɔn nyinaa bεye baako na ewiase ahunu se, wo na wosomaa me na wodɔ wɔn sedee wodɔ me no 24 “Agya, mεpε se wɔn a wode wɔn maa me no bεka me ho wɔ faako a mewɔ no, na woahunu m’animuonyam, animuonyam a wode maa me no, εfiri se, wodɔ me ansa na wobɔɔ ewiase. 25 “Agya kronkron, ewiase nnim wo, nanso me deε, menim wo; na asuafoɔ yi nim se wo na wosomaa me. 26 Mama woahunu sedee wo te na mεkɔ so aye saa daa, sedee εbeεε a, odo a

18 Yesu bɔɔ saa mpaeε yi wieεε no, ɔne n’asuafoɔ no firii baabi a wɔwɔ no kɔtwaα asuo Kidron kɔɔ turo bi mu. 2 Esiane se na Yesu ne n’asuafoɔ no taa kɔ hɔ no enti, na Yuda a ɔyii no maεε no nim hɔ. 3 Asɔfɔɔ mpanin ne Farisifoo no somaa Yuda ne asraafoo ne asoredan mu awεmfoɔ a wɔkurakura akodeε ne nkanea kɔɔ faako a wɔwɔ no. 4 Yesu a na onim deε εbeεba ne so nyinaa no kɔhyiaa wɔn bisaa wɔn se. “Hwan na mohwehwε no?” 5 Wɔbuua no se, “Yesu a ɔfiri Nasaret no.” Yesu ka kyerεε wɔn se, “Me ni!” Na Yuda a ɔyii no maεε no gyina hɔ bi. 6 Yesu kaa se, “Me ni” no, wɔpinpinii wɔn akyi na wɔhwehwε ase. 7 ɔsane bisaa wɔn bio se, “Morehwehwε hwan?” Na wɔbuua se, “Yesu a ɔfiri Nasaret no.” 8 Yesu buua wɔn se, “Maka akyere mo dada se me ni. Se me na morehwehwε me de a, εnnee momma m’asuafoɔ no nko.” 9 ɔkaa yei nyinaa sedee εbeεε a nsem a wɔaka se, “Agya, wɔn a wode wɔn maa me no mu baako koraa nyeraεε” no, beba mu. 10 Saa ebere no, Petro a na ɔkura sekan no twees, de twaa ɔsɔfopanin no asomfoɔ no mu baako aso nifa. Saa akoaa no din de Malko. 11 Yesu ka kyerεε Petro se, “Fa wo sekan no sane hyε faako a wotwe firiiε. Ense se menom kuruwa a m’Agya de ama me no ano anaa?” 12 Asraafoo no ne wɔn panin ne asoredan mu awεmfoɔ no kyeree Yesu, kyekyeree ne nsa, 13 de no dii εkan komaa Anas a na n’ase ne Kaiafa a saa ebere no na ɔyε ɔsɔfopanin no. 14 Kaiafa na otuu Yudafoo no fo se, εyε se onipa baako bεwu ama ɔman no. 15 Simon Petro ne osuani baako dii Yesu akyi. Na osuani baako no yε obi a ɔsɔfopanin no nim no yie. Saa osuani no na ɔnyaa ekwan kɔɔ ɔsɔfopanin no efie hɔ. 16 Petro deε ɔkaa εpono no akyi. Saa osuani a na ɔnim ɔsɔfopanin no yie no, sane baεε ne abayewa a na ɔhwε εpono no ano no bekasaεε maa Petro nyaa ekwan kɔɔ mu. 17 Abayewa a ɔgyina εpono ano no bisaa Petro se, “Wonyε saa onipa no asuafoɔ no mu baako anaa?” Petro buua se, “Dabi.” 18 Saa ebere no na εyε awobεre, enti na asomfoɔ no ne asraafoo no aso ogya a

woreto. Petro nso kɔgyinaa hɔ too ogya no bi. 19 ahennie a, anka m'akyidifoo bɛko agye me afiri ɔsɔfopanin no bisaa Yesu nsem faa n'asuafoo no Yudafoɔ mpanimfoɔ no nsam. Mereka bio se, ne ne nkyerɛkyere ho. 20 Yesu buaa se, "Mekaa m'ahennie nnye asase so ahennie." 37 Pilato see me nsem nyinaa wɔ dwam na mekyerɛkyere no se, "Eñneɛ na woyɛ ɔhene?" Yesu buaa no wɔ asoredan ne hyiadan mu a nnipa nyinaa se, "Wo na wosee se meye ɔhene. Adee baako pe hyia hɔ no. Menkaa asem biara wo kokoam. 21 enti na wɔwoo me baa ewiase ha, se memmedi Aden enti na wobisa saa asem yi? Bisa wɔn a nokore ho adanse. Obiara a ɔpɛ nokore no wɔtiee me no. Wɔn na wɔnim asem a mekae." tie me." 38 Pilato bisaa no se, "Edeen ne saa 22 Yesu kaa saa no, awemfoɔ no mu baako bɔɔ nokore no?" Afei, Pilato firii adi kɔɔ Yudafoɔ no sotorɔ kaa se, "Wo seɛ ne hwan a wotumi no nkyen kɔka kyereɛ wɔn se, "Menni asem kasa ɔsɔfopanin anim saa." 23 Yesu buaa no se, biara a megyina so abu no fɔ. 39 Nanso, sedee "Se maka asemmane bi a, ka asem a mekae no mo Twam Afahye amannee te no, afei biara na obiara a ɔwɔ ha nte bi. Na se asem a mekae moma megyaa ɔdeduani baako ma mo. Mope se no nso ye nokore dee a, aden enti na wobo me?" megyaa Yudafoɔ ɔhene no ma mo anaa?" 40 24 Afei, Anas maa wɔde Yesu a wɔakyekere ne Yudafoɔ no teateaam se, "Dabi! Eñye saa onipa nsa no kɔɔ ɔsɔfopanin Kaifa anim. 25 Ebere a yi. Gyaa Baraba ma yɛn!" Na saa Baraba yi ye Petro da so gyina hɔ reto ogya no bi no, wɔn a ɔmammɔfɔ.

na wɔgyina hɔ no mu bi bisaa no se, "Wo nso wonye obarima no asuafoo no mu baako anaa?"

Petro sanee bio se, "Dabi, menka wɔn ho." 26

ɔsɔfopanin no asomfoɔ no mu baako a na oye dee Petro twaa n'aso no busuani no bisaa no se, "Eñye wo na na wo ne no wɔ turo no mu ho no?" 27 Petro sanee bio se, "Dabi." N'ano sii ara pɛ na akoko bɔnneɛ. 28 Wɔde Yesu firi Kaifa fie de no kɔɔ Pilato ahemfie. Saa ebere no na eγe anopahema. Esiane se na Yudafoɔ no mpɛ se efi ka wɔn na wɔatumi adi Twam Afahye aduane no bi enti, wɔankɔ hɔ bi. 29

Pilato firii adi baa faako a na nnipa no wɔ no bebisaa wɔn se, "Bɔne ben na saa onipa yi aye?" 30 Nnipa no buaa no se, "Se ɔnyeɛ bɔne biara a anka yɛamfa no amma w'anim ha." 31 Pilato ka kyereɛ wɔn se, "Mo ara momfa no nkɔ na momfa mo mmara so nni n'asem." Yudafoɔ no nso kaa se, "Yenni tumi se yekum obi." 32

Dee esiiɛ yi maa nsem a Yesu ka de kyereɛ owu ko a ɔbewu no daa adi pefee. 33 Pilato sane kɔɔ n'ahemfie hɔ kɔbisaa Yesu se, "Wone Yudafoɔ ɔhene no anaa?" 34 Yesu nso bisaa no se, "Wo ara w'adwene na wode rebisa me saa asem yi, anaase nnipa bi na aka me ho asem akyere wo?" 35 Pilato buaa Yesu se, "Wosusu se meye Yudani anaa? Wo ara wo nkurɔfɔ no wɔn asofoo mpanin na wode wo bres me. Edeen na woayɛ?" 36 Yesu buaa no se, "M'ahennie nnye asase so ahennie; se m'ahennie ye asase so

19 Pilato ma wɔbɔɔ Yesu mmaa. 2 Asraafoo no de nkaseɛ nwonoo ahenkye de hyeɛ Yesu; afei, wɔde atadee kɔkɔɔ nso hyeɛ no. 3 Wɔdii ne ho few, bobɔɔ no asotorɔ, kaa se, "Yudafoɔ ɔhene, wo nkwa so!" 4 Pilato firii adi kɔka kyereɛ ɔdɔm no bio se, "Mɛsane de no abre mo ama moahunu se menni asem biara a megyina so abu no fɔ." 5 Ebere a Yesu firii adi baee no, na ɔhye ahenkye a wɔde nkaseɛ anwono ne atadee kɔkɔɔ. Pilato ka kyereɛ ɔdɔm no se, "Onipa no nil!" 6 Ebere a asofoo mpanin ne awemfoɔ no hunuu Yesu no, wɔteateaam se, "Bɔ no aseennua mu! Bɔ no aseennua mu!" Pilato ka kyereɛ wɔn se, "Mo ara ankasa momfa no nkɔ nkɔbɔ no aseennua mu, ɔfiri se, menni asem biara a megyina so abu no fɔ." 7 Yudafoɔ no buaa se, "Yewo mmara a ekyere se, eſe se ɔwu, ɔfiri se, okaa se, oye Onyankopɔn Ba." 8 Ebere a Pilato tee asem a wɔkae no, ɔbɔɔ hu yie. 9 ɔsane kɔɔ ahemfie hɔ kɔbisaa Yesu se, "Ehe na wofiri?" Nanso Yesu ammuu no. 10 Pilato bisaa no se, "Woremμua me anaa? Eſe se wohunu se, mewo tumi se megyaa wo na mewo tumi nso se mema wɔbɔ wo aseennua mu!" 11 Yesu buaa no se, "Se Onyankopɔn amfa saa tumi no amma wo a, anka wonni me so tumi biara. Enti onipa a ɔde me bres wo no na waye bɔne a eso." 12 Ebere a Pilato tee asem a Yesu kaee no, ɔhwehwɛɛ ɛkwan bi a ɔbefa

aygaa no. Nanso, Yudafoo no teateam se, "Wo maame nie." Efiri saa ebere no, osuani "Se wogya no a, na wonye Kaesare adamfo! no faa no ne no kotenae. 28 Saa ebere no, Obiara a oye ne ho ohene no tia Kaesare!" 13 Yesu hunuie se afei dee biribiara aba n'awiees, Ebere a Pilato tee asem a Yudafoo no kaes no, na sedee ebeye a Atweresem no beba mu no odee Yesu firii adi na obetenaan n'atemmuo adwa enti, okaa se, "Osukom de me." 29 Wade sapo a so wo faako a wofre ho Abooo Nsernees, a Hebre etua hisope ano boo nsaa emu keka mu de kaa kasa mu, eye "Gabata." 14 Adees rebekye ama n'ano. 30 Yesu nom wiees no, okaa se, "Mawie!" Twam Afahye no aduru so no, ebeye owiggyinae. Okaa yei wiees no, osii ne ti ase na ogyaee ne no. Pilato ka kyerees Yudafoo no se, "Mo ohene honhom mu. 31 Na da no ye ahosiesie da, na no ni!" 15 Edom no nso teateaa mu bio se, "Fa Yudafoo mpanimfoo no mpe se woma amu no no ko! Bo no asennua mu!" Pilato bisaa won sensen asennua no so kosi n'adekyees a wobedi se, "Mope se mebo mo ohene no asennua mu Twam Afahye no. Enti, wokoka kyerees Pilato se anaa?" Assofoo mpanin no kaa se, "Yen ohene a wope se wobubu nnipa no nan sedee ebeye a yewa ara ne Kaesare!" 16 Afei, Pilato de Yesu wobetumi ayiyi won amu no afiri asennua no maa Yudafoo no se wankobo no asennua mu. 17 so. 32 Asraafao no kububuu obarima a edi ekan Enti, wade Yesu a n'asennua da ne kon ho no a oka nnipa baanu a woboo wone Yesu asennua koo kuro no mfikyire baabi a wofre ho "Nitire mu ho no nan; wowiee no, wokububuu obarima So" ho, a Hebre kasa mu eye "Golgota." 18 Eh a otso mmienu no nso nan. 33 Nanso woduruu na woboo Yesu asennua mu. Woboo nnipa baanu Yesu so no, wohunuu se ono dee, na wawu dada bi nso asennua mu kaa ne ho. Na obaako sen enti woammubu ne nan bi. 34 Asraafao no mu ne benkum so enna obaako nso sen ne nifa baako de ne pea wo ne mfe maa mogyasufi firi so a Yesu sen won mfimfini. 19 Pilato tweree ne mfe mu baee. 35 Onipa a chunuu dee esie no se: Yesu Nasareni, Yudafoo Ohene maa wade na wadi ho adanse. N'adanse no ye nokore, taree n'asennua no atifi. 20 Esiane se faako a sedee ebeye a mo nso mobegye adi. 36 Yeinom woboo Yesu asennua mu ne kuro no mu ekwan nyinaa sii sedee ebeye a, Atweresem a eka se, nware, na bio wootwere nsom no wo Hebre, "Woremmu ne dompe bi" 37 ne "Nnipa bchwe Roma ne Hela kasa mu no enti, nnipa bebree dee wowa ne mfe mu pea" no beba mu. 38 Yei hunu kenkanee. 21 Yudafoo assofoo mpanin akyi no, Yosef a efiri Arimatea a esiane Yudafoo no ka kyerees Pilato se, "Ntwere se, 'Yudafoo ho hu enti, na oye Yesu suani wo kokoam no ohene' na mmom twere se, 'Saa obarima yi na korsree Pilato se omma no ekwan na onkoyi okaa se, mene Yudafoo ohene!'" 22 Pilato kaa se, Yesu amu no. Pilato penee n'adesre no so. Eno "Dee matwera no, matwera." 23 Asraafao no boo enti, okoyii Yesu amu no. 39 Nikodemo a da bi Yesu asennua mu wiees no, wokyee ne ntadee anadwo okaa Yesu nkyen no nso de kurobo ne mu maa asraafao enan no. Na saa atadee no ye aduhwam mfrafraee a emu duru beye kilogram atadee bi a, waanwono firi ne osoro kosi ne fam aduasa mmiensa baee. 40 Won baanu no de a enni mpamee. 24 Asraafao no nyinaa kaa se, nwera ne aduhwam mfrafraee no kyekyeree "Mommma yenntete mu. Momma yemmo so Yesu amu no sedee Yudafoo ekwan a wofa so ntonto na yenhunu onipa a obenya." Adees a sie won amu no tee no. 41 Na oboda foforo bi a woyee yi sii sedee ebeye a Atweresem a eka wonsiee obi wo mu da wo turo bi a eben baabi a se, "Wokyeyee me ntadee mu, boo so ntonto woboo Yesu asennua mu no. 42 Esiane se na saa faee" no beba mu. Dee asraafao no yees ne no. oboda no ben no enti, wosiee Yesu amu no wo 25 Nnipa a na woggyina Yesu asennua no ho pee ho.

no ne ne maame, ne maame nuabaa, Maria, a
øye Kleopa yere ne Maria Magdalene. **26** Yesu
hunuu ne maame ne osuani a oða no no se
wøgyina ho no, øka kyeres ne maame se, “Øbaa,
wo ba nie.” **27** Afei, øka kyeres osuani no se,

20 Kwasiada anøpahema, Maria Magdalene
søre kœ da no so kðhunuu se obi apire
eboø no afiri øboda no ano. **2** Ðhunuu saa no,
ode ahooherø kœ Simon Petro ne osuani a Yesu

do no no nkyen kɔka kyereε wɔn se, “Nnipa ɔde ne nsam ne ne mfem kyereε wɔn. Asuafoɔ bi akɔfa Awurade amu no afiri ɔda no mu na no hunuu Awurade no, wɔn ani gyee yie. 21 Yesu mennim faako a wɔde no akɔto!” 3 Petro ne sane kyeaa wɔn bio se, “Asomdwoeε nka mo.” saa osuani yi tee asem no no, wɔtuu mmirika Afei, ɔka kyereε wɔn se, “Sedee Agya no somaa kɔɔ ɔda no so. 4 Nanso, saa osuani yi maa ne me no, saa ara na me nso meresoma mo.” 22 mmirika mu yee den twaa Petro ho kɔduruu Yei akyi, ohome guu wɔn so kaa se, “Honhom hɔ kane. 5 ɔduruu ɔboda no ano no, wanwura Kronkron no mmra mo so. 23 Se mode obi bɔne mu. ɔbɔɔ ne mu ase hwεε mu hunuu se nwera a kye no a, wɔde bekεε no; na se moamfa obi bɔne wɔde kyekyeree Yesu amu no gu hɔ. 6 Simon ankye no a, wɔremfa nkye no.” 24 Ebere a Yesu Petro deε, ɔbeduruu hɔ no, ɔwuraa ɔboda no yii ne ho adi kyereε asuafoɔ no, na Toma a wɔfrε mu. ɔhunuu nwera a wode kyekyeree Yesu amu no Ata a ɔye asuafoɔ dumienu no mu baako no no se egu hɔ, 7 a nwera a wode bɔɔ ne ti no nso nni hɔ bi. 25 Ebere a asuafoɔ no ka kyereε no se, gu baabi. 8 Afei, osuani a ɔduruu ɔboda no ho “Wɔahunu Awurade no!” Wannyɛ anni kaa se, kane no nso wuraa mu hunuu saa nneεma no “Se manhunu ne nsam ne ne mfem twa no na maa ɔgye diiɛ. 9 Saa ebere no nyinaa na asuafoɔ mamfa me nsa anka a, merennye nni da.” 26 baanu yi nnya nttee dee Atwerεsem aka afa Yesu Nnwɔtwe akyi, asuafoɔ no sane hyiaeε bio a na wusoreε ho no ase. 10 Afei, asuafoɔ no firii ho Toma ka wɔn ho. Ɛwom se na wɔatoto apono kɔɔ efie. 11 Maria deε na ɔda so gyina ɔboda no no mu deε, nanso Yesu sane baa hɔ kyeaa wɔn ho resu. ɔgu so resu no, ɔbɔɔ ne mu ase hwεε bio se, “Asomdwoeε nka mo!” 27 Afei, Yesu frεε ɔboda no mu, 12 na ɔhunuu ɔsoro abɔfɔɔ baanu Toma ka kyereε no se, “Fa wo nsa bekεε me nsam a wɔhyehyeε ntadeε fitafitaa a ɔbaako te atifi ne me mfem. Nnye akyinnyeε bio. Gye di!” 28 na ɔbaako nso te anafoɔ wo faako a na Yesu Toma de ahonuo kaa se, “Wo ne m’Awurade amu no da no. 13 Wɔbisaa no se, “ɔbaa, aden ne me Onyankopɔn!” 29 Yesu ka kyereε no se, na woresu sεε yi?” Maria de awerɛhoo buaa se, “Woahunu me no enti, na woagye adi; nhiyira “Nnipa bi abefaa m’Awurade na mennim faako nka wɔn a wɔnhunu me nanso wɔgye me di.” a wɔde no akɔto.” 14 Afei, otwaa n’ani hwεε 30 Yesu yee anwanwadeε ahodoo bebree kyereε n’akyi na ɔhunuu se na obi gyina hɔ a ɔye Yesu, n’asuafoɔ no a wɔantwεre wo saa nwoma yi mu. nanso na ɔnnim se ɔye ɔno. 15 Yesu bisaa no se, 31 Nanso, biribiara a wɔatwεre wo saa nwoma yi “ɔbaa, aden enti na woresu sεε yi? Hwan na mu no, wɔatwεre sedee ebεye a mobεgye adi se, worehwεhε no?” Na Maria deε ɔusu se ɔye Yesu ne Agyenkwa, ne Onyankopɔn Ba no; na se turom hɔ hwεfɔɔ enti, obisaa no se, “Owura, se mogye no di a, mobεnya nkwa. wo na wofaa no firii ha a, mesrε wo, kyere me faako a wode no akɔto na menkɔfa no.” 16 Yesu frεε no se, “Maria!” Maria twaa n’ani hwεε no na ɔgyee so wo Hebri kasa mu se, “Rabuni!” (a aseε ne “ɔkyerekyerefɔɔ”). 17 Yesu ka kyereε no se, “Nsɔ me mu, ɔfiri se, mennya nkɔɔ m’Agya nkyen; kɔka kyere m’asuafoɔ no se, meresane ako m’Agya a ɔye wɔn agya ne me Onyankopɔn a ɔye wɔn nso Onyankopɔn no nkyen.” 18 Maria Magdalene firii hɔ kɔbɔɔ asuafoɔ no amaneε se wahunu Awurade na ɔkaa asem a Yesu ka kyereε no no kyereε wɔn. 19 Saa ɔda no ara anwummere a na esiane Yudafoɔ mpanin no ho hu enti, asuafoɔ no ato wɔn ho ɛpono mu no, Yesu baa ɔdan no mu hɔ kyeaa wɔn se, “Asomdwoeε nka mo.” 20 ɔkyeaa wɔn wieεε no,

21 Akyire no, Yesu yii ne ho adi bio wo Tiberia Po ho kyereε n’asuafoɔ no mu bi. Ɛkwā a ɔfaa so yii ne ho adi kyereε wɔn no nie: 2 Saa ebere no, na Simon Petro, ne Toma (a wɔfrε no Ata), ne Natanael a ɔfiri Kana a ɛwɔ Galilea ne Sebedeo mma ne Yesu asuafoɔ no mu baanu na na wɔwɔ ɔtadeε no ho. 3 Wɔwɔ hɔ no, Petro ka kyereε wɔn a wɔaka no se, “Merekɔyi nam.” Wɔn a na wɔka ne ho no ka kyereε no se, “Yene wo bekɔ.” Wɔn nyinaa kɔtenaa kodoɔ mu koo ɛpo, nanso saa anadwo no woanyi nam biara. 4 Adeε kyee anɔpa a anim retete no, Yesu begyinaa mpoano hɔ, nanso na asuafoɔ no nnim se ɔye ɔno. 5 ɔfrεε asuafoɔ no bisaa wɔn se, “Anuanom, moayi nam bi anaa?” Wɔbuua

se, "Dabi." 6 Əka kyereə wən se, "Mongu mo Petro se, "Di m'akyi." 20 Petro twaa n'ani hwəsə asau no wo nifa fam na mobeyi nam." Wəgūu n'akyi hunuu se osuani a Yesu də no no di wən asau no sedee əkaeə no. Nam yee asau no ma akyi. Saa osuani yi ne obi a wəredidi no, ətwe sei to a na wətwe a eintwe. 7 Afəi, osuani a Yesu bən Yesu bisaa no se, "Awurade, hwan na obeyi də no no ka kyereə Petro se, "Eyə Awurade." wo ama" no? 21 Petro hunuu saa osuani yi no, Əberə a Simon Petro tee se eyə Awurade no, əbisaa Yesu se, "Awurade, na yei nso ədeen na əhyee n'atadeə, huri təo nsuo no mu dware əbəto no?" 22 Yesu buaa no se, "Se mepe se kəə mpoano hə. 8 Asuafoə a wəaka no tenaa ətena ho kəsi se mesane aba a, əfa wo ho bən? kodoə no mu baa mpoano hə bi. Wəreba no, Wo deə, di m'akyi." 23 Asem a Yesu ka faa saa na wəretwe asau a na nam ahye no ma sei to osuani yi ho no maa Yesu akyidifoə no mu pii no. Ekwan a əfiri faako a wəwə wə epo no so susuu se, saa osuani no renwu da. Nanso, na ba mpoano hə no beye mita oha. 9 Wəduruu ənye dee Yesu hwehwə akyere ne no, əberə a mpoano hə no wəhunuu se obi asə ogya retoto əkaa se, "Se mepe se ətena ho kəsi se mesane aba nam na burodo bi nso gu nkyen. 10 Yesu ka a, əfa wo ho bən?" 24 Saa osuani yi ne onipa a kyereə wən se, "Momfa nam a moayi no bi ədi yeinom nyinaa ho adansee na ətwerəeə nso. mmra." 11 Simon Petro foro kəə kodoə no mu Yenim se n'adansee no ye nokore. 25 Nneemə kətwee asau a na nam akəsee beye əha aduonum bebree wə hə nso a Yesu yeeə a wəantwəre, mmiensa wə mu no baa mpoano hə. Əwom se na se wətwerəeə no mmaako mmaako a, anka na nam aye asau no ma deə, nanso antete. 12 megye di se ərensene ewiase.

Yesu frēe wōn sē, "Mommēdidi." Asuafoo no mu biara ammisā no onipa ko a oyē efiri sē, na wonim sē eyē Awurade. 13 Yesu faa burodo no kyekyē maa wōn. Yei akyi no, ɔkyēs nam a na wōatoto no nso maa wōn. 14 Yei ne ne mprensa so a Yesu sōrē firii awufoo mu no, oyii ne ho adi kyereē n'asuafoo no. 15 Wōdidi wīee no, Yesu bisaa Simon Petro sē, "Yohane ba Simon, wōdō me sene sēdee yeinom dō me no anaa?" Petro buaa sē, "Aane, Awurade, wonim sē medō wo." Yesu ka kyereē no sē, "Yēne me nnwammasa." 16 Yesu sane bisaa no sē, "Yohane ba Simon, wōdō me anaa?" Petro sane buaa sē, "Aane, Awurade, wonim sē medō wo." Yesu sane ka kyereē no sē, "Hwe me nnwan." 17 Yesu bisaa no ne mprensa so sē, "Yohane ba Simon, ampa ara sē wōdō me?" Asem yi yēe Petro awerēhōo sē Yesu abisa no saa asem korō no ara mprensa. Enti, ɔka kyereē Yesu sē, "Awurade, wonim biribiara, na wonim nso sē, medō wo!" Yesu ka kyereē no sē, "Yēne me nnwan. 18 Meka nokore akyereē wo. Woyē aberantē no, na wotumi siesie wo ho kō baabiara a wopē, na woyē dee wope biara nso. Nanso, sē wobō akōkoraa a, wobetene wo nsam na obi asiesie wo ho ama wo, de wo akō baabi a anka wompe sē woko." 19 Asem a Yesu kaes no, ɔde kyereē owu ko a Petro bewu de ahye Onyankopōn animuonyam. Yesu ka kyereē

Asomafoɔ

1 M'adamfo pa Teofilo, me nwoma a edi ekan a metweres wo no mu no, mekaa Yesu nnwuma a oyees ne ne nkyerekyere **2** kosi ebere a Onyankopon befaa no koo osoro no ho asem. Ansa na worebefa no aka osoro no, onam Honhom Kronkron tumi so kyerekyere n'asuafoo no. **3** Ne wusoree akyi, otenaa asase so adaduanan, yii ne ho adi mpen pii kyerees n'asuafoo no de kyerees won se, ampa, ote ase. Okaa Onyankopon Ahennie ho asem nso kyerees won. **4** Eda bi a one won redidi no, ohyee won se, "Mommfiri Yerusalem, na montwen akyedee a m'Agya ahye mo ho bo a maka ho asem akyere mo no. **5** Yohane de, ode nsuo na ebao asu, nanso mo de erenkyere, wode Honhom Kronkron no beba mo asu." **6** Asuafoo no nyinaa ne Yesu hyiaa mu no, wobisaa no se, "Awurade, bere yi mu na wode ahennie no beba Israel anaa?" **7** Yesu buaa won se, "Eho nhia se mobehunu ebere a Agya no nam ne tumi so ahyehye ato ho no. **8** Na se Honhom Kronkron no ba mo so a, mobenya tumi na moaye m'adansefoo wo Yerusalem ne Yudea nyinaa ne Samaria kosi asase ano." **9** Okasa wiees no, asuafoo no hunuu no se onam omununkum mu rekoo osoro na woanhunu no bio. **10** Wogu so rehwé ewiem no, amonom ho ara, mmarima baanu bi a wohyehye ntadee fitafitaa begyinaa won nkyen, **11** kaa se, "Mo mmarima a mofiri Galilea, aden enti na mogyina ha rehwé ewiem? Yesu a woafa no afiri mo nkyen ko osoro no, sedee esie koo osoro no, saa ara na obesane aba bio." **12** Yei akyi no, asuafoo no firii Ngo Bepo no so baa Yerusalem. Efiri Ngo Bepo no so ba Yerusalem no beye kilomita baako ne fa. **13** Woduruu ho no, wokoo edan bi a na ewo aborosan a na wote so mu. Nnipa a na wowa ho no ne: Petro, Yohane, Yakobo ne Andrea; Filipo, Toma, Bartolomeo, Mateo, Alfeo ba Yakobo, Simon Seloteni ne Yakobo ba Yuda. **14** Na saa asuafoo yi nyinaa taa ne mmaa bi te se Yesu maame Maria ne Yesu nnua mmarimanom hyia bo mpaes. **15** Nna kakra bi akyi no, agyidifoo no a won dodo beye se oha aduonu no hyiae na Petro sore se enam ne so na wobekyere Yesu no ba mu. **17** Yen a Yesu yii yen no, na Yuda nso ka yen ho wo osom no mu. **18** (Sika a Yuda nya firii ade bone a oyees no mu no, wode too asase wo faako a owuié ho. Ote behwee fam maa ne mu paees maa n'ayamdees tu guu so. **19** Nnipa a na wote Yerusalem nyinaa tee saa asem yi no, wotoo asase no din wo won ankasa kasa mu se Hekeldama a asekyere ne se, Mogya Asase.) **20** Petro tooa so kaa se, "Woatwera wo Dawid nnwom mu se, "Ne efie nna mpan, na ne som adwuma no, obi mfa." **21** Enti ese se yeyi nnipa a yene won nantee ebere a na Yesu ne yen di akoneaba no nyinaa, **22** firi Yohane asubo adwuma no so de kosi ebere a wofaa Yesu firii yen nkyen koo osoro no, efiri se, ese se saa nnipa no mu baako beka yen ho ne yen di Yesu wusoree no ho adansee." **23** Woyii nnipa baanu. Obaako din de Yosef a na wofre no Barsaba, na wotaa nso fre no Yusto. Dee na oka ho no nso din de Matia. **24** Afei, asuafoo no baa mpaes se, "Awurade, wonim obiara akoma mu. Eno enti, kyere yen nnipa baanu yi mu dee woayi no, **25** se omnesi Yuda a wanya ne baabi ko no ananmu mmeye asomafodwuma no." **26** Afei, asuafoo no baa won so ntonto maa esii Matia. Enti wofaa no kaa asomafoo dubaako no ho.

2 Pentekoste da no duruie no, na asuafoo no nyinaa ahyia wo faako. **2** Amonom ho ara, enne bi te se ahum a eretu firi osoro baee behyee efie a na wewo mu no ma. **3** Egya a eredere a ete se tekrema besisii won so mmaako mmaako. **4** Honhom Kronkron no hyee won nyinaa ma, na wokaa kasa fofora, sedee Honhom no maa won ho kwan. **5** Saa ebere no na Yudafoo bi a wofere Onyame firi mmeaees mmeaees aba Yerusalem. **6** Watee dee ereko so no, woboo twi behyiae, na eyee won nwanwa ne ahodwirie, efiri se, obiara tee se woreka ne kurom kasa. **7** Enti, wobisaa se, "Na saa nnipa yi a worekasa yi ny Galileafoo anaa? **8** Na aden enti na yete se woreka Onyankopon anwanwadwuma ho asem wo yen a yeye **9** Partifoo, Mediafoo ne Elamfoo, ne won a wote Mesopotamia ne

Yudea ne Kapadokia, Ponto, Asia, **10** Frigia ne Dawid ho. ḥwuič na wōsīe no, na ne damena Pamfilia, Misraim ne Libia fa a eben Kirene da so wō hō besi ēnne. **30** Na ȳe odiyifoā a ēnim ne ahohoo a wōfiri Roma, Yudafoō ne won a bō bi a Onyankopon ahye no no. Onyankopon wōasakyera aba Yudasom mu, **11** ne Kretafoo hyee bō bi se ȳbeye Dawid aseni ȳhene, sēdeē ne Arabfoō mu biara kasa mu yi?" **12** Wōde Dawid ye ȳhene no ara pē. **31** Dawid hunuu deē ahodwigirie bisaa se, "Yei ase ne sen?" **13** Afoforo Onyankopon rebeyē no, okasa faa owusoree a efa nso dii won ho fe se, "Saa nnipa yi aboboro Agyenkwa no ho se, 'Wōannya no awufoo mu. Ne nsā.' **14** Petro ne asomafoō dubaako no sore honam nso amporo." (**Hadēs g86**) **32** Onyankopon gyinaa hō na ȳkasaa dendeenden kyereē nnipa anyane saa Yesu yi afiri owuo mu, na yen nyinaa no se, "Me nuanom Yudafoō ne mo a mote ye saa asem yi ho adansefōo. **33** Wōahye no Yerusalem nyinaa, montie asem a mereka yi. animuonyam de no akotena Onyankopon nifa **15** Saa nnipa yi mmoboroo nsā sēdeē mosusu so ma ne nsa aka Honhom Kronkron no a Agya no, efiri se, adee nnya nkyee a eſe ſe obi nom no hyee no echo bō no; eno na wahwie agu yen nsā boro. **16** Asem a asi yi na odiyifoō Yoel so a echo nsenkyerēnneē na mohunu na mote yi. hyee ho nkōm se: **17** "Onyankopon kaa se, nna **34** Dawid ankasa de, wanko ȳsoro, na mmom, a edi akyire no, mehwie me Honhom no agu ȳkaa se, "Awurade ka kyereē me wura se, "Tena nnipa nyinaa so. Mo mmammarima ne mo me nsa nifa so ha, **35** kōsi se mede w'atamfoō mmammaa behye nkōm, mo mmerantē nso ȳye wo nan ntiasoo." **36** "Eſe ſe nnipa a wōwō ahunu anisoadee. Na mo mpanin nso asoso Israel nyinaa hunu se, mo na moboo saa Yesu yi adae. **18** Saa mmere no mu no, mehwie me a Onyankopon aye no Awurade ne Agyenkwa Honhom agu m'asomfoō mpo so, mmarima no aseennua mu." **37** Eberē a nnipa no tee saa ne mmaa, ama wōahye nkōm. **19** Mede mogya asem yi no, ȳhaa won yie. Enti, wōbisaa Petro ne ogya ne wisie kumōnn ȳye anwanwadee ne asomafoō a aka no se, "Anuanom, edee na ne nsenkyerēnneē wo ȳsoro ne asase so. **20** yenyē?" **38** Petro ka kyereē won se, "Monnu Ansa na Awurade da keseē no beba no, owia mo ho na wōmmō mo asu wo Yesu Kristo din beduru sum na ȳsrane nso aye se mogya. **21** Na mu sēdeē ȳbeye a, wōde mo bōne bēkye mo na obiara a ȳbebo Awurade din no bēnya nkwa." **22** moanya Onyankopon akyedee a eye Honhom "Israelfōo, montie! Yesu Nasareni no ye ȳbarima Kronkron no. **39** Onyankopon hyee Honhom bi a ne dwuma kronkron a ȳbediē no daa adi Kronkron yi ho bō maa mo ne mo mma ne wo tumi ne anwanwadee ne nsenkyerēnneē a won a wōtete akyirikyiri ne won a Awurade, Onyankopon nam ne so yee a mo ankasa di ho yen Onyankopon, befre won aba ne nkyen no adanseē no mu. **23** Onyankopon ankasa firi ne nyinaa." **40** Petro kaa nsem bebree kyereē won pē ne ne nhunumu mu sii no gyinae se wōbeyi se, "Monnye mo ho mfiri asotwe a ȳreba saa Yesu ama mo, na mode no maa nnebōneyefōo nnebōneyefōo yi so no mu." **41** Won mu dodoō ma wōbōo no aseennua mu kumm no. **24** Nanso, no ara gyee asem no dii maa wōbōo won asu. Onyankopon nyaneē no firii owuo mu maa ȳii Saa eda no, nnipa ȳye mpensa na wōbekaa no firii owuya mu, efiri se, owuo antumi anni agyidifōo no ho. **42** Daa na wōde won adagyeē ne so." **25** Asem a Dawid ka faa ne ho ne se, nyinaa sua asomafoō no nkyerēkyere. Wōne "Mehunu Awurade wō m'ani so daa nyinaa. won nyaa ayonkofa, hyia didi bōo mu ne won Esiane se ȳwō me nsa nifa enti, merenhinhim bōo mpaee. **43** Asomafoō no yee anwanwadee da. **26** Eno enti, me kra ani gye, na me de me ahodoo bebree maa obiara a ȳhunuie no ho tekrema di ahurisie. Me onipadua nso behome dwirii no. **44** Agyidifōo no nyinaa kō so tenaa asomdwōee mu. **27** Efiri se, woremmya me awufoo ase se nnipa korō, na wōkyekyee won ahodee mu. Na woremma wo Kronkronni no mporo. mu momaa won ho won ho. **45** Wōton won (**Hadēs g86**) **28** Woakyere me nkwyagyeē ȳkwān; na ahodee kyekyee sika a wōnya firii mu no maa wōbēma m'ani agye wō w'aním. **29** "Anuanom, won ho won ho sēdeē echo hia obiara. **46** Daa na eſe ſe meda m'adwene adi pefee wō yen panin wōbō mu hyia wō asoredan mu de anigyeē ne

akoma pa bō mu didi wō wōn afie mu, kamfo anwanwadee a mohunu yi. Gyidie a yewō wō Onyankopōn, nya animuonyam wō nnipa anim. Yesu din mu no na ama ne ho atɔ no a ḥogina mo anim seesei yi. 17 “Afei, me nuanom, menim sē dees mo ne mo mpanimfooyee Yesu no, na ɔnim na monnim. 18 Tete no, Onyankopōn nam n’adiyifoo so kaa se Agyenkwa no behunu amane. Na ɔnam saa ekwan yi so maa ebaa mu.

19 Monnu mo ho na monni Onyankopōn akyi, na ɔde mo bōne akye mo, 20 sedes ebeyē a, Awurade Honhom mu ahoođen bēba na wasoma Yesu a ḥoye Agyenkwa no a wayi no ama mo dada no. 21 Sedes Onyankopōn nam n’adiyifoo kronkron so aka dada no, eses se otene ɔsoro kōsi se nneemaa nyinaa bēye foforō. (aiōn g165) 22 Na Mose kaa se, ‘Awurade, mo Onyankopōn besoma odiyifoo aba mo nkyen sedes ɔsoma me a mafiri mo mu no.

Eses se motie asem biara a ɔbeka akyere mo. 23 Obiara a wantie dees odiyifoo no beka no, wabeyi no afiri Onyankopōn nkurofō ho na wōasē no.’

24 “Samuel ne adiyifoo a akyire no wōbaeet no nyinaa nso aka asem a asi enne yi ho asem pen.

25 Onyankopōn bō a ɔnam adiyifoo so hyeet no ye mo dea. Saa ara nso na mowō kyefā wō apam a Onyankopōn ne mo agyanom pameet no mu.

Sedes oka kyere Abraham se, ‘W’asefō so na menam m̄ehyira ewiasefōo nyinaa.’ 26 Enti, Onyankopōn dii ekan yii ne ɔsomfōo somaa no baa mo nkyen se ɔmmedom mo na mo nyinaa nnane mfiri mo akwammōne no so.”

4 Eberē a Petro ne Yohane gu so rekasa akyere nkurofō no, asofō ne ɔpanin a

ɔhwē awemfōo a wohwe asoredan no so no ne mo nwanwa? Aden enti na mohwe yen, susu Sadukifōo baa wōn nkyen. 2 Wōn bo fuu yie,

se yenam yen tumi anaa yen som pa so na asa ɔbarima yi yadeet? 13 Abraham, Isak ne Yakob no se Yesu asore afiri owuo mu a ekyere se Onyankopōn ne yen nananom Onyankopōn ama awufōo tumi nyane ba nkwa mu. 3 Wōkyereet ne ɔsomfōo Yesu ɔsoro animuonyam. Mode no asomafooyee no, nanso esiane se na adees asa maa atumfōo; na eberē a Pilato yee se obegyaa enti, wōde wōn guu afiase kōsii adekyees. 4

no no mpo, mopoo no wō n’anim. 14 Na ḥoye Nanso nnipa a wōtee asem no mu dodoō no Kronkron, otene; nanso mopoo no na mosree ara bēye se mpemnum gyee asem no dii. 5

Pilato se ɔmfā odwtwafōo mma mo. 15 Enti, Adees kyeeet no, Yudafooye mpanin, mpanimfōo mokumm obi a ḥoye nnipa kō nkwa mu. Nanso, ne Atwersēt no akyerskyersfōo hyiaa wō

Onyankopōn nyanee no firii awufōo mu na yeyē Yerusalem. 6 Wōhyiaa ɔsōfōpanin Anas ne yei ho adansefōo. 16 Tumi a ɛwō ne din mu no Kaiifa ne Yohane ne Aleksandro ne afoforō na emaa saa obubuafooyi nyaa ahoođen. Gyidie a wōfiri ɔsōfōpanin no abusua mu. 7 Wōmaa a yewō wō ne din mu no na emaa yētumi yee saa wōde asomafooye baanu yi baa wōn anim bisaa

won se, "Tumi ben anaa hwan din na mode yee Honhom Kronkron so nam yen nana Dawid yei?" 8 Petro a Honhom Kronkron ahye no ma a eye w'akoa no so maa okaa se, "Aden enti no buaa se, "Oman mpanimfoa ne atitire. 9 Se na amanamanmufoa no bo afu? Aden enti na enne mogina ha bisa yen ade pa a yeey maa wosee mmere ye nyehyee hunu yi? 26 Asase obubuafoa no maa ne ho too no no a, 10 enne so ahemfo sore gyina na atumfoa bom tu agyina ese se mo ne Israelfoo nyinaa hunu se, saa onipa tia Awurade ne Agyenkwa no. 27 Ampa ara a agyina ha yi, enam Yesu Kristo a ofiri Nasaret Herode ne Pontio Pilato ne amanamanmufoa a moboo no asennua mu na Onyankopon nyanee ne Israelfoo hyiaa wo kuro kesee yi mu sore no firii awufoa mu no tumi mu na ne ho aye no tiaa Yesu a eye Osonfoa Kronkron a woate den." 11 Yesu ne onipa a Atweresem ka fa ne ne ho no. 28 Wohyia yee biribiara a wonam ho se, "Ebo a mo adansifoo poee no a abeye wo tumi ne wo pe so ahye ato ho se ebeba tweatiboo." 12 Ono nko ara mu na nkwegye mu no. 29 Afei, Awurade, hwe ahunahuna wo; ofiri se, edin biara nni ewiase ha a nnipa a wrehunahuna yen yi na ma yen a yeey nam so benya nkwegye." 13 Eyyee agyinatufoa w'asomfoa yi mfa akokoorduru nka w'asem yi. 30 no ahodwirie se Petro ne Yohane a wonsua Ma wo nsa so fa sa nyarewa, na fa wo osomfoa nwoma da na woye nnipa teta no tumi kasa Kronkron Yesu Kristo din so ye nsenkyerenee akokoorduru so saa. Wohunu se saa asomafoa yi ne anwanwadee." 31 Woboo mpae wiee no, ne Yesu nantee. 14 Nnipa no antumi anka asem faako a wohyiae ho wosoe. Honhom Kronkron biara bio, ofiri se, wohunu se obarima a na ne behye won nyinaa ma ma na wofirii ase de ho ato no no ne Petro ne Yohane gyina ho. 15 akokoorduru kaa Onyankopon asem. 32 Agyidifo Womaas wofirii asenniis ho ma wodwendwenee no nyinaa tenaa ase se nnipa kor. Won mu bi asem no ho. 16 Wabisabisaas won ho won ho anka se n'ankasa ahodee bi ye ono nko ara dea; se, "Edeen na yenyee saa nnipa yi? Obiara a biribiara a wowa no, won nyinaa kyekye mu pe owo Yerusalem ha ate se saa nnipa yi aye faee. 33 Asomafo no nam tumi a emu ye den so anwanwadee a yarentumi ntwa ho nkontompo. dii Awurade Yesu wusoree no ho adanee na 17 Sedee ebeye a saa nnipa yi remma saa asem yi Onyankopon hyira won nyinaa. 34 Biribiara ntre nko afoforo nkyen no, momma yemfre won, ho anhia obiara a ofra kuo no mu, ofiri se, won mmo won koko, sedee ebeye a worembo Yesu a na wowa nsase ne afie no tontonee de sika din nkyere obiara bio." 18 Wofree asomafo a wonya firii mu no 35 bres asomafo no maa baanu yi baee, hye won se wonni ho kwan biara wokyekye sedee elo hia obiara. 36 Yosef a na se wobo Yesu Kristo din anaa wokyekye w eye Lewini a ofiri Kipro a na asomafo no fre no ne din mu. 19 Petro ne Yohane buaa won se, Barnaba, a aseyere ne "Nkuranhye Ba" no, 37 "Se yebetie Onyankopon anaa yebetie mo no, ton n'asase de sika a onyae no bres asomafo emu dees ewo he na eyee? Mo ara mommua mfa. no.

20 Dee yehunu ne dee yeat dees, yarentumi nnyae ho asenka." 21 Agyinatufoa no boo won koko bio gyae won, ofiri se, wannonya biribiara annyina so antwe won aso; afei nso, na nnipa no nyinaa rekamfo Onyankopon wo asem a asi no ho. 22 Na obarima a wonam anwanwakwan so saa no yadee no adi boro mfee aduanan. 23 Wogyaee Petro ne Yohane pe, wokoo agyidifo a aka no nkyen kookaa dees asofoo mpanin ne mpanimfoa no ka kyere won no kyere won. 24 Ebere a wotee saa asem no, won nyinaa boo mu boo mpae se, "Owura, Obadee a woboo osoro, asase ne epo ne biribiara a ewo mu, 25 wonam

5 Obarima bi a wofre no Anania ne ne yere Safira koton won agyapadee bi. 2 One ne yere yi yee adwene de sika a wonyae no bi siee na wode nkaee no bres asomafo no. 3 Petro bisaa no se, "Anania, aden enti na woama obonsam ho kwan ama wabehye wo mu na woadi atoro akyere Honhom Kronkron no na wode sika a wonyae no bi asie? 4 Ansa na worebeton agyapadee no na eyee w'ankasa wo dea; wotan wiee no nso, sika a wonyae no, na eyee wo dea; na aden enti na woyee w'adwene se wobeyee dees woaye yi? Enye nnipa na woadi

atoro akyere wən, na mmom, woadi atoro akyere se wənkəfa asomafoə no mmra wən anim. 22 Onyankopon.” 5 Anania tee saa asem yi ara Nanso, eberə a nnipa no duruu afiase hə no, pə, ətwa hwee fam wuiə; na ehu kaa obiara a woanhunu asomafoə no; enti wəsane ba bəbəo ətee saa asem yi no. 6 Wən mu mmeranteə wən amanee se, 23 “Eberə a yeduruu afiase hə no baeə bəkyekyeree amu no firii adi kəsiee no, yehunu se wəatoto afiase apono no nyinaa no. 7 Ebeye nənənhwre mmiənsa akyi no, ne mu petee a awəmfoə no gyinagyina ano. Nanso, yere a na ənnim asem a asi no baa hə. 8 Petro yəebuebee apono no no, yəanhunu obiara wə bisaa no se, “Wo ne wo kumu, moton mo asase mu.” 24 Eberə a əpanin a əhwə asoredan mu no, sika a monyaes nyinaa ara nie? Ka kyere awəmfoə no so ne asəfoə mpanin no tee saa me.” Əbuaa se, “Aane ne nyinaa ne no.” 9 asem yi no, wən adwene mu yee wən nnaa, Petro ka kyereə no se, “Aden enti na wo ne wo əfiri se, na wonhunu asem a asi. 25 Ankyere kumu penee so se mobesa Onyankopon Honhom koraa na əbarima bi baa hə bəka kyere wən se, ahwə? Hwə! Nnipa a wəkəsiee wo kumu no “Nnipa a mode wən guu afiase no gyinagyina gyina əpono yi akyi, na saa ara na wo nso, asoredan no mu rekyerəkyere nnipa no.” 26 wəbesoa wo akəsie wo.” 10 Amonom hə ara, Awemfoə no so panin no tee asem yi no, əne ne ətwa hwee Petro anim wuiə. Mmeranteə no nkurəfoə no kəkyere asomafoə no de wən baeə. bəhunuu se wawu no, wəsoaa no, kəsiee no Awemfoə no so panin no ne awəmfoə no amfa wə ne kumu nkyen. 11 Ehu kəsəe bəə asafo no asomafoə no amma əhyə se, əfiri se, na wənim nyinaa ne nnipa a wətee saa asem yi no. 12 se, se wəyəe saa a, nnipa no besi won aboo. 27 Na asomafoə no taa hyia wə asoredan no fa Wəde asomafoə no begyinnaa agyinatufoə no baabi a wəfrə no “Salomo Abrannaa” so hə. Se anim maa Əsəfopanin no ka kyere wən se, 28 wəhyia wə ho saa a, wəyəe anwanwadeə ahodoo “Yəhyəe mo se monnkyerəkyere wə Yesu din pii. 13 Ewom se na nnipa a wənka wən ho mu, nanso moantie. Mode mo nkyerəkyere yi no di wən ho adansee pa de, nanso wən mu afa Yerusalem baabiara, na mope se mokyere biara antumi amfa wən ho ankəbə asomafoə se, yen na yekumm saa əbarima no!” 29 Petro no ho. 14 Akyire no, nnipa dodoə a wəgyee ne asomafoə a wəka ne ho no buaa wən se, “Ese Awurade diiə no bəkaa agyidifoə no ho. 15 se yetie Onyankopon na ənyə nnipa, 30 əfiri Esiane anwanwadeə a na asomafoə no reye no se, mobəə Yesu aseñnuu mu, kumm no no, yen enti, wəsoaa ayarefoə baa mməntene so de agyanom Onyankopon nyanee no firii ouwo wən tootoo mpa ne kəte so sədəe ebeye a, Petro mu. 31 Onyankopon hyee no animuonyam de sunsum bətə wən mu bi so kəke. 16 Nkurəfoə a no tenaa ne nsa nifa so se Əhene ne Agyenkwə wəfifiri nkuro a atwa Yerusalem ho ahyia no a ənam so bəma Israelfoo asakyera wən adwene de wən ayarefoə ne wən a ahonhomrone wə na wəde wən bəne akyə wən. 32 Yəne Honhom wən mu no baeə na wəsaa wən nyinaa yadee. 17 Kronkron a eyə akyedee a Awurade de ma wən a Əsəfopanin ne n'ahokafoə ne Sadukifoo no ani wotie no no di yei ho adansee.” 33 Agyinatufoə beree asomafoə no so yie enti wəyəe adwene no tee saa asem yi no, wən bo fuie na wəkaa se se wəbetwe wən aso. 18 Eno enti, wəkyere wəbekum asomafoə no. 34 Nanso, wən mu baako asomafoə no de wən kəguu afiase. 19 Eda no ara a wəfrə no Gamaliel a əye Farisini na əsane ye anadwo, Awurade əbofoə bəbuee afiase apono Atwəresəm no əkyerəkyerefoə a na nnipa bu no dii asomafoə no anim ka kyere wən se, 20 no no, sore gyina hyee se womfa asomafoə no “Monkə asoredan mu nkəka nkwa foforo yi ho mfiri adi. 35 Afei, əkasa kyere agyinatufoə no asem nkyere nnipa no.” 21 Asomafoə no dii se, “Me nuanom Israel mmarima, monnwene asem a əbəfoə no ka kyere wən no so; enti, dees mope se moye saa nnipa yi no ho yie. 36 anəpahema no wəkəə asoredan mu hə hyee Ənkyere biara na əbarima bi a wəfrə no Teuda asee kyerekyerees. Əsəfopanin no ne n'ahokafoə sore, kaa se əye onipa titire bi maa nnipa bəyə no freee Yudafoo mpanin maa wəyəe niyiamu ahanan tu dii n'akyi. Nanso, wəkumm no ma kəsəe bi; afei, wəsoma maa wəkəə afiase hə n'akyidifoə no nyinaa bə hwetee. 37 N'akyi no,

Yuda a əfiri Galilea nso sōree nnipakanberē no əde kasaes a obiara antumi anka hwee. 11 Enō mu. Əno nso nnipa pii dii n'akyi. Saa ara na əno enti wōka hyee nkurjfoō bi ano se, “Yetee se nso wōkumm no ma n'akyidifoo no bō hwetee. Əreka abususem atia Mose ne Onyankopon.” 38 Enō enti metu mo fo se, monnyaa saa nnipa 12 Wōnam saa əkwan yi so maa nnipa no ne yi ma wōnkō wōn baabi. Se wōn nkyerekyerē ne mpanin no ne Atwərəsem no akyerəkyerefō no wōn nnwuma yi firi onipa a, əbegu. 39 Nanso, se sōree tiaa Stefano. Wōbekyeree Stefano de no əfiri Onyankopon a morentumi nsi wōn kwan. kōo badwafoō anim. 13 Afei, wōde nnipa ba bedii Mobeħunu se moreko atia Onyankopon.” 40 adansekurumu tiaa Stefano se, “Daa, saa onipa Agiyinatufōo no tiee Gamaliel afotuo no. Wōmaa yi ka abususem tia yen asōredan kronkron no wōde asomafoō no baes maa wōbōo wōn mmaa ne Mose Mmara no. 14 Yetee mpo se əreka se, hyee wōn se wōmmmo Yesu din mfa nkyerekyerē saa Yesu Nasareni no bedwiri yen asōredan no bio. Afei wōgyaa wōn. 41 Esiane se asomafoō no agu na wasesa yen amannee a Mose de maa yen hunuu se eyee Onyankopon pe se eſe se wōħunu no!” 15 Nnipa a na wōte badwa mu hō no nyinaa amane wō Yesu din mu no enti, wōde anigyees hwee Stefano anim, na wohunui se n'anim aye na wōfirii asceniihō. 42 Wōannyae Yesu Kristo te se əsoro əbəfōo anim.

ho asem pa no ka ne nkyerekyerē wo asorefie
ne afie mu da.

6 Eberē bi akyi a na asuafoō no redəoso no,
akasakasa sii Hebrifoo a wōka Arameike ne
Hebrifoo a wōka Griik kasa no ntam. Na Hebrifoo
a wōka Griik no no asem ne se, Hebrifoo a wōka
Arameike no nhwē won akunafoō yie. 2 Enti,
asomafoō dumieno no frēe asuafoō no nyinaa
ka kyerees wōn se, “Ense se yegyae Onyankopon
asenka kōkye aduane. 3 Enti, anuanom, monyi
mo mu nnipa baason a Honhom Kronkron ahye
wōn ma na wōnim nyansa na wōahwē aka saa
asem no. 4 Yen ankasa de, yede yen adagyees
nyinaa bēbō mpaeē aka Asempha no.” 5 Nnipa
no nyinaa penee adwene a asomafoō no de
baes no so. Enti, wōyii Stefano a na gyidie ne
Honhom Kronkron ahye no ma no, ne Filipo,
Prokoro, Nikanor, Timon, Pamina ne Nikolao
a əfiri Antiokia a na əwā Yudasom no mu. 6
Wōde saa nnipa yi kyerees asuafoō no maa wōbōo
mpaeē de wōn nsa guu wōn so. 7 Nnipa pii
gyee asem no diiē maa wōn mu dodoō no ara
bēkaa wōn ho. Yudafoō no mu pii nso gyee wōn
nkyerekyerē no diiē. 8 Stefano a Onyankopon
adom ne tumi ahye no ma no yee anwanwadees
ahodoo bebree wō asafo no mu. 9 Nanso, da koro
bi nnipa bi a wōfiri Yudafoō hyiadan bi a wōfrē
no “Ahofadifoo Hyiadan” no mu a wōyee Yudafoō
a wōfiri Kirene ne Aleksandria ne wōn a wōfiri
Kilikia ne Asia no ne Stefano gyee akyinnyee.
10 Nanso, Honhom no maa Stefano nyansa maa

7 Əsəfopanin no bisaa Stefano se, “Nsem a
wōaka agu wo so no nyinaa ye nokore anaa?”

2 Stefano buaa se, “Anuanom ne agyanom,
montie me! Ansa na yen agya Abraham rebeħfiri
Mesopotamia akōtena Haran no, Onyankopon
daa n'animuonyam adi kyerees no, 3 ka kyerees
no se, ‘Firi w'abusuafoō nkyen ne w'asase so kō
baabi a mēkyere wo no.’ 4 “Enti, əfiri Kaldea
asase so kōtenaa Haran. Abraham agya wuo
akyi no, Onyankopon maa əbētenaa asase a
mote so seesei yi so. 5 Onyankopon amfa asase
no fa baabiara ankye Abraham se n'ankasa
dea. Nanso, Onyankopon hyee no bō se əbeyee
one n'asefoo nyinaa dea. Ebere a Onyankopon
hyee Abraham bō yi no, na ənni mma. 6
Onyankopon ka kyerees Abraham se, ‘W'asefōo
betena ananafoō asase so ayē nkoo wō hō na
wōayee wōn ayayadees mfees ahanan. 7 Na metwe
əman a wōbesom wōn no aso; na eno akyi
wōbefiri saa əman no mu abesom me wō ha.’ 8
Onyankopon ne Abraham yee apam na wōde
twetiatwa yee apam no ho nsenkyerēnnees. Yei
enti, wōwoo Isak nnawōtwe akyi no, wōtwaas
no twetia; Isak nso twaa Yakob twetia, saa
ara nso na Yakob twitwaas agyanom mpanin
dumienu no twetia. 9 “Agyanom mpanin no ani
beree Yosef enti wōton no maa əkōyee ako a wō
Misraim. Nanso, esiane se na Onyankopon wō
n'afa enti, 10 ɔyii no firii ne haw nyinaa mu.
Ebere a Yosef bępuee Misraimhene Farao anim
no, Onyankopon dom no ahobreasē ne nyansa.

Yei maa Farao yee Yosef əman no so amrado ho adi kyereə Mose wə esere bi a əben bepo ne ahemfie hə sohwefoo. 11 “Saa əberə no mu, Sinai no so. 31 Dee Mose hunuič no maa ne ho əkəm kəsəe ne ahohia sii Misraim ne Kanaan dwirii no enti ətwe ben ho pəe se əhwe no yie. asase nyinaa so a na yen agyanom nnya aduane Ətee Awurade nne se, 32 ‘Mene wo agyanom mpo nni. 12 Enti, əberə a Yakob tee se aduane Abraham, Isak ne Yakob Onyankopən.’ Ehu kaa wə Misraim no, əsomaan ne mma a wəye yen Mose enti wantumi anhwe. 33 “Awurade ka agyanom maa wəkəo hə dee edi əkan. 13 Wəkəo kyereə Mose se, ‘Worə wə mpaboa, əfiri se, faako ne mprenu so no, Yosef daa ne ho adi kyereə a wogyna no ye asase kronkron. 34 Mahwe na ne nuanom, na ənam so maa Farao hunuu mahunu atirimuoden a wəde ye me manfoo Yosef abusuafoo. 14 Yosef kraa n’agya Yakob a wəwə Misraim no. Mate apinie a wəresi no se əne n’abusuaafoo nyinaa mmra Misraim. Na nyinaa na maba se merebegye won. Ye ntəm na wən nyinaa dodoa ye aduason enum. 15 Afei mensoma wo nkə Misraim.” 35 “Saa Mose yi ne Yakob kətenaa Misraim na əhə na əne yen obi a Israelfoo poo no əberə a wəbisaa no se, agyanom nyinaa wuwue. 16 Wəde wən amu ‘Hwan na əyee wo yen so panin ne ətemmufoa no kəo Sekem kəslee wən wə Abraham asiees no?’ Əno na Onyankopən nam əbəfoa a əyii ne bi a oto firii Hamor abusua mu no mu. 17 “Ebə ho adi kyereə no wə wira a ərehyee no gyaframa a Onyankopən hyee Abraham no berə reduru mu no, yee no əpanin ne əgyefoo. 36 Əno na no, na yen nkurofəo a wəwə Misraim no ase ənam anwanwadee ne nsenkyerənnee so yii atre. 18 Akyire no, əhene foforo bi bedii adee wə Israelfoo firii Misraim de won twaa Po Kəkəo no Misraim a na ənnim Yosef ho asem. 19 Saa əhene dii wən anim wə esere so mfee aduanan no. 37 yi de atirimuoden dii yen agyanom so, hyee “Mose yi ara na əka kyereə Israelfoo se, ədedə wən maa wətotoo wən mma guie ədedə əbeyə Onyankopən somaa me no, saa ara na əbeyi a wəbewuwu. 20 “Saa əberə yi mu na wəwoo odiyifo a əte se me afiri mo mu aba mo nkyen. Mose a na əkura Onyankopən animuonyam no. 38 Əno ne obi a əne Israelfoo yee nhyiamu wə Wəhwee no wə n’agya efie abosome mmiənsa, esere no so hə; əne yen agyanom ne əbəfoa a 21 na wəyii no firii hə no, Farao babaa kəfaa əkasa kyereə wən wə Sinai Bepə no so no, na na no de no baa ne fie hwəe no se n’ankasa ne saa əberə no wəwə hə. Ne nsa kaa Onyankopən ba. 22 Wətetee no Misraimfoa nimdee mu asem a nkwa wə mu no de bress yen. 39 “Nanso, maa əyee den wə əkasa ne nneyees mu. 23 yen agyanom antie no. Wəpoo no pəe se wəsane “Mose dii mfee aduanan no, əyee n’adwene se kə Misraim asase so bio. 40 Enti, wəka kyereə ərekəsra ne nuanom Israelfoo. 24 Əduruu hə Aaron, se, ‘Ye ahoni bi a wəbedi yen anim ma no, əhunuu se Misraimni bi resisi ne nuanom yen, əfiri se, ənnim asem a ato saa Mose a əyii mu baako bi. Mose kəboaa ne nua no ma Mose yen firii Misraim asase so no!’ 41 Wəyee nantwie kumm Misraimni no. 25 Mose susuu se n’ankasa ba seso ohoni bi bəo afədees maa no, gyee wən nkurofəo behunuu se Onyankopən nam ne so ani ədedə ees. 42 Onyankopən twee ne ho firii bəma wəade wən hə, nanso wəante asees. 26 wən ho ma wəsomm əsoro nsoromma ədedə Adee kyeees no, əhunuu se Israelfoo baanu bi wəatwəre wə adiyifo nwoma mu se, “Israelfoo, reko enti əkəo hə se ərekopata. Əbisaa wən se, ənye me na mode afərebədees ne ayeyedeet bress ‘Aden enti na moatwa mo ho reko? Monnim se me mfee aduanan wə esere so anaa? 43 Mode moye anuanom anaa?” 27 “Dee əresisi ne yənko mo ho nyinaa ato Molek nyame ne mo honi no sum Mose bisaa no se, ‘Hwan na əyee wo yen Refan so; wəye ahoni a moaye se mobesom wən. so panin ne ətemmufoa? 28 Wəpə se wokum Saa enti, məpam mo makəgu Babilonia akyi.’ me ədedə nnora wokumm Misraimni no anaa?” 44 “Saa əberə no na ntomadan a edi adanee 29 Əberə a Mose tee saa asem yi no, otu firii se Onyankopən ka ne manfoo ho no ka yen Misraim kətenaa Midian asase so. Əhə na əwoo agyanom ho wə esere so hə. Mose sii ntomadan mmammarima baanu. 30 “Mfee aduanan akyi yi ədedə Onyankopən kyereə no se ənsi no no no, əbəfoa bi nam wira bi gyaframa mu yii ne ara pə. 45 Akyire yi, yen agyanom a Yosua

dii wən anim no de ntomadan no baa asase a wə baabiara a wəkəe. 5 Filipo kəo Samaria kuro Onyankopən pamo so nnipa de maa wən no so. bi mu kəkaa Agyenkwa no ho asem kyere nnipa Esii hə ara kəsii Dawid əbere so. 6 Onyankopən a na wəwə ho no. 7 Əbere a nnipakuo no tee hyiraa Dawid enti əbisaa Onyankopən se əmma asem a Filipo reka na wəhunuu anwanwadee a ənsi asoredan mma Yakob Onyankopən. 8 Əyee no, wən nyinaa tiee no. 9 Ahonhommone Nanso, Salomo na əsii dan no maa Onyankopən. de nteateam firii nnipa bebree mu. Saa ara nso 10 “Nanso, əsorosoro Onyankopən nte ədan na mmubuafoo ne mpakte nso sore nantee. a nnipa asi mu, ədede odiyifoo no ka se, 11 8 Yei enti, anigye baa Samaria. 9 Na əbarima “Dsoro ye m’ahennwa, na asase ye me nan bi te saa kuro yi mu a wəfre no Simon a əye ntiaso. Edan bən na wobesi ama me? Awurade nkonyaayifo a esiane ne nkonyaayie no enti, na na əsəe. Wobetumi asi ahomegyebea ama me? Samariafoo pii gye no di. Na əye obi a əhoaho 12 50 Enye m’ankasa na meyee yeinom nyinaa?” ne ho se ədi mu. 10 Yei maa nnipa a wəwə 13 “Mo asodenfоо, mo a mo akoma apirim na kuro no mu no nyinaa gyee no too mu kaa se, montie Onyankopən asem. Mote se mo agyanom “Saa onipa yi ne Onyankopən tumi a wəfre no perepere. Mo nso, daa mosi Honhom Kronkron Əkesee no.” 11 Esiane ne nkonyaa a na əyi no no ho kwan. 12 Odiyifoo bi wə hə a mo agyanom enti, emaa nnipa no nyinaa tu dii n’akyi. 13 antaa no anaa? Wəkumm Onyankopən asomafoo Əbere a saa nnipa yi gyee asempha a Filipo ka a wədii əkan bəə əteneneeni a əbeba no ho faa Onyankopən Ahennie ne Yesu Kristo din no dawuro. Saa ara nso na moapa no, akum no. ho dii no, wəbəə mmarima ne mmaa nyinaa 14 53 Mo ara ne nnipa a monam abəfоо so nyaa asu. 15 Simon nso gye dii maa wəbəə no asu. Onyankopən mmara no, nanso moanni so.” 16 Baabiara a Filipo kəee no, Simon dii n’akyi. Agyinatufo no tee asem a Stefano kae no, Anwanwadee a əhunuie no ma ne ho dwirii wən bo fuu yie. 17 Nanso, Stefano a Honhom no. 18 Əbere a asomafoo a wəwə Yerusalem Kronkron ahye no ma no maa n’ani so hwəe no tee se Samariafoo agye Onyankopən asem əsoro hunuu Onyankopən animuonyam ne Yesu no adi no, wəsoma Petro ne Yohane kəo wən Kristo se əgyina Onyankopən nsa nifa so. 19 54 nkyn. 16 Wəduruu hə no, wəbəə mpae maa Stefano kaa se, “Mehunu se əsoro abue na agyidifoo no ədede əbeyə a, Honhom Kronkron Onipa Ba no gyina Onyankopən nsa nifa so!” 20 55 twebe wən so, 17 efiri se, saa əbere no na asu Woteateam de wən nsa sisii wən aso. Afei, wən keke na wənam Awurade Yesu din so abo. Na nyinaa bəə twi koto hyee ne so, 21 56 twebə wən so abo. Wən a wəsii no abo no Petro ne Yohane de wən nsa guguu wən so maa yiyii wən ntoma de maa aberantee bi a wəfre Honhom Kronkron baa wən so. 22 Simon hunuu no Saulo se ənhwə so. 23 57 Woresi Stefano abo se asomafoo no nsa a wəde guguu wən so no no nyinaa na ərebə mpae se, “Awurade Yesu, na emaa wənyaa Honhom Kronkron no, emaa wo nsam na mede me honhom mehye!” 24 Afei, Petro ne Yohane sika sre se, 25 “Momma me əbuu nkotodwe teaam denden se, “Awurade, fa saa tumi yi bi na obiara a mede me nsa begu no wən bəne kye wən.” 26 58 Kaa saa wieee no, əwui. 27

8 Saulo penee kum a wəkum Stefano no so.

Saa əda no ara, wətaa agyidifoo a wəwə Yerusalem no maa wən nyinaa bəə hwete kəo Yudea ne Samaria nsase so maa əkaa asomafoo no nko ara. 2 Nyamesurofоо bi kəfaa Stefano kəsii. Wəsuu no yie. 3 Esiane se na Saulo pe se əgu asafo no enti, əkə afie mu kəkyekyeree agyidifoo mmarima ne mmaa de wən guu afiae. 4 Agyidifoo a na wəabo ahwete no kaa asempha no

so no anya Honhom Kronkron no bi.” 28 Petro ka kyere se, “Nname nka wo ne wo sika nyinaa, efiri se, wosusu se wobetumi de sika ato Onyankopən akyedee no. 29 Wonni kyeفا biara wə yən dwumadie yi mu, efiri se, w’akoma mu nte wə Onyankopən anim. 30 Nu wo ho firi wo bəne yi ho na bəə mpae sre Onyankopən se əmfa wo bəne nkya wo. 31 Mehunu se anibere bəne ahye w’akoma mu ama bəne afa wo dommum.” 32 Simon sre Petro ne Yohane se, “Momma mpaes mma me na saa nname yi mu biara

amma me so.” 25 Ansa na Petro ne Yohane no, preko pe, hann bi firi osoro twa faa ne reduru Yerusalem no, wokaa asempa no wo ho, 4 maa otwa hwee fam. Afei, otee nne bi Samaria nkuraa bebree ase. 26 Awurade obafoo se, “Saulo! Aden enti na wotaa me?” 5 Saulo ka kyere Filipo se, “Sore siesie wo ho ko anafo bisaa se, “Eyes wo hwan, Owura?” Nne no buaa ekwan a efiri Yerusalem ko Gasa no so.” 27 se, “Eyes me Yesu a wotaa me no.” 6 Nne no Ebere a Filipo reko no, shyiaa Etiopian bi a oye kaa se, “Sore na ko kuro no mu na wobekyere Etiopiahemma Kandake dabeni. Na saa onipa yi wo dee ese se woye.” 7 Nnipe a wone Saulo akoo asore wo Yerusalem a ote ne teaseenam mu nam no gyinaee a woantumi anka hwee; wotee resane n’akyi akoo efie. 28 Na orenkenan Odiyifoo nne no, nanso woanhunu obiara. 8 Afei, Saulo Yesaia nwoma no. 29 Honhom Kronkron ka sore firii fam ho buee n’ani, nanso na onhunu kyere Filipo se, “Twe ben no.” 30 Filipo yes adee. Enti, wokurakura no nkakrankakra de no ntum koo teaseenam no ho na otee se orenkenan koo Damasko. 9 Nnansa a odii wo Damasko no Odiyifoo Yesaia nwoma no no, obisaa se, “Wote na onhunu hwee. Na onnidi na onnom nso. 10 dee worekenkan yi ase anaa?” 31 Dabeni no Na osuani bi wo Damasko a wofre no Anania. buaa no se, “Meye den na mate asee? Gye se obi Awurade free no anisoadehunu mu se, “Anania!” kyere me asee.” Afei, oka kyere Filipo se omforo Ogyee so se, “Awurade!” 11 Awurade ka kyere mmetena ne nkyen wo ne teaseenam no mu. 32 no se, “Ko Yuda efie a ewo Tempon Tee no so Na dabeni no rekan saa Atweresem yi, “Ote se na kobisa obarima bi a wofre no Saulo a efiri odwammaa a wrekoku no. Sedee odwammaa Tars no ase; orebo mpae. 12 Anisoadehunu ye dinn wo ne nwitwitwafo anim no, saa ara na mu, ohunuu obarima bi a wofre no Anania a wammue n’ano. 33 N’animguasee mu, wannya ode ne nsa too ne so sedee ebeye a, obesane odimafo. Na hwan na obeka n’asefo ho asem? ahunu adee.” 13 Anania buaa se, “Awurade, Efiri se, woyii no firii asase yi so.” 34 Dabeni no mate saa obarima yi ho nsom bebree, ne ha bisaa Filipo se, “Odiyifoo no reka ne ho asem a oha w’akyidifo wo Yerusalem no. 14 Wako anaa obi foforo ho asem?” 35 Filipo nam saa asofo mpanin nkyen akoye adansedie krataa asem no so kaa nsempa a efa Yesu ho kyere no. a ebema no tumi na ode akyere obiara a obwo 36 Woreko no, woduruu asuo bi ho. Dabeni no din wo ha no.” 15 Awurade ka kyere Anania se, ka kyere Filipo se, “Nsuo nie. Edeen na esi wo “Ko! Efiri se, ono na mayi no a menam ne so kwan se wobo me asu?” 37 Filipo ka kyere no se, bema amanamanmufo ne ahemfo ne Israelfoo “Se wofiri w’akoma mu gye di a, mebo wo asu.” nyinaa ate me din. 16 Na mekyere no amanee a Dabeni no buaa no se, “Megye di. Megye di se esiane me din enti obeshunu.” 17 Afei, Anania Yesu Kristo ye Onyankopon Ba.” 38 Dabeni no koo efie ho de ne nsa guu Saulo so kaa se, “Onua hye maa teaseenam no gyinaee. One Filipo koo Saulo, Awurade Yesu no ankasa a oyii ne ho adi nsuo no ho maa obwo no asu. 39 Wofiri nsuo no kyere wo ekwan so ebere a woreba no asoma mu no, Onyankopon Honhom hwim Filipo firii me se, memmebue w’ani na hunu adee, na dabeni no nkyen koe. Wanhunu Filipo bio de, Honhom Kronkron nhye wo ma.” 18 Amonom nanso ode anigyeet toaa n’akwantuo no so. 40 ho ara, biribi a ete se abon firii n’ani so na ohunuu adee. Osore maa woboo no asu. 19 Onyaa aduane bi di meeet no, ne ho sanee no. Saulo dii nna kakra wo asuafao a na woso Damasko no nkyen. 20 Ohyeet asee kaa asempa no wo hyiadan mu se, Yesu ye Onyankopon Ba ampa. 21 Nnipe a wotee asem a okaeet no nyinaa ho dwirii woso maa wobisa se, “Enye saa obarima yi na na okum woso a woboo saa din yi wo Yerusalem no anaa? Na yate se obaa ha se orebekyere woso a woboo saa din yi nyinaa de woso akoma

9 Saa ebere no na Saulo ani abere se obetore Kristo akyidifo no ase. 2 Okoo Osopanin no nkyen koyee adansedie krataa a ebema no tumi ama wako hyiadan mu wo Damasko akoyekyere nnipe a woka ekuo a wofre no Ekwan no ho, se woye mmaa anaa mmarima, na ode woso ako Yerusalem. 3 Oreye aben Damasko

asəfoo mpanin.” 22 Saulo aseñka no mu yee den; ne ntoma a Tabita te ase no əpam maa wən no nnipa no gyee nsem a əka faa Yesu ho se əno kyereə no. 40 Petro maa wən nyinaa firii adi. ne Agyenkwa no diie. Yudafoo a wəte Damasko Afei, əbuu nkotodwe, bəə mpaeə danee n'ani no antumi anka nsem a əkaeə no ho hwee. 23 kyereə amu no kaa se, “Tabita, sore!” Tabita tee Nna bi akyi no, Yudafoo no bəə Saulo ho pə se n'ani na əhunuu Petro no, əsore tenaa ase. 41 wəbekum no, 24 nanso Saulo tee po a wəbəə wə Petro səə ne nsa ma əsore gyinaa hə. Afei, Petro ne ho no. Na wotete no wə kuro no apono ano free agyidifoo no ne akunafoo no nyinaa de no awia ne anadwo ape no akum no. 25 Anadwo bi maa wən. 42 Saa asem yi trəə wə Yopa nyinaa Saulo akyidifoo de no sii kenten bi mu, twetwee maa nnipa pii gyee Awurade diie. 43 Petro tenaa no faa əfasuo so gyaa no sii fam. 26 Saulo kəə Simon a əhye mmoa nwoma aduro no nkyen Yerusalem no, əpəə se əde ne ho kəə asuafoo wə Yopa kyereə kakra.

no ho nanso wəsuroo no, əfiri se, na wənnye nni se wasakyera abeyə osuani. 27 Barnaba kəfaa no kəə asuafoo no nkyen. Əkaa wən sedee Awurade yii ne ho adi kyereə Saulo na əkasa kyereə no wə Damasko əkwan so no ne sedee əde akokoöduru kaa Yesu ho asem wə Damasko no. 28 Saulo ne wən tenaeə na əde akokoöduru kaa Awurade asem no wə Yerusalem nyinaa. 29 Saulo ne Helenifoo nyaa akasakasa enti wəbəə po se wəbekum no. 30 Əbere a agyidifoo no tee po a Helenifoo no bəə wə Saulo ho no, wəde no kəə Kaesarea gyaa no əkwan ma əkəə Tarso. 31 Afei, asafo a wəwə Yudea, Samaria ne Galilea no nyinaa asom dwoo wən. Asafo no nam Honhom Kronkron so timii. Nnipa pii bəkaa wən ho na wotenee ase wo Awurade suro mu. 32 Petro tutuu akwan kəə mmeammea. Əda bi, əkəsraa agyidifoo a wəwə Lida no, 33 əhyiaa əbarima bi a ne din de Enea a wabubu agu kete so mfee nnwətwe wə hə. 34 Petro ka kyereə no se, “Enea, Awurade Yesu Kristo nsa wo yadee. Sore na yi wo kete!” Amonom hə ara, Enea soree. 35 Nnipa a wəte Lida ne Saron no nyinaa hunuu no no, wəde wən ho maa Awurade. 36 Na əbaa ogyedini bi te Yopa a ne din de Tabita a ne nkyereəsəe ne Dorka a aseə ne əwansane. Saa əbaa yi de n'adagyee nyinaa yee papa, boaa ahiafoo. 37 Saa əbere korə yi ara mu na yadee bəə no maa əwui. Wədwaree no de no kəto abansoro dan bi mu. 38 Esiane se Lida ben Yopa no enti, asuafoo a wəwə Yopa no tee se Petro wə Lida no, wəsomaan mmarima baanu kəsree no se ənye ntem mmra. 39 Petro yee ntem ne wən koe. Əduruu hə no, wəde no kəə abansoro dan no mu. Akunafoo a na wəwə hə no nyinaa begyinagyinaa Petro ho suiə de ntadee

10 Əbarima bi tenaa Kaesarea a ne din de Kornelio. Na əye Roma asraafodəm no so panin. 2 Na əne ne efiefoo nyinaa ye Nyamesurofoo. Əye obi nso a na əbooa ahiafoo na daa əbo mpaeə. 3 Əda bi awia bəye nnənmieensa no, əhunuu Onyankopən əbəfoo wə anisoadehunu mu se waba ne nkyen abefre no se, “Kornelio!” 4 Kornelio de hu hwəə no dinn. Əbisaa se, “Eye ədeen Awurade?” Əbəfoo no buaa se, “Wo mpaeə ne w'adəəs a woyə ahiafoo no aduru Onyankopən anim se nkaeə adee. 5 Soma nnipa na wənkə Yopa nkəfa əbarima bi a wəfre no Simon Petro no mmra. 6 Əte əbarima bi a wəfre no Simon a əhye mmoa nwoma aduro a ne fie ben mpoano no nkyen.” 7 Əbəfoo no kasa kyereə no wieeə a əkəeə no, Kornelio free n'asomfoo baanu, sane free n'asraafoo no mu baako a əye Nyamesuroni kaa wən ho, 8 kaa biribiara a wahunu no kyereə wən, somaa won Yopa. 9 Adee kyeeə a wərekə no, əbeyə əwigyinaəs a wərebən kuro no no, Petro kəə ədan a əte mu no atifi kəbəə mpaeə. 10 Saa əbere no, əkom dee no; na wəgu so reye aduane ama no no, əkəə tebea bi a ete se adaeeso mu. 11 Əhunuu se əsoro abue, na biribi a ete se ntoma kesee a wəakyekyere n'afannan firi əsoro resiane ba fam. 12 Na ntəteboa ahodoə ne mmoa a wəwea ne wiram nnomaa ahye saa ntoma no ma. 13 Afei, nne bi ka kyereə no se, “Petro, sore na kum bi we!” 14 Petro buaa se, “Dabi, Awurade, mennii biribiara a echo ntee da.” 15 Nne no ka kyereə no bio se, “Biribiara a Onyankopən ate ho no, nka se echo nte.” 16 Saa anisoadehunu yi baa mprensa. Afei, ntoma no sane kəə soro. 17 Saa əbere a

na Petro redwennwene anisoadehunu no ho nyε nyiyimu, 35 na mmom, ɔman biara mu, dee no, nmipa a Kornelio somaa wɔn no kodusurru ɔye ade tenenee no, ɔgye no. 36 Monim asempa Petro aboboano. 18 Wøfre bisaeε se, “Saa efie a εfa asomdwoeε ho a εnam yen Awurade Yesu yi mu na Simon Petro te no anaa?” 19 Petro Kristo a ɔye nnipa nyinaa Awurade no so de gu so redwennwene anisoadehunu no ho no, bres Israelfoø no. 37 Monim nsem a εsisii wɔ Honhom Kronkron ka kyereε no se, “Simon, Yudea, a εfiri aseε wo Galilea, Yohane asubo ho mmarima baasa bi rehwehwε wo. 20 Siane si aseñka no akyi. 38 Monim sedee Onyankopon de fam. Ntwentwen wo nan ase na wo ne wɔn nkɔ, Honhom Kronkron ne tumi maa Yesu Nasareni εfiri se, me na masoma wɔn.” 21 Petro siane no. Esiane se Onyankopon ka ne ho no enti, kɔø fam kɔka kyereε wɔn se, “Mene onipa a ɔkɔø mmeammea, yεε papa, saa wɔn a obonsam morehwehwε no no, na mo amaneε?” 22 Nnipa afa wɔn no yadeε. 39 “Yεε dwuma a ɔdii wo no buaa no se, “Yefiri asraafø panin Kornelio Yudaman mu ne Yerusalem no ho adanseføo, nkyen. ɔye oteneneeni ne Onyamesuroni a Wøbøø no aseñnuu mu, kumm no. 40 Nanso, Yudafoø nyinaa bu no. Onyankopon əbøfoø ka ne nnansa so no, Onyankopon maa ɔsore firii kyereε no se ɔnsona mfre wo mmra ne fie awufoø mu maa ɔkɔyi ne ho adi. 41 Wanyi na ɔntie asem bi mfiri wo nkyen.” 23 Petro ne ho adi ankyere nnipa nyinaa se yen a yεε gyee nnipa no, somm wɔn høhøø. Adeε kyeee adanseføo a Onyankopon ayi yen dada no. ɔsore no, Petro ne nnipa no ne agyidifoø bi a wøfiri firii awufoø mu no, yene no didi nomee. 42 Na Yopa bøø anan kɔee. 24 Adeε kyeee a ɔduruu ɔhyεε yen se, yenka asempa no nkyere nnipa Kaesarea no, na Kornelio afrefre n'abusuafoø nyinaa, na yenni ne ho adanee se, ɔno ne deε ne ne nnamfonom ahyia retwen no. 25 Petro Onyankopon ayi no asi ho se ɔmmu ateaseføo reye awura efie ho no, Kornelio hyiaa no, buu ne awufoø aten no. 43 Adiyiføo nyinaa kaa ne ho no nkotodwe. 26 Nanso, Petro ka kyereε no se, asem se, wɔnam ne din so de obiara a ɔgye no “Søre, εfiri se, me nso meye onipa se wo ara.” 27 di no bøne bεkye no.” 44 Petro gu so rekasa no, Petro ne Kornelio gu so rekasa no, wøwuraa efie Honhom Kronkron baa wɔn a wøretie asem no no mu kɔtoo nnipa bebree. 28 Petro ka kyereε nyinaa so. 45 Yudafoø agyidifoø a wøne Petro wɔn se, “Mo ara monim pefee se Yudafoø mmara firi Yopa baεε no ho dwirii wɔn se Onyankopon mma Yudani ɛkwan se ɔkɔsra Amanamamuni ahwie n'akyedee a εye Honhom Kronkron no anaasø ade ne ho bø no. Nanso, Onyankopon agu amanamanmufoø no nso so. 46 εfiri se, akyere me se, ense se meka se onipa bi ho nte. 29 wotee se wøreka kasa foforo reyi Onyankopon Yei enti na mosoma befrees me no mantwentwen aye wø ne kεseye ho. Petro kaa se, 47 “Saa me nan ase no. Afei, kyere me deε enti a wosoma nnipa yi anya Honhom Kronkron sedee yen befrees me no.” 30 Kornelio kaa se, “Enne ne nna nso yεyyaa bi no. Obi betumi asi wɔn asubo ho εnan awia nnønmienaa a merebo mpaεε wø me ɛkwan anaa?” 48 Petro hyεε se wømmø wɔn asu fie no, mehunuu se ɔbarima bi a ɔhyε atadeε a Yesu Kristo din mu. Afei, wøsreeε no se ɔnni nna εhyere gyina m'anim. 31 ɔkaa se, ‘Kornelio, wo kakra wø wɔn nkyen.

mpaεεbø ne w'adøεε a woyε ahiafoø no aduru Onyankopon anim se nkaεε adeε. 32 Soma nnipa na wɔnkɔ Yopa nkøfa ɔbarima bi a wøfø no Simon Petro no mmra. ɔte ɔbarima bi a wøfø no Simon a ɔhyε mmoa nwoma aduro a ne fie bøn mpoano no nkyen’. 33 Mesoma maa wøbefrees wo, na wo nso woayε adeε se woaba. Seesei, yεε nyinaa ahyia wo Onyankopon din mu rebetie asem biara a Awurade ahyε wo se ka kyere yen no.” 34 Petro firii aseε kasaa se, “Afei, mahunu se, εye nokore se, Onyankopon

11 Asomafoø ne agyidifoø a wøwo Yudea nyinaa tee se amanamanmufoø no nso agye Onyankopon asem no adi. 2 Petro kɔø Yerusalem no, Yudafoø agyidifoø no ne no nyaa akasakasa kaa se, 3 “Woakɔ wɔn a wønnyε twetiatwafoø no nkyen ne wɔn akødidi.” 4 Petro bøø wɔn biribiara a εsii no ho amaneε se, 5 “Na merebo mpaεε wø Yopa na menyaa anisoadehunu. Mehunuu biribi a εte se ntoma kεsee a wøakyekyere n'afannan se εfiri ɔsoro

resiane ba fam reba abesi me ho. 6 Mehwee mu pa a Honhom Kronkron ahye no ma na የወርና no, mehunuu ntoteboa ahodoo, mmoa a የወጪያ gyidie enti, emaa nnipa bebree nam ne so de ne wiram nnomaa. 7 Afei, nne bi ka kyerees me ወን ho maa Awurade. 25 Barnaba koo Tarso se, ‘Petro! Sore! Kum na wel’ 8 “Mebuaa se, አውሃዬዎች Saulo. 26 የወጪና no no, ስዕስ no baa ‘Dabi, Awurade! Mennii biribiara a ዝዕስ ntees Antiokia. ወን baanu tenaa ይዕስ, kyerekyerees da.’ 9 “Enne no ka kyerees me bio se, ‘Biribiara nnipa bebree. Antiokia ha na የወጥዎች asuafoo no a Onyankopon ate ho no, nka se ዝዕስ nte.’ 10 din se “Akristofoo.” 27 Saa eberes koros yi ara Saa anisoadehunu yi baa mprensa, na esane koo mu, adiyifoo bi firi Yerusalem koo Antiokia. 28 ዓሸሮ. 11 “Saa eberes no ara mu, nnipa baasa ወን mu baako a ወፍሮ no Agabo a Honhom a የወጪመዋዎች ውስጥ firi KAESAREA no beduruu efie Kronkron ahye no ma no sore gyina hyee nkōm a na mete mu no mu. 12 Honhom Kronkron se, ekōm kesee ብቻ asase nyinnaa so. Saa ekōm ka kyerees me se, menntwentwēn me nan ase yi sii eberes a na Klaudio di adees no. 29 Asuafoo na me ne ወን nkō. Saa agyidifoo baasa yi a no yee adwene se biribiara a obi wā no wōde wofiri Yopa no kaa me ho koo KAESAREA maa yen ብቻ na wōde akōboya anuanom a የወጪ Yudea nyinnaa koo Kornelio efie. 13 ደካል sedee የወጪና no. 30 Akyedee a ወን nsa kaees no, wōde somaa ዓሸሮ የወጥና ውስጥ ne fie maa የወጥና no ka kyerees Barnaba ne Saulo maa wōde komaa asafo no mu no se, ‘Soma koo Yopa ወፍሮ የወጥና bi a ne din mpanimfoo.

de Simon Petro no. 14 የወጥና የወጥና nsem a eberes wo ne wo fiefoo nyinnaa nkwa akyere mo.’

15 “Eberes a mehyee asees kasaes no, Honhom Kronkron baa ወን so sedee yen nso ahyeasees no, ዝባል yen so no ara pe. 16 ይዕስ ara mekaee asem a Awurade kaa se, ‘Yohane de nsuo na ወቻ asu na mo de, wōde Honhom Kronkron na ወቻ mo asu’ no. 17 Se Onyankopon ama ወን akyedee a eberes a yegyee Awurade Yesu Kristo dii no የወጥና yen bi no a, ennee me sse ne hwan a mesi Onyankopon kwan.” 18 Wōtee saa asem yi no, wogyaee ወን nsemmisaa no yii Awurade aye se, “Afei, dee Onyankopon ama ho kwan ama amanamanmufoanya adwensakyera a ede ወን bēko nkwyagyees mu.” 19 Wōkumm Stefano no, wōtāa agyidifoo no maa wōbō hwetee, ወን mu bi kyinkyini kōduruu Foinike, ne Kipro, ne Antiokia a na wōreka asem asempa no kyerees Yudaafoo nko ara. 20 Agyidifoo bi a wofiri Kipro ne Kirene koo Antiokia kōkaa asem asempa a efā Awurade Yesu Kristo ho no kyerees amanamanmufoanya no. 21 Esiane se na Awurade ka won ho no enti, nnipa pii gyee asem no dii maa wōdane baa Awurade nkyen. 22 Saa asem yi tre kōduruu Yerusalem asafo no mu enti, wōsoma Barnaba koo Antiokia. 23 የወጥና ho a የወጥና sedee Onyankopon ahyyira ወን no, n'ani gyee maa ዝሂያ ወን nkuran se, wōmfiri ወን akoma nyinnaa mu nnye Awurade nni na wōnni no nokore nso. 24 Esiane se na Barnaba ye onipa

12 Saa eberes yi mu ara na የወጥና Herode kyekyeree asafomma no bi hyee asees yee ወን ayayadees. 2 ይዕስ akofena kumm Yohane nua Yakobo. 3 የወጥና se Yudaafoo no ani gye dec ማሱ no ho no, የወጥና wokokyeree Petro nso. Asem yi sii Apiti Afahye no mu. 4 Wōkyeree Petro no, wōde no too afiase a na asraafoo baanan na wōwen no eberes biara. Herode yee n'adwene se, Twam Afahye no akyi, ሁኔታ n'asem wo የወጥና no anim. 5 Eberes a na Petro da afiase no nyinnaa, na asafo no bo mpaes denden, sre Onyankopon se የወጥና ne so. 6 Anadwo a adees rebekye ama Herode adi Petro asem wo የወጥና no anim no, na Petro da asraafoo baanu ntam a wōde nkōnsornkōnsor mmienu agugu no asesa asraafoo baanu a wōwen no no. Na asraafoo baanu nso rewēn afiase epono no ano. 7 Amonom ho ara, Onyankopon የወጥና begyinaa afiase ho maa ይዕስ hyerenee. የወጥና no wosoo Petro, nyanee no, ka kyerees no se, “Sore ntē!” ይዕስ ara, nkōnsornkōnsor no tete firii Petro nsa. 8 Afei, የወጥና no ka kyerees Petro se, “Hye w'atadees ne wo mpaboo. Petro wiees no, የወጥና no sane ka kyerees no se, Fira wo ntoma na di m'akyi.” 9 Petro dii n'akyi firii adi. Wōreko no, na eyee no se adaeeso anaa anisoadehunu, efiri se, na የወጥና nni se eyee asem pa ara. 10 Wōtawaa awemfoo a wōdi ekan no ne ወን a wōtā so mmienu no ho beduruu dadees

epono a eda kuro no ano no ho. Wəduruu ho 13 Adiyifoā ne akyerəkyerəfōā a na wōwō no epono no ankasa bue maa wōfaa mu kōeē. Antiokia asafo no mu bi ne Barnaba ne Wōfaa borōnō bi so kōo animu kakra, na afei Simeon, a na wōfrē no “Onipa Tuntum,” Lukio a əbōfōō no gyaa Petro hō. 11 Petro ani baa ne ho əye Kireneni, Manaen, a əne Əhene Herode yē so maa əkaa sē, “Afei, mahunu sē dees esii no atipenfōō, ne Saulo. 2 Ebere a wōresom Awurade nyinaa yē nokore! Awurade somaa ne əbōfōō na na wōredi mmuada no, Honhom Kronkron no əbəgyee me firii Herode nsam ne dees Yudafoō ka kyereē wōn sē, “Monyi Barnaba ne Saulo hwehwēē sē wōyē me no mu.” 12 Petro hunuu na wōnkōdī dwuma a əno enti mafre wōn no dees asi no, əkōo Yohane a na wōfrē no Marko no mma me.” 3 Wōdīi mmuada, bōo mpaeē, de maame a ne din de Maria no fie. Saa ebere no, wōn nsa guu wōn so, somaa wōn. 4 Honhom na nnipa bebree ahyia wō hō rebo mpaeē. 13 Kronkron somaa wōn no, wōkōo Seleukia. Wōfiri Petro bōo abontenpono no mu, na abaayewa bi hō no, wōtoaa wōn akwantuo no so koduruu a wōfrē no Roda betieeē. 14 Ebere a ətee nne no, Kipro. 5 Wōduruu Salami no, wōkōo Onyankopōn anigyeē enti, wammue epono no. Əsane n’akyi asem wo Yudafoō hyiadan mu. Saa ebere no, kōbōo amaneē sē, “Petro gyina epono no akyi.” na Yohane Marko ka wōn ho se əsomfōō. 6 15 Wōka kyereē no sē, “Gyama worebo dam.” Wōtwaam wo supō no so koduruu Pafo, na əho Nanso, əkōo so kaa se əye nokore. Wōn nso ka na wōhyiaa Yudani nkonyaayifōō bi a əfrē ne kyereē no sē, “Gyama ne saman.” 16 Petro kōo so ho se odiyifōō a na ne din de Bar-Yesu. 7 Na bōo epono no akyi. Wōbuees a wōhunuu Petro n’adamfo ne amrado a əwō supō no so a ne no, wōn ho dwirii wōn. 17 Əde ne nsa nyamaa din de Sergio Paulo no. Saa amrado a na ənim wōn se wōnyē komm. Əkaa əkwān a Awurade nyansa yie no soma ma wōkōfrees Barnaba ne nam so yii no firii afiase no kyereē wōn. Afei, Saulo, əfiri sē, na ərepe Onyankopōn asem atie. əka kyereē wōn sē, “Monka asem a asi yi nkyere 8 Nanso, nkonyaayifōō Bar-Yesu a, Hela kasa Yakobo ne anuanom a wōaka no.” Afei, əfiri hō mu wōfrē no Elima no ampene so, əfiri sē, na kōo baabi foforo. 18 Adees kyeeē no, awemfōō əmpe se amrado yi betie Onyankopōn asem. no ho yeraa wōn yie se wōnhunu faako a Petro 9 Afei, Honhom Kronkron bəhyee Saulo a ne afa. 19 Herode hyee se wōnhwehwe no, nanso din de Paulo no ma maa əhwēē nkonyaayifōō wōanhunu no. Wōdīi awemfōō no asem, buu Elima dinn kaa sē, 10 “Əbonsam ba a əte se wo! wōn kumfō. Yei akyi no, Herode firii Yudea kōo Wommpē ade pa biara yie. Nnaadaa ahodoō Kaesarea kōtenaa hō kakra. 20 Ebere a Herode ahyē wo ma. Ebere biara, wōpe se wodane wō Kaesarea no, əbōfōō bi a wōasoma wōn firi Awurade nokwasēm ani ma əye nkontomposem! Tiro ne Sidon bəhunuu no. Na Herode bo afu 11 Awurade bətwe w’aso ama w’ani afira a Tirofōō ne Sidonfōō. Nanso, əbōfōō yi dwane worenhusu adees firi saa ebere yi de kōsi berē toaa Blasto a na əye dabehene no sēdees əbeyē a bi.” Əhō ara Elima ani firaes a na əde ne nsa asomdwōee bēba, əfiri sē, na saa nkuro yi nya rekeka se əbenya obi aso ne mu anaa. 12 Amrado wōn nnuane nyinaa firi Herode asase so. 21 no hunuu asem a asi no, əgyee Awurade asem Wōtuu da bi sii hō maa Herode penee so. Eda no no diiē. Awurade ho asem a əteeē no maa ne duruie no, əhyee n’ahentadē tenaa n’ahennwa ho dwirii no. 13 Paulo ne n’ahokafoō no tenaa so, kasa kyereē wōn. 22 Herode kasa wiees no, əhyēn mu firii Pafo kōo Perge a əwo Pamfilia nnipa no kaa sē, “Əkasa se onyame bi.” 23 Əhō no; əhō na Yohane a ne din baako nso ne Marko ara Onyankopōn əbōfōō bebōo no maa əyarees. no gyaa wōn hō sane kōo Jerusalem. 14 Wōfiri Ədōree mmoa ma əwuiē, əfiri sē, wamfa obuo Perge no, wōkōo Antiochia a əwo Pisidia. Eduruu amma Onyankopōn. 24 Onyankopōn asem kōo Homeda no, wōkōo hyiadan mu kōsomees. 15 so tře maa nnipa bebree gye diiē. 25 Barnaba ne Wōkenkan Mose Mmara no ne Adiyifōō no Saulo wiee wōn dwumadie no, wōsane wōn akyi nsem wiees no, hyiadan no mu mpanimfōō no firii Yerusalem a na Yohane a wōfrē no Marko soma kōka kyereē wōn sē, “Anuanom, se mowō no ka wōn ho.

mowō ho kwan se moka.” 16 Afei, Paulo sōre nnipa a wōdi ne ho adanee kyere Israelfoo gyinae, nyamaa ne nsa hyee ase kasaa se, no. 32 “Afei, yewō ha se yerebeka asem pa no “Me nuanom Israelfoo ne amanamanmufo a akyere mo se, Onyankopon nam sōre a əmaa mowō ha a mosom Onyankopon no, montie Yesu Kristo sōre firii awufo mu no so ama bō a me! 17 Israel Onyankopon yii yen nananom ma əhyee yen nananom no aba mu. 33 Yei ne dees woyee əman kesees ebere a na wōte Misraim woatwere wō Nnwom a eto so mmien mu no asase so no. Onyankopon nam ne tumi kesees se, “Woye me ba; enne, maye w’Agya.” 34 Asem so yii wōn firii Misraim, 18 na əhwēe wōn so a Onyankopon ka faa sōre a əmaa no sōre firii wō esere so mfee aduanan. 19 Əsée amanaman awufo mu na ərensane nkō porree mu no ne nson wō Kanaan asase so na əde asase no maa se, “Mede nhŷira kronkron a mehyee Dawid ne nkurofō, 20 maa wōtenaa so mfee ahanan ho bō no bəhyira wo.” 35 Wōaka no baabi nso ne aduonum. Yei akyi no, əmaa atemmufo dii se, “Woremma wo Kronkronni no mporo.” 36 wōn so kəsii se Odiyifoo Samuel baee. 21 Ebere “Dawid ebere so, osomm Onyankopon kəsii se a wōpēe se wōnya əhene ma ədi wōn so no, əwui se ma wōsīee no ne nananom nkyen pēe, Onyankopon de Kis ba Saulo a əfiri Benyamin na oporree. 37 Nanso, dees Onyankopon nyane abusua mu no maa wōn maa ədii wōn so mfee no firii awufo mu no amporo. 38 “Anuanom, aduanan. 22 Onyankopon tuu Saulo adee so na eſe se mo nyinaa te ase se, enam Yesu so na əde Dawid sii n’anan mu. Asem a Onyankopon wōka bōne fakyē ho asem kyere mo. 39 Eſe se ka faa Dawid ho ne se, ‘Mahunu se Yisai ba mote ase se, obiara a əgye no di no, wōabu no Dawid ne onipa a mepe no; əyē onipa a əbeyē bem a anka Mose mmara ntumi mmu no no. 40 dees mepe nyinaa.’ 23 “Sedee Onyankopon hyee Monhwē yie na adiyifoo no nkōm a wōhyee yi ho bō no, Yesu a əyē Dawid aseni no na əyee no amma no so: 41 “Mo fedifoo! Momma ənye mo Israelfoo Agyenkwa. 24 Ansa na Yesu rebefiri nwanwa na mo ho nnwiri mo! Efiri se, merebeyē n’adwuma ase no, Yohane kaa adwensakyera biribi wō mo bere se, na se obi ka kyere mo ho asem kyere Israelfoo se, wōnsakyera mfiri a, morennye nni!” 42 Paulo ne Barnaba refiri wōn bōne ho na wōmma wōmmō wōn asu. 25 asoredan no mu no, nnipa no sree wōn se Ansa na Yohane rebewie n’asenka no, əbisaa Homeda a əreba no, wōmmra mmekyerékyerē nnipa no se, ‘Mosusu se meye hwan? ənye wōn bio. 43 Nnipa no wiee nhŷiamu no, Yudafo me ne onipa a moretwen no no. Erenkyere ne amanamanmufo bebree a wōasakyera aba biara, dees moretwen no no bēba, na mense Yudasom mu no tu dii Paulo ne Barnaba akyi. se meworō ne mpaboa afiri ne nan.’ 26 “Me Asomafo no tuu wōn fo, hyee wōn nkuran se nuanom Abraham asefō ne amanamanmufo a wōntena ase Onyankopon adom mu. 44 Homeda mosom Onyankopon a mowō ha, yen enti na a ədi so no durui se, əkame aye se wōn a wōte Onyankopon soma maa wōde saa nkwyagesem kuro no mu no nyinaa betiee Awurade asem. yi abre yen. 27 Esiane se na nnipa a na wōte 45 Yudafo no hunuu nnipakuo no, wōn ani Yerusalem ne wōn mpanimfo nnim se əno ne beree, ma wōsore gyee nsem a Paulo reka no Agyenkwa no, na wōnte adiyifoo no nsem a ho akyinnyee, kasa tiaa no. 46 Nanso, Paulo ne wakenkan no Homeda no ase no enti, wōbuu nnipa a eſe se wōka Onyankopon asem no kyere 28 Əwom se wōannya afōbusēm bi annyina so ammu no kumfo de, nanso wōsree Pilato se nkwa a ənni awiee ho hia mo enti a, yəbegya ənkum no. 29 Wōyee biribiara a Atweresem no mo hō akō amanamanmufo no nkyen. (aiōnios ka fa ne ho wiee no, wōyii no firii asennua g166) 47 Ahyede a Awurade de ama yen ne se, no so kəsīee no. 30 Nanso, Onyankopon maa “Mema mo aye amanamanmufo nyinaa kanea; əsore firii awufo mu, 31 ne wusoree akyi no, enam mo so na wōbegye ewiasefō nyinaa na ətaa yi ne ho adi kyere wōn a na wōne no nkwa.” 48 Amanamanmufo no tee saa asem tu kwan firi Galilea kō Yerusalem no. Wōn ne yi no, wōn ani gyee na wōkamfoo Awurade

asem no, na wən a wəayi wən ama nkwa a enni awieeε no bεyεε agyidifoo. (aiōnios g166) 49 Na Awurade asem no treeε əmantam no mu nyinaa. 50 Nanso, Yudafoo no tuu nnipa atitire a wəwə kuro no mu no ne mmaa Nyamesurofoo a na wəwə hə bi a wodi mu no aso maa wətaa Paulo Nanso, asomafoo no poroporo wən nan ase mfuturo guu wən so firii hə kəo Ikoniom. 51 mu no, əmaa nnipa nyinaa kwan maa wəyεε Nanso, asomafoo no poroporo wən nan ase 52 pa a əye so di n'ankasa ho adaneeε. Mmerε a Anigeeε ne Honhom Kronkron hyeeε asuafoo a na wəwə Antiokia no ma.

14 Paulo ne Barnaba duruu Ikoniom no, wəkəo

Yudafoo asoredan mu. Wəkasa ma Yudafoo ne amanamanmufoa bebree bεyεε agyidifoo. 2 Nanso, Yudafoo a wəpoo Awurade asem no hwanyan amanamanmufoa no, sane tuu wən aso tiaa anuanom no. 3 Asomafoo no tenaa hə kyreeε. Na Awurade nam tumi a əde maa wən ma wəyεε anwanwadeε ahodoa no so kyereε se nsem a wəka fa n'adom ho no ye nokore. 4 Kuro no mu nnipa no mu kyeeε mmieni; efə kəo Yudafoo no afə na efə nso kəo asomafoo no afə. 5 Amanamanmufoa ne Yudafoo no ne wən mpanimfoa yeeε adwene se wəbeyε wən ayayadeε, asane asi wən aboo. 6 Asomafoo no tee po a wəbə faa wən ho no, wədwane kəo Listra ne Derbe a əwo Likaoniaman mu ne nkuraa a atwa ho ahyia no nyinaa ase. 7 Wəkaa Asempa no wə ho. 8 Ebere a Paulo ne Barnaba wə Listra no, wəhunuu əbarima bi a na əye obubuafoo firi n'awoo mu. 9 Paulo rekasa no, obubuafoo no tiee no maa Paulo hunuu se əwo gyidie a ebəma watumi agyina so asa no yadeε. Enti Paulo hwεε obubuafoo no 10 teama se, "Sore gyina ho!" Amonom, obubuafoo yi huri gyinæε, hyeeε aseε nanteeε. 11 Nnipa no hunuu dee Paulo aye no, wəhyeeε aseε teateam wə Likaonia kasa mu se, "Anyame ayeyε wən ho se nnipa aba yən nkyen." 12 Yei enti wəfrees Barnaba Seus enna wəfrees Paulo nso Hermes, efiri se, əno na na əka asem no. 13 Seus a na n'asoredan wə kurotia no əsəfəo de nantwie ne nhwiren baa kuro no əpono ano, pεε se wəbə afədeε ma asomafoo no. 14 Ebere a Barnaba tee afədeε a nnipa no pε se wəbə no, morennya nkyen."

mmirika kəo nnipakuo no mu teateam se, 15 Awurade asem no treeε əmantam no mu nyinaa. mo! Yεaba se yerebəka asempa no akyere mo, 51 mu no, əmaa nnipa nyinaa kwan maa wəyεε Nanso, Onyankopon a obəə əsoro, asase, mo ho ama Onyankopon a obəə əsoro, asase, 16 Ebere bi a atwa ne Barnaba, pamoo wən firi əman no mu. 17 Nanso, Onyankopon nam nneema məfuturo guu wən so firii hə kəo Ikoniom. 18 Nanso, saa kasa yi nyinaa akyi no, pε ara na nnipa no pεε se wəbə afədeε ma wən. 19 Yudafoo bi firi Antiokia a əwo Pisidia ne Ikoniom tuu nnipa no aso maa wəsii Paulo aboo, tweε no firii kuro no mu; na wəsusu se wawu. 20 Nanso, ebere a agyidifoo no bətwaa ne ho hyiaeε no, əsore sane kəo kuro no mu. Adeε kyeeε no, əne Barnaba firii hə kəo Derbe. 21 Paulo ne Barnaba kaa asempa no wə Derbe maa nnipa pii gye diiε. Wəfiri hə no, wəsane kəo Listra, Ikoniom ne Antiokia a əwo Pisidia. 22 Wəhyeeε agyidifoo no nkuran se wəntena ase gyidie mu. Wəka kyereε agyidifoo yi se, "Ansa na yebetumi akə Onyankopon Ahennie mu no, əse se yefə əshaw ahodoa pii mu." 23 Asafo biara a wəkəo mu no, wəsisii mpanimfoa maa wən; na wənam mpaεεbə ne mmuadadiε so de mpanimfoa no hyeeε Awurade a wəde wən ho ato no so no nsa. 24 Wəfiri Pisidia no, wəbaa Pamfilia. 25 Wəkaa asempa no wə Perge, na wəfiri hə baa Atalia. 26 Wəfiri Atalia no, wəsane baa Antiokia a əho na ebere a na wərebefiri saa adwuma a wəawie yi ase no, wəde wən hyeeε Awurade adom nsa no. 27 Ebere a wəduruu Antiokia no, wəhyiaa asafo no mu nnipa nyinaa. Wəkaa nneema a Onyankopon nam wən so aye, ne sədeε Onyankopon abue əkwan ama amanamanmufoa agye asem no adi no nyinaa kyereε wən. 28 Paulo ne Barnaba tenaa agyidifoo no nkyen kyereε.

15 Ebere a Paulo ne Barnaba wə Antiokia no, nnipa bi firi Yudea bəkyerεkyereε anuanom no se, "Se moamma wəantwa mo twetia sədeε Mose amanneε no kyere no a, ne Paulo tee afədeε a nnipa no pε se wəbə no, morennya nkyen."

2 Paulo ne Barnaba ne wəde abufuo sunsuaneε wən ntadeε mu, tuu wən gyeeε saa nkyerεkyere yi ho akyinnyeeε

dendeenden. Saa asem yi enti, Paulo ne Barnaba yeha amanamanmufo a wode won ho rema ne Antiokia asafo no mu nnipa bi koo Yerusalem Onyankopon no. 20 Mmom, momma yentwere kohunuu asomafo o no ne mpanimfoo faa saa nwoma nkoka nkyere won se, ense se wodi nkyerekyere yi ho. 3 Asafo no gyaa won kwan. aduane biara a wode ama abosom, efiri se, eho Worekoo no, wofaa Foinike ne Samaria kaa nte; afei, wontwe won ho mfiri adwamammo amanamanmufo gye a woagye asem no adi no ho, afei, wonnwe aboa a woantwa ne mene na kyere won. Nnipa yi tee saa asem yi no, won ɔwui; bio, wonnni mogya nso. 21 Efiri tete, ani gyee yie. 4 Woduruu Yerusalem no, asafo no, Homeda biara, wokenkan saa Mose mmara yi asomafo o no ne mpanimfoo a wokaa nneema a wo hyiadan mu, na woka eho nsem nso wo Onyankopon nam won so aye kyere won no kuro biara mu.” 22 Asomafo o ne mpanimfoo ne gyee won. 5 Nanso, Farisifoo a wobeyey agyidifo asafo no mu nnipa nyinaa hyiae, yee adwene no hyee se, esee se wotwa amanamanmufo se wobeyi nnipa bi afiri kuo no mu aka Paulo ne a woagye asem no adi no nyinaa twetia na Barnaba ho na wokoo Antiochia. Woyii mmarima wodi Mose mmara no so. 6 Asomafo o no ne atitire baanu a won din de Yuda, a wofre no mpanimfoo no hyiae, dwenee asem yi ho. 7 Barsaba ne Silas. 23 Nwoma a wode ma wokoe Wodwennwenee ho wieee no, Petro sore kasaa no mu nsem nie: Anuanom amanamanmufo a se, “Me nuanom, monim se bere bi a atwam mote Antiochia, Siria ne Kilikia, Asomafo o ne no, Onyankopon yii me firii mo mu se menka mpanimfoo ne anuanom a wowa Yerusalem no asem pa no nkyere amanamanmufo, sedee kyea mo. 24 Yetee se anuanom bi a yemmaa won ebeye na wobete asem pa no na woagye adi. 8 tumi firi yen mu nam won nkyerekyere so tanee Sedee Onyankopon a onim akoma mu no nam mo ani, haa mo adwene. 25 Yei enti, yeatu nnipa Honhom Kronkron a omu ebaa yen mu no so bi se wommra mo nkyen. Saa nnipa no ne Paulo gyee yen too mu no, saa ara na onam Honhom ne Barnaba 26 a wode won nkwa abo afodes Kronkron no ara so agye amanamanmufo nso ama Awurade Yesu Kristo no na ebeba. 27 Afei, atom. 9 Onyankopon anye nyiyimu; onam gyidie yeresoma Yuda ne Silas a wobeba abeka asem so tee won akoma mu. 10 Aden enti na mope se koro no ara a ewa nwoma yi mu no akyere mo. mode adesoa duruduru a yen agyanom antumi 28 Honhom Kronkron ne yen aye adwene se, saa ansoa, na yen nso antumi ansoa no soa agyidifo ahyyedes yi akyi no, yemfa adesoa foforo bi no de so Onyankopon hwe? 11 Nanso, yegye a emu ye duru nnsoa mo; 29 monnni aduane di se wonam Awurade Yesu Kristo adam so na a wode ama abosom; saa ara nso na monnni agye yen nkwa se won ara.” 12 Ebere a Barnaba mogya. Monnwwe aboa a woantwa ne mene na ne Paulo kaa anwanwadet a Onyankopon nam ɔwui. Bio, montwe mo ho mfiri adwamammo won so yee wo amanamanmufo no mu maa ho. Se motumi di saa ahyyedes yi so a, ebesi nnipa a woahyia ho no tee no, woyee dinn. 13 mo yie. Yesane kyea mo. 30 Wogya nnipa no Wokasa wieee no, Yakobo kaa se, “Anuanom, kwan maa wokoo Antiochia. Woduruu ho no, montie me! 14 Seesei ara na Simon kyere mu wohyiaa agyidifo no de nwoma no maa won. kyere yen se Onyankopon yii amanamanmufo 31 Agyidifo o no kenkanee nwoma no no, emu se ne de, de kyere dwene a dwene won ho. 15 nkuranhyesem no maa won ani gyee. 32 Yuda Adiyifoo no nsem a wokae ne yei hyia, sedee ne Silas a waye adiyifoo no ne anuanom no wootwere Atweresem no mu se: 16 “Yei akyi, kasa kyerees, hyee won nkuran. 33 Wodii nna mesane aba abesi Dawid efie a abubu no. Mema kakra wo ho no, anuanom no gyaa won kwan dee adwirie no so, na ma sane masi bio, 17 sedee asomdwoes mu maa wosane koo anuanom a ebeye a, nnipa a wokaa no, ne amanamanmufo wosomaa won no nkyen dwoodwoo. 34 Nanso, a me din da won so no behwehwé Awurade.’ Silas de, wankoo bi. 35 Paulo ne Barnaba dii 18 Awurade a odaa yei adi ebere bi a atwam nna kakra wo Antiochia, boaa anuanom bi maa no, ono na ebeye yeinom nyinaa.” (aiōn g165) 19 wokyerekyerees, kaa Awurade asem. 36 Nna Yakobo toaa so se, “M’adwene ne se, ense se bi akyi no, Paulo ka kyere Barnaba se, “Ma

yensane nkɔsra anuanom a wɔwɔ nkuro a yεaka kɔkɔ. Na ɔyε Onyamesom ni enti Awurade Awurade asem wo so no nyinaa nkɔhwε sεdeε buee n'akoma mu maa ɔtiee asem a na Paulo wɔrekɔ so wɔ gyidie mu.” 37 Barnaba pεε se reka no, gye diiε. 15 Wɔbɔo ɔne ne fiefoo nyinaa wɔde Yohane Marko ka wɔn ho kɔ, 38 nanso asu wieεε no, ɔka kyereε yen se, “Se mogye Paulo ampene so, εfiri se, wɔwɔ Pamfilia no, tom se meye Awurade mu ogyidini ampa ara ogyaa wɔn ho a ɔne wɔn antena hɔ ankosi a, mommetena me fie.” ɔkɔ so sreεε yen ara awieεε. 39 Akasakasa a emu ye den sii wɔn ntam kɔsiι se yεpeneεε. 16 Eda bi a yεrekɔ baabi a maa wɔn mu teteεε. Barnaba faa Marko ne no yεhyia bɔ mpaεε no, yεhyiaa afenaa bi a akɔm kɔ Kipro 40 na Paulo nso faa Silas. Anuanom honhom wɔ ne mu a ɔde n'akɔm no hye nkɔm no de wɔn hyeε Onyankopɔn adam nsa maa wɔfirii hɔ kɔεε. 41 ɔkɔfaa Siria ne Kilikia hyeε akyi teateam se, “Saa nnipa yi ye ɔsorosoroni asafo no den.

16 Paulo toaa n'akwantuo no so kɔ Derbe ne Listra. Eho na na ogyidini bi a ne din de Timoteo a ne maame ye Yudani ogyidini na n'agya nso ye Helani no te. 2 Anuanom a na wɔwɔ Listra ne Ikonomi no nyinaa dii Timoteo ho adaneeε pa. 3 Esiane se na Paulo pe se ɔde Timoteo ka ne ho kɔ enti, otwaa no twetia, εfiri se, Yudafoa a na wɔwɔ ho no nyinaa nim se Timoteo agya ye Helani. 4 Kuro biara a wɔduruu so no, wokaa mmara a asomafoa ne mpanimfoa a wɔwɔ Yerusalem ahye se wɔnni so no kyereε wɔn. 5 Asafo no nyinii gyidie mu na daa nnipa bebree bεkaa wɔn ho. 6 Esiane se Honhom Kronkron amma wɔn ɛkwan se wɔnka asem no wɔ Asia no enti, wɔkɔ Frigia ne Galatia. 7 Wɔduruu Misia hyeε so no, wɔpεε se anka wɔkɔ Bitinia, nanso Yesu Honhom no amma wɔn ɛkwan. 8 Enti, wɔfaa Misia kɔsiι Troa. 9 Eda no anadwo Paulo hunuu anisoadeε se ɔbarima bi a ofiri Makedonia gyina hɔ resre no se, “Twa bra Makedonia bεboa yen!” 10 Anisoadehunu yi akyi no, yεboaboa yen ho se yεbεkɔ Makedonia, εfiri se, yetee aseε se Onyankopɔn na wafre yen se yεnkɔka asempa no wɔ ho. 11 Yεde εhyen firii Troa kɔ Samotrake na adeε kyeeε no, yeduruu Neapoli. 12 Yεfiri hɔ no, yεtuaa so kɔ Filipi, kuro titire a εwɔ Makedonia mansini a na Romafoa di so no mu. Yεdii nna kakra wɔ saa kuro yi mu. 13 Homeda duruiε no, yεfiri kuro no mu kɔ asubonten bi ho baabi a yεate se Yudafoa taa hyia wɔ ho bɔ mpaεε. Yεkyerεkyerε mmaa bi a wɔbaa hɔ no Atwerεsem no. 14 Mmaa a wɔbetiee asem no mu baako ne Tiatirani Lidia a na ɔtɔn ntoma

Onyankopɔn no asomfoa a waaba se wɔrebɛka nkwagyεε ho asem akyere mo.” 18 Yei kɔ so ara kɔsiι se da bi Paulo de ahometee teateaa honhommone no se, “Mehye wo Yesu Kristo din mu se, tu firi ne mu kɔ!” Amonom ho ara, na honhommone no tu firii afenaa no mu. 19 ɔbere a afenaa no wuranom hunuu se deε εma wɔn sika no afiri wɔn nsa no, wɔkyeree Paulo ne Silas twee wɔn kɔ mpanin anim wɔ adwabaeε. 20 Wɔde wɔn bρεε mpanin bɔɔ wɔn soboɔ se, “Saa nnipa yi ye Yudafoa a wɔde wɔn nneyeeε ne wɔn nkyerεkyere redane yen kuro yi ani. 21 Wɔrekyerεkyere amanneε bi a εsiane se yεye Romafoa enti, yen mmara mmaa yen ho ɛkwan se yεgye tom.” 22 Nnipadəm a wɔwɔ hɔ no to hyeε wɔn so, na mpanin no teteε Paulo ne Silas ntadeε mu, hyeε se wɔmmɔ wɔn mmaa. 23 Wabɔo wɔn mmaa pii wieεε no, wɔde wɔn kɔguu afiae, na mpanin no hyeε afiae sohwefoo no se onto wɔn mu yie sεdeε εbεye a, wɔrennwane. 24 Afiae sohwefoo no tee saa asem yi no, ɔde wɔn kɔguu afiae hɔ dan a εwɔ mfimfini no mu de nkɔnsɔnkɔnsɔn guguu wɔn nan de bobɔa dua mu. 25 ɔdasuom a Paulo ne Silas rebɔ mpaεε reto nnwom ayi Onyankopɔn ayε, na nneduafoo a wɔwɔ hɔ no nso retie wɔn no, 26 preko pε, asase wosoo dendeenden maa afiae no nnyinasoo nso wosoeε maa apono no nyinaa buebeeε, na nneduafoo no nyinaa nkɔnsɔnkɔnsɔn teteεε. 27 ɔbere a afiae sohwefoo no firi nna mu nyaneεε na ɔhunuu se afiae no apono no abuebee no, ɔsusuu se nneduafoo no nyinaa adwane enti ɔtwee ne sekā pεε se anka ɔde kum ne ho. 28 Nanso, Paulo teaam ka kyereε no se, “Nkum wo ho! Yεn nyinaa wɔ hal!” 29 Eho ara afiae sohwefoo no frε maa wɔde kanea bρεε no na

øde ahopopoø ne suro behwee Paulo ne Silas anka wøn no enti, wøtwee Yason ne anuanom anim. 30 Afei, øde wøn firii adi bisaa wøn se, bi de wøn baa mpanin no anim teateam se, "Awuranom, ødeen na menyø na manya nkwa?" "Saa nnipa a woma basabasa ba baabiara a woko 31 Wøbuua se, "Gye Awurade Yesu di na øbegye no aba yen kuro yi mu, 7 ama Yason agye wøn wo ne wo fieføø nyinaa nkwa." 32 Afei, wøkaa atena ne fie. Wøn nyinaa abu Øhempon Kaesare Awurade ho asem kyereø afiase sohwefoo no mmara a øde ama yen se yenni so no so, efiri ne ne fieføø nyinaa. 33 Anadwo no ara, afiase se, wøka se, øhene foforo bi wø hø a wøfre no sohwefoo yi hohoroo Paulo ne Silas mmaabo Yesu." 8 Saa asem yi hwanyanee døm no ne akuro no anim. Afei, ømaa wøbøø øne ne fieføø kuro no mu mpanin no. 9 Kuro no mu mpanin nyinaa asu. 34 Afiase sohwefoo yi de Paulo ne no maa Yason ne anuanom no tuua sika bi de Silas køø efie kømaa wøn aduane diiø na øne dii wøn agyinamu maa wogyaa wøn. 10 Adeø ne fieføø nyinaa ho sanee wøn, efiri se, afei saæs ara pe, anuanom yi gyaa Paulo ne Silas de, wøagye Onyankopøn adi. 35 Adeø kyeeø økwan ma wøkøø Beroia. Wøduruiø no, wøkøø no, mpanin no somaa asraaføø køø kyereø Yudafoø hyiadan mu. 11 Na nnipa a wøwø hø afiase sohwefoo no se, "Gyaa saa nnipa no ma no nye akyinnyegyeføø te se Tesalonikafoø no. wønko." 36 Afiase sohwefoo no ka kyereø Paulo Wøde ahosepe gyee asem no diiø a daa na wøsua se, "Mpanin no asoma abeka se mennyaa wo ne Atwerøsem no pøø se wøhunu se nkyerøkyere Silas ma monkø. Enti, monkø asomdwøee mu." a Paulo kyerekyere no ye nokore anaa. 12 37 Nanso, Paulo ka kyereø asraaføø no se, "Yeye Nnipa no mu bebree a Helafoo mmaa atiture ne Romafoø. Wøammu yen fo wø bøne biara ho mmarima ka ho no gyee nkyerøkyere no diiø. 13 na wøde yen baa adwabøøø, bøbøø yen mmaa, Eberø a Yudafoø a wøwø Tesalonika no tee se de yen guu afiase. Afei na mope se mogyaø Paulo økøø Onyankopøn asem no wø Beroia no, yen sum ase? Dabi! Mpanin no ankasa mmira wøkøø hø nso køhwanyanee øhøfoø no nso. 14 ha mmegyaa yen." 38 Asraaføø no sane købøø Enti, ntøm ara, anuanom no gyaa Paulo økwan Roma mpanin no amaneø. Wøtee se Paulo ne se ønkø mpoano, nanso Silas ne Timoteo de, Silas ye Romafoø no, wøsuroeø 39 enti wøkømaa wøtenaa Beroia. 15 Nnipa a wøkøgyaa Paulo wøn dibem, yii wøn firii afiase hø ka kyereø wøn økwan no de no køduruu Atene. Wøresane økø se wømfiri kuro no mu. 40 Paulo ne Silas firii Beroia no, Paulo kraa wøn se wønka nkyerø afiase hø køø Lidia fie. Wøkøtoo anuanom no Silas ne Timoteo se wømmøka ne ho ntøm. wø hø, hyee wøn nkuran. Afei wofirii hø køøø.

17 Wøtoaa wøn akwantuo no so firii Amfipoli ne Apolonia baa Tesalonika a na Yudafoø hyiadan wø no. 2 Sødeø Paulo taa ye no, økøø hyiadan mu mprensa ne nnipa no gyee akyinnyee wø Atwerøsem no ho, 3 kyereø mu, dii adansee se ese se, Agyenkwa no hunu amane na øsøre firi awuføø mu. Paulo kaa se, "Saa Yesu a mereka ne ho asem akyere mo yi ne Agyenkwa no." 4 Nnipa no bi gye diiø maa wødii Paulo ne Silas akyi. Saa ara nso na Helafoo bebree a wøsom Onyankopøn ne mmaa mpanin bi nso gye diiø de wøn ho bøø wøn ara no no. 5 Yudafoø mpanin no ani bereeø enti woboaboaahuhuføø bi ano maa wøbøø twi faa kuro no mu køtwaaw Yason fie ho hyiaeø, pøø se wøn nsa ka Paulo ne Silas de wøn bre mpanin no. 6 Esiane se wøn nsa

16 Eberø a Paulo retwen Silas ne Timoteo wø Atene no, øhunu ahoni pii wø kuro no mu. Yei maa ne were hoeø yie. 17 Enti, na øne Yudafoø ne amamanmanmufoø a wøsom Onyankopøn no taa hyia wø hyiadan mu ma økyerøkyere wøn Onyankopøn asem. Saa ara nso na daa na øne nkørøfoø gyee akyinnyee wø adwabøøø ara no no. 18 Afei, øne Epikurofoø ne Stoikøø anyansafoø bi nso gyee akyinnyee. Ebinom kaa se, "na ødeen na øtoatoafoø yi pe se økyere yi?" Afoforo nso kaa se, "Ese dee øreka anyame afoforo bi ho asem." Deø enti a wøkaa yei ne se, na Paulo reka Yesu Kristo ne ne wusøree ho asem. 19 Wøde Paulo køø Areopago nhiamu anim kaa se, "Yøpø se yete nkyerøkyere foforo a worekyerøkyere yi ase, 20 efiri se, nsøm a woka no bi ye yen asom asem foforo, enti yøpø se wokyerøkyere yen mu yie." 21 Na Atenefoø ne

ahəhoō a wəwə hə no nni hwee yə se wəde wən adagyeē nyinaa bctie nsem foforə anaa wbekə Yeinom akyi no, Paulo firii Atene kəo Korinto. 2 Ehə na ohyiaa Yudani bi a wəfrə nsem foforə a wəate no akyere afoforə. 22 Paulo no Akwila, a wəwoo no wə Ponto, na əne ne sore gyinaa Areopago nhiyamu no anim kaa yere Priskila firi Italia baa hə a na ənkyereə. se, “Atenefō, mehunu se moye nnipa a mope Wəfirii Italia, əfiri se, na Roma ohempən Klaudio nyamesom yie. 23 Əfiri se, metuu mpase faa ahye mmara se Yudafoō nyinaa mfiri Roma mo kuro yi mu, na mehunuu mmeaē ahodoō a asase so. 3 Paulo kətenaa wən nkyen ne wən mosom no, mehunuu afrebukyia bi a wəatwəre yee adwuma, əfiri se, na wən nyinaa nwono ho se, Onyame a wənnim no no de. Enti, adee ntomadan. 4 Homeda biara na Paulo kə hyiadan a monnim na mosore no no, eno ho asem na mu kəka asem no pəe se anka ədane Yudafoō mereka akyere mo yi. 24 “Onyankopon a əbəə ne Helafoō no adwene ma wəgye di. 5 Əberə ewiase ne nneəma a ewə mu nyinaa no na əyee a Silas ne Timoteo firi Makedonia baeə no, əsoro ne asase. Awurade no nte asoredan a Paulo de n'adagyeē nyinaa kaa Awurade asem nnipa asi mu. 25 Saa ara nso na biribiara a no, dii adanee kyereə Yudafoō no se Yesu ne nnipa nam wən dwumadie so de bəma no no Agyenkwa no. 6 Əberə a Yudafoō no ampe se nso ho nhia no, əfiri se, eno na əma nnipa nkwa wotie Paulo asenka, na wəyeyee no no, əde ne biribiara a əhia wən. 26 Ənam onipa baako abufuo poroporo n'atadee mu ka kyereə wən so na əbəə nnipa ahodoō nyinaa de wən tenaa se, “Mo mmusuo ngu mo atifi. Mo afəbuo nna asase so. Əno ankasa na ansa na ərebəbə nnipa me so. Əfiri enne de rekə, merekoka asem no no, əhyehyee amanaman əberə a wəbesore ne makyere amanamanmufoō.” 7 Əfirii hə kətenaa əberə a wəbehwe ase. Saa ara nso na ohyehyee aman amanmuni Nyamesomfoō bi a wəfre no wən tenabea ahyeə. 27 Əwom se Onyankopon Tito Yusto a ne fie bata hyiadan ho no nkyen. ben yen de, nanso əyə yei sədee əbeyə a nnipa 8 Krispo a na əyə hyiadan mu panin no ne ne behwehwe n'akyi kwan atwe aben no; 28 sədee fiefoo nyinaa gyee Awurade diiə maa wəbəə wən obi ka se, ‘Ne mu na yətə ase na yəkəka yen ho’ asu. Saa ara nso na Korintofoo bebree a wotie no no. Saa ara nso na mo nnwomtotoō bi nso Awurade asem no nso gye diiə maa wəbəə wən aka se, ‘Yən nso yəye ne mma’ no. 29 “Ennee asu. 9 Əda bi anadwo, Awurade ka kyereə Paulo se yeye Onyankopon mma de a, ənsə se yesusu wə anisoadehunu mu se, “Nsuro! Mpa aba! Kə se Onyankopon tebea te se ohoni bi a onipa de so ara ka m'asem no, 10 əfiri se, meka wo ho. dwetə anaa sika anaa əboō aye. 30 Onyankopon Obiara rentumi nyə wo hwee, əfiri se, nnipa pii buu n'ani guu əberə a na nnipa nnim no no so, wə kuro yi mu a wəyə m'akyidifoō.” 11 Paulo nanso afei de, əhyə nnipa nyinaa se wəntwe tenaa ho afe ne fa kyerekyerə Onyankopon wən ho mfiri akwammone so. 31 Əfiri se, wayi asem no wə won mu. 12 Əberə a Galio ye amrada bi ato hə a ənam onipa bi a wayi no no so wə Akaia no, Yudafoō no sore tiaa Paulo, kyeree bəbu nnipa nyinaa atəntenenee. Ənam sore a no, de no kəo asenniie, 13 kaa se, “Saa onipa yi əmaa saa onipa yi sore firii awufoō mu no so retu nkurəfəo aso se wənkwati Yudafoō mmara adi adanee akyere nnipa nyinaa.” 32 Əberə a no mfa əkwan foforə so nsom Onyankopon.” 14 nnipa no tee se Paulo reka owusəree ho asem Paulo yee se ərebue n'ano akasa pe na Galio ka no, ebinom dii ne ho few, na afoforə nso kaa se, kyereə Yudafoō no se, “Yudafoō, se mode asem “Yəpə se wosane ka saa asem no bio.” 33 Saa foforə bi a əfa nsemmedie anaa abususem nsem a əkəə so yi maa Paulo firii nhiyamu no ho na əbaeə a, anka mehwə maka. 15 Nanso, ase hə kəee. 34 Nanso, nnipa kakra bi gyee no əsiāne se əyə akyinnyegyee a əfa nsem, edin diiə de wən ho bəə no. Saa nnipa no mu bi ne ne mo mmara ho enti, mo ara monkohwe nka. Dionisio a əfra Areopagofoo mu ne əbaa bi a ne Merenyə saa asem yi mu ətemmufoō.” 16 Na din de Damari ne afoforə bi.

Galio anka ho hwee. **18** Paulo tenaa Korinto wən asu wə Awurade Yesu din mu. **6** Paulo de kyee kakra ansa na ɔrekra anuanom no ma ɔne ne nsa guu wən so no, Honhom Kronkron baa Priskila ne Akwila refiri ho ako Siria. Esiane ɛbə wən so maa wəkkaa kasa foforə, hyee nkəm. **7** Na a na wahye no enti, ansa na ɔrebekə no, əmaa wən dodoə bəye mmarima dumieno. **8** Paulo de wəyii ne ti wə Kenkrea. **19** Wəduruu Efeso no, nnam kyerekyerə Onyankopən Ahennie no ho Paulo gyaa Priskila ne Akwila ho kəo hyiadan asem wo hyiadan mu abosome mmiensa pəe se mu ne Yudafoō no kəkasae. **20** Wəsrəe no se, ɔsakyera nnipa no adwene. **9** Nanso, nnipa no se əbetumi a, anka ontēna wən nkyen nkye mu bi pirimm won akoma, annye nni, kasa tiaa kakra, nanso wampene so. **21** Mmom, ɔrebefiri nnipa a wəka ekuo a wəfrə no Əkwan no ho wə hə no, əka kyere wən se, "Se Onyankopən pe a, atiefoō no anim. Enti, Paulo firii hə de agyidifoō mesane aba bio." Na afei, əfirii hə kəo Efeso. **22** no kaa ne ho kəe. Na Paulo kyerekyerə wə Əduruu Kaesarea no, əkəə Yerusalem kəkyeaa obi a wəfrə no Tirano suadan mu daa. **10** Saa asafo no firii hə kəo Antiochia. **23** Ədii nna kakra nkyerəkyerə yi kəo so mfee mmienu; enti emaa wo hə no, əfirii hə kəo Galati ne Frigia kohye nnipa a na wəwə Asia mantam mu a Yudafoō agyidifoō a wəwə hə no den. **24** Saa əberə no ne Helafoō ka ho no tee Awurade asem no. **11** ara mu, Yudani bi a wəfrə no Apolo a wəwoo Onyankopən nam Paulo so yee anwanwadee no wə Aleksandria no kəo Efeso. Əye obi a na akəseakesee, **12** maa mpo ne nnuku ne n'atadee n'ano ate na ənim Atwerəsem no yie. **25** Esiane nsenanimu a wəde guu nnipa so no tumi saa se na wənam Awurade ekwan so akyerəkyerə no nyarewa, tuu ahonhommone nso. **13** Yudafoō bi enti, na əde nnam kasa, kyerekyerə nokwasem a wənam asumansem so tu ahonhommone pəe a əfa Yesu ho no. Nanso na Yohane asubo se wəde Awurade Yesu din tu ahonhommone. no nko ara na ənim. **26** Əhyee aseə de nnam Wəkankye kyerees ahonhommone no se, "Meka kasaa wə hyiadan no mu. Əberə a Priskila ne Yesu a Paulo ka ne ho asem no se, montu mfiri Akwila tee asem a ɔreka no, wəde no kəo efie ne mu!" **14** Yudafoō səfopanin bi a na ne din kəyerəkyerə no Onyankopən asem no mu yie. de Skewa no mma baason na na woye yei. **15** **27** Əberə a Apolo pəe se əkə Akaia no, agyidifoō Honhommone no buaa se, "Menim Yesu, na a wəwə Efeso no hyee no nkuran, twerees krataa menim Paulo; na mo nso mone əhefoō?" **16** Afei, kəmaa agyidifoō a wəwə hə no se wənnye no. əbarima a honhommone ahye no ma yi to hyee Əberə a əkədurue no, əboaa wən a Onyankopən wən so, pirapiraa wən maa wəde adagya dwane adom enti, wəabeyə agyidifoō no yie. **28** Əde ne firii efie hə. **17** Yudafoō ne amanamanmufoō nimdees kyerees Onyankopən asem mu de tuu a wəte Efeso no tee asem yi no, wəbəə hu na Yudafoō no guu wə badwam, nam Atwerəsem wəyii Awurade Yesu aye. **18** Agyidifoō no mu no so daa no adi pefee se, Yesu ne Agyenkwa no.

19 Əberə a Apolo wə Korinto no, Paulo tuu ekwan faa əmantam no atifi kəduruu Efeso. Ehə na əhunuu agyidifoō bi **2** bisaa wən se, "Əberə a mogye diiə no, monyaa Honhom Kronkron no ana?" Wəbuua no se, "Yentee mpo da se Honhom Kronkron bi wə baabi." **3** Paulo bisaa wən bio se, "Ənnəe na asubo ben na wəbəə mo?" Wəbuua se, "Asubo a Yohane kaa ho asem no." **4** Paulo ka kyerees wən se, "Yohane asubo no ye ahonu asubo. Əka kyerees Israelfoo no se, wənnye onipa a ədi n'akyi a ɔreba a ɔne Yesu no nni." **5** Wətee saa asem yi no, wəmaa wəbəə

kəbree baa badwa mu bəkaa wən bəne ne wən kəkoamsem. **19** Wən mu nkonyaayifoō pii de wən nkonyaayie nwoma baeə maa wəhyee wə nnipa no nyinaa anim. Wəbuu nwoma a wəhyee no booz no na eyə nnwetəbena əpeduonum. **20** Saa anwanwadee ahodoə yi maa Onyankopən asem no trəe tumi so. **21** Yeinom nyinaa akyi no Paulo yee n'adwene se əbefa Makedonia ne Akaia ako Yerusalem. Əkaa se, "Meduru Yerusalem a, akyire no məkə Roma nso." **22** Paulo somaa Timoteo ne Erasto a woye n'aboafə no dii n'anim əkan kəo Makedonia, nanso əno de, ətenaa Asia kyee kakra. **23** Saa əberə yi ara mu na basabasa a emu ye den a əfa nnipa a wəka ekuo a wəfrə no Əkwan no ho sii wə

Efeso. 24 Dweteddwumfoo bi a wofre no Demetrio dwa. 39 Nanso, se mowə biribi foforə bi ka a, yee Artemi abosonnan seso. N'adwuma no ese se ḡmanfoo hyia, fa mmara kwan so ka ho maa n'adwumayefoo nyaa wən ho sei tam. 25 asem. 40 Se yeanhwə yie a, wobeka se saa enne ḡfrēfēe n'adwumayefoo no ne wən a wodi saa basabasaye yi firi yen. Saa basabasaye yi ho dwuma ahodoō no ara bi no ka kyereə wən nhia. Se wobisa yen ho asem a, yerennya anoyie se, "Anuanom, monim se yen ahonya nyinaa biara." 41 ḡkasa wieee no, ḡtuu dwa no.

gyina saa dwumadie yi so. 26 Mo ara moahunu, na moate dwuma a saa Paulo yi redi. ḡka se, anyame a nnipa de wən nsa aye no nyę anyame biara. ḡnam saa asem yi so adane nnipa bebree adwene wa Efeso ha ne Asia nyinaa. 27 Se yeanhwə no yie a, yen adwuma yi begye din bone. Saa ara nso na obiara remfa obosom Artemi a wəsom no wo Asia ne ewiase nyinaa no nyę hwee bio na n'aním agu ase." 28 Nnipadəm no tee saa asem a Demetrio kaee no, wən bo fuie, hyee aseee yee basabasa, teateam se, "Efeso Artemi ye kese!" 29 Basabasaye no treee wo kuro no mu nyinaa. Edom no kyeree Makedoniafoo baanu a wən din de Gaio ne Aristarko a na wəne Paulo retu ḡkwani no de wən kəo adwabəee. 30 Paulo pəe se anka ḡko adwabəee hə kohyia dom no, nanso asuafoo no amma no kwan. 31 ḡmantam no mu mpanin no mu bi a na wəye Paulo nnamfo no soma kəsree no se ḡnnko adwabəee hə. 32 Nyiamu yi yee basabasa; nnipa no mu bi teateam kaa nsem bi, na ebinom nso teaam kaa nsem foforə bi, efiri se, na wən mu dodoō no ara nnim asem ko a ede wən abehyia mu. 33 Yudafoo no piapiaa Aleksandro kəgyinaa dom no anim se ḡnkasa. Yei maa nnipa no bi susuu se Aleksandro enti na wəyahyia hə. Afei, Aleksandro nyamaa dom no pəe se ḡkasa yi ḡno ne ne nkurəfō ano. 34 Edom no hunuu se Aleksandro ye Yudani no pe, wəteateam nnənhwere mmienu se, "Efeso Artemi ye kese!" 35 Kuro no sohwefoo no bəə mməden maa dom no tem dinn. Afei, ḡkasa kyereə wən se, "Efeso mmarima, obiara nim se Efeso kuro yi na ehwe Artemi asorefie ne ohoni a efiri soro beduruié no so. 36 Obiara rentumi nnye yei ho akyinnyee enti monye komm, monnye basabasa biara. 37 Mode saa nnipa yi aba ha wo ebere a wonwiaa biribiara mfirii yen asorefie, nkaa asemmonē biara ntiaa yen nyame no. 38 Se Demetrio ne adwumfoo a wəka ne ho no wo obi ho asem bi a, asenniis ne mpanin wə hə, wəmfə mməto

20 Basabasaye yi akyi no, Paulo frēe asuafoo no kaa nsem de hyee wən nkuran, kraa wən firii hə kəo Makedonia. 2 ḡkyinkyini faa amantam no mu, tuu asuafoo no fo de hyee wən nkuran. Afei, ḡbeduruu Hela. ḡdii hə abosome mmiensa. 3 Ebere a ḡresiesie ne ho aks Siria no, otee se Yudafoo no abo ne ho po; enti ḡsane n'akyi kəfaa Makedonia kəe. 4 Piro a ḡfiri Beroia no ba Sopater ne Paulo na ekəe. Wən a wəka ne ho kəe no nso bi ne Aristarko ne Sekundo a wofiri Tesalonika ne Gaio a ḡfiri Derbe ne Timoteo ne Tihiko ne Trofimo a wofiri Asiaman mu no. 5 Saa nnipa yi dii ḡkan kətwenee yen wo Troa. 6 Yedii Apiti Afahye no wieee no, yefirii Filipi, na nnanum akyi no, yekətoo wən wo Troa, dii nnawətwe wə hə. 7 Nnawətwe no mu da a edi ḡkan no, yehyiaam se anuanom didiie. Esiane se na adee kye a Paulo befire kuro no mu no enti, ḡkasa kyereə anuanom no kəsii ḡdasuom. 8 Na nkanea pii wə abansoro dan a yəhyia wə hə no mu. 9 Ebere a Paulo rekasa no, na aberanteə bi a wofre no Eutiko te mfensere aro retə nko. ḡdaa hatee maa ḡfiri abansoro dan a eto so mmiensa no so behwee fam. Wəmaa ne so no, na wawu. 10 Paulo siane baa fam, kəbutuu ne so, maa ne so kaa se, "Monnsuro, efiri se, ḡnwuiel!" 11 Afei, ḡsane foro kəo abansoro no so kəbubuu burodo ne asuafoo no dii. Paulo toaa ne kasa no so kəsii adekyee ansa na ḡregya wən hə. 12 Anuanom no de anigye de aberanteə a wonyanee no no kəo efie. 13 Yede ḡhyen dii ḡkan kəo Aso se yerekəfa Paulo wə hə, efiri se, na waka akyere yen se ḡrefa fam aks hə. 14 ḡbekaa yen ho wə Aso na yene no toaa so kəo Mitilene. 15 Adee kyee no, yekəduruu Kio. Ne nnarū so no, yebəduruu Samo; na ri'adekyee no, yebəduruu Mileto. 16 Esiane se na Paulo ho pere no se, se ḡbətumi a ḡbeduru Yerusalem akodi Pentekoste Afahye no wo ho no enti, ḡyee n'adwene se ḡrennyina Efeso, sedee ḡbeyee a

orenkye wō Asia. 17 Paulo soma firii Mileto se yeyere yen ho yē adwuma de boa ahiafō na kō Efeso kōka kyerees asafo mpanimfō no se yekae se, Awurade Yesu ankasa kaa se, ‘Oma mu wonhyia no. 18 Wobae no, oka kyerees won se, wō nhyira sene ḥgyee.’” 36 Paulo kasa wiees no “Efiri da a edi ḥkan a mebaa Asia no, monim one won nyinaa buu nkotodwe bō mpaes. 37 ḥkwan a mefaa so ne mo tenaes. 19 Ewom Won nyinaa suis, bam no, maa no nanteyie. 38 se enām Yudafoa no pōba so maa mehunuu Dees eyees won awerəhoo koraa ne asem a oka amane bebree de, nanso mede ahobrəasē ne kyerees won se, wōrenhunu no bio no. Afei, won nisuo yee m’adwuma se Awurade osomfōo. 20 nyinaa kogyaa no ehyen no mu.

Monim se ḥberē a na merekyerēkyere mo wo dwam ne afie mu no, mamfa biribiara a echo bēba mo mfasoo no anhinta mo. 21 Mebo Yudafoa ne amanamanmufoa no kōka se wōntwe won ho mfiri won bōne ho, mfa won ho mma Onyankopōn, na wōnnye Yesu Kristo nni. 22 “Afei, esiane se Honhom Kronkron ahye me no enti, mereko Yerusalem a mennim asem a ḥbeto me wo hō. 23 Dees menim ara ne se kuropōn biara a mēkō so no, Honhom Kronkron bō me kōka se wode me beto afiase na mahunu amane, 24 Sēdees ḥbeye a, mētumi maduru botaae a esī m’anim no ho na mawie dwuma a Awurade Yesu de maa me se menka Onyankopōn dom ho asem̄pa no enti, mammu me kra se adep̄ a esom bo. 25 “Menim se mo a maka Onyankopōn Ahennie no ho asem akyere mo no mu biara renhunu me bio. 26 Eno enti, enne, mereka makyere mo se, se eba se mo mu bi yera a, na emfiri me. 27 Efiri se, mamfa Onyankopōn asem̄ no mu biribiara anhinta mo. 28 Monhwē mo ho so ne nnwankuo a Honhom Kronkron de won ahye mo nsa se ahwefōo no yie. Monhwē won yie, efiri se, Onyankopōn de ne Ba no mogya na agye won. 29 Menim se me kō akyi no, atoro akyerēkyerēfōo a won ho yē hu se mpataku bewura mo mu abesee mo. 30 ḥberē bi beba a, mo mu binom besore, nam atoro so atwe asuafoa no mu bi adi won akyi. 31 Eno enti, monna mo ho so! Monkae se, mfirmhyia mmiensa a mediwo mo nkyen no, menam amanehunu ne yea mu tuu mo fo awia ne anadwo. 32 “Afei, mede mo hye Onyankopōn ne ne dom ns̄em a etumi hye mo gyidie den na ema monya n’agypadee a wasiesie ama ahotefoo no nsa. 33 M’ani ammere obi dwetē anaa sika anaa ntoma. 34 Mo ara modi adansee se, me nsa ano adwuma so na menam mehwē me ho ne won a wōka me ho no. 35 Mede m’abrabō aye nhwesoo akyere mo se, esē

21 Yene Efeso asafo mpanimfōo no dii ntetemu no, yesii mu nam nsuo ani tee kō Ko. Adees kyeees no, yekōduruu Rodo na yefirii ho kō Patara. 2 Yenyaa ehyen bi a ȳrekō Foinike kōtenaa mu kōee. 3 Yeduruu baabi a yen ani tua Kipro no, yētwaah ho wō benkum fam kō Siria. Yesii fam wō Tiro, ȳfiri se, na echo na wōrekōyī ehyen no mu nneema. 4 Yehunuu asuafoa bi wō ho tenaa won nkyen dii nnawətwe. Asuafoa no nam Honhom Kronkron adiyie so bō Paulo kōka se ȳnnkō Yerusalem. 5 Nanso, ḥberē duruu se esē se yefiri ho no, yegyaa won ho kōee. Asuafoa no nyinaa ne won yerenom ne won mma kogyaa yen kwan kōduruu mpoano. Yeduruu ho no, yen nyinaa buu nkotodwe bō mpaes. 6 Afei, yekrakraa yen ho yen ho wiees no, yekōtenaa ehyen no mu maa won nso sane kō efie. 7 Yefiri Tiro no, yētuaa yen akwantuo no so faa nsuo ani kōduruu Ptolemai. Yeduruu ho no, yekōkyeaa asuafoa a wōwō ho no dii won nkyen da koro. 8 Adees kyeees no, yefirii ho kō Kaesarea. Yeduruu ho no, yekō ȳsempakafo Filipo a na oka mmaprima baason a woyii won wo Yerusalem no ho no fie kōtenaa ne nkyen. 9 Na Filipo wō mma mmaabunu baanan bi a na wōhye nkōm. 10 Yetenaa ho kyee kakra no, odiyifōo bi a wōfre no Agabo firi Yudea baa ho. 11 ȴbaa faako a yewō no, ofaa Paulo abōsō de kyekyeree ne nan ne ne nsa kaa se, “Asem a Honhom Kronkron ka ni, ‘Sēdees Yudafoa a wōwō Yerusalem no bekkyekyere onipa a abōsō yi yē ne dea no na wōde no ahye amanamanmufoa no nsa ni!’” 12 Yetee saa asem̄ yi no, yene won a na yene won wo ho no nyinaa s̄rēe Paulo se ȳnnkō Yerusalem. 13 Nanso, oka kyerees won se, “Osu a moresu de hye me awerəhoo yi ase ne sen? Me de masiesie me ho se enye kyekyere a wōbekkyekyere me wō Yerusalem no na mesuro, na se etwa se mewu

mema Awurade Yesu a, mewu.” 14 Yekaeε kaeε asoredan yi. Mpo ode amanamanmufo bi aba a wampene no, yegyaε kaa se, “Dee Awurade pe ha de agu Kronkronbea ha ho fi.” 29 Dee ema na enye.” 15 Nna bi akyi no, yeboaboa yen ho wokaa saa asem yi ne se, na woahunu Paulo ne firii ho koo Yerusalem. 16 Kaesarea asuafo no bi Efeson Trofimo wo kurom ho, enti na wosusu ne yen koeε. Yeduruu ho no, yekoseε Mnason se Paulo de no akə asoredan mu ho. 30 Wotee a əfiri Kipro a oggee Yesu Kristo diiε akyere no saa asem yi no, kuro mu no nyinaa bəo twi, fie. 17 Yeduruu Yerusalem no, asuafo a wowo kokyeree Paulo, twee no firii asoredan no mu ho no nyinaa gyee yen few so. 18 Adeε kyeeε ho. Ehə ara, wototoo asoredan no apono no no, Paulo ne yen kokyearaa Yakobo ne Yerusalem nyinaa mu. 31 Ebere a edəm no pəe se wokum asafo no mu mpanimfo. 19 Nkyea no akyi Paulo no, obi kəka kyereε Roma asraafao apem no, Paulo kaa biribiara a Onyankopon nam ne so safohene no se, basabasa asi Yerusalem. som no so aye wo amanamanmufo no mu no 32 Amonom ho ara, əsafohene no ne asraafao kyereε wən. 20 Wotee Paulo amanneebə no mpanin bi ne asraafao bi de ahooherə koo baabi wieε no, wohyeε Onyankopon animuonyam. a dəm no ahyia no. Ebere a nnipa no hunuu Afei, woka kyereε no se, “Onua, w'ankasa wodi no ne asraafao no no, wəgyaaε Paulo hweε. 33 adanee se Yudafo mpempem na na woabeyε əsafohene no kəsəo Paulo mu, kyereε se wəmfə asuafo a wən nyinaa nso di yen mmara no nkənsənkənsən mmienu ngu no. Afei, əbisaa se, so. 21 Saa nnipa yi ate se wotia Mose mmara “Hwan ne saa əbarima yi? Bəne ben na wayε?” no ne Yudafo amanneε; eñe se, wokyerekyere 34 Nnipa no ano antumi ankə bənkoro; ebinom Yudafo a wote amanamanmufo no mu se ka sei a, na afoforə nso aka sei. Saa basabasa wənnitwa wən mma twetia na wənnni yen yi amma əsafohene no antumi anhunu asem amanneε nso so. 22 Dee εbeyε biara, wobete se pətee a asi. Eno enti, əhyee n'asraafao no se woaba ha. Enti, afei yebeyε no edeeε? 23 Ye wəmfə Paulo nkə aban mu. 35 Wode Paulo duruu dee yerebəka akyere wo yi. Mmarima baanan atwedeε no ano no, edəm no bə toaa no enti bi wə yen nkyen ha a, woresiesie wən ho ama asraafao no tam no koeε. 36 Edəm no tu dii amanneε ho bəhyε. 24 Wo ne wən nkə na wən akyi teateaam se, “Monkum no!” 37 Wode monkodwira mo ho na tua ho ka ma wən sədee Paulo rekə aban mu no, əbisaa əsafohene no εbeyε a, wobetumi atwitwa wən tirinwi. Yei se, “Mesre wo, metumi maka asem bi makyerə bəma obiara ahunu se nsem a wote faa wo ho wo anaa?” əsafohene no nso bisaa no se, “Enti, no mu biara nyε nokore, əfiri se, w'ankasa mpo, wote Hela kasa? 38 Enye wo ne Misraimni a da wodi Mose mmara no so. 25 Amanamanmufo a bi əhyee basabasaye ase dii mmarima awudifo wəabeyε asuafo no de, yeatwere akəma wən mpemnan anim kə esere so no?” 39 Paulo buaa akyere gyinaε a yeasi se, wənnni aduane biara no se, “Meye Yudani a woowoo me wə Tarso; a wəde abə afədee ama abosom; wənnni mogyə; Kilikia kuro a agye din no mu onipa ne me. wənnni aboa biara a woantwa ne mene ansa Mesre wo, ma me ho ekwan na me ne nnipa na əwuiε; na afei nso, wəntwe wən ho mfiri no nkasa.” 40 əsafohene no maa Paulo ekwan adwamammo ho.” 26 Adeε kyeeε no, Paulo ma ogyinaa atwedeε no so nyamaa nnipa no. ne mmarima no kədwiraa wən ho. Əne wən Woyee komm no, Paulo kasa kyereε wən wo koo asoredan mu kokyereε da a wəbewie won Arameike kasa mu se:

ahodwira no ne da a wəbebo afədee ama wən mmaako mmaako. 27 Nnanson no reye atwam no, Yudafo bi a wəfiri Asia hunuu Paulo wə asoredan mu ho, hwanyanee nnipa a woowoo ho no nyinaa maa wokyeree Paulo. 28 Woteateaam se, “Israel mmarima, monsore mməboa yen! Yei ne əbarima a baabiara a əbekə no ənam ne nkyerekyere so tia Israelfoo, Mose mmara ne

22 “Anuanom ne agyanom, montie m'anoyie yi.” 2 Wotee se əka Arameike no, wəyee komm koraa. Paulo toaa so se, 3 “Meye Yudani a woowoo me wə Tarso a ewə Kilikia. Wətetee me wə Yerusalem wə Gamaliel nan ase. Mesuaa sədee wədi Yudafoo mmara ne wən amanneε so pəpəεε. Meboø mməden se biribiara a meye no,

mede behye Onyankopon animuonyam sedee ‘Sore na kɔ, ɛfiri se, mesoma wo akɔ akyirikyiri, mo nyinaa nso reye enne yi. 4 Metaa nnipa a amanamanmufoɔ nkyen!’’ 22 Ebere a Paulo wɔka ekuo a wɔfré no Ekwan no ho no nyinaa kaa se wɔasoma no amanamanmufoɔ nkyen ma wɔkunkumm wɔn. Mekyeree mmaa ne pe, edəm no hyee aseē teateaam denden se, mmarima de wɔn guu afiase. 5 ɔsɔfopanin ne “Monkum no! ɔmfata se ɔtena ewiase!” 23 agyinatufoɔ no nyinaa di me adanee se, asem Nnipa no kɔ so teateaam, hugyaa wɔn ntoma, a mereka yi ye nokore. Wɔn nkyen mpo na saa mfuturo, to petee ewiem. 24 Roma safohene meggee tumi nwoma se mede rekɔma anuanom no hyee se wɔmfra Paulo nkɔ aban mu, nkɔbɔ Yudafoɔ a wɔwɔ Damasko no. Saa nwoma no no mmaa sedee ɛbeyɛ a ɔbɛka dee enti a nnipa na anka megyna so makyekyere nnipa a wɔdi no nyinaa mpe se wɔtie n'asem no. 25 Ebere a Awurade asem so no agu wɔn nkɔnsɔnkɔnsɔn, wɔkyekyere no wieee a wɔrebɛbɔ no mmaa de wɔn aba Yerusalem na wɔatwe wɔn aso. 6 no, Paulo bisaa ɔsraani panin a na ɔgyna hɔ no “Owigynaeɛ a mereye maduru Damasko no, se, “Mowɔ ho ekwan se mobɔ Romani a wɔnnii preko pe, hann bi twa faa me ho. 7 Metwa hwee n'asem mmuu no fɔ no mmaa anaa?” 26 Ebere fam, na metee nne bi a ɛrebisa me se, ‘‘Saulo! a ɔsraani panin no tee saa asem yi no, ɔkɔ Saulo! Adɛn enti na wotaa me?’’ 8 “Mebisaa se, ɔsafohene no nkyen kɔbisaa no se, ‘Edeen na ‘Eyɛ wo hwan, Awurade?’ ‘Enne no buaa me se, wope se woye yi? Onipa no ye Romani!’’ 27 Afei, ‘Eyɛ me Nasareni Yesu a wotaa me no.’ 9 Nnipa ɔsafohene no kɔ Paulo nkyen kɔbisaa no se, a na wone me nam no hunuu hann no de, nanso ‘Woye Romani anaa?’ Paulo buaa no se, ‘Aane wɔante nne a ekasa kyereɛ me no. 10 ‘Mebisaa meye Romani.’ 28 ɔsafohene no kaa se, ‘Metuaa se, ‘Edeen na menyɛ, Awurade?’ ‘Awurade ka sika bebree na mede tɔɔ me Roma manbaye.’ kyereɛ me se, ‘Sore na kɔ Damasko, na ɛho na Paulo nso kaa se, ‘Me de wɔwoo me se Romani.’ mkyere wo biribiara a mepe se woye.’ 11 Hann 29 Ntɛm ara, nnipa a na wɔrebɛbisa Paulo nsem no hyerɛn ano den maa m'ani firaɛɛ enti nnipa no twee wɔn ho firii ne nkyen. ɔsafohene no tee a na me ne wɔn rekɔ no sosɔɔ me nsa de me kɔ se Paulo ye Romani no, ɔsuroeɛ se wama wɔagu Damasko. 12 ‘Na Onipa bi a wɔfré no Anania Paulo nkɔnsɔnkɔnsɔn. 30 Esiane se na ɔsafohene a ɔdi Mose mmara so a na Yudafoɔ nyinaa di no pe se ɔhunu dee enti a Yudafoɔ no asore atia no ni no te Damasko ho. 13 ɔbaa me nkyen Paulo no enti, adee kyeeɛ no, ɔhye maa wɔyii bekkaa se, ‘Onua Saulo, hunu adee bio! 14 ‘ɔka Paulo firii nkɔnsɔnkɔnsɔn mu. ɔmaa asɔfɔɔ kyereɛ me se, ‘Yen nananom Onyankopon ayi mpanin ne agyinatufoɔ no nyinaa hyiaeɛ. Afei, wo sedee ɛbeyɛ a wobeyɛ n'apedeɛ na woahunu ɔde Paulo kɔes se wɔnhwehwɛ n'asem no mu. ɔteneneeni no, na wobete n'ankasa ne nne se ekasa kyere wo. 15 Wobedi adanee afa biribiara a woahunu na woate wɔ Awurade ho no akyereɛ nnipa nyinaa. 16 Afei, edeen na woretwen bio? Sore na ma wɔmmɔ wo asu nhohoro wo bɔne wɔ Yesu din mu.’ 17 ‘Mesane mekɔɔ Yerusalem na merebɔ mpaaɛ wɔ asoredan mu no, 18 mɛhunuu Awurade wo anisoadehunu mu na ɔka kyereɛ me se, ‘Ye ntɛm firi Yerusalem ha, ɛfiri se, nnipa a wɔwɔ ha no rentie adanee a wodi fa me ho no.’ 19 ‘Mekaa se, ‘Awurade, wɔn nyinaa nim pefee se mekɔɔ hyiadan mu kokyekyereɛ asuafao, boroo wɔn. 20 Saa ara nso na ɛbere a wokumm wo danseni Stefano no, na mewɔ hɔ bi. Mepenee ne kum no so, hwɛɛ awudifoo no ntoma so.’ 21 ‘Awurade ka kyereɛ me se,

23 Paulo hwɛɛ agyinatufoɔ no dinn, kaa se, ‘Anuanom, ahonim pa na mede mayɛ Onyankopon adwuma de abesi enne da yi.’’ 2 Anania a na ɔyɛ ɔsɔfopanin no hyee nnipa a na wɔgyina Paulo ho no se wɔmmɔ n'ano so. 3 Paulo ka kyereɛ no se, ‘Wo a wote se ɔfasuo a wɔasra ho fitaa, Onyankopon bɛbɔ wo. Wote ha de mmara rebu me aten, nanso wobu mmara no so hye se wɔmmɔ mel’’ 4 Nnipa a na wɔgyina Paulo nkyen no bisaa no se, ‘Sei na ese se wokasa kyere Onyankopon ɔfopanin?’’ 5 Paulo buaa wɔn se, ‘Anuanom, mennim se ɔyɛ ɔsɔfopanin. Atwerɛsem no ka se, ‘Nka asemɛmɔne mfa wo ɔman panin ho.’’ 6 Ebere a Paulo hunuu se nnipa no bi ye Sadukifoo na ebi ye Farisifoo

no, oteaam wō agyinatufoō no anim sē, “Me mma wōnnaadaa wo. Efiri sē, mmarima bēboro nuanom, meye Farisini. M’awofoo yē Farisifoo. aduanan bi a wōaka ntam, adi nse sē wōremfa Gyidie a mewō wō awufosoree mu no enti na hwee nka won ano kosi sē wōbenya Paulo akum megyina ha ama wōredi m’asem yi.” 7 Asem a no no betete no wō ekwan so. Deē wōretwēn Paulo kaes yi maa ntawantawa sii Farisifoo ne ara ne sē, wobema ho ekwan.” 22 Ḍsafohene no Sadukifoo no ntam maa won mu kyee mmienu, gyaa aberanteē no kwan ka kyereē no sē, “Nka 8 efiri sē, na Sadukifoo no nnye owusoree, abefoo nkyere obiara se woabeka asem biara akyere ne honhom nni. Nanso, Farisifoo no de, wōgye me.” 23 Ḍsafohene no freee n’asraafoo mpanimfoo saa nneema mmiensa no di. 9 Nteateamu no baanu ka kyereē won sē, “Mompē asraafoo kō so kōsii sē Atweresem no akyerekyerēfō no ahanu ne apōnkōsotefō ne mpeakuraafō ahanu mu bi a wōye Farisifoo no sore gyinaa hō kaa sē, na momfiri ha anadwo nnōnkron yi ara nkō “Yēnhunu bone biara a saa onipa yi aye! Ebia Kaesarea. 24 Mompē ḡoponkō mma Paulo na honhom anaa ḡobfōo na ḡokasa kyereē no!” 10 momfa no nkōma Amrado Felike dwoodwoo.” Akasakasa no mu yee den maa Ḍsafohene no 25 Afei, Ḍsafohene no twereē nwoma a emu suroee se anhwe a wōbetete Paulo mu; eno enti, nsem ka sē: 26 Me Klaudio Lisia a meretwēre wo ḡhyee n’asraafoo sē, wōnkō nnipa no mu na Onimuonyamfoo Amrado Felike saa nwoma yi, wōnkōgye Paulo mfiri won nsam mfa no nkō kyea wo! 27 Yudafoō kyeree saa ḡbarima yi a aban mu. 11 Anadwo no, Awurade begyinaa anka wōrekum no, nanso metee se ḡye Romani Paulo nkyen ka kyereē no sē, “Nsuro! Sēdee no, me ne m’asraafoo kōggee no firii won nsam. woadi me ho adanee wō Yerusalem ha no, 28 Mepēe se mehunu bone ko a wayē, enti mede saa ara nso na kōdi me ho adanee wō Roma.” no kōmaa won agyinatufoō no. 29 Mehunui 12 Adeē kyeeē no, Yudafoō bi hyia kaa ntam, se ḡonyee biribiara a eſe se wōgyina so kum no dii nse sē wōrennidi na wōrennom nso kōsi anaase wōde no to afiase. Asem a wōka too ne so sē wōbekum Paulo. 13 Na saa nnipa no dodoō no fa won mmara ho. 30 Eno enti, ēberē a metee bēboro aduanan. 14 Afei, wōkō asafoo mpanin se Yudafoō bi abō ne ho po se wōbete no akum ne mpanin no nkyen kōka kyereē won sē, “Yeaka no no, meyee m’adwene se mede no bēbre wo. ntam, adi nse sē hwee renka yen ano kosi sē Maka makyere won a wōwō asem bi ka tia no no yēbekum Paulo. 15 Mo ne agyinatufoō no nsoma sē, wōmmra w’anim mmeeka. 31 Asraafoo no yee nkō Roma Ḍsafohene no nkyen nhye da nka biribiara a wōhyee won sē wōnye no. Anadwo no sē, mōpē se mobisa Paulo dee wayē no mu ara wōde Paulo kō Antipatri. 32 Adeē kyeeē no, yie. Nanso, ansa na wōde no beduru hō no, na asraafoo a wōnam fam no sane won akyi, na won yēkum no dada.” 16 Nanso, Paulo wōfaase bi a wōte apōnkō so no toaa so kō Kaesarea. 33 tee po a wōabo no enti, ḡkō aban mu hō kōbō Wōduruū no, wōde nwoma no maa Amrado no Paulo amaneē. 17 Paulo freee asraafoo mpanin de Paulo hyee ne nsa. 34 Amrado no kenkanee no mu baako ka kyereē no sē, “Wo ne aberanteē nwoma no wieee no ḡbisaa Paulo ḡman ko a yi nkō Ḍsafohene no nkyen, efiri sē, ḡwō asem bi ḡfiri mu. ḡtee se ḡfiri Kilikia no, ḡka kyereē no ka kyere no.” 18 Ḍsaani panin no ne aberanteē sē. 35 “Wōn a wōwō asem bi ka tia wo no ba a no kō Ḍsafohene no nkyen. Wōduruū hō no, na metie w’asem.” Afei, ḡhyee se wōmfa Paulo ḡka kyereē Ḍsafohene no sē, “Paulo a ḡda afiase nkō Herode ahemfie na asraafoo nwen no. no asoma me se memfa aberanteē yi mmeħunu wo na ḡwō asem bi ka kyere wo.” 19 Ḍsafohene no sōo aberanteē no nsa de no kōgyinaa nkyen baabi bisaa no sē, “Asem ben na wōwō ka kyere me?” 20 Aberanteē no ka kyereē no sē, “Yudafoō mpanin no abō po se ḡkyena wōbēhye da abesrē wo na woama wōde Paulo abre agyinatufoō no sē wōrebēbisa no ne nsem no mu yie. 21 Nanso,

24 Nnanum akyi no, Ḍsaopanin Anania ne mpanimfoo bi ne mmaranimfoo bi a ne din de Tertulo kō Kaesarea. Wōduruū hō no, wōkō Amrado Felike nkyen de nsem a wōwō tia Paulo no too n’anim. 2 Wōfreē Tertulo ma ḡbōo ne nkuro sē, “Onimuonyamfoo! Esiane wo nimdees ne w’akwankyerē pa enti, efiri ēberē a wobaeē

yi, nsakrae pa pii aba yen əman yi mu ama yen wō ho. Wōn na se anka wōwō asem bi ka tia me ho ato yen. 3 Baabiara a yewo no, yeka yei ho a, esee se wōka. 20 Se saa nnipa a wōwō ha yi asem na yen ani so dee woaye ama yen no da nso nim asem bi a wōgyina so buu me fo wō wo ase papaapa. 4 Mempe se mesee wo bere agyinatufo no anim a, wonka. 21 Asem baako enti mesre wo se nya bere tiawa bi ma me na pe na megyina wōn anim no, mekae. Saa asem tie asem a merebeaka afa saa əbarima yi ho no. no ne se, ‘Gyidie a mewo wō awufosoree no mu 5 “Yəahunu se saa əbarima yi ye əmamməfo enti na megue di se morebu me aten enne.”’ 22 a əde basabasaye ba Yudafo no yinnaa mu. Əye Felike a na ənim ekuo a wōfre no Əkwan no yie Nasarefo fekuo no mu panin. 6 Ərəes se əgu no tuu asem no hyee da, kaa se, “Se Əsafohene asoredan no ho fi. Eno enti, yekyeree no yee Lisia ba a, medi w'asem no.” 23 Əhyee osraani yen adwene se anka yebəfa yen mmara so abu panin a na əhwə Paulo so no se əmma wōnwēn no aten. 7 Nanso, Əsafohene Lisia begyee no no, nanso womma no ahoto kakra. Na se ne firii yen nsam abrane so, 8 hyee se wōmmmedi nnamfonom de biribiara a əho hia no no rebre n'asem wō w'anim. Se wobisa no a, wo ara no a, womma ho kwan. 24 Nna bi akyi no, Felike ankasa wobehunu se nsem a yereka afa ne ho ne ne yere Drusila a əye Yudani no baes. Əsoma no yinnaa ye nokore.” 9 Yudafo no nso foaa ma wōkōfrees Paulo bres no maa əbekaa gyidie nsem a wōkae no so, se eye nokore. 10 Afei, a əwə wō Kristo Yesu mu no kyerees wōn. 25 Amrado no maa Paulo kwan se ənyi ne ho ano. Paulo reka tenenee, ahosohye ne Atemmuo da Paulo yii ne ho ano se, “Menim se woyee əman ho asem no, Felike suroe enti əkaa se, “Ko! yi so ətəmmufo akyere, eno enti, se megyina Akyire yi, se menya adagye a, mesoma mabefre w'anim reyi me ho ano a, mensuro. 11 Sedees ebia wo.” 26 Na Felike ani da so se Paulo bema no woate no, əbeyee nnafua dumieni ni a meko sika na wagyaa no, eno enti, na əma wotaa kōfre Yerusalem, koo asoredan mu se merekōsom. 12 no ntiantia mu ba ne nkynen ne no bo nkōmmə Yudafo a wōde me baa ha yi anhunu me se no. 27 Mfee mmienu akyi no, Porkio Festo besii me ne obi regye akyinnyee wō asoredan mu Felike ananmu se amrado. Esiane se na Felike hō anaase meretu nnipa aso wō hyiadan mu pe se əso Yudafo no ani no enti, əgyaa Paulo anaa əman no mu baabiara. 13 Saa ara nso na wō afiase ho.

wōrentumi nkyere se, nsem a wōreka ato me so yi yinnaa ye nokore. 14 Nanso, megye tom se me ne nnipa a wōka ekuo a wōfre no Əkwan no ho a Yudafo yi kasa tia wōn no som yen Agyanom Onyankopon. Na megye nsem a wōatwəre wō Mose mmara no ne adiyifoo nwoma no mu no nso medi. 15 Mewo anidasoo a saa nnipa yi nso wō wō Onyankopon mu se da bi, nnipa pa ne nnipa bōne yinnaa besore afiri owuo mu. 16 Yei enti, da biara mebə mmōden se mede ahonim pa bebə me bra Onyankopon ne nnipa anim. 17 “Mfee bebree akyi a məfirii Yerusalem no, mesane mebaa hō se mede ayeyedee rebre me nuanom na mabə afədee. 18 Əberə a madwira me ho awie na megū so rebo aseda afədee wō asoredan no mu no, na nnipa a wōde me baa ha yi hunuu me. Na matwitwa me tirinwi sedee mmara no kyere no. Saa əberə no nso na dōm biara nka me ho na basabasaye bi aba. 19 Saa əberə no, na Yudafo bi a wōfiri Asiaman mu

25 Festo besii Felike ananmu se amrado wō
Kaesarea no, ne nnansa so əkəo Yerusalem.

2 Asəfəo mpanin ne Yudafo mpanin no de nsem a wōwo tia Paulo no betoo n'anim. 3 Esiane se na wōbə Paulo ho po se wōbete no əkwan so akum no enti, wōsrəes no se wōmmma wōmfa no mmra Yerusalem. 4 Nanso, Festo buaa wōn se, esiane se Paulo da afiase wō Kaesarea na ərenkyere biara əno ankasa bəkə hō enti, 5 wōn a wōdi asem no anim no ne no nkə nkədi asem no wō ho. 6 Festo dii beye nnawotwe anaa dadu ansa na oresane aba Kaesarea. Əbeduruu adekyees no, ətenaa adwa mu dii Paulo asem. 7 Əberə a Paulo beduruu asenniis hō no, Yudafo a wōfiri Yerusalem no twaa ne ho hyiae firii asee kekaa nsem a ənye nokore too ne so. 8 Paulo yii ne ho ano se, “Menni biribiara ho fo, əfiri se, menkasa ntiaa Yudafo mmara; menguu asoredan ho fi, enna menkasa ntiaa Roma aban nso.” 9 Esiane

se na Festo pe se əso Yudafoō no ani enti, əbisaa abre me se memmu no kumfō no, 25 nanso Paulo se, “Wope se mede wo kō Yerusalem kōdi mannya asem biara annyina so a mede bēbu w’asem wō hō anaa?” 10 Paulo buaa se, “Esiane no kumfō. Esiane se əno ankasa dwane toaa se Əhempon Kaesare asenniie na megyina enti, Əhempon Kaesare no enti, maye m’adwene se əha ara na eſe se wōdi m’asem, bu me aten, əfiri mede no bēkō n’anim. 26 Esiane se menni asem se menyee Yudafoō bōne biara sēdēe wo ara pōtee bi a metwēre akōma Əhempon Kaesare wonim no. 11 Se mabu mmara so anaa maye enti, na mede no aba wo Əhene Agripa anim biribiara a eno enti eſe se wōbu me kumfō a, se, se wowie wo nhwehwēmu a, manya biribi mensuro. Nanso, se nsem a saa Yudafoō yi ka agyina so matwēre ne ho asem. 27 Mennye nni tia me no nyē nokore a, obiara rentumi mfa me se nteasee wom se mede odeduani bēkō n’anim mma wōn. Medwane metoa Əhempon Kaesare.”

12 Festo ne ne mpanimfoō tuu agyina wieee no, əka kyerees Paulo se, “Esiane se woadwane atoa Əhempon Kaesare no enti, yede wo bēkō n’anim.” 13 Nna bi akyi no, Əhene Agripa ne Berenike baa Kaesarea bēmaa Festo akwaaba. 14 Wōwō hō no, Festo ne Əhene Agripa dii Paulo asem no ho nkōmmō. Festo ka kyerees əhene no se, “Əbarima bi wō ha a Felike gyaa no odeduani; 15 na mekōo Yerusalem no, Yudafoō asəfōo mpanimfoō ne mpanin kaa nsem bi tiaa no se mennyina so mmu no kumfō. 16 “Nanso, meka kyerees wōn se, Roma mmara mma ho kwan se wōbu obi fō əbere a wōnnii n’asem; wōma no ho kwan na əyi ne ho ano wō asem a wōka tia no no ho. 17 Wōbaee no mansée bere koraa na adee kyeees no, mehyee se wōmfā no mmra na menni n’asem. 18 Nanso, wōanka nsem a mesusuū no mu biara anto ne so. 19 Nsem a wōkaee no fa wōn nyamesom ne əbarima bi a wōfre no Yesu a əwuie nanso Paulo ka se ote ase no ho. 20 Esiane se na asem no kyere m’adwene no enti, mebisaa Paulo se ope se mekōdi n’asem wō Yerusalem anaa? 21 Nanso, Paulo dwane toaa Əhempon Kaesare. Enti mesane maa wōde no kōtōo afiase kōsi əbere a metumi de no aka Əhempon Kaesare anim.” 22 Əhene Agripa ka kyerees Festo se, “Mepē se m’ankasa metie n’ano asem.” Festo ka kyerees no se, “Əkyena mede no bēba na woatie n’ano asem.” 23 Adee kyeees no, Əhene Agripa ne Berenike de ahyehye ne ahokeka de asraafōo mpanimfoō ne kuro no mu mpanin kaa ne ho kōo asenniie hō. Festo hye maa wōde Paulo baa asenniie hō. 24 Festo kaa se, “Əhene Agripa ne mo a moahyia ha nyinaa, saa əbarima yi na Yudafoō a wōwō ha ne Yerusalem no aka nsem atia no, de no

26 Əhene Agripa ka kyerees Paulo se, “Afei, mema wo ho əkwān se woyi wo ho ano.” Paulo maa ne nsa so kasaa se, 2 “Əhene Agripa! Eyē me anigye se ənne manya mu kwan gyina w’anim ha reyi me ho ano wō asem a Yudafoō aka atia me no ho. 3 Dees ema meka saa ne se, wonim Yudafoō mmara ne wōn amannee nyinaa fekōo. Enti, mesre wo, to wo bo ase tie me. 4 “Yudafoō no nim m’asetena mu nsem nyinaa firi me mmofraase. Wōnim m’asetena mu nsem wō me kurom ne Yerusalem nso. 5 Se wōbekā nokore a, wōnim se meye Farisini a medi Yudafoō mmara ne wōn som so pepeēre. 6 Na afei eyē bō a Onyankopon hyeē yen nananom no enti na megyina ha ənne na wōrebū me aten yi. 7 Saa bōhye yi na yen mmusuakuo dumieni hwē əkwān se əbēba mu no enti na wōsom Onyankopon awia ne anadwo no. Əhene, saa anidasoo yi enti na Yudafoō asore atia me yi. 8 Aden enti na mo Yudafoō nnye nni se Onyankopon nyane awufoō? 9 “Mmere bi a atwam no, na m’adwene nyinaa ne se meye biribiara a metumi de atia Yesu a əfiri Nasaret no din. 10 Saa ara na meye wō Yerusalem. Mgyee tumi nwoma firii asəfōo mpanin nkyen gyinaa so kyekyeree Onyankopon akyidifoo guu afiase; na se wōbu wōn kumfō a, medi mu akotene. 11 Memaa wōtwee wōn aso mmere pii wō hyiadan mu sēdēe əbeyē a, wōbēpa wōn gyidie. M’ani beree wōn so yie maa metaa wōn kōduruu aman afofor so.” 12 “Saa ətaa yi enti na mekōgyee tumi nwoma firii asəfōo mpanin nkyen se mede rekō Damasko no. 13 Daasebre, da bi owigynaes a merekō Damasko no, hann bi a əkyen owia hyerēn firii əsoro

betwaa me ne wən a yənam no ho hyiae. 14 bəma wo ne wən a wəretie me ənnə yi nyinaa Yen nyinaa twitwa hwehwee fam na metee bəsakyera abeyə se me, agye nkənsənkənsən nne bi wo Arameike kasa mu se, ‘Saulo! Saulo! a egū me yi nko ara.’ 30 Afei, əhene no ne Adən enti na wotaa me? Deə woyə yi nyinaa Amrado ne Berenike ne wən a wəahyia hə no wode reha wo ho sədee nantwie tu ne nan nyinaa səree. 31 Wərekə no, wəkeka kyereə wo əkafoo poma ano.’ 15 “Mebisaa se, ‘Eyə wo wən ho wən ho se, ‘Saa onipa yi nyəs biribiara hwan, Awurade?’ ‘Awurade buaa se, ‘Eyə me a eəsə se wəgýina so bu no kumfə anaasə wəde Yesu a wotaa me no. 16 Sore gyina hə. Ənnə no to afiase.’ 32 Əhene Agripa ka kyereə Festo mayi me ho adi akyere wo; məma woayə me se, ‘Se onipa yi nnwane ntəoa Kaesare a anka əsomfə na wəadi adansee wə deə wəahunu yəbetumi agyaa no.’

afa me ho yi ne deə məkyere wo nyinaa ho. 17 Məgye wo mafiri Israelfoo ne amanamanmufo a wəresoma wo akə wən nkyen no nsam. 18 Wobebue wən ani na wəatwe wən afiri sum mu aba hann mu, na woayi wən afiri əbonsam tumi ase aba Onyankopən nkyen. Na wənam wən gyidie a wəwə wə me mu no so anya bəne fakyə na wəayə Onyankopən mma.’ 19 “Eno enti, Əhene Agripa, meyəs əsetie maa nne a əfiri əsoro no. 20 Mefirii aseə kaa asempa no wə Damasko ne Yerusalem ne Yudeafoo aman nyinaa so ne amanamanmufo mu se, eəsə se wənu wən ho na wəde wən ho ma Onyankopən, na wən nneyəe akyere se wəasakyera. 21 Saa asem yi ara enti na mewə asəredan mu resom no, Yudafo no bəkyeree me se wərekəku me. 22 Nanso, əbesi ənnə, Onyankopən abo me ho ban enti na megyina ha redi adansee akyere obiara yi. Asem korə a Mose ne adiyifoo no kaa se, 23 Eəsə se Agyenkwa no hunu amane na wadi awufoō sərəs mu əkan, na wəaka hann ho asem akyere Yudafo ne amanamanmufo.” 24 Paulo gu so rekasa no, Festo tiaa no kaa se, “Paulo, woabə dam. Wo nwomanim bebrebe no abo wo dam.” 25 Nanso, Paulo buaa se, “Daasebre, memmədə dam. Nsem a mereka no ye nokore a aba wə mu. 26 Əhene Agripa, esiane se wonim saa nsem yi nyinaa enti, metumi magyina w'anim mede akokoəduru makasa. Məgye di se biribiara a eəsiə no wonim, əfiri se, emu biara nni hə a eyə kokoamsem. 27 Əhene Agripa, wogye adiyifoo no di anaa? Menim se wogye wən di.” 28 Agripa bisaa Paulo se, “Wogye di se wəbetumi adane m'adwene ama maye Kristoni saa ebere tiawa yi mu anaa?” 29 Paulo buaa se, “Se nsem a mereka no ho hia anaa ehə nhia no, me mpaeəbə ara ne se, Onyankopən

27 Wəsii gyinaeə wiceə se yenkə Italia no, wəde Paulo ne nneduafə bi hyəs Yulio a əyə Roma asraafə panin no nsa. 2 Yekətenaa əhyen bi a ərekə Asia fam no mu wə Adramitio. Na Makedoniani Aristarko a əfiri Tesalonika no ka yen ho. 3 Adeəs kyeeə no, yəkəduruu Sidon. Yulio yee Paulo adəes maa əkəsraa ne nnamfo maa wəmaa no nneəma a ehə hia no no. 4 Esiane se yetuu wə hə no na mframə bə hyia yen no enti, yəka kə Kipro nifa fam. 5 Yenam əpo so kəfaa Kilikia ne Pamfilia kəduruu Mira a ewə Likia mantam mu no mu. 6 Ehə na asraafə panin no hunuu əhyen bi a əfiri Aleksandria rekə Italia. Enti, əde yen kətenaa mu. 7 Əhyen no kə breəo maa yedii nna wə əpo no so. Yəbreəe ansa na yereduru Knido. Esiane se na mframə bə hyia yen no enti, yəfaa Salmoni hyəngiyinabea ka kə Kreta nifa fam. 8 Yəka kə mpoano nkakrankakra kəsii se yede obre beduruu baabi a wəfrə hə Hyen Agyinaeə a eben kuro Lasea. 9 Esiane se na afe no rekə n'awieəs na saa ebere no nso əpo no so fa ye hu no enti, yetenaa hə kyereə. Paulo tuu wən fo se, 10 “Anuanom, mehunu se, se yetoa yen akwantuo yi so a, yəbəhunu amane ama ebia əhyen no abo ama emu nneəma aseə ama nnipa ahwre wən nkwa.” 11 Nanso, asraafə panin no antie fo a Paulo tuu wən no, na mmom atiee nsem a hyənkafo no ne əhyen no wura kaeə no. 12 Esiane se na hyəngiyinabea hə nyə mma se wəbetena hə awəberə mu no enti, nnipa no bebreə pəs se, se əbetumi a, arka əhyen no betu afiri hə akə Foinike. Foinike ye hyəngiyinabea a ewə Kreta a əda atifi ne anaafə ntam wə Atəəs fam. Eyə baabi a wəbetumi atena hə awəberə mu. 13 Mframə a ano nyə den bə firii anaafə

fam. Yei maa nnipa no susuu se wobetumi atoa enan wō ehyen no akyi twen kōsii adekyees. 30 wōn akwantuo no so sedee wāahyehye no. Enti, Ehyen no mu adwumayefoo pēe se wōdwane. wōtuu sekyc no de ehyen no faa Kreta mpoano. Enti, wōgyaee ehyen no kodoa no sii epo no 14 Ankyere koraa na mframā kēsē bi a wōfre ani boapa yēe sedee wōrekāto asekyc wō ehyen no “Atifi Apuees Mframā” bō firii supo no so. no anim. 31 Paulo ka kyere asraafō panin no 15 Mframā no bō bunkam faa yen ehyen no ne asraafō a wōka ne ho no se, “Se ehyen yi so twee no kō epo no mu. Yebō mmōden se mu adwumayefoo no dwane a, mobewuwu.” 32 yebēdane ehyen no ani na anye yie no, yēgyae Yei enti, asraafō no twaa ahoma a ekyekyere maa mframā no twee no kōe. 16 Yeduruu ehyen no kodoa no mu no maa kōe. 33 Adees supo ketewa bi a wōfre no Klauda ho a na eħo reye akyire no, Paulo sree wōn nyinaa se wōnnidi. mframā ano nye den mpo no, yēbrēe ansa na Dee əkāe ne se, “Nnawotwe mmieni ni, mo mu yēretumi atwe ehyen no kodoa a esen akyire no biara mfaa aduane nkaa n’ano. 34 Mesrē mo, aba mu. 17 Ehyen no mu adwumayefoo maa so obiara nnidi sedee ebeye a, mobēnya ahooden. baa ehyen no mu, kyekyeree no dendeenden. Biribiara renye obiara.” 35 Paulo kasa wiiees no, Esiane se na wōsuro se wōbekō akōtim anwea ofaa burodo bōo mpaes, daa Onyankopon ase wō mu enti, wōiyii ehyen dua no so ntoma maa wōn nyinaa anim na əbuu bi dii. 36 Amonom mframā no bōo ehyen no kō baabiara a epē. 18 hō ara, wōn nyinaa bo tōo wōn yam ma wōhyee Mframaden no kō so bōe; eno enti adees kyee asee didi. 37 Nnipa a na yewō ehyen no mu no, wōiyii ehyen no mu nneema no bi to guu no dodoa ye ahanu ne aduoso nisia. 38 Obiara epo no mu. 19 Ne nnansa so no, wōsesaa ehyen didi mee no, ehyen no mu adwumayefoo no no ho nneema no bi to guie. 20 Nna bebree too aburoo a ewō ehyen no mu no guu epo no twaa mu a na yēnhunu awia anaa nsoromma mu ma ehyen no mu yē hare. 39 Adees kyee a na mframaden no gu so retu. Yei maa yen no, hyen no mu adwumayefoo no anhunu se anidasoo nyinaa saee. 21 Nna bebree twaa mu wōaduru mpoano. Wōhunu baabi a epo no a na obiara anidie no, Paulo ka kyere wōn adidi ako asase no mu a nsuo taa hō. Enti, wōyee se, “Anuanom, se motiee me na yeantu amfiri wōn adwene se wōbekā hyen no ako hō ama Kreta a, anka eñye eñe yen amanehunu yi. 22 akōtim. 40 Enō enti, wōtwtwaa hyen no asekyc Nanso, momma mo bo ntō mo yam, eñfiri se, nhoma no mu maa asekyc no guu epo mu. Afei, mo mu biara renwu na mmom, ehyen no na wōsanesanee ahoma a ekura akyerékyaerékwan ebebo. 23 Nnora anadwo, Onyankopon a mesom no mu na afei wōsii ntoma a ewō ehyen no anim no no əbōfō baa me nkyen 24 bēka kyerees me no sedee ebeye a, mframā betumi abō hyen se, ‘Paulo, nsuro! Dee ebeye biara wōbeduru no ako mpoano. 41 Nanso, ehyen no kōpem Kaesare anim ama wadi w’asēm. Wōn a wōka anweatam bi ma etimiie. Ehyen no anim timii wo ho yi nso, Onyankopon adam enti, biribiara dendeenden eñna n’akyi no nso, asorōkye a renye won.’ 25 Anuanom, momma mo bo ntō na eñrebo no no ma eñbubui. 42 Asraafō no mo yam, eñfiri se, megje Onyankopon di na yēe wōn adwene se wōbekunkum nneduafō asem a waka akyere me no bēba mu pepeēpē. no nyinaa sedee ebeye a, obiara rennya ekwan 26 Nanso, dee ebeye biara, ehyen no bēba wō nnwane. 43 Nanso, esiane se na asraafō panin supo bi mpoano.” 27 Ne nnawotwe mmieni no pe se əgye Paulo nkwa no enti, wamma wōn anadwo no a na mframaden no enti ehyen no ho ekwan. Mmom, əhyee se wōn a wobetumi redi akōneaba wō Adria epo so no, ədasuo mu na adware no ahyeasēe nnware nkō mpoano. 44 ehyen no mu adwumayefoo hunuu se yērebēn Wōn a aka no nso ntetare mmerēte ne nnua asase. 28 Wōtoo susuhoma hunuu se nsuo no mu asinasini a abubu firi hyen no mu no so nkō tenten ye anammōn əha ne aduonu. Eÿee kakra mpoano. Saa ekwan yi so na yēnam beduruu a wōsusuu bio no, wōhunu se eyē anammōn mpoano nohoa dwoodwoo.

aduokron. 29 Esiane se na wōsuro se anye a ehyen no bēpem abotan bi enti, wōtoo sekyc

28 Yeduruu mpoano ho no, ankyere na kyerees won se, “Anuanom, ewom se manye bøne yehunu se yewo supo Malta so. **2** Supo biara mantia yen øman ne yen amannee a yen no sofoo no gyee yen fe so. Esiane se na osuo agyanom de gyaa yen no de, nanso wokyeree ato ama awa aba enti, wøsoa ogya ma yetoe. **3** me dedua wo Yerusalem de me hyee Romafo Paulo bubuu mmabaa se øde regu ogya no mu. nsa. **18** Wøbisaa me nsem pøe se wøgyaa me, efiri øde regu mu no, øwa bi a ogya no hyee aka se, wøannya aføbudee bi wo me ho a øno enti no no, bebaree ne nsa ho. **4** Supo no sofoo no ese se wøgyina so kum me. **19** Nanso, eberæ a hunuu øwa no se øbebare ne nsa ho no, wøkaa Yudafoo kasatia gyae a wøpe se wøgyaa me no, se, “Saa onipa yi ye owudifoo a wanya ne ti adidi mehunuu se, ese se medwane metoa Kaesare. mu wo øpo akwanhyia mu, nanso ønam ne bøne Enye me nkuroføo ho adwemmmøne a mewø enti enti, owuo ara na øtwa se øwu.” **5** Paulo petee na meyee saa. **20** Yei enti na mepøe se mehunu øwa no too ogya no mu a hwhee anye no. **6** Na mo na me ne mo kasa no, na onipa a Israelføo nkuroføo no nyinaa susuu se Paulo behonhono ani da ne so no enti na nkønsønkønsøn gu me anaase øbetwa ahwe awu. Nanso, wøtwenee yi.” **21** Wøbuua Paulo se, “Yenyyaa nwoma biara ara a biribiara anye no no, wøsakyeraa won a efiri Judea a efa wo ho na yøntee wo ho adwene kaa se, “Øye onyame bi.” **7** Na øpanin a øsemmøne biara nso mfirii anuanom a wøfiri ho øhwe supo no so a wøfre no Publio no fie ben ba ha no nso nkyen. **22** Nanso, yøre se yehunu mpoano ho; ogyeen yen few so, somm yen høho w'adwene, efiri se, yenim se baabiara nnipa kasa nnansa. **8** Saa eberæ no ara na Publio agya yaree tia Akristoføo a won nso woka won ho no.” **23** hurae ne konkurowa a aka no ato ho. Paulo Wøhyee da bi se wøbehya Paulo. Saa eda no køø edan a na øda mu no mu de ne nsa guu ne duruie no, nnipa bebree køø ne nkyen wø faako so, boø mpaæe maa ne ho yee no den. **9** Dees a øte ho no. Økaa Onyankopøn Ahennie no ho Paulo yees no maa ayarefoo a wøwo supo no so asem kyerees won. Ønam Mose mmara ne nsem no nyinaa baa ne nkyen maa øsaa won yadee. a adiyifoo no kaeæ no so kaa Yesu ho asem firi **10** Wømaa yen akyedee bebree. Yerebefiri ho anopa køsii anadwo kyerees won, pøe se ødane akø no nso, wøde biribiara a øho hia yen no won adwene. **24** Nnipa no bi gyee Paulo asem a beguu øhyen no mu maa yen. **11** Yedii abosome økaæ no diis na ebi nso annye anni. **25** Eberæ mmiensa wø supo no so ansa na yønyaa øhyen a wøregyegye won ho won ho akyinnyee no, bi a efiri Aleksandria a ne nsenkyerennæc ye wøfirii ho køee. Na asem a øtwa too a Paulo etire mmienu a øgyina ho ma anyame baanu bi. kaeæ ne se. “Nokwasem na Honhom Kronkron Na saa øhyen no abedi awøberæ no wø supo no nam Odiyiføo Yesaia so ka kyerees mo agyanom so. **12** Yeduruu Sidarakusa no, yedii nnansa wø se, **26** “Monkøka asem yi nkyere Yudafoo se, ho. **13** Yefiri ho no, yetoaa so køduruu Regio. ‘Øte dees mobete, nanso morente ase. Øhwe dees Adees kyees no, mframa bi bo firi anafo fam mobehwe, nanso morenhunu,’ **27** efiri se mo, maa nnanu akyi no, yekøduruu Puteoli. **14** Eha moapirim mo akoma; moasi mo aso, akatakata na yøhyiaa agyidifo bi a wøsree yen se, yentena mo ani. Enye saa a anka mo ani bøhunu adee, na won nkyen nnawøtwe. Eno akyi no, yetoaa so mo akoma ate asem ase, na moanu mo ho asane køduruu Roma. **15** Anuanom a wøwø Roma aba me nkyen, na masa mo yadee.” **28** Paulo kaa no tee yen nka se yereba no, ebinom bøhyiaa se, “Ese se mohunu se Onyankopøn nkwyagyesem yen økwan wø adwabøe a øwo Apia økwan no aduru amanamanmufo no nkyen. Wøbetie!” no so na afoforø nso hyiaa yen wø ahjhobea **29** Paulo kaa saa asem yi wiees no, Yudafoo no bi a wøfre no Ahøhodan Mmiensa no. Eberæ a firii ho køee a na wøregyegye won ho won ho Paulo hunuu won no, ne ho sanee no na ødaa akyinnyee dendeenden. **30** Paulo tenaa ho mfees Onyankopøn ase. **16** Yeduruu Roma no, wømaa mmienu, a na øte efie a øno ankasa tua ho ka Paulo ho økwan se ønkøtena baabiara a øpe no mu, na nnipa bebree køø ne nkyen. **31** Na na øsraani bi nnwen no. **17** Nnansa akyi no, øde akokoøduru kaa Onyankopøn Ahennie no Paulo free Yudafoo mpanin ne won hyiae. Øka ne Awurade Yesu Kristo ho asem.

Romafoō

1 Nnwoma yi firi me, Paulo, Yesu Kristo
osomfoō a wɔayi me se ɔenkafoō a wɔasoma
me se menkōka Onyankopōn asem̄pa no nk̄yen.
2 W̄nam Onyankopōn adiyifoō so dii kan hyē
asem̄pa no ho nk̄om wo Apam Dada no mu. **3** Saa
bɔhyē yi fa ne Ba Yesu Kristo a ɔyē yen Awurade
a əba ma w̄wooo no se ak̄okoaa too ɔhene Dawid
abusua mu no ho. **4** Na Honhom Kronkron da no
adi pefee se Yesu Kristo ye Onyankopōn Ba, efiri
se, wɔnyanee no firii awufoo mu. **5** Enam Kristo
so enti na Onyankopōn maa meyē ɔsomafoō
maa Kristo, s̄dees nnipa nyinaa nam gyidie so
beȳē osetiē ama Onyankopōn. **6** Mo a mowa
Roma a Onyankopōn afrē mo se mommeȳē
Kristo akyidifoo no nso, moka ho bi. **7** Eno
enti, meretw̄erē mo a mowa Roma nyinaa a
Onyankopōn d̄ mo na wafrē mo se mommeȳē
n'akyidifoo no: Adom ne asomdw̄oē a efiri
yen agya Onyankopōn ne Awurade Yesu Kristo
nka mo. **8** Ansa na meka biribiara no, menam
Yesu Kristo so da me Onyankopōn ase ma mo
nyinaa, efiri se mo gyidie a mow̄a no aduru
ewiase afanan nyinaa. **9** Onyankopōn a mede
m'akoma nyinaa som no, na menam asem̄pa a
menam ne Ba so ka no nim se, dēs meka no yē
nokore. Onyankopōn nim se mekae mo daa. **10**
Eb̄erē biara a mebō mpaeē no, mesr̄ē Awurade
se ɔmmoa mma mentumi mmesra mo seesei
ara. **11** Efiri se, meperē mehwehwē se, mehunu
mo na maboa mo ama moanya Onyankopōn
honhom mu nh̄yira na ahyē mo den. **12** Dēs
mekyer̄ē ne se, me ne mo nyinaa b̄enya honhom
mu ahoōden eb̄erē kor̄ mu a yedē b̄ehyē yen
ho yen ho gyidie mu den. **13** Me nuanom,
monkaē se eb̄erē biara a meyē m'adwene se
merebesra mo no, na biribi abebō mu. Mep̄ē se
mesakra nnipa adwene w̄o mo mu s̄dees mayē
w̄o amanamanmufoō mu no. **14** Mo ne obiara,
w̄on a w̄on ani ate ne w̄on a w̄on ani nteē,
w̄on a w̄oasua adeē ne w̄on a w̄onsua adeē
nyinaa ho asem̄ ye m'asodie. **15** Eno enti, mede
m'ahoōden a mew̄o nyinaa aboa me ho se meba
mo nk̄yen w̄o Roma abeka Onyankopōn asem̄pa
no akyer̄ē mo. **16** M'ani nw̄u Asem̄pa no ho, efiri
se eȳē Onyankopōn tumi a ənam so gye w̄on a
w̄ow̄o gyidie nyinaa nkwa; Yudafoō kane ənna
amanamanmufoō no nso. **17** Asem̄pa no kyerē
yen s̄dees Onyankopōn ma yēē ateneneefoō,
na ənam gyidie so na wama yēē saa. S̄dees
Atweres̄em no ka no, əteneneeni firi gyidie mu
b̄enya nkwa. **18** Onyankopōn da n'abufuo adi
firi ɔsoro de tia nneb̄oneyefoō nyinaa ne nnipa
a w̄odē nokore no hinta afofor̄ no. **19** Efiri se
Onyankopōn ada ne nokwasem̄ no adi w̄o w̄on
mu, na ədē ne ho nimdeē ahyē w̄on akoma mu.
20 Efiri eb̄erē a Onyankopōn b̄ō ewiase no, ne
tumi a ew̄o h̄o daa no ne ne nyamesu no ada adi.
Nnipa nam Onyankopōn abodeē so tumi hunu
saa nneem̄a yi, enti w̄onni anoyiē biara. (ādios
g126) **21** W̄onim̄ Onyankopōn, nanso w̄omfa ne
anidie a əfata no no mma no na w̄onna no ase
nso. Ayē saa ma w̄on adwene mu nn̄o na esum
aduru mu. **22** W̄oka se w̄oyē anyansafoō nanso
w̄oyē nk̄waseafoō. **23** Ese se w̄osom̄ Onyankopōn
oniimuonyamfoō a əte h̄o daa no, w̄ofaa nnua ne
aboō yeē ahoni te se nnomaa, mmoadoma, aw̄o
ne nnipa somm̄ w̄on. **24** Eno enti, Onyankopōn
gyaa w̄on maa afideē a efiri w̄on akoma mu, eno
enti, w̄one w̄on ho w̄on ho yeē aniwudeē nso.
25 W̄odē Onyankopōn ho nokwasem̄ no sesaa
ator̄osem̄ na w̄osomm̄ abodeē sene ɔbaadeē a
daa w̄okamfo no no. Amen. (āion g165) **26** Esiane
saa enti, Onyankopōn gyaa w̄on maa honam mu
ak̄onno a eȳē aniwudeē. Na mpo w̄on mmaa
fa w̄on ȳonkonom mmaa. **27** Saa ara nso na
na mmarima ne mmaa nna, na mmom, b̄one
ak̄onno hyē w̄on maa w̄one w̄on ho w̄on ho
daeē nam so nyaa akatua a ēse w̄on. **28** Esiane
se nnipa poo Onyankopōn ho nokore no enti,
w̄ofaa w̄on adwem̄mone so yeē nneem̄a a ēse
se w̄oyē mmom. **29** Amumuye ahodōo nyinaa,
b̄one, aniberēe ne nneb̄one hyē w̄on ma. Nitan,
awudie, akasakasa, nsisie ne əbra b̄one nso
ka ho. W̄odii nsekuro, **30** kaa ns̄em̄ a emfata
faa afofor̄ ho; w̄okyirii Onyankopōn; w̄oyē
atutupe, ahantan ne ahomasoo. Na daa w̄odwene
se w̄ob̄eyē b̄one. W̄oantie w̄on awofoō asem̄.
31 Na w̄onni suban; na w̄onni w̄on b̄ohyē so;
na w̄onni ayamȳe ne ahumm̄bor̄ ma afofor̄.
32 Na w̄onim̄ se Onyankopōn mmara kyerē se
nnipa a w̄otena ase saa kwan so no se owuo.

Nanso wənko ara anye saa afidee no, na mmom, akoma mu no enti, wən ahonim di adanee se wəpenee afoforə a woye saa bəne korə no ara bi no so.

2 Mo a mobu afoforə aten no, monni anoyie biara. Ekwan biara a mobefə so abu afoforə aten no, enam saa ekwan no ara so ma mode atemmuo ba mo ho so. Efiri se, bəne a emə mobu afoforə aten no, mo nso moye saa bəne korə no ara bi.

2 Yenim se, se Onyankopən bu wən a wəte saa ara no aten a, na ne kwan so ara ne no. 3 Na wo, onipa, wobu afoforə aten wo mneema koro no ara a woye bi no ho a, wosusu se Onyankopən remmu wo aten anaa?

4 Anaase, ebia, wommu n'ayamyə, n'abodwokyere ne ne boasetə? Wonnim se Onyankopən ye mməborəhunufoo a əpe se əkyere wo kwan a wobefə so anu wo ho? 5 Nanso, esiane w'akoma den ne akoma pirim enti, woboaboa abufuhyeə ano ma wo ho wə Onyankopən abufuhyeə da no, əda no a əbeda n'atentenenee adi no.

6 Dee obiara aye no, eso akatua na Onyankopən bəma no anya. 7 Wən a wəde boasetə ye papa de hwehwə animuonyam, anidie ne dee emporə no, əbəma wən nkwa a enni awiees. (aiōnios g166) 8 Nanso wən a woye pesemenkomenya, ne won a wəpo nokore no kodi bəne akyi no, abufuhyeə ne amanehunu bəba wən so. 9 Yudafoə ne amanamanmufoə a wəkə so ye bəne no nyinaa behunu amane na wən were nso beho. 10 Nanso, wən a wətie no no, se woye Yudafoə anaa amanamanmufoə no, wəbenya animuonyam, anidie ne asomdwoee afiri Onyankopən nkyen. 11 Onyankopən nyə nyiyimu na ənye animhwə nso wo n'atemuo mu. 12 Wən a wənnim mmara no na woye bəne no, wəbekwati mmara no abu wən aten ara, na won a wənim mmara no na woye bəne no, wənam mmara no so bəbu wən aten. 13 Enye mmaratiefə na wətene wo Onyankopən anim, na mmom, eyə wən a woye əsetie ma mmara no na wəbebə wən bem.

14 Amanamanmufoə no nni mmara, nanso wəfiri wən awosu mu ye dee mmara no hwehwə se woye a, ewom se wənni mmara dee, nanso yeinom bəye mmara ama wən. 15 Esiane se wən abrabə kyere se, dee mmara no hwehwə no, wəatwəre wə wən

wədi bem anaase wəabu wən fə. 16 Enti, asempa a meka no kyere se, se əda no duru a, saa na Onyankopən nam Yesu Kristo so bəbu nnipa kəkoamsem aten. 17 Mo Yudafoə dee, mosusu se mo ne Onyankopən te no yie so, efiri se, əde ne Mmara a monam so bənya nkwegyeə no maa mo. Na moka no mo anofafa so nso se, moye ne nnamfonom sononko bi. 18 Monim dee Onyankopən hwehwə se moye. Moasua afiri Mmara no mu ahunu dee eyə. 19 Mofa mo ho se moye akwankyerefoo ma anifirafoo, na moye hann nso ma wən a wəte esum mu. 20 Mogye di se mobetumi akyere adwenemherefoo ne mməfra Onyankopən akwan, efiri se, nokorem, monim ne Mmara a osuahunu ne nokore ahye no ma no. 21 Mokyerəkyere afoforə, na aden enti na montumi nkyerəkyere mo ho mo ho? Moka kyere afoforə se wəmmmo korəno. Mo nso mobə korəno anaa? 22 Mo a moka se adwamammo nyə. Mo nso mobə adwaman anaa? Mo a moka se mokyiri ahoni no, mo nso mobə korəno wə asorefie mu anaa? 23 Mode mmara no hoahoa mo ho, nanso mobu mmara no so de bu Onyankopən animtia. 24 Enye nwanwa se Atweresem no ka se mo enti, ewiasefoo kasa tia Onyankopən. 25 Se woye Yudani na wodi Onyankopən mmara no so a, eyə adee a esom bo. Na se moanni so a, nsonsonoe biara nni mo ne momonotofoo ntam. 26 Se momonotofoo di Onyankopən mmara so a, wəremmu wən se Onyankopən nkurafoo anaa? 27 Enti momonotoni a ədi mmara no so no bekasa atia mo, Yudafoə a monim Onyankopən mmara a wəatwəre no, nanso monni so no. 28 Wo a wəwoo mo se Yudafoə anaase twa a wəatwə mo twetia no nkyere se moye Yudafoə kann. 29 Yudani kann no ne dee əye no wə n'akoma mu. Saa ara nso na twetiatwa ye akoma mu nsakraee a efiri Onyankopən Honhom mu ba. Nsakraee yi mmfiri di a obi di mmara bi so. Na dee wəasakra no ayeie mmfiri nnipa ho, na mmom, efiri Onyankopən ho.

3 Ennee na Yudaniye ho mfasoo ne sen, anaase twetiatwa ho wə mfasoo bi? 2 Aane mfasoo wə so. Dee edi əkan no, Onyankopən de ne

nsem ahye wən nsa. **3** Na se ebinom nni gyidie Nsonsonoe biara nni mu. **23** Na nnipa nyinaa ε? Gyidie a wənni no kyere se Onyankopon aye bəne ama Onyankopon animuonyam abə nyə ənokwafoə anaa? **4** Ente saa kora! Se wən, **24** nanso ənam Kristo adom nkwagyeə ne obiara ye ətorofə a, Onyankopon dee, əye so abu wən nyinaa bem kwa. **25** Onyankopon ənokwafoə, sədees wəatwəre se, “Wodi bem wə somaa Kristo se əmfa ne ho mmebə afədee mma wo kasa mu na wotene wo w'atemmuo mu.” yen. Kristo de ne mogya maaeε, sədees εbeyə a, **5** Na obi beka se, “se yen bəne a yeyə no da gyidie a yebənya wə ne mu enti wəbəgye yen. Onyankopon tenenee adi kann a, aden enti Saa afədee yi ma yehunu se, mmere a atwa mu na εse se Onyankopon abufuhyeε ba yen so?” no, Onyankopon nam boasetə ne adom so de (Merekasa se onipa) **6** Dabi! Se Onyankopon bəne kyeeε. **26** Efiri se na Onyankopon rehwe nyə əteneneeni a, εbeyə den na watumi abu əkwan na əde wən abeka dees əreyə saa εbəre ewiase aten? **7** Obi begye akyinnyee aka se, “Se yi no ho. Onyankopon yee yei de kyereε ne me nkontompo ma Onyankopon nokore da adi tenenee, efiri se əno ankasa nyə nyiyimu, na əbu na n'animuonyam boro so a, εnneε aden enti atentenenee nso, na se nnebəneyefoo gye Yesu na Onyankopon bu me fo se ədebəneyefoo?” di a, əbu wən se wotene wə n'ani so. **27** εnneε **8** Ebinom nso beka se, “Εnneε momma yenyə ədeεn na yede behoahoa yen ho? Biribiara nni bəne sədees biribi pa befiri mu aba!” Nnipa bi ho! Na aden nti? Mmara no a yedi so no enti mpo ka se saa asem yi na yeka. Onyankopon na wagye yen anaa? Dabi. Gye a əgye yen no bəbu wən aten. **9** Εnneε, ədeεn na yenkə? Yen nnyina mmara a yedi so, na mmom, εgyna Yudafoə ye nnipa sene amanamanmufoə no gyidie a yewə wə Yesu mu. **28** Ne tiawatwa ne anaa? Ente saa! Makyerε mu dada se Yudafoə se, wənam gyidie so na wəbu onipa bem, na ne amanamanmufoə nyinaa ye pe wə bəne εnneε Mmara a ədi so no enti. **29** Onyankopon tumi ase. **10** Sədees Atwerəsem no ka se, “Obiara ye Yudafoə nko ara Onyankopon anaa? Ənyə nyə əteneneeni; **11** obiara nyə əbadwemma; na amanamanmufoə nso Onyankopon bi anaa? Eye obiara nni hə a əshwehwə Onyankopon akyiri nokore turodoo se əye amanamanmufoə nso kwan. **12** Nnipa nyinaa atwe wən ho afiri Onyankopon. **30** Onyankopon ye baako, na ənam Onyankopon ho; wən nyinaa aye bəne. Obiara gyidie nko ara a Yudafoə wə so bəbu wən bem. nni hə a əye papa. Əbaako mpo nni hə.” **13** “Wən Na saa ara nso na ənam gyidie nko ara so bəbu anom te se damena a abue; na wən tekrema amanamanmufoə bem. **31** Enti, yei kyere se, εse ka atorəsem.” “Wən anofafa ka nsem a ete se yefə saa gyidie no so gyae Mmara no so di se əwə ano boro.” **14** “Nname a εye hu na anaa? Dabi, na mmom, se yewə gyidie a, yefoa efiri won anom ba.” **15** “Wənkyere opira ne Mmara no adansee so.

awudie ho; **16** baabiara a wəbekə no, wəsəe hə pasaa, **17** na wənnim asomdwoeε kwan.” **18** “Na wənnnsuro Onyankopon.” **19** Yenim se biribiara a εwə Mmara no mu no, wətware maa wən a wəhyə Mmara no tumi ase. Mmara no ka yeinom sədees εbeyə a obiara rennya anoyie, na ama Onyankopon akyere se ewiase nyinaa di fo. **20** Efiri se, obiara nni hə a se əye dee Mmara no hye se ənye a, Onyankopon bebu no bem. Dee Mmara no ye ara ne se, εma onipa hunu se wayə bəne. **21** Wəada teneneeye a efiri Onyankopon, na εmfiri mmara no adi. Eno na Mmara no ne Adiyifoə no di ho adansee. **22** Saa teneneeye a efiri Onyankopon yi nam gyidie a yewə wə Yesu Kristo mu. εwə hə ma agyidifoə nyinaa.

4 ədeεn na yebəka afa yen tete agya Abraham ho? Osuahunu ben na ənyaeε? **2** Se wənam nneεma a əyeε so buu no bem a, anka əwə biribi a əde behoahoa ne ho. Nanso, ərentumi nhoahoa ne ho Onyankopon anim. **3** Atwerəsem no kyere yen se, “Abraham gyee Onyankopon diiε; na εno so na εnam maa Onyankopon gyee no se əteneneeni no.” **4** Onipa a əye adwuma no fata n'akatua; εnse se wəbu n'akatua no se akyedee, na mmom, εye biribi a waye ho adwuma anya. **5** εnje nnwuma bi a onipa ye na εbəma Onyankopon abu no bem. Onyankopon gye nnebəneyefoo to mu efiri se wəwə gyidie wə ne mu. **6** Dawid ka asem korə no ara se,

nyira a efiri Onyankopon nkyen ba onipa a bɔhye no ho akyinnye. ḥhyee ne gyidie mu den Onyankopon agye no ato mu so. Saa nyira yi de animuonyam maa Onyankopon. 21 Na ɔgye mfiri nnipa nnwuma mu. Eno enti Dawid kaa dii yie se Onyankopon betumi aye dee wahye ho se: 7 “Nhyira ne wɔn a wɔde wɔn amumuye bɔ no. 22 Yei enti wɔbuu no se tenenee maa no. akye wɔn, na wɔakata wɔn bɔne so. 8 Nhyira 23 Wɔtwerɛɛ se, “Wɔbuu no se tenenee maa no” nka onipa a AWURADE mmu ne bɔne nngu ne no, wɔantwɛre amma ɔno nko ara. 24 Na mmom so da.” 9 Saa anigye a Dawid ka ho asem no wɔtwerɛ maa yen nso a Onyankopon bɛbu yen wo ho ma twetiatwafo o nko anaa? Dabi. ɛwo se ateneneefoo, yen a yegye dee ɔnyanee Yesu, ho ma wɔn nso a wɔntwaa twetia no; efiri se, yen Awurade, firii awufo o mu die no. 25 Yen yeakenkan afiri Atweresem no mu se, “Abraham bɔne enti, wɔyii no maa owuo, na wɔnyanee no gyee Onyankopon dii, na esiane ne gyidie enti, maa yen bembuo.

Onyankopon gyee no se ɔteneneeni.” 10 Ebere ben na saa asem yi siie? Esiie ansa na woretwa Abraham twetia anaa Abraham twetiatwa no akyi na esii? Esiie ansa, na ɛnye twetiatwa no akyi na esii. 11 Akyire no na wɔtwa no twetia, na ne twetiatwa no ye nsenkyerennɛ a ɛkyere se, Onyankopon gyee no se ɔteneneeni ansa na woretwa no twetia. Enti Abraham ye Honhom mu agya ma wɔn a wɔgye Onyankopon di nyinaa na wɔagye wɔn se ateneneefoo a nso wɔntwaa wɔn twetia. 12 Saa ara nso na Abraham ye agya ma obiara a wɔatwa no twetia na ɔwɔ gyidie sɛdee na Abraham wo gyidie ansa na woretwa no twetia no. 13 ɛnye mmara no so na wɔnam hyee Abraham ne n'asefoo bɔ se wɔbeyɛ ewiase adedifoo, mmom ɛnam tenenee a efiri gyidie mu so. 14 Se wɔn a wɔdi Mmara so ye adedifoo a, ennee na gyidie nka hwee, na bɔhye no nso ho nni mfasoo, 15 efiri se mmara de abufuhye ba. Na se mmara nni hɔ a, mmarato nni hɔ. 16 Enti bɔhye no firi gyidie mu sɛdee ɛbeyɛ a ɛbefiri adom mu na ɛbetena ho ama Abraham asefoo nyinaa; ɛnye wɔn a wɔwɔ mmara no ase nko ara, na mmom wɔn a wɔwɔ gyidie se Abraham nso. ɔyɛ yen nyinaa agya. 17 Sɛdee wɔatwɛre no: “Maye wo aman bebree agya.” Onyankopon kaa saa, efiri se, Abraham gyee Onyankopon a ɔma awufo nya nkwa, na ɔyɛ nneema foforo firi dee enni hɔ mu dii. 18 Ebere a anidasoo asa no, Abraham nyaa anidasoo gye dii, enti obeyeɛ aman bebree so agya, sɛdee na wɔaka akyere no se, “Saa na w'asefoo bɔye” no. 19 Abraham gyidie anhinhim ebere a na ɔreye adi mfee ɔha no mpo. Na ɔnim nso se ɔregye nna awu, na ne yere Sara nso rentumi nwo mma. 20 Nanso ne gyidie anhinhim, na wannye Onyankopon

5 Afei a ɛnam gyidie so ama Onyankopon abu yen bem no, yenam Awurade Yesu Kristo soanya Onyankopon asomdwoee. 2 ɔnam gyidie so de yen aba Onyankopon adom a yete mu seesei no mu. Yen ani gye wɔ anidasoo mu se yebɛnya Onyankopon anim animuonyam. 3 Afei, yen haw mu nso, yen ani gye, efiri se, yenim se ɔhaw de boaseto ba, 4 na boaseto de osuahunu ba, enna osuahunu de anidasoo ba. 5 Saa anidasoo yi renni yen hwammɔ, efiri se, Onyankopon nam Honhom Kronkron a eye n'akyedee a ɔde ama yen no so ahwie ne do agu yen akoma mu. 6 Ebere a eṣe mu, ebere a yeye mmerɛ no, Kristo wu maa amumuyefoo. 7 Na ebeye den se obi bewu ama dee ɔyɛ onipa tenenee mpo, na dee ɔyɛ onipa pa no dee, ebia obi besi ne bo awu ama no. 8 Nanso, Onyankopon da ne dɔ adi wɔ yei mu se; ebere a yeye nnebɔneyefoo no, Kristo wu maa yen. 9 Esiane se wɔnam ne mogya no so abu yen bem no enti, wɔnam ne so begye yen afiri Onyankopon abufuhye mu. 10 Na se ebere a yeye atamfo o mpo Onyankopon de ne Ba no wuo yee mpatadee maa yen a, saa mmerɛ yi a yene Onyankopon wɔ ayɔnkofa yi dee, yenim se ɔnam ne Ba no so begye yen nkwa. 11 ɛnye yei nko, mmom yenam AWURADE Yesu Kristo a ne mu na ɔyanaya mpata no gye yen ani wɔ Onyankopon mu. 12 Bɔne nam onipa baako so na ɛbaa ewiase, na ne bɔne no de owuo baee. Eno enti owuo tre baa nnipa nyinaa so, efiri se, won nyinaa yee bɔne. 13 Na bɔne wo ho ansa na wɔde Mmara no reba. Nanso, mmara nni hɔ a, wɔmmu bɔne ho akonta. 14 Nanso, efiri Adam ebere so kɔsi Mose ebere so no, owuo dii nnipa nyinaa so kɔsii wɔn mpo a wɔanye bɔne, sɛdee

Adam dee ɔyee asooden kyerees Onyankopon no. se, se onipa wu a, na woayi no afiri bone tumi Ekwan bi so no, Adam ye Kristo, dee na ɔtrebeba ase. 8 Se yene Kristo awu a, yewo gyidie se yene no, seso. 15 Nanso, wɔn baanu no nyinaa nyε no bεtena. 9 Efiri se, yenim se woanyane Kristo pe, efiri se, Onyankopon akyedee a əde kye kwa afiri owuo mu na ɔrenwu bio. Owuo nni ne so no nte se Adam bone no. Ɛye nokore se esiane tumi bio. 10 Owuo a ɔwuiε no, ɔwuu preko maa saa onipa baako no bone enti nnipa pii wuwuie. bone, na ase a ɔte yi, ɔte ase ma Onyankopon. Nanso, Onyankopon adam no dɔoso; eno enti 11 Eno enti, saa ekwan korɔ ara so no, ese se na ɔnam onipa baako a one Yesu Kristo adam mofa mo ho se moawu ama bone, na mote ase so dom bebree kwa no. 16 Bio, Onyankopon ma Onyankopon wɔ Kristo Yesu mu. 12 Ense se akyedee no nte se nsunsuansoo a efiri onipa bone di mo nipadua a ewuie no so na amma mo baako bone mu baee no. Atemmuo no nam bone anye bone. 13 Saa ara nso, ense se mogyaa mo baako so de afabuo baee, nanso bone bebree honam akwaa biara ma bone se nneema a wode akyi no, akyedee no de bembuo baee. 17 Se enam di amumuyesem. Na mmom, momfa mo ho onipa baako bone so ɔna owuo dii ɔhene a, mma Onyankopon se nnipa a woanyane mo afiri ennees wɔn a wɔnya adam mmorosoo ne tenenee owuo mu aba nkwa mu. Momfa mo ho nyinaa akyedee no nam onipa baako a one Yesu Kristo mma no, na omfa mo nyε tenenee nnwuma. 14 so bedi hene wɔ nkwa mu. 18 Enti sεdee onipa Ense se bone di mo so, efiri se monnhye mmara baako pe bone a ɔyee no ma wɔbuu nnipa ase, na mmom, mohye adam ase. 15 Edeen bio? nyinaa fo no, saa ara nso na tenenee adeye Esiane se yεnhye mmara ase na yεnhye adam baako maa wɔbuu nnipa nyinaa bem, na yenya ase no enti, ese se yekɔ so ye bone anaa? Dabi! nkwa. 19 Na sεdee enam ɔbaakofoo asooden so 16 Monnim se, dee motie no ara na ne nkao enti nnipa nyinaa yεe nneboneyefoo no, saa ara ne mo anaa? Se ɔye bone a ede kɔ owuo mu, nso na onipa baako setie enti, wɔbeye bebree anaase ɔsetie a ede kɔ tenenee mu. 17 Nanso, teneneefoo. 20 Wɔyee mmara no, sεdee εbεye yeda Onyankopon ase! Efiri se, bere bi a atwam a bone beda adi pefee; nanso mpεn dodoɔ a no a na moye bone nkao no, mode mo akoma bone dɔoso no, adam no dɔoso mmoroso, 21 enti sεdee bone di nnipa so de wɔn kɔ owuo mu no, saa ara na adam no nam tenenee so de daa nkwa a εwɔ Yesu Kristo, yen AWURADE mu bεba. (aiōnios g166)

6 Afei, asem ben na yεbεka? Yεbεkɔ so atena bone mu, sεdee εbεye a adam bedɔoso anaa? 2 Ente saa koraal! Yeawu ama bone, na adεn enti na ese se yekɔ so tena bone mu? 3 Anaa monnim se εberε a wɔbɔɔ yen asu hyεe Kristo Yesu mu no, wɔbɔɔ yen asu hyεe ne wuo mu? 4 εberε a wɔbɔɔ yen asu no, yewuie, na wɔsiee yen ne Kristo. Sεdee Agya Onyankopon nam n'anamuonyam so nyane Kristo firii awufɔɔ mu baa nkwa mu no, saa ara nso na seesei yete ase wɔ nkwa foforɔ mu. 5 Na se yene no aye baako wɔ ne wuo mu a, wɔbefa saa ekwan korɔ no ara so anyane yen aba nkwa mu, na yene no aye baako. 6 Yenim se wɔbɔɔ yen nipadua dada no ne Kristo aseennua mu. Wɔyee yei sεdee nipadua dada a εye bone no renye bone nkao bio, 7 efiri yεn AWURADE mu. (aiōnios g166)

7 Nokorem, me nuanom, esiane se mo nyinaa nim Mmara no enti, mote dee mepε se meka no ase; mmere dodoɔ a onipa te ase no, mmara

di ne so. **2** Obaa warefoo sei, se ote ase nko ara Efiri se, mepε se meye dee εyε, nanso mentumi dee a, ohyc ne kunu mmara ase, na se okunu nyε. **19** Papa mepε se meye no, menyε; mmom no wu dee a, na onhyε ne kunu mmara ase bio. bone a mempe se meye no na meye. **20** Se meye **3** Eni enti, se øka øbarima foforø ho εberε a dee mempe se meye a, na εkyerε se enye me na ne kunu te ase a, wøfre no øwareseefoo; na se meyeεε, na mmom εyε bone a ete me mu no. **21** ne kunu no wu a, na onhyε saa mmara no ase Mmara no ama mahunu se biribi te me mu a bio, eni enti se øware øbarima foforø a, onye emma mennye dee menim se εyε. **22** M'akoma øwareseefoo. **4** Afei me nuanom, mo nso, Yesu nyinaa mu, megje Onyankopøn mmara to mu. wu a øwuiø enti moawu afiri mmara no tumi **23** Nanso, mafiri m'akwaa nyinaa mu hunu se aseε. Ne saa enti, mone øno a wønyanee no biribi ne m'adwene di apereapereε. Ema me firii awufoo mu abom sεdee mobetumi asom ye bone ako, na eni na εhyε me ma me ye Onyankopøn. **5** Eberε a na yεtε ase ma yεn ho biribiara. **24** Menni ahoto! Hwan na øbøgye me no, yεn bønesu nam mmara no so kanyanee yεn afiri saa ohonam a εde me rekø owuo mu yi? wo yεn mu maa yεyε adwuma maa owuo. **6** Afei **25** Menam yεn Awurade Yesu Kristo so meda dee, yenhyε mmara biara ase efiri se, yεwu firii Onyankopøn ase. Na afei, m'ankasa m'adwene dee εkyekyeree yεn se nneduafoo no ase. Afei mu, meye ako a Onyankopøn mmara, nanso dee, yenhyε mmara biara a wøatwεre no dada bone nipasu mu no, meye ako a bone.

ase bio, na mmom, yεnam honhom foforø kwan so na esom. **7** Enti, asem ben na yεnka? Mmara no ye bone anaa? Dabi! Mmom, enam mmara so na mehunuu sεdee bone tee. Se enye mmara no na εkaa se, "Mma w'ani mmere obi adeε" a, anka mennim anibereε. **8** Bone nyaa kwan nam mmaransεm no so kekaa ne ho wø me mu, maa m'ani beree nneεma ahodoø bebree. Se mmara no nni hø a, bone nso nni tumi. **9** Ansa na mehunuu mmara no na mewø nkwa. Nanso mmaransεm no baε no, metee bone ase, na mewuiε. **10** Mehunuu se, mmaransεm a anka εde nkwa bεba no de owuo baε. **11** Bone nam mmaransεm no so nyaa εkwan daadaa me; enam mmaransεm no so ma bone kumm me. **12** Nanso mmara no ye kronkron; na mmaransεm no nso ye kronkron. Etene na εyε nso. **13** Adeε a εyε no bεyε εowuo maa me anaa? Dabi! Nanso sεdee εbεyε a yεbεhunu bone se bone no, εfaa dee εyε so de owuo bεε me. Enti bone nam mmaransεm so maa me hunuu se bone ye adeε a εyε hu. **14** Yenim se mmara no ye honhom mu adeε nanso meye øhonam muni a wøatøn me se ako a ma bone. **15** Mente dee meye ase; εfiri se, menyε dee εse se meye, na mmom, meye dee mekyi. **16** Se meye dee mempe se meye a, na εkyerε se, mepene so se mmara no ye. **17** Sεdee εtεs no, εnyε m'ankasa na meye yei; na mmom bone a ete me mu no. **18** Menim se adepa biara nte me mu, me bone nipasu yi mu.

8 Enti, aføbuo nni hø ma wøn a wøwø Kristo Yesu mu **2** εfiri se Honhom Kronkron no ama mo nkwa a εfiri Kristo Yesu nkyen, na agye mo afiri mmara a εde owuo ba. **3** Esiane øhonam mmereyε enti, Mose Mmara no antumi anyye yεn. Enti Onyankopøn yεε dee Mmara no antumi anyε. Ønam n'ankasa ne Ba a øsomaan no wø onipa bønesu so no ba bεbøø afødees maa yεn, na øbøuu bone atεn de pepaa yεn bone. **4** Onyankopøn yεε yei, sεdee εbεyε a Kristo bεyε Mmara no asedee ama yεn, yεn a yεnnante øhonam fam, na mmom yεnante honhom mu no. **5** Wøn a honam mmereyε hε yε wøn so no dwene bone nko ara ho. Wøn a wønam Honhom mu no dwene Honhom dee. **6** Wøn a wøwø øhonam mmereyε adwene no bεwu. Wøn nso a wønam Honhom mu no bεnya nkwa ne asomdwøeε. **7** Adwene a εdwene honam mu no tan Onyankopøn, εfiri se, εmmre ne ho ase mma Onyankopøn mmara; na mpo erentumi. **8** Wøn a wødwene honam mu no rentumi nsø Onyankopøn ani. **9** Se Onyankopøn Honhom te mo mu a, εnyε honam mmereyε na edi mo so. Na se obi nni Kristo Honhom a, onye Kristo dea. **10** εwom se bone bεma mo nipadua yi awu dee, nanso se Kristo te mo mu a, ne tenenee enti, mo honhom te ase. **11** Se Onyankopøn Honhom a εnyanee Yesu firii awufoo mu no te mo mu a, εnneε dee ønyanee

Kristo firii awufoo mu no nso nam ne Honhom wən a wənam n'atirimpə so afre wən. 29 Wən a εwə mo mu no so bema mo nipadua a εwu Onyankopən ayi wən dada no, əde wən asi hə se yi nso nkwa. 12 Enti anuanom, yewə asodie wənye se ne Ba no, na ne Ba no aye anuanom bi, nanso, yεnye mma honam no sədee əpe. 13 pii mu abakan. 30 Onyankopən free wən a əyii Se motena ase ma əhonam a, mobewu. Nanso, wən sii hə no, na wən a əyii wən no, əbuu wən se moma Honhom no kum bəne a nipadua no bem. Na wən a əbuu wən bem no, əhyee wən yε a, mobenya nkwa. 14 Wən a Onyankopən animuonyam nso. 31 Afei, ədeen na yebeka afa Honhom di wən so no yε Onyankopən mma. yeinom ho? Onyankopən wo yεn afa a, hwan na 15 Efiri se, moannya honhom a εma mo yε əne yεn bedi asie? 32 Dees wankame n'ankasa ne nkao bio ma əsuro, na mmom, moanya abayε Ba, na mmom, yεn nyinaa enti, əyii no maeε Honhom na yεnam ne so su se, "Abba, Agya!" no, εbeyε den na əmfa adees nyinaa nso nka 16 Na Honhom no ankasa ne yεn honhom di ne ho mmedom yεn? 33 Hwan na əbebu wən a adansee se yεye Onyankopən mma. 17 Esiane Onyankopən ayi wən no aten? Onyankopən nko se yεye Onyankopən mma enti, yεye adedifo; na əbu bem. 34 Hwan na əbu fə? Kristo Yesu ne Onyankopən adedifo a yene Kristo wə kyεfa dees əwuiε na wənyanee no na əte Onyankopən wə mu, nanso gye se yεne no kye n'amanehunu nifa so di ma yεn Onyankopən anim no. 35 Hwan ansa na yεne no akye n'animuonyam. 18 Menim na əbetumi atete ədə a əda yεne Kristo ntam se amanehunu a yεrehunu no saa εberε yi nyε no mu? Ahohia anaa ahometee anaa ətaa anaa dee wədetoto animuonyam a wəbəhε yεn no əkəm anaa adagya anaa amanenya anaa ouwo ho. 19 Abədees nyinaa de anigyina rehwe da a na εbetumi atete ədə a əda yεne Kristo ntam no Onyankopən mma beda wən ho adi no əkwan. mu no anaa? 36 Dabi! Wəatwεre se, "Wo enti, 20 Efiri se, εberε a εmfiri abədees pe mu no, wəkum yεn daa nyinaa; wəbu yεn se nnwan wənam Onyankopən tumi mu buu abədees fə a wərekəkum wən." 37 Nanso, yeinom nyinaa se ənnane ade hunu. Nanso na saa anidasoo mu no, yεnam dees ədəs yεn no so di nkonom yi wə hə 21 se, da bi abədees no bəde ne ho boro so. 38 Megye medi ampa se owuo anaa afiri nkoye ne porəes mu na εne Onyankopən nkwa anaa abəfəo anaa atumfəo anaa əneεma mma anya ahofadie mu animuonyam. 22 Yεnim a εwə hə anaa əneεma a εrebeεba anaa tumi se εbesi saa εberε yi abədees nyinaa pene se 39 anaa əsoro anaa εfam anaa abədees foforə əpemfəo a awəo aka no. 23 Nanso, εnyε abədees biara rentumi ntete yεne Onyankopən də a εwə nko, na yεn a yewə Onyankopən Honhom se Kristo Yesu, yεn Awurade, mu no mu da.

Onyankopən akyedee no nso si apinie εberε a yεretwεn se Onyankopən de yεn beyε ne mma. Yεi kyere se yεbede yεn ho əhonam fam nso. 24 Na wənam saa anidasoo yi so gyee yεn nkwa. Se yεhunu dees yεn ani da so no dees a, na εnyε anidasoo bio. Na hwan na n'ani tumi da adees a əwə dada so. 25 Na se yεn ani da adees a yεn nsa nkæs so a, yede boaseto twεn. 26 Saa ara na Honhom no boa yεn wo yεn mmereyε mu, efiri se, yennim əkwan a wəfa so bə mpaeε sədee εsε. Honhom no ankasa de apinisie de nsem a ənni kabea di ma yεn. 27 Onyankopən a əhunu nnipa akoma mu no nim Honhom no nsusue, efiri se, Honhom no nam Onyankopən pe so di ma Onyankopən mma wə n'anim. 28 Yεnim se adees nyinaa mu no Onyankopən di boa wən a wədə no ma εwie wən yie. Edi boa

9 Mereka nokore se Kristoni, na m'ahonim a Honhom Kronkron di no adansee kyεrε me se menni atorə. 2 Medi awerehoo na mete daa yea wə me akoma mu ma me nkurəfəo. 3 Wən enti anka mepe se Onyankopən nnome ba me so na əte me firi Kristo ho. 4 Wəye Onyankopən manfəo a wəayi wən de wən aye ne mma de wən asane atena n'animuonyam mu. Əne wən yεε apam no na əde mmara no maa wən; əkyerε əkwan pa a wəfa so som ma wən nsa kaa bəhyε no. 5 Wəye tete agyanom asefəo, na εsiane se Kristo baa onipasu mu enti, yεyε wən aseni. Ayεyie nka Onyankopən a əyε adees nyinaa so otumfəo no daadaa. Amen. (aiōn g165) 6 Mennka se Onyankopən bəhyε no amma mu, efiri se, εnyε Israelfoo nyinaa na Onyankopən ayi wən se ne

manfoo. 7 Saa ara nso na enye Abraham asefоо ḡnyaa ayamhyehyee maa wоn a wayi wоn dada nyinaa na wоyе Onyankopоn mma. Onyankopоn se wоmmeyе n'animuonyam nofafafoo. 24 Enye ka kyereе Abraham se, “Enam Isak so na w'ase wоn a wofreee wоn firii Yudafоо mu nkоa, na betre.” 8 Yei kyereе se enye wоn a wоyе Abraham mmom, amanamanmufoо nso. 25 Wоka wo mma, na mmom, wоn a wоnam Onyankopоn Hosea nwoma mu se, “Mefre wоn a wоnye me bоhye so woo wоn no na wоyе Abraham asefоо nkurоfoо no ‘me nkurоfoо’, na dee ḡnye me turodoo. 9 Onyankopоn nam saa bоhye nsem a dоfoо no mefre no ‘me dafoo,’” 26 na “Beaeе eka se, “Ampa ara, mesane aba wo nkyen bio koro no ara a wоka kyereе wоn se, ‘Monnye ebere a esе mu no, na wo yere Sara awo ḡba’ no me nkurоfoо’ no, eho ara na wоbefre wоn se so na ehуee saa bо no. 10 Enye yei nko. Rebeka ‘Onyankopоn teasefоо no mma.’” 27 Na Yesaia mma baanu no nyinaa firi agya korо a one yen dii Israelfoo ho yea se, “Se Israelfoo dooso se agya Isak. 11 Na sedee ebeyе a Onyankopоn mpoano anwea mpo a, wоn mu kakra bi na nam ḡba baako so bema ne pe ada adi no enti, wobegye wоn nkwa. 28 Efiri se Awurade beye 12 ḡka kyereе Rebeka se, “Opanin no besom ntем, na sedee etee biara, ebeyе dee wabо ho akumaa no.” ḡkaa yei ansa na ḡrewo wоn ama koko se ebeyе wо asase so no.” 29 Yesaia nso wоaye papa anaa bоne. Enti, na Onyankopоn kaa se, “Se Awurade Otumfoo no annya yen pe no gyina ne frе a ḡfrеe wоn no so, na enye asefоо a, anka yeayе se Sodom, na yeadane aye wоn nneyee so, 13 sedee Atweresem no ka se Gomora.” 30 Afei, asem ben na yebeka bio? se, “Medoo Yakob na metanee Esau” no. 14 Yebeka se amanamanmufoо a wоanhwehwе Afei, asem ben na yebeka? Se Onyankopоn nyе tenenee akyiri kwan no nam gyidie so yee ḡnokwafоо anaa? Dabi! 15 Efiri se, ḡka kyereе ateneneefoo; 31 Nansо, Israelfoo a wоpее se Mose se, “Dee mepe se mehunu no mmobо no, wоnam mmara so die so beso Onyankopоn ani mchunu no mmobо, na dee mepe se meye no no mpo, Onyankopоn annye wоn anto mu. adoee nso, meye no adoee.” 16 Yei kyereе se, 32 Aden enti na ebaa saa? Efiri se, wоpее se ennyina dee obi pe so anaa ne nnwuma so, na wоnam mmara so die so so Onyankopоn ani, mmom egyna Onyankopоn ahummobо so. nansо, mmom anka esе se wоnya gyidie wо 17 Atweresem no mu, Onyankopоn ka kyereе Onyankopоn mu. Wоsuntii “suntiboo” no. 33 Farao se, “Yei ara enti na mesii wo ḡhene nam Sedee wоatwere se, “Hwe, Mede ḡboо a ema so daa me tumi adi, sedee ebeyе a, me tumi nnipa sunti ato Sion ne obotan a ema wоhwе beda adi wо ewiase afanan nyinaa.” 18 Ennee аse, na dee ade ne ho to no soо no anim rengu Onyankopоn hunu dee ḡpe se ḡhunu no mmobо аse da.”

biara no mmobо, na dee ḡpe se ḡma no ye asooden nso ḡma no ye saa. 19 Afei, obi bеbisa se, “Se yentumi nsi Onyankopоn pe ho ekwan a, aden enti na ḡba yen soboo?” 20 Onua, wone hwan a wobetumi akasa akyereе Onyankopоn? Kukuo mmisa ne nwomfоо se, “Aden enti na wonwonoo me sei?” 21 ḡnwomfоо no wa ho ekwan se ade dotee no nwono dee ḡpe biara. ḡtumi nwono nkukuo mmieni firi dotee mu, na ade mu baako adi dwuma titire bi, na ade baako no nso aye dee ḡpe biara. 22 Saa ara na adee biara a Onyankopоn aye no tee. ḡree se ḡda n'abufuo adi na ḡma wоhunu ne tumi. Nansо ḡtoo ne bo ase maa wоn a anka ḡfiri n'abufuhyeе mu rebesee wоn. 23 ḡyeе yei de kyereе sedee n'animuonyam no tee, ebere a

10 Anuanom, dee m'akoma pere hwehwе yе me mpaeе a mebо srе Onyankopоn ma Israelfoo se wоbenya nkwyagye. 2 Metumi madi wоn ho adansee se wоyе nnipa a wоde mmodemmo som Onyankopоn sedee esе. Nansо, wоn som no mfiri nimdee mu. 3 Wоammu tenenee a efiri Onyankopоn no, na mmom wоpее se wоfa wоn ankasa niimdee so. Yei amma wоamfa wоn ho anhye Onyankopоn pe a ḡnam so ma onipa wie peye no ase. 4 Kristо ne mmara no awiee, enti obiara a ḡgye die no beye ḡteneneeni. 5 Mose kyereе se, se onipa di mmara no so a, ḡbetumi asо Onyankopоn ani, ebere a ḡtweresee se, “Se obi pe se ḡnya nkwa a, enye dee mmara no ka no nyinaa.” 6

Nanso won a wən gyidie enti Onyankopon agye no ka fa Elia sedee əkasa tiaa Israelfoo wo wən no, mma wəmmisa wə wən akoma mu se, Onyankopon anim se, 3 "Awurade, wəakum "Hwan na əbekə əsoro akəfa Kristo aba?" 7 Enna w'adiyifoo na wəadwiri w'aforebukyia, na me wəremmisaa nso se, "Hwan na əbekə awufoo nko na maka a wəpə se wəkum me." 4 Mmaeas asase so akənyane no aba nkwa mu?" (Abyssos) ben na Onyankopon de maa no? Onyankopon g12) 8 Dee Atweresem no ka nie, "Onyankopon kaa se, "Mewə nnipa mpemnson a wənsom asem no aben wo, eda w'ano na əwo w'akoma əbosom Baal." 5 Saa ara nso na ete enne. Nnipa mu." Yei ne asem a efa gyidie ho a yəka no. kakra bi wə hə a Onyankopon nam ne dom so 9 Se wopae mu ka se, "Yesu ne Awurade", na ayi wən. 6 Yi a wayi wən no gyina n'adom so na wogye di se Onyankopon na ənyanee no firii ənye wən nnwuma so. Na se Onyankopon yi a awufoo mu a, wəbəgye wo nkwa. 10 Na yefiri əyi nnipa no gyina wən nnwuma so a, enne na akoma mu gye di na wəabu yən bem, na yede adom no nyə adom turodoo. 7 Enne na əne yən ano pae mu ka na əcanya nkwegye. 11 Na ədeen? Dee Israelfoo tii akyire hwehwəe no, Atweresem no ka se, "Obiara a əde ne ho to no wən nsa anka, na mmom, kakraa a Onyankopon soō no, n'anim rengu ase." 12 Nsonsonoe biara ayi wən no dee, wən nsa kae. Wən a wəaka no nni Yudani ne Aman amanmuni ntam. Awurade pirim wən akoma 8 sedee Atweresem no ka se, baako no yə Awurade ma wən nyinnaa na, əhyira "Onyankopon maa wən honhom a əyə tebəo, wən a wəsufre no. 13 Sedee Atweresem no ka se, ani a emma wənhunu adee aso a emma wənnite "Obiara a əbeə Awurade din no bənya nkwa." asem, de besi enne." 9 Na Dawid ka se, "Ma wən 14 Ebeyə den na nnipa bənya gyidie wə Awurade didipono a əsi wən anim nyi wən se afidie na mu na wəabisa no nkwegye? Na ebeyə den wənhwehwe ase na wəntwe wən aso! 10 Ma na wəate, gye se obi ka kyere wən. 15 Na se wən ani so nyə wən kusuu na wəanhunu adee; wəansoma wən nso a, wəbeyə den na wəaka na wən akyi nkuntunu afebəo." 11 Afei, mebisa Asempha no? Sedee wəatwəre se, "Wən a wəde se, əbere a Yudafoo yəe bəne no, əde wən kəo Asempha no reba no nan yə fe." 16 Nanso ənye əsəee mu anaa? Dabi! Amanamanmufo nam wən nyinnaa na wəagye Asempha no adi, sedee Yudafoo no bəne a wəyee no so nyaa nkwegye. Yesaia kaa se, "Awurade, hwan na wagye yən Yei maa Yudafoo no twee wən so ninkunu. 12 asenka adi?" 17 Enne na gyidie no firi asem no Yudafoo no bəne a wəyee no de nnepa bress tie mu, dee yete firi Asempha a efa Kristo ho no ewiase na wən honhom mu hia a wədiis no nso mu. 18 Nanso, mebisa se, Wəante anaa? Wətee: de ahonya bress amanamanmufo. Na eba se "Wən nne akəduru asase so mmaa nyinnaa, na Yudafoo no mu bebree bəka wən ho a, nhirya wən nseem nso akəduru asase ano." 19 Mebisa mmorosoə ben na əremma? 13 Afei, merekasa bio se, Israelfoo te asee anaa wəante asee? Dee akyere mo amanamanmufo: Esiane se meye edi əkan, Mose ka se, "Məma moatwe aman a amanamanmufo somafoo enti, mehoahoa me wənye me əman mpo ho ninkunu. Mede əman a ho wə adwuma a wəde ahye me nsa no ho. 14 wənni nteasee bəhye mo abufuo." 20 Na Yesaia Se əbetumi a, məma wən a wəyə me nuanom de akokoəduru ka se, "Wən a wənhwehwe me Yudafoo no kən ado dee mo amanamanmufo no hunuu me; medaa me ho adi kyere wən a nsa aka yi bi, na wənam so agye wən mu bi wəmmisa m'ase no." 21 Na dee əka faa Israelfoo nkwa. 15 Na se wən po a wəpoo wən no ama ho ne se, "Eda mu nyinnaa matrə me nsa mu Onyankopon ne ewiasefoo aka abom a, enne, ama nnipa a wəyə asoōden ne nyiyiano." gye a Onyankopon begye wən no de ədeen na

11 Afei, mebisa se Onyankopon ato ne oman atwene anaa? Dabi. M'ankasa meye Israelni na meye Abraham aseni a mefiri Benyamin abusua mu. 2 Onyankopon ampo ne nkurøfo a øyii wøn ahyeasee no. Monim dee Atweresem

gye a Onyankopon begye wən no de edeeñ na ebeba? Ede nkwa bebre awufoo. 16 Se wode burodo sin ma Onyankopon a, enneç na ne mu nyinaa ye ne dea. Saa ara nso na se dua no nhini ye kronkron a, ne mman no nyinaa nso ye kronkron. 17 Wəapempan ngo dua a wəahyeda adua no mman no bi agu, na wode

ngo dua a wɔanhye da annua no mman abehye Saa ara nso na esiane adom a moanya no n'an an mu. Mo amanamanmufo o no te se ngo enti, seesei, Yudafo o no nso aye asooden atia dua a wɔanhye da annua, nanso afei dee, mo ne Onyankopon. Nanso nna bi akyire no won nso Yudafo o no nyinaaanya Onyankopon adom a benya Onyankopon adom no. **32** Onyankopon wode adom won no bi. **18** Nanso monhw e yie aka nnipa nyinaa ahye won asooden ase sedee na moanhoahoa mo ho se wode mo asi mman obeye adam ama obiara. (**elees e g1653**) **33** Ao a woapempan no ananmu. Monkae se moye Onyankopon ahonya ne nyansa ne nimde bu nu mman keke, na monye nhini. **19** Na mobeka se, a emu do! Hwan na obetumi ahunu n'atemmuo "Eye, wobubuu mman no se wɔmfa me nsi won mu pereee, na wɔahunu dee n'akwan nenam. ananmu." **20** Aane, nanso monkae se woapempan **34** "Hwan na onim Awurade adwene anaase saa mman a eye Yudafo o no, efiri se woanny hwan na eye ne fotufo?" **35** "Hwan na wama Onyankopon anni, na mogye di enti na mow Onyankopon biribi kane a ese se Onyankopon ho. Mommma mo ho so, na mmom monsuro dee obetumi asie. **21** Na se Onyankopon amfa Yudafo o a wote se ngo dua pa mman no bone ankyere won a, mosusu se odee mo bone bekye mo? **22** Enti monhw Onyankopon ayamye ne ne denye. Eye den wo won a woyee asooden no so, nanso ne Yam ye ma mo wo ebere a mode mo ho ato n'ayamye so. Na se moamfa mo ho anto no so a, saa ara na wobepempan mo. **23** Na se Yudafo o no gye di bio a, Onyankopon besane de won aye dua no mman bio. Obetumi aye saa. **24** Na se Onyankopon p ee se odee mo a moye wiram ngo dua mman befam dua papa a ono ankasa adua ho, dee anka emfa kwan mu a, ennee obere no mmorosoo se odee Yudafo o no befam dua a eye won ankasa dea no ho. **25** Me nuanom, ahintasem bi wo ho a mepc se mote asee, sedee monnye ahantan na monhoahoa mo ho. Yudafo o no mu bi apirim won akoma, nanso se amanamanmufo o no nyinaa dane ba Kristo nkyen a, etoo betwa. **26** Enti Israelfoo nyinaa benya nkwygye. Mokae dee adiyifoo no kaa wo yei ho? "Agyenkwa no befiri Sion aba, na obeyi amumuyesem nyinaa afiri Yakob asefo o mu. **27** Na medi apam a me ne won aye no so na mapeta won bone." **28** Yudafo o no bebree aye Asempra no atamfoo. Na mo, amanamanmufo o anya ho mfasoo, efiri se Onyankopon de n'akyedee no ama mo. Nanso, Yudafo o ye ne onman a wapa won ara, esiane ebo a wahye won nananom enti, **29** efiri se Onyankopon akyedee ne ne fre no, wonsesa. **30** Na mo amanamanmufo o dee, ebere a atwam no mu, moyee asooden tiaa Onyankopon, nanso Yudafo o no poo n'ahummaboro no enti Onyankopon hunuu mo mmob o mmom. **31**

12 Eno enti, anuanom, esiane Onyankopon ahummaboro enti, mehye mo se momfa mo onipadua mm o afodee a eye kronkron na eso Onyankopon ani. Yei ne nokwasem a ese se moso mu. **2** Monnye mo ho se ewiasefoo wo mo abraba mu, na mmom, momma Onyankopon nsakra mo adwene wo mo mu, na moanya adwene foforo, na enam so ama moahunu Onyankopon apedee, dee eye, dee es o n'ani ne dee ewie peye. (**aiōn g165**) **3** Na esiane Onyankopon adom a odee ama me no enti, meka mekyere mo nyinaa se, monnnwene mo ho mma emmoro sedee ese se modwene, na mmom, monnwene mo ho ahobreasee mu, na mo mu biara nnyina gyidie a Onyankopon de ama mo no so. **4** Sedee yen mu biara wo onipadua a echo akwaa ye bebree no, na saa akwaa yi mu biara wo dwuma a edi no, **5** saa ara na Kristo mu no yen a ye eye bebree no ye onipadua baako, na akwaa biara ye akwaa no nyinaa dea. **6** Yewo akyedee ahodo o sedee wode adom yen no. Se obi akyedee ye nkɔmhye a, ma onnyina ne gyidie so mfa ny e adwuma. **7** Se eye osom a, ma onsom; Se eye nkyerkyere a, ma onkyerkyere; **8** Se ese se ye hye afoforo nkuran a, ese se ye eye saa; se eye mmoa a odee boa afoforo a, ma omfiri akoma pa mu ny e; se eye akwankyere a, ma no mfa nsi ny e; se eye ayamye a, ma omfa anigye ny e. **9** Ese se odo ye nokore turodoo. Monkyiri amumuyes. Mommata dee eye ho. **10** Momfa

onuado nnodø mo ho. Monni afoforø ni nsen εγε wo honam mu ka anaase εγε agyapadee mo ho. 11 Monko so nyε nsi, monyε hye wø ho ka, na fa obuo ne anidie ma wøn nyinaa. honhom mu, na momfa ahosepe nsom Awurade. 8 Nne obiara ka. Eka a εε se wode ara ne se 12 Monnya anidasoo mu anigyeε, amanehunu wobedø afoforø. Obiara a øðo ne yønko nnipa mu boasetø, na momfa gyidie mmø mpaaε. 13 no adi mmara no so. 9 Mmaransem a eka se, Mone Onyankopøn nkurøføo a ahia wøn no nkye “Nseε awadeε, nni awu, mmø korøno, mma dee mo wø. Momma ahøhosom ho mmøden. 14 w’ani mmere adeε,” yeinom ne dee ekeka ho Monhyira wøn a wøtaa mo no; Monhyira won na nyinaa tiawatwa ara ne se, “Dø wo yønko se monnnome wøn. 15 Mo ne anigyefoø ani nnye, wo ho.” 10 Obiara a øðo ne yønko no nyε no na mo ne asufoø nsu. 16 Mo ne afoforø ntena bøne. Se wodo wo yønko a, na ekyere se woadi asomdwoee mu. Monnyε ahantan, na mmom mmara no nyinaa so. 11 Eε se woye yei, efiri momfa mo ho mmø mmaborøføo. Mommmu se, wonim mmere a wøwo mu. Efere aduru se mo ho anyansafoo. 17 Momma bøne ntua bøne wosøre firi wo nna mu. Efiri se, ebere a εε se biara so ka. Monyε dee εbema nnipa de anidie wøgye yen nkwa no aben sene εbere a yegye ama mo. 18 Se εbetumi a, mo fam dee, mo dii kane no. 12 Adesaε retwam, na adekyeeε ne obiara ntena asomdwoee mu. 19 Monnta reye aben yen. Enti, momma yønnyae nneεma a weree me nnamfonom, na mmom momma εγε sum dee no ye, na momfa akodee a wøde Onyankopøn abufuo ho ekwan efiri se, wøatwere ko hann mu no. 13 Momma yemmo yen bra se, “Me na aweretø wo me, metua ka,” Awurade yie te se nnipa a wote hann no mu a agobøne na øseε. 20 Enti, “Se økøm de wo øtamfø a, ma anaa nsaborø, adwamammo anaa ahohwie, øko no aduane nni; se osukøm de no a, ma no nsuo anaa anibereε nni mu. 14 Momma Awurade nnom. Na se woye saa a, woboaboa gyasramma Yesu Kristo mmøn mo te se ntoma a mofira, na ano gu n’atifi.” 21 Mommma bøne nni mo so. morempe se mobeyε dee øhonam pe.

Mmom, momfa papa nni bøne so.

14 Se obi gyidie sua wø mo mu a, monnye

13 εε se obiara brø ne ho ase ma tumi a εwo no; mo ne no nnye dee n’adwene kyere øman no mu, efiri se, tumi biara nni ho a no no ho akyinnyee. 2 Obi gyidie ma øtumi emfiri Onyankopøn pe mu. Tumi biara a εwo di biribiara, nanso obi a ne gyidie sua no di ho no firi Onyankopøn. 3 Obiara a øne tumi afuomduane nko ara. 3 Ense se dee ødi biribiara a εwo ho no di asie no tia dee Onyankopøn no bu dee ønni biribiara no animtia; saa ara nso ahyehye. Na obiara a øbeyε saa no de atemmuo na ense se obi a ødi afuomduane nko ara no bu ba n’ankasa ara so. 3 Wøn a wøye papa no nsuro dee ødi biribiara no aten; efiri se, Onyankopøn atumføø, na mmom wøn a wøye amumuøe no agye no. 4 Wo ne hwan a wobu obi øsomføø na wøsuro atumføø. Wope se woye obi a onsuro aten? Eγε øno ankasa ne wura na øbekø se wadi dee tumi wo ne nsam anaa? Ennee, ye dee etene nkonim anaase wadi nkoguo. Na øbedi nkonim, na øbekamfo wo. 4 Efiri se, øye Onyankopøn efiri se, Awurade betumi ama wadi nkonim. 5 øsomføø a wo yiedie mu enti na øye adwuma. Obi dwene se da bi wø ho a øho hia sene nna a Na se woye bøne a, suo no efiri se, ne tumi a aka no. Saa ara nso na onipa foforø nso dwene øde twe aso no da ho fann. Øye Onyankopøn se nna nyinaa ye pe. Eε se wøn mu biara si øsomføø, enti ønam Onyankopøn abufuo so twe n’adwene pi. 6 Obiara a øbebu da bi keseø no ye wøn a wøye bøne no aso. 5 Esiane saa enti, saa de hye Awurade animuonyam; obiara a øwe εε se wobøre wo ho ase ma tumi, a εnyε se nam no we wø Awurade din mu, efiri se øda Onyankopøn abufuo no enti, na mmom, esiane Onyankopøn ase; saa ara na wøn a wønwø nso nim a wonim se εε se woye no enti. 6 Yei ye saa wø Awurade din mu de da Onyankopøn enti na εε se wotua too, efiri se, se atumføø ase. 7 Yen mu biara nte ase mma ne nko ara no ye won adwuma a, wøye ma Onyankopøn. ho na obiara nwu mma ne nko ara ho; 8 se 7 Enti, tua ka a wode wøn; tua ka a wode; se yete ase a yete ase ma Awurade; na se yewu a,

yewu ma Awurade. Enti, se yete ase o, yewu o, ɔpε, sèdès Atweresem ka se, "Nnipa a wobø mo yeye Awurade dee. 9 Na yei enti na Kristo wuiε, ahohora no bø me ahohora nso." 4 Biribiara a na ɔsorees, na ɔnyaa nkwa se obeyε awufoo woatwεre wo Atweresem no mu no, woatwεre de ne ateasefoowura. 10 Na wo, afei, aden enti kyerekyere yen sèdès ebeyε a, yenam boasetø, na wobu wo nua aten? Na wo, aden enti na nkuranhye a Kristo Atweresem no de ma yen wobu wo nua animtia? Yen nyinaa begyina no so bønya anidasoo. 5 Onyankopøn a yønya Onyankopøn anim ama wabu yen aten. 11 Efiri boasetø ne nkuranhye firi ne nkyen no, mma se, Atweresem no ka se, "Awurade ka se, mete mo honhom mu nkabom na mode adi Kristo ase yi, obiara bøbu nkotodwe wø m'anim; na Yesu akyi, 6 sèdès ebeyε a, mo nyinaa de akoma obiara bepae mu aka se, mene Onyankopøn." kɔrø ne ano korø bekamfo Onyankopøn, yen 12 Yen mu biara bøbu ne ho akonta akyere Awurade Yesu Kristo Agya no. 7 Momma mo Onyankopøn. 13 Enó enti, momma yønnyae ho nka mo ho mo mfa nhye Onyankopøn yen ho yen ho atemmuo. Mmom, dee eε se animuonyam sèdès Kristo agye mo no. 8 Efiri se, modwene ne se, monnyø biribiara a ebøma mo meka kyere mo se, Kristo Yesu beyeε Yudafoo nua akø bøne mu. 14 Ahotøsoo a mewø wø ɔsomfoø de kyere se Onyankopøn ye ɔnokwaføø m'Awurade Yesu mu no ma mehunu se biribiara a obøma ne bo a ɔhyø agyanom no aba mu, 9 nni hø a εho nte. Na se obi gye di se biribiara na wama amanamanmufoø nso akamfo no wø ho nte a, na saa onipa no na εho nte mma no. ne mmøborøhunu ho, sèdès Atweresem no ka 15 Se biribiara a wodi ha wo nua a, ennee na se, "Yei enti, mækamfo wo wø amanamanmufoø wonte hø øðø mu. Mma aduanø a wodi no nsøe mu; na mato nnwom akamfo wo din." 10 Na onipa a ne enti Kristo wuiε no. 16 Mma adeε εka bio se, "Mo amanamanmufoø, monkamfo a wobu se εye no nnye din bøne. 17 Efiri se, Awurade, mo ne ne nkuroføø, Yudafoo." 11 Na Onyankopøn Ahennie no nyø adidie ne ɔnom bio, "Amanamanmufoø nyinaa nyi Awurade aye; na mmom, εye tenenee, asomdwøee ne ahosepe asase so aman nyinaa monkamfo no." 12 Na bio a εwo Honhom Kronkron mu. 18 Obiara a ɔsom Yesaia ka se, "Yisai aseni besøre, dee ɔbesøre Kristo saa εkwøn yi so no, Onyankopøn agye abedi amanaman no so; ɔno na wøn ani bøda no ato mu, na nnipa bu no. 19 Enó enti, eε se ne so." 13 Anidasoo Onyankopøn no a mogye yetumi tena asomdwøee mu, na yøboabøa yen no die no mfa anigyeø ne asomdwøee nhye mo ho yen ho ma obiara nya gyidie a emu ye den. ma, sèdès ebeyε a Honhom Kronkron tumi no 20 Nnyina aduanø so nsøe dee Onyankopøn aye. bøma mo anidasoo mmorosoo. 14 Me nuanom, Aduane biara ye aduanø, nansø se wodi aduanø m'ankasa mete nka se, papaye ahyø mo ma, a εde ofoforø bekø bøne mu a, εye bøne. 21 mowø nimdee na mobetumi akyerekyere mo Ade tenenee a eε se woyø ne se, wonwe εnam, ho mo ho. 15 Mede akokoøduru atwεre abobø nnom nsø anaase wonyø biribi a εbøto wo nua nneema bi so, sèdès meretwε mo adwene akø so suntidua. 22 Deε wogye di wø saa asem yi ho bio, εsiane adam bi a Onyankopøn de adam me no, ma enka wo ne Onyankopøn ntam. Nhýira no enti. 16 Meyø Kristo Yesu ɔsomfoø a eε se ne dee εye n'apødee a ɔnte nka se wøabu no meye asøfodwuma a mepae mu ka Onyankopøn aten. 23 Na se ne tirim ntene no dee ødi ho a, se Asemø no sèdès ebeyε a, amanamanmufoø beye ødi a, Onyankopøn bu no aten, efiri se, deε øye aførebødee a εsø Onyankopøn ani a Honhom no mfiri gyidie mu. Biribiara a εmfiri gyidie mu Kronkron no ate ho. 17 Enó enti, metumi hoahoa no nso ye bøne.

15 Eε se yen a yeε den wø gyidie mu no tumi te wøn a wøye mmire no sintø ase. Eε se yesø wøn ani na yeansø yen ara ani. 2 Yen mu biara nkamfo adepa biara ne yønko ye, mfa nhye no den. 3 Kristo mpo anye dee

me ho wø Kristo Yesu mu wø Onyankopøn som yi mu. 18 Deε mækha ho asem ara ne sèdès Kristo nam dee maka ne dee mayø so ama amanamanmufoø aye ɔsetie ama Onyankopøn. 19 Saa nsenkyerønne ne anwanwadeε yi ye tumi a εfiri Honhom no mu. Enti, εfiri Yerusalem køka Iliriko, mapae mu aka Kristo Asemø no

nyinaa. **20** Na me botaeε ne sε, daa meka asempa a wɔyε me nuanom adwumayεfoo wɔ Kristo no wɔ mmeammea a wɔntee Kristo ho asem da Yesu mu **4** a wɔpaa wɔn nkwa akyi maa me no, na ankoyε se mesii dan wɔ obi fapem so. no. Meda wɔn ase bebree, εnyε me nko, na **21** Mmom sεdeε wɔatwere no: "Wɔn a wɔnkaa mmom, amanamanmufoa asafo no nyinaa. **5** ne ho asem nkyereε wɔn no behunu, na wɔn a Asafo a wɔhyia wɔ wɔn fie no nso, mekyea wɔn. wɔnteeε no nso bεte asee." **22** Yei enti na εbere Monkyea m'adamfo pa Epaineto a ɔno ne onipa a biara a mepeε se meba mo nkyen no, biribi si me ɔdii εkan gye Kristo dii wɔ Asia mantam mu no εkwan. **23** Nanso, seesei a mawie m'adwuma mma me. **6** Afei, mekyea Maria a ɔyεε adwuma wɔ saa amantam yi mu, na afei mfeeε bebree denden maa me no nso. **7** Mekyea Androniko ni a mepεε se anka meba abehunu mo no enti, ne Yunia. Mekyea me nuanom Yudafoa a me ne **24** mayε m'adwene se meko Spania. Se mereko wɔn daa afiase a wɔagye din yie wo asomafoa a, mepeε se mehunu mo na moaboa me ama no mu, na wɔdii me εkan Kristo mu no. **8** makɔ hɔ εbere a me ne mo atena anigyeε so Mekyea m'Awurade mu dofo Amplia. **9** Mekyea kakra bi no. **25** Seesei ara, mereko Yerusalem Ubano a yεne no someεε wɔ Kristo mu. Saa makɔsom Onyankopɔn manfoa a wɔwɔ hɔ no. ara nso na mekyea m'adamfo pa Staki. **10** **26** Efiri sε, asafo a ewɔ Makedonia ne Akaia Mekyea Apele a ne Kristosom mu nokore ada no asi wɔn adwene pi se wɔbeboaa ahiafoa a adi no, Mekyea Aristobulo abusuaføo nyinaa. wɔfra Onyankopɔn manfoa a wɔwɔ Yerusalem **11** Mekyea me kuromni Yudani Herodion ne no mu. **27** Wɔn ara na wɔsii wɔn adwene pi saa, ne nuanom Akristoføo a wɔfiri Narkiso fie, nanso nokorem, εyε wɔn asεdeε se wɔboa saa **12** Mekyea Trifaina ne Trifosa mmaa a wɔbø ahiafoa no. Amanamanmufoa no nyaa Yudafoa Awurade som mu mmoden no. Saa ara nso na honhom no mu nhŷira no bi. Eno enti na εse mekyea m'adamfo Persi a ɔno nso yε ɔbaa a se amanamanmufoa no de wɔn ahodeε som wabo mmoden aboa Awurade som no. **13** Mekyea Yudafoa no. **28** Se mewie saa dwumadie yi na Rufo a wadi dwuma kesee Awurade som mu no. meko wɔn nkyen na mede sika a wɔaρε no Mekyea Rufo maame a ɔfaa me se ne ba no nso. nyinaa ma wɔn a, mefiri hɔ akɔ Spania. Na **14** Mekyea Asinkrito, Flegon, Herme, Patroba, se mereko a, meduru mo hɔ mabesra mo. **29** Herma, ne anuanom Akristoføo a wɔka wɔn ho Se meba mo nkyen a, menim se mede Kristo nyinaa. **15** Mekyea Filologo ne Yulea, Nero ne nhŷira a εboro so no bεba. **30** Anuanom, menam ne nuabaa ne Olimpa ne Onyankopɔn manfoa a yεn Awurade Yesu Kristo ne ɔdɔ a Honhom no wone no wɔ hɔ no nyinaa. **16** Momfa mfeano de ma me no so hyε mo se, mo ne me mmɔ mu kronkron nkyeakyea mo ho mo ho. Kristo asafo mmɔ Onyankopɔn mpaεε denden mma me. **31** no nyinaa kyea mo. **17** Anuanom, metu mo fo Mommo mpaεε, sεdeε εbεye a, asem bi rento me sε, monhwε wɔn a wɔde mpaapaemu ne wɔn wɔ Yudea. Mommo mpaεε mma wɔn a wɔnnye a wɔsεε afoforø gyidie na wɔtia nkyerkyereε asem no nni. Afei nso, mommo mpaεε mma me a moanya no yie; montwe mo ho mfiri wɔn som a mesom wɔ Yerusalem no, sεdeε εbεye ho. **18** Efiri sε, wɔn a wɔyε saa no nsom Kristo, a, ahoteføo a wɔwɔ hɔ no begye atom. **32** Se yεn Awurade no; na mmom, wɔsɔm biribiara a εyε Onyankopɔn pε a, mede ahosepε bεba mo wɔpε na εyε ma wɔn. Wɔdefedefε wɔn a wɔnnim nkyen mabesra mo. **33** Asomdwøεε Onyankopɔn hwee. **19** Obiara ate gyidie a mowɔ wɔ Asempa no ne mo nyinaa ntena. Amen.

16 Mede yεn nuabaa Foibe a ɔsom Kenkrea asafo no hyε mo nsa. **2** Monnye no Awurade din mu sεdeε εse se Onyankopɔn manfoa yε, na mmoa biara a εho hia no wɔ mo nkyen no, momfa mmoa no. Efiri sε, waboa nnipa bebree ne me nso. **3** Mekyea Priska ne Akwila

no mu. Eno enti, εma m'ani gye mo ho. Mepε se mo ani te wɔ nneεma pa ho na mokata mo ani wɔ bɔne ho. **20** Na Onyankopɔn a ɔbεs yεn asomdwøεε no bεpεkyε ɔbonsam wɔ mo nan ase. Yεn Awurade Yesu Kristo adom nka mo. **21** Me yɔnko Timoteo se ɔkyea mo. Saa ara nso na Lukio, Yason ne Sosipatro a wɔyε me nuanom Yudafoa no nso kyea mo. **22** Me

Tertio, a meye ɔtwerɛføo ma Paulo yi nso, mede Awurade din mekyea mo. 23 Gaio a asafo no hyia wø ne fie no nso kyea mo. Erasto a ɔyɛ kurom ha sikakorafo ne yɛn nua Kwarto se wɔkyea mo. 24 Yɛn Awurade Yesu Kristo adom nka mo nyinaa. 25 Momma yenyi Onyankopɔn aye! ɔno na otumi ma mo gyina pintinn wø mo gyidie mu sèdee mekaa wø Asɛmpa a efa Yesu Kristo ho kyereɛ mo no. Sèdee medaa nokorɛ ahintasem a ɛfiri teteete no adi kyereɛ mo no, (aiōnios g166) 26 wɔnam adiyifoo atwerɛsem a ɛfiri Onyankopɔn Teasefo o no nkyɛn ada ahintasem yi adi ama wɔahunu sèdee aman nyinaa begye adi na wɔaye ɔsetie ama no. (aiōnios g166) 27 ɔno, Onyankopɔn nyansaboakwa na animuonyam nka no wo Yesu Kristo mu daa daa! Amen. (aiōnios g165)

1 Korintofoo

1 Krataa yi firi me, Paulo a *enam* Onyankopon pe so enti, woafre me se menyé Kristo Yesu somafoa no ne onua Sostene nkyen, **2** Yede rekoma Onyankopon asafo a ewo Korinto no ne wón a woafre wón se wommeyé Onyankopon akyidifo Kronkron no, ne wón a wówo baabiara a wóbo yen Awurade Yesu din se oyé wón ne yen Awurade no: **3** Adom ne asomdwoee a efiri yen Agya Onyankopon ne yen Awurade Yesu Kristo nka mo. **4** Esiane adam a Onyankopon nam Kristo Yesu so dom mo no enti, daa meda Onyankopon ase ma mo. **5** Enam ne so ama moaye ma biribira mu, okasa ne adwene mu. **6** Kristo ho asem atim wó mo mu, **7** eno enti, esiane se moretwen ama woada yen Awurade Yesu Kristo adi no enti, nhirira biara, monya bi. **8** Obheyé mo den akosi awieee sedee ebeye a, da a Awurade bëba no, wörennya mo ho mfomsoo biara. **9** Onyankopon a wafre mo aba ne Ba Yesu Kristo ayonkofa mu no ye onokwafo. **10** Anuanom, menam Awurade Yesu Kristo tumi so metu mo fo se, asem biara a mobeka no, monye adwene na mo mu ampaapae. Monso adwene ne botae baako mu na ama moaye baako. **11** Anuanom, nnipa bi a wofiri Kloe efie apae mu aka akyere me se, akasakasa wo mo asafo yi mu. **12** Asem a mepe se meka ne se, wón mu biara ka asem a òpè. Yei ka se, "Mewo Paulo afa" a, ofoforò se, "Mewo Apolo afa." Obi sore na òse, "Mewo Petro afa" a, obaako nso se, "Mewo Kristo afa." **13** Wóakyekye Kristo mu akuakuo? Paulo na ɔwuu wo asennua no so maa mo anaa? Wobeo mo asu se Paulo asuafao anaa? **14** Meda Onyankopon ase se mammó mo mu biara asu ka Krispo ne Gaio ho. **15** Obiara rentumi nka se wobeo mo asu se m'asuafo. **16** Mekae se mebøo Stefana ne ne fiefo asu. Na menkae se mebøo obi foforò asu bio. **17** Kristo ansoma me se memmø asu, na mmom osomaa me se memmekø asempra a emfiri nnipa nyansa mu, na obi annyina so amma Kristo wu a ɔwuu asennua no so no mu tumi anye kwa. **18** Asenka a ekyere Kristo asennuambo no ye nsem a aba nni mu ma wón a woreyera. Nanso, yen a woregye yen nkwa no dee, eyé Onyankopon tumi. **19** Atweresem no ka se, "Mesee anyansafaó nyansa, na mema nimdefoo adenim aye økwa."

20 Enti, onyansafaó wó he? Onimdefoo nso wó he? Ewiase yi mu akyinnyegyefoo wó he? Onyankopon akyere se ewiase yi mu nyansa ye ohunu. (*aiōn g165*) **21** Enti, Onyankopon nam ɔno ara ne nyansa so yee se, nnipa a wópe se wófa wón ara wón nyansa so hunu no no renhunu no da. Na mmom, Onyankopon yee n'adwene se wón a wógye asem a "aba nni mu" a yeká no di no, obegye wón nkwa. **22** Yudafo hwehwé se wóhunu nsenkyerennéé, enna Helafoo nso hwehwé nyansa. **23** Nanso, yen dee, yeká Kristo wu a ɔwuu wo asennua no so no ho asem. Saa asem no ye Yudafo abufuo enna eyé asem a aba nni mu ma amanamanmufo; **24** nanso Yudafo ne amanamanmufo a Onyankopon afre wón no, Kristo ye Onyankopon tumi ne Onyankopon nyansa. **25** Onyankopon asem a eyé se aba nni mu no, aba wó mu sene nnipa nyansa, na saa ara nso na dee eyé se eyé mmere wó Onyankopon fam no ye den sene nnipa ahooðen. **26** Afei, anuanom, monkæ ebere a Onyankopon free mo no tebea a na mowó mu. Nnipa fam dee na mo mu bebree nye anyansafaó, na mo mu bebree nni tumi, na mo mu bebree nye adehyee nso. **27** Nanso, Onyankopon faa ewiase yi mu nsem a aba nni mu no, nam so guu anyansafaó anim ase. Onyankopon faa nneema a eyé mmere wó ewiase, nam so de guu ahooðen anim ase. **28** Òfaa dee ewiase mmu na wómfia nye hwé no de seee dee ewiase susu se ého hia no. **29** Yei kyere se obi ntumi nhoahoa ne ho Onyankopon anim. **30** Nanso, Onyankopon aka mo abata Kristo Yesu ho na Onyankopon nam Kristo so ama yen nyansa; enam ne so ma yeatene wó Onyankopon anim. Yeye Onyankopon ahotefoo a wama yeade yen ho. **31** Enti sedee Atweresem no ka no, "Obiara a òpè se òhoahoa ne ho no, òhoahoa ne ho wó dee Awurade aye mu."

2 Anuanom, ebere a mebaa mo nkyen bekaa Onyankopon ho ahintasem a eyé nokore kyere mo no, maka asem a ekyere adwene anaa nyansa a etra mo so. **2** Meyee m'adwene se ebere a me ne mo wo ho no, mema me were afiri

biribiara gye Yesu Kristo nko na ne titire no, ne wuo wo aseñnu no so no. **3** Enti, eberə a mebaa mo ho no, na meye mmere a ehu ne ahopopoaka me. **4** Na me nkyerɛkyere a mekyerɛkyereee no nso mannyina anyansasem ne nnipa adwene so na mekyerɛkyereee, na mmom, menam kasa pa so daa tumi a ewə Onyankopən Honhom Kronkron no mu no adi. **5** Enti, mo gyidie nnyina onipa nyansa so, na mmom, egyna Onyankopən tumi so. **6** Mekasa nyansa mu kyere won a wɔanyini wɔ Honhom mu. Nanso, saa nyansa no nyɛ ewiase nyansa anaa ewiase yi mu tumi ahodoa a wɔn tumi resa no. (**aiōn g165**) **7** Nyansasem a meka no ye Onyankopən nyansa a wɔde ahinta nnipa. Eno na Onyankopən ayi ato hɔ ama yen dada se yen animuonyam ahyedee ansa na wɔrebo ewiase. (**aiōn g165**) **8** Aman sodifoo biara nnim saa nyansa no. Se wɔnim a, anka wɔremma Awurade a animuonyam ahye no ma no aseñnu mu. (**aiōn g165**) **9** Atweresem no ka se, “Dee onipa biara anhunu na wante da, dee onipa biara annwene ho se ebeba da no, eno na Onyankopən no ara asiesie ama wɔn a wɔdɔ no no.” **10** Na yen na Onyankopən nam ne Honhom Kronkron no so ada n'ahintasem yi adi akyere yen. Honhom no pεεpεe biribiara mu kɔsi Onyankopən ahintasem a emu do no so. **11** Onipa dee, oño ara ne honhom a ete ne mu no na enim ne ho nsem nyinaa; saa ara nso na Onyankopən Honhom no nko ara na enim Onyankopən ho nsem nyinaa. **12** Enyɛ ewiase yi mu honhom na yeanya; Honhom Kronkron a Onyankopən somaa no no na yeanya s̄edee ebɛma yehunu dee Onyankopən de ama yen no nyinaa. **13** Enti, enyɛ nsem a nnipa de wɔn nyansa akyere yen no na yeka, na mmom, nsem a Honhom no akyere yen no na yenam Honhom no mu nokore reda saa honhom mu nsem yi adi akyere won a wɔwɔ Honhom no. **14** Nanso, obi a ñoni Honhom no rentumi nnya akyedee a efiri Onyankopən Honhom no mu. Ñrente aseñ da biara da; ñfa no se nsem a aba nni mu, efiri se, wogyna Honhom no nko so na wobetumi anya nteasee a ese. **15** Onipa a Honhom no te ne mu no tumi sese biribiara nanso obiara rentumi mmu no aten. **16** Atweresem no ka se, “Hwan na ñonim Awurade adwene? Hwan na ñbetumi atu no fo?” Nanso, yen dee, yewɔ Kristo adwene no ankyere mo se nnipa a wɔwɔ Honhom no. Na ese semekasa kyere mo se ewiasefoo a wɔtɛ se mmofra a wɔwɔ Kristo mu gyidie. **2** Memaa mo nufosuo. Mamma mo aduane a eyɛ den, efiri se, na enyɛ mma mo. Na seesei ara mpo enyɛ mma mo, **3** efiri se, moda so te hɔ se ewiasefoo. Se aniberee wɔ mo mu na motwa mo ho ne mo ho mo ho nya akasakasa a, enna no adi se moye ewiasefoo a mote hɔ ma ewiase? **4** Se obi ka se, “Me dee, medi Paulo akyi” na ɔfɔforɔ nso ka se, “Me nso mewɔ Apolo afa” a, enkyere se moye ewiasefoo ana? **5** Mebisə se, Apolo ye hwan? Na Paulo nso ye hwan? Yeɛ Onyankopən asomfoo kwa a enam yen so na monya gyidie. Adwuma a Onyankopən de ama yen mu biara se yenyɛ no na yeɛ. **6** Meduaa aba no na Apolo guguu so nsuo nanso Onyankopən na ɔmaa afifidee no nyiniie. **7** Obi a ɔduaæs ne obi a ɔguguu so nsuo no ho nhia. Onyankopən na ne ho hia, efiri se, oño na ɔmaa afifidee no nyiniie. **8** Nsonsonoe biara nni onipa a ɔdua ne dee ɔgugu so nsuo ntam. Onyankopən behwe dwuma a wɔn mu biara dii so na wama wɔn so adee. **9** Yen dee yeɛ aboafoo a yene Onyankopən reye adwuma na mo nso moye Onyankopən afu. Bio, moye Onyankopən dan. **10** Menam adam a Onyankopən de maa me no so meye ɔdansení pa adwuma. Metoo fapem enna onipa foforɔ nso resi ato so. Nanso, ese se wɔn mu biara fa ekwan pa so si. **11** Efiri se, Onyankopən aye Yesu Kristo nko ɔdan no fapem enti wɔrentumi nto fapem foforɔ biara bio. **12** Ebinom de sikakkɔ, anaa dwete anaa abooden aboɔ na ebesi wɔn dan wɔ fapem no so; afoforɔ nso de nnua anaa esere anaa wira. **13** Obiara dwuma a ɔdiie no, eda no beda no adi; eda no ogya no beda obiara adwuma adi. Ogya no besɔ ahwe, ahunu dwuma ko no ye a eyɛ. **14** Se dee onipa ko no de sii fapem no so no tumi gyina ogya no ano a, ebɛnya akatua. **15** Na se obi adwuma hye wɔ ogya no ano a, akatua no bebɔ no, nanso oño dee, ñbenya nkwa se obi a wadwane afiri gyaframa mu. **16** Nokorem, monim se

moye Onyankopon asoredan na Onyankopon wo badwa mu se nnipa ne ewiase abofoo nyinaa Honhom no te mo mu! 17 Enti, obiara a obesee nhwe. 10 Kristo enti, yeye nkwaseafoo, nanso Onyankopon asoredan no, Onyankopon besee moye anyansafooo wo Kristo mu. Yeye mmere, no. Efiri se, Onyankopon asoredan ye kronkron, nanso moye den. Wømmu yen, nanso wøbu mo. na mo na moye n'asoredan no. 18 Ense se obiara 11 Ebesi saa ebere yi mu ekøm ne sukøm de yen. daadaa ne ho. Se obi a øka mo ho fa ne ho se øye Yefira ntomago; wohwe yen; yedi atutena; 12 ewiase yi mu onyansafooo a, øwa se øye økwasea yeye adwuma a eye den de hwe yen ho. Wødome ansa na wabeye onyansafooo. (aiõn g165) 19 Efiri se, yen a, yehyira; wohwe yen a yegyina ano. 13 dee ewiase bu no nyansa no ye asem a aba nni Wøya yen a, yede kasa pa bua. Yeté se ewiase yi mu wo Onyankopon ani so. Atweresem no ka mu wira bi a yenka hwhee de besi enne. 14 Enye se, “Okyere anyansafooo wo wøn anitee mu.” 20 se mepe se megú mo anim ase enti na metweres Bio, Atweresem no ka se, “Awurade nim onipa saa nwoma yi bres mo. Na mmom, mepe se nsusui. Õnim se enkøsi hwhee.” 21 Enti, ense se mekyere mo ekwan se me ara me mma a medo obiara de dee onipa tumi ye hoahoa ne ho na won. 15 Na se mowø ahwefoo øpedu mpo wo biribiara ye mo dea. 22 Paulo, Apolo ne Petro, mo asetena mu wo Kristo mu a, mowø Agya saa ewiase yi, nkwa ne owuo, enne ne daakye baako pe. Na mo nkwa a øwa Kristo Yesu mu nyinaya ye mo dea, 23 na moye Kristo dea na no enti, menam asempa a meka kyere mo no Kristo nso ye Onyankopon dea.

4 Ese se mobu yen se Kristo asomfoo a wøde

Onyankopon ahintasem a eye nokore no ahye yen nsa. 2 Adeeb aakoo a wørehwehwæ afiri onipa a wøde ahintasem no ahye ne nsa no ne se, øbedi ne wura no nokore. 3 Se mo anaa onipa bi bu me aten seesei a emfa me ho. M'ankasa nso memmu me ho aten. 4 M'adwene mu ye fann, nanso eno nkyere se medi bem fitaa. Awurade nko ara na øbu me aten. 5 Enti, ense se obiara bu ne yønko aten køsi se ebere a ese beba. Awurade ba mu no na wøbebø aten a etwa too. Øbeda dee ahinta wo sum mu no adi na wada dee ahinta wo nnipa akoma mu no nso adi. Na nkamfo a ese se onipa biara nya firi Onyankopon ho no, woakamfo no. 6 Anuanom, mo enti mede Apolo ne me aye nhwesoo, sèdee ebëema mo asuasem a øka se, “Di mmara pa so” no. Ense se mo mu biara de onipa bi hoahoa ne ho na øbu øfotro nso onipa tetra. 7 Hwan na øka kyere wo se wokorøn sene afotro? Enye Onyankopon na øde biribiara a wowø no maa wo? Na aden enti na wode hoahoa wo ho sèdee enye akyedee? 8 Biribiara a mohwehwæ no, mo nsa aka dada! Moye adefo dada. Moayeye ahemfo, nanso yenye bi! Nokorem, anka mepe se moye ahemfo na anka yen nso yeye ahemfo beka mo ho. 9 Eye me se yen asomafooo yi dee, Onyankopon de yen atwa too se nnipa bi a wøabu wøn kumfo

daadaa ne ho. Se obi a øka mo ho fa ne ho se øye Yefira ntomago; wohwe yen; yedi atutena; 12 ewiase yi mu onyansafooo a, øwa se øye økwasea yeye adwuma a eye den de hwe yen ho. Wødome ansa na wabeye onyansafooo. (aiõn g165) 19 Efiri se, yen a, yehyira; wohwe yen a yegyina ano. 13 dee ewiase bu no nyansa no ye asem a aba nni Wøya yen a, yede kasa pa bua. Yeté se ewiase yi mu wo Onyankopon ani so. Atweresem no ka mu wira bi a yenka hwhee de besi enne. 14 Enye se, “Okyere anyansafooo wo wøn anitee mu.” 20 se mepe se megú mo anim ase enti na metweres Bio, Atweresem no ka se, “Awurade nim onipa saa nwoma yi bres mo. Na mmom, mepe se nsusui. Õnim se enkøsi hwhee.” 21 Enti, ense se mekyere mo ekwan se me ara me mma a medo obiara de dee onipa tumi ye hoahoa ne ho na won. 15 Na se mowø ahwefoo øpedu mpo wo biribiara ye mo dea. 22 Paulo, Apolo ne Petro, mo asetena mu wo Kristo mu a, mowø Agya saa ewiase yi, nkwa ne owuo, enne ne daakye baako pe. Na mo nkwa a øwa Kristo Yesu mu nyinaya ye mo dea, 23 na moye Kristo dea na no enti, menam asempa a meka kyere mo no Kristo nso ye Onyankopon dea.

so abeyø mo agya. 16 Mesre mo se monsua me. 17 Enam yei so enti, meresoma Timoteo na waba mo nkyen. Øye m'ankasa me do ba a ødi me nokore wo Awurade mu. Øbeakaakoe mo m'akwan foforo a menam so di Kristo Yesu akyi ne nkyerekyere a mekyerøkyere wo asafo biara a meko mu no. 18 Mo mu bi aye ahantan, susu se meremmesra mo. 19 Se Awurade pe a, ørenkyere biara meba mo nkyen na m'ankasa mabehwe dwuma a saa ahantafloo yi betumi adi na enye asem a wøbekø no. 20 Onyankopon Ahennie no nye nsenkeka na eye tumi. 21 Emu dee øwo he na mope? Memmebo mo mmaa anaa akoma a øðø wo mu na øbu adee na memfa mmra mo nkyen?

5 Nnansa yi, wøkeka se adwaman a morebo wo asafo no mu no ye hu a abosonsomfooo mpo renye saa. Mate mpo se obi afa n'agya yere. 2 Na øbeyø den na moatumi ahoahoa mo ho? Aden enti na ense se mo were ho wo ho na mompam saa onipa no mfiri mo mu. 3 Èwom se me dee, me ne mo ntam ekwan ware, nanso, mewø mo nkyen honhom mu. Yen Awurade Yesu din mu, mabu onipa a øye afidee yi aten dada te se dee mewø mo nkyen ara pe. 4 Mohyia na meka mo ho wo honhom mu a, Awurade Yesu tumi a øka yen ho no enti, 5 ese se mode saa onipa no ma øbonsam na øsse ne onipadua no na Awurade da no duru a, wagye ne honhom nkwa. 6 Ense

se mohoahoa mo ho. Monim se, "Mmøka kakra monim se ødebøneyefoo no renkø Onyankopøn bi na ema mmøre no tu." 7 Ese se moyi saa bøne Ahennie no mu. Monnnaadaa mo ho; mo a mmøreka dada yi firi mo mu na moaye kronn. mo suban nyø, anaa mo a mosom ahoni, anaa Eba saa a, mobeye se mmøre foforø a mmøreka adwamanfoo anaa mmarima a wøne mmarima nni mu sedee menim mo se mote dada no. Afei da, 10 anaa adifudepeføo, anaa anibereføo, anaa a wode Kristo a øye yen Twam Afahye Odwan akøwensafoø, anaa mo a mosøe afoforø din, no abø afødeø no, yen Twam Afahye no aduru anaa akorømfoo no mu biara no rennya kyøfa so. 8 Yei enti, mommma yømmfa mmøreka dada biara wø Onyankopøn Ahennie no mu. 11 Na a øye bøne no nni afahye no, na mmom, yømfø mo mu bi te saa. Nanso, wøahohoro mo bøne. burodo a mmøreka nni mu na øye kronn no nni Wøde mo ama Onyankopøn. Enam Honhom afahye no. 9 Krataa a metwerøe mo no, mekaa Kronkron no ne Awurade Yesu Kristo din mu wø mu se mommfø mo ho mmø adwamanfoo enti, wøasiesie mo ne Onyankopøn ntam. 12 ho. 10 Menkyerø ewiase yi adwamanfoo anaa Obi se, "Mewø ho økwan se meye deø mørø." anibereføo anaa akorømfoo anaa wøn a wøsom Ewom saa; nanso enye biribiara na øye ma ahoni. Se wompe se wo ne yeinom bo a, na ese wo. Metumi aka se, "Mewø ho økwan se meye se wofiri ewiase koraa. 11 Deø mekyerø ne se, biribiara." Nanso meremma biribiara ho økwan mommfø mo ho mmø onipa a øfrø ne ho se onua ma ømfø me aksø. 13 Obi foforø nso bøka se, nanso øbø adwaman anaa øye onibereføo anaa "Aduane wø hø ma yafunu na yafunu nso wø hø øsom ahoni anaa økonkønsani anaa økøwensani ma aduane." Øye nokore; nanso Onyankopøn anaa økorømfoo. Onipa a øte saa no, mo ne no bema ne nyinaa aba awieeø. Ense se onipa de nntena ase nto nsa nnidi. 12 Aden enti na ese se ne onipadua ma adwamammo, na mmom, ese mebu wøn a wønka asafo no ho aten? Enye wøn se øde som Awurade, efiri se onipadua no ye a wøwø asafo no mu mmom na ese se mobu wøn Onyankopøn dea. 14 Onyankopøn maa Awurade aten? 15 Onyankopøn na øbøbu wøn a wønni sørø firii awufoo mu na øno nso nam ne tumi asafo no mu aten, sedee Atwerøsem no ka se, so bema yen nso asøre afiri awufoo mu. "Monyi onipa øbøneføo no mfiri mo mu."

6 Se akasakasa ba onua ne onua ntam a, aden enti na moko abosonsomfoo atemmufoo anim ma wøbu mo aten øbere a anka ese se moma ateneneeføo siesie mo ntam? 2 Monnim se ateneneeføo na wøbebu ewiase aten? Na se, ese se mobu ewiase aten a, morentumi mmu nsem nketenkete aten? 3 Monnim se yebøbu abøføo aten? Mpøn ahe na yømmu asetena mu nneema aten? 4 Na se nsem a øte saa ba a, nnipa a wønni dibe a wø asafo no mu na mobema wøasiesie? 5 Øye animguaseø ma no! Menim yie se enye den ara a, onyansaføo baako bi wø mo mu a øbetumi adi onua ne onua ntam asem. 6 Øye se wøfa saa økwan yi so anaa, se onua de onua bøko asønniø ma wøn a wønni gyidie bedi abua wøn asem? 7 Se motumi de mo ho mo ho kø asønniø no kyere se moadi nkoguo dada. Anka øye se obi besisi mo anaa se øbøye mo bøne mmom. 8 Nanso, mo ara motwa mo ho ye mo ho mo ho bøne, sisi mo ho ne mo nuanom mpo. 9 Mo ara

Monnim se mo onipadua no ye Kristo onipadua no fafa bi anaa? Memfa Kristo onipadua fa bi mmø obi a øbo adwaman onipadua ho anaa? Dabi. 16 Anaa ebia na monnim se onipa a øde ne ho bo adwamanfoo ho nso ye odwamanfoo? Atwerøsem no da no adi se, "Wøn baanu no nyinaa ye onipadua koro." 17 Nanso, onipa a wøde no abata Awurade ho no ne no ye baako wø honhom mu. 18 Mommmø adwaman. Bøne biara a onipa bøye no nka ne onipadua no, nanso onipa a øbo adwaman no see øno ankasa ne onipadua. 19 Monnim se mo onipadua no ye Honhom Kronkron a øte mo mu, a Onyankopøn na øde maa mo no asøredan? Na monne mo ho; 20 øtøø mo aboøden. Enti momfa mo onipadua no nhye Onyankopøn animuonyam.

7 Afei, deø efa nsem a motwerø de breø me no ho nie: Øye se øbarima nware. 2 Nanso, esiane adwamammo enti, ese se øbarima biara nya øno ankasa ne yere, na øbaa biara nso nya øno ankasa ne kunu. 3 Ese se øbarima ye n'asødee

se okunu na əbaa nso ye n'asédee se ɔyere na akyédee a Awurade de akyé no no so sèdee na wən mu biara boa ne yɔnko. 4 ɔyere onipadua ɔte a Onyankopon frē no no. Yei ne mmara a no nyé əno nko ara dea, na eyé okunu no nso mekyere wə asafo biara mu. 18 Se twetiatwani dea bi. Saa ara nso na okunu no onipadua no bi ate Onyankopon frē a, eñse se ɔpepa twetia nyé əno nko ara dea, na mmom, eyé ɔyere no no ho nsenkyerennedee biara. Se əbarima nso a nso dea bi. 5 Momma mo ho nkame mo ho mo əntwaa twetia bi ate Onyankopon frē a, eñse ho. Gye se mo nyinaa pene so əbere tiawa bi se ətwa twetia. 19 Efiri se, se obi awta twetia a morebo mpaees; na se mowie mpaeebo no a, na ɔfoforɔ nso ntwaaw twetia no nka hwhee. Dees monhyia mu, na obonsam ansø mo anhwé, efiri əho hia ne se wobedi Onyankopon mmara so. 20 se, montumi nni mo ho so. 6 Menka saa asem Sèdee obiara te a Onyankopon frē no no, əntena yi se əhyé so, na mmom, mereka no se mama no saa ara. 21 Onyankopon frē wo no na woye mo ho əkwan. 7 Ekaa me nko a na anka mo akoaa anaa? Mma eno nha wo na se wowɔ əkwan nyinaa te se me. Nanso, obiara wə adam akyédee bi a wobetumi afa so ade wo ho a, fa so. 22 Efiri sononko bi a Onyankopon de ama no. Yei wo se, akoaa a Awurade afre no no ye Awurade onipa n'akyédee na ɔfoforɔ nso wə n'akyédee. 8 Afei, a əde ne ho. Saa ara nso na obi a əde ne ho a asem a mereka akyere asigyafoø ne akunafoø Kristo afre no no ye Kristo akoaa. 23 Onyankopon ne se: Ebeyé se mo nko ara mobetena ase sèdee tøo mo aboøden, eno enti, monnyé nkoo mma mete hø yi. 9 Na se morentumi nhye mo ho so nnipa. 24 Anuanom, eñse se mo mu biara tena nso a monkowareware. Eyé se mobeware sene ase wə Onyankopon mu sèdee na mote ansa se mobehye mo ho ahometee. 10 Mo awareføø na wørefrē mo no. 25 Dee əfa asigyafoø nso nso, mewø əhyé nsem bi a əmfiri me na efiri ho no nie: Mennyaa əhyé nsem biara memfirii Awurade nkyen se: Eñse se əbaa gyaa ne kunu. Awurade nkyen, nanso meka m'adwene te se 11 Se eba saa a, eñse se əware bio; anaase nso obi a Onyankopon mməborhunu enti wøagye wøka əne ne kunu bo mu. Saa ara na eñse se me ato mu. 26 Wodwene seesei əhaw yi ho a, okunu nso gyaa ne yere. 12 Mo a moaka no, medwene se, eyé se onipa tena ase sèdee ɔte meka mekyere mo, efiri markasa, na əmfiri biara. 27 Wowɔ ɔyere? Se wowɔ ɔyere a, nyé Awurade, se Okristoni barima wə yere a ənye w'adwene se woregaa no. Wonwaree anaa? Okristoni na əbaa no pene so se əne no betena Se wonwaree a, nhwehwé ɔyere. 28 Nanso, se ase a, eñse se əbarima no gyaa no. 13 Saa ara nso wownaree a, wonye bøne. Se əbaabunu ware a, na se Okristoni baa wə okunu a ənye Okristoni ənye bøne. Nanso, əhaw a saa awadee no de na əbarima no pene so se əne no betena a, eñse ba no, se ekaa me nko a, anka mempe se saa se əbaa no gyaa no. 14 Esiane bø a əbarima əhaw no bøba mo so. 29 Dee mekyere ne se, a ənye Okristoni de ne ho abø əbaa no enti, anuanom, əbere a aka sua. Efiri saa əbere yi, Onyankopon begye no na əbaa a ənye Okristoni eñse se mmariama a wøawareware tena ase sèdee no nso, esiane bø a əde ne ho abø əbarima no wønwaree da; 30 wən a wøsu ye sèdee wən were enti, Onyankopon bete ne ho. Se anye saa a, nhoeë; wən a wøsere ye sèdee wønni anigyeë; wən mma bøye se abosonsomfoø mma, nanso wən a wøtø ye sèdee dees wøtøes no nyé wən sèdee ete yi dees, wøye kronkron. 15 Na se nso dee; 31 wən a wøde ewiase abø wən bo ye sèdee wən mu dee ənye Okristoni no pe se ote ne ho wønhunu bi da. Na sèdee ewiase yi te seesei yi firi Okristoni no ho a, momma no əkwan. Se eba rentena saa nkye. 32 Mempe se biribiara ha mo. saa a, Okristoni no, se eyé okunu anaa ɔyere Əbarima a ənwareeë no, eñse se əde ne ho ma no, de ne ho. Onyankopon afre mo se montena Awurade adwumayë; efiri se, əbø mmøden se ase asomdwoee mu. 16 ɔyere a woye Okristoni, Awurade ani bess no; 33 nanso əbarima wareføø ebeyé den na woahunu se worentumi nnye wo de ne ho to ewiase nneëma so, efiri se, əpe se əssø kunu nkwa? Na okunu a woye Okristoni nso, ne yere ani, 34 enti wøtwe no afanu no nyinaa. ebeyé den na woahunu se worentumi nnye Əbaa a ənwareeë anaa əbaabunu de ne ho ma wo yere nkwa? 17 Mo mu biara ntena ase wə Awurade adwuma wə honam ne honhom fam;

nanso əbaa a wawaree no de ne ho to ewiase n'ahonim ye mmere wo saa asem yi mu hunu se nneema so, efiri se, əpe se əso ne kunu ani. **35** wo a wowo "nimdee" redidi wo ohoni dan mu a, Mereka saa asem yi, efiri se, mepe se meboa mo. ərenhye no nkuran mma əno nso nkodi aduane Merenhyehye mmara bi mma mo. Na mmom, a wode ama ahoni no bi anaa? **11** Enti, saa onipa mepe se moye dee eye na etene na mode mo ho a əye mmere yi a əye wo nua a Kristo wu maa nyinaa ma Awurade adwuma. **36** Əbarima ne no yi, esiane wo "nimdee" enti əbeyera! **12** Na əbaa a wəahyehye awadee na afei wəaye wən enam saa əkwan yi so bəma woayə bəne atia adwene se worenware bio no, se əbarima no wo nuanom. Se əba saa a, woye bəne tia Kristo hunu se ənye n'asədees mma əbaa no nanso se nso, efiri se wonam wən adwenem mmere so əntumi nhye n'akənnə so enti no əpe se əware adaadaa wən. **13** Enti, se aduane ma me nua a, eṣe se əware sedee əhwehwə no. Bəne biara ye bəne a, merenwe ənam bio sedee əbeyə a nni yei ho. **37** Nanso, eyə mmom se əbeyhe ne əremma me nua nkə bəne mu. (aiōn g165)

8 Asəm a əfa nnuane a wode ma ahoni ho nso nie: Eyə nokore pefee se, "Yen nyinaa wo nimdee." Nanso, saa nimdee no ma onipa ye ahantə; ədə dee, ema nkəsoo. **2** Onipa a əgye ne ho di se ənim biribi no nnim sedee anka eṣe se əhunu. **3** Nanso, onipa a ədo Onyankopən no, Onyankopən nim no. **4** Enti, nnuane a wode ma ahoni a wədi no, yenim se ohoni wə ho ma biribi a ente ase. Yenim se Onyankopən baako pe na əwo hə. **5** Nneema bebree wə soro ne asase so a yefre wən anyame ne awuranom, nanso wən mu biara nye anyame anaasə awuranom. **6** Yewə Onyame baako pe a əye Agya. Əno na əbəə adee nyinaa, na yete ase ma no. Yesu Kristo ne yen Awurade a Agya no nam ne so yee adee nyinaa, na əmaa yen nkwa. **7** Nanso, ənye obiara na ənim saa nokwasəm yi. Nnipe bi de wən ho ama ahoni no ara kəsi se, se wədi saa nnuane no a, wənim pefee se ohoni aduane na woredi. Esiane wən ahonim a eyə mmere enti, wəgye di nso se aduane no gu wən ho fi. **8** Ənye aduane a yedie no na ətwe yen ben Onyankopən. Se yənni saa aduane no a, yento sin, ənna se yedi nso a, yen mmoro so. **9** Monhwe yie na moamma mo ahofadie no antwetwe wən a woye mmere wə gyidie mu no ankə bəne mu. **10** Se əba se obi a

ho dwuma biara. Mmom, yeatena ase saa ara kō m'anim tee akəwie no. Eno enti na mete sedee yəremfa suntidua biara nto asempa a se okuturukubɔni a ne kuturuku mfom no. 27 efa Kristo ho no. 13 Monim se wən a wəye Mebə mmoden hye me onipadua so na medi no adwuma wə asoredan mu no nya wən aduane nya, sedee ebeyə a, se meka Asempa no kyere firi asoredan mu, na wən nso a wəbə afodee wə afoforə a me nso merenyə dee emfra. aforebukyia so no nso nya wən aforebədee. 14 Saa ara nso na Awurade ahye se, esə se wən a wəka asempa no nya wən asetena firi mu. 15 Nanso, menkaa saa asedee yi ho hwee. Enye se meretwəre seesei se meregye saa asedee no afa. Enneə anka medi əkan mawu. Obiara rentumi mfa m'asedee no nni agorə. 16 Menni tumi se, esiane se meka asempa no enti, mehoahoa me ho. Mehye mmara ase na meka asempa no. Na se manka asempa no a, mehunu amane. 17 Se meye adwuma no sedee əfiri m'ankasa me pe mu a, na esə se mehwə akatua anim. Nanso meye no se m'adwuma, əfiri se, Onyankopon na əde ato me so. 18 Enneə, na akatua ben na esə se menyə? Eys ahohoahadee se wobekə asempa no na wonnye hwee na wommisa asedee biara nso. 19 Mede me ho; menyə obi ako. Nanso, meye me ho obiara ako asedee məsesa akra dodoə biara a metumi. 20 Ebere a me ne Yudafoo te no, meyeə me ho se Yudani asedee metwtewə wən aba me nkyen. M'ankasa nso na menhye Mose Mmara ase, nanso metenaa ase sedee Mose Mmara di me so sedee metwtewə wən a wəhyə saa Mmara no ase aba me nkyen. 21 Saa ara na mekofraa amanamanmufo mu no nso meyeə me ho se wən ara pe, sedee metumi matwtewə wən aba me nkyen. Yei nkyere se menni Onyankopon Mmara so; mehye Kristo Mmara ase. 22 Wən a wən gyidie ye mimere no, meyeə se wən ara sedee metwtewə wən aba me nkyen. Meyə me ho sedee əfata biara maa nnipa nyinaa, sedee metumi afa ekwan biara a ebeyə yie so magye wən mu bi nkwa. 23 Asempa no enti na meyeə yeinom nyinaa na manya mu nhŷira bi. 24 Monim se mmirika akansie mu, mmirikatufo no nyinaa tu mmirika no bi, nanso wən mu baako pe na ənya akradee no. Enti, tu mmirika no ekwan bi so na nya akradee no. 25 Obiara a əsi agodie mu akan no siesie ne ho di mmara so. Əye saa sedee əbenya ahenkyə a ərenkyere, nanso yen dee yi dee, ebekye akosi daapem nyinaa. 26 Eno enti na meretu mmirika

10 Anuanom, mepe se metwe mo adwene ba nsəm a etoo yen nananom a wədii Mose akyi no so. Omununkum bəo wən nyinaa ho ban maa wən nyinaa faa Epo Kəkəo no mu asomdwoeə mu. 2 Omununkum no ne Epo no mu, wəbəo wən nyinaa asu se Mose akyidifoo. 3 Wən nyinaa dii honhom fam aduane 4 na wənom honhom fam anonnee. Wənom honhom botan a na əne wən nam no mu nsuo; na saa abotan no ye Kristo no ankasa. 5 Yeinom nyinaa akyi no, na Onyankopon ani nso wən mu pii, enti na wən amu guguu basaa wə əserə no so ho no. 6 Seesei, yeinom nyinaa ye nhwesoo ma yen na əbə yen kəkə nso se, ense se yəpə bəne sedee wəyee no, 7 enna ense se yesom ahoni sedee wən mu bi yee no. Sedee Atweresəm no ka se, "Nnija no tenaa ase, didi nomee, na wəgoroo abosomgorə." 8 Ense se yəbə adwaman, sedee wən mu bi yee no na da koro wən mu əpeduonumiensa wuwuiə no. 9 Ense se yeso Awurade hwe sedee wən mu bi yee no maa awə kekaa wən kunkumm wən no. 10 Ense se monwiinwii sedee wən mu bi yee maa əsəe əbofoə seee wən no. 11 Yeinom nyinaa baa wən so de yee nhwesoo maa afoforə. Na wotwəre guu hə se kəkəbə maa yen. Əfiri se, yete hə se ərenkyere na ebere no aba awieeə. (aiən g165) 12 Obiara a ədwene se əgyina hə no, ənhwə yie na wanhwe ase. 13 Səhwə biara a aba w'akwan mu no ye dee əba nnipa akwan mu. Esiane se Onyankopon di ne bohye so enti, əremma ho ekwan mma səhwə a əborə w'ahooden so nto wo. Se səhwə ba wo so a, əbəma wo ahooden ama woatumi agyina ano, na woanya ho nyansa nso. 14 Enti me nnamfo pa, montwe mo ho mfiri ahonisom ho. 15 Mekasa kyere mo se anyansafoə. Asem a meka no mommuua mfa. 16 Se yenom kuruwa a wəahyira so no ano a, na enye Kristo mogya ayənkofa no anaa? Burodo a yəbubu mu no nso, se yedi a, na enye Kristo onipadua ayənkoyə anaa? 17 Esiane se burodo

no ye baako na yedi no wō əhonam korō mu **11** Monsua me sədeē mesua Kristo no. 2 enti, əwom se ye dəoso dee, nanso yen nyinaa Mekamfo mo, efiri se, eberē biara, mokae ye nnipa baako. **18** Monhwē Israelman. Won a me di me nkyerekyere a mekyereē mo no so. 3 wōdi afōdee aduane no ne afōrebukyia no wō Na mepē se mote aseē se, əbarima tiri ne Kristo, ayonkoye. **19** Mebisā se, afōrebōdee a wōde ama na əbarima ye əbaa tiri, nanso Kristo tiri ne ohoni no ye biribi anaa ohoni no na ɔye biribi? **20** Onyankopōn. **4** Enti, əbarima biara a əkata ne Dabi, asem a mereka ne se, dee wōde abō afōdee tiri so bō mpaes anaa əka Onyankopōn asem wō abosonsomni afōrebukyia so no, wōde ama wo badwam no gu Kristo anim ase. **5** Na əbaa a ahonhommōne na ənye Onyankopōn. Mempe ənkata ne tiri so na əbō mpaes ka Onyankopōn se mode mo ho behyenehyene ahonhommōne. asem wō badwam no nso gu ne kunu anim **21** Morentumi nnom Awurade kuruwa ano na ase. Nsonsonoe biara nna əne əbaa a wayi ne monsane nnom ahonhommone kuruwa ano. tirinwi no ntam. **6** Se əbaa no nkata ne tiri Saa ara na morentumi nnidi wō Awurade əpono so a, əse se ətwitwa ne tirinwi gu. Esiane se so na monsane nnidi wō ahonhommōne əpono əye animguasee se əbaa beyi ne tirinwi anaa nso so. **22** Anaa mope se yema Awurade twe əbetwitwa agu no enti, əse se əkata so. **7** Echo ninkunu? Yegye di se əye den sene no anaa? nhia se əbarima bekata ne tiri so, efiri se, ɔye **23** Woka se, “Woama yen ho əkwan se ənye Onyankopōn animuonyam ne ne seso **8** na biribiara a əye.” Nanso, ənye biribiara na əye. wōammō əbarima amfiri əbaa mu, na mmom, “Waama yen ho əkwan se ənye biribiara.” wōbōo əbaa firii əbarima mu. **9** Saa ara nso Nanso, ənye biribiara na etumi boa yen. **24** Ənse na ənye əbaa enti na wōbōo əbarima, nanso se obiara pe ne niko ne yiedie na mmom, əse se əbaa dee, əbarima enti na wōbōo no. **10** Esiane əhwehwē afoforō nso yiedie. **25** Adwenemdhāo saa asem yi ne abōfōo no enti, əse se əbaa nya enti motumi to biribiara a wōtōn wō dwa nkatasō bi wō ne tiri so, de kyere se əhye tumi so di a mommisā ho asem biara. **26** Efiri se, bi ase. **11** Yen asetena wō Awurade mu no, əbaa Atweresem no ka se, “Asase ne dee əwo so nne ne ho enna əbarima nso nne ne ho. **12** Na nyinaa ye Awurade dea.” **27** Obi a ənye ogiyidini sədeē wōbōo əbaa firii əbarima mu no, saa ara frē wo adidi na woye w'adwene se wobekō a, nso na əbaa woo əbarima, na biribiara nso firi adwenemdhāo enti, aduane a əde bēma wo Onyankopōn. **13** Əye se əbaa bēbō mpaes afre biara, di a mommisā ho asem biara. **28** Nanso, Onyankopōn wo badwa mu a biribiara nkata ne se obi ka kyere wo se, “Wōde saa aduane yi tiri so anaa? Mo ara mommua mfa. **14** Ənye saa maa ahoni” a, esiane dee əbōo wo saa amaneē abōdee korō no ara na əka se, se əbarima tiri fu no adwenemdhāo enti, nni saa aduane no. **29** bebree a, əye animguasee ma no no? **15** Nanso, Əno nyē w'adwene, na əye onipa a əbōo wo se əbaa dee, ne tiri fu pii a, əye animuonyam ma saa amaneē no adwene. Obi bēbisa se, “Aden no no? Wōama no nwı pii se akatasō. **16** Nanso, enti na obi adwene si m'ahofadie ho əkwan? se obi pe se əgye ho akyinnyee a, asem a mewō **30** Se meda Awurade ase wō m'aduane ho a, ka wō ho ara ne se, yen anaa Onyankopōn asafō aden enti na aduane a mada ho ase no obi no nni əkwan foforō biara a wōfa so som. **17** ka ho asem?” **31** Biribiara a mobeyē no, se Nhyehyeeē a edidi so yi a mereka akyere mo yi, moredidi o, se morenom o, monye mfa nhye menkamfo mo, efiri se, mo asafō nhiyamu de Onyankopōn animuonyam. **32** Monnye biribiara əshaw brē mo mmom. **18** Dee edi əkan no, mate mfa nha Yudafoo anaa amanamanmufoō anaa se mo ne mo ho mo ho di asie wō mo nhiyamu Onyankopōn asafō. **33** Monye sədeē meye no. mu na megye di se nokore kakra wō mu. **19** Mema obiara ani gye dee meye ho a mennwene Akyinnyee biara nni ho se əse se mo mu kyekye m'ankasa me yiedie ho, na mmom, medwene sədeē nokore beda adi. **20** Se mohyia se kuo a, yen nyinaa yiedie ho sədeē əbeyē a wōbegye momma se morebedi Awurade Adidi no. **21** Na won nkwa.

22 Mo ara monni afie a modidi nom wō mu? Awurade korō no ara na wōsom no. **6** Tumi Anaase mope se mogu Onyankopōn asafo no ahodoōbebree wō hō a wōnam so som, nanso ne wōn a adee ahia wōn no anim ase? Edeēn Onyankopōn korō no ara na ɔma obiara tumi na mohwehwē se meka fa saa asem yi ho kyere ma wōde som. **7** Honhom Kronkron no nam yen mo? Menkamfo mo anaa? Ese se mohunu se mmaako mmaako so da ne ho adi ɛkwan bi so ense se mekamfo mo! **23** Awurade nkyen na ma ɛboa yen nyinaa. **8** Honhom Kronkron no menya nkyerɛkyere a mekyerɛkyere mo no se, ma obi nyansa na Honhom Kronkron no ara nso Awurade Yesu, anadwo a wōyii no maeē no, ama obi osuahunu. **9** Saa Honhom Kronkron ɔfaa burodo **24** na ɔdaa Onyankopōn ase no, no ara ma obi gyidie na ɔma obi nso tumi a ɔbuu mu kaa se, “Yei ne me onipadua a mede ɔde sa nyarewa. **10** Honhom Kronkron no ma ma mo. Monye yei mfa nkae me.” **25** Saa ara obi tumi ma ɔye anwanwadē; obi nso, ɔma na Adidi no akyi no, ɔfaa kuruwa na ɔkaa se, no tumi ma ɔka Onyankopōn asem; na ɔfoforɔ “Saa kuruwa yi ye Onyankopōn apam foforɔ a nso ɔma no tumi ma otumi kyere nsonsonoe a wōde me mogya ahye mu den. Ebere biara a eda akyedee a efiri Honhom Kronkron no ne mobenom no, momfa nkae me.” **26** Ebere biara deē ɛmfiri Honhom Kronkron no mu. Honhom a mobedi burodo no na mobenom kuruwa no Kronkron no ma obi tumi ma ɔka kasa foforɔ na ano no, monka Awurade wuo no ho asem kosi ɔma ɔfoforɔ nso tumi ma ɔkyere kasa foforɔ no se ɔbeba. **27** Ekyere se, se obi di Awurade burodo ase. **11** Eyē Honhom Kronkron korō no ara na no na ɔnom kuruwa no ano wō ɛkwan a ɛmfata ɔye yeinom nyinaa; akyedee ahodoō a ɔpe se so a, ɔdi Awurade onipadua ne ne mogya no ɔde ma obiara no, ɔde ma no. **12** Kristo te se ho fo. **28** Enti ansa na obiara bədi burodo no, nipadua baako a ɛwō akwaa bebree; ɛwom se anom kuruwa no ano no, ese se ɔkari ne ho ɛwō akwaa bebree, nanso eyē onipadua korō no hwē. **29** Na se wammu Awurade onipadua no ara. **13** Wōnam saa ɛkwan korō no ara so abō yen na ɔdi nom firi kuruwa no mu a, ɔdi nom de Yudafoō ne amanamanmuoo ne nkoa ne yen a atemmuo ba n'ankasa so. **30** Eno enti na mo yede yen ho no asu. Wōnam Honhom Kronkron mu bebree yareyare na moye mmere na mo korō no so abō yen asu ahye saa onipadua korō mu pii awuwu no. **31** Se yekari yen ho hwē no ara mu. Na wode saa Honhom Kronkron no ansa a, yerenkō Onyankopōn atemmuo mu. **32** ama yen se yennom. **14** Nipadua no ankasa nyē Nanso, Awurade bu yen aten, twe yen aso sedee akwaa baako; eyē akwaa bebree. **15** Se nan ka ɔremmu yene ewiase nyinaa fo. **33** Eno enti, me se, “Esiane se menye nsa enti, menka onipadua nuanom, se mohyia se morekō Awurade Adidi no ho” a, enkyere se ɔnye onipadua no fa bi. no a, montwen mo ho mo ho. **34** Se ekōm de **16** Na se aso ka se, “Esiane se menye aniya obi a, ɔnnidi wō efie na Onyankopōn ammu no enti, menka onipadua no ho” a, enkyere se aten wō wōn nhiyamu no ase. Nsem a aka no, se ɔnye onipadua no fa bi. **17** Na se onipadua no nyinaa ye aniya a, anka ɛbeyē den ate asem? Na se eyē aso a anka ɛbeyē den ahua adee? **18** Sedee Onyankopōn pe no no na ɔde akwaa biara siie. **19** Se onipadua no nyinaa ye akwaa korō a, anka onipadua no beyē edee? **20** Sedee ete no, akwaa gu ahodoō, nanso onipadua no ye baako pe. **21** Yei enti, aniya ntumi nka nkyere nsa se, “wo ho nhia me!” Saa ara na etire rentumi nka nkyere nan se, “Wo ho nhia me!” **22** Saa ara na yerenumi nyē biribira a akwaa a eyē mmere no nka ho mma ɔnye yie. **23** Akwaa a yesusu se ɔnni mu pii no mmom na yehwē no yie, na dee ɔnye fe wō onipadua ho no nso

12 Me nuanom, merebɛkyere mo nsem a efa Honhom Kronkron no akyedee no mu. Anuanom, mepɛ se mohunu nokore no. **2** Monim se ebere a na moye abosonsomfoo no na ahoni a awuwu na edi mo so de mo kō bōne mu. **3** Deē ese se mote aseē ne se, obiara a ɔwō Onyankopōn Honhom akwankyerē no ka se “Yesu ye Awurade,” na ɔnnome Yesu. **4** ɛwom se Honhom Kronkron no ara na ekye akyedee no, nanso saa akyedee no gu ahodoō. **5** Akwan ahodoōbebree wō hō a wōfa so som, nanso

yehwe no yie pa ara. **24** Na akwaa a edi mu no, ne fa no begu. **11** Meyε abøfra no mekasaa se saa øhwε no ho nhia no. Onyankopøn ankasa abøfra, medwenee se abøfra, mesusuu se abøfra, nam ekwan bi so akeka onipadua no asisi animu na meyε øpanin yi, magu mmøfraasem no. **12** de ahye akwaa a wømmuo no animuonyam. Deø yehunu no seesei no te se su bi a øye kusuu **25** Enti nkyekyεmu biara nni onipadua no mu. wo ahwehwε mu. Eno akyi, yebøhunu no kann. Akwaa no nyinaa keka won ho won ho bom. Deø menim seesei no ye øho fa bi; akyire yi, **26** Se akwaa baako ho ka a, akwaa a aka no ebødi mu te se Onyankopøn niimdee a øwo wo nyinaa ho ka bi. Na se wøkamfo akwaa no me ho no. **13** Na afei nneema mmiensa yi na øwo bi a, anigyeε ka akwaa a aka no nyinaa. **27** ho: gyidie, anidasoo, ødo; na øðø ne mu kεseø. Enti mo nyinaa moyε Kristo onipadua. Na mo mu biara ye n'akwaa. **28** Onyankopøn ahyeε biribiara pepeεre wø asafo no mu: Deø edi økan, asomafoø; deø øtø so mmienu, adiyifoo; deø øtø so mmiensa, akyerεkyerεføø; afei won a wøye anwanwadeø enna wøn a wøama won tumi de sa yadeø anaa wøboa afoforo anaa wøkyere won økwan anaa wøka kasa foforo. **29** Won nyinaa nyε asomafoø anaa adiyifoo anaa akyerεkyerεføø. Enye won nyinaa na wøwo tumi a wøde ye anwanwadeø **30** anaa wøsa nyarewa, anaa wøka kasa foforo anaa wøkyere dee wøka no ase. **31** Monhwehwε akyedee a øbeboa mo yie akyiri kwan. Mεkyere mo økwan foforo a øye pa ara.

13 Se mede nnipa ne abøføø tekrema kasa na menni ñø a, na mete se yaawa a øregyegyee anaa akasæe a ørewoso kεke. **2** Ebia na mewø akyedee a metumi ka asempa no ma øka nnipa akoma; ebia na mewø osuahunu ne nteaseø ma mete ahintasem nyinaa ase; ebia na mewø gyidie a øma metumi tutu mmepø, nanso se menni øðø a, menka hwhee. **3** Metumi de dee mewø nyinaa makye na mpo matu me onipadua asi ho se wønye, nanso se menni øðø a, mennya ho mfasoo biara. **4** ñø wo boasetø na ne tirim ye mmere; øðø nyε ahoøyea anaa ønkyere ne ho anaa ønni ahomasoo su; **5** øðø mmu øbra bøne; ønye øesemenkomonya; ne bo nha no; ømfa bøne nhye ne mu; **6** øðø mpe bøne, na mmom, øpe nokore. **7** ñø mpa aba; ne gyidie, n'anidasoo ne ne boasetø nni hwammo. **8** ñø wo ho daa. Nkømhye wø ho nanso, ente ho daa; akyedee a øma wøka kasa foforo wø ho, nanso øwo n'awieee; osuahunu wø ho, nanso øbetwam. **9** Deø yenim no ne nkøm a øhyε no ye fa ne fa bi; **10** nanso dee øye pe no nya ba a, dee øye fa

14 ñø na eøe se mohwehwε akyire kwan. Momma mo akoma nni Honhom no akyedee akyi, ne titire no, nkømhye. **2** Onipa a øka kasa foforo no nkasa økyere nnipa, na mmom økasa kyere Onyankopøn, Efiri se, obiara nte asem a øka no ase. ñnam Honhom no tumi so ka nokore mu ahintasem. **3** Nanso onipa a øhyε nkøm no kasa kyere nnipa, boa won, hyε won nkuran, kyekye won were. **4** Onipa a øka kasa foforo no boa øno ankasa ne ho, nanso onipa a øhyε nkøm no boa asafo no nyinaa. **5** øwom se mepe se mo nyinaa ka kasa foforo dee, nanso mepe se mo nyinaa nya akyedee a øbøema mo ahyε nkøm. Efiri se, onipa a øhyε nkøm no ho hia yie kyen onipa a øka kasa foforo no, gye se, obi wø ho a øbøkyere aseø, ma aboa asafo no nyinaa. **6** Enti anuanom, se meba mo nkyen na meka kasa foforo a, mfasoo ben na mobønya wø me ho? Morennya hwhee gye se meda Onyankopøn ahintasem adi anaa meda osuahunu bi adi, anaa meka nsem ma økanyane mo, anaa mekyerεkyerε mo. **7** Saa ara nso na nneema a nkwa nni mu, te se, aben anaa sankuo a wøde bø nnwom no, se nnwom no bø no mu anna ho a, obiara rente ne de. **8** Na se dee øbø totorobento no nso ammo no yie a, hwan na øbesiesie ne ho øko øko? **9** Saa ara nso na mebisa se, se moka kasa foforo a emu nna ho a, øbøye den na obi ate asem a moka no ase? Mo nsem no beyera wø mframø mu. **10** Kasa ahodoo bebree na øwo ewiase, nanso emu biara nni ho a nteaseø nni mu. **11** Na se mente kasa a obi ka no ase a, dee øreka saa kasa no øbøye øhøhø ama me, na me a meretie no nso, mayε øhøhø ama no. **12** Esiane se mopere se mobønya Honhom no akyedee no enti, eøe se mohwehwε dee øbeboa asafo no ama atim yie.

13 Ese se obi a ɔka kasa foforo no bɔ mpaes na akasa, na obi nso akyerekyere nsem a waka no ɔtumi kyere nsem a ɔka no ase. **14** Se meka kasa ase. **28** Na se obi nni hɔ a ɔbekyere kasa foforo foforo bɔ mpaes a, me honhom bɔ saa mpaes yi ase de a, ese se onipa a ɔka saa kasa no ye no, nanso m'adwene mmoa. **15** Edeen na afei komm wɔ nhyiamu no ase na ɔkasa kyere ne ho ese se meye? Mede me honhom bebɔ mpaes, na ne Onyankopɔn. **29** Nnipa baanu anaa baasa a etɔ da bi nso a mede m'adwene bebɔ mpaes; Onyankopɔn asem no wɔ wɔn nkyen no na ese mede me honhom beto dwom, nanso mede se wɔkasa na wɔn a aka no nso atie, adwene m'adwene nso beto bi. **16** Se wonam honhom ho. **30** Na se obi a ɔte hɔ nso nya asem firiko so da Onyankopɔn ase a, ebeye den na obi Onyankopɔn nkyen a, ese se onipa a ɔrekaso no a ɔka nhyiamu no ho no betumi agye w'aseda gyae kasa. **31** Ese se mo nyinaa ka Onyankopɔn mpaes no so se "Amen" bi? Ekwan biara nni hɔ asem no mmaako mmaako sedee mo nyinaa a ɔbefa so ate dee woreka no ase. **17** Se eba saa bɛnya osuahunu bi ne nkuranhye. **32** Ese se a, na w'aseda mpaes a worebɔ Onyankopɔn no nkɔmhyeni no pene so, gyae ma ɔfɔrɔ nso ye se edeen ara mpo a, eremmoa onipa a ɔka wo kasa. **33** Efiri se, Onyankopɔn mfre yen se ho no ekwan biara so. **18** Meda Onyankopɔn ase yemmye basabasa, na mmapom asomdwoeεpεfεo. se meka kasa foforo sene mo a mowɔ ha nyinaa. Sedee ete wɔ Onyankopɔn asafo mu no. **34** Ese se **19** Nanso, asafo mu som no, mepe se meka kasa mmaa a wɔwɔ asafo mu no ye komm wɔ asafo mmaako mmaako enum pe a mobete asee na no nhyiamu ase. Wɔnni ho ekwan se wɔkasa, moagyinga so atumi akyere afoforo adee sene sedee Mose Mmara no kyere no. **35** Se worepe se meka nsem mpempem wɔ kasa foforo mu. biribi mu ahunu a, wɔmmisa wɔn kununom **20** Monnnwene se, mmɔfra, anuanom; nanso wɔ fie. ɔbaa kasa wɔ asafo nhyiamu ase a, eyε se yeka bɔne ho asem dee a, monye mo ho se animguasee. **36** Anaa mofa no se Onyankopɔn mmɔfra. Nanso, monnwene se mmadwemma. **21** asem no firi mo nkyen? Anaa mo nko ara mo Atweresem no ka se, "Menam nnipa a wɔka kasa nkyen na efiri? **37** Se obi susu se ɔye odiyifoo foforo so bekasa makyere saa nnipa yi. Menam anaa ɔwɔ honhom akyedee a, ese se ɔte ne ho ahɔhɔo anofafa so bekasa nanso, wɔrentie me," ase se nsem a meretwεre yi, Awurade na ɔhyε Awurade na ɔseε. **22** Kasa foforo no ye wɔn a me se mentwεre. **38** Enti, se ɔntie yei a, εnneε, wɔnni gyidie no nsenkyerεnneε εnna Onyame monntie ɔno nso. **39** Enti anuanom, mompere asenka no nso ye agyidifoo nsenkyerεnneε. **23** se mobεhye nkɔm, nanso monnnyae se mobeka Se asafo no nyinaa hyia na obiara fiti asee ka kasa foforo. **40** Ese se moye biribiara wɔ ne kwan kasa foforo na se ahɔhɔo anaa wɔn a wɔnni so.

gyidie fra mo mu a, monnye nni se wɔbeka se moabobo adam? **24** Nanso, se mo nyinaa na moka Onyankopɔn asem na se obi a ɔnni gyidie anaa onipa foforo bi ɔbefra mo mu a, nsem a ɔbete no bεma wanu ne ho wɔ ne bɔne ho. Nsem a ɔte no bεbu no atεn **25** na ne kokoamsem beda adi, na ɔbεbu nkotodwe asom Onyankopɔn na waka ne bone se, "Nokore ni, Onyankopɔn ka yen ho wɔ ha!" **26** Anuanom, nsem a meka yi kyere sen? Se mohyia se moresom a, obi to dwom; obi kyerekyere; obi da Onyankopɔn ahintasem adi; obi ka kasa foforo enna ɔfɔrɔ nso akyerekyere asee. Ese se biribiara boa asafo no nkɔsoo. **27** Se obi pe se ɔka kasa foforo a, aboro so koraa no, ese se eyε nnipa bεye baanu anaa baasa. ɔbaako kasa wie a, na ɔfɔrɔ nso

15 Afei, anuanom, mepe se mekae mo adwene fa Asem pa meka kyere se mo no a mogye too mu, nam so maa mo gyidie mu yε den no ho. **2** En ne Asem pa meka kyere se mo no. Se mokura Asem pa no mu denden a, mobεnya nkwa, gye se moannyε anni. **3** Mekaa asem a meteeε a εho hia yie no kyere se mo se, yen bɔne enti na Kristo wuiε sedee wɔatwεre no Atweresem mu se, **4** wɔsieve no, na ne nnansa so no, ɔsore firii awufoo mu sedee wɔatwεre wɔ Atweresem no mu se, **5** ɔdaa ne ho adi kyere se Petro ne asomafo dumieno no nyinaa. **6** Afei, mpfirim, ɔdaa ne ho adi kyere se n'akyidifoo beboro ahanum a wɔn mu bi te ase na wɔn mu bi nso awuwu. **7** Afei, oyii ne ho adi kyere se Yakobo

ne asomafoa no nyinaa. **8** Akyire no koraa, ɔyii ne so ne owuo. **27** Se Atweresem no ka se, “Ode ne ho adi kyere me a meye obi a woanwo me nneema nyinaa behye ne tumi ase a,” wømmfa ntøm. **9** Meyø obi a mesua koraa wo asomafoa Onyankopøn nka ho. Eøye Onyankopøn na øde no mu na memfata mpo se wøfre me øsomafoa nneema nyinaa hye Kristo tumi ase. **28** Na efiri se, metaa Onyankopøn asafo. **10** Nanso, se wøde nneema nyinaa hye Kristo tumi ase Onyankopøn adom enti, mete se dee mete no a, ono ankasa a øye ñba no de ne ho behye ara na adom a øde dom me no aboa me yie. Ama Onyankopøn a øde nneema nyinaa hye ne matumi aye adwuma denden asene asomafoa a Ba no tumi ase no, ase; na Onyankopøn adi aka no nyinaa a emfiri m’ankasa m’ahooden biribiaro so. **29** Se owusoree nni hø a, anka won mu, na mmom Onyankopøn adom no na ɔredi a wøbo awufø din bø asu no beye ñen? Won dwuma wo me mu. **11** Enti, se efiri me anaa efiri adwene ne sen? Se øye nokore se dee wøka se, won no, Asempha a yen nyinaa ka ni, na eno nso wønnyanne awuføo mma nkwa mu a, aden enti na mogye di. **12** Afei, sedee Asempha no ka se na wøbo awuføo din bø won asu? **30** Na aden na woama Kristo asøre afiri awuføo mu no, aden na donhweree biara yede yen ho to amanee mu? mo mu bi tumi ka se wørentumi mma awuføo **31** Anuanom, donhweree biara mehyia owuo. nsore? **13** Se saa ye nokore dee a, na ekyere se Esiane Yesu enti, ahohoahoa a mewo wo mo woamma Kristo ansore amfiri awuføo mu. **14** Na mu, na ema me ka yei. **32** Modwene se mfasoø se woamma Kristo ansore amfiri awuføo mu a, ben na menyaa wo øko a me ne “nkekaboa” koo na ekyere se, yønni asem biara ka, na mo nso wo Efeso no? Na se awuføo nsore mma nkwa mu monni asem biara a mobegye adi. **15** Eno akyi a, ennee “Momma yennidi na yennom, efiri se, koraa na ekyere se, yeredi atoro fa Onyankopøn økyena yebewu” sedee wøka no. **33** “Mommma ho, efiri se, yøka se øno na ønyanee Kristo firii wønnnaadaa mo. Nkømøø bøne see ñbra pa.” **34** awuføo mu. Na se awuføo ntumi nsore a, ennee Monye mo asedee na monnyae mo akwammøne na woamma Kristo nso ansore amfiri awuføo no. Meka yei de hye mo aniwuo se mo mu bi mu. **16** Se awuføo ntumi nsore a, na Kristo nso nnim Onyankopøn. **35** Obibebisa se, “Ebeye ansore. **17** Na se woamma Kristo ansore amfiri den na wøbetumi ama awuføo asøre aba nkwa awuføo mu a, na mo gyidie no ye nnaadaa, na mu? Wøbeye onipadua su bøn?” **36** ñkwase! moda so yera wo mo bøne mu. **18** Esane kyere se, Se wodua aba wo fam a, gye se ewu ansa na won a na wøgye Kristo di a wøawuwu no ayera. afifiri. **37** Na dee wodua wo fam no, enye dua, **19** Na se yen anidasoo wo Kristo mu no ye ma na mmom øye awi aba anaase aba foforo bi. **38** saa asetena yi nko ara a, ennee na yeøe mmøøø Bøbea a Onyankopøn adwene ho se øpe se øde sene obiara a øwo ewiase ha. **20** Nanso, nokore bø aba no na øde bø no; ñma aba biara bøbea a øwom ne se, woama Kristo asøre afiri awuføo a efata no. **39** Honam a ekata ateaseføo ho no mu de ahyø mo den se won a wøadeda wo owuo nyinaa nye honam korø. Niipa wo won honam; mu no, wøbøma woasøresore. **21** Na sedee owuo mmoa wo won dee; nnomaa wo won dee enna nam onipa so baee no, saa ara nso na owusoree nsuonnam nso wo won dee. **40** ñsoro onipadua nam onipa so ba. **22** Owuo nam Adam so baa yen wo hø, enna efam onipadua nso wo hø. Ahooøe nyinaa so; saa ara nso na Kristo de nkwa bree bi wo hø ma øsoro onipadua nko ara, enna yen nyinaa. **23** Nanso, biribiaro beye nnidisoo ahoøfe bi nso wo hø ma efam onipadua. **41** Owia nnidisoo a Kristo na øbedi ekan, na se Kristo wo n’ankasa n’ahoøfe. ñsrane wo ne dee nko; di ekan ba bio a, won a wøye ne dee no nso nsoromma ahoøfe gu ahodoo; na nsoromma no adi akyire. **24** Afei se Kristo see ahonhom mu mu nso wøwø ahoøfe su ahodoo. **42** Se wøma atumfoø, ahoøden ne tumi nyinaa a, awieee no awuføo sore ba nkwa mu a, saa ara na ebeba. Se beba, na øde Ahennie no ama Onyankopøn a wøsie onipadua no a, ɔporø; wøma esøre nso a øye Agya no. **25** Efiri se, esø se Kristo di ñhene emporø. **43** Se wøsie onipadua a, øye tan na øye køsi se øbedi n’atamfoø nyinaa so na øde won mmøøø, nanso se wøma esøre a, øye fe na enya ahyø ne nan ase. **26** ñtamfoø a øtwa too a øbedi ahoøden. **44** Se wøsie onipadua no a, øye honam

na se wôma esore a, eyé honhom. Òhonam wô nkyen, efiri se, mëfa ho. 6 Ebia, medi nna kakra ho enti ese se honhom nso wô ho. 45 Atweresem wô mo nkyen. Ebia, medi awôberé no wô mo no ka se, “Adam a òyé nnipa nyinaa kannifoo nkyen. Eno akyi moaboa me ama makô baabiara no, wôbôo no se onipa oteasefôo”; nanso Adam a mepe semekô. 7 Mempe se medi nna tiaa a ôtwa too no ye Honhom a òma nkwa. 46 Ènye bi mo nkyen. Na mmom, mewô anidasoo se, honhom mo ni na òbaa kane. Òbaa dee èkura se Awurade pe a, metena mo nkyen akyere. 8 honam fam onipadua no akyi. 47 Wôde fam Nanso, metena Efeso ha yi akosi Pentekoste da mfuturo na ebôo Adam a òdi èkan no. Adam a no. 9 Èwom se wôn a wôasore atia me dôoso dee, òto so mmieno no firi òsoro. 48 Wôn a wôte nanso akwan pa a metumi mafa so madi dwuma asase so no te se dee wôde dôtee bôo no no; na pa wô ha. 10 Se Timoteo ba mo nkyen wô ha wôn a wôyé òsoro mma no te se wôn a wofiri a, monsom no hôhôo, efiri se, òreye Awurade òsoro. 49 Sedeè yete se nnipa a wôde dôtee bôo adwuma sedeè meye yi ara. 11 Obiara mmu yen no, saa ara na yebeyé se onipa a òfiri òsoro no abomfiaa, na mmom, mommoa no na òntu no. 50 Anuanom, dee mepe se mekyere ne se, ne kwan yi asomdwosse mu na watumi asane dee wôde honam ne mogya ayé no nni kyefâ abeka me nsa, efiri se, merehwé òne anuanom wô Onyankopon Ahennie no mu; na dee èporo no anim. 12 Efa onua Apolo ho nso, metaa no ntumi ntenu ho. 51 Montie saa ahintasem hye no nkuran se òne anuanom a aka no nttaa yi: Yen nyinaa renwu, nanso eberé tiawa bi mu nsra mo, nanso ònyee n'adwene se òbeba seesei wôbesakyera yen nyinaa; 52 se totorobento a ara. Se ònya ekwan dee a, òbeba. 13 Monnwen, etwa too no bô a, nsakrae no beye anibuee. Se momma mo gyidie mu nye den; mo bo nye duru ébo a, awufoò bedane ateasefôo na yen nyinaa na monnya ahooden. 14 Momfa òdo nye mo besakyera. 53 Na dee èporo no de dee èmporo nnwuma nyinaa. 15 Monim Stefana ne ne fiefoo akata ne ho, na dee ewu no de dee enwu akata ho asem. Wôyé nnipa a wôdane beye Akristofoo ne ho. 54 Enti dee èporo de dee èmporo kata èkan wô Hela na wôde wôn ho ama Onyankopon ne ho na dee èbewu de dee èrenwu kata ne ho adwumayefoo. Mesre mo, me nuanom, 16 se a, Atweresem no bêba mu se, “Wôasœe owuo; monni nnipa a wôte saa ne wôn a wôdi saa nkonom ab!” 55 “Owuo, wo nkonom wô he? dwuma no bi na wône won som no akyi. 17 Owuo, wo nwowœe wô he?” (Hadès g86) 56 Owuo M’ani gye Stefana, Fortunato ne Akaiko ba a nya ne tumi firi bône mu na bône nso nya wôbae no ho. Wôbesii mo anan 18 na wôama ne tumi firi Mmara no mu. 57 Nanso, yeda m’ani agye sedeè wômaa mo ani gyeee no ara Onyankopon a ònam yen Awurade Yesu Kristo pe. Èse se yekae nnipa a wote saa no. 19 Asafo so ma yen tumi no ase! 58 Enti, me nuanom, a wôwo Asia no kyea mo. Akwila ne Priska ne monnyina pintinn. Eda biara monye Awurade asafo a wôhyia wôn fie no nso kyea mo. 20 adwuma, efiri se, menim se moye Awurade Anuanom a wôwô ha no kyea mo. Momfa òdo adwuma a èrenye èkwa da.

16 Asem a efa etoo a wôbeyi de aboa
Onyankopon asafo mma a wôwo Yudea ho
no nie: Èse se moye dee meka mekyere Galati
asafo ahodoo se wônye no bi. 2 Kwasiada biara,
sika a moanya no, momfa bi nsie baabi sedeè
meba mo nkyen a, èremma monyi too. 3 Se
meba ho a, metwere adansedie krataa mede
asoma nnipa a mopeno so se mensoma wôn,
na wôabegye mo akyedee no de akô Yerusalem.
4 Se echo hia se me ne won ba a, me ne won
bêba. 5 Se mefiri Makedonia a na meba mo

nkyeakyea mo ho mo ho. 21 Me ara me nsa ano
atwere nie: Me Paulo, mekyea mo. 22 Obiara a
ònnó Awurade no, nnome mmira ne so. Marana-
ta “Yen Awurade bra!” 23 Awurade Yesu adom
mmira mo so. 24 Me do nka mo nyinaa wô Kristo
Yesu mu. Amen.

2 Korintofoo

1 Krataa yi firi Paulo a Onyankopon ayi no se Kristo Yesu ɔsomafoa no ne Timoteo a ɔye yen nuanom no mu baako nkyen, Mede saa krataa yi rekɔma Onyankopon asafo a ewɔ Korinto ne ahotefoo a wɔwɔ Akaiaman mu no nyinaa: **2** Adom ne asomdwoea e firi yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Momma yenna Onyankopon a ɔye yen Awurade Yesu Kristo Agya no a ɔye mməborhunu Agya na ɔye Onyankopon a awerekyekyere nyinaa firi no no ase. **4** ɔkyekyere yen were wo yen amanee nyinaa mu na yenam awerekyekyere a yen ankasa anya afiri Onyankopon nkyen no so atumi akyekyere afofora a wɔwɔ amanee ahodoa mu no were. **5** Sedeē yeahunu amane wo Kristo mu no, saa ara nso na yenya Kristo awerekyekyere a edaoso no. **6** Mo awerekyekyere ne mo nkwegye enti yehunu amane. Efiri se, se Kristo kyekye yen were a, yen nso yenam so betumi akyekye mo were. Eno bema mo anya ntoboasee ahunu amane se yen nso. **7** Enti, gyidie a yewɔ wo mo mu no nhinhim. Yenim se, sedeē mo ne yen hunu amane no, saa ara nso na awerekyekyere a yenya no, monya bi. **8** Anuanom, yepɛ se yetwe mo adwene ba ɔhaw a etoo yen wɔ Asia mantam mu no so. Amane a yefaa mu no so, na na emu ye duru enti yen asetena mu anidasoo nyinaa yeraes. **9** Nokorem yegye too mu se yerebewu. Saa asem yi siie, sedeē ebeye a yeremfa yen ho nto yen ankasa so, na mmom, yede yen ho beto Onyankopon a ɔma awufoo sore no so. **10** Wayi yen afiri saa owuo amanehunu yi mu na ɔbeko so agye yen. Ono na yede yen ani ato no so se, se moko so bo mpaes ma yen a, **11** ɔbegye yen bio. Yei kyere se, ɔbeuba mpaes dodoa biara a mobo ma yen no, na Onyankopon behyira yen, na dodoa no ara ama won nne so de ada no ase ama yen. **12** Yεhoahoa yen ho se yen ahonim mmu yen fɔ, yeatena ase nokoredie mu, ne titire ne ebere a yewɔ mo nkyen no. Enye ewiase nyansa na ekyerɛ yen kwan. Mmom, yen akwankyere firi Onyankopon adom no mu. **13** Nsem a mobetumi akenkan, ate ase nko na yetwre de bres mo. Mewɔ anidasoo

se, mobete biribiara a **14** monnte ase yie no ase daakye sedee ebeye a, da a Awurade Yesu beba no, mode yen behoahoa mo ho na yen nso yede mo ahoahoa yen ho. **15** Na menim se saa asem yi beba mu. Eno enti na mehyehye se meba abesra mo na moanya nhyira mprenu. **16** Meyee m'adwene se, se merekɔ Makedonia a, meba mo nkyen, na meresane nso a, mafa mo nkyen ansa na mako Yudea. **17** Modwene se mantumi ansi m'adwene pi wo dee esee se meye anaa? Anaase mete se obi a oka se "Aane" anaa "Dabi" sedeē ebese afofora ani? **18** Onyankopon yε ɔnokwafoa. Enti se meka se yen mmuaes yε "Aane" ebere biara a, eyε "Aane", ennye "Dabi" da a. **19** Efiri se, Yesu Kristo, Onyankopon Ba no a me Paulo, Silas ne Timoteo kaa ne ho asem kyere se mo no nsesa. ɔnnka "Aane" ne "Dabi" da. Ebere biara ɔdi n'asem so. **20** Ono mu na Onyankopon bohye nyinaa awie peye. Yei enti, yenam Yesu Kristo so ka "Amen" de hyε Onyankopon animuonyam. **21** Afei, Onyankopon no ankasa na ɔma yene mo tumi gyina pintinn wo Kristo mu. Ono na ɔsraa yen **22** faa yen se ne dee, enna ɔde ne Honhom Kronkron no hyee yen akoma mu de sii dee ɔwɔ ma yen nyinaa so dua. **23** Mefre Onyankopon se m'adansse. ɔnim m'akoma mu. Sedeē ebeye a mobenya kwan agye mo ahome enti na mankɔ Korinto no. **24** Enye yen adwene ne se yebeyɛ mo ama mo agye biribi adi, na mmom, mo ahoto enti na yene mo ye adwuma. Efiri se, enam mo ankasa gyidie so na mobegyina pintinn.

2 Enti, meyee m'adwene se meremma mo nkyen bio mmehye mo awerehoo. **2** Se mebchyɛ mo awerehoo a, hwan na ɔbekyekyere me were? Me ara a mahye mo awerehoo no anaa? **3** Saa enti na metwerɛe saa krataa no bres mo. Na mempe se meba mo nnipa korɔ no ara a mobegye m'ani no nkyen behye mo awerehoo. Menim yie se, se me ho tɔ me a, mo nso mo ho beto mo. **4** Mede amanehunu, awerehoo ne nisuo na ɔretwre mo saa krataa yi. Mantwre mammehye mo awerehoo na mmom, metwre de bekyereɛ ɔdɔ a medɔ mo nyinaa. **5** Se obi ahye afofora awerehoo a, enye me na wahye me saa awerehoo no, na mo anaase mo mu bi na

wahye no saa awerhoo no. Mempe se me nsa yean bo aka se yebetumi aye saa adwuma ye den wo saa onipa no so. **6** Asotwe a dodo yi. Ahoeden a yewo no firi Onyankopon. **6** no ara atwe no no dooso ma no. **7** Esse se mode Ono na wama yen afata se N'Apam Foforo ho kye no na mokyekyere ne were sedee ebeye a asomfoo. Efiri Honhom Kronkron no na emfiri awerhoo renhye ne so. **8** Mesre mo, momma mmara a wootwere. Mmara de owuo ba na onhunu se mope n'asem pa ara. **9** Dee enti a Honhom no dees ema nkwa. **7** Mmara a ede metwere mo krataa no ne se: Mepe se mehunu owuo bae no, na wootwere no ebo epono so, se moatumi agyina sohwé no ano pintinn na nanso animuonyam a na ekura no enti nnipa no nsem a meka kyere mo no nso, modi so anaa. antumi anhwé Mose anim. Mose animuonyam **10** Se obi ye bone bi na mode kye no a, me nso hyerenees nanso saa animuonyam no dumie. mede kye no. Se elo hia se mede kye na mede **8** Enti, apam a Honhom no de ba no, erennenya kye a, esse se mede biribiara kye. Na mo enti animuonyam mmorosoo anaa? **9** Se mmara na meye saa wo Kristo anim **11** sedee ebeye a, a ede owuo ba no wo animuonyam a, ennes obonsam rennya yen ho ekwan, efiri se, yenim dees ema yetene Onyankopon anim no rennya ne nsusui. **12** Ebere a meduruu Troa kókaa animuonyam a ebor so? **10** Nokorem, Apam Asempa no, mehunu se Awurade ama adwuma Foforo no animuonyam mmorosoo enti, mmara no ye ho ekwan wo ho. **13** Nanso, me were a ede owuo ba no animuonyam ayera. **11** Na hoe, efiri se, na menhunu yen nua Tito. Enti, se na animuonyam wo biribi a enkyere mu mekraa nnipa a wowa ho no na mesium meko a, animuonyam ben na ade a ete ho daa no Makedonia. **14** Yeda Onyankopon ase se daa oto rennya. **12** Esiane se yewo saa anidasoo yi enti, yen santene wo amigye ne nkoniimdie wo Kristo yewo akokooduru. **13** Yente se Mose a ode mu ma yeyi hwa a eyé hwam. Onyankopon nam nkatanimu kataa n'anim sedee ebeye a Israelfoo yen so ma Kristo ho asem tre ko baabiara se no renhunu n'anim hyeren no pa a erepa na aduhwam. **15** Yeté se aduhwam a Kristo de ayera no. **14** Nanso nteasee a won annya no enti ama Onyankopon a etre ko won a woregye won ebesi enne yi, se wókenkan Apam Dada nwoma nkwa ne won a woreyera mu. **16** Na won a no a, saa nkatanimu no da so kata won adwene woreyera no dees, eyé won hwa bone a etumi so. Ansa na nkatanimu no befiri ho no, gye kum. Nanso, won a woregye won nkwa no, eyé se ogye Kristo di. **15** Ebesi enne, ebere biara a ades a eyé hwam a ema won nkwa. Hwan na wókenkan Mose mmara no, nkatanimu no obetumi agyina adwuma a eyé den sei anim? **17** da so kata won adwene so. **16** Nanso se obi gye Yente se nnipa afoforo bi a wifa Onyankopon Awurade di a, ne nkatanimu no, woyi firi ho. asem se adetondee bi, na esiane se Onyankopon **17** Na Awurade ne Honhom no, na baabiara a asoma yen no enti, yeka nokore wo n'anim se Awurade Honhom wo no, ahoto wo ho. **18** Yen a nkatanimu biara nkata yen anim no, Awurade animuonyam hyeren yen anim, na Awurade Honhom no sakra yen ko n'animuonyam mu.

3 Yei kyere se yerehoaho a yen ho bio anaa?

Anaase yehia adansiedie nkrataa a efiri yen nkyen anaa mo nkyen sedee afoforo hia no anaa? **2** Mo ankasa moye krataa a ewo yen nkyen a wootwere wo yen akoma mu sedee ebeye a obiara behunu na wakan. **3** Mote se krataa a Kristo nam yen som so atwere. Enye twereduro na wode twere no ebo epono so, na mmom Onyankopon a ote ase no Honhom na wode twere guu nnipa akoma mu. **4** Saa ahotosoo yi na yenam Kristo soanya wo Onyankopon fam. **5** Biribiara nni yen mu a ebetumi ama

4 Onyankopon nam n'adom so de saa asem yi abre yen na eno enti, emma yen akoma ntu. **2** Yeagya kokoamsen ne aniwudeye nyinaa. Yennaadaa na yentwa Onyankopon asem no ho nkontompo. Yennaadaa obi mma onnye dees Atweresem no nkaes nni. Yegyae saa aniwudee no nyinaa. Yegyina Onyankopon anim kasa enti yeka nokore ma won a wonim yen no nyinaa gye di. **3** Se Asempa a yeka no ye ahintasem a, eyé ahintasem ma won a woreyera. **4** Wonye

nni, efiri se, obonsam aseē wōn adwene. ḥtwe animuonyam foforō no kata yēn ho, 3 efiri se, se wōn firi hann a eto gu wōn so no ho; hann wōde kata yēn ho a, yēn ho renna ho bio. 4 Na se a efiri Asem̄pa no mu a efa Kristo a ote se yewō saa honam yi mu a, yesi apinie na adesoa Onyankopōn animuonyam no ho no. (aiōn g165) 5 bi da yēn so; enyē se yem̄pe se yegya onipadua Enyē yen ankasa ho na yeka asem̄ no fa. Yeka no, na mmom, yere se wōde ɔsoro atenaē Yesu Kristo ho asem̄ se ɔno ne Awurade no foforō no kata yēn ho sedee ebeyē a, nkwa na yēn nso Yesu enti, yeyē mo asomfōo. 6 bemene deē ewu no. 5 Onyankopōn na wasiesie Onyankopōn a ɔkaa se, “Hann mfiri esum mu yēn ama saa nsakraē yi. Na ɔde ne Honhom nhyeren no” ɔno na wahyeren wō yēn akoma no maa yēn se deē ɔwō ma yēn no nyinaa mu, ama yeanya Onyankopōn animuonyam ho akyigiyina. 6 Yei enti, daa yewō akokoɔduru. nimdee wō Yesu Kristo mu. 7 Yetē se nkukuo Yēnim se mm̄merē dodō a yewō saa onipadua a wōde agyapadeē asie mu. Tumi ankasa no yi mu no, ema yēne Awurade fie kwan ware. 7 firi Onyankopōn na emfiri yēn. 8 Yetaa hunu Efiri se, yēn nkwa gyina gyidie so na ennyina amane, nanso wōnnseee yēn. Mpo se yennim deē yehunu so. 8 Yewō nkuranhyē enti, eyē yēn deē esē se yeyē a yempa aba. 9 Amaneē mu, pe se yebetu afiri yēn fie wō saa honam yi mu Onyankopōn ka yēn ho, na se wōbō yēn hwe fam na yēne Awurade akotena ne fie. 9 Se yewō yēn a yesore bio. 10 Mmerē nyinaa yēn onipadua no fie ha anaa nohoā no, yere se yeso n'ani sene soa Yesu wu a ɔwuīe no sedee ebeyē a n'abrabō biribiara. 10 Efiri se, esē se yēn nyinaa ba Kristo beda adi wō yēn mu. 11 Yēn asetena mu nyinaa, anim ma ɔbu yēn aten. Sedeē obiara tenaa ase Yesu enti, yētē hō ma owuo sedee ebeyē a, wō onipadua no abrabō mu no, se eyē papa anaa n'abrabō beda adi wō yēn onipadua a ewu no bōne na wōb̄egyina so abu no aten. 11 Efiri se mu. 12 Yei kyere se owuo di ne dwuma wō yēn yēnim sedeē yesuro Awurade enti, yēka ne ho mu enna nkwa nso di ne dwuma wō mo mu. asem̄pa kyere nnipa. Onyankopōn nim yēn yie 13 Atweres̄em no ka se, “Mekasaē, efiri se, na na mewō anidasoō se monim me nso wō mo megye di.” Saa honhom mu gyidie no ara so na akoma mu. 12 Yerensane nka yēn ho asem̄pa ema yēn nso yekasa, efiri se, yegye di. 14 Yēnim nkyere mo, na mmom, yerebō ho mm̄oden sedeē se Onyankopōn a ɔmaa Awurade Yesu sore firii mode yēn bēhaohoa mo ho na moatumi abua awufō mu no bēma yēne Yesu asore na ɔde wōn a wōde onipa anim hoahoa wōn ho na yēn abeka mo ho wō n'anim. 15 Mo enti na enyē wōn su no. 13 Se yeabobō adam a eyē yēne yeinom bēba mu; na sedeē Onyankopon adom Onyankopōn ntam asem̄. Nanso se yēn adwene no reduru nnipa bebree nk̄yen no, saa ara nso mu da hō a, eye ma mo yiedie. 14 Afei a yehunu na wōb̄ebō mpaeē ada Onyankopōn ase de ahyē se onipa baako na ɔwu maa nnipa nyinaa wuu bi no animuonyam. 16 Esiane yei enti, yēn bo ntu. no enti, Kristo do a ɔde dō yēn no na eyē yēn. Ewom se yēn onipadua no reporō nkakrankakra Yei kyere se nnipa nyinaa wō ne wuo no mu dee, nanso yēn honhom no deē, esesa yē foforō kyefā bi. 15 ɔwu maa yēn nyinaa, sedeē ebeyē a da biara da. 17 Na saa ɔshaw kakra a yefā mu no wōn a wōte ase no rentena ase mma wōn ho de animuonyam a enni awieē a ɔborō saa ɔshaw bio na mmom, wōbetena ase ama dee yēn enti, no so no bēbre yēn. (aiōnios g166) 18 Yēmfā yēn ɔwuīe a wōmaa ɔsore firii awufō mu no. 16 Enti, adwene nk̄a nneema a yehunu so, na mmom, ense se yegyina onipa adwene so bu obiara aten nneema a yehunu so na yede yēn adwene kō. Deē wōtumi hunu no ntēna hō nkye, nanso deē bio. Na se mpo ɔbere bi a atwam no na yegyina nnipa adwene so na yehunu Kristo a, afei deē, yereyē saa bio. 17 Se obi wō Kristo mu a, na ɔyē abodeē foforō, na nneema dada nyinaa atwam ama nneema foforō aba. 18 Onyankopōn aye ne nyinaa. ɔsomaā Kristo se ɔmm̄epata ɔne yēn ntam na ɔde ɔne afoforō ntam mpata dwumadie no ahyē yēn nsa. 19 Asem̄ a wōde abre yēn ne

5 Yēnim se, se yewō na yegya saa onipadua yi a, yebenya onipadua foforō a Onyankopōn ankasa aye a ɔbetena hō daa wō ɔsoro hō. (aiōnios g166) 2 Seesei, yesi apinie pe se wōde ɔsoro

se, Onyankopon nam Kristo so af a nnipa nyinaa nso monnwene yen ho saa ara bi. Mommfa adamfo. Onyankopon ankan won bøne antia won biribiara nsie yen. Mommue mo akoma mu! na ñde n'asomdwœe asenka ho dwumadie no 14 Monnyaa mo ho mma abosonsomfoø, efiri ahye yen nsa. 20 Enti yeþe asomafoø ma Kristo, se, moye no saa a, enye yie. Ebeyø den na deø na ete sedee Onyankopon nam yen so kasa kyere eyø ne deø enye ahya? Ebeyø den na hann mo. Yesi Kristo anan mu sre mo se, momma ne sum atena faako? 15 Ebeyø den na Kristo wømføa mo mmata Onyankopon ho. 21 Na Kristo ne obonsam adwene ahya? Edeen na ogyidini nni bøne, nanso yen enti, Onyankopon maa ɔfaa ne deø ɔnyø ogyidini wø ye? 16 Ebeyø den na yen bøne sedee ebeyø a, yenam ɔno Kristo so beþe teneneefoo wø Onyankopon anim.

6 Anuanom a yene Onyankopon bom ye

adwuma, yesre mo se, Onyankopon adam a mo nsa aka no, monnnye no kwa. 2 Onyankopon se, “Ebere a eþe mu no, mëbu wo, na nkwyee da no, mëboa wo.” Montie! Donhwere yi mu na eþe se monya Onyankopon adam, na enne ne nkwyee da no. 3 Yemmpø se obiara benya yen adwuma ho asem bone aka enti yemmpø se yede suntidua to obiara kwan mu. 4 Biribiara a yeþeyø

no, eþe se yeda yen ho adi se Onyankopon nkoø na yede boaseto tumi gyina ɔshaw ne amanee nyinaa ano. 5 Wøahwe yen, wøðe yen ato afiase, edøm baa yen so, wøama yeþeyø adwuma a ebøro yen so, yeasi pe, akyene køm. 6 Nanso, 2 Mommue mo akoma mu mma yen. Yenyeø yenam yen kronnyø, osuahunu, boaseto ne

ayamyø so ada yen ho adi se yeþeyø Onyankopon asomfoø. Afei, yenam Honhom Kronkron no so, yen nokore ðø, 7 yen nokwasem a yeka ne Onyankopon tumi so kyere se yeþeyø Onyankopon asomfoø. Tenenee ne yen akokyem a yede kø

haw nyinaa mu no, mempaabø. Mede ahosepø ðøamfoø so na yede bø yen ho ban nso. 8 Se retu mmirika no. 5 Mpo yeduruu Makedonia wøhoahoøa yen o, se wøgu yen anim ase o, se no, yeanhome. Na ɔshaw wø hø baabiara. Na

wøya yen o, se wokamfo yen o, yekø so ara som Onyankopon. Wøbu yen se atorofoo nanso yeka nokore. 9 Wøye won ho sedee wønnim yen nanso obiara nim yen. Yewuiø, sedee mohunu

ne sum atena faako? 15 Ebeyø den na Kristo wømføa mo mmata Onyankopon ho. 21 Na Kristo ne obonsam adwene ahya? Edeen na ogyidini nni bøne, nanso yen enti, Onyankopon maa ɔfaa ne deø ɔnyø ogyidini wø ye? 16 Ebeyø den na Onyankopon asoredan ne obonsam ahoni ayø nhyeþyee? Yeþeyø Onyankopon a ðte ase no asoredan sedee Onyankopon no ankasa aka se, “Mede me nkuroføo beþeyø me fie na matena won mu; meye wø Onyankopon na woayø me nkuroføo.” 17 Eno enti, “Monkø. Momfiri hø nko mommføa mo ho nka biribiara a echo ntee. Awurade na ɔsee. Monte mo ho mfiri deø echo nte ho, na megye mo.” 18 Na, “Meye mo Agya, na mobeyø me mmamarima ne me mmammaa.” Otumfoo Awurade na ɔsee.

7 Me nnamfo pa, wøahye yen saa bo yi nyinaa.

Enti, momma yente yen ho mfiri biribiara a egø honam anaa ɔkra no ho fi ho na yentena ase Onyankopon mu mfa nte yen ho kronn. Yensisii obiara na yemmuu obiara

kwasea nso. 3 Merenka saa asem yi mfa ngu mo anim ase. Sedee madi ðkan aka no, yedø mo enti, daa se yewu o, yete ase o, mowø yen akoma mu. Onyankopon tumi so kyere se yeþeyø Onyankopon 4 Megye mo di enti mede mo hoahoa me ho. Yen asomfoø. Tenenee ne yen akokyem a yede kø

haw nyinaa mu no, mempaabø. Mede ahosepø ðøamfoø so na yede bø yen ho ban nso. 8 Se retu mmirika no. 5 Mpo yeduruu Makedonia wøhoahoøa yen o, se wøgu yen anim ase o, se no, yeanhome. Na ɔshaw wø hø baabiara. Na

wøya yen o, se wokamfo yen o, yekø so ara akasakasa wø won ntam. Afei, na ehu wø yen mobebo me ho ban no enti seesei, ama m'ani hwee, nanso yete ase. Ewom se wøtwee yen aso ka a ɔbekaa se mohyeø no nkuran no. Ðkaa nanso wøankum yen. 10 Wømaa yen were hoeø sedee mope se mohunu me no kyere me. Ðkaa nanso yen ani gye daa. Yøse ahiafoø nanso yema sedee modii yea ne sedee na moasiesie mo ho se nnipa bebree nya won ho. Ase yen nsam nni mobebo me ho ban no enti seesei, ama m'ani hwee, nanso yewø biribiara. 11 Me nnamfonnom agye sene kane no. 8 Se me krataa a metwerøe a mowø Korinto, yeabue yen akoma mu aka mo no hyøe mo awerøhoø a, enye me ya se nokore akyere mo. 12 Yemfaa biribiara nsiee mo metwerøe. Ahyeasee no ɔhaa me nanso seesei wø yen akoma mu na mo na mode nsøm asie yen deø ɔnha me. Menim se krataa no mu nsøm wø mo akoma mu. 13 Seesei, mekasa mekyere hoo mo were ebere tiawa bi. 9 Nanso, seesei mo se me mma: sedee yødwene mo ho no, mo deø, m'ani agye, enye se memaa mo were hoeø

no enti, na mmom, se mo awerhoo no ama do no ye ado pa ara anaa. 9 Monim adam a moasesa mo akwan. Onyankopon na emaa mo na yen Awurade Yesu Kristo wo. Odefo a na were hoe enti yen dee, yeanha mo. 10 Awerhoo eye no nyinaa akyi, mo enti, eyee ne ho ohiani a Onyankopon de baa mo so no enti, moanya sedes ebeye a emaa ne hia no so bema mo aye ahonuo bi a emaa so de mo bekə nkwegye adefo. 10 M'adwene a mewo wo asem no ho mu; enti ense se eye mo ya. Nanso, awerhoo a nie: Afe ni, mo na modii ekan yee aye na mofiri ewiase de bre yen no dee, ede owuo na eba. 11 mo pe mu na momae. 11 Monkə so na monwie Monhwe dee Onyankopon nam ho a emaa mo dwuma no di. Momma mo ho mpere mo se were hooe so aye. Mope se mofiri mo akoma mu mobewie sedes mosusue se mobeye. 12 Se wo kyere se monni fo. Mo bo afu. Mo ho adwiri mo. ho pere wo se wobema a, Onyankopon nam Mo ho pere mo, pe se mohunu se atentenenee dee wowo so begye, na enye dee wonnie so. 13 aye adwuma. Moakyere se modi bem wo asem Merennye nkurofо adesoa mmege mo so na yi ho. 12 Ewom se metweres saa krataa no dee, mmom, esiane se mowə bebree saa eberi yi mu nanso enye obi a eye bone anaa obi a woye no enti, eye fe se moboa wən a wənni bi no. 14 no bone enti na metweres. Metwre bekyeres Na se eba se biribi ho hia mo na se wəwo bi a, mo mu sedes Onyankopon anim, mode mo ho woaboa mo. Yei ma mo nyinaa ye pe. 15 Sedes nyinaa ama yen no. 13 Eno na ethye yen nkuran Atweresem no ka se, "Wən a wonyaa pii no, ebi no. Enye nkuranhye a ethye yen no nko. Tito anka, emna wən a wonyaa kakra bi no nso, esoo nso nam gye a mogye no maa n'ani gyee no so wən." 16 Yeda Onyankopon ase se wama Tito maa yen nso ani gyees. 14 Mede mo ahoahoa me mo ho anigye, sedes me nso m'ani gye mo ho ho akyere no na moanni me hwammo. Daa yeka no bi. 17 Enye se openee yen abisadee so nko, na nokore kyere mo na hoa a mede mo hoahoa me mmom, ono ankasa firii ne pe mu pes se oboa ho kyere Tito no nso aba mu. 15 Enti, se okae enti na osii n'adwene pi se obeba mo nkyen sedes mo nyinaa pes se moye osetie ma no na no. 18 Yeresoma onua bi a wəbu no wo asore mode obuo ne anidie gyee no fe so no a, ema ahodoa no nyinaa mu wo asenka no ho no aka odo a odo mo no mu den ara na ereye. 16 Eye me anigye se metumi de me ho nyinaa ato mo so.

8 Anuanom, yepes se mohunu dee Onyankopon
adom aye wo Makedonia asore ahodoa mu. 2 Wən ahokyere mu wən anigye boroo so, na wən hia mu mpo, woyii ayamyē kese kyerees. 3 Medi ho adanee se wəmaa dee wobetumi ma ebورو so mpo. Wən ara firii wən pe mu 4 sree yen se yemma wəmfa sika no nkoma Akristofо a wəwə Yudea no bi. 5 Woye maa ebورو so. Dee edi ekan no, wəde wən ho maa Awurade. Afei, wofiri Onyankopon pe mu de wən ho maa yen nso. 6 Enti, yeka kyere Tito a ethye adwuma yi ase se, ontoa so na emmoa mo na moatumi awie saa odo adwuma yi. 7 Moye adefo wo dee mowə nyinaa mu; okasa mu ne nimdes mu, mmoa a eye mo pe se moboa mu, ne odo a mode do yen mu. Enti, yepes se mode ahofama som wo odo mu. 8 Merenhyeye mmara mma mo. Na mmom, mepes se mede mo do a mowə no toto afoforo dee ho hwe se mo

se one yen ntutu akwan wo mmere a yeredi odo ho dwuma de ahye Awurade animuonyam yi no, na yemfa nkyere nso se yepes se yebua. 20 Yehwe yen ho so yie se asem biara remma kwan a yebefo so de saa akyedee yi adi dwuma no ho. 21 Yen botae ne se, yebeye dee eye wo Awurade ne nnipa anim. 22 Enti, yeresoma onipa foforo bi aka Tito ne osuani baako no ho. Yeaso no akwan ahodoa bebree so ahwe na yeahunu se eye ne pe se oboa. Na seesei ne ho pere no se obeba efiri se wanya mo mu ahotosoo. 23 Tito dee, eye me oboafoo a one me ye adwuma de boa mo na anuanom a wone no rekō no dee, woye asore ahodoa ananmusifoo a wəhye Kristo animuonyam. 24 Momma wənhunu odo a modə wən sedes ebeye a, asafo no nyinaa behunu se hoa a yede mo hoahoa yen ho no ye nokore.

9 Echo nhia se metwre mo fa mmoa a ese se woboa Onyankopon nkurofо a wəwə Yudea no ho. 2 Menim se eye mo pe se moboa enti,

mede mo ahoahoa me ho akyere nnipa a wɔwɔ koko ye duru ma mo no, me na metu saa fo yi. Makedonia no. Mekaa se, “Anuanom a wɔwɔ Mesre me Kristo a yεyε ɔyamyefoo no din mu se: Hela no siesiee wan ho se wobεboa afe a etwaam 2 Se meba ho a, monnhyε me mma menkasaka no mu.” Mo ahokeka no akanyane wɔn mu fa mo anim. Menim yie se me bo betumi aye kεse no. 3 Afei, merema anuanom yi aba mo duru wɔ nnipa a wɔka se ewiase adwene na nkyen sedee εbεye a, hoa a yede mo hoahoa yεn yede di dwuma no no so. 3 Yεyε nokore se, yete ho no nnye nsenkeka kwa. Na, sedee mekaεε ewiase, nanso yennyna wiasesem so wɔ yεn ko no, mobesiesie mo ho aboa. 4 Se anye saa na se mu. 4 Akodee a yede ko no mfiri ewiase. Yεyε nnipa no ne me firi Makedonia ba bεhunu se Onyankopon akodee a ano ye den a yεbetumi monsiesie mo ho a, yεn anim begu ase. Mo nso de aseet atamfoo mpampim a wɔabobo. Yεyε mo anim begu ase bi se modii yεn hwammo. 5 akyinnyehunu. 5 Yεyε akwansidee biara a etia Enti, medwene ho hunuu se, yεyε se anuanom bi Onyankopon ho nimdee no. Yeto adwene biara di m’anim εkan na wokope akyedee a mohyεε nnareka ma wotie Kristo. 6 Se mo setie wie me ho bɔ no gu ho. εba saa a, εbere a meduru ho pεye na obi sane ye asooden εkwan biara so a, no na εwɔ ho na adi adanee se mo na momaeε εyεbetwe n’aso. 7 Sedee nneema te no ara na εfiri se, na mope se moma enti, na mmom, na mohunu. Obi wo ho a ɔkari ne ho ka se, yεyε enye se εse se moma. 6 Monkae saa asem yi: Kristo dea? Onii no nkari ne ho bio nhwe εfiri Onipa a ɔgu aba kakra bi no, betwa so kakraa se, yεn nso yεyε Kristo dea sedee ɔno nso ye bi, na dee ɔgu aba bebree no, betwa so bebree. ne dea no. 8 Yεyε me aniwu se aba se mede 7 Mo mu biara mma sedee wadwene ho no, a tumi a Awurade de ama me se memfa nhwe mo εnye se yea anaa ɔhyε mu, εfiri se, Onyankopon na monnyini no behoahoa me ho. 9 Mempe pε obi a ɔde anigyeε ma akyedee no asem. 8 Na se modwene se mede me nkrataa a matwεrε Onyankopon betumi ama wo aboro dee εho hia mo no rehunahuna mo. 10 Obi beka se, “Paulo wo no so, enti daa na wowo dee εho hia wo, nkrataa mu nsem no ye ya nanso se ɔba yεn na wobεnya bi nso adi dwuma foforɔ a εfata se nkyen nso a, yεyε bɔkɔa na ne nsem nso nka wodi. 9 Atwerεsem no ka se, “ɔfiri n’akoma mu hwee!” 11 Esε se saa onipa no te ne ho ase se, ma ahiafoo dee wohia; n’adoεε no tena ho daa.” nsonsonoeε biara nna nsem a εwɔ yεn nkrataa (aiōn g165) 10 Na Onyankopon a ɔma ogufoo no a yetwεreε εbere a yenni mo nkyen no, ne dee aba ne burodo se aduane die no bεma wo nso se yεwɔ mo nkyen a, yεyε no mu. 12 Yεyε nokore, aba a εhia wo nyinaa na wahwe so ama anyini yεrentumi mfa yεn ho ntoto wɔn a wɔfa wɔn na w’adεε no enti, aso bebree. 11 Daa ɔbehwe ho se wɔn asetena korɔn no ho. Saa nnipa no ma woanya wo ho na woaye adεε, na εnam ye nkwaseafoo! Wɔnam wɔn ho a wɔde wɔn so ama dodoa no ara ada Onyankopon ase wo ho toto wɔn ho wɔn ho no so bu wɔn ho atεn. akyedee a yεnya firi mo nkyen no ho. 12 Saa 13 Yεn deε, yεn ahohoahoa no nntra beaεε bi. adεε a moyε yi, monnyε mma Onyankopon Yεn ahohoahoa no nntra dwuma a Onyankopon nkurfooo nko, na mmom, εnam so ma nnipa atu yεn se yεnyε a mo mu adwumayε ka ho bebree da Onyankopon ase. 13 Esiane dwuma a no. 14 Esiane se mowɔ saa tebea no mu enti, moadi de adi mo ho adanee pa no enti, nnipa yεbaa mo nkyen bekaa Asempa a εfa Kristo ho gyina nokore a moadi wɔ Kristo asenka no ne no a yεantra. 15 Yεi enti yεmmfa adwuma a mo adεε a moyε maa obiara no so bekamfo nkurofоo aye nhoahoa yεn ho te se yεn ara na Onyankopon. 14 Enti, wɔde ɔdɔ bεbε mpaεε ama yεyεε. Deε yεrepe ne se mo gyidie ase betim mo, εfiri se, Onyankopon ama mo adam a εborο na εnam so ama yεatumi aye mo mu adwuma so. 15 Yεda Onyankopon ase wo n’akyedee a a yεntra beaεε a Onyankopon ahyε no. 16 Na enni kabea no ho.

10 Me, Paulo a se mewɔ mo nkyen a moyε mmerε na se menni mo nkyen nso a me

Awurade aye mu.” 18 Efiri se, enye ka a onipa so akatua perepere. 16 Meti mu ka bio se: Ense se beka ne ho asem pa no na ema Onyankopon gye obiara susu se meye okwasea. Se mosusu saa a, no to mu, na mmom onipa a Onyankopon no ennees monnye me sedee mobegye okwasea na ara beka ne ho asem pa no na ogye no to mu.

11 Mewo anidasoo se, se meye nkwaseadees koraa a, mobegye me. Mepa mo kyew, monye saa. 2 Metwe mo ho ninkunu, sedee Onyankopon twe mo ho ninkunu no. Mote se əbabunu a mahye no awadee ho bə ama əbarima baako pe bi a əno ne Kristo. 3 Mesuro se wəbesee mo adwene na mo a mode mo ho nyinaa ama Kristo no, mobegya sedee əwo no nam anifire so daadaa Hawa no. 4 Mode anigyees gye obiara a əba mo nkyen beka Yesu fofor a ənnye dees yeka ne ho asem kyere mo no di; mogye honhom bi ne asem̄pa bi a nsonsonoe da əno ne Honhom ne Asem̄pa a yeka kyere mo no ntam no di. 5 Mennye nni se meye “Asomafo” no mu abomfiaa. 6 Ebia m’ano ntee dees, nanso m’adwene mu abue. Ekwan biara so, yeama mo ate saa asem yi ase. 7 Mebekaa Onyankopon Asem̄pa no kyeres mo no, mannye mo hwhee. Mebre ase sedee əbema mo akrən. Bəne a meyees ne se meyees saa? 8 Eber a na mereye mo mu adwuma no, asafo afofor bi na na wətua me ka. 9 Eber a na mewo mo nkyen no, se sika ho hia me a, na menha mo. Na anuanom a wote Makedonia no de biribiara a echo hia me bre me. Sedee na ete mmere a atwam no, saa ara nso na daakye əbeye. Mereny adesoa mma mo da. 10 Kristo nokoredie a ahye me ma enti, mehye mo bə se obiara rentumi nka m’ahohoahoa yi nhye wo Helaman mu da. 11 Aden enti na meka saa? Efiri se, mennen mo anaa? Onyankopon nim se medo mo. 12 Mekə so madi dwuma a meredi no seesei yi sedee əbeye a, saa “asomafo” no rennya kwan nhoahoa wən ho se dwuma a wədi no te se yen dwuma a yedi no pe. 13 Saa nnipa no nye nokore asomafo. Woye ator a asomafo a wonam twa ator wo wən adwuma ho ma nnipa hunu wan se waye Kristo asomafo. 14 Enye me nwanwa, efiri se, əbonsam koraa tumi sesa ne ho ma ədane ye se hann. 15 Enti enye nwanwa se n’asomfo tumi sesa wən ho de daadaa nnipa se woye papa. Awiees no, wobenya wən nneyees

obiara susu se meye okwasea. Se mosusu saa a, menam so matumi mahoahoa me ho. 17 Asem a mereka yi nye dees Awurade pe se meka. Meka ahohoahoa ho asem a, na mekasa se okwasea. 18 Nanso, esiane se nnipa bebree hoahoa wən ho nipesu mu enti, me nso meye saa. 19 Mo ankasa mo ani ate enti mode anigyees gye nkwaseafuu. 20 Mogye obi a əhye mo so anaa dees ənya mo ho biribi anaa dees əsum mo afidie anaa dees ommu mo anaa dees əbə mo ani so. 21 Mefere se megye yei ato mu, nanso yen ahoommere na ema yeyes saa. Se obi tumi de biribi hoahoa ne ho a, merekasa se okwasea, e nso metumi ahoahoa me ho wə dekodee no ho bi. 22 Woye Hebrifoo anaa? Me nso meye bi. Woye Israelfoo anaa? Me nso meye bi. Woye Abraham asefo anaa? Me nso meye bi. 23 Woye Kristo asomfo anaa? Merekasa se əbədamfo. Nanso, meye əsomfo pa sene wən. Maye adwuma a eyē den sene wən; mada afiase mpen bebree; wəabo me mmaa bebree na metaa meben owuo nso. 24 Yudafo bəo me mmaa aduasa nkron ahodo enum. 25 Romafo bəo me mmaa mprensa na wəsii me abo pənkoro. Metenaa ahyen mu maa əboes mprensa. Medii nsuo ase nnənhwere aduonu ənan pən. 26 M’akwantuo ahodo mu, mehyiaa nsuyire ne akwamukafuo. Mehunuu amane wə Yudafo ne amanamanmufuo nsam. Mehunuu nkuro so amane. Mehunuu wiram amane. Mehunuu əpo so amane ne nnamfo a wənka nokore nsam amane. 27 Maye adwuma a eyē den na əbre wə mu. Mpen pii, menna. Əkəm ne sukəm dee me. Mpen pii, mennenya aduane a əbeso me nni. Mennenya baabi nna anaa atadee nhye. 28 Eber biara na mema asafo ahodo no ho nsem ye me aseñhia. 29 Se obi ye mmere a ema me nso meye mmere. Se obi ka əfofor kə bəne mu a, ema me were ho. 30 Se mehoahoa me ho a, na əse se mehoahoa me ho wə nneema a əkyere me mmereye no mu. 31 Awurade Yesu no, Onyankopon ne Agya no a əse se yekamfo no no nim se merentwa nkontompo. (aiōn g165) 32 Eber a mewo Damasko no, Amrado a na əhye Əhene Areta ase no maa awəmfuo wənee kuro no əpono pəe se wəkyere me. 33 Nanso, wəde

me sii kenten mu twetwee me faa ɔfasuo bi a
apae tokuro mu de me sii fam maa medwane
firii ne nsam.

saa mfomsoo no nkye me. **14** Yei ne ne mprensa so a masiesie me ho pε se mebesra mo. Na meba nso a, meremmisa mo biribiara. Mo na merehwewehwe mo. **15** Ebeyε me anigye se mo enti, mehwere dee mewə ne m'adagye de aboa mo. Esiane se medɔ mo yie no enti, mo da a modo me no so bɛte anaa? **16** Mobɛte aseε se na mennyε adesoa mma mo. Nanso, obi bɛka se, meye ḥodaadaafoo a mede nnaadaa yii mo. **17** Ekwān ben so? Menam abɔfɔo a mesomaa won mo nkyen no so sisii mo anaa? **18** Mesomaa Tito se ḥonkɔ, enna mesomaa onua baako kaa ne ho. Mokyere se Tito sisii mo anaa? ḅno ne me nyinaa kura adwene korɔ nni dwuma korɔ? **19** Ebia, modwene se pε ara na yεpε se yεkε biribi de tete yen ho wɔ mo anim. Dabi! Yekasa sɛdɛe Kristo pε se yeka wo Onyankopɔn anim. Na biribiara a yεyε no nso, me nnamfo pa, yεyε de boa mo. **20** Mesuro se, se meduru hɔ a, sɛdɛe anka mεpε se mehunu mo no, merenhunu mo saa. Saa ara nso na sɛdɛe anka mɔpε se mohunu me no, morenhunu me saa. Menim se mɛba abeto akasakasa ne anibereε, abufuo ne pεsemenkomonya, jyea ne nsekuro, ahantan ne basabasaye no. **21** Mesuro se da a mɛba bio no, Onyankopɔn begu m'anim ase wɔ mo anim na mesu ama wɔn a wɔayε bɔne dada na wɔnnuu wɔn ho wɔ wɔn akɔnno ne adwamammɔ ho no.

13 Nsra a eto so mmiensa a merebesra mo ni. Atweresem no ka se, "Adanee a nnipa baanu anaa baasa bedi no na ese se wofa." 2 Ebera mebaa mo nkyen dee eto so mmienu no, mebaa mo koko bi. Mereti mu bio seesei a menni mo nkyen yi. Se mesane ba bio a, mo anaa nnipa afoforo bi a woaey bome no, meremfa wan ho nkye wan, 3 efiri se, mope se mohunu nsenkyerennee bi se Kristo nam me so kasa. Onnye mmere se obeye mo mu adwuma, na mmom, owo tumi wo mo mu. 4 Ewom se mmereye mu na wobea no asennua mu, nanso Onyankopon tumi mu na ote ase yi. Yeye mmere dee, nanso yen ayenkofa a yene no wo enti, yene no betena wo Onyankopon tumi mu. 5 Monsa mo ho nhwe na mommu mo ho aten nhwe se mote ase wo gyidie mu anaa. Monim yie se Kristo Yesu te mo mu anaa? Se onte

mo mu a, na εkyere se moantumi sōhwε no. **6**
Menim yie se mobehunu se yeanni nkoguo. **7**
Afei, yebə mpaes sre Onyankopon se morennye
biribiaara a εnnye. Yεmmpε se nnipa behunu se
yewə tumi bi wə mo so. Se mpo se wəhunu yen
se yesε nnipa a yeadı nkoguo wo yen adwuma
mu a, yεrε, εfiri se, yεrε se mobεye deε εyε de
adi nkonom. **8** Yerentumi nsore ntia nokore,
na mmom, nokore nko ara na εse se yεgyina
ma no. **9** Se yεhunu se yεyε mimere na moyε
den a, na yen ami agye. Enti, yen nso yεrebo
mpaes se mobεye pe. **10** Eno enti na meretwerε
saa krataa yi abre mo sεdeε εbεye a, se meba
a, merennyna tumi a Awurade de ama me se
memfa mmoa mo na monnyini na mo mu antete
no so, na me ne mo anni no anibereε so. **11**
Enti, anuanom, makra mo! Mompere nhwehwε
ade pa; montie m'afotuo; mo ne mo ho mo ho
nka na montena ase asomdwoeε mu. Na ədo
ne asomdwoeε Onyankopon no ne mo betena.
12 Momfa onuado nkyeakyea mo ho mo ho. **13**
Onyankopon nkuroføo nyinaa kyeakyea mo. **14**
Yen Awurade Yesu Kristo adam ne Onyankopon
dø ne Honhom Kronkron no ayənkofa nka mo
nyinaa.

Galatifoo

1 Me Paulo, əsomafoō a εnγε nnipa anaa onipa bi na əfrēe me, na mmom εyε Yesu Kristo ne Agya Onyankopon a ənyanee no firii awufoo mu no. **2** Me ne anuanom a wōne me wō ha nyinaa, De krataa yi kōma Galati asafo ahodoo no nyinaa: **3** Adom ne asomdwoee a εfiri yεn Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **4** Yεn bōne enti, Kristo yεe əsetie maa yεn Agya Onyankopon. Ənam so de ne ho bōo afodee de gyeeyen firii bōne a yεwō mu enne yi mu. (aiōn g165) **5** Animuonyam nka Onyankopon daa nyinaa. Amen. (aiōn g165) **6** Mo ho yε me nwawana! Enkyeree koraa, morepa dee ənam Kristo adom so frēe mo no akə asempa foforō ho. **7** Nokorem, asempa foforō biara nni baabi, nanso meka εfiri se, nnipa bi wō hō a wōredane mo adwene pε se wōsesa Kristo Asempa no. **8** Na se yεn, anaa əbəfōo firi əsoro beka asempa a nsononoeς da eno ne yεn Asempa no ntam a, onii no bəko afəbuo a enni awiees mu. **9** Yeaka dada na mereti mu bio se: Obiara a əbəka asempa a εne Asempa a moagye atom no bō abira no bəko afəbuo a enni awiees mu. **10** Dee nnipa pene so na mereye yi anaa? Dabi! Mepe dee Onyankopon pene so! Anaa mereye dee əsə nnipa ani? Se megū so yε saa dee a, na menyε Kristo əsəmfoō. **11** Anuanom, mepe se mote aseε se, Asempa a meka kyere se no mfiri onipa hō. **12** Me nsa anka amfiri onipa nkyen. Saa ara nso na εnγε onipa na əkyere se me. εyε Kristo no ankasa na ədaa no adi kyere se me. **13** Moate se na mesee m'adagyee nyinaa wō Yudasom ho. Afei, moate nso se na mede atirimuoden taa Onyankopon akyidifoo, na mefaa əkwan biara a metumi so pε se metore wōn ase. **14** M'afefoo Yudafoō no dee, na m'adwene mu abue wō Yudasom ho sene wōn nyinaa. Na mekura yεn nananom amannee nso mu dendeenden. **15** Nanso, Onyankopon nam n'adom so frēe me ansa na wōrewo me se memmesom no. Na berε no soo **16** se əbeda ne Ba no adi akyere me, sedee εbεye a meka Asempa a εfa ne ho akyere amanamanmufoō no, mankə obiara nkyen amma wantu me fo; **17** saa ara nso na mankə Yerusalem mankəhunu

asomafoō a na wōdi m'anim əkan no. Mmom, mekəo Arabia preko pε emma mesane m'akyi baa Damasko. **18** Mfee mmiensa akyi na mekəo Petro nkyen wō Yerusalem ne no kōdii nkəmmo. Medii ne nkyen dadu nnanum. **19** Manhunu əsomafoō biara wō hō ka Awurade nua Yakobo ho. **20** Meka kyere mo, Onyankopon anim se dee meretwεrε yi yε nokore troodo. **21** Eno akyi, mebaa Siria ne Kilikia. **22** Saa εberε no na Kristo asafo ahodoo a wōwō Yudea no mu nnipa nnim me. **23** Nsəm a na wōaka afa me ho se, “Afei dee, əbarima no a na ətaa yεn no ka gyidie a na əpε se əsεe no no ho asem.” **24** Na me enti, wōhyεs Onyankopon animuonyam.

2 Mfee dunan akyi, me ne Barnaba sane kōo Yerusalem. Mede Tito nso kaa me ho. **2** Mekəes εfiri se, Onyankopon na ədaa no adi kyere se menkə. Me ne mpanimfoō no yεe nhiyamu kōoam kyerekyere asempa a meka mekyere amanamanmufoō no mu kyere se won. Na mempe se m'adwuma a mayε dada ne dee megū so reye no yε əkwa. **3** Əwom se me əboafoo Tito yε Helani dee, nanso wōanhye no se əntwa twetia. **4** Asem yi siie, εfiri se anuanom bi a wōnyε nokwafoō awia won ho abefra yεn mu a wōrehwehwε ahofadie a yεwō wō Kristo Yesu mu, na wōde yεn aye nkəa. **5** Əyamma won mu kwan koraa, sedee nokore a εwō Asempa no mu no bətēna mo mu. **6** Won a wōfa won ho se wōye atitire no, sedee wōte biara no, meka se, menhunu won ntam nsononoeς biara. Onyankopon nhwε nnipa ho mmu aten; saa mpanimfoō no mfaa adwene foforō biara mmeekaa m'asəm no ho. **7** Na mmom, wōhunu se Onyankopon de dwuma no ahyε me nsa se menka Asempa no nkyere amanamanmufoō sedee ode dwuma no hyεs Petro nsa se ənka Asempa no nkyere Yudafoō no ara pe. **8** Na Onyankopon a ənam Petro so yε adwuma se Yudafoō mu somafoō no ara na ənam me so yε adwuma wō amanamanmufoō mu sedee Petro yε Yudafoō mu adwuma no pe. **9** Yakobo, Petro ne Yohane a na wōfa no se wōye mpanimfoō no gye too mu se, Onyankopon ama me dwuma sononko bi se menyε, enti wōkyeaa me ne Barnaba. Wōpenee so se yεnε adwuma wō

amanamanmufo o no mu na wən nso wənye na wəkyerεε mu pefee se wəbəo Yesu Kristo adwuma wə Yudafo o no mu. 10 Wəbisaa se ase nnu a mu. 2 Mommua me saa asem yi: Moyε yenkae ahiafoo wə wən kuo no mu sədees mepe deε Mmara no hwehwe se monye ansa na se meyε no. 11 Eberε a Petro baa Antiokia no, Onyankopon Honhom no reba mo so? Anaase metiaa deε ɔreye no mu wə badwa mu, efiri se, motiee Asempa no gye diiε ansa? 3 Saa na na ɔreye mfomsoo. 12 Ansa na mmarima bi a mo adwene mu ye here? Mode Onyankopon Yakobo somaa wən no beduruu hə no, na Petro Honhom firii ase; afei mope se mode mo ara ne anuanom amanamanmufo o no to nsa didi. mo tumi wie? 4 Mo suahunu yi nyinaa ho amma Nanso, nnipa no beduruu akyi no, ɔtwee ne ho mfasoo biara? Mennye nni saa. 5 Onyankopon a əne wən annidi bio, efiri se, na əsuro wən a nam mmara no so na əde ne Honhom no maa wəpε se wətwa amanamanmufo o twetia no. 13 mo anaa? Anaase ənam mmara no so na əyε Anuanom Yudafo o a aka no yε se ahufoo de anwanwadeε wə mo mu anaa? Enye asem no wən ho bəo Petro maa Barnaba nso de ne ho gye a mogye diiε nti? 6 Atwerεsem no kaa kəbataa wən ho. 14 Mehunuu se deε wəreye Abraham ho asem se, “Ogyee Onyankopon diiε no ne Asempa no bə abira no, mekaa no wə na əsiane ne gyidie enti, Onyankopon gyee Petro ne badwa no anim se, “Woye Yudani a no se onipa tenenee.” 7 Enti eε se mote seesei wonni Yudafo o amannee so bio. Aden enti ase ε se, nnipa a wəwə gyidie no na woye na wohye amanamanmufo o se wənni Yudafo o Abraham asefəo turodoo. 8 Atwerεsem no amannee so? 15 “Eye nokore se yεye Yudafo o dii εkan hunuu se Onyankopon nam gyidie firi yen awo o mu. Yenye amanamanmufo o so bəbu amanamanmufo o no bem. Yei enti, nneboneyefoo no. 16 Yenim se ansa na obi bədi Atwerεsem no dii εkan kaa Asempa no kyereε bem wə Onyankopon anim no, na gye se wagye Abraham se, “Enam wo so na Onyankopon Yesu Kristo adi a enye se əbeyε deε mmara no behyira nnipa a wəwə asase so nyinaa.” 9 hwehwe se ənye no. Yen nso, yεagye Kristo Yesu Abraham gye diiε, na wohyiraa no, na wən adi sədees yenam so bədi bem wə Onyankopon a wəgye di nyinaa nso, wəahyira wən sədees anim; efiri se, enam gyidie so na wəbebu yen wohyiraa no no. 10 Wəadome obiara a əde bem, na enye mmara no apedee a yεye no so. ne ho bəto ne nnwuma a efiri mmara no mu 17 “Se yεre se wəbu yen bem wə Kristo mu so. Efiri se wəatwε se, “Wəadome obiara na se eda adi se yen nso yεye nneboneyefoo a wankə so anni deε wəatwε wə Mmara a, na əkyere se Kristo pene bəne so? Ente saa Nwoma mu no nyinaa so.” 11 Afei, akyinnyε koraa. 18 Na se mehyε ase ε ye deε magyae a, biara nni ho se obiara rentumi mfa mmara na əkyere se meyε mmaratofoo. 19 “Efiri se, no so die nso Onyankopon ani. Atwerεsem no mpen dodo o a mepε se medi mmara no so no, ka se, “Enam gyidie so na əteneneeni bənya mmara no buu me fə. Mmara no ankasa akum nkwa.” 12 Mmara no nnyinasoo nnyε gyidie; me. Eno enti, menni mmara no tumi ase bio, efiri se, wəatwε se, deε ədi mmara no so sədees əbeyε a, metena ase mama Onyankopon bənya nkwa. 13 Eno enti na Kristo agye yen mmom. Wəabə me ne Kristo ase nnu a mu, 20 afiri nname a Mmara no de bəε yen no mu. enti enye me na mete ase bio, na mmom, Kristo Wayε nname ama yen sədees Atwerεsem no no na ate me mu. Saa aseten a mete mu seesei ka se, “Obiara a wəbesen no dua so no hyε yi, mete ase wə Onyankopon Ba no a ədə me na Onyankopon nname ase.” 14 Kristo gyee yen əde ne nkwa maa me no gyidie mu. 21 Mempo sədees əbeyε a, nhŷira a wohyiraa Abraham no Onyankopon adam no. Se onipa nam Mmara so nam Kristo so bəba amanamanmufo o so, na fata Onyankopon anim a, na əkyere se Kristo yenam gyidie so anya Honhom a wəhyε yen wu a əwuiε no ye əkwa.”

3 Mo Galatifoo adwenemheref oo! Hwan na ədanee mo adwene saa? Mo ara mo anim
 asem bi beyε nhweso: Se nnipa baanu bi pene
 asem bi so na woye ho apam a, obiara rentumi
 mmu apam no so na wərentumi mfa biribi nka

ho. 16 Onyankopon hyee Abraham ne n'aseni nna ono ne akoa ntam. 2 Esiane se onnyiniie bo. Atweresem no nnka se, "Wo ne w'asefo" a no enti, nnipa bi wo ho a wohwe toto nneema ekyere nnipa bebree. Eka se, "Wo ne w'aseni" a ma no kosi ebere a n'agya ahye se wonnane ekyere se onipa baako a ono ne Kristo no. 17 agyapadee no mma no no. 3 Saa ara na na Mekyere se: Onyankopon yee apam na 3hyee bo yen nso yete. Na yete se mmofra a ewiase se obedi so. Mmara no a ebba akyire no ntumi ahonhom dii yen so. 4 Nanso, mmere pa no nsesa anaa erentumi ntwa bo a Onyankopon durui no, Onyankopon somaa ne Ba a obaa hyee mfirinhyia ahanan ne aduasa ansa na ode woo no Mmara ase 5 se ommegeye won a wohye Mmara no maae, no mu. 18 Na se nhyyira a Mmara ase sedee wobeyee Onyankopon mma. 6 Onyankopon de maae no gyina Mmara so a, Esiane se moye mma enti, Onyankopon somaa enne na enye bohye bio. Nanso Onyankopon ne Ba no Honhom baa yen akoma mu, Honhom firi n'adom mu, nam bohye so de agyapadee a efri "Agya, Agya." 7 Enti, wonye ako bio, na no maa Abraham. 19 Enne na Mmara no ho mmom woye oba. Esiane se woye ne ba enti, mfasoo ne sen? Wode maa akyire no de kyere Onyankopon de dee owo nyinaa bema ne mma. 8 se yeye nneboneyefoo kosi se Aseni no a wohye Mmere bi a atwam no, na monnim Onyankopon, ne ho bo no beba. Abfooo no na wode Mmara no enti na moye nko ma won a wonye anyame. maa Mose, na ono nso yee Onyankopon ne nnipa 9 Nanso, afei a moahunu Onyankopon anaase no ntamgyinafoo. 20 Yenim se ntamgyinafoo ho Onyankopon ahunu mo yi, aden enti na mope hia ma nnipa baanu anaa dee eboroo saa, nanso se modane mo ho ma nkyerekyere a aba nni Onyankopon a 3ye baako amfa ntamugyinafoo mu no? Aden enti na mope se wode mo ye ebere a 3hyee Abraham bo no. 21 Yei kyere nko bio? 10 Modi nna, abosome, nnaponna se Mmara no tia Onyankopon bohye no anaa? ne mfess bi. 11 Mesuro se, ekwan bi so, masee Dabi! Se mmara bi wo ho a etumi ma nnipa m'ahooden wo mo ho. 12 Mesre mo, me nuanom, nkwa a, enne anka onipa nam saa mmara no so monye se me, efiri se meyee se mo. Monye betumi atene wo Onyankopon anim. 22 Nanso, me bone biara. 13 Sedee monim no, ebere a Atweresem no aka se, ewiase nyinaa hye bone mebekaa Asempra no kyere mo no, mede yadee tumi ase. Eno enti, akyedee a wohye ho bo no, na ebbae. 14 Ewom se na me yadee no ha mo wonam Yesu Kristo so nko ara de bema won dees, nanso moampo me. Mmom, mogye me a wohye di no. 23 Ansa na gyidie no reba no, sedee mobegye Onyankopon obefoo; mogye Mmara no too yen mpokyere kossi se wobedaa me sedee mobegye Kristo Yesu. 15 Anigye a gyidie no adi. 24 Enti, Mmara no na 3hyee yen mowoo no nyinaa afa he? Metumi aka se, se so kossi se Kristo baee sedee ebeye a, wonam mobetumi a, anka mobetutu mo ani de ama me. gyidie so b3bu yen bem. 25 Afei a bere aduru 16 Nokore a meka kyere mo enti na afei mabeyee se yegye Kristo di no, Mmara no nni yen so mo otamfoo yi? 17 Saa nnipa no pe se wotwe tumi bio. 26 Enam gyidie so enti na mo nyinaa mo ba won nkyen, nanso wonni adwene pa. ye Onyankopon mma a mo ne Kristo Yesu aka Wohwehwe se wobetete me ne mo ntam na ama abom no. 27 Woboo mo asu hyee Kristo mu mo ani aku won ho sedee won ani ku mo ho no. enti, moafa Kristo mu nnepa no ato mo ho 18 Eye se mobegye nsi ebere biara, ebere a mewo so. 28 Yenni Yudani anaa Helani, yenni ako a mo nkyen ne ebere a menni mo nkyen mpo. 19 anaa odehyee, yenni obarima anaa obaa, na mo Me mma pa, mo a mo enti merehunu awoyea nyinaa ye onipa kor3 wo Kristo Yesu mu. 29 Enti bio kosi se Kristo beda ne ho adi wo mo mu no, se moye Kristo dea a, na moye Abraham asefao, 20 mepre se mewo mo nkyen, na anka masesa na bohye no enti, moye adedifoo nso.

4 Asem a mereka ne se, mpeen dodo a 3dedifoo no ye abofra no, ewom se agyapadee no nyinaa hye ne nsa dees, nanso nsonsonoe biara

Me mma pa, mo a mo enti merehunu awoyea kwan a me fa so kasa, efiri se me tirim ntene me wo mo ho. 21 Monka nkyere me, mo a mope se mohye Mmara no ase no, monnim dee Mmara no ka no anaa? 22 Woatwere se, na Abraham wo mma baanu. One afenaa bi woo baako na one

əbaa bi a əde ne ho nso woo baako. **23** Afenaa ba əde sakasakaye reba mo mu no, wəbetua ne so no, wəwoo no honam kwan so, enna əbaa a əde ka. **11** Anuanom, se megū so ka twetiatwa ho ne ho no nso, Onyankopon bəhye enti na əwoo asem a, aden enti na wada so taa me? Na se ne ba no. **24** Saa asem yi ye mfatohoh Efiri se, eno na eyə nokore a, anka m'asem a meka fa saa mmaa baanu yi gyina ho ma apam mmien. Kristo aseennua ho no renkəfə əhaw mma. Enne Apam baako firi bepo Sinai so, na egyptina ho ma na anka aseennua no ho suntidua biara nni hə mma a wəbeyə nkoo: Əno ne Hagar. **25** Hagar bio. **12** Se ekaa me nko a, anka wən a woha mo gyina ho ma bepo Sinai a ewə Arabia na ete no atwa wən ho atwitwa wən ho wən ho. **13** se kuropən Yerusalem, Efiri se əne ne mma Me nuanom, mo deə, wəfree mo se mommede wə nkaoasom mu. **26** Nanso, Yerusalem a ewə mo ho. Nanso, mommma saa ahofadie yi mmə əsoro no deə, ede ne ho na əye yen maame. **27** Əkwan mma bəne; mmom, momfa ədə nsom Efiri se wəatwəre se, “Ao əbaa a wəye obonini, mo ho mo ho. **14** Efiri se, Mmara no nyinaa di ahurisie, wo a wonnwoo da; ma wo nne so tiawatwa ne se, “Də wo yənko se wo ho.” **15** na team, wo a awoo nkaa wo da, Efiri se əbaa Na se mokeka na momemene mo ho mo ho a, a woannya awoo da no mma dəoso sene deə enne monhwə yie na moansee mo ho mo ho. əwə kunu.” **28** Me nuanom mmaa ne mmarima, **16** Na mese, montena ase wə Honhom mu, na bəhye no enti na wəwoo mo sedərə wəwoo Isak moremma honam akənno ho kwan. **17** Efiri se, no. **29** Saa eberə no na əba a wənam honam deə honam pə no tia deə Honhom no pə; saa kwan so woo no no taa deə wənam Honhom no ara nso na deə Honhom no pə no, honam no tumi mu woo no no. Na enne yi nso, ete saa. **30** Tia. Ne mmien no bə abira, enti ense se moyə Na Atwerəsem no ka sen? “Pam afenaa no ne ne deə mope. **18** Se mo nante Honhom mu a, na babarima yi firi ha; Efiri se, afenaa babarima no monnhye Mmara ase. **19** Dwuma a bənesu di ne ədehyee no renkye agyapadeə no.” **31** Enti, no da adi pefee. Yeinom ne adwamammo, efi, anuanom, yənyə afenaa no mma, na mmom, ahohwie, **20** abosonsom, adutoo, ətan, akayə, yəye əbaa a əde ne ho no mma.

5 Ahofadie enti na Kristo ama yəade yən ho no. Monnyina pintinn. Mommma ho əkwan mma wəmmfa mo nnyə nkoo bio. **2** Montie! Me Paulo, meka mekyere se mo se, se moma ho əkwan ma wətwa mo twetia a, na əkyere se Kristo ho amma mfasoə biara amma mo koraa. **3** Mebo mo koko bio se obiara a əbəma ho əkwan ama wəatwa no twetia no, na eəse se ədi Mmara no nyinaa so. **4** Mo a mope se wəde Mmara no bu mo bem no ate mo ho afiri Kristo ho. Adom no nni mo so bio. **5** Nanso yəfiri gyidie mu nam Honhom no so twəne tenenee a yən ani da soə no. **6** Kristo Yesu mu no, twetiatwa ne momonotoye ho nni mfasoə. Deə əho hia ne gyidie a enəm ədə so da ne ho adi. **7** Na tene no. Nanso, monhwə wie na mo nso wəanso anka moresi mmirikakan no yie! Na hwan na mo anhwə. **2** Monsoa mo ho mo ho nnesoa. ətwintwanee mo anan mu ma mogyaee nokore Se moyə saa a, modi Kristo mmara no so. **3** no tie? **8** Saa nnaadaa no mfiri deə əfre mo Se obi dwene se əye otitire a enso ənse hwee no. **9** “Mməka kakra bi na ema mmore no a, na ədaadaa ne ho. **4** Ye w'adwuma yie na nyinaa tu.” **10** Mewə anidasoə wə Awurade mu woanya biribi agyina so de ahoahoa wo ho. Na se morennwene adwene foforo bi. Onipa ko a mfa wo ho ntoto afoforo ho; **5** Efiri se, eəse se

6 Anuanom, se obi kətə bəne mu a, eəse se mo a moye honhom mufoə no fa ədwəo əkwan so ne gyidie a enəm ədə so da ne ho adi. **7** Na tene no. Nanso, monhwə wie na mo nso wəanso anka moresi mmirikakan no yie! Na hwan na mo anhwə. **2** Monsoa mo ho mo ho nnesoa. ətwintwanee mo anan mu ma mogyaee nokore Se moyə saa a, modi Kristo mmara no so. **3** no tie? **8** Saa nnaadaa no mfiri deə əfre mo Se obi dwene se əye otitire a enso ənse hwee no. **9** “Mməka kakra bi na ema mmore no a, na ədaadaa ne ho. **4** Ye w'adwuma yie na nyinaa tu.” **10** Mewə anidasoə wə Awurade mu woanya biribi agyina so de ahoahoa wo ho. Na se morennwene adwene foforo bi. Onipa ko a mfa wo ho ntoto afoforo ho; **5** Efiri se, eəse se

obiara soa n'adesoa. **6** Wone deε əkyerkyerε wo Onyankopon Asem no nkε adepa biara a wowo. **7** Monnnaadaa mo ho; obiara rentumi nsi Onyankopon atwetweε. Deε onipa dua no, εno ara na ətwa. **8** Se modi mo akonnɔ bɔne akyi a, mobekɔ əsεee mu, nanso se monante Honhom mu a, mobenya daa nkwa. (aiōnios g166)
9 Ne saa enti, mommma yemmmre papaye ho, εfiri se, εberε a εse mu no, se yεampa aba a yεbetwa nnəbaεs no. **10** Enti, mmere dodoɔ a yεwo akwannya no, εse se yεye obiara papa, ne titire no, wɔn a yεne wɔn bɔ agyidifoɔ abusua. **11** Monhwe atwerε akεsεe a mede m'ankasa me nsa matwere abre mo. **12** Wɔn a wɔpε se wəhoahoa wɔn ho no ara na wɔpε se wəhyε mo ma motwitwa twetia. Deε enti a wɔyε yei ne se, wɔmpe se Kristo asennua no enti wɔtaa wɔn. **13** Wɔn a wɔtwa twetia no mpo nni Mmara no so. Pe ara na wɔpε se wɔtwa mo twetia sεdeε εbeyε a wəbetumi de mo ahoahoa wɔn ho se wɔn akyidifoɔ. **14** Nanso, me deε, Awurade Yesu Kristo asennua no nko ara na mede bəhoahoa me ho; n'asennua no enti, deε mede hoahoa me ho wɔ ewiase no awu, na saa ara na deε ewiase de hoahoa ne ho wɔ me mu no nso awu. **15** Se obi atwa twetia anaa ɔntwaa twetia no nka hwee. Deε εho hia ne abədeε foforɔ. **16** Onyankopon adəeε ne n'asomdwɔeε nka wɔn a wɔdi saa nkyerkyerε yi so nyinaa; wɔn ne Onyankopon mu nnipa foforɔ. **17** Deε εtwa too, obiara nha m'adwene bio, εfiri se, mewo əhonam ani etwā a əkyerε se, meye Yesu dea. **18** Me nuanom, Awurade Yesu Kristo adam no nka mo nyinaa. Amen.

Efesofoo

1 Krataa yi firi me Paulo a Onyankopon firi ne pe mu ayε me Kristo Yesu somafoa no nkycεn, Meretwere akɔma ahotefoa a wɔtε Efeso, Kristo Yesu mu nokwafoa no: **2** Adom ne asomdwεε a εfiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo no nka mo. **3** Momma yenna Onyankopon a εyε yen Awurade Yesu Kristo Agya no ase, εfiri se, ɔnam Kristo so de honhom mu nhylra a εfiri ɔsoro abrε yen. **4** Ansa na Onyankopon bεbø ewiase no, ɔdøa yen na ɔyii yen wø Kristo mu se yεbεye kronkron a mfomsoo biara nni yen ho wø n'ani so. ɔfiri ɔdø mu **5** hyε too hø se, ne pe mu no, ɔnam Yesu Kristo so de yen bεye ne mma, **6** de akamfo n'adom a εdøoso a ɔde akyε yen kwa wø ne Dø Ba no mu no. **7** Ne mu na yεnya ɔgyeε a εfiri ne mogya mu. Ne mu na yεnya bonefakye nso, sεdee Onyankopon adom mmorosoø a **8** ɔde nyansa ne nteaseε nyinaa hwie guu yen so no tee. **9** Onyankopon nam dee Kristo yεee no so ada n'anwanwa kwan no adi akyεre yen se, **10** εberε a wahyε no, obεboaboa abødee nyinaa ano, dee εwø ɔsoro ne dee εwø asase so ahye ɔbaako a ɔne Kristo no ase. **11** Onyankopon ye dee ɔpe εberε biara. Enø enti na ɔnam Kristo so paw yen firii ewiase ahyeasε, **12** sεdee εbεye a yen a yedi ekan nyaa anidasoo wø Kristo mu no bεye nkamfo ahye no animuonyam. **13** Saa ara na ete wø mo ho nso. εberε a motee nokwasem a εye Asεmpa a εmaa mo nkwyagye no, mogye Kristo diiε. Wøde bøhyε Honhom Kronkron no hyε mo nso wø ne mu. **14** Honhom no ma yen awerchyεmu se wøde dee Onyankopon de asie ama ne nkuroføa no bεma yen. Afei, yebøde yen ho na wøbekamfo Onyankopon ahye no animuonyam. **15** Esiane yei enti, εfiri εberε a metee gyidie a mowø wø Awurade Yesu mu ne ɔdø a modo Onyankopon nkurføa no, **16** mennyaee aseda a meda Onyankopon ma mo no da. Mekae mo wø me mpaeεbø mu, **17** na mebisø yen Awurade Yesu Kristo Onyankopon, animuonyam Agya no se, ɔmma mo Honhom Kronkron no a ɔbεma mo nyansa na wada Onyankopon adi akyεre mo, sεdee εbεye a mobεhunu no. **18** Mesre se mo adwene mu

mmue na monhunu ne hann no, sεdee εbεye a mobεnya anidasoo a enø enti ɔfrεε mo no ne ahonya a εwø agyapadεe kronkron a εwø ho ma ahotefoa no, **19** ne ne tumi a εso na biribiari ne no nse ma yen a yεgye die no. εyε saa tumi nwanyasoo no ara na ɔdaa no adi **20** εberε a onyanee Kristo firii awuføo mu na ɔde no tenaa ne nifa so wø ɔsoro ahemman no mu no. **21** Saa tumi yi korøn sene mpaninnie ne tumidie, ahoøden ne kεseyε, ne dibere biara a wøtumi de ma saa εberε yi ne εberε a εbεba no mu. (aiøn g165) **22** Onyankopon de biribiari hyεε Kristo nan ase, na ɔde no ayε nneεma nyinaa ti ama asafo no, **23** a εne ne onipadua. ɔno ne dee ɔhyε adeε nyinaa ma wø akwan nyinaa mu.

2 Mo dee, na moawuwu wø mo amumuε ne mo bøne a **2** na anka mote mu, εberε a na modi ewiase ne ewiem sodiføo ahennie akyi no ne honhom a seesei εreyε adwuma wø wøn a wøyε asoøden mu no. (aiøn g165) **3** εberε bi, yen nyinaa ne wøn tena dii honam akønø akyi yεε ɔhonam apedee ne ne nsusuε. Yεn nso na εse se Onyankopon abufuo ba yen so. **4** Nansø, εsiane n'adøyε a εdøoso ma yen enti, Onyankopon a n'ahummøborø døøso no **5** maa yen nkwa wø Kristo mu, wø εberε a anka yeawuwu wø amumuε mu mpo; adom enti na wøagye mo nkwa. **6** Onyankopon nyaneε yen ne Kristo, na ɔde yen ne Kristo atena ɔsoro ahemman mu **7** sεdee εbεye a nna a εreba no mu, ɔbedø n'adom ahonya a εborø so no adi; n'adøes a ɔnam Kristo Yesu so yεε yen no. (aiøn g165) **8** εyε adom no enti na wønam gyidie so agye mo nkwa. Emfiri mo ankasa, εyε Onyankopon akyεdeε. **9** Emfiri nnwuma mu, na obi de ahoahoa ne ho. **10** Onyankopon na wayε yen sεdee yεtεε yi. ɔnam Kristo so bøø yen se yεmmεye nnwuma pa a wasiesie ato ho no. **11** Afei, monkæ se mo a na anka kane no wøwoo mo amanamanmufoø, na wøn a wøfrε wøn ho twetiatwaføa, (dee wøde nsa ayε wø honam mu) frε mo momonotoføa, **12** monkæ se saa εberε no, na moate mo ho afiri Kristo ho, na wønnkane mo mfra Israelføa, na moye ahohøø a monka bøhyε apam no ho, na monni anidasoo ena monni Onyankopon nso wø ewiase. **13**

Nanso, afei mo a na anka mowə akyirikyiri hwehwəbea no nkyerə amanamanmufoə, **9** na no, wənam Kristo mogya no so atwe mo abən memma nnipa nyinaa nhunu saa ahintasəm yi Onyankopən. **14** Efiri se, Kristo no ankasa nam baako a wama Yudafoə ne amanamanmufoə aye no so de asomdwoesə aba. Ḷnam əno ankasa ne honam so bubuu ofasuo a na etwa wən ntam ma wəyə atamfoə no. **15** Ḷnam ne onipadua so aseə Mose Mmara ne n'ahyedə tumi no. Ne botaeə ne se əbema Yudafoə ne amanamanmufoə aye baako na əde asomdwoesə aba. **16** Ḷnam asennua a əde səee nitan a ewə wən ntam no so aka wən abom aye onipadua baako na wapata wəne mo aba mu mmu wə amane a mehunu ma mo Onyankopən ntam. **17** Enti, Kristo ba bekaa no ho. Eyə mo animuonyamhyə. **14** Yei enti, Asem̄pa a eyə asomdwoesəm no kyereə wən mebu nkotodwe wə Agya no anim, **15** əno na ne a wəwə akyirikyiri ne wən a wəben nyinaa. **18** Ḷno enti yewə Honhom baako a yənam no so. **16** Mebə mpaeə se əmfiri n'animuonyam so kə Agya no nkyen. **19** Enti seesei, monnye ahonya no mu mfa ne Honhom a eṭe mo mu no ahəhoə ne amanfrafoə bio, na mmom mo ne so nhye mo den, **17** sedəe ebeyə a Kristo bəfa Onyankopən nkurəfoə no ye nnipa korə na mo gyidie so abetena mo akoma mu. Se moagye mofra Onyankopən abusuafə no mu, **20** na nhini na moatim wə ədə mu no, mebə mpaeə wəato mo asi asomafoə no ne adiyifoo no fapem se **18** mo ne ahoteəfoə nyinaa bənya tumi, na a Kristo Yesu no ankasa ye ne tweetiboo no so. moate Kristo də no tre, ne tentene, ne korən **21** Ḷno na əma ədan mu no nyinaa ye baako na ne emu də no ase, **19** na moahunu saa ədə a ebeyə asoredan kronkron wə Awurade mu. **22** etra adwene nyinaa so no, na Onyankopən ahyə Ne mu na woresiesie mo na mo abə mu abeyə mo ma. **20** Animuonyam nka Onyankopən a ne efie a Onyankopən nam ne Honhom so tena mu.

3 Me Paulo, mo amanamanmufoə enti, Kristo

Yesu de me yee deduani. **2** Nokorem, moate Onyankopən adom a ənam me so de ma mo no ho aseə, **3** a əno ne ahintasəm a wənam adiyie so de ama sedəe matwərə no tiawa dada no. **4** Na se mokenkan yei a, enneə mobete nhunumu a me wə wə Kristo ahintasəm ho no ase, **5** deə wəannyi ankyerə awəo ntoatoasə bi mu nnipa sedəe enne yi Honhom no ada no adi akyerə Onyankopən asomafoə ne adiyifoo kronkron no. **6** Saa ahintasəm yi kyere se amanamanmufoə ne Israelfoo bom ye adedifoo, wobom ye onipadua baako, na wəwə kyefə wə Kristo Yesu mu bəhye no mu. **7** Onyankopən adom akyedəe a ənam ne tumi no adwumayə so de ama me no enti, **8** Ewom se me ne aketewa pa ara wə Onyankopən nkurəfoə enti na Atwerəsəm no ka se, “Ebəre a oforo nyinaa mu, nanso Onyankopən yee me adom se kəə əsoro no, ofaa nneduafə kaa ne ho; na menkəka Asem̄pa a əfa Kristo ahonya a emu nni əmaa nnipa akyedee.” **9** Afei se “əkəə əsoro”

hwehwəbea no nkyerə amanamanmufoə, **9** na dwumadie a wode asie wə Onyankopən a əbaə adee nyinaa mu wə mfee bebree a atwam no mu. **(aiōn g165)** **10** N'atirimpə ne se afei ənam asore no so bəda ne nyansa a emu də no adi akyerə ewiem mpaninnie ne atumfoə, **11** sedəe ənam yen Awurade Kristo Yesu so wiee ne botaeə a əwə hə daa no. **(aiōn g165)** **12** Afei Kristo ma yen akokođuru ne aphotosə əema yənya gyidie ba Onyankopən anim. **13** Mesrə mo, mommma mo abu mμmu wə amane a mehunu ma mo Onyankopən ntam. **17** Enti, Kristo ba bekaa no ho. Eyə mo animuonyamhyə. **14** Yei enti, Asem̄pa a eyə asomdwoesəm no kyereə wən mebu nkotodwe wə Agya no anim, **15** əno na ne a əwə akyirikyiri ne wən a wəben nyinaa. **18** Din da n'abusua a ewə əsoro ne asase nyinaa **19** əno enti yewə Honhom baako a yənam no so. **16** Mebə mpaeə se əmfiri n'animuonyam so kə Agya no nkyen. **19** Enti seesei, monnye ahonya no mu mfa ne Honhom a eṭe mo mu no ahəhoə ne amanfrafoə bio, na mmom mo ne so nhye mo den, **17** sedəe ebeyə a Kristo bəfa Onyankopən nkurəfoə no ye nnipa korə na mo gyidie so abetena mo akoma mu. Se moagye mofra Onyankopən abusuafə no mu, **20** na nhini na moatim wə ədə mu no, mebə mpaeə wəato mo asi asomafoə no ne adiyifoo no fapem se **18** mo ne ahoteəfoə nyinaa bənya tumi, na a Kristo Yesu no ankasa ye ne tweetiboo no so. moate Kristo də no tre, ne tentene, ne korən **21** əno na əma ədan mu no nyinaa ye baako na ne emu də no ase, **19** na moahunu saa ədə a ebeyə asoredan kronkron wə Awurade mu. **22** etra adwene nyinaa so no, na Onyankopən ahyə Ne mu na woresiesie mo na mo abə mu abeyə mo ma. **20** Animuonyam nka Onyankopən a ne efie a Onyankopən nam ne Honhom so tena mu.

21 Animuonyam nka Onyankopən wə asafo no ne Kristo Yesu mu mfiri enne nkəsi daapem. Amen. **(aiōn g165)**

4 Me a meyə odeduanı ma Awurade no hye mo se montena ase mma əmfata əfrə a wəafre mo no. **2** Mommə mo ho ase koraa na monnwə; a monto mo bo ase, na mone obiara ntəna wə ədə mu. **3** Mommo mməden se monam asomdwoesə ahoma so bəma Honhom baakoyə no atena mo mu. **4** Nipadua baako ne Honhom baako na əwə hə, sedəe wəfrə mo kəə anidasə baako, **5** Awurade baako, gyidie baako ne asubə baako baako, na wəwə kyefə wə Kristo Yesu mu bəhye mu no. **6** Yewə Onyankopən a əye yen nyinaa Agya a ədi yen nyinaa so. Ḷnam yen nyinaa **7** Yen mu biara mu, na eṭe yen nyinaa mu nso. **7** Yen mu biara me yee asəmpa no ho əsomfoə. **8** Ewom se me wo adom bi sedəe Kristo akyə ama yen. **8** Yei ne aketewa pa ara wə Onyankopən nkurəfoə enti na Atwerəsəm no ka se, “Ebəre a oforo nyinaa mu, nanso Onyankopən yee me adom se kəə əsoro no, ofaa nneduafə kaa ne ho; na menkəka Asem̄pa a əfa Kristo ahonya a emu nni əmaa nnipa akyedee.” **9** Afei se “əkəə əsoro”

no nkyerɛasee ne sen? Asee kyerɛ se, dee edi ne abufuo, ahohoahoa ne nsekuro ne bɔneperɛ ekan no, əkɔɔ fam, asase ase pɛɛ. 10 Enti dee nyinaa mfiri mo mu. 32 Monye ayamye mma əkɔɔ fam no ara na əkɔɔ osoro a əborɔ ewiem mo ho mo ho. Mo Yam nhyehe mo mma mo ho nyinaa so, sedee əbeheyɛ abɔdees nyinaa ma. 11 mo ho, na momfa mo mfomsoo nkyekyekyekye Əno na əmماa ebinom yee asomafoa, afoforɔ yee mo ho mo ho sedee Onyankopɔn nam Kristo so adiyifoɔ, afoforɔ yee asempanakafuu, na afoforɔ de mo bɔne kyee mo no.

nso yee asəføo ne akyerɛkyerefoɔ. 12 ɔyee yei de siesiee Onyankopɔn nkurɔfoo nyinaa maa əsom nnwuma, sedee Kristo onipadua no nyini bekɔso 13 kɔsi se yen nyinaa bɛnya gyidie baako ne Onyankopɔn Ba no ho nimdee baako, na yeawie nyini wɔ Kristo maye mu. 14 Yerenye mmofra bio, won a asorokye bɔ wɔn kɔ dee ερε, na nkyerɛkyere mframia biara de wɔn di akɔneaba na nnipa bradetofoo ne anifirefoɔ daadaa wɔn. 15 Mmom, se yetena ase nokore ne ədɔ honhom mu a, yebenyini wɔ Kristo a ɔyε asafo no Ti mu. 16 Ne mu na honam akwaa ahodoo no sosɔ wɔn ho won ho mu. Ne mu na obiara ye n'adwuma na onipadua no nyini ahooðen so wɔ ədɔ mu. 17 Mede Awurade din bɔ mo kɔkɔ se, monntena ase bio se amanamanmufo a wɔnni adwene pa bi, 18 na esum aduru wɔn nteasee. Wɔnnim hwee na wɔyε asooðen. Wɔnnim Onyankopɔn mu asetena na wɔnni atenkɔ ma dee etene. 19 Wɔn ani nwu hwee. Wɔagyaa wɔn ho ama bɔne na wɔyε afidee ahodoo nyinaa bi a wɔnnu wɔn ho. 20 Enye saa na mosua faa Kristo ho. 21 Eyɛ nokore se motee ne nka, na wɔkyerɛkyerɛ mo sedee nokore a εω Yesu mu no teε. 22 Enti, montwe mo ho mfiri mo suban dada no a akɔnnɔ bɔne ama aporɔ no ho. 23 Momma Honhom no nyε mo akoma ne mo adwene foforɔ, 24 na montena ase wɔ suban foforɔ a wɔbɔa no Onyankopɔn seso wɔ teneneeye ne kronkronye mu. 25 Monnni atorɔ nkyerɛ mo ho mo ho. Obiara nni nokore nkyerɛ ne nua, efiri se, yen nyinaa ye nnipa baako wɔ Kristo onipadua mu. 26 Se wo bo fu a, nyε bɔne mma awia nkɔtɔ w'abufuo so. 27 Mma əbonsam kwan. 28 Ese se obi a əbɔ korɔno no gyae korɔnɔbɔ. Obiara nyε adwuma na moatumi aboa afoforɔ. 29 Mma kasa bɔne mfiri w'anomu, na mmom, ka kasa pa na aboa afoforɔ sedee əchia wɔn na wɔn a wɔtie anya ho mfasoɔ. 30 Monnye Onyankopɔn Honhom Kronkron a wonam so aso mo ano ama ɔgyeε da no were. 31 Monyi yeadie, bobɔne

5 Esiane se moye Onyankopɔn mma a ədɔ wɔn no enti, monsuasua no 2 na motena ase ədɔ mu sedee Kristo dɔɔ yen, na əde ne nkwa too ho maa yen se afɔrebɔdees a εγε hwam ma Onyankopɔn no. 3 Nanso ενσε se wote adwamammɔ anaa afidees anaa aniberees ho asem wɔ mo mu, efiri se yeinom mfata Onyankopɔn nkurɔfoo kronkron. 4 Saa ara nso na emfata se moka kasa efi, ahuhusem anaa se moyi nsenkwafi, mmom monna ase. 5 Monnya nteasee se, obiara a əbɔ adwaman na ɔyε afidees, na ɔyε oniberefoɔ (aniberees ye abosonsom) no rennya kyɛfa biara wɔ Kristo ne Onyankopɔn Ahennie no mu bi. 6 Mommma obiara mfa nsem a aba nni mu nnaadaa mo. Efiri se, saa nneema no na εμα Onyankopɔn bo fu wɔn a wɔyε asooðen no. 7 Enti, mo ne saa nnipa no nnye biribiara. 8 Əbere bi na moye esum, nanso seesei dee, moye hann wɔ Awurade mu. Ne saa enti montena ase se hann mma. 9 Efiri se, hann no ma moye papa, teneneefoo ne nokwafoɔ, 10 na əhwehwe dee εσɔ Awurade ani. 11 Montwe mo ho mfiri nneema hunu a wɔyε wɔ esum mu ho, na mompa ho ntoma. 12 Eyɛ aniwu se wɔbɔ nneema a asooðenfoɔ ye no esum mu no so. 13 Nanso se hann no tɔ wɔn so a, yebehunu nnebɔne biara a wɔyε. 14 Efiri se, hann da biribiara adi. Enti na wɔaka se, "Nyane, wo a woadaa, na sore firi awufuo mu, na Kristo bɛhyerɛn wɔ wo so." 15 Enti, monhwε mo akwan yie, enye se wɔn a wɔnnim nyansa, na mmom se wɔn a wɔnim nyansa. 16 Monye mo akwannya biara so adee, efiri se, nna yi ye nna bɔne. 17 Monnye adwenem herefoɔ, na mmom monte Awurade apεdees ase. 18 Monnnom nsā mmimoro na amfa mo anko aholwiebɔ mu. Na mmom, momma Honhom no nhye mo ma. 19 Momfa nnwom, ayεyie nnwom ne honhom mu nnwom nkasa nkyerɛ mo ho mo ho. Monto dwom mma Awurade na monkamfo no wɔ

akoma mu, 20 na monna Agya Onyankopon ase 9 Awuranom, saa ara na mo nso monye mo eberé biara wó biribiara ho wó yen Awurade asomfoó. Monnyae wón ahunahuna efiri se, mo Yesu Kristo din mu. 21 Momfiri anidie a mowó ne mo asomfoó nyinaa wó wura baako a ewó ma Kristo mu, mmré mo ho ase mma mo ho mo ḥoró; na óno dee ḥnhwé animu. 10 Deé etwa ho. 22 Ḫyerenom, mommré mo ho ase mma mo too ne se, monye den wó ne ne tumi keseé no kununom sèdee mobré mo ho ase ma Awurade mu. 11 Monhyé Onyankopon akodee nyinaa na no, 23 efiri se okunu ye ḥyere no ti sèdee Kristo moatumi agyina ḥbonsam nhyeheyee ano. 12 ye asafo no ti ne ne Gyefoo no. Asafo no ye Efiri se, enye yene mogya ne honam na anya, na Kristo onipadua. 24 Sèdee asafo no bré ne ho ase mmom, yene mpaninnie ne tumidie ne ewiase ma Kristo no, saa ara na ese se ḥyerenom bré yi sum mu atumfoó ne ahonhommone a ewó wón ho ase wó biribiara mu ma wón kununom. soro ho na anya. (aiōn g165) 13 Yei enti, monhyé 25 Okununom, monnodó mo yerenom sèdee Onyankopon akodee nyinaa, na se da bónne no Kristo dō asafo no na ḥde ne kra too hó maa ba a, moatumi agyina, na mowie biribiara a, no, 26 na ḥnam asem no so de nsuo dwaree no moagyina pintinn. 14 Enti monnyina pintinn, yee no kronkron, 27 de maa ne ho se asafo a na momfa nokore mmó mo asene, na monhyé ḥhyeren, a enni nkekaawa anaase mponponoye tenenee nkataboo, 15 na momfa Asem̄pa no anaase ḫdem biara, na mmom eyé kronkron a asomdwosé no nhyeheyé mo nan. 16 Yeinom enni sintó. 28 Saa ara na ese se mmarima dō wón nyinaa akyi no, momfa gyidie kyem, dee mode yerenom sèdee wodo wón onipadua no. Obarima bedum ḥbōnefō bema a eredere no. 17 Momfa a ḥdó ne yere no dō n'ankasa ne ho. 29 Obiara nkwygyeé dadee kyé ne Honhom no akofena ntane ne ho. Mmom, ḥma no aduane hwé no a eyé Onyankopon asem no. 18 Ḫbere nyinaa yie sèdee Kristo ye asafo no, 30 na yen nso yeyé mu mommō mpaes wó Honhom mu, mpaesbó ne onipadua no ho akwaa. 31 “Yei enti, obarima ahodoo ne nkotosre mu. Yei enti monna mo begya n'agya ne ne maame, na ḥde ne ho akbó ho so, na mommō mpaes mma ahotefoó. 19 ne yere na wón baanu no nyinaa abeyé honam Mommo mpaes mma me nso na se mebue baako.” 32 Yei ye ahintasem a emu dō, nanso m'ano a, wóama me asem aka, na matumi akasa mereka Kristo ne asafo no ho asem. 33 Enti, ese akokooduru so ada Asem̄pa no mu ahintasem se okunu biara dō ne yere se n'ankasa ne ho, na adi. 20 Seesei meye ho ḥnanmusini a meda ḥyere biara nso de anidie ma ne kunu.

6 Mma, montie mo awofoo asem wó Awurade mu efiri se, saa na eyé. 2 “Di w'agya ne wo maame ni,” yei ne mmaransem a edi ekan a bōhyé ka ho, 3 “na asì wo yie na wo nna nso aware asase yi so.” 4 Agyanom, monnhyé mo mma abufuo. Na mmom, montete wón wó Awurade nkyerékyeré mu. 5 Nkoá, momfa obuo ne ḥsuro mfiri akoma pa mu nyé ḥsetie mma mo honam fam wuranom, sèdee mobeyé ḥsetie ama Kristo no ara. 6 Monye ḥsetie mma wón, enye se mobessó wón ani wó Ḫberé a warehwé mo nko ara, na mmom, monye se Kristo nkao a mofiri mo akoma mu reye Onyankopon apedes. 7 Momfa mo akoma nyinaa nsom sèdee moresom Awurade a ennye nnipa, 8 efiri se momim se adwuma pa biara a obi ye no, se eyé ḥsomfoó anaa ḥde ne ho no, Awurade bétua no so ka.

Filipifoo

1 Nwoma yi firi Paulo ne Timoteo a wɔyε Kristo Yesu nkɔa nkyen, Yede kɔma Yesu Kristo mu ahofeoɔ ne ahwefoo ne asomafao a wɔwɔ Filipi no nyinaa: **2** Adom ne asomdwose a efiri yen Agya Onyankopɔn ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Eberε biara a mekae mo no, meda Onyankopɔn ase. **4** Saa ara nso na da biara mede anigyeε bo mpaεε ma mo, **5** efiri se, efiri da a edi ekan de besi sesεε no, moaboa me wo asempaka no adwumayε mu. **6** Yei enti, megue di yie se, Onyankopɔn a ɔhyεε aseε yεε saa adwuma pa yi wɔ mo mu no bekɔ so de akɔsi da a Yesu Kristo bεba no. **7** Sedee mo ho adwene pa wɔ me tirim no enti, se daa mekae mo a, na ne kwan so ara ne no. Efiri se, se meda mpøkyere mu, anaase mede me ho na mereka Asempa no a, mo nyinaa ne me nya Onyankopɔn adom. **8** Onyankopɔn ankasa di me adanee se m'ani agyina mo wɔ Yesu Kristo ɔdɔ mu. **9** Me mpaεε a mebɔ ma mo ne se, ɔdɔ a mode dodo mo ho mo no mu bεye den, na mobenyini wɔ nimdee ne nteaseε mu, **10** sedee εbεyeε a mobehunu dee εyeε na da a Kristo bεba no, moaye krown a obi nka asem bi ntia mo. **11** Nneεma pa a Yesu Kristo no nko betumi de ama mo no behye mo abrabɔ ma de ahye Onyankopɔn animuonyam, akamfo no. **12** Anuanom, mepε se mote asee se nneεma a aba me so nyinaa aboa ama Asempa no atre. **13** Eno enti, awεmfoɔ a wɔwɔ ahemfie ha ne afoforo a wɔka wɔn ho no nyinaa nim se, esiane se meye Kristo ɔsomfo no enti na meda afiase. **14** Afiase a meda no ahye anuanom bebree nkuran wɔ Awurade mu ma wɔtumi ka Onyankopɔn asem no wɔ akokoɔduru so a wɔnsuro hwee. **15** Eyeε nokore se wɔn mu binom nam nitan ne ntɔkwape so ka Kristo ho asem foforɔ, na afoforo nso de adwene pa na ɛka ne ho asem. **16** Wɔn a wɔde adwene pa ka asem no firi ɔdɔ mu na ɛka, efiri se, wonim se Onyankopɔn asem enti na meda afiase. **17** Afoforo a wɔnam nitan ne ntɔkwape so ka asem no nso dwene se wɔnam saa kwan yi so bema m'ahohiahia aboro so wɔ m'afiase nna yi mu. **18** Yei enti, na ayε εdeε?

Eye me anigyesem. Dee εhia ara ne se, se wɔfiri adwene pa anaa adwemmore mu no, Kristo ho asem ara na wɔka. Na yei enti m'ani gye na mεkɔ so ama m'ani agye, **19** efiri se, menim se mo mpaεεbɔ ne adom a efiri Yesu Kristo Honhom mmoa mu no enti, wɔbegyaa me. **20** Mepe ne m'anidasoo titire ne se, mmere nyinaa mede nsi ne anem bεye m'adwuma; mpo saa εberε yi, se mete ase o, se mewu o, mede me onipadua nyinaa bεhyε Kristo animuonyam. **21** Me dee, Kristo enti na mete ase; na mpo, owuo ye me mfasoo. **22** Nanso se mete ase a, mεtumi megue adwuma a εho wɔ mfasoo ama Kristo. Eno enti, menhunu mu dee memfa, asetena anaase owuo. **23** Yei adi me aniani. Pe na mepε se metu firi ewiase ne Kristo kɔtena, efiri se, εno mmom na εye; **24** nanso mo enti, se mete ase nso a, anka εye. **25** Menim se me ho hia wɔ asase yi so ha; eno enti, megue di se metena ha kakra na maboa mo ama moanyini wɔ gyidie muanya anigyeε. **26** M'asetena yi bεma mo ani agye na se mesane bεsra mo bio a, mobenya biribi agyina so ahye Kristo animuonyam se ɔbɔɔ me ho ban. **27** Seesei, adeε a εho hia me ne se, biribiara a εbeto mo no, momma mo abrabɔ mfata Kristo Asempa no nko ara, sedee εbεyeε a, se yehyia o, se yeanhyia o, mεte mo ho asem pa se moyina pintinn na mokura botaεε korɔ ne gyidie korɔ wɔ Asempa no ho. **28** Monnsuro mo atamfoo. Biribiara a mobεye no, momfa akokoɔduru nnyina pintinn. Na yei bedi adanee se wobedi nkoguo na moadi nkonom, efiri se, Onyankopɔn ka mo ho. **29** Na mo deeε, εnyε se wɔadom mo se monni Kristo akyi nko, na mmom, se mobehunu amane nso. **30** Afei mobetumi ne me abom ako ɔko a mereko no. Saa ɔko yi na εberε a atwam no, mekoeε no, na megue so reko sedee mote no no.

2 Mo nkwa a mowɔ wɔ Kristo mu no hyε mo den anaa? Ne dɔ kyekyere mo werε anaa? Mo ne Honhom no wɔ ayɔnkofa bi anaa? Mowɔ ayamyε ne ayamhyehyeε ma mo ho mo ho anaa? **2** Se ete saa dee a, εnnee monnya adwene korɔ wɔ ɔdɔ ne Honhom ne botaεε korɔ mu na m'ani gyeε awie pεyε. **3** Monnyε pesemenkomεnε; monnhoahoa mo ho mfa

mpe animuonyam hunu. Mommre mo ho ase mmfa ne ho. **22** Mo ankasa modi ho adansee mma mo ho mo ho na mommu mo yɔnkonom wɔ dwuma a wadi ho. Wakyere nso se, one me nsene mo ankasa mo ho. **4** Mommma obiara te se oba ne n'agya a wɔaka abom adi asempa nnnwene ne nko ara n'adee ho, na mmom, no ho dwuma. **23** Se mehunu sdede nneema onnwene n'afefo nso dee ho bi. **5** Momma mo rekɔ so ma me a, ɛrenkyere biara mesoma no abrabo nyinaa nye se Yesu Kristo dee no bi. **6** wo mo nkyen. **24** Na Awurade mu anidasoo a ɔno na ɔwo Onyankopon tebea mu dee, nanso mewo enti, menim se ɛrenkyere biara m'ankasa wanhye ne ho se one Onyankopon beye pe. **7** meba mo nkyen. **25** M'adwene ho se, mesoma ɔdanee ne tumi keseε ne n'animuonyam too yen nua Epafrodit a waye adwuma, na ɔdi me nkyen. Mmom, ɔfirii ne pe mu faa akoa tebea nkyen mu ako na wasom mo se mo ɔsomafo de de too ne ho so, baεε se onipa beyeε n'adee se aboa me no wo mo nkyen. **26** Ne ho pere no se onipa. **8** ɔbreε ne ho ase, yee osetie, de koduruu ɔbehunu mo nyinaa na εha no nso se motee ne owuo mu, aseenua ho owuo mu mpo. **9** Yei nka se ɔyare. **27** Ampa ara, na ɔyare a anka ɔreye enti, Onyankopon maa no so koo beaεε a ekorɔn awu. Nanso, Onyankopon hunuu no ne me nso koraa, maa no din a edi din nyinaa so. **10** Na mmobø, ɔfiri se, wamma manni awerchoo. **28** eno enti, se wobø Yesu din a, ɔsorofo ne asase Me ho peree me yie se mesoma no mo nkyen, soføo ne asase asefo nkokodwe nyinaa bekoto na mohunu no a, mo ani asane agye bio na me no. **11** Na tekrema nyinaa apae mu aka se, Yesu nso m'awerchoo to atwa. **29** Momfa ahosepe Kristo ne Awurade, de ahye Agya Onyankopon nnye no se onua wɔ Awurade mu. Momfa obuo animuonyam. **12** Enti, me nnamfo pa, sdede na ne anidie mma nnipa a wote se ɔno nyinaa, **30** me ne mo te hɔ a na motie me no, saa ara nso ɔfiri se, ɔde ne nkwa bɔo afodee a εnam so maa na εberε a menni mo nkyen seesei yi, εse se anka ɔrewu ama Kristo adwuma de aboa me a motie me ara ne no. Monkɔ so mfa ahopopoɔ anka morentumi mmoa saa no.
 ne suro nye adwuma mfa nwie mo nkwyayee ho adwumayε, **13** ɔfiri se, Onyankopon na ɔma mofiri mo pe mu di dwuma a εsɔ n'ani. **14** Dwuma biara a modi no, monnnwiinwii na monnnye ho akyinnyε **15** sdede εbeyε a, wɔnka biribi ntia mo. Mobeyε kronn se Onyankopon mma nokwaføo a wote ewiase a nkontompoføo ne nnebøneyefo ahye ma tɔ no mu. **16** εse se mohyeren wo wɔn mu se nsoromma a εwɔ soro wo nkwa no ho asem a moka kyere wɔn no mu. Se moye saa, na Kristo Eda no mede mo hoahoa me ho a, na ne kwan so ara ne no, ɔfiri se, εbeda no adi se dwuma a mebedie no anye kwa. **17** Ebia na εse se wɔhwie me mogya gu se aforebødee, sdede mo ɔsom no nso ye aforebødee ma Onyankopon no. Se εba saa a, εbeyε anigyesem, na me ne mo nyinaa anya saa ahosepe no. **18** Aane, momma mo ani nnye, sdede me nso m'ani agye no. **19** Anidasoo a mewo wɔ Awurade Yesu mu no enti, mesoma Timoteo ma waba mo nkyen na mo ho nsɛm a mete no ahye me nkuran. **20** ɔno nko ne obi a ɔwo ɔtema ma me na mo ho asem nso hia no. **21** Obiara pe ɔno ara ne yiedie a Yesu Kristo ho asem

3 Anuanom, asem a mede rewie ne se, momma mo ani nnye wɔ Awurade mu. Enha me se meti nsɛm a matwere dada no mu. Eyε ma mo akwankyere. **2** Monhwe nnebøneyefo no a wote se nkraman a wɔhye mo se montwa twetia ansa na moanya nkwyayee no yie. **3** Eyε yen, na enye wɔn na agye nokore twetiawat ato mu. ɔfiri se, eyε Onyankopon Honhom na ɔma yen tumi ma yesom no. Na hyε a yede yen ho ahye Kristo Yesu mu no enti, yeanya fawohodie. Yεmmfa yen ho nto honam so. **4** Se obi wɔ ho a ɔdwene se, se ɔde ne ho to amannee so na eyε a, anka eyε me. **5** εberε a medii nnawɔtwe pe na wotwaa me twetia. Meye Israelni firi m'awosuo mu. Mefiri Benyamin abusua a wɔye Hebriføo kronn no mu. Se wɔka Yudafoo mmara sodie ho asem nso a,meye Farisini **6** a na me ho pere me se metaa Kristo. Se mmara no sodie nko tumi ma obi ye ɔteneneeni a, anka me dee, me ho nni mfomsoo biara. **7** Nanso, nneema a na mefa no se eyε mfaso nyinaa no, εsiane Kristo enti, aye adehwereε. **8** Enye eno nko, seesei megye medi nso se biribiara nkyen se

wode wo ho bēto Kristo Yesu a ɔyε m'Awurade Euodia ne Sintike, mesrε mo, montena ase sε no so. Ne enti, mato biribiara atwene. Mefa anuanom wō Awurade mu. 3 Na wo nso a woka biribiara sε nneεma hunu bi, sεdεe ɛbεye a, me me ho a megye wo di no, mεpε sε woboa saa nsa bēka Kristo, 9 na mahunu sε me ne no ayε mmaa yi, ɛfiri sε, wōde wōn ahoōden nyinaa baako. Afei, meremfa m'ahoođen mpere se meye aboa me ama Asempa no mu atre a Klemens ne pε. Merenhwehwε peye a ɛfiri Mmara no mu m'ahokafoo bi a wōn din hyε Onyankopon nkwa bio. Na mmom mehwehwε peye a ɛfiri gyidie nwoma no mu no nso ka ho. 4 Meka ti mu bio mu. Mehwehwε peye a ne fapem ne Kristo ne sε daa monnya ahosepε wō Awurade mu; mo ho Onyankopon mu gyidie. 10 Deε merehwehwε nsepe mo. 5 Mommrε mo ho ase mma nnipa ara ne sε, mehunu Kristo na menya ne wusoree nyinaa. Erenkyere, Awurade bēba. 6 Mommma no mu suahunu, na mahunu n'amanee no bi, na biribiara nha mo. Daa, mo nkotosre ne aseda maye sε əno wō ne owuo no mu, 11 na mewō mpaebō nyinaa mu no, momma mo adesre anidasoo sε, me nso me owuo akyi, mεsore afiri nnuru Onyankopon anim. 7 Na Onyankopon owuo mu. 12 Mennka sε madi nkonom anaase asomdwoeε a etra adeε nyinaa so no behwe meye pε. Na mmom merepere akō m'anim ara mo akoma ne mo adwene so wō Kristo Yesu sε me nsa bēka dee enti a Kristo Yesu nso nsa mu. 8 Anuanom, asem a mede rewie ne sε, deε aka me no. 13 Anuanom, mennye nni sε madi ɛyε nokore, deε εwō animuonyam, deε etene, saa nkonom no. Adeε baako a εsε sε meye ne deε εho tee, deε εwō ədō, deε εwō din pa, sε sε, εsε sε me were firi m'akyi na meyere me ho əbra pa bi wō hō a, sε ayeyie bi wō hō a, saa sεdεe ɛbεye a meduru deε εwō m'anim no ho. 14 nneεma yi ho na monnwene. 9 Deε moasua na Yei enti, metu mmirika kō m'anim tee na madu moanya afiri me nkyεn wō nsem ne nneyεeε əsoro botaeε no a Onyankopon nam Kristo Yesu mu no na monyε. Na Onyankopon a əma yεn so afre me no ho. 15 ɛsε sε yen a yεnyini wō asomdwoeε no bēka mo ho. 10 M'ani gye wō Honhom mu no nyinaa dwene saa. Se mo mu Awurade mu sε afei deε moakyere ədō a mode bi nso wō adwene foforō a, Onyankopon bēda dō me. ɛyε nokore sε modo me deε, nanso na no adi akyere mo. 16 Nanso deε yen nsa aka monnya ho əkwan nkyere saa. 11 Menka saa dada no, momma yεnkō so saa ara nkura mu. 17 asem yi nkyere sε ahia me, ɛfiri sε, me suahunu Anuanom, monkō so nsuasua me. Yεama mo enti tebea biara a mēkō mu no, εnha me. 12 nhweso pa, enti montie wōn a wōwō saa nhweso Menim ohia, nim ahonya, Masua saa ahintasem pa no. 18 Maka saa asem yi akyere mo sε, nnipa yi enti baabiara ne əbere biara, se əkōm de me bebree wō hō a wōn abrabō ma wōyε Kristo wu anaa mamee, se mewō bebree anaa kakra bi a əwuu wō asenmua no ho no atamfoo. 19 Saa no, mεpε no saa ara. 13 Ahoōden a Kristo de nnipa no bēkō əsεee mu, ɛfiri sε, wōn nyame ma me no enti, metumi gyina tebea biara ano. ara ne wōn honam mu nneεma. Wōma wōn ho 14 ɛyε sε moboaa me wō m'amanehunu mu. so wō nneεma a εsε sε wōn ani wu ho no ho, na 15 Mo Filipifoo no ankasa nim pefee sε əbere wōdwene ewiase nneεma nko ara ho. 20 Yεn a mεfirii Makedonia a na mεrefiti Asempa no deε, yεyε əsoro mma na yεde ahosepε twen yen ka no ase no, mo nko ara ne asafo a moboaa Agyenkwa a ɔyε yen Awurade Yesu Kristo a me. Mo nko ara ne asafo a mo ne me kyεε əfiri əsoro bēba no. 21 Ənam tumi a etumi ma mo ahonyadeε. 16 Mewō Tesalonika no, əbere biribiara hyε n'ase no so besakra yen onipadua biara a biribi ho behia me no, mode brε me. 17 a ɛyε mmerε na εwu no, na wayε no sε ne deε a ɛnyε sε əpε na na mεpε sε menya akyedee na εwō animuonyam no.

4 Enti, anuanom, medō mo na m'ani agyina mo. Moama me ho asane me enti me nso mede mo hoahoa me ho. Adəfonom, saa na εsε sε mogyina pintinn wō Awurade mu. 2 mmom, nhyira a mobεnya wō mu na na mεpε sε mehunu. 18 Me nsa aka biribiara a mode abrε me ma aboro so. Afei a Epafroditō de akyεdeε no nyinaa abrε me yi, me nsa aka biribiara a εho hia me. Yeinom te sε aforebōdeε hwamhwam a wōbō ma Onyankopon, na ɔgye, na n'ani so. 19

Me Onyankopõn firi ne nnepa a ɔwɔ wɔ Kristo
Yesu mu bɛma mo dee ɛhia mo nyinaa. **20**
Animuonyam nka yen Agya Onyankopõn daa
daa. Amen. (aiōn g165) **21** Mekyea ahotefoo no wɔ
Kristo Yesu mu. Anuanom a wɔne me wɔ ha
no nso kyea mo. **22** Ahotefoo no nyinaa kyea
mo; ne titire no, ɔhempon Kaesare fiefoo. **23**
Awurade Yesu Kristo adam nka mo nyinaa.

Kolosefoo

1 Krataa yi firi Paulo a εnam Onyankopon pe so enti, ογε Kristo somafooo no ne γεn nua Timoteo nkyen, **2** Yede koma ahotefoo a wɔwɔ Kolose a wɔye Kristo mu agyidifo no: Adom ne asomdwoee a εfiri yen Agya Onyankopon nka mo. **3** Ebere biara a yebə mpaes ma mo no, yeda Onyankopon a ογε Awurade Yesu Kristo Agya no ase. **4** Efiri se, yεate mo gyidie a mowə wo Kristo Yesu mu ne də a modo ahotefoo no. **5** Eda a edi ekan a motee Asempha no, monyaa mu anidasoo a εwə ho ma mo. Enti, mo gyidie ne mo do a mowə no gyina mo anidasoo a mowə a wɔakora no wo osoro ama mo no so. **6** Efiri da a edi ekan a motee Onyankopon adom na mohunuu sεdees εtεes no, Asempha no de nhylra abre ewiase afanan nyinaa, na tre ara na eretre sεdees mohunu no wə mo mu no. **7** Enam Epafra a ογε γεn nua osomfoo a οde gyidie ye Kristo adwuma ma yen no so na mohunuu yei. **8** Okaa οdə a Honhom no de ama mo no kyeres yen. **9** Esiane saa enti, εfiri εbere a yεtεe mo nka no, yebə mpaes ma mo daa. Yebisa Onyankopon se omfiri ne pe mu mma mo nyansa ne nteasee a ne Honhom de ma no. **10** Eba saa a na mobetumi atena ase sεdees Awurade hwehwε na εbere biara nso, mobεye dee εsø n'ani. Dwuma biara a mobedi no, εbeso aba pa na mobenyini wo Onyankopon ho nimdee mu. **11** Yεrebo mpaes nso se ne tumi ne n'ahoden behye mo ma sεdees εbeεye a εkwā biara so, mode Awurade mu ahosepε ne boaseto begyina biribiara ano. **12** Momfa ahosepε nna Agya no a εnam ne so enti, moanya dee Onyankopon akora so ama n'ahotefoo a wɔwɔ ne hann no mu no bi no ase. **13** Ogyee γεn firii esum tumi ase de γεn baa ne Dø Ba no Ahennie mu dwoodwoo. **14** Ne mu na γεn yεnya οgyeε. Ne mu nso na γεn yεnya bɔnefakyε. **15** Kristo ye Onyankopon a wɔnhunu no no seso. Ono ne abodee nyinaa farebae. **16** Efiri se, εnam ne so na Onyankopon bɔɔ biribiara a εwə osoro ne asase so, dee wɔhunu ne dee wɔnhunu, honhom mu atumfoo, awuranom ne ahemfo. Onyankopon nam ne so na εbə εwiase nyinaa na εbə maa no nso. **17** Na εwə ho ansa

na wɔrebə biribiara, na ne mu na biribiara nya n'afa pεpεεpε. **18** Asafo no ye ne onipadua; na ono na ογε asafo no ti. Ono na onipadua no nkwa firi no. Ono ne Abakan a wɔnyanee no firii awufooo mu sεdees εbeεye a ono nko ara bεdi adee nyinaa mu εkan. **19** Efiri Onyankopon no ankasa pe mu na εba no wə Onyankopon su nyinaa wə ne mu. **20** Enam ne Ba no so na Onyankopon firi ne pe mu de ewiase nyinaa sane bεhyεe ono ankasa ase. Onyankopon nam ne Ba no wu a εwuu asennua so no de asomdwoee baεe, enti οde pεneema a εwə asase so ne osoro nyinaa ahyε n'ase. **21** Ebere bi a atwam no, εsiane se na moye bɔne na modwene bɔne ho enti, na mo ne Onyankopon ntam kwan ware a na moye n'atamfoo nso. **22** Nanso, εnam ne Ba no wuo so enti Onyankopon afa mo nnamfo sεdees εbeεye a mobεye kronkron a bɔne biara nni mo ho wə n'anim. **23** Eε se moko so ma mo gyidie mu ye den. Mommma ho kwan mma mo anidasoo a monyaa no da a edi ekan a motee Asempha no nhinhim. Saa Asempha a wɔka kyεrε nnipa nyinaa yi enti na me, Paulo, mebεyeε osomfoo no. **24** Eye me anigye se merebre mo ho. Menam me honam mu amanee a merehunu no so retoa Kristo amanehunu a εhunu wə ne honam mu maa n'asafo no so. **25** Onyankopon a mo yiedie enti, οde saa dwuma yi hyεe me nsa no ayε me asafo no osomfoo. Dwumadie no ye n'asem no ka, **26** a εye ahintasεm a mfeεbebree a atwam no, οde hintaa adasamma, nanso afei dee, wada no adi akyere n'ahotefoo. (aiōn g165) **27** Onyankopon nhεyεεε ne se, οbeda n'ahintasεm a nnepa ne animuonyam wə mu no adi akyere Amanamanmufoo nso. Ahintasεm no ne se: Kristo te mo mu, a n'asekyεrε ne se, yεwə anidasoo se γεn nsa bεka Onyankopon animuonyam no bi. **28** Eno enti, yεka Kristo ho asem kyεrε nnipa nyinaa. Yεnam adwene pa so bɔ obiara kɔkɔ, kyεrεkyεrε no sεdees εbeεye a obiara a yεde no behye Onyankopon nsa no beye pe wə Kristo mu. **29** Eno enti na menam Kristo tumi sononko a οde ma me no so ye adwumaden.

2 Mepe se mema mo ne nnipa a wɔwɔ Laodikea no ne wɔn a wɔnhunu me da no hunu

apereperees denden a meredi wō wōn ho. 2 whoahoa wōn ho sē wōanya anisoadehunu. Me botaece ne se, wōbenya nkuranhye wō wōn Saa ahantafō yi wō anifire su. 19 Saa nnipa yi akoma mu na wōatenā ase odo mu sēdees ēbeyē nye Kristo a ḥye onipadua no nyinaa Ti no dea a, wōbenya nteasees a ewie pēyē. Na wōbehunū bio. Kristo na ēma onipadua no ahōden na ēka Onyankopōn ahintasēm a eñe Kristo no. 3 Ēno onipadua no akwaa nyinaa bō mu, ma enyini so na wōnam hunu Onyankopōn nyansa ne sēdees Onyankopōn pē se enyini no. 20 Mo ne n'adwene. 4 Meka kyere mo se, mommma obiara Kristo awu enti, moate mo ho afiri ahonhom mfa akyinnyehunu nnaadaa mo. 5 Ewom se a wodi ewiase so no ho. Adēn enti na mobo menni mo nkyen wō əhonam fam dee, nanso mo bra se nnipa a wōhyē saa ewiase no ase? mewō mo nkyen wō honhom fam. Eȳe me Adēn enti na modi saa mmara no a ēkyere se, 21 anigye nso se monam Kristo mu gyidie so aka “Monnṣo yei mu, monnni yei, mommfā mo nsa mo ho abom gyina hō pintinn. 6 Esiane se nkal” no so? 22 Saa mmara ahodō yi nyinaa yē moagye Kristo se mo wura enti, mo ne no nnipa ahyēdees ne ne nkyerekyere a ēfa nneēma mmom ntēna. 7 Monnye nhini wō ne mu; a yēye wō asase yi so a daakye ēbētwam. 23 Ayē momfa mo nkwa nto ne so na mo gyidie mu se saa Mmara yi so die ye pa ara, na ēma wōdō nyē den daa sēdees wōkyerē mo no, na monna Onyankopōn, anaase ēma wobrē wo ho ase ma no ase. 8 Monhwē yie na obi amfa ne nnaadaa wohyē wo ho so. Nanso, saa mmara yi nni tumi a ēfiri nnipa nkyerekyere ne ewiase ahonhom biara wō onipa akōnnō bōne so.

mu a ēmfiri Kristo no amfa mo nnommum. 9

Ēfiri se, Onyankopōn tebea nyinaa ara te Kristo onipadua mu, 10 na mo nso Kristo ahyē mo ma, na tumidie ne mpaninnie biara hyē Kristo ase. 11 Mo ne no ka bōo mu no, wōtwaa mo twetia a enyē onipa na otwaa mo, na mmom, ēye Kristo no ankasa na otwaa mo twetia de tee mo firii onipadua a ēho nte no tumi ase. 12 Wōbōo mo asu no nso, wosiee mo ne Kristo. Afei wonyanee mo baa nkwa mu, ēfiri se na mowa gyidie wō Onyankopōn tumi mu a enyanee Kristo firii awufoō mu no. 13 Esiane mo bōne enti, ēbere bi a atwam no, na moyē honhom mu awufoō ne amanamanmufoō a monni Mmara. Nanso, afei Onyankopōn anyane yen ne Kristo. Onyankopōn de yen nyinaa bōne akyē yen. 14 Onyankopōn pepaa yen mmarato; na òde ne nyinaa kōo asennua so kōbōo no asennua mu. 15 Ēhō na Kristo dii mpaninnie ne tumidie nyinaa so. Ēmaa ewiase nyinaa hunuu sēdees ṣfāa wōn se nneduafō ēberē a ḥhyēs ne nkonomidie ho fa no. 16 Enti, mommma obiara nnhyehyē mmara a ēfa dee modi anaa monom, dee ēfa nna kronkron anaa dee ēfa asrane foforō afahyē anaa dee ēfa home nna ho mmmā mo. 17 Saa nneēma no nyinaa yē nsēnkyerēnnees a ēkyere dee ēye nokore a ēbēba no. Kristo ne nokore no. 18 Mommma nnipa a wōboa pa brē wōn ho ase anaa wōsom abōfōo nnaadaa mo;

3 Wōanyane mo ne Kristo aba nkwa mu. Afei monnwene ṣsoro nneēma ho, baabi a Kristo te Onyankopon nifa so di əhene no. 2 Saa nneēma no na momma mo adwene nkō so, na ennyē asase yi so nneēma. 3 Ēfiri se, moawu na wōde mo nkwa ne Kristo ahinta wō Onyankopōn mu. 4 Na se Kristo a ḥye mo nkwa no ba a, mo ne no bēba wō n'animuonyam mu. 5 Ewiase akōnnōdees te se adwamammo, afideye, bōne, ne aniberees a ēye abosonsom no, monyi mfiri mo abrabō mu. 6 Wōn a wōbēye asooden wō saa nneēma no ho no, Onyankopōn abufuo bēba wōn so. 7 Ēbere bi a atwam no, esiane se na akōnnōsem di mo abrabō so enti, na mo ankasa modi mo akōnnō akyi. 8 Afei, monnyae saa nneēma yi nyinaa: abufuo, bōnerē, ne ətan. Monnyeya obi anaa mommma kasa a ēho nte mfiri mo anom. 9 Monnnidi atorō nkyere mo ho, ēfiri se, moato onipadua dada ne ne su no atwene 10 de onipadua foforō asi ananmu. Moaye nnipa foforō a daa Onyankopōn a əbōo mo no resesa mo wō ne suban so, sēdees ēbēye a Onyankopōn ho nimdee bēhyē mo ma. 11 Esiane saa enti, amanamanmufoō ne Yudafoo, twetiatwafō ne momonotoye, awudifoo, nkōa ne wōn a wōde wōn ho no nni hō bio. Kristo wō biribiara mu. Kristo te yen nyinaa mu. 12 Moyē Onyankopōn nkurofōo. Əpe mo asem enti

na ɔyii mo se ne dee, enti monye timməborø, kwan ne wɔn a wɔnye agyedifoo no ahyia no, ayamyε, mommrε mo ho ase, monrwo na mo ne wɔn nkasa nyansa mu. **6** Daa, monka monye abodwokyere. **13** Mommoaboa mo ho mo kasa pa a εye anigye nkyerε wɔn na momma ho, na obi fom ne yɔnko a, momfa nkyekye mo wɔn mu biara mmuaεε pa. **7** Yεn nuabarima ho. Sεdee Awurade de akyε mo no, saa ara na mo pa Tihiko a εye odwumayεføø pa na ɔsane yε nso momfa nkyekye mo ho mo ho. **14** Yei nyinaa Awurade adwumayε mu ɔsomfoø no bεka me akyi no, momfa ədø a εde baakoyε ba no nka ho asem akyere mo. **8** Əno enti na meresoma no mo abrabø ho. **15** Momma Kristo asomdwoee aba mo nkyen se əmmeka sεdee yεrekø so fa no ntene mo akoma mu. Saa asomdwoee yi mfa nhye mo den no. **9** Onua Onesimo a εye ho na wɔafre mo nyinaa aba Kristo onipadua ədøføø nokwafoø na ɔsane fra mo kuo mu no baako mu. Monye nnipa a wɔwɔ ayeεie. **16** ne no na εreba. Wəbεka biribiara a εrekø so Kristo asem no ne mu nnepa nyinaa ntene wɔ ha akyere mo. **10** Me yɔnko Aristarko a əne mo akoma mu. Momfa nyansa nkyerkyere. me da afiase no kyea mo. Saa ara na Barnaba Monto asankuo so nnwom ne ayeεie nnwom wɔfaase Marko nso kyea mo. Wɔaka akyere mo ne honhom mu nnwom. Momfiri mo akoma se, se əba mo nkyen a, monnye no fe so. **11** Yesu mu nto aseda nnwom mma Onyankopøn. **17** a wɔfrø no Yusto no nso kyea mo. Saa nnipa Biribiara a moye anaa moka no, monye wɔ baasa yi nko ara ne Yudafoo agyidifoo a me ne Awurade Yesu din mu na momfa ne so nna Agya wɔn reye Onyankopøn Ahennie no ho adwuma Onyankopøn ase. **18** Əyerenom, mommrε mo a wɔaboa me yie. **12** Kristo Yesu ɔsomfoø a ho ase mma mo kununom sεdee εse Awurade wɔfrø no Epafra a əfra mo kuo mu no nso kyea mu. **19** Okununom, monnɔ mo yerenom na mo. Daa əbø mpaeε denden sre Onyankopøn se monnhyε wɔn ahometee. **20** Mma, adee nyinaa ənhyε mo den na əmma mo nyansa na mommrε mu, montie mo awoføø asem na yei na εsø mo ho ase mma n'apεdee. **13** Metumi adi ne Onyankopøn ani. **21** Agyanom, monnyi mo mma nsiye ho adanse akyere mo ne nnipa a wɔwɔ abufuo na ammu wɔn aba mu. **22** Asomfoø, Laodikea ne Hierapolí no. **14** Luka a εye yen adee nyinaa mu, montie mo wuranom asem. yaresafoø pa no ne Dema kyea mo. **15** Yεkyea Enye se wɔn ani tua mo enti na εse se moye na anuanom a wɔwɔ Laodikea ne Nimfa ne asafo a wɔpene mo, na mmom, εsiane se modi Awurade wohyia wɔ ne fie no. **16** Se mokan saa nwoma yi ni no enti, momfa akoma pa nyε. **23** Biribiara wie a, monhwε se mobekan akyere asafo a wɔwɔ a moye no, momfa mo akoma nyinaa nyε na Laodikea no. Saa ara nso na monkan nwoma a momfa no se moreye ama Awurade na monnye Efiri Laodikea no. **17** Monka nkyerε Arkipo se, mma nnipa. **24** Monkae se Awurade bεkyε mo “Bø mmøden se wobεwie ɔsom a wðe ahyε wo so adee. Mo nsa bεka adee a əde asie ama ne nsa wɔ Awurade din mu no.” **18** Me, Paulo, me nkurøføø no bi. Kristo ne owura a mosom no. nsa ano atwεre a mede kyea mo nie: Monkae **25** Na obiara a εye dee əntene no, bøne a εye no me mpøkyere no. Onyankopøn adom nka mu. so akatua na əbenya a animhwε biara nni mu.

4 Awuranom, momma mo asomfoø dee ətene.

Monkae se mo nso mowɔ Owura wɔ əsoro.
2 Mommo mpaeε daa. Monye nnam wɔ mo mpaeεbø mu na monna Onyankopøn ase. **3** Əberε korø no ara mu, mommo mpaeε mma yen nso na Onyankopøn ama yen mu kwan ama yeatumi aka Asempa no ne Kristo ho ahintasem. Efiri se, əno enti na meda afiase no. **4** Mommo mpaeε na matumi akasa ama nteaseε aba mu sεdee εse se mekasa. **5** Əberε biara a mobenya

1 Tesalonikafoo

1 Nwoma yi firi Paulo, Silas ne Timoteo nkyen, yede koma Tesalonika asafo a woye Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo mma no: Adom ne asomdwoee nka mo. **2** Daa yeda Onyankopon ase ma mo, na yekae mo wo yen mpaebø mu nso. **3** Efiri se, yekae mo gyidie a mode di dwuma, mo do a ema motumi de nsi ye adwuma ne mo anidasoo denden a mowa Onyankopon ne Agya no anim. **4** Anuanom, yenim se Onyankopon do mo enti na wayi mo se ono ankasa ne dee no. **5** Se yebekaa Asempha no kyerees mo a, enye nsem bi kwa, na mmom, yegyina tumi ne Honhom Kronkron ne mu nokore mu gyidie so. Monim nnipa ko a na yeyue ene sedee yebcaa mo. **6** Mosuasuaa yen ne Awurade; na ewom se mohunuu amane dee, nanso mode anigye a efiri Honhom Kronkron no mu gyee asem no. **7** Enam so maa mobeyee nhweso maa agyidifo a wowa Makedonia ne Hela no nyinaa. **8** Nsem a moka faa Awurade ho no ankø Makedonia ne Hela nko, na mmom, gyidie a mowø wo Onyankopon mu no ho asem aduru baabiara. Asem biara nni ho a ese se yeka bio. **9** Obiara kamfo sedee mogyee yen ne sedee motwee mo ho firii abosom ho kɔsom nokore Onyankopon a òte ase daa no, **10** na motwen ne Ba a ɔfiri ɔsoro no; Yesu a ɔnyanee no firii awufo mu a ɔgye yen firi Onyankopon abufuo a ereba no mu no.

2 Anuanom, mo ankasa monim se nsra a yebesraa mo no anye ɔkwa. **2** Monim ayayadee a woyee yen ne oyea a woyaan yen wo Filipi ansa na yereba mo nkyen wo Tesalonika. Ewom se na nnipa bi tia yen dee, nanso yen Onyankopon hyee yen den maa yekaa Asempha a efiri ne mu no. **3** Asempha a yeka kyerees mo no mfiri adwemmnø anaa nnaadaa mu, na mmom, dee yekae no ye nokore turodoo. **4** Daa yeka nokore sedee Onyankopon hwehwé yen se yenka no, efiri se, ɔpene so na ɔde Asempha no nso ama yen se yenka. Yempe se yeso nnipa ani, na mmom, Onyankopon a ɔsa yen adwene hwe no ani na yere se yeso. **5** Monim pefee se yeamma

ha se yerebeka nnaadaasem akyere mo anaase yerebeka nsem sikaniberees so. Onyankopon ne yen adanse. **6** Se moye Kristo asomafoo no enti, anka yewo ho kwan se yere animuonyam firi mo nkyen, nanso yemmisaa animuonyam mfirii mo anaase onipa foforø bi nkyen. **7** Na yewo mo nkyen no, na yene mo te ɔdwoø so, sedee ɔbaatan korokoro ne mma. **8** Yehwee mo yie, nyaa mo ho anigye sononko, mpo yedaa yen ho so se yede yen nkwa beto ho ama mo ebere a yede Onyankopon Asempha no bree mo no. **9** Anuanom, menim se mokae adwuma a yeyee ne bre a yebreee. Yeyee adwuma awia ne anadwo sedee Onyankopon Asempha no ka a yeka kyerees mo no, yereymfa ohaw bi mmeto mo so. **10** Mo ne Onyankopon ye yen adanefoo. Yen suban a yedaa no adi kyerees mo a mogyee Asempha no diis no ye kronn a eya na mfomsoø biara nni ho. **11** Mo ara monim se yene mo tenaa sedee agya ne n'ankasa mma tena. **12** Yehye mo nkuran; yekyekyeree mo were na yekø so tuu mo fo se montena ase wo ɔkwan a ɔso Onyankopon a ofre mo wo n'Ahennie ne n'animuonyam mu no so. **13** Daa yebeda Onyankopon ase wo saa asem yi ho. Ebere a yekaa Onyankopon asem kyerees mo no, motiees, gye dii se enye asem a efiri onipa nkyen, na mmom, ampa ara se, efiri Onyankopon nkyen. Mo a moagye adi no, Onyankopon ye adwuma wo mo mu. **14** Anuanom, nsem a etotoo Onyankopon asafo a na ewoso Yudea ne nnipa a wowa ho a na woye Kristo Yesu nkurooo no bi ara na ato mo yi. Òtaa a mo ara mo manfoø taa mo no, saa ara na Yudafoø no nso taa asafo no. **15** Saa nnipa no kumm Awurade Yesu ne adiyifo no, na wotaa yen nso. Onyankopon ani nso wøn, na wøne nnipa di asi ebere biara. **16** Wøbø mmøden se wobesi yen kwan sedee ebeye a yerentumi nkøka asem a ebøma amanamanmufoø no nkwegyees nkyere wøn. Yei ma wøn bone kø so daa. Na Onyankopon abufuo wo wøn so. **17** Me nnamfonom, ebere tiawa bi mu no, yemantumi amma mo nkyen, nanso ebere biara na yedwene mo ho. Yerees se yehunu mo, na yebøø mmøden biara se yebeyia mo ankasa. **18** Yerees se yebesane aba mo nkyen. Me Paulo dee, na mepø se meba ho boro penkorø nanso ɔbonsam siii

yen ho εkwan. 19 Nanso, ne nyinaa akyi no, mo bra. Enti, yede yen Awurade Yesu din sre, hyε nko ara ne yen anidasoo ne yen ahosepe. Na se mo se, monye mma emmoro dee moreye seesi yebetumi ahoahoa yen ho nkonomidie mu wo no so. 2 Monim nkyerεkyere a εnam Awurade Yesu anim wo ne ba no mu a, egyna mo so. 3 Yei mo so. 4 Nokorem, yen ahohohoahoa ne yen ye Onyankopon pe a ɔwɔ ma mo. 5 Pe se moye kronkron na motwe mo ho firi adwamammo ho.

3 Akyire no a yehunu se yeyε ho hwee a εnyε yie no, yeyε εyen adwene se yebetena Atene.

2 Enti, yesomaa yen nua Timoteo a yene no ye Onyankopon adwuma no se ɔnkɔka Asempa a

εfa Kristo ho mfa mmoa, nhye mo gyidie den, 3 sedee εbeye a, ɔtaa no enti, mo mu biara mmo hu.

Mo ara monim se saa ɔtaa no ye Onyankopon pe a wahyehye ama yen. 4 εberε a na yene mo

wo ho no, yedii εkan ka kyere se, wobetaa yen, na sedee monim no, saa pepeεpe na aba yi.

5 Yei enti, esiane se na asem no hye me so enti, mesomaa Timoteo se ɔmmehwehwε mo

gyidie mu. Mewo anidasoo se ɔbonsam ansa mo anhwε amma dwuma yeady no nyinaa anyε kwa.

6 Afei, Timoteo afiri mo nkyen aba yen nkyen abeka anigyesem a εfa mo gyidie ne mo

dø ho asem akyere yen. Waka akyere yen se daa modwene yen ho adwene pa na mope se

mohunu yen sedee yen nso yεpe se yehunu mo no ara pe. 7 Enti, yen haw ne yen amanehunu

no mu no, moahye yen nkuran, 8 εfiri se, se moyina pintinn wo Awurade mu a, na εma yen

nso yεtumi gyina biribiara ano wo yen asetena mu. 9 εse se yeda Onyankopon ase ma mo. Mo

enti, yeda Onyankopon ase se moama yen ho asepe yen wo nanim. 10 Daa awia ne anadwo,

yεfiri yen akoma nyinaa mu sre no se, ɔmma yene mo nhya na yεmma mo dee εhia mo wo

mo gyidie mu. 11 ɔno ara yen Onyankopon ne Agya no ankasa ne yen Awurade Yesu Kristo nsiesie kwan na yεmmra mo nkyen. 12 Awurade mma mo dø mu nyε den mmoro so wo mo ho

mo ho ne afoforo mu, sedee yen nso yεdø mo no. 13 Mebo mpaeε se Awurade ne ne nkuroføo

nyinaa ba a, obema mo akoma mu aye kronkron a nkekaawa biara nni mu wo Agya Onyankopon anim.

4 Anuanom, asem a etwa too ne se, mosuua

kwan pa a εse se mofa so tena ase a εbεssø wo omununkum mu ahyia Awurade wo ewiem.

Onyankopon ani. Na saa pepeεpe na morebo mo

Na saa na yene Awurade bетена daa. 18 Enti, onipadua so a əho remma asem biara kosi se momfa saa asem yi nkyekyere obiara were.

5 Anuanom, əho nhia se metwεre akyere mo nna ne əbere a saa nsem yi besisi. 2 Efiri se, mo ankasa monim yie se eda a Awurade beba no beye se əkorəmfo a əreba anadwo. 3 Əbere a nnipa beka se, “biribiarə ye asomdwoe” no, saa əbere no na adeseeə beba wən so. Na wərentumi nnwane. Əbeyə te se yea a eba əpemfo a ərewoo so no. 4 Nanso, mo anuanom yi dee, monte esum mu enti ənse se saa da no fu mo mu se əkorəmfo. 5 Mo nyinaa moyə hann ne adekyees mma. Yenye anadwo ne sum mma. 6 Eno enti, ənse se yədedə se afoforə no. Əse se yewən na yəbre yen ho ase. 7 Anadwo na nnipa da. Anadwo na nnipa boro nsā. 8 Nanso yeyə adekyees mma enti əse se yəbre yen ho ase. Əse se yəhyə gyidie ne ədo nkataboo ne yen nkwegyee anidasoo se dadeə kyə. 9 Onyankopən anyi yen se yəmmehunu amane wə n'abufuo ano, na mmom, oyii yen se yəbenya nkwegyee wə Awurade Yesu Kristo mu. 10 Kristo wu maa yen, sədeə əbeyə a, se yəanyane anaa se yəawu oo, yene no bətena ase wə nkwa mu. 11 Esiane saa enti, monhye mo ho nkuran na mommoaboa mo ho mo ho sədeə mogu so reyə yi. 12 Anuanom, yəsre mo se, momfa obuo ne anidie mma wən a Awurade ayi wən se wənni mo anim nkyerəkyere mo no. 13 Esiane adwuma a wəyə no enti, mommu wən na monnə wən yie. Montena ase asomdwoe mu. 14 Anuanom, yəhyə mo se, monkasa nkyere anihafoo, monka wən a wənyə hye no hye; mommoa wən a wəyə mmere; monto mo bo ase mma wən nyinaa. 15 Monhwə se obi mmfa bəne a obi aye no no ho ka ntua no. Əbere biara, momma enyə mo botaeə se mobeyə papa ama mo ho mo ho ne obiara. 16 Momma mo ani nnye da biara 17 na əbere biara nso, mommə mpaeə; 18 biribiarə mu, monna ase. Yei na Onyankopən hwəhwə afiri mo nkyen wə Kristo Yesu mu. 19 Monnka Honhom Kronkron no nhye; 20 monnsi adiyisəm atwetwe. 21 Monsə biribiarə nhwə; momfa dee eyə. 22 Na monkyiri bəne biara. 23 Na əno asomdwoe Onyankopən no ara nte mo ho koraa, na ənhwə mo honhom ne mo əkra ne mo

yen Awurade Yesu Kristo beba. 24 Ənokwafə ne dee əfrə mo no, əno nso na əbeyə. 25 Anuanom, mommə mpaeə mma yen. 26 Momfa mfeano kronkron nkyeakyea anuanom nyinaa. 27 Mehəyə mo wə Awurade tumi mu se monkenkan saa nwoma yi nkyere anuanom no nyinaa. 28 Yen Awurade Yesu Kristo adam nka mo.

2 Tesalonikafoō

1 Nwoma yi firi Paulo, Silas ne Timoteo nkyen, Yede kōma Tesalonika asafo a wōyē Agya Onyankopōn ne Awurade Yesu Kristo nkurāfōo no: **2** Adom ne asomdwoeē a efiri Agya Onyankopōn ne yen Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Anuanom, eſe ſe da biara yeda Onyankopōn aſe ma mo. Eſe ſe yeſe ſaa, efiri ſe, mo gyidie ne odo a modo afoforō no mu den ara na ereye. **4** Saa enti na yen ankasa yede mo hoahoa yen ho wo Onyankopōn asafo ahodoō mu no. Yede ṣtaa ne amanehunu a moko so gyina ano no hoahoa yen ho. **5** Yeinom nyinaa di adanee ſe, Onyankopōn bu atenenee eno enti, wōbekan mo afra wōn a wōbekō n'Ahennie a morehunu ho amane no mu. **6** Onyankopōn beye dee etene. Wōn a wōbema mo ahunu amane no, oно nso bema wōahunu amane, **7** na mo a mo ne yen rehunu amane no nso, wama moahome. Saa aſem yi besi wō ebere a Awurade Yesu nam ogyaframa mu firi oſoro reba a n'abōfōo atumfōo ka ne ho no, **8** abetwe wōn a wōnnim Onyankopōn na wōntie yen Awurade Yesu Aſempa no aſo. **9** Wōbekō daa oſeē ſu na wōayi wōn afiri Awurade anim ne n'anamuonyam mu (*aiōnios g166*) **10** da a ḥebema n'akyidifoō ne n'asuafōo ahye no animuonyam no. Mo nso, mobefra ſaa nkurāfōo no mu, efiri ſe, moagye aſem a yeka kyere ſo no adi. **11** Yei enti na daa yebō mpaeſ ſa mo no. Yesre Onyankopōn ſe ḥamma mo ntumi ntena aſe mma aſetena a eno enti ḥree ſo no. Ḫnyina ne tumi ſo mma mo tumi, nyē ſo apedeē ne biribiara a mo gyidie bēka akyere mo ſe monye no nyinaa. **12** Yebō mpaeſ ſedee monam yen Onyankopōn ne Awurade Yesu Kristo adom ſo behye Awurade Yesu din animuonyam wō ſo mu na mo nso, wōahye mo animuonyam wō ſo mu.

2 Efa ſen Awurade Yesu Kristo mmaeſ a ḥrebēba ne boa a wōbeboaboa yen ano akoka ne ho no, mesre mo, anuanom, **2** mommma mo adwene mu nnye mo nnaa ſe eda a Awurade reba no aduru. Ebia, na obi rehye ſaa nkōm no anaa obi foforō nso gyina ſo reka aſem.

Anaase nso wōka ſe yen nwoma a yētwerēe no bi mu na ſaa aſem no wō. **3** Mommma obiara nnaadaa mo ſaa ḥekwan yi ſo. Saa Eda no remma da gye ſe atuatee ſe etwa tōo no aba ama wōada ḥōnefōo no a ḥbekō daa oſeē ſu no adi. **4** Biribiara a nnipa ſom na wōbu no kronkron no, ḥebetia mu. ḥbekorōn ne ho wō ſe nyinaa ſo na wakotena Onyankopōn aſoredan mu na waka ſe ono ne Onyankopōn. **5** Monkae ſe ebere a me ne mo wō hō no, na metaa ka yeinom nyinaa kyere ſo. **6** Nanso, biribi na atwe no aſen, na ſe ebere no duru a, ḥebeba. **7** ḥōnefōo no di ne dwuma dada na dee ḥebeba no remma da gye ſe wōayi dee ḥakura ne mu no afiri hō. **8** Eno ansa na ḥōnefōo no ḥebeba, na Awurade Yesu nam n'anom home ſo betu no agu, na ḥde ne ba a ḥebeba no mu animuonyam aſee no. **9** ḥōnefōo no nam ḥbonsam tumi ſo na ḥebeba na wabeyē anwanwadēe ne nsenkyerēnne, **10** na ḥnam bōne ſo adaadaa wōn a wōbeyera no. Wōbeyera, efiri ſe, wōannyē nokore no anto mu, anno nokore no amma wōannya nkwa. **11** Yei enti, Onyankopōn resoma nnaadaa tumi ma akohye wōn mu ama wōagye nſem a enye nokore adi. **12** Awieeſ ſo ara ne ſe, wōn a wōnnyē nokore no nni na wōn ani gye bōne ho no, wōbēbu wōn aten. **13** Anuanom, eſe ſe ebere biara yeda Onyankopōn aſe ma mo a Awurade do mo no. Efiri ſe, enam Honhom no tumi ſo na Onyankopōn yii mo ſe nnipa a modi ḥkan a wōbegye mo nkwa na wōayē mo Onyankopōn nkurāfōo kronkron wō ſo gyidie a mowō wō nokore mu no mu. **14** Onyankopōn nam Aſempa no ſo free ſe ſedee mo ſe Awurade Yesu Kristo betena n'anamuonyam no mu. **15** Enti, anuanom, monnyina pintinn na monka mo ho mmata nokore a yekyere ſo wō aſenka ne ſen nwoma no mu no. **16** Yen Awurade Yesu Kristo no ankasa ne ſen Agya Onyankopōn a ḥde ſen na ḥnam n'adom mu ahye ſen daa nkuran ne anidasoo pa no, (*aiōnios g166*) **17** nkyekyere mo were, na ḥnye mo den aſem ne adwuma pa nyinaa mu.

3 Anuanom, aſem a etwa tōo ne ſe, momma mpaeſ mma ſen ſedee ḥebeye a Awurade aſem bekō ſo atre ntēm ſedee eyee wō ſo mu

no. 2 Afei, mommɔ mpaes mma yɛn sɛdeɛs ebeye a Onyankopɔn bɔyi yɛn afiri abɔnefɔɔ ne nsemmɔnedifoo nsam. Efiri sɛ, enye nnipa nyinaa na wɔgye asem no di. 3 Nanso, Awurade yɛ onokwafɔɔ. Obɛhyɛ mo den na wagye mo afiri obɔnefɔɔ no nsam. 4 Awurade ama yɛn mo mu anidasoo. Yewɔ anidasoo sɛ moreyɛ na mobɛkɔ so aye biribiara a yebɛkyere mo sɛ monyɛ no. 5 Awurade nka mo ho na monnya odo akoma sɛ Onyankopɔn ne abodwokyereɛ sɛ Kristo. 6 Anuanom, yehyɛ mo wɔ Awurade Yesu Kristo din mu sɛ, montwe mo ho mfiri anuanom a wɔdi aniha na wɔnni mmara a yɛahyɛ ama wɔn no so no ho. 7 Mo ankasa monim pefee sɛ eṣe sɛ moyɛ dees yeyɛee no bi pepeɛpe. Eberɛ a na yewɔ mo nkyen no, yɛanyɛ aniha. 8 Obi ammoa yɛn a yɛantua onii no ka. Yeyɛ adwuma dendeenden. Awia ne anadwo nyinaa yeyɛɛ adwuma sɛdeɛs yɛremfa sikasɛm biara nha mo adwene. 9 Yei nkyerɛ sɛ na yenni ho ekwan sɛ yebisa mo biribi de boa yɛn asetena. Yeyɛɛ saa de yɛɛ nhwɛsɔɔ maa mo. 10 Yewɔ mo nkyen no, yeka kyereɛ mo sɛ, “Obiara a ɔmpɛ sɛ ɔyɛ adwuma no, eñsɛ sɛ wɔma ɔdidi.” 11 Yeka saa asem yi, efiri sɛ, yete sɛ mo mu bi yɛ anihafɔɔ a wɔnyɛ hwee sɛ wɔnenam nkurɔfɔɔ nnwuma ase. 12 Yede Awurade Yesu Kristo din hyɛ wɔn, bo wɔn kɔkɔ sɛ, wɔmmɔ bra pa na wɔnyɛ adwuma mfa mma wɔn ho akɔnhoma. 13 Anuanom monnnyae papayɛ da. 14 Obi wɔ hɔ a ɔrentie nwoma a matwere abre mo yi mu nseɛ. Sɛ mohunu obi saa a, monhwe no yie na montwe mo ho mfiri ne ho na n'anim ngu ase. 15 Nanso, mommfa saa onipa no sɛ ɔyɛ ɔtampɔɔ na mmom, mommɔ no kɔkɔ sɛ mo nua. 16 Na ɔno asomdwoeɛ Awurade no ara mma mo asomdwoeɛ daa adeɛ nyinaa mu. Awurade ne mo nyinaa ntena. 17 Me ara me Paulo, me nsa ano atwere a menam so rekyea mo ni. Saa ekwan yi ara so na mefa twere nwoma. 18 Yɛn Awurade Yesu Kristo adam nka mo nyinaa.

1 Timoteo

1 Nwoma yi firi Kristo Yesu somafoo Paulo nkyen. Onyankopon a oye yen Gyefoo ne Kristo Yesu a ema yen anidasoo na ofree me. **2** Meretwre akoma Timoteo a oye me ba kann wo gyidie no mu: Agya Onyankopon ne Kristo Yesu a oye yen Awurade no adam, mmaborhunu ne asomdwoes nka mo. **3** Mepe se motena Efeso sedes merekə Makedonia no meka kyerees mo no. Nnipa bi wo ho a woma nkyerekyere bōne a ese se mohye won na wagyae. **4** Monika nkyeres won na wonnyae atorosem ne won nananom din bebrebe a wobobo no, efiri se, saa nneyees no de akyinnyee ba. Emmoa Onyankopon nhelyhées a wōnam gyidie nko so na wōhunu no. **5** Saa ohye yi botaez ara ne se, ebekanyane odo a efiri akoma pa, adwenem fann ne gyidie pa mu. **6** Nnipa bi atwe won ho afiri ekwan pa no so de won ho ama akyinnyee hunu. **7** Wōpe se wōye Onyankopon mmara no akyerekyerfoo nanso won ara won nsəm a wōka no wōntē asee. Saa ara nso na wōnni gyidie wo nsəm a wōka no mu. **8** Yenim se, se wōnam mmara ekwan so de Mmara no di dwuma a, eye. **9** Ese se yekae hunu se, wōanye mmara no amma ateneneefoo na mmom, wōye maa mmaratofoo, nnebōneyefoo, won a wōnsuro Onyame ne abōneefoo, won a wōnye kronkron anaa won ho ntee, won a wōkum won agyanom ne won maamenom, awudifoo, **10** afideyefoo, adwamammefoo, nnipawiafoo, atorofoo a wōka nkontoposem anaa wōye biribi a ene nokore nkyerekyere no bō abira no. **11** Saa nokore nkyerekyere no wo Asempa a wōde ama me se menka ho asem nkyere no mu. Eye Asempa a efiri Onyankopon a oye onimuonyamfoo na wōahyira no no nkyen. **12** Meda yen Awurade Yesu Kristo a wama me ahōoden ma medi me dwuma no ase. Meda no ase se wadwene me ho se mefata na wayi me se mensom no. **13** Nanso, mmere bi a atwam no, na mekasa tia no, taa no, kaa nsəm a emfata faa ne ho. Onyankopon ahunu me mmobø na esiane se na mennye nni enti, na mennim dee mereye. **14** Yen Awurade hwiee n'adom a edoso no guu me so maa me gyidie ne odo a esiane Kristo Yesu enti,

abeyε yεn dea no. **15** Yei ye nokwasem a ese se yegye tom na yegye di koraa se: Kristo Yesu baa ewiase begyee nnebōneyefoo nkwa. Na meye ḥdebōneyefoo a odi ekan koraa. **16** Nanso, esiane saa enti, wahunu me mmobø sedes εbεye a me a meye ḥdebōneyefoo a odi ekan no, Kristo Yesu nam me so beda ne boaseto a enni awiees no adi akyere won a wobegye no adi no na wōanya nkwa a enni awiees. (aiōnios g166) **17** Animuonyam ne anidie nka Onyankopon daa daa. Ono ne mmeresantenhene. Ono na wonhunu no na onwu da nso. Ono nko ara ne Onyankopon a nimdee ahye no ma. Amen. (aiōn g165) **18** Afei, me ba Timoteo, mede saa dwumadie a wōhyee ho nkōm firi tete no hye wo nsa. Wogu so reko oko pa no no, ma saa nsəm no nyε w'akodee, **19** na so wo gyidie mu denden na ma w'adwene mu nyε fann. Nnipa bi ntie won atiboa nam saayε so asee won gyidie. **20** Saa nnipa no bi ne Himeneo ne Aleksandro a mayi won ama ḥbonsam na wōatwe won aso sedes wōrenka abususem ntia Onyankopon bio.

2 M'afotuo ne se, dee edi ekan no, mehye mo se monsre, mommø mraes, mommisa na monna Onyankopon ase mma nnipa nyinaa; **2** monye saa ara mma ahemfo ne won a tumi hye won nsa nyinaa na yeatumi atena ase asomdwoes mu wo onyamesom ne suban pa mu. **3** Yei ye, na esə Onyankopon a oye Agyenkwa a **4** ope se wōye nnipa nyinaa nkwa na wōhunu nokore no ani. **5** Onyankopon baako ne ntamgyinafoo baako a oka Onyankopon ne nnipa bom no, ono ne Kristo Yesu no. **6** Ono na ode ne ho bō afodes de gyee nnipa nyinaa nkwa no. Yei ye adansiedie a εbaa εberε a ese mu se Onyankopon pe se wōye nnipa nyinaa nkwa. **7** Eno enti na wōsoma me se osomafoo ne amanamanmufo akyerekyerfoo se menni gyidie ne nokore no ho adanse. Merenni atoro, mereka nokore! **8** Mehwehwε se nnipa a wōwo ewiase afanan nyinaa de akoma a emu tee bema won nsa no, na wōabø mraes. **9** Afei, mehwelhwε se mmaa bebre won ho ase na wōafa ekwan a efata so asiesie won ho. Ma wōmmø won ti se mmaa ahobreasefoo; mma wōmmfa sika anaa adwinnee anaa ntadee a ne boo ye den

nsiesie wən ho. 10 Na mmom, eṣe se wəda teasefо no asafo a εγε nokore no nnyinaso. adwuma pa a efata mmaa adi se mmaa a wɔyε 16 Akyinnyε biara nni ho se, ahintasem a εω nyamesomfо. 11 Eṣe se mmaa de kommyε nyamesom pa mu no krønn: ḥbaεs onipa tebea ne ahobreasε sua adeε. 12 Memma mmaa mu, Honhom no buu no bem, na abofо hunuu ho εkwan se wɔnkyerekyere anaase wɔnnya no, wokaa ne ho asem amanaman mu, na ewiase mmapima so tumi. Eṣe se wɔyε komm. 13 Efiri se, gyee no diiε, wofaa no kɔo ɔsoro animuonyam wəbəo Adam ansa na wɔrebo Hawa. 14 Na εnyε mu.

Adam na wɔdaadaa no. ḥbaa no na wɔdaadaa

no ma εnam so maa əbuu Onyankopon mmapima so. 15 Na se əbaa tena ase gyidie, ədə, kronnyε ne ahobreasε mu a əbewo asomdwoeε mu.

3 Εγε sennaho se, se obi pe se ɔyε asafopanin a wɔyε adwenewuiefо se dadee a wɔato wo a, na wafa adwuma pa. 2 Asafopanin ye obi a ogya mu no. 3 Saa nnipa no kyerekyere se εnyε mfomsoo nni ne ho. Eṣe se ne yere ye baako. se obi ware na nnuane bi nso wɔ hɔ a, εnyε se Eṣe se əbre ne ho ase na ɔhyε ne ho so ye ne onipa di. Nanso, Onyankopon bao saa nnuane biribiara pεpεεpε. Eṣe se ɔgye ahɔho wɔ ne fie no se, se agyidifо a wəahunu nokore no nsa ka na ɔkyerekyere nso. 3 Ense se ɔyε ɔsadweam na wəbə so mpaeε a, wotumi di. 4 Biribiara a anaa basabasa, na mmom, eṣe se əbre ne ho ase Onyankopon abo no ye. Ense se wɔpo biribiara, na ɔpε asomdwoeε. Ense se ɔyε sikaniberefо. 4 na mmom, eṣe se wəbə mpaeε gu ne nyinaa so. Eṣe se ətumi hwε ne fiego so yie na ətumi ma 5 Efiri se, Onyankopon asem no ne mpaeεbə te ne mma ye əsetie de obuo ne anidie ma no. 5 Na ho. 6 Se woma anuanom no saa nkyerekyere yi se obi nnim sεdeε əhwε ne fie so yie a, εbεye den a, na əkyere se wɔyε Kristo ɔsomfо pa a wənām na əbetumi ahwε Onyankopon asafo so? 6 Ense nokore ne gyidie ne nkyerekyere pa so atete se ɔyε obi a afei na wahunu Awurade; se εba wo. 7 Nse wo berε wɔ atorøsem ne mmerewa saa a, ne tirim beyε no de na wayε ahomaso anansesem ho. Bɔ onyamesompa ho mmøden. 8 ama woabu no aten sεdeε wəbuu əbonsam aten εwom se honam mu mmødemmo ho hia dee, no. 7 Eṣe se wən a wɔnnyε akyidifо no mpo de nanso honhom mu mmødemmo ho hia akwan anidie ma no sεdeε εbεye a, wɔrengu n'anim nyinaa mu, efiri se, εhyε yεn εnnε setena ne ase na əbonsam afidie renyi no. 8 Eṣe se asafo daakye setena ho bɔ. 9 Yei ye nokwasem a mu aboafо nso ye nnipa a wɔwɔ suban pa na eṣe se wɔgye tom na wɔgye di. 10 Eno enti na wɔdi nokore. Ense se wənom nsā pii anaase eṣe se yepere na yεye adwuma denden, efiri se, wɔyε aniberefо. 9 Eṣe se wɔde adwenem fann yede yεn anidaso alyε Onyankopon teasefо a gyina pintinn ma nokore no ne gyidie no. 10 ɔyε nnipa nyinaa Agyenkwa no mu, ne titire Eṣe se wəsə wən hwε ansa, na se wodi sohwε no wən a wɔgye asem no di no. 11 Yeinom na eṣe so nkonom a, wəasom. 11 Eṣe se wən yerenom se moka ho asem wə mo nkyerkyers no mu. nso wɔ suban pa a wənni nsekuro. Biribiara mu 12 Mma obiara ho kwan mma ommfa wo se eṣe se wɔbre wən ho ase di nokore. 12 Eṣe se wonnyiniie enti əbəbu wo abomfiaa. Wo kasa asafo no mu aboafо no wɔ yere baako na afei mu, wo suban mu, wo dɔ mu, wo gyidie mu ətumi hwε ne mma ne ne fiego yie. 13 Wən ne wo kronnyε mu no, eṣe se wɔyε nhwεs a wəsəm yie no bεnya nnyinaso pa, na wən pa. 13 Nya adagyeε kenkan Atweresem no na gyidie a wɔwɔ wɔ Kristo Yesu mu no nso aye ka Asempha no na kyerekyere ansa na maba. nam. 14 Saa nwoma a mede rebre wo yi akyi 14 Honhom mu akyedee a mpanimfо nam no, mewə anidaso se ərenkyere biara meba wo nkɔmhyε so de wən nsa guu wo so a wonyaeε nkyεn. 15 Na se mannuru wo nkyen ntem a, no, nnyaa mu. 15 Sə saa nneεma no mu yie. saa nwoma yi bεma woahunu sεdeε yεbə yεn Fa wo ho nyinaa ma wən sεdeε εbεma obiara bra wɔ Onyankopon fie. Efie a εγε Onyankopon ahunu wo nkɔsø. 16 Hwε wo ho so yie na hwε

wo nkyerkyere nso so. Ko so ye saa nneema yi ese se wodwene won ho na wode anidie mmoho nyinaa, efiri se, se woye saa a, wobegye wo ho ma won; ne titire no won a woka asem no na ne won a wotie wo no nkwa.

5 Nka akokoraa anim, na mmom, hye no nkuran, sedee wobeyε ama w'agya. Sedee wobeyε wo nuabarima no saa ara na fa ye mmabunu, 2 ye mmaa mpanimfoo se wo maamenom, na mmabaawa nso, fa won se wo nnuammaa wō kronnyε mu. 3 Ma w'ani nku mmaa akunafo o a wonni ahwefoo ho. 4 Se okunafo o bi wō mma anaa mmanana a, dee edi ekan no, ese se wofa nyamesom pa so de som won abusua de tua won awofoo ne nananom ka, efiri se, se woye saa a na eso Onyankopon ani. 5 Obaa a ḡye okunafo o ampa ara no a ḡnni obi a ḡhwε no no de n'anidasoo nyinaa ahye Onyankopon mu, enti anadwo ne awia, ḡko so bō mpaeε sre ne mmoa. 6 Nanso, se okunafo o bi de ne ho ma ewiase a, na ḡye teaseawuo. 7 Ka saa mmara yi kyere won na obi annya wo ho mfomsoo. 8 Na se obi nhwε ne fiefoo, ne titire no, ḡno ara n'abusuafo o a, na wabu ne gyidie so. Se εba saa a, ḡye onipa bone sene dee ḡnnye nni no. 9 Mfa okunafo o biara a ḡnni mmoroo mfee aduosia din nka akunafo o din ho. Asem a εka ho ne se, ese se ḡye obi a wadi ne kunu nokore, 10 na afei wagye din wō nneyees pa ho. Ese se ḡye obaa a watete ne mma yie na ḡgyee ahohoo wō ne fie na ḡhohoroo Awurade nkurjfo o nan ase na oboaa ahokyerefo o na ḡde ne ho maa nnwuma pa ahodo o nyinaa. 11 Mfa akunafo o nkumaa no din nka won ho. Efiri se, yeinom nyinaa. Obiara a obema nkyerkyere se εba se wōpe se wosane ware a, wote won foforo na ḡnka nokore a εfa yen Awurade Yesu ho firi Kristo ho 12 na ema wōdi fo se wōabu Kristo ne yen nyamesom ho no 4 ye ḡhantanni a won bohye a edi ekan so. 13 Eni akyi, wōsee ḡnnim hwee. ḡye obi a εfiri adwemmone mu gye won bere kō afieafie mu na dee εnyε koraa ne se, wōdi nsekuro ye perepere, ka nsem a anka nka nsem ntia won. 15 Akunafo o bi de won ho abodwo o wō muo ye adenya keseε. 7 Yeamfa ama obonsam dada. 16 Se obaa ogyidini bi wō hwee amma ewiase. Saa ara nso na yεremfa akunafo o wō n'abusua mu a, ese se ḡhwε won hwee nk. 8 Eni enti, se yewa aduane ne ntoma yie na wōamfa adesoa bi ammeto asafo no so na a, eni nko dāoso ma yen. 9 Won a wōpe se asafo no atumi ahwε akunafo o a aka won nko wōnya won ho no kōtō sōhwε mu na edane no. 17 Mpanimfoo a wōhwε asafo no so yie no, shaw ma won ma etwe won kō əsεεε mu. 10 Na

wosane kyerkyere nso. 18 Efiri se, Atweresem no ka se, "Nkyerkyere nantwie a ɔsi aburoo no ano!" Bio, "Odwumayefoo akatua fata no!" 19 Ntie asemme a obi ka to ɔpanin bi so no, gye se adansefoo baanu anaa baasa de saa asem no beto w'anim. 20 Won a woye bōne nyinaa no, ka won anim badwam na abo afoforo hu. 21 Megyina Onyankopon ne Kristo Yesu ne abofoo kronkron anim ka se, di saa mmara a mahye wo yi nyinaa so a nhwεanimu biara nni mu. 22 Se εhia se wode wo nsa gu obi so wō Awurade dwumadie no mu a, mpepero ho. Twe wo ho firi bōne a ɔfoforo ye ho na ma wo ho nte. 23 Nnom nsuo nko ara, na mmom, wo yafunu ne wo yadeε a wotaa yare enti, εye a nom bobesa kakraa bi. 24 Nnipa bi bōne a woye no da adi pefee na saa bōne no di won anim de won kō atemmuo mu, nanso afoforo bi wō hō a won bōne da adi akyire yi. 25 Saa ara nso na nneyees paye no da adi pefee. Na dee εnna adi pefee no mpo ntumi nhinta.

6 Ese se won a woye asomfo o no nyinaa de anidie ma won wuranom sedee εbeyε a won mu bi nkasa ntia Onyankopon ne yen nkyerkyere. 2εnse se asomfo o bu won wuranom a woye agyidifo o no abomfiaa se woye anuanom enti. Mmom, ese se wōsom won yie, efiri se, nkurafo o na ase na oboaa ahokyerefo o na ḡde won som no ho wō mfasoo ma agyedifo o ne ne ho maa nnwuma pa ahodo o nyinaa. 11 Mfa adəfo o bebree. 3 Ese se mokyerkyere na moka akunafo o nkumaa no din nka won ho. Efiri se, yeinom nyinaa. Obiara a obema nkyerkyere se εba se wōpe se wosane ware a, wote won foforo na ḡnka nokore a εfa yen Awurade Yesu ho firi Kristo ho 12 na ema wōdi fo se wōabu Kristo ne yen nyamesom ho no 4 ye ḡhantanni a won bohye a edi ekan so. 13 Eni akyi, wōsee ḡnnim hwee. ḡye obi a εfiri adwemmone mu gye won bere kō afieafie mu na dee εnyε koraa ne akyinnyees na ɔka nsem a εnam so de anibereε, se, wōdi nsekuro ye perepere, ka nsem a anka akasakasa, kasafi, nnipa ho adwemmone 5 ne εnse se wōka. 14 Eni me pe ne se, akunafo o mansotwe a εfiri adwene a emu nno mu na nkumaa no beware, awo mma na wōahwε won nokore nni mu ba. Wōdwene se nyamesom yε afie sedee εbeyε a atamfo o nnyia won ho εkwan kwan bi a wonam so pe sika. 6 Onyamesom pa a nka nsem ntia won. 15 Akunafo o bi de won ho abodwo o wō muo ye adenya keseε. 7 Yeamfa ama obonsam dada. 16 Se obaa ogyidini bi wō hwee amma ewiase. Saa ara nso na yεremfa akunafo o wō n'abusua mu a, ese se ḡhwε won hwee nk. 8 Eni enti, se yewa aduane ne ntoma yie na wōamfa adesoa bi ammeto asafo no so na a, eni nko dāoso ma yen. 9 Won a wōpe se asafo no atumi ahwε akunafo o a aka won nko wōnya won ho no kōtō sōhwε mu na edane no. 17 Mpanimfoo a wōhwε asafo no so yie no, shaw ma won ma etwe won kō əsεεε mu. 10 Na

sikaniberees ye bone nyinaa nhini. Nnipa bi de sikaniberees asi won ani so dendeenden nam so ama woapa won gyidie ama awerəhoo ahye won akoma ma. **11** Enti, wo a woye Onyankopon onipa, twe wo ho firi yeinom nyinaa ho. Di tenenee, Onyamesom pa, gyidie, ədə, boaseto ne ədwoo akyi. **12** Bo gyidie mu mmirikatu no ho mmoden na pere nya nkwa a enni awiees no ma wo ho, əfiri se, saa abrabo yi enti na əbere a wodaa wo gyidie adi wo adansifoə bebree anim no, Onyankopon freee wo. (aiōnios g166) **13** Meka no wo Onyankopon a əma nneema nyinaa nkwa no ne Kristo Yesu a əkaa nokore wo Pontio Pilato anim, hye wo se, **14** tie mmara a mahye ama wo no na di so pereerpe kosi da a Yesu Kristo beba. **15** Onyankopon a woahyira no na əno nko ara di Əhene, Ahene mu Əhene ne Awura mu Awurade no bəma no aba əbere a ese mu. **16** Əno nko na əwo ho daa, əte hann a obi ntumi mmen ho mu. Obiara nhunuu no da na obiara nso rentumi nhunu no da. Əno na anidie ne tumi a enni awiees wo no. Amen. (aiōnios g166) **17** Bo ewiase yi mu ahonyafoo kəkə se, wəmmfa won ahonya nhoahoa won ho, na wəmmfa won anidasoo nso nhye adehunu te se ahonya mu, na mmom, wəmfa won ho nto Onyankopon a enam n'adəes so, əmaa yən asetena mu nneema pa nyinaa no so. (aiōn g165) **18** Hye won se, wənye papa na wənye adefoo wo nnwuma pa ye mu. Wənye ayamye na wəne afoforo nkye. **19** Se wəye saa a, wəbeto fapem pa ama won daakye. Na wonam so anya asetena a eyə asetena pa. **20** Timoteo, hwe dee wəde ahye wo nsa no so yie. Twe wo ho firi ahuhusem ne akyinnyehunu a wonam atoro so frē no “Nimdee” no ho. **21** Nnipa bi gye tom se wəwo saa nimdee no nam so ahwere gyidie kwan no. Onyankopon adam nka mo.

2 Timoteo

1 Nwoma yi firi Paulo a ḡye Kristo Yesu ṣosomafoō no nkyen. Onyankopon ankasa na ḡree me se ṣosomafoō, se menkəbō nkwa a ṣonam Kristo Yesu so de baeē no ho dawuro. **2** Mede kōma me doba Timoteo: Adom, mməborəhunu ne asomdwoeē mfiri Agya Onyankopon ne yen Awurade Kristo Yesu nka wo. **3** Meda Onyankopon a mede adwene mu fann som no sēdē me mpanimfoō yeeē no ase. Daa, anadwo

ne awia, mekae wo wō me mpaeebō mu. **4** Mekae wo nisutee ἐβερε a yeredi mpaapaemu no a, ema m'ani gyina wo. Enti se mehunu wo bio a m'ani begye. **5** Mekae gyidie a emu ye den a na wowō, gyidie a ἐφιρι aseē firii wo nana Lois ne wo maame Eunike mu no, na megye di se woda so kura saa gyidie no a emu ye den no ara mu. **6** Yei enti merebō wo nkaee se kae akyedēs a ἐβερε a mede me nsa guu wo so no Onyankopon de maa wo no. **7** Efiri se, Honhom a Onyankopon de maa yen no mma yēnē ahufoo; na mmom, Honhom no ma yen tumi, ḥdo ne ahohyēsoō. **8** Mma w'ani nnwu Awurade adansedie, ne me a meye ne deduani ho. Na se ḥshaw bi to wo Asem̄pa no ka ho a, gyina pintinn wo ahooden a Onyankopon de ama wo no mu. **9** ḡgyee yen nkwa frēe yen se yemmeyē ne dea. Enye biribi pa bi a yēayē enti, na mmom, eyē n'adom ara kwa. Ansa na worehyē ewiase ase no na ṣonam Kristo Yesu so kyee yen saa adom no, (*aiōnios g166*) **10** na seesei, ṣonam Agyenkwa Kristo Yesu ba a ḥbeba no so ada biribiara adi akyere yen. Kristo, yen Agyenkwa dii owuo so nkonom, na ḥde anigyesem a ḥyerēn te se kanea na ema nkwa a enni awieēs bresē yen. **11** Onyankopon ayi me se ṣosomafoō ne akyerkyerefō se menna Asem̄pa no adi. **12** Enam yeinom so enti na mehunu saa amanee yi. Nanso, meda so wo gyidie, ἐφiri se, menim dee mede me ho to no so no, na menim nso se ḥbekora dee mede ahye ne nsa no ama da no nso. **13** So nokwasem a mekyereē wo no mu yie, na fa ye nhwesodee, na tena gyidie ne ḥdo a eyē yen dea wo Kristo Yesu mu no. **14** Wōde ademudee a esom bo ahye wo nsa. Fa Honhom Kronkron a ḥte wo mu no

mmoa bō ho ban. **15** Sēdēs wonim no, Akristofoo a wōfiri Asia baa ha no nyinaa adwane agya me. Figelo ne Hermogene nso ka wōn ho. **16** Awurade nhunu Onesiforo fiefōo mməbō ἐφiri se, ḡhyēs me nkuran mpēnbebree. N'ani anwu wō me ho se mada afiase pēn, **17** na ḥduruu Roma ara pē, ḥbōo mmōden hwehwēs me ara kōsii se ḥshunuu me. **18** Awurade mmoa no na da no ḥnnya ahumməbōrō mfiri Awurade no nkyen! Wonim akwan ahodoo a ḥfaa so boaa me wō Efeso.

2 Na wo Timoteo, me ba, Kristo Yesu ye mməborəhunufōo, enti ma ḥnyēs wo den. **2** Fa nsem a wotee se mereka akyere adansedifōo bebree no, na fa hyē nnipa a wogye wōn di na wōbetumi akyere afoforō nso nsa. **3** Se amanehunu ba wo so a, mia w'ani tena se Kristo Yesu sraani pa. **4** ḥsraani mfa ne ho ḥnyehyē afisem mu, ἐφiri se, ḥpē se ḥsō ne panin ani. **5** Saa ara nso na obi a ḥfira akansie mu a ḥtu mmirika no rentumi nni nkonom gye se ḥdi akansie no mmara so. **6** Okuafōo a wādō n'afuo no, esē se ḥnya mu nnōbaeē a edī ḥkan no. **7** Dwene nsem a mereka yi ho ἐφiri se, Awurade bēma woate biribiara ase. **8** Kae Dawid aseni Yesu Kristo a wōnyanee no firii awufoō mu sēdēs wokaa no Asem̄pa a mekaa ho asem no mu no. **9** Esiane se meka Asem̄pa no enti, mehunu amane, mpo, wōagu me nkōnsōnkōnsōn se ḥdebōneyefōo. Nanso, Onyankopon asem no ngu nkōnsōnkōnsōn mu; **10** na yei enti, biribiara a ḥbeba me so no, esiane Onyankopon nnipa a wayi wōn no enti, megyina ano, sēdēs ḥbeyēs a wōn nso bēnya nkwegyēs ne animuonyam a enni awieēs a ewō Kristo Yesu mu no. (*aiōnios g166*) **11** Nsem a esē se wode wo ho to so nie: “Se yēne no wuiē a, yēne no bētena ase. **12** Se yēampa aba a, yēne no bedi ḥhene. Se yēpa no a, ḥno nso bēpa yen. **13** Se yēnnē nokwafōo a, ḥno dee, ḡye ḥnokwafōo, ἐφiri se, ḥrensesa n'asem.” **14** Monkae mo nkurōfōo wō yei ho na mommō wōn kōkō wō Onyame anim se wōnni wōn ho akasakasa. Emfa asem pa mma. Se wōyē saa a, esēs atiefōo no adwene. **15** Bō mmōden se wobeyē odwumayefōo a womfēre Onyankopon adwuma no ye ho, na kyere nokore

a ewo Onyankopon asem no mu no, na woafata aniedenfoo, won a wohoran; wobere anikadee n'anim. **16** Twe wo ho firi nsenhuhuo a echo nte sene se wodo Onyankopon. **5** Wobere aniani ho efiri se, eno na epam nnipa firi Onyankopon asomfoo a wabepo tumi a ewo esom no mu ho. **17** Dee wokyere no te se akusikuro a edidi no. Twe wo ho firi saa nmipa no ho. **6** Won fa honam no ani. Saa akyerkyerfo yi mu mu bi ko afie mu kohye mmaa a won bone baanu ne Himeneo ne Fileto. **18** Woramane afiri ama wodi fo na akonnahodoo bebree hye won nokore no ho na woka kyere agyidifoo bi se, so no so; **7** saa mmaa no ye nnipa a wope se yen wusoree no atwam dada, na wonam saa wosua nneema foforo, nanso wonhunu nokore asem no so see won adwene. **19** Nanso, obi no akyiri kwan. **8** Sedee Yane ne Yambre ne rentumi nhinhim fapem denden a Onyankopon Mose dii asie no, saa ara nso na saa nmipa yi ato no, efiri se, wootweretee saa nsem yi wo so: ne nokore di asie, nnipa a won adwene asee na "Awurade nim won a woye ne dee," na "Obiara wannka hwee wo gyidie mu. **9** Wonnya nkoso a oka se oyey Awurade dea no, ese se otwe ne ho biara efiri se, obiara behu nkwasea a woye te se firi bone ho." **20** Nkuku ne nkaka wo efi kese Yane ne Yambre ara pe. **10** Na wo dee, woadi mu. Ebi wo ho a wode dwete na aye, ebi nso me nkyerkyere, me suban ne me botaeet so. wode sika koko na aye. Wode dua na aye bi Woahunu gyidie a mewo ne me boaseto, me na afoforo nso wode dotee. Ebi wo ho a ewo do, **11** taa a wotaa me ne m'amanehunu nyinaa. ho ma nnaponna bi na afoforo nso daa wode Wonim nsem a etotoo me wo Antiochia, Ikonion di dwuma. **21** Se obi te ne ho firi saa nneema ne Listra, ne otaa denden a metumi gyinnaa bone no ho a, wode no beye nnwuma sononko ano no. Nanso, Awurade yii me firii ne nyinaa efiri se, watu ne ho asi ho, asiesie ne ho ama mu. **12** Won a wope se wode onyamesom pa ne wura se dwuma pa biara a ese se odi no, tena ase Kristo Yesu mu nyinaa no, wobetaa obedii. **22** Dwane firi mimerantebere mu akonno, won, **13** nanso nnipa bone bekoo so asee daa na na ti nneema a echo tee te se: tenenee, gyidie, woadaadaa afoforo ne won ankasa won ho. **14** odo ne asomdwoea a eka wo ne won a wofiri Nanso, wo dee, ko so tena ase nokore mu sedee akoma pa mu bom fre Awurade ma oboa no wokyere wo no, na gye di yie. Wonim won a akyi. **23** Mfa wo ho nhyehey nkawasea akyinnyee wosua firii won nkyen, **15** na wokae nso se efiri a emfa hwee mma no mu, efiri se, ede akasakasa wo mmofraase woahunu Atweresem no a etumi ba. **24** Ense se Awurade osomfoo ne obi nya ma wo hunu nyansa, na ema wo nya gyidie wo akasakasa. Ese se oyey ayamye ma obiara. Ese se Kristo Yesu mu, na eyey wo nkwa. **16** Atweresem oyey okyerkyerfo pa a owo boaseto nso **25** a nyinaa firi Onyankopon home mu, na eyey ma se won a wone no di asie fom a, oto ne bo ase nkyerkyere, atenye, atenetene ne tenenee mu tene won so, se ebria, Onyankopon besakyera yen, **17** sedee ebeyey a Onyankopon onipa beye won adwene na wohunu nokore no. **26** Na won dee wobeteesie no yie ama nnwuma pa nyinaa. adwene mu ada ho na woadwane afiri obonsam a wakyekyere won ama woye n'apeeet no afidie

4 Megyina Onyankopon ne Kristo Yesu a obewu ateaseefoo ne awufoo aten, ne ba a obeba ne n'ahennie no so hye wo se, **2** ka asem no, na

3 Kae saa asem yi. Nna a edi akyire no mu ebere biara gyina ne ka mu denden yi aten. Ka mmere no mu beye den. **2** Nnipa bi beye anim, tu fo na kyerkyere boaseto mu. **3** Ebere pesemenkomenya, aniberefoo, ahohiahiafoo ne bi beba a nnipa rentie nkyerkyere pa no, na ahantanfoo; wobeyey abususenkafao, asoodenfoo mom, wobedi won ara won asedee akyi na wo won awofoo so; wobeyey bonniaye na worempe waboaboa akyerkyerfo a wobeka nsem a nyamesom nso, **3** wobeyey atirimuodenfoo, worepe atie no ano, na waka akyere won. **4** worenhu mmobo, wobeyey nnipa edinseefoo Wobepo nokore no tie, na wiatie anansesem. basabasa ne abufupefoo, wobetane won mfefoo **5** Nanso mmere nyinaa mu no, ese se wohwe a woye nnipa pa no, **4** wobeyey afatwafoo, wo ho so yie. Mia w'ani wo amanehunu mu. Ye

ɔsempakafoa adwuma na di wo dwuma nyinaa se Onyankopɔn ɔsomfoa. 6 Me dee, eberɛ aduru se wode me bo afodee. Eberɛ aso se megya asetena yi. Me nkwa aye se hwiesa afɔrebɔ wɔ afɔrebukyia so. 7 ɔko pa no, mako, mmirika no, mawie tu; gyidie no makora. 8 Adee a εretwɛn me seesei ne nkonim akyedee, tenenee abotire a Awurade a ɔye tenenee ɔtemmufoa no de bɛma me da no. Enye me nko, na mmom, wɔn a wɔtena ase ɔdɔ mu twen no no nyinaa. 9 Bɔ mmɔden bra me nkyen ntɛm. 10 Dema dɔɔ enne ewiase yi maa ɔye saa dwane gyaa me hɔ kɔ Tesalonika. Kreske kɔ Galatia, Tito nso kɔ Dalmatia. (aiōn g165) 11 Luka nko ara na ɔne me wɔ ha. Fa Marko ka wo ho na wo ne no mmra, ɛfiri sɛ, ɔbɛtumi aboa me adwuma no ye. 12 Mesomaa Tihiko kɔ Efeso. 13 Sɛ woreba a, fa m'atadee a megya wɔ Karpo nkyen wɔ Troa no bre me. ɔye a fa me nwoma no nso ka ho, ne titire no, dee wɔde aboa nwoma yεεε no. 14 Aleksandro, kɔbere dwumfoa no, haa me papaapa; dee ɔyεεε no, Awurade bɛtua ne so ka. 15 ɔye a hwɛ wo ho yie wɔ ne ho, ɛfiri sɛ, na ɔsore tia nsɛm a yɛka no mu dendeenden. 16 Eberɛ a mereyi me ho ano no, obiara ammoa me. Wɔn nyinaa dwane gyaa me. Onyankopɔn mmfa nntia wɔn. 17 Nanso, Awurade ne me tenaeɛ maa me ahɔoden maa metumi kaa asem no kyereɛ amanamanmufoa maa wɔtieeɛ. ɔgyee me firii gyata anom. 18 Na Awurade begye me afiri bɔne nyinaa mu na ɔde me akɔ ɔsoro Ahennie no mu asomdwoeɛ mu. ɔno na animuonyam nka no daadaa. Amen. (aiōn g165) 19 Kyea Priska ne Akwila ne Onesiforo fiefɔo nyinaa ma me. 20 Erasto kaa Korinto ɛnna megya Trofimo wɔ Miletto, ɛfiri sɛ, na ɔyare. 21 Bɔ mmɔden bra ansa na awɔberɛ aduru. Eubulo ne Pude ne Lino ne Klaudia ne anuanom no nyinaa kyeakyea wo. 22 Awurade ne wo honhom ntena. Adom nka mo nyinaa.

Tito

1 Nwoma yi firi Onyankopon əsomfoō ne Yesu

Kristo somafoō Paulo nkyen. Woyii me na wəsomaā me se memməboa nhye nnipa a Onyankopon ayi wən no gyidie mu den na menkyerəkyere won nokwasem a ede nyamesuro ba, 2 a ne nnyinasoo ye nkwa a ənni awiee no.

Onyankopon a ənni atorə no hyee yen asetena yi ho bo ansa na orefiri ewiase ase; (*aiōnios g166*)

3 na ebere a eṣe mu no, odaa asem no a daa yeka ho asem no adi. Onyankopon a oyē yen Agyenkwa na wafre me se menyé adwuma a əde ahye me nsa yi. 4 Meretwerek a koma me ba Tito afa gyidie baako a yen nyinaa kura mu no ho: Adom ne asomdwose a əfiri Agya Onyankopon ne Kristo Yesu, yen Agyenkwa no nka wo! 5 Megyaa wo Kreta sèdèe ebeyé a wobetoto nneema a aka no perepere na wayi mpanimfoō atuatua asafo a ewo kuro biara mu no ano. 6 Kae mmara a mehyé maa wo no. Əpanin ye obi a ne ho nni asem na əwo yere baako na ne mma ye agyidifoō a wəmmə ahohwi bra, na wənye asooden nso. 7 Eṣe se mfomsoō biara ba əpanin no ho əfiri se, Onyame adwuma hye ne nsa. Eṣe se oyē ahomasoo, anaa obi a ne bo nkyere fu anaa əkəwensani anaa basabasayefoo anaa sikanibereefoo. 8 Eṣe se oyē obi a əpe ahohoye na n'ani gye dee eyē ho na n'adwenem da ho na otene na oyē kronn na əwo ahohyesoo. 9 Eṣe se əso asem no mu denden sèdèe wokyere no no. Se eba saa a, əbetumi ahye afoforə den wə saa nkyerəkyere pa no mu, na wada wən a wotia asem no mu no nso mfomsoō adi. 10 Nnipa pii wə hə a wəsore tia na wənam wən nkwasem so daadaa afoforə, ne titire no, wən a wəfiri twetiatwasom no mu. 11 Eṣe se wosi wən nkyerəkyere no ano əfiri se, wənam won nkyerəkyere bōne no so ma ntoto ba mmusua mu nam so de pə sika. 12 Mpo Kreta adiyifoō no mu baako kaa se, “Kretafoo no ye atorofoo, mmoa atirimuodenfoō ne akwadwifoō adidifoō.” 13 Na asem a əkae no ye nokore. Esiane saa enti, eṣe se moka wən anim yie sèdèe ebeyé a wəbenya gyidie pa, 14 na wəntantia ase amma twetiatwa atorəsem ne nhye a əfiri

nnipa a wəapo nokore no. 15 Biribiara ye kronn ma wən a wəye kronn no, nanso biribiara nyē kronn mma wən a wən ho agu fi na wənni gyidie, əfiri se, wən adwene ne wən atiboa ho agu fi. 16 Wəka se wənim Onyankopon, nanso won nneyee nkyere saa. Woye nnipa a obiara tan wən, na wəye asoodenfoō a wəntumi nyē ade pa biara.

2 Eṣe se wokyere nkyerəkyere pa a wagye ato

mu. 2 Ka kyere nkəkora na wəmma wən ani nna hə, wənye anyansafoō, na wənye wən ho so; wən gyidie mu nyē den, wənnya ədo na wəntumi ntēna əshaw mu. 3 Saa ara nso na ka kyere mmerewa na wəmmə əbra a eyē kronn. Wənnni nsekuro na wənnye asadweam nso. Wənkyere akyere pa, 4 sèdèe ebeyé a wonam so betumi ama mmabaawa adə wən kununom ne wən mma, 5 ama wəatumi ahye wən ho so, ayē kronn na wəaye awareefoo pa a wətie wən kununom asem, na obi anka bōne amfa Onyankopon asem no ho. 6 Saa ara na hye mmerante na wənnya ahohyesoo. 7 Nneema nyinaa mu, fa wo ho ye nhwesoo pa wə nnwuma paye mu. Di nokore na ma w'ani nku wo nkyerəkyere ho. 8 Ka nsem a əho te na obi antumi antia mu na ama atamfoō ani awu se wənnya asem bōne nka mfa yen ho. 9 Eṣe se asomfoō tie wən wuranom na adee nyinaa mu, wəsə wən wuranom ani. Eṣe se wəiyi nsem ano 10 anaa wəbə wən korəno. Dee eṣe se wəye ne se, ebere nyinaa mu, wəye papa na wədi nokore na enam so ma biribiara a wəye no de animuonyamhye aba nkyerəkyere a əfa Onyankopon a oyē yen Agyenkwa no ho. 11 Onyankopon adam a ede nkwyagye ba no ayi no ho adi akyere nnipa nyinaa. 12 Na adam no kyere yen se, yəmpa asetena a əho ntee no ne ewiase akənno akyi na yentena ase ahohyesoo, kronnye ne Onyamesuro mu wə ewiase ha. (*aiōnios g165*) 13 Yewə anidasoo wə ebere a yəretwen Onyankopon tumfoō a əne Agyenkwa Yesu Kristo no ba a əbeba bio wə animuonyam mu no. 14 Əde ne ho maa yen de gyee yen firii bōne mu, əyee yen kronn de yen yee ne nko ara dea; nnipa a yepē papaye. 15 Kyerəkyere saa nneema

yi na gyina wo tumi so hye w'atiefoo nkuran, ka
wən anim. Mma wən mu bi mmu wo abomfiaa.

3 Kae wo nkurøfoo na wømmre wən ho ase
nhye mpaninnie ne tumi ase na wøntie wən
na wønsiesie wən ho mma nnwuma pa biara.
2 Ka kyere wən se wønnka asemmøne mfa obi
ho na mmom, wønnwo brøoo na daa wønyi
øðø adi nkyere nnipa nyinaa. **3** Kane no, na
yen ankasa yeye nkwaseafoo, asoødenfoo, ne
abønefoo. Na yeye akønno ne anigyeø ahodoø
nkøa. Yesøee yen abrabo wø bøne ne anibereø
ho. Afoforø tanee yen maa yen yetanee wən.
4 Nanso, ebere a yen Agyenkwa Onyankopøn
ayamyø ne ne dø daa adi no, **5** øgyee yen nkwa.
Enyø nnwuma pa bi a yøaye enti, na mmom,
ønam n'ahummøborø mu ahohoro yen ho, agye
yen nkwa, ama Honhom Kronkron no awo yen
føforø ama yen nkwa foforø. **6** Onyankopøn nam
Yesu Kristo a øye yen Agyenkwa no so ahwie
Honhom Kronkron no agu yen so **7** sødeø øbøyeø
a, n'adom enti, yøbøyeø daa nkwa no anidasoo
ho adedifoø. (aiønios g166) **8** Yei ye nokwasem.
Mepø se woti saa asem yi mu yie na ama wən a
wøgø Onyankopøn di no ahunu se, øse se wøde
won børeø di dwuma pa. Yeinom nyinaa yø, na
øho wø mfasoo ma nnipa. **9** Nanso, monnnye
nkwasea akyinnyø. Saa ara nso na monnto ana,
nkasakasa, nko wø mmara so. Øho nni mfasoo
biara. **10** Obi a øde mpaapaemu ba no, bø no
køkø dee ødi økan ne dee øtø so mmienu, na øno
akyi no, te wo ho firi ne ho. **11** Øse se wohunu
se obi a øte saa no asee, na bone a øye no da adi
wø ne ho. **12** Se mesoma Artema anaa Tihiko wo
nkyen a, bø mmøden bra me nkyen wø Nikopoli,
na øhø na mabo me tirim se øetena awøberø
no. **13** Bø mmøden gya mmaranimfoo Sena ne
Apolo økwan yie na anhia won hwæe. **14** Ma yen
nkurøfoo no nsua sødeø wøde wən adagyeø yø
nnwuma pa de boa. Ønse se wøtena ase kwa.
15 Wøn a wøne me wø ha nyinaa kyeakyea wo.
Kyea wən a wøðø yen wø gyidie mu ma yen.
Adom nka mo nyinaa.

Filemon

1 Nwoma yi firi Paulo a esiane Kristo Yesu enti, meye odeduani no ne yen nuabarima Timoteo nkyen, Yede koma yen adamfo ne yen yonko Filemon **2** ne asafo a wohyia wo wo fie no ne yen nuabaa Apia ne yen yonko osraani Arkipo no: **3** Adom ne asomdwoes a efiri yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu **4** Onua Filemon, ebere biara a mebo mpaes no, mebo bi ma wo na meda me Onyankopon nso ase. **5** Mete odo a wodo Onyankopon nkurofoo ne gyidie a wowo wo Awurade Yesu mu no. **6** Mebo mpaes se wobek so abo wo gyidie no ho dawuro akyere afoforo sedee ebeye a wobehunu nhyira a Kristo de ama yen no nyinaa. **7** Onua pa, wo do no ama me anigye na ahye me nkuran nso. Woakanyane Onyankopon nkurofoo. **8** Se meye wo nua wo Kristo mu enti, metumi de akokooduru ahye wo, ama woaye dee ese se woye, **9** nanso odo so, me Paulo a meye akokoraa ene Kristo Yesu deduani seesei, **10** meresre wo ama me ba Onesimo a obeyee me ba ebere a na meda afiase no. **11** Ebere bi a atwam no na ne ho nni mfasoo mma wo, nanso seesei dee, ne ho wo mfasoo ma me ne wo. **12** Merema ono a oye m'ankasa m'akoma no asane n'akyi aba wo nkyen. **13** Esiane asempra no enti, mepree se otene me nkyen ebere a meda afiase yi sedee ebeye a, obesi w'anamu aboa me. **14** Nanso, mempe se mehye wo se boa me. Mmom, mepre se wo ara wofiri wo pe mu boa me. Eno enti, mereny biribiara gye se wopene so. **15** Ebia na Onesimo firii wo nkyen ebere tiawa bi sedee ebeye a wobegye no ato mu bio afebo. (aiōnios g166) **16** Seesei onye osomfo keke efiri se, akyen osomfo. Oye onua pa wo Kristo mu. Osom bo ma me. Saa ara nso na obesom bo ama wo se osomfo ne onua wo Awurade mu. **17** Enti, se wodwene me ho se wofafao a, saa ara nso na gye no awaawaattu sedee wobegye me no ara. **18** Se waye wo biribi anaase ode wo ka bi a, metua wo ka. **19** Me Paulo, mede m'ankasa me nsa retweref se metua wo ka, na mmom mma wo were mfiri se wo nso wode me ka, a eye w'ankasa wo nkwa. **20** Enti, me nua, mesre

wo se, Awurade enti, ye me saa adoe yi; ka m'akoma hye se wo nua wo Kristo mu. **21** Mewo anidasoo se, dee meretweref wo yi, wobeye ama aboro dee merebisa wo yi so. **22** Afei pe edan ma me, efiri se, menim se Onyankopon betie mo mpaeebo ama mabeka mo ho bio. **23** Epafra a Kristo Yesu enti one me da afiase no kyea wo. **24** Saa ara nso na Marko, Aristarko, Dema ne Luka nso kyea wo. **25** Awurade Kristo adam nka Kristo nka mo.

mo nyinaa.

Hebrifoo

1 Mmere a atwam no, na Onyankopon nam akwan ahodoo bebree so fa adiyifoo so kasa kyere yen mpanimfo. **2** Nanso, mmere a edi akyire no dee, onam ne Ba no so akasa akyere yen. Ono na Onyankopon nam ne so baa ewiase. Na ono na Onyankopon ayi no se awiees no, nneema nyinaa beye ne dea. (aiōn g165) **3** Onam hyeren a Onyankopon animuonyam hyeren no so hran. Eye Onyankopon seso pepeere, na ade n'asem a tumi wo mu no so ewiase mu. Tee nnipa ho firii won bone mu wиеes no, otenaa Otumfo Onyankopon nifa so wo əsoro. **4** Eno enti, ɔye kese sene abofoo no, əfiri se, edin a Onyankopon de too no no ye kese sene wan dee no. **5** Efiri se, Onyankopon nso anka ankyere n'abofoo no mu biara se, "Woye me Ba; na enne, maye w'Agya." Enna wanka ankyere abofoo biara se, "Meye w'Agya na waye me Ba." **6** Ebere a Onyankopon pеe se əsoma n'abakan no ba ewiase no, ɔsane kaa se, "Ese se Onyankopon abofoo nyinaa som no." **7** Asem a Onyankopon ka faa abofoo no ho ne se, "Onyankopon soma n'abofoo se mframna, na ɔsoma n'asomfo se gyaderee." **8** Na efa ɔba no ho no, Onyankopon kaa se, "Ao, Onyankopon, w'ahennwa betena ho daa nyinaa; w'Ahennie ye atentenenee. (aiōn g165) **9** Wodo tenenee, na wokyiri bone, eno enti, Onyankopon wo Onyankopon de wo asi wo mfefoo so, na ade anigye ngo asra wo." **10** Onyankopon sane kaa se, "Mftiasi no wotoo asase fapem, na əsoro ye wo nsa ano adwuma. **11** Ne nyinaa betwam na wo dee wobetena ho daa; wobetete se atadee. **12** Wobebobo no se ntoma; na wobesesa no se ntadee. Nanso, wote sedee wotee, na wo mfee to rentwa da." **13** Onyankopon anka ankyere n'abofoo no se, "Montena me nifa so kosi se mede mo atamfo beye mo nan ntiasoo." **14** Se saa a, na abofoo no ye den? Wan nyinaa ye ahonhom a wəsom Onyankopon na ɔsoma wan ma wokobo wan a wrehwehwə nkwyayee no.

2 Yei enti na ese se yeso nokore a yeate no mu denden sedee əbeyee a, biribi rentu yen aso. **2** Nsem a abofoo no kae no ye nokore enti

obiara a wanni so no nyaa asotwe a efata no. **3** Na se yeantie saa nkwyayees yi a, əbeyee den na yeatumi adwane? Awurade no ankasa na odii ekan kaa saa nkwyayee yi ho asem na wan a wotiee no no, ama yeahunu se eye nokore. **4** Saa ebere korø no ara mu Onyankopon nam ne nsenkyerennee ne n'anwanwadwuma so dii ho adansee. Bio, əkyee Honhom Kronkron no sedee əpre. **5** Onyankopon amma abofoo anni ewiase a na waye n'adwene se ərebəbə no so; saa ewiase a yeka ho asem no. **6** Na mmom, woaka no Atweresem no mu baabi se: "Onipa ne hwan a wokae no; na onipa ba nso ne hwan a w'ani ku ne ho?" **7** Woboo no maa ɔye akumaa kakra sene abofoo; na wode w'animuonyam ne anidie abo no abotire, **8** se onni nneema nyinaa so." Eka se Onyankopon baa onipa se "nneema nyinaa sodifo." Yei kyere se biribiara nni ho a woamfa anhye n'ase. Nanso, seesei yenya nhunuu se onipa di nneema nyinaa so. **9** Na mmom, yeħunu Yesu! Mmere tiawa bi, wobree no ase sene abofoo, sedee əbeyee a, Onyankopon adom enti, əbewu ama nnipa nyinaa. Owuo a əwui no enti, Onyankopon de animuonyam abotire abo no. **10** Onyankopon na əbaa nneema nyinaa, na ɔwo tumi se ɔye biribiara. Ne saa enti, əfiri se eye ne pe se ode ne mma nyinaa beba n'animuonyam mu no, əmaa Agyenkwa no faa amanehunu mu sedee əbeyee a, ne mma no nsa beka nkwyayee a eye pe no. Efiri se, Yesu nko ara ne Onipa a əbetumi adi wan anim akə nkwyayee mu. **11** Əma nnipa ye kronkron firi wan bone mu. Na one wan a waye wan kronkron no nyinaa wo Agya baako. Eno enti na Yesu mfere se əfre wan anuanom no. **12** Əka se, "Meka wo ho asem akyere me nuanom, mekamfo wo wo wan a wəahyia ho no nyinaa anim." **13** ɔsane ka bio se, "Mede me ho beto Onyankopon so." Na ono nso ka se, "Mma a Onyankopon de wan ama me no nie." **14** Esiane se mma no wo honam ne mogya enti, Yesu nso baa onipa tebea mu sedee əbeyee a onam ne wuo no so besee əbonsam a əkura owuo tumi no ahoden. **15** Na onam so agye wan a esiane se wəsuro owuo enti, wan asetena mu nyinaa, wəayee nko no. **16** Eye nokore turodoo se eyue abofoo na əboa wan. Na mmom, sedee

Atweresem no ka no, “Obo Abraham asefoo.” 17 Ehefoo na wotee Onyankopon nne na wosore Yei kyere se, ekwan biara so no, ese se eye se ne tiaa no no? Nnipa a Mose dii won anim firi nuanom sedee ebeye a, obeyes won nokwafloo ne Misraim no nyinaa. 17 Ehefoo na Onyankopon mmoborohunufoo Osopanin wo Onyankopon bo fuu won mifirinhyia aduanan no? Nnipa a anim, na enam so ma wode nnipa bone akye woyees bone na wotete hwe wuuuwu wa eseres won. 18 Enti afei, obetumi aboa won a woaso so no. 18 Ebere a Onyankopon kaa ntam se, won ahwe efiri se, ono ankasa woso no hwees “Woremma me home mu da” no, na oreka maa ohunuu amane.

3 Me nuanom wo Kristo mu a Onyankopon afre mo, monnwene Yesu a Onyankopon somaa

no maa obeyes Osopanin wo gyidie a yeka ho asem no ho. 2 Na edii Onyankopon a oyii no se onye saa adwuma yi no nokore sedee

Mose nso dii nokore wo Onyankopon fie no. 3 Onipa a osi efie nya animuonyam sene efie no ankasa. 4 Saa ara na etee; ese se Yesu nya

animuonyam sene Mose. Efie biara, obi na osiie. Na Onyankopon nso na wabu nneema nyinaa. 5

Mose dii Onyankopon nokore se osomfo wo ne fie na okaa nsom a Onyankopon beka daakye no nyinaa. 6 Nanso Kristo dee, odi nokore se

Oba a ohwe Onyankopon fie so. Se yema yen bo ye duru na yewo gyidie wo yen anidasoo mu a, na yeyen fiefoo. 7 Enti Honhom Kronkron

no ka se, “Se enne mote Onyankopon nne a, 8 monnye asooden te se dee moyee ebere a

mosore tiaa Onyankopon no; sedee moyee da a na mowu esere so a mosoo no hwees no. 9

Eho no, mo mpanimfo so no hwees, nanso wohunuu dee meyee no mfee aduanan mu. 10

Esiane saa enti, me bo fuu saa nnipa no kaa se, ‘Woye nnipa a won akoma amane afiri me ho, na

woanhunu m’akwan.’ 11 Eno enti mekaa ntam wo m’abufuo mu se, ‘Worenhyene m’ahomegyee mu da.’ 12 Me nuanom monhwie yie na mo mu

bi annya akoma bone a oreanny Onyankopon nni na ebema watwe ne ho afiri Onyankopon teasefoo no ho. 13 Na mmom, sedee ebeye a

bone rennaadaa mo mu bi na wonye asooden enti, da biara mommoaboa mo ho mo ho ebere a

asem “Enne” a ewo Atweresem mu no fa yen ho no. 14 Na se yeso gyidie a yewo no mu denden

sedee yede firi ahycasee no a, na yeyen Kristo fafafoo. 15 Atweresem no ka se, “Se enne mote

Onyankopon nne a, monnye asooden te se dee moyee ebere a mosore tiaa Onyankopon no.” 16

akyere ehefoo? Na oreka akyere won a woyees asooden no. 19 Afei, yehunu se woantumi anko home no mu, efiri se, woannye anni.

4 Afei, esiane se bohye a eta ne mu home da so

wo ho enti, momma yenhwe yie na mo mu bi anto sini wo mu. 2 Efiri se woaka Asempa no

akyere yen sedee woka kyere won no. Nanso, woammu asem a woka kyere won no, efiri se,

won a wotiee no no annye anni. 3 Na yen a

yeagye adi no nko ara na yeko saa home no mu

sedee Onyankopon aka se, “Enti mefiri m’abufuo mu ka ntam se, ‘Worenhyene asase a anka mede

won rekoo mu no da.’” Okaa saa asem yi dee,

nanso efiri ebere a obaa ewiase no, na wawie

ahome dwumadie no dada. 4 Na Atweresem no mu baabi woka biribi fa da a eto so nson

no ho se, “Eda a eto so nson no, Onyankopon home firii ne nnwuma nyinaa mu.” 5 Wokaa

saa asem koroo yi ara bio se, “Worenhyene asase a anka mede won rekoo mu no da.” 6 Won a

wodii ekan tee Asempa no annya saa ahome no, efiri se, woannye anni. Afoforo bi nso wo

ho a wama won ekwan se wonnaa ahome no. 7

Enti Onyankopon aka se wayi eda bi ato ho a wofre no “Enne.” Mfee bebree akyi no, onam Dawid so kaa wo Atweresem no mu se, “Enne,

se mote Onyankopon nne a mommpirim mo akoma.” 8 Se Yosua dii nnipa no anim de won

kao Onyankopon home mu a, anka akyire no

Onyankopon anka da foforo ho asem. 9 Sedee ete yi, ahome da so wo ho ma Onyankopon nkurfooo sedee Onyankopon homee da a eto so nson no. 10 Obiara a obehome wo Onyankopon

mu no behome afiri n’ankasa ne nnwuma mu, sedee Onyankopon home firii ne nnwuma mu no.

11 Enti, momma yemmo yen ho mmoden na yeatumi ako Onyankopon home mu. Ense se yen mu bi ye asooden sedee woyees asooden a enti woankoo mu no. 12 Onyankopon asem ye

nkwa, na tumi wō mu. Eyē nnam sene sekan ye den, efiri se, mo nteasee ye den. 12 Moaye anofanu. Ehwire mu kōsi se epaapae honhom nkyerekyere adwuma no akyere, nanso ese se ne okra, apo ne ehon mu. Eda yen akoma mu ne monya obi ma okyerekyere mo Onyankopon ho yen adwene mu nsusuiye nyinaa adi. 13 Biribiara asem firi ne ahyeasee. Anka ese se saa ebere yi nni hō a wōde sie Onyankopon ma eyē yie. modi aduane a eyē den, nanso nufosuo na eyē Abōdee mu biribiara da n'anim na əno na ese ma mo. 13 Obiara a nufosuo ye ma no da so se yebu yen ho akonta kyere no. 14 Eno enti, ye abadomaa a ənnim dee eyē ne dee enye. 14 momma yensō gyidie a yeka ho asem no mu den. Aduane a eyē den ye ma mpanimfo a wātete Efiri se yewo Əsəfopanin kesee wō Onyankopon wōna na wōahunu nsonsonoe a eda papa ne anim. 15 Yenni əsəfopanin bi a əntumi nhwe bōne ntam.

yēn mmereye ho nhunu yen mməbō. Yewō obi a wōasō no ahwe akwan ahodoō nyinaa so se yen ara, nanso wanyē bōne. 16 Momma yensi yen bo na yemmrā Onyankopon ahennwa a adom wō mu no anim, na eno na ebēma yeanya ahummoboro ne adom a ebēboa yen ebere a ese mu.

5 Woyi Əsəfopanin biara firi nnipa bi mu na

wasi wōn ananmu de wōn akyedee ne wōn bōne ho afōdee asom Onyankopon. 2 Esiane se n'ankasa ye mmere akwan ahodoō pii so no enti, ətumi to ne bo ase ma wōn a wōnnim na wōye mfomsoō no. 3 Ne mmereye enti, se ərebo bōne ho afōdee a, ese se əbō ma ne ho ne afoforo nso. 4 Obiara ntumi nyi ne ho mfa nhye ne ho animuonyam se əye Əsəfopanin. Onyankopon frē nko na onipa nam so bēye Əsəfopanin sedee wōfrēe Aaron no. 5 Saa ara nso na Kristo annye anto ne ho so se əye Əsəfopanin amfa anhye ne ho animuonyam. Na mmom, Onyankopon ka kyere no se, "Woye me Ba; ənnē, maye w'Agya." 6 Əsane kaa wō baabi foforō se, "Wobeye əsəfōo akōsi daa sedee Melkisedek asəfokwan nhyeheyee te no." (aiōn g165) 7 Yesu baa əhonam mu wō asase so no, əbōo mpaeē nam nkotosrē so de n'abisadee too Onyankopon a əbetumi agye no afiri owuo mu no anim. Esiane se ədwo na əde ne ho nyinaa som no no enti, Onyankopon tiee no. 8 Əwom se na əye Onyankopon Ba dees, nanso ənam n'amanehunu so suua ahobreasee. 9 Na əwīee peye no, wōn a wōtie no no nam ne so nya nkwegyee a ənni awieee, (aiōn g166) 10 na Onyankopon ada no adi se əye Əsəfopanin sedee Melkisedek asəfokwan nhyeheyee te no. 11 Yewō yei ho nsem pii ka, nanso emu kyerekyere mmom, yēpe se yehunu mo se agyidifoo a mowō

6 Momma yenneyae Kristosom ahyeasee ho nkyerekyere no, na yensua ne ho nsem a ekō anim no. Echo nnhia bio se yebekō so akyerekyere dee enti a ese se yenu yen ho wōnneyee a ede owuo berē yen ho ne dee enti a ese se yenya Onyankopon mu gyidie. 2 Echo nhia bio nso se yebekō so akyerekyere asubo, nsa a wōde gu nnipa so, awufosoree ne daa atemmoo ho nsem. (aiōnios g166)

3 Momma yenkō yen anim! Na se Onyankopon ma ekwan a, saa ara na yebeyē. 4 Ebeyē den na wōbesane de wōn a wōahwe ase aba ama wōanu wōn ho bio? Na anka wōwō Onyankopon hann mu. Wōkaa əsoro akyedee hwēee na wōnyaa wōn kyefā wō Honhom Kronkron no mu. 5 Wōfiri osuhunū mu ahunu se Onyankopon asem ye, na wōahunu ewiase a əreba no mu tumi. (aiōn g165) 6 Nanso, eno akyi, wōhwee ase. Enti, eyē den se wōde wōn besane aba bio se wōmmenu won ho, efiri se, wōresane abō Onyankopon Ba no aseennua mu nam so agu n'anim ase akyere. 7 Onyankopon hyira asase a ənonom nsuo a etō gu so na əma esō afifidee ye yie ma wōn a wōn enti wōduaee no. 8 Na se nkasese ne wura hunu fifiri so a, ənyē mma hwēe. Onyankopon bēdome no na wōde ogya aseē no. 9 Nanso, me nnamfonom, nsem a yeka yi nyinaa akyi no, ənim pefee se ade pa bi a nkwegyee bata ho befiri mo mu aba. 10 Onyankopon nnyē dee əntene. Ne were remfiri adwuma a moyee anaa odo a modaa no adi maa no ne mmoa a mode boaa mo mfeefoo Akristofoo na mogu so de boa wōn no. 11 Dee yerehwehwe ne se mo mu biara beboa no mmōdemmō so de akōsi awieee sedee ebeyē a mo nsa beka adee a mo ani da so no. 12 Yempe se moye anisha. Na

boaseto na mo nsa aka bo a Onyankopon ahye 8 Wode nnipa akatua nkyem edu mu baako mo no. 13 Ebera a Onyankopon hyee Abraham ma asefoo, nanso asefoo yi nyinaa wu, gye bo no, okaa dee wahye ho bo no ho ntam. Esiane Melkisedek a Atweresem no ka se ote ase. 9 se na obiara nni ho a okoron sene no no enti, Enti, nokorem, Abraham tuua nkyem edu no, ode ono ara ne din na ekaa saa ntam no. 14 Lewi a n'asefoo gye nkyem edu no nso nam Okaa ntam no se, "Mehye wo bo se, mehyira Abraham so tuua bi maa Melkisedek. 10 Na wo na mama w'ase adore." 15 Na Abraham wo wənwoo Lewi, nanso esiane se na ohye ne nana boaseto enti, ebo a Onyankopon hyee no no, Abraham mu saa ebera no a Melkisedek hyiaa ne nsa kaes. 16 Se onipa ka ntam a, ode obi no no enti na otuaes. 11 Enam Lewi asofodie so a okoron sene no din na eka saa ntam no de enti na wode Mmara no maa Israelfoo. Eno enti siesie nnipa ntam. 17 Onyankopon pee se oda se Lewifoo asofodie no tumi de peye bre nnipa no adi pefee kyere won a na ese se won nsa ka a, anka elo nhia se wobefaa osofoo fofora bi se ne bohye no se orensesa n'atirimsem, enti okaa Melkisedek a omfiri Aaron abusua mu. 12 Se eba ntam de hyee bohye no mu den. 18 Saa nneema se asofodie no sesa a, ema elo mmara no nso mmienu yi na erentumi nsesa na Onyankopon sesa. 13 Nanso, yen Awurade a woka saa asem ntumi nni ho atoro. Enti, yen a yenam ne so yi nyinaa fa ne ho no firi abusua fofora mu. anya nkwa no, wohye yen nkuran se yenkura Ne busuani biara nnii ososo w aforebukyia yen anidasoo no mu den. 19 Yewo saa anidasoo ho da. 14 Eye sennahoe se wəwoo no too Yuda yi se okra sekye. Etim ho, na ema yehyne tra abusua mu, na Mose kaa asefoo ho asem no nso, ntwamutam no mu kosi Kronkron mu Kronkron ho. 20 Yesu asi yen ananmu adi yen ekan kə ho. Waye Osopanan afebaa sedee Melkisedek asofokwan nhyeheyees te no. (aiōn g165)

7 Na saa Melkisedek yi ye Salemhene, enna osane ye Osorosoro Onyankopon ososo. Ebera a Abraham firi oko a okumm ahemfo ano reba no, Melkisedek hyiaa no hyiraa no. 2 Abraham maa no n'asadee no mu nkyem edu mu baako. Melkisedek din no nkyerasese a edi ekan no ne Tenenee Ohene. Esiane se na oyé Salemhene no enti, wokyeres ne din no ase se Asomdwoejhene. 3 Obi nnim Melkisedek agya, ne maame, ne ne mpanimfo ho asem. Saa ara nso na obi nnim n'awoo ne ne owuo nso ho asem. Ose Onyankopon Ba, na oda so ye ososo daadaa. 4 Yei di ho adansee se na oyé onipa kesee a Agya Abraham mpo tumi ma no n'asadee mu nkyem edu mu baako. 5 Nanso, Lewi asefoo a woye asefoo no Mmara na eyhe won se wənnye nkyem edu mu baako mfiri won ara won nkurofoo Israelfoo nkyen a won nso ye Abraham asefoo no. 6 Melkisedek nyé Lewi aseni, nanso ogyee nkyem edu mu baako firii Abraham nkyen hyiraa no maa onyaa Onyankopon bɔhye no. 7 Akyinnyee biara nni ho se dee oma nhysira so sene dee ogye nhysira.

Ne busuani biara nnii ososo w aforebukyia abusua mu, na Mose kaa asefoo ho asem no nso, wammo n'abusua din da. 15 Asem no da ne ho adi pefee, efiri se, ososo fofora bi aba a ote se Melkisedek. 16 Ono dee, ennam onipa mmara so na wohye no ososo, na mimom wonam nkwa a enni awiees tumi so na eyee no ososo. 17 Atweresem no ka se, "Wobeye ososo akosi daa sedee Melkisedek asofokwan nhyeheyees te no." (aiōn g165) 18 Woato mmara dada no atwene, efiri se, sinto bi wo mmara no mu, na elo nni mfasoo nso. 19 Eno enti, Mose Mmara no antumi amma biribira anye pe. Nanso wode anidasoo pa bi a yenam so ben Onyankopon aba. 20 Eno akyi, Onyankopon ntam abeka ho. Ebera a ohye Aaron asefoo asefoo no na ntam a ete saa nni ho. 21 Yesu dee, onam ntam so beyyee ososo ebera a Onyankopon ka kyeres no se, "Awurade aka ntam; na orensesa n'adwene: 'Wobeye ososo daa nyinaa.'" (aiōn g165) 22 Saa ntam yi enti, Yesu gyina mu ma yen, na ema yene Onyankopon apam no di mu. 23 Nsonsonoe fofora bi nso wo ho. Na saa asefoo no dooso, efiri se, na wouwu a wəntumi ntoa won adwuma so. 24 Nanso, Yesu dee, owo ho daa na n'asofodwuma no nso, obi ntoa so mma no. (aiōn g165) 25 Enti, otumi gye won a wənam ne so ba Onyankopon nkyen no enne ne daa, efiri se, ote ho daa sre Onyankopon ma won. 26 Yesu ne Osopanan a əboa yen wo yen ahiasem mu. Oye kronkron. Onni mfomsos

biara wō ne mu, na ḡnye bōne. Wōate no afiri akumaa so kōsi ḡkesee so. 12 Mēhunu wōn nnebōneyefoo ho na wōapaga no aboro ḡsoro mmabō wōn bōne ho; na merenkae wōn bōne so. 27 ḡnte se asəfōo mpanin a aka no a, daa bio.” 13 Frē a wōfrē saa apam yi “Foforō” no afōrebō a ḡbō no kane no ḡbō wō ne bōne a ama dee wōyee kane no aye dada; na biribiara a waye ho ansa na afei, wabō afoforō dees no. ḡbō anyini aye dada no nkyere yera.

afōdee baako pe a ḡde ne ho na ḡbōees. 28 Moses Mmara no yi nnipa a wōmfata ma wōyē asəfōo mpanin, nanso Onyankopōn bō a ḡde ntam kaa ho no a ḡtaa Mmara no akyi no, yii ḡba no a ḡyē pe daa nyinaa no. (aiōn g165)

9 Na apam a edi ḡkan no wō mmara a wōnam so som. Saa ara nso na na wōwō beaee a nnipa asiesie a wōsom. 2 Wōsii ntomadan a wōatwa mu mmieni. Edan a edi ḡkan no a wōfrē no Kronkronbea no na kaneadua, epono ne

8 Asem a yegyina so kasa no ne se: Yewo

ሻəfōpanin a ḡte Otumfōo a ḡwā ḡsoro no wō. 3 Ntwamu no akyi a wōfrē hō Kronkron ahennwa no nifa. 2 ḡsom se ḡsəfōpanin wō mu Kronkron no, 4 na sika aduhwamhyee Kronkronbea hō a ḡyē ntomadan a ḡwā ḡsoro. afōrebukyia ne Apam Adaka a wōde sika adura Saa ntomadan yi, Awurade ankasa na ḡsiie na ho nyinaa wō. Saa adaka no mu na na sika ḡnye onipa. 3 Wōyi ḡsəfōpanin biara se ḡmfā pōre a mana ne Aaron poma a ḡfēfēe ne apam akyedee ne mmoa mmō Onyankopōn afōdee. abopono no wō. 5 Adaka no so ho nso na Eno enti eṣe se yen ḡsəfōpanin nya biribi a ḡde animuonyam Kerubim a wōatré wōn ntaban bēbō afōdee. 4 Se Yesu wō asase so a, anka mu akata Adaka no nkatasō no so si. Nanso, ḡrenye ḡsəfōo koraa ḡfiri se, asəfōo wō hō a yerentumi nka nneema yi ho asem nkō akyiri wōde afōrebōdee ma, sedee Yudafoō mmara seesei. 6 Saa na wōahyehyē nneema no. Eda kyere no. 5 Nanso dwuma a wōdi se ḡsəfōo no biara na ḡsəfōo no kō edan a edi ḡkan no mu ye ḡsoro nsususō bi kwa. Ete se Moses berē so kōye wōn adwuma; 7 nanso na ḡsəfōpanin no dees no ara pe. Eberē a ḡrē se ḡsi ntomadan nko ara na ḡwā ho ḡkwā se ḡkō Kronkron mu no, Onyankopōn ka kyere no se, “Si no sedee Kronkron hō penkorō pe afe biara. ḡde mogya a merekyere wo wō bepo no so ḡpēepe.” 6 Afei ḡde bō ḡno ankasa ne ne nkurōfōo mfomsoō ho dees, wōama Yesu ḡsəfōdwuma a ḡso kyēn wōn afōdee ka ne ho kō. 8 Honhom Kronkron no nam dees no. Yesu ye apam a ḡkyēn so a wōgyina saa ḡkwā yi so kyere yen se, wōnnya mmuee bōhye a ḡkyēn so so hyēe no ntamgyinaafō. 7 ḡkwā a wōde kō Kronkron mu Kronkron hō wō Se na apam a edi ḡkan no ye a, anka ḡho nhia ḡberē a Ntomadan no ne emu nneema da so se wōbēye apam a etō so mmieni no. 8 Nanso, wō hō. 9 ḡyē mfatohō ma ḡnne berē yi. Ekyere Onyankopōn hunuu mfomsoō wō ne nkurōfōo se akyedee ne mmoa a na wōde bō afōdee ma ho ḡberē a ḡkāa se, “Nna bi reba, Awurade na Onyankopōn no rentumi mma wōn a wōsom no ḡsē, a me ne Israelfōo ne Yuda abusuakuo akoma mu nye kronn. 10 Wōde nnuane, anonnee bēhyehyē apam foforō. 9 ḡrenye se apam a me ne nneema ahodoo a wōde dwira wōn ho na edi ne wōn agyanom yēe no ḡberē a mesō wōn dwuma no. Yei ye ḡhonam fam nhyeheyēe a ḡyē nsa dili wōn anim firii Misraim no. Wōanni apam adwuma kōsi ḡberē a nhyeheyēe foforō bēba. a me ne wōn hyehyēe no ho nokore, eno enti 11 Nanso, Kristo aba dada se ḡsəfōpanin ama mante m'ani anhwē wōn, Awurade na ḡsē. 10 nneema pa a yewō dada yi. Ntomadan a ḡsom Afei, yei ne apam a me ne Israelfōo bēhyehyē wo mu no so na edi mu kyēn dada no. ḡnnyē ḡberē a ḡreba no mu, Awurade na ḡsē: Mede nnipa na wōyee. Afei nso, ḡmmfiri adebō yi mu. me mmara bēhye wōn adwenem na matwērē agu wōn akoma mu. ḡeyē wōn Onyankopōn, na wōyē me nkurōfōo. 11 Wōn mu biara renka nkyere ne yōnko anaa ne kuromni se, ‘Hunu Awurade,’ ḡfiri se, wōn nyinaa bēhunu me firi nkwa a enni awiee maa yen. (aiōnios g166) 13

Na se mmirekyie ne anantwinini mogya ne anantwiberec nsō a wōde dwira wōn a wōn ho agu fi te wōn ho kō honam ahofirie mu a, **14** mpēn ahe na Kristo a ḥnam Honhom so, de ne ho bōo afōdee a ēho nni dēm maa Onyankopōn no mogya rente mo ho mfiri nnwuma bōne mu, na mo nkōsom Onyankopōn a ḫte ase no? (**aiōnios g166**) **15** Yei enti na Kristo ye apam foforō no ntamgyinafōo sēdē ēbēye a, wōn a Onyankopōn afre wōn no bēnya nhŷira a ḥnni awiees sēdē Onyankopōn ahyē bō no. Yei aba saa, ēfiri se, owuo bi asi a ēgē nnipa firi wōn bōne a wōyē ēbere a na wōwō apam a ēdi ekan no mu no. (**aiōnios g166**) **16** Se nsamansee bi wō hō a, ēwo se wōtumi kyere se onipa a ḫhyēe saa samansee no awu. **17** Se onipa a ḫhyēe nsamansee no te ase a, saa nsamansee no nka hwēe. Ēbere a wawu no na eka biribi. **18** Eno enti na apam a ēdi ekan no wōnam mogya so na wōhyēe no den no. **19** Dee ēdi ekan no, Mose kaa mmaransem no nyinaa, sēdē ēwo Mmara no mu no kyere nnipa no. Nantwie mma mogya ne nsuo ne kuntu kōkōo ne somme na ḫde petee Mmara nwoma no ne nnipa no nyinaa so **20** kaa se, “Yei ne mogya a ēsō apam a Onyankopōn ahyē mo se monni so no ano.” **21** Saa ara na Mose petee mogya guu ntomadan no ne nneēma a wōde som no nyinaa so ne no. **22** Nokorem, sēdē Mmara no kyere no, ekame aye se mogya na etumi te adee nyinaa ho, na saa ara nso na gye se mogya ahwie agu ansa na bōnefakye aba. **23** Saa ēkwan yi ara so na wōnam ma biribira a ēye ḥsoro nhwesodee no ho te. Nanso, ḥsoro nneēma no ankasa dee, afōdee a ēye kyēn yeinom na wōde te ho. **24** Ēfiri se, Kristo ankō baabi a ēye kronkron a nnipa de wōn nsa na aye a ēye ade kann nhwesodee. Ḫkōo ḥsoro ankasa na ḥsi yēn ananmu wō hō wō Onyankopōn anim. **25** Afe biara Yudafoo Sofopanin de aboa mogya kō Kronkronbea hō. Nanso, Kristo amfa ne ho amma mpēn bebree saa. **26** Se ḫyēe saa a, anka ēfiri adee ahyēsae no, ḥbēhunu amane mpēn bebree. Mmom, waba preko a nneēma nyinaa reba awiees, na ḥnam afōdee a ḫde ne ho bōee no so apera bōne. (**aiōn g165**) **27** Ese se obiara wu preko pē, na eno akyi Onyankopōn abu no aten. **28** Saa ara na wōde Kristo nso bōo afōdee baako se de gyee dodoos

no ara wō wōn bōne mu. Ḫbēba ne mprenu so a ḥmmegye nnebōneyefōo na mmom, ḥbēba abegye wōn a wōretwēn no no nkwa.

10 Mmara no ye nneēma pa nsususoo a ēreba, na mmom, ennye nneēma pa no ankasa. Wōbō afōdee korō no ara afe biara, ēfiri se saa afōdee korō a wōbō no afeafe rentumi mma nnipa a wōsom no nnye pē da. **2** Se nnipa a wōresom Onyankopōn no tumi firi wōn bōne mu ye pē a, ennee anka wōrenni bōne ho fō bio, na ne saa enti, afōrebō nyinaa to betwa. **3** Dees saa afōrebō yi ye ne se, ekae wōn wōn bōne afe biara. **4** Anantwie ne mmirekyie mogya rentumi mpepa bōne. **5** Esiane saa enti, ēbere a Kristo rebēba ewiase no, ḥka kyere Onyankopōn se: “Wommpe afōrebō ne ayeyēdee nanso woasiese ḥnamama me. **6** W’ani nnnye ohyēe ne bōne afōdee anaa afōdee a wōbō de pepa bōne ho. **7** Afei, mekaa se: ‘Mewō ha rebēye dee wōpē se meye sēdē wōatwērē afa me ho wō Mmara nwoma no mu no.’” **8** Kane no ḥkaa se, “Wompe, na w’ani nso nnnye afōrebō ne ayeyēdee a wōde pepa bōne ho.” Ḫwōm, na Mmara no kyere se wōnyē saa. **9** Na ḥkaa se, “Mewō ha rebēye dee wōpē se meye.” Eno enti, Onyankopōn agu tete afōrebō no nyinaa na ḫde Kristo afōrebō no asi ananmu. **10** Esiane se Yesu Kristo yeē sēdē Onyankopōn hwehwē se ḥnyē no enti, ḥnam ne honam a ḫde bōo afōdee preko maa yēn no so ama yēn ho ate afiri bōne ho. **11** Eda biara Yudani ḥsōfōo sore ye n’asōfodwuma na wābō afōdee mpēn bebree. Nanso, saa afōdee yi rentumi mpepa bōne. **12** Kristo dee, ḥbōo bōne ho afōdee. Afōdee a ētēnaa daa nyinaa. Na eno akyi, ḥtēnaa Onyankopōn nifa so. **13** Ēho na oretwēn seesei kōsi se Onyankopōn bēma n’atamfoo aye ne nan ntiasoo. **14** ḥnam afōrebō baako so ama nnebōneyefōo ho ate daa nyinaa. **15** Na Honhom Kronkron no nso di adansee. Dee ēdi ekan no, ḥka se, **16** “Yei ne apam a me ne wōn bēpam wō ēbere a ēreba no mu. Awurade na ḥsēe: Mede me mmara behye wōn akoma mu na matwērē agu wōn adwene mu.” **17** Na afei waka se, “Merenkae wōn bōne ne wōn amumuyē bio.” **18** Se wōde yeinom nyinaa kye a, na afōdee a wōbō de pepa bōne no ho nhia bio. **19** Anuanom,

esiane Yesu wuo no enti, yeade yen ho koraa se “Dee otene no firi gyidie mu banya nkwa, na se yebek Kronkronbea ho. 20 Enam ono ara ne otwe ne ho a, me kra ani renso no.” 39 Yennye honam so abue ekwan foforo a nkwa wo mu ama nnipa a yesane yen akyi na yeyera. Mmom, yen. 21 Yewa osofuo kesee bi a ohwe Onyankopon yewo gyidie na woagye yen nkwa.

fie so. 22 Momma yemfa akoma pa ne gyidie a emu ye den ntwe mmem Onyankopon. Efiri se wode Yesu mmogya ate yen atiboa bone ho, na wode nsuo a eya kronn adware yen onipadua ho. 23 Momma yennyna gyidie a yeso mu no mu denden, efiri se, dee ahyye yen bo no ye onokwafuu. 24 Momma yen ho yen ho asem nha yen na yennodo yen ho yen ho na yenyen papa. 25 Mommma yennnyae yen ho yen ho nhiamuda sdedee afoforo bi ye no. Mmom, momma yenhye yen ho yen ho nkuran dendeenden, efiri se, mo ara mohunu se erenkyere na eda no aba. 26 Se moboapa ko so ye bone a, aforebo biara nni ho a ebepapa mo bone, efiri se, woda nokore no adi akyeru yen. 27 Dee ewo ho ara ma won a wotia Onyankopon ne atemmuo ne ogya a ebeba abehye won. 28 Obiara a obu Mose Mmara no so no, se adansefuo baanu anaa baasa adansedie enti, wobu aten tia no a, wobekum no a worenhunu no mmobo. 29 Na obi a watiatia Onyankopon Ba no so, na emmfa Onyankopon mogya apam no a eggee no firii bone mu no nyehwe anaa dee otiatia Honhom a oma adam no anim no, edeen na ebeto no? Asotwe a onii no banya no nnye adewa. 30 Yenim se Onyankopon kaa se, “Me na aweretoo wo me, na me na metuka,” na ono ara na osane kaa se, “Awurade bebu ne nkurofuo aten.” 31 Onyankopon a ote ase no nsam amanenya ye hu. 32 Monkae ahohia a mokoo mu ebera a mohunu hann no, momiaa mo ani hunuu oko bebree mu amanee. 33 Ebi ne se, mpen bebree woyeyee mo, guu mo anim ase badwam; na eto da bi mpo a, na moasiesie mo ho se mobeka won a worenhunu amanee no ho. 34 Mo ne nneduafuo daa afiase na wofaa mo ahodee nyinnaa no mpo, monyaa ho boaseto, efiri se, monim se eya den ara a mowu ade pa bi a ebetena ho daa. 35 Mommma mo akoma nntu na moanhwere mo akatua. 36 Ese se moto mo bo ase na moatumu aye Onyankopon apedeemama mo nsa aka dee woahye mo ho bo no. 37 Efiri se, Atweresem no ka se, “Erenkyere koraa na dee ese se oba no aba; orentwentwen. 38 Na,

1 Gyidie ye ahotosoo a yewo wo mneema a yen ani da so ne awerehyemu a yewo wo mneema a yen ani nnhunu mu. 2 Gyidie a na tetefoo no wo enti na wonyaa adansee pa. 3 Gyidie na ema yete asee se enam Onyankopon asem so na woboo ewiase. Ema yehunu se woboo dee wohunu firii dee wohnhunu mu. (aiōn g165) 4 Enam gyidie so na Habel booo afodee a eso ani kyen dee Kain de maa Onyankopon no. Ne gyidie enti, Onyankopon buu no se onipa tenenee, na n’akyedes no soa Onyankopon ani. Na eno so na enam wuius a enne mpo oda so kasa. 5 Gyidie enti, wofaa Henok koa oisoro a wanhanu ouwo. Obiara anhunu no, efiri se, Onyankopon na ofaa no koe. Atweresem no ka se ansa na worebefa Henok akoo no, na waso Onyankopon ani. 6 Obiara a onni gyidie rentumi nso Onyankopon ani. Ese se obiara a oba Onyankopon nkyen no nya gyidie se Onyankopon te ase na odom won a wohwehwu no. 7 Gyidie enti na emaa Noa tee Onyankopon koko a obu faa daakye mneema a ebi nsii da no, otiee Onyankopon yee adaka a emu na wogyee ono ne ne fiefoo nkwa. Enam so maa Onyankopon buu ewiase fo, na Noa dee, ne nsa kaa tenenee a wonya firi gyidie mu. 8 Gyidie enti na ebera a Onyankopon ka kyerees Abraham se onko asase a wahye ho bo se ade bema no so no, otiees na okoe. Ogyaa ne eman ho koe a na onnim baabi a oreko. 9 Gyidie enti otenee asase a na Onyankopon ahye no ho bo no so se oshoho. One Isak ne Yakob a Onyankopon hyee won bo koro no ara bi tenaa ntomadan mu. 10 Nanso, na Abraham retwen kuro kese bi a Onyankopon akyekyere a ne fapem rensee da mu akotena. 11 Gyidie enti na Sara nso de nyaa tumi nyinsenee, ebera a na wanyini na ontumi nwo no. Ode ne ho too Onyankopon so se obedi ne bohye so. 12 Eno enti, ewom se na Abraham regye nna awu, nanso n’asefuo adoso se ewiem nsoromma ne mpoano anwea. 13 Gyidie mu na saa nnipa yi nyinnaa wuwuius. Ewom se won nsa anka bo a Onyankopon hyee

won no dee, nanso wohunu no akyirikyiri yee na Israelfoo de nnanson twaa Yeriko afasuo no atuu, gye dii se woye ahioo ne amamfrafoo ho hyiae no, edwiri guie. 31 Gyidie enti na wo asase so.

14 Won a woka saa no da no adi woankum adwaman Rahab amfra won a wonnye pefee se worehwehwé won ankasa won əman. Onyankopon nni no, efiri se, əgyee akwansrafoo 15 Wəannwene əman a wəgyaa wə won akyire no fe so. 32 Afei ədeen na menka? Ebere bebree no ho. Se woyee no saa a, anka wəbetumi anya nni ho se meka Gideon, Barak, Samson, Yefta, ekwan asane won akyi aks ho. 16 Na mmom, Dawid ne Samuel ne adiyifoo no ho asem. 33 əman pa a eyə əsoro əman no na na wəpere ko Wənam gyidie so koo aman dii nkonom ma won mu. Enti, eyue Onyankopon aniu se əma wəfre nsa kaa dee Onyankopon hyee won ho bō no. no won Onyankopon, efiri se, wasiesie əman bi Wəkataa gyata ano, 34 dumm ogyaframa, tetee ama won. 17 Gyidie enti, Abraham de ne ba Isak won ho firii akofenawuo ano. Na woye mmerē, kəbəo afodee ebere a Onyankopon səo no hwəee. nanso woyee den. Na woye den akono, enti Abraham nko ara ne onipa a na Onyankopon wədii won atamfoo so. 35 Enam gyidie so ma ahye no bō no, nanso na wasiesie ne ho se, əde wənyanee mmaa bi awufoo maa won. Afoforō ne ba korō no bəbə afodee. 18 Na Onyankopon bi nso, woyee won anieyadəe se anka wəmpo aka akyere no se, “Enam Isak so na w'ase betre.” Onyankopon na wəagyaa won. Nanso, wəammpo 19 Na Abraham nim se Onyankopon bətumi Onyankopon, sedee əbeyə a won nsa bəka daakye anyane awufoo afiri owuo mu, na ekwan bi owusoree a ekyen so. 36 Wəguu afoforō anim so no, yebetumi aka se Onyankopon nyane ase, bəo won mmaa, na wəkyekyeree ebinom Isak firii owuo mu. 20 Gyidie enti na emaa de won guu afiase. 37 Wəsii ebi aboo. Wəde Isak hyiraa Yakob ne Esau maa won daakye sradaa paee ebinom mu mmieno, de sekān asetenə. 21 Gyidie enti na emaa Yakob hyiraa kumm bi. Wəkyinkinii se nnipa a nnwan ne Yosef mma no nyinaa ansa na ərewuo. Əkuraa mmirekyie nhoma kata won ho. Woyee mməbə. ne poma mu soree Onyankopon. 22 Gyidie enti Won ho dwanee won na wohunu amane. 38 na Yosef rebewuo no, əka kyere Israelfoo se, Ewiase yi annye amma won. Wəkyinkinii se wəbətu afiri Misraim, na əhyee dee se əwu a, atutenafoo wə esere so ne mmepo so, aboden wənye n'amu no. 23 Gyidie enti na emaa Mose ne asase so abon mu. 39 Wədii yeinom nyinaa awoo akyi no, n'awofoo de no siee abosome ho adanseə pa wə won gyidie ho, nanso won mmieno. Wəhunu se na əyə sononko, enti nsa anka bō a Onyankopon hyee won no, 40 efiri na wəansuro se wəbebu əhene no mmara so. se, Onyankopon wə tirimupo papa bi ma yen, 24 Gyidie enti na Mose nyiniie no, wampə se sedee əbeyə a yene won nyinaa bəbom anya wəbəfrē no Farao babaa ba no. 25 Na əpə se bəhye no.

əne Onyankopon mma bəhunu amane sene se əbəgəye n'ani wə bōne mu mmerē tiawa bi. 26 Əsusuu se, se əhunu amane ma Kristo a, eyə sene agyapadee a ewə Misraim nyinaa, efiri se, na n'ani da ade pa bi so daakye. 27 Gyidie enti na emaa Mose tu firii Misraim a na ənsuro əhene no abufuo. Əmiae n'ani se ərensane n'akyi efiri se na wahunu Onyankopon a obi nhunu no no. 28 Gyidie enti na əhyee Twam Afahye no ma wəde mogya petee apono ho, sedee əbeyə a, əsəebəfoō no renkum Israelfoo mmakan a wəye mmarima no. 29 Gyidie enti na emaa Israelfoo no twaa Əpo Kəkə no, sedee wənam asase kesee so no. Misraimfoo no pəe se wətwa bi no, nsuo no bu faa won so. 30 Gyidie enti

12 Yen dee, yewə adansefəoə bebree a wəatwa yen ho ahya. Momma yəntwe yen ho mfiri akwansidee nyinaa ne bōne a akyekyere yen dendendeen no nyinaa ho na yenyere yen ho wə mmirikakansie a əda yen anim no. 2 Momma yəmfə yen ani nto Yesu a yen gyidie ahyeasee ne n'awiee gyina ne so no so. Aseñnu a enti, wampa aba. Esiane anigye a na əretwen no no enti, animguasewuo a əwuu wə aseñnu a so no anha no. Enti, seesei ote Onyankopon ahennwa no nifa so. 3 Dwene əshaw a əfaa mu no ho se nnipa nnebəneyefoo tan a wotanee no nso, ətumi gyinnaa ano no. Eno enti mommpa aba. 4 Na mo ne bōne ko mu no, monnko

nkoduruu se mobehwie mogya agu. 5 Mo were mpo aboa koraa de ne ho ka bepo no a, ese se afiri nkuranhyesem a Onyankopon ka kyere wosi no aboo kum no” no so. 21 Na beae hɔ ye mo se ne mma no se, “Me ba, se Awurade tene hu ara kɔsii se Mose kaa se. “Mesuro, na me wo so a, tie no yie, na se ɔka w'anim a, mpa aba. ho popo.” 22 Na mo dee moaba Sion Bepo so 6 Efiri se, obiara a Awurade pe n'asem no, ɔtwe ne Onyankopon a ote ase no kuro, osorosoro n'aso, sedee agya tene ɔba a ɔdo no so no.” 7 Yerusalem a ɔsoro abofoo mpempem wɔ mu no Amanehunu biara a ebeto mo no, monmhhim mu. 23 Moaba Onyankopon asafo mma dada a na momfa no se Agya no ntenesoo, efiri se, mo wɔn ani gye wɔn ho a woatwera wɔn din wɔ amanehunu no kyere ntenesoo a Onyankopon ɔsoro no mu. Moaba Onyankopon a ɔyε nnipa retene mo so se ne mma. ɔba bi wɔ hɔ a n'agya nyinaa ɔtemmufo ne ateneneefoo a woaye wɔn ntene ne so da? 8 Se wantene mo so se ne pe no mu. 24 Moaba Yesu a ɔhyehye apam mma no bi a, na ekyere se monnye ne mma fofora ne mogya a woapete a ɛka nneema pa ho kann. 9 Se yen agyanom a wɔwɔ asase so twee asem sene Habel mogya no ho. 25 Monhwe mo yen aso maa yebuu wɔn a, mpen ahe na εnse ho so yie na moammu mo ani angu asem a ɔka se yεbre yen ho ase ma honhom mu Agya no so. Wɔn a woantie dee ɔkasa firii asase so no na yεtumi tena ase? 10 Yen agyanom a wɔwɔ amfa wɔn ho anni. Na εbeye den na yεtumi asase so ha twee yen aso sedee wɔpε ɛbere adwane afiri dee ɔkasa firi ɔsoro no ho? 26 Ne tiawa bi. Nanso, yen yiedie enti, Onyankopon nne wosoo asase saa ɛbere no, nanso seesei yεe saa sedee yen ho bεte. 11 Se wɔtwε yen wahye bo se, “Εnε asase nko na mesane awoso aso a, ema yen were ho saa ɛbere no mu, na no, na mewoso soro nso bio saa ara.” 27 Nsem yen ani nnye. Na akyire no, wɔn a wɔfa saa “Nso bio saa ara” no da no adi pefee se ɔbεwoso asotwe no mu na wɔnya wɔn ho nteasee no, nneema a woboee no na atutu afiri wɔn ananmu wɔnya asomdwoee na wɔtena ase tenenee mu. na nneema a wɔntumi nwoso no aka. 28 Momma 12 Montenetene nsa ne nkotodwe a emu agogo yenna so ase, efiri se, yeanya ahennie a wɔwoso no mu. 13 Monsiesies akwan na momfa so, na no a εnε yie. Momma yen ani nso na yemfa mpakye anye mmubuafo, na mmom, wɔasa ɛkwā a εbεsø Onyankopon ani a εye anidie wɔn yadee. 14 Mo ne nnipa nyinaa ntena ase ne suro so nsom no, 29 efiri se, nokore ni, yen asomdwoee mu, na momma mmoden ntena ase Onyankopon yε ogya a εhye na εsεe adee. tenenee mu. Anye saa a, morenhunu Awurade.

15 Monhwe yie na mo mu bi annane n'akyi ankyere Onyankopon adam no. Monhwe yie na mo mu bi anye se afifidee a εye nwono a εnεini ma ne bɔnwoma no ha afoforo. 16 Monhwe yie na mo mu bi anye odwamanfo ne obi a ɔmfere Onyankopon se Esau a ɔbuu n'ani guu n'agypadee so tɔnee n'abakan de gyee aduane no. 17 Na afei eduruu ɛbere bi a ɔpεe se ne nsa ka n'agya hɔ nhylra no, ɔde kamee no no. εwom se ɔde nisuo peree se wanya adwensakyerdee, nanso anye yie. 18 Monhyiaa nneema a εye hu, ogyaframa, awerɛhoo, esum ne ahum sedee Israelfoo no hyiaa Sinai Bepo no so ɛbere a Onyankopon de ne mmara no maee no. 19 Efiri se, na wɔrehoo totorobento dendeenden a εnne bi a ɛreka kasa a εye hu nenam mu, enti nnipa no sree Onyankopon se ɔnnyae kasa, 20 efiri se, na wɔntumi nni mmara a na ɛka se, “Se

13 Monnodø mo ho mo ho se anuanom wɔ Kristo mu. 2 Monkae na monnye ahɔho wɔ mo afie mu. Ebinom yεe saa nam so gyee abofoo a na wɔnnim. 3 Monkae wɔn a wɔda afiase na momfa no se mo ne wɔn na ɛda hɔ. Monkae wɔn a wɔrehunu amane na momfa no se mo ne wɔn na ɛrehunu saa amane no. 4 Mo nyinaa nni awadee ni, na okununom ne ɔyerenom nni wɔn ho nokore, efiri se Onyankopon bebu adwamanfo ne awareseefoo aten. 5 Monyi sikaniberee mfiri mo abrabɔ mu, na momma mo ani nso dee mo nsa ka. Efiri se Onyankopon aka se, “Merennya wo, na merennya wo da.”

6 Momma yensi yen bo nka se, “Awurade ne me ɔboafoo, enti merensuro. ɛdeen na onipa bεtumi aye me?” 7 Monkae mo mpanimfo a wɔdii mo anim a wɔkaa Onyankopon asem kyere mo no. Monkae ɛkwā a wɔfaa so tenaa

ase na monsua wən gyidie no. **8** Yesu Kristo Onyankopon nkurøfoø no nyinaa. Anuanom te saa ara nnora, enne ne daa nyinaa. (**aiōn g165**) a wəwə Italia no kyea mo. **25** Adom nka mo **9** Mommma nkyerøkyere fofoø biara nntwe nyinaa.

mo mmfiri økwan pa so. **Eye** se Onyankopon adom enti, yen kra bennyini ahooðen so a emfiri aduane ho mmara a yedi so no. Wən a wədi mmara a øte saa so no nnya mmoa biara. **10** Nanso yewø aførebukyia bi a Asøfoø a wəsom wø Ahyiaeø Ntomadan mu no mpo nni ho økwan se wədidi so. **11** Yudafoø Søfopanin de mmoa mogya ba Kronkron mu Kronkron hø de bøbø bøne afødee nanso wəhye mmoa no funu wø beaee no akyi baabi. **12** Yei enti, Yesu nso wuu wø kuro no øpono akyi sèdeø øbeyø a ne mogya bøma nnipa aye kronkron. **13** Enti momma yenø ne nkyen wø beaee no akyi nkøgye animguaseø no bi. **14** Efiri se, yenni atenaee a øwo hø daa wø asase yi so. Yørehwehwø kuro a ørebeba no akyiri økwan. **15** Momma yemfa Yesu so mfa yen anofafa nkamfo Onyankopon din daa se yen aførebødee. **16** Mommma mo werø mfiri se mobeyø mo ho mo ho papa aboaboa mo ho mo ho, efiri se, eno ne aførebo a esø Onyankopon ani. **17** Montie mo mpanimfoo na monni wən asøm so. Esiane se esø se wøbu wən adwuma ho akonta enti, wøhwø mo kra so a wønhome koraa. Se motie wən a, wøde anigyeø beyeø wən adwuma. Se anyø saa a wøde awerøhø beyeø adwuma no na øremmoa mo. **18** Monkø so mma mpaee mma yen. Yenim pefee se yewø adwene a emu da hø, efiri se, yøre se øbere biara yøyeø adeø a øye. **19** Na mebo mpaee kø so sre mo se, mommo mpaee na Onyankopon mfa me mmre mo nnansa yi ara. **20** Onyankopon anyane yen Awurade Yesu a øye odwanhwefoo panin no afiri awufoø mu ama yen na ønam ne owuo no so enti, wøasø daa apam no ano ama yen. (**aiōnios g166**) **21** Asomdwøee Onyankopon mma mo dee øhia mo nyinaa na monam so aye n'apedee, na ønam Yesu Kristo so aye yen mu adwuma sèdeø esø ani. Animuonyam nka Kristo daa nyinaa. Amen. (**aiōn g165**) **22** Anuanom, mesre mo se, monye aso ntie nkuranhye nsøm yi, efiri se, saa krataa a matwøre mo yi nnye tenten biara. **23** Mere se mebo mo amaneø se wøayi yen nua Timoteo afiri afiase. Se øba ntem a, me ne no bøba mo nkyen. **24** Yøkyea mpanimfoo no ne

Yakobo

1 Krataa yi firi me Yakobo a meye Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo əsomfoə nkyen, Mekyea mmusuakuo dumieni a wəahwete no nyinaa. **2** Anuanom, se səhwə bi ba mo akwan mu a, momma mo ani nnye **3** əfiri se, se mo gyidie tumi gyina səhwə no ano a, əno ansa na monya boasetə. **4** Momma boasetə no ntena mo mu daa nyinaa sədēe əbeyə a, mobeyə pe a biribiara ho renhia mo. **5** Se nyansa ho hia mo mu bi a, əse se obo mpaee sre Onyankopon na əbəma no bi, efiri se, Onyankopon firi ayamye ne adam mu ma obiara dee shia no no kwa. **6** Na se worebə mpaee a, əse se wogyē di a wonnye ho akyinnye. Obiara a əgye akyinnye no te se epo asorəkye a mframa bə no kə baabiara a əpe. **7** Ense se saa onipa no susu se əbenya biribiara afiri Awurade nkyn; **8** n'adwene yə no ntanta a əntumi nsi biribiara pi. **9** Se Onyankopon ma onua hiani so a, əse se n'ani gye, **10** na adefoo a wabre wən ase no nso saa ara. Efiri se, adefoo no twam kə se wiram afifidee bi. **11** Owia pue de ne hyeε no hye afifidee no ma n'ahooße no səe. Saa ara na wəbesee adefoo no əbere a wəgu so redi wən nnwuma no. **12** Nhyira nka onipa a ənya gyidie wə amanehunu mu, efiri se, əno na əbenya akyedee a Onyankopon ahye ho bə ama wən a wədə no no. **13** Se wəsə obi hwə a, ense se əka se, “Saa səhwə yi firi Onyankopon.” Efiri se, bəne rentumi nso Onyankopon nhwe, na əno Onyankopon nso nso obi nhwe. **14** Na se onipa twe ne ho na əno ara n'akənnə yi no a, na aye səhwə ama no. **15** Na se akənnə no nyinsen a, əwo bəne, na bəne no nyini a əwo owuo. **16** Me nuanom adəfoo, mommma wənnnaadaa mo. **17** Akyedee pa ne akyedee a əyε pe nyinaa firi əsoro; efiri Onyankopon a əbəo əsoro hann no nkynen na eba. Əno na ənsesa se sunsum. **18** Əfiri ne pe mu nam nokore a əwo asem no mu no so woo yən sədēe əbeyə a, yebədi əkan wo abədee nyinaa mu. **19** Me nuanom adəfoo, monhyε yeinom nso: monye ntəm ntie, monye nyaa nkasa na monye nyaa mfa abufuo; **20** efiri se, onipa abufuo no mma ənnya Onyankopon tenenee no. **21** Eno enti, montwe mo ho mfiri

afidee ne atirimuoden ho. Momfa mo ho mma Onyankopon na monnye asem a ədua wə mo akoma mu a əbəgye mo nkwa no. **22** Monntie asem no se atiefoo kwa nsisi mo ho, na mmom, monye asem no yəfоo. **23** Obiara a ətie asem no na əmfəa nni dwuma no te se obi a əhwə ahwehwə mu, na əhunu sədēe ətēe. **24** Əhwə ne ho wə ahwehwə no mu hunu ne ho yie na se əfiri ahwehwə no anim ara pe a, ne were firi dee əhunuie no nyinaa. **25** Nanso, obiara a əhwə mmara a əyε pe no mu yie, dee əma onipa de ne ho, na ədi so, na ətie, na ne were mfiri, na əde di dwuma no, Onyankopon behyira saa onipa no wə biribiara a əyε mu. **26** Se obi susu se əyε Onyamesomfoə na wanto ne tekrema nnareka a, ne nyamesom no ho nni mfasoə na ədaadaa ne ho nso. **27** Dee Agya Onyankopon fa no se əyε nyamesom pa no nie: Əhwə nwisiaa ne akunafoə wə wən ahohia mu, na əyi ne ho firi ewiase poroəe ho.

2 Me nuanom, se moye agyidifoə wə Awurade Kristo animuonyam mu yi, monnye animhwε. **2** Se mohya a, ədefoo a əhyε mpətea ne ntade pa ne ohiani bi nso a əhyε ntadego nso tumi ba bi. **3** Se wode arnidie ma dee wasiesie ne ho yie no, na woka kyere no se, “Tena saa akonnwa pa yi so,” na woka kyere ohiani no nso se, “Sore gyina ho anaa tena fam wə me nan ase ha” a, **4** wodi fo se wogyina atemmuo a əfiri adwemmone mu de nyiyimu abəto mo mu no ho. **5** Me nuanom adəfoo, montiel Onyankopon yi ewiase yi mu ahiafoə se wənye adefoo wə gyidie mu na wəanya ahennie a əhyε wən a wədə no no ho bə no. **6** Nanso, moammu ahiafoo! Efefoo na wədi mo nya twe mo kə atemmufoə anim? Adefoo! **7** Wəne nnipa a wəkasa tia din pa a wəde ama mo no. **8** Əyε se modi yen Awurade mmara a əka se, “Də wo yənko se wo ho” no so. **9** Na se mohwe nnipa anim de gye wən a, modi ho fo na Mmara no tia mo se mmaratofoo. **10** Obiara a əbu mmara no mu baako pe so no bu ne nyinaa so. **11** Efiri se, dee əkaa se, “Nsee awadee” no, əno ara nso na əkaa se, “Nni awu.” Na se woansée awadee na wodi awu a, woabu mmara so. **12** Se woye Kristo apədee o, se woanye n'apədee o, wobəbu wo ho aten. Enti hwə asem

a woka ne dee woye biara yie. **13** Efiri se, obi a no so. **3** Yede nnareka to oponkə anom sədeə wanhanu mməbə no, Onyankopən atemmuo ḥbetie yən na yeatumi ama wakə baabiara a mu no, wörenhunu no mməbə. Nanso atemmuo yəpə se okə. **4** Anaase dwene ehyen ho: sədeə mu mpo no, Onyankopən hunu mməbə. **14** Me ne kesee te a mframə a ano yə den na ebə no, nuanom, se obi ka se, "Mewə gyidie" na ənni nanso wətumi de akyerəkyerəkwan ketewaa bi gyidie no ho dwuma a, mfasoo bən na ewə soō? na ədanedane no ma ekə baabi a hyenkafoo no Saa gyidie no betumi agye no nkwa anaa? **15** pə se ekə. **5** Saa ara na tekrema tee: ne ketewa Se anuanom bi wə ho a ntoma ho hia wən na yi nyinaa akyi, etumi hoahoa nneema akəsee. wənni aduane dodoə nso a wobedi, **16** se wokəka Hwe sədeə ogya ketewaa bi tumi hye kwaes kyere wən se, "Onyame nhŷira mo! Mo ho nyē kəses. **6** Tekrema te se ogya. Ewə tumi bəne bi mo hye na monnidi yie" na se woamma wən wo onipa akwaa mu. Esəe onipadua no nyinaa; asetena yi mu dee εhia wən a, papa bən na esə onipa abrabə nyinaa so ogya ma edre woaye wən? **17** Saa ara na gyidie tee. Se nneyee framfram. (**Geenna g1067**) **7** Onipa tumi dwodwo nka ho a, na awu. **18** Nanso, obi betumi aka se, mmoadoma, nnomaa, mmoa a wəwea fam, epo "Obi wə gyidie na afoforə nso wə nneyee." mu mmoa nyinaa, **8** nanso obiara rentumi Me mmuaes ne se, "Kyere me sədeə obi tumi nnwodwo tekrema da. Eγe bəne a ənhome so na nya gyidie a nneyee mmata ho ase. Me dee awuduro ahye no ma. **9** Yede tekrema kamfo menam me nneyee so bekerye wo me gyidie." yən Awurade ne yən Agya na yede eno ara **19** Wogye di se Onyankopən baako pə na əwə ho? nso adome nnipa a wəbən wən Onyankopən Eγe! Ahonhomməne nso gye di saa ara na wən seso so. **10** Ano korə no ara mu na nkamfo ne ho popo wə suo mu. **20** Əkwasea! Wope se wəka nnome firi ba. Me nuanom, ense se ebə saa. **11** kyere wo se gyidie a nneyee mmata ho no ho Nsuo pa ne nsuo a εye nkyenenkyene betumi nni mfasoo anaa? **21** Eγe den na Onyankopən afiri asutire baako mu aba? **12** Me nuanom, buu Abraham bem? Enam ne nneyee so se borodəma dua betumi aso ngo dua aba? Anaase əde ne ba Isak maa wə aforebukyia so no. **22** bobə betumi aso borodəma? Saa ara na asutire Wohunu se ne gyidie ne ne nneyee nyinaa redi a εye nkyenenkyene remma nsu pa. **13** Obi dwuma na ne nneyee no maa ne gyidie no dii wə mo mu a ənim nyansa na əwə nteasee? mu. **23** Na Atwersəm no baa mu se, Abraham Eγe se ənam abrabə pa, nnwuma pa a wənam gyee Onyankopən diiə na esiane ne gyidie no ahobreasee ne nyansa so da no adi. **14** Na se enti, Onyankopən gyee no se oteneene. Enti mowo nitan, mansotwe ne pəsemenkomenya wəfrə Abraham Onyankopən adamfo. **24** Yei da wə mo akoma mu a, ennes ense se mohoahoa no adi pefee se Onyankopən nam onipa nneyee mo ho, na nam so ka nkontompo tia nokore. **15** so na əbu no bem, na ennam ne gyidie nko so. Saa nyansa yi mfiri əsoro na εbae. Eγe ewiase **25** Saa ara na ete wə adwaman Rahab ho. Ne nyansa na εye honhomməne nso. **16** Baabiara a nneyee maa Onyankopən buu no bem, εfiri nitan ne pəsemenkomenya wə no, basabasa ne se, əggee Yudafoə bi a wəsoma wən, boaa bəne ahodoə nyinaa bi wə ho. **17** Nanso, nyansa wən ma wədwane faa ekwan foforə bi so. **26** a εfiri əsoro no yə kronkron; asomdwoeə wə Sedee onipadua a honhom nni mu awuo no, saa mu, edwo na ewə nido; ewə ahumməborə na ara nso na gyidie a nneyee mmata ho no nso nneyee pa firi mu ba; ennye akyinnyee na enye nyaatwom nso. **18** Na esə aba pa a εfiri aba a asomdwoeefoo duaa no asomdwoeə mu no.

3 Me nuanom, εnye mo nyinaa na esə se moye
mo ho akyerəkyerəfoo, εfiri se, monim se
yen akyerəkyerəfoo dee se yefom a, wəbebu yen
aten a emu yə den sene afoforə. **2** Yen nyinaa
taa yə mfomsoo. Onipa a ənye mfomsoo wə dee
əka mu no yə pə a əbetumi ahye ne onipadua

4 Əko ne akasakasa a asi mo mu yi firi he? εfiri
mo ara mo akənnə a ene mo onipadua di
asie no. **2** Morepe nneema bi nanso morentumi
nnya, eno enti moaye mo adwene se mobedi
awu. Mo ani abere dendeenden repə nneema

bi, nanso mo nsa nka, enti akasakasa ne øko wøyee adwuma wø mo mfuo mu no, montuaa nam so ba. Dee morehwehwe no, mo nsa won ka enti wøresi apinie. Na won apinisie renka efiri se, mommisaa Onyankopøn. **3** Na no aduru Onyankopøn, Awurade Otumfoø no se mobisa koraa nso a, mo nsa renka, efiri se, aso mu. **5** Mo asetena wø asase so ha ye mowa adwemmmøne. Mobisa nneema a øye mo afefedøe ne anigye. Moadodore sradee ama akonnøde. **4** Nnipa a monni gyidie! Monnim se, okum da. **6** Moabu dee onni fo kumfo akum se mo fa ewiase adamfo a, na moye Onyankopøn no; onsi mo ekwan. **7** Me nuanom, monto mo atamfoø? Obiara a øpe se øye ewiase adamfo bo ase kosi se Awurade bøba. Monhwø sedøe no dane Onyankopøn øtamfoø. **5** Mosusu se okuafoø nya boasetø twen asusøberø. **8** Ese se Atweresem a eka se, "Ninkunitwe ahye honhom mo nso moto mo bo ase. Momma mo anidasø a Onyankopøn de ahye yen mu no ma" no mu nyø den efiri se, da a Awurade bøba no wakaa no kwa? **6** Nanso, adam a Onyankopøn aben. **9** Anuanom, monnni nsekuro ntia mo dom yen no døoso yie. Na Atweresem no ka ho mo ho, na Onyankopøn ammu mo aten. se, "Onyankopøn si ahantaføo kwan, na ødom Hwø, Øtemmufoø no gyina øpono no ano. **10** ahobreasøføo." **7** Enti, momfa mo ho nhye Me nuanom, monkae adiyifoø a wøde Awurade Onyankopøn ase. Monsi øbonsam kwan, na din kasae no. Momfa won se nhwesoo wø won øbedwane afiri mo ho. **8** Mommø Onyankopøn, boasetø ne tumi a wøtumi de tenaa amanehunu na øno nso bøben mo. Monhohoro mo nsa ho, mu no. **11** Yede anidie ma won, efiri se, wønyaa mo nneboneyeføo! Monte mo akoma mu, mo boasetø. Moate Hiob boasetø no na monim dee a mo adwene ye ntanta! **9** Monni awerøhoø, Awurade de dom no awiee ne efiri se, Awurade monsu, na montwa agyaadwoø; momma mo ye ødomfoø ne mmøborohunuføo. **12** Ne nyinaa sere nnane su, na mo anigye nnane awerøhoø. akyi no, anuanom, se mohye bø a, monnka **10** Mommre mo ho ase mma Awurade, na øbøma ntam nsi so. Mommø øsoro anaa asase anaa mo so. **11** Me nuanom, monnnidi mo ho nsekuro. biribiara nnka ntam. Se mope se moka "Aane" Obiara a økasa tia ne nua anaa øbu no aten no, a, monka "Aane". Se nso mope se moka "Dabi" kasa tia Mmara no. Na se wobu Mmara no aten a, monka "Dabi" na mo amma Onyankopøn a, na økyere se, afei dee wonni Mmara no so. **12** atemmuo ase. **13** Mo mu bi wø øhaw bi mu Onyankopøn nko na øma mmara na øbu aten. anaa? Ese se saa onipa no bø mpaæe. Mo mu bi Øno nko na øgye nkwa na øsøe. Wone hwan a wø ahoto mu anaa? Ese se øto ayeie nrwom. wobu wo yønko aten? **13** Mo a moka se, "Enne **14** Mo mu bi yare anaa? Ese se saa onipa no anaa økyena yebetu kwan øko kuro bi so økodi frø asafo mpanimfoø na wøde Awurade din bø afe økøye adwuma, øpe sika" no, montie me. **14** mpaæe ma no na wøsra no ngo. **15** Se wøø Monnim dee øbeto mo økyena: Mote se huhuro saa mpaæe no gyidie mu a, øbesa øyareføo no a øba mmere tiawa bi na ayera. **15** Asem a ese se yadee, na Awurade bøma no anya ahoøden, moka ne se, "Se Awurade øp a, yebøye yei anaa na ne bøne a waye nyinaa, wøde bøkye no. **16** yei." **16** Nanso, seesei mohoahoa mo ho de mo nsa si mo bo; saa ahohoahoa no nyinaa ye bøne. **17** Enti, dee onim papaye na ønye no, øye bøne ma no.

5 Afei, mo adeføo nso montie! Monsu na montwa agyaadwoø wø amanehunu a øreba mo so ho. **2** Mo ahonya no aporø na nweweboa awe mo ntoma. **3** Mo sika ne mo dwete awe nnaakyø na saa nnaakyø no bødi adansee atia mo, na ahye mo honam se ogya. Moahyehye agyapadee nna a ødi akyire no mu. **4** Nnipa a

Enti afei, monkeka mo bøne økyere mo ho mo ho, na mommobø mpaæe mma mo ho mo ho sedøe øbøye a, wobesa mo yadee. Onipa tenenee mpaæcø tumi ye nneema bebree. **17** Yete se Elia a øboø mpaæe nokore mu se osuo nntø, na ampa ara osuo antø asase no so mfee mmiensa ne fa. **18** Øsane bøø mpaæe bio maa osuo tøøe maa asase nyaa nnobaøe. **19** Me nuanom, se mo mu bi dwane firi nokore ho na øfotø de no ba bio a, **20** Monkae se, dee ødane ødebøneyeføo firi n'akwammøne ho no gye no nkwa firi owuo mu ma wøde ne bøne dodoø no nyinaa kye no.

1 Petro

1 Krataa yi firi Yesu Kristo ɔsomafoa Petro nkyen, Meretwerc krataa yi akɔma Onyankopɔn nnipa a wɔahwete se ahɔho kɔ Ponto, Galatia, Kapadokia, Asia ne Bitinia amantam mu no. **2** Onyankopon, yen Agya, na efiri teteete no ofrɛe mo. Na ɔnam ne Honhom so aye mo kronkron. Eno enti, moayɛ ɔsetie ama Yesu Kristo, na ɔde ne mogya ate mo ho: Adom ne asomdwɔee a ɛdɔəso nka mo. **3** Momma yɛnna Onyankopon a ɔyɛ yen Awurade Yesu Kristo Agya no ase. Esiane n'ahummoboro dodoɔ enti, ɔnam nyane a ɔnyanee Yesu Kristo firii owuo mu no so ama yen nkwa foforo. Yei ma yɛnya anidasoo a atim, **4** enti yerehwɛ anim se yebenya nhŷira dodoɔ a Onyankopon akora a ɔde bɛma ne mma no bi. ɔde asie wɔ ɔsoro ama mo efiri se, ɛhɔ dee, ɛremporɔ anaa ɛrensee, na ɛrempa nso. **5** Na Onyankopon gyina ne tumi kesee no so behwɛ se mobeduru hɔ asomdwɔee mu, na mo nsa aka, sfiri se, mogye no di. Ebeye mo dea nna a edi akyire no mu ama obiara ahunu. **6** ɛwɔm se, ebia, esiane ɔshaw bebree a mobefa mu no enti, mo were beho dee, nanso momma mo ani nnye saa asem yi ho. **7** ɔshaw ba sɛdee ebeye a wɔbehunu se mo gyidie no ye kann. Sikakokɔa a wɔtumi see no no mpo, wɔde ogya so hwɛ. Enti, mo gyidie a esom bo kyɛn sikakokɔa no, esɛ se wɔsɔ hwe hunu se, ebetumi atim anaa. Eno ansa na da a Yesu Kristo beba no, mobenya animuonyam. **8** ɛwɔm se monhunu Yesu dee, nanso modɔ no. Monhunu no seesei dee, nanso mogye no di. Anigyeɛ a moanya no boro so **9** efiri se, mo nsa reka gyidie ho mfasoo a ɛyɛ mo kra nkwyagyeɛ no. **10** Saa nkwyagyeɛ yi na tete adiyifoo no de boasetɔ hwehweɛ mu, ebere a wɔhyɛe saa akyedee yi a Onyankopon de bɛma mo no ho nkɔm. **11** Wɔpɛe se wɔlhunu ebere no ne ɛkwān a enam so beba. Saa ebere yi ne ebere a Kristo Honhom a ote wɔn mu no kyerɛe wɔn wo nkɔmhye mu se Kristo behunu amane, na akyire no wanya animuonyam. **12** Onyankopon daa no adi kyerɛe saa adiyifoo no se, wɔanyɛ wɔn adwuma no amma wɔn ho, na mmom, wɔyɛ de som mo. Wɔnam Honhom Kronkron a wɔsoma no firii ɔsoro no tumi so kaa Asem̄pa no kyerɛe mo. Yei ye adee a ɛyɛ nwanwa yie, na abɔfoo mpo de anigyeɛ sononko rehwɛ anwanwadwuma a ɛrekɔ so yi.

13 Enti, monsi mo adwene pi na monni mo ho so. Monnyina yie ma momma mo ani nna nhŷira a wɔde bɛma mo wɔ Yesu Kristo ba a ɔbeba no mu no so. **14** Montie Onyankopon, na mommma akɔnnɔn abrabɔ a edii mo so ɛbere a na monnim no nni mo so. **15** Na mmom, monyeɛ kronkron wɔ biribiara a moyɛ mu sɛdee Onyankopon a ofrɛe mo no ye kronkron no. **16** Atweresem no aka se, “ɛsɛ se moyɛ kronkron, efiri se, meyeɛ kronkron.” **17** Monkae se mo Agya a ɔwɔ ɔsoro a mɔbɔ no mpaeɛ no renhwɛ nnipa anim wɔ n'atemmuo mu. Eno enti mo nna a aka mo wɔ asase yi so no, momfa anidie nyinaa mma no. **18** Efiri se, monim bo a wɔtua de gyee mo firii abrabɔ bɔne a mo nananom kyerɛe mo no mu. Enye adee a ɛhwere ne boo a esom te se dwetɛ anaa sikakokɔa no. **19** Na mmom Kristo a ɔyɛ odwammaa a ɔnni dem no de ne ho bɔɔ afadee a ne boo ye den ma monyaa ahofadie. **20** Ansa na wɔrebo ewiase no, na Onyankopon ayi no, na mo enti na nna a edi akyire no, wɔdaa no adi. **21** Enam ne so na mogyeɛ Onyankopon a ɔnyanee no firii awufuu mu na ɔmaa no animuonyam no diiɛ. Enam ne so ama mo gyidie ne mo anidasoo atim wɔ Onyankopon mu. **22** Seesei a moayɛ ɔsetie ama nokore no, mo ho ate. Eno enti, monnodɔ mo nuanom agyidifoɔ nokore mu. Momfiri mo akoma nyinaa mu nnodɔ mo ho mo ho. **23** Efiri se, wɔawo mo foforo; wɔanwo mo ɛmfiri aba a ɛporɔ mu, na mmom, efiri Onyankopon asem a ɛmporɔ mu. (aiōn g165) **24** Sɛdee Atweresem no aka no, “Nnipa nyinaa te se esere; na wɔn animuonyam te se nhwiren. Esere no wu ma ne nhwiren no po, **25** nanso Awurade asem no wɔ hɔ daa nyinaa.” Yei ne asem a Asem̄pa no de bres mo. (aiōn g165)

2 Montwe mo ho mfiri bɔne nyinaa, atɔrɔ anaa nyaatwɔm anaa anibereɛ anaa nsekuro ho. **2** Monye se nkɔkoaa a ebere biara sukɔm de mo, se mobenya honhom mu nufosuo kɔnn anom, na se monom a moanyini na wɔagye mo nkwa. **3** Sɛdee Atweresem no ka se, “Moaka Awurade

ayamyε no ahwe.” 4 Mommra Awurade a εyε mommrε mo ho ase mma mo wuranom, na εboø a nkwa wom no nkyen. ጀno na nnipa poo monnni wən a wən yam ye na wən tirim ye no, na Onyankopon yii no se n’adee a εsom mmrε nko ni, na wən a won tirim ye den nso, bo. 5 Mo nso mote se aboø a nkwa wə mu a monni wən ni. 19 Se moto mo bo ase tena saa wəde mo resi εdan a honhom ahyε no ma. yea a εmfata yi mu a, Onyankopon behyira mo, Ehø na mobesom se asofoo Kronkron a monam εfiri se, monim ne pe. 20 Na se moye bøne na Yesu Kristo so bøø honhom mu afodee a edi wohwe mo a, morennya ho mfasoo biara. Na se mu ama Onyankopon. 6 Na Atweresem no ka moye papa na wohwe mo na monya ho boasetε se, “Mayi εboø a εho hia a mede beye Sion a, Onyankopon behyira mo. 21 Yei enti na tweatiboo a obiara a əbegye no adi no, wørenni Onyankopon free mo, εfiri se, Kristo no ankasa no hwammo.” 7 Saa εboø yi ho wə mfasoo yie ma hunuu amane maa mo, de saa nhwesoø no gyaa mo a mogye di. Na won a wønnye nni no: “εboø mo, sedee mobedi n’anammən akyi. 22 “Kristo a adansifoø apo no, eno ara na abeyε tweatiboo.” anye bøne. Obiara ante atorøsem biara amfiri 8 Wøka bio wə Atweresem no mu se, “Saa εboø yi n’ano.” 23 Wøbøø no adapaa no, wammo won bi na εbema nnipa asunti; obotan a εbema wøahwe antua ka. ጀhunuu amane no, wampoopoo n’ani ase.” Wøsuntiis εfiri se na wønnye asem no na oðe n’anidasoo nyinaa hyε Onyankopon a nni. Saa na Onyankopon hyεε. 9 Na mo deε, εyε Ȱtemmufoø pa no mu. 24 “Kristo no ankasa moye nnipa a wøayi mo, se Ȱhene asøfoø, Ȱman soaa yen bøne” wø ne honam mu køø aseñnuu kronkron, Onyankopon ankasa nkurofoø a wøayi no so sedee yεbewu ame bone na yεatena ase mo se monka n’anwanwadwuma no ho asem. tenenee mu. “N’akuro mu na moanya ayaresa. ጀno na Ȱfree mo firi sum mu baa n’ankasa hann 25 Na mote se nrwan a wøayera,” nanso afei deε, nwawwaso no mu. 10 Nna bi a atwam no, na wøde mo asane aba se mommedi Odwanhwefoo monye Onyankopon nkurofoø nanso afei, moye no ne mo Krasohwefoo no akyi.

ne nkurofoø; nna bi a atwam no na monnim Onyankopon ahumməborø no, nanso seesei, moanya n’ahumməborø no. 11 M’adøfoø, mekasa kyere mo se ahohoø ne amamfrafoo a mowø ewiase. Montwe mo ho mfiri honam akønøø a daa εne økra no di asie no ho. 12 Momma øbra pa wø amanaman a mofra won mu no mu, na se wøka mo ho nseø se moye nnebøneyefoo a, wøahunu mo papa a moaye no nso, nam so ahyε Onyankopon animuonyam eda a øbeba no. 13 Mommre mo ho ase wø Awurade din mu mma tumidie a εye ewiase nhyeheyεε nyinaa: Ni titire Ȱhempon a ødi obiara so. 14 Mommre mo ho ase mma amradofoø, εfiri se Ȱhempon na wasoma won se wøntwe nnebøneyefoo aso na wømmo won a wøye papa no aba so. 15 Onyankopon ahyεdeε ne se, øpe se monam mo nneyεε pa so ka nnipa a wokasa kwa no kasa no hyε. 16 Montena ase se nnipa a mode mo ho. Monnsusu se mo de mo ho enti mobetumi aye bøne biara. Mmom, montena ase se Onyankopon asomfoø. 17 Momfa anidie mma nnipa nyinaa. Monno anuanom agyidifoø. Monsuro Onyankopon, na mommu Ȱhempon. 18 Afie mu asomfoø nso,

3 Saa ara nso na Ȱyeronom nso εse se mobre mo ho ase ma mo kununom sedee εbeye a, se won mu bi nnye asem no nni a, mo suban pa no betwetwe wən ama wøagye asem no adi. Ehø nhia se mobeka biribi, 2 εfiri se wøbehunu obuo ne anidie a mode ma Onyankopon wø mo suban mu. 3 Mommma Ȱhonam mu asiesie nnye mo dadwene; se εye ekwan a mofa so kyekyere mo ti, anaa adwinnee a mode siesie mo ho, anaa ntoma a mofira. 4 Momfa Ȱdwoø ne ahobreasε nkyere mo ahoofe a εye akomamutee no. Saa ahoofe yi kyere na εsø Onyankopon ani. 5 Saa ekwan yi so na mmaa agyidifoø a wøtenaa ase tete no a na wøwø anidasoo wø Onyankopon mu no nam brεε wən ho ase maa wən kununom, de kyere wən ahoofe. 6 Sara yεε saa ara. Ȱtiee Abraham asem free no “Me wura.” Seesei se moye papa na monsuro hwee a, moye ne mmammaa. 7 Mo okununom nso, saa ara na εse se modwene mo yerenom ho wø mo asetena mu. Momfa anidie mma wən na monhunu mmere a wøye na monhunu se wøne mo ye adedifoo, na biribi ansi mo mpaeεø εkwan. 8 Deε etwa

too, Mo nyinaa montena ase asomdwoe mu. wo honam mu no ne bōne nni biribiara ye. 2 Monnya ḥtema mma mo ho mo ho. Monnodo Efiri seesei rekō no, mo nna a aka wo asase so mo ho mo ho, na monye ahummoborō, na ha no, ese se Onyankopon na ḥdi mo abrabo mommre mo ho ase. 9 Mommfa bōne ntua bōne so na enye onipa akonnō. 3 Moasē mmere so ka, na mommfa ɔyea nso ntua ɔyea so ka. bebree de aye dee ese se abosonsomfoō na Na mmom, daa, monhyirahyira, Efiri se, eno woye. Motenaa ase wo ahohwie, akonnabōne, enti na wōfrēe mo na moanya nhyira. 10 Efiri nsāborō, agobōne, adidimee ne abosonsom a se, Atweresem no ka se, “Obiara a ope se ḥtema eyē akyiwadee mu. 4 Seesei eyē wōn nwawanwa se ase yie na ḥshunu nna pa no, ese se ḥka kasa mo ne wōn mmō mu mmu ahuhubra no bio, bōne, na ese se ɔgyae atorōtwa. 11 Ese se ḥte ne eno enti, wōyeye mo. 5 Nanso, wōbēbu wōn ho ho firi bōne ho na ɔye papa na oti asomdwoe nkonta akyere Onyankopon a wasiesie ne ho akyi na ḥdi akyire. 12 Efiri se, Awurade ani wo bu ateasefоо ne awufоо aten no. 6 Saa enti na ateneneefоо so na otie wōn mpaeεbō na ḥtia wōkaa Asem̄pa no kyere awufоо, sedee εbeyē wōn a woye bōne.” 13 Se wopere se wopere se woye a se wōgyna wōn asetena yi mu nn̄yeεε so dee etene a, hwan na ḥbeha wo? 14 Na se εba bu wōn aten a wōn honhom ne Onyankopon mpo se woye dee etene na wohunu ho amane bētena. 7 Biribiara awiee aben. Ese se mohye a, w'ani gye. Monnsuro nnipa, na mommma mo ho so na mowen na moatumi abo mpaeε. hwee nha mo. 15 Momfa anidie mma Kristo wō 8 Yei akyi no, monnodo mo ho yie efiri se, mo akoma mu, na momma ɔnye mo Awurade. ḥdo bunkam bōne nyinaa so. 9 Monnye mo ho εberē biara a obi bēbisa mo gyidie a mowō ahōho wō mo afie mu a huhuhuhu biara nni wō mo mu ho asem no, monkyere no asee. 16 akyire. 10 Honhom mu adam a obiara anya no, Momfa obuo ne anidie mma saa mmuaε no. ɔnyina so mfa nsom afoforo. 11 Se obi reka Momma mo adwene mu nna hō sedee wōn a asem a, ḥka Onyankopon asem. Obiara a ḥsom wōsopa mo suban pa wō Kristo mu no anim no, omfa ahoōden a Onyankopon de ama no no begu ase wō wōn nsekuro no ho. 17 Efiri se, se nsom sedee biribiara mu, wōbēfa Yesu Kristo so εye Onyankopon pε se mobehunu amane a, εye akamfo Onyankopon a animuonyam ne tumi se mobehunu ade tenenee a moyεε ho amane wo no daadaa no. Amen. (aiōn g165) 12 Anuanom, sene se mobεye bōne. 18 Efiri se, Kristo no mommma amanehunu a morehunu no nn̄ye ankasa wu maa mo. ḥwuu penkorū maa mo bōne mo nwawanwa te se dee montee so asem da. 13 Na sedee εbēma moatumi aks Onyankopon nkyen. mmom, momma mo ani nn̄ye se mo ne Kristo Wōkum̄ no honam mu, nanso ḥsoree honhom rehunu amane sedee mo ani begye daa da a mu, 19 na ḥnam honhom no so kōkaa Asem̄pa no ḥbeda n'animuonyam adi no. 14 Nhyira nka mo kyere ahonhom a wōda afiae no. 20 Ahonhom se moye Kristo akyidifoo enti wōya mo. Yei kyere yi yee asoōden tiaa Onyankopon εberē a Noa se animuonyam honhom a εye Onyankopon resene ne hyen no, nanso Onyankopon too ne Honhom no wō mo so. 15 Ense se mo mu biara bo ase maa wōn. Onyankopon nam nsuo no hunu amane se owudifoo anaa owifoo anaa so gyee nnipa baawōtwe nkwa. 21 Eno na afei odwotwafooo anaa ḥsem̄pēfōo, 16 Na se mohunu ne seso ne asubo a εgye mo nkwa seesei no. amane wō mo Kristosom ho a, mommma mo ani εnye honam ani efi hohoro, na mmom, εye ba a nnwu, na mmom, monna Onyankopon ase se wōfiri ahonim pa mu hye Onyankopon. Enam moye Kristo dea. 17 εberē aduru se wōbu aten, Yesu Kristo wusoree so gye mo nkwa. 22 Kristo na Onyankopon no ara nkurōfōo na wōbēdi kane kō ḥsoro afei, na ḥte Onyankopon nifa so na ḥdi abu wōn aten. Na se εfiri yen so kane a, εbēwie ḥhene wo abōfōo nyinaa ne ewiem atumfōo so. Asem̄pa no asoodenfōo no sen? 18 Atweresem no ka se, “Eyē den se wōbegye onipa pa nkwa; na wōn a wōnnye asem no nni ne nnebōneyefōo no dee, εdeεn na εbēba wōn so?” 19 Ne saa enti, wōn a wōhunu amane sedee Onyankopon

4 Esiane se Kristo hunuu amane ne honam mu enti, monsō saa adwene korō no ara mu mfa nhye mo ho den. Efiri se, dee wahunu amane

ahyehye no, εεε se wode won ho ma Obadee no na woko so ye papa.

5 Me a meye opanin no, metu asafo no mu mpanimfo fo se, meye Kristo amanehunu no ho adanee enti n'animuonyam a ebeba no beka me. Metu mo fo se, **2** monye nnwan a Onyankopon de won ahye mo nsa no nnwanhwefoo na monhwé won yie sedee Onyankopon pe se moye no. Monye adwuma a monhwelwe ho akatua biara, na mmom, pe ara na mope se moye. **3** Monnhye won a wode won ahye mo nsa no so, na mmom monye nhwesoo pa mma nnwan no. **4** Na se Odwanhwefoo panin no ba a, wobema mo animuonyam ahenkye a echo nsse da. **5** Saa ara na εεε se mmabunu, mobre mo ho ase ma mpanimfo. Mo nyinaa mfa ahobreassee nkatanimu mmo mo asene na monsom mo ho mo ho efiri se, Atweresem no ka se, "Onyankopon si ahantafuu ekwan na adom ahobreasefoo." **6** Enti mommre mo ho ase nhye Onyankopon nsa a tumi wo mu no ase sedee ebeye a obema mo so wo ebera εεε mu. **7** Momfa mo dadwene ne mo haw nyinaa nto ne so efiri se, adwene mo ho. **8** Mo ani nna ho; monwen efiri se, mo etamfoo bonsam no nam se gyata a obobom hwehwe dee obenya no amene. **9** Momfa gyidie nnyina pintinn nsi no ekwan efiri se, monim se mo nuanom agyidifoo a wowa ewiase afanan nyinaa rehunu saa amane koro no ara bi. **10** Na adom nyinaa Onyankopon a wafre mo aba ne daa animuonyam no mu Kristo mu no, ono ara na se monya hunu amane kakra ansa a, obesiesie mo pe; obema mo ase atim; obehye mo den; obema mo anya nnyinasoo. (aiōnios g166) **11** Ono na tumi wo no daa daa. Amen. (aiōn g165) **12** Me nua ogiyidini Silwano na obaa me maa metwerae saa krataa tiawa yi. Mere se mehye mo nkuran na medi adanee se, yei ye Onyankopon adom kann. Monnyina mu dennen. **13** Asafo a Onyankopon ayi wo Babilonia no ne me ba Marko kyea mo. **14** Momfa ado atuuye wo Kristo mu nkyeakyea mo ho mo ho. Asomdwoeε nka mo a mow wo Kristo mu no nyinaa.

2 Petro

1 Krataa yi firi Simon Petro a meye Yesu Kristo osomfoo ne ne ɔsomafoɔ nkyen, Mede kɔma wɔn a esiane yen Onyankopon ne yen Agyenkwa Yesu Kristo tenenee enti, woama wɔn gyidie a esom bo te se yen dee no ara pe no: **2** Adom ne asomdwoee a edɔɔso a efiri Onyankopon ne Yesu a øye yen Awurade no mmra mo so. **3** Onyankopon nam ne tumi so ama mo biribiar a øho hia ma asetena pa ne nyamesu. Nimdee a yewo wo dee afiri n'animuonyam ne nnepa mu freee yen no na ama yen saa tumi yi. **4** Ónam n'animuonyam ne ne nnepa so ahye yen bo a esom bo yie. Eno enti, wama yen ne su kronkron no bi, sedee ebeye a yebefiri ewiase yi porøee a akønno bøne de ba no mu. **5** Esiane saa enti, mommo mmøden mfa nneyees a øho tee nka mo gyidie ho; na momfa nimdee nka nneyees a øho tee ho; **6** na momfa ahoheyesoɔ nka mo nimdee ho; na momfa boaseto nka mo ahoheyesoɔ ho; na momfa nyamesom pa nka mo boaseto ho; **7** na momfa onuado nka nyamesom pa ho, na momfa ɔðø amapa nka onuado ho. **8** Yeinom ne su pa a øho hia mo. Na se monya ma edɔɔso a, ebøema mo aye nnam wo yen Awurade Yesu Kristo ho nimdee mu. **9** Na obiara a ɔnni bi no ye onifirani a ɔntumi nhunu adee. Ne were afiri se wøahohoro ne bøne dada. **10** Enti, me nuanom adøfoo, monyere mo ho wø dwuma no die mu, na enni mo ho adansee ampa ara se Onyankopon afre mo, ayi mo atena ho afeboø. Se moye saa a, morensunti na morempa aba nso. **11** Se mofa saa ekwan yi so a, wøberma mo akø yen Awurade ne yen Agyenkwa Yesu Kristo Ahennie a etoo ntwa da no mu. (*aiōnios g166*) **12** Ne saa enti, daa mekaakae mo saa asem yi a monim na atim nokore a moagye adi no mu no. **13** Mesusu se, eyø se mmire dodoø a mete ase yi, mebo mo nkaes wo saa asem yi ho. **14** Menim se ɔrenkyere biara megya saa ɔhonam yi ho sedee yen Awurade Yesu Kristo daa no adi kyere se me no. **15** Mebo mmøden se mefa ekwan biara so ama mo akæe saa nsɛm yi ebere biara wo me wuo akyi. **16** Enye anansesem na yete bækayere se mo wo yen Awurade Yesu Kristo tumi ne ba a ørebøba no ho, na mmom, yøahunu na yedi ne kese耶 no ho adansee. **17** Yewo ho bi na Agya Onyankopon hyee no animuonyam ebera a nne bi firi Animuonyam kese mu kaa se, "Yei ne me Døba a ɔso m'anil!" no. **18** Yen ankasa tee nne no se efiri ɔsoro reba ebera a na yene no wø Bepø Kronkron no so no. **19** Eno enti, ema yønya nkøm a odiyifoo no hyee no mu gyidie yie. Ese se motie no yie efiri se, ete se kanea a ɔhyeren wø sum mu kosi da a adee bekye ama anøpa nsoromma ahyeren wo mo akoma mu no. **20** Yeinom nyinaa akyi no, monkæ saa asem yi: Obiara nni ho a onam n'ankasa so betumi akyere Atweresem mu nkømhye ase. **21** Na nkømhye biara mfiri onipa pe mu, na mmom, Honhom Kronkron tumi mu na nnipa ka asem a efiri Onyankopon.

2 Atoro adiyifoo koo tetefoo no mu, na saa arano na atoro adiyifoo bøba mo mu ara ne no. Wøbekyerø nkyerøkyerø bøne a nokore nni mu na wøapa Owura a øgyee wøn no, na enam so ama ɔsesee aba wøn so preko pe. **2** Nnipa bebree bøfa akwammøne so na esiane dee wøye no enti, nnipa bekasa atia nokore ekwan no. **3** Saa atoro adiyifoo yi nam wøn sikanibereø so bøto anansesem akyere mo de ape mo ho mfasoo. Wøn otemmufoo siesiee ne ho akyere, na saa arano na wøn ɔsesefoo no nso asore agyina. **4** Onyankopon amfa abøfoo a wøye bøne no ho ankyere wøn. Ótoo wøn guu asaman sum mu baabi guu wøn nkønsønkønson, na øho na wøretwøn Atemmuo da no. (*Tartaroø g5020*) **5** Onyankopon amma tete ewiase no amfa ne ho anni. Ómaa nsuyire baa wøn a wøannyne asem no anni no so. Wøn a øgyee wøn nkwa no ne Noa a økaa tenenee ho asem no ne nnipa baason bi. **6** Onyankopon buu Sodom ne Gomora fø de ogya seee wøn, de bøø wøn a wøannyne Onyankopon nni no køø. **7** Ógyee Lot a øye øteneneeni no firii nnipa nnebøneyefoo nsam. **8** Na saa øteneneeni no te saa nnipa nnebøneyefoo no mu na afidee a na saa nnipa no ye no adekyees ne adesaee no ha no yie. **9** Yei kyere se Onyankopon nim ekwan a ɔfa so gye n'akyidifoo firi ɔhaw mu, emna ɔním ekwan a ɔfa so kora nnipa nnebøneyefoo, twe wøn aso de twøn Atemmuo da no, **10** ne titire no,

won a wodi won honam akonnó akyi na wopa **3** Adofonom, yei ne krataa a eto so mmieno a Onyankopon tumi no. Saa atoro akyerekyerefoo matwere abre mo. Metweres se mede rebckae yi wo akokooduru na wommu animuonyamfoo mo, de akanyane mo adwene. **2** Mere se mokae a wowa osoro no, efiri se, wote won atua. **11** nsem a adiyifoo kronkron no kaa mimere bi Na abofoa a wowa ahoden ne tumi sene saa a atwam no ne mmara a efiri Awurade ne atoro akyerekyerefoo yi mpo nka nsemomone Agyenkwa a wode faa mo asomafoo so maa mo mmu won aten wo Awurade anim. **12** Nanso, no. **3** Deed edi ekan no, ese se mote asee se nna a saa nnipa yi ye won nneema te se mmoa a edi akyire no mu no, nnipa bi beba a won ara wonni adwene, wowo won se wonye won nku won honam akonnó na ebedi won so. Wobedi mo won. Wogu nneema biara a wonte asee no ho ho fe **4** aka se, “Ohyee mo ba se obeba. Wanka? fi. Wobesee won se mmoa. **13** Ohaw a woma Na owo he? Yen agyanom awuwu dada, nanso ebæs no, wabetua won so ka. Deed won ani gye biribiara te se dee ete firi adebo mfitiasee!” **5** ho ne se wobeyé biribiara awia ketee a ebeyé Wohye da ma won were firi nokore no se, efiri ama won honam akonnó. Se wone mo to nsa tete no, Onyankopon kasaes na woboo osoro didi a, egwu won anim ase. Efiri se, saa ebere no ne asase. Woboo asase firi nsuo mu na wode na woka nnaadasem. **14** Wonhwehwé hwee nsuo na eyees. **6** Akyire no wode nsuyire besee se mmaa adwamanfoo efiri se, wope se daa no. **7** Nanso, Onyankopon ahye se osoro ne woye bone. Wodaadaa nnipa a woye mmere ko asase ntena ho nkosi Atemmuo da. Afei wobeso bone mu. Woyen won akoma ama anibere. emu ogya na wobesee nneboneyefoo. **8** Nanso, Wowa Onyankopon nname ase. **15** Wøamane anuanom, mommma mo were mfiri adee baako afiri ekwan tee no so enti woayera. Wøafa ekwan se Awurade ani so dee, nsonsonoe nni da koro a Beor ba Bileam a ne sika a onya de ye bone ne mfee apem ntam. Ne fam dee, ne mmieno no kofaa so no so. **16** Yei maa wokaa nanim nyinaa ye pe. **9** Awurade ntwentwen ne nan ase wo ne bone no ho. N'afunumu de onipa nne wo ne bo a wahye ho sedee ebinom dwene no. kasaes de sii odiyifoo no abodamsem no ho Mmom, owo mo ho boaseto efiri se, ompe se ekwan. **17** Saa nnipa yi te se asutire a awe anaase wobesee obiara, na mmom, ope se obiara sakra omununkum a mframa bo no. Onyankopon de firi ne bone ho. **10** Na Awurade da no beba se won asie esum kabii mu wo baabi. (questioned) **18** owifoo. Eda no, osoro bebobom na ayera na Wøka ahantansem ne nkwasasem na wonam ewiem nneema behye na asee na asase ne so won honam akonnó ho nnaadaa so twetwe won nneema nyinaa nso beda adi. **11** Se saa ekwan yi a woatwe won ho afiri nneboneyefoo ho. **19** so na wobefo asee adee nyinaa a, na edeen bra Wohye won ahofadie ho bo wo ebere a won na ese se wobefo? Ese se mo bra ye kronkron na ankasa woye bone nkao efiri se, onipa ye ako mode mo ho ma Onyankopon. **12** Monhwe saa ma biribiara a edi no so. **20** Na se onipa sua da no kwan na monye mo nneema perepere; saa yen Awurade ne yen Agyenkwa Yesu Kristo da a Onyankopon beto osoro mu ogya na ewiem ho asem, na onam so dwane firi ewiase yi mu nneema anane na ayera wo ogyaframa mu no. **13** akwammone so, na akyire no oko bone mu bio Nanso, yetwen dee Onyankopon ahye yen ho bo ma odane bone ako a, ennee eye hu sene ne no, osoro foforo ne asase foforo a elo na tenenee kane no. **21** Se wonnim Kristo koraa a, anka eye betena. **14** Enti, anuanom, mogu so retwen ma won sene se wobesua ne ho nsem na afei da no yi, mommo mmoden se mobeyé kronn wobedane won akyi akyere mmara Kronkron a mfomso biara nni mo ho wo Onyankopon a wode maa won no. **22** Deed ebba won so no anim na mo ne no atena wo asomdwoes mu. **15** kyere se, saa ebeyi ye nokore. “Okraman sane Monkae nhunu se Awurade wo boaseto efiri se kotaferne ne fe enna oprako a woadware no no ope se obiara nya nkwyagye. Eno na yen nua nso koyantam wo atekye mu.”

Paulo nam nyansa a Onyankopon de maa no no so tweress mo no. **16** Saa ekwan koro no ara so na ofa tweress ne nkrataa no na saa nsem yi

ara so nso na ɔgyina twerɛɛ. Nsɛm bi a εyε den wɔ ne nkrataa no mu no, wɔn a wɔnnim na wɔnnyε den no ntumi nkyerɛ aseɛ yie. Saa ara na wɔyε Atwerɛsem a aka no de ɔsɛɛ ba wɔn so. **17** Nanso anuanom, mo dee monim yei dada. Monwɛn na wɔn a wɔnni mmara so annaadaa mo amfiri beaeɛ pa. **18** Monyini wɔ yɛn Awurade ne Agyenkwa Yesu Kristo adam ne nimdeɛ mu. Ono na animuonyam nka no seesei ne daa. Amen. (**aiōn g165**)

1 Yohane

1 Yeretwere mo af afa Nkwa Asəm a əwə ho firi ahyeasee: Dees yatees, dees yede yen ani ahunu, dees yehwees na yede yen nsa kaee. Yei ne Nkwa Asəm a yereka ho asem no. **2** Nkwa no daa ne ho adi no, yehunui. Eno enti, yeka ho asem kyere mo, eñe nkwa a enni awiees a na əwə Agya no nkyen na wədaa no adi kyere yen no. (aiōnios g166) **3** Yekaa dees yehunui na yetees no kyere mo nso, sedes ebeye a, mo ne yen bənya ayonkofa wə ədə a yene Agya no ne Əba Yesu Kristo wo no mu. **4** Yeretwere yei sedes ebeye a yen anigye bəwie peyey. **5** Afei, yei ne asem a yate afiri ne Ba no nkyen a yerebə mo amanee. Onyankopon ye hann a esum nni ne mu koraa. **6** Na se afei yeka se yene no wo ayonkofa na saa ebere koro no ara mu yete sum mu a, na yeredi atoro wə yen nsem ne yen nneyees mu. **7** Na se yete hann mu sedes əte hann mu no a, ennees na yene yen ho yen ho wo ayonkofa, na ne Ba Yesu no mogya te yen ho firi bone nyinaa ho. **8** Se yeka se yenni bone a, na yedaada yen ho, na nokore no nni yen mu. **9** Se yeka yen bone kyere Onyankopon a, əyə ənokwafoo ne əteneneeni se əde yen bone bekye yen, na wate yen ho afiri dees ente nyinaa ho. **10** Se yeka se yenyees bone a, yema Onyankopon ye atorofoo a n'Asem no nni yen mu.

2 Me mma, meretwere yei abre mo na moanye bone; na se obi ye bone a, yewə Yesu Kristo əteneneeni no a əsrə wə Agya no ho ma yen. **2** Na Kristo no ankasa ne yen bone ho mpata na ənye yen bone nko, na nnipa nyinaa bone. **3** Se yedi Onyankopon mmara so a, na ekyerə se yenim no. **4** Se obi ka se, "Menim no", nanso ənni ne mmara so a, saa onipa no ye atorofoo a nokore nni ne mu. **5** Na obiara a ətie n'Asem no ye obi a nokore, ne do a əde do Onyankopon no wie pe ye. Yei na ema yegye to mu se yete ne mu. **6** Na se yete ne mu dees a, na eses se yedi Yesu Kristo anammon akyi. **7** Anuanom, saa mmara a meretwere abre mo yi nyə asem fofor. Eye mmara dada a moate firi ahyeasee pəe no. Mmara dada no ye adees a moate ho asem dada. **8** Nanso, mmara a meretwere abre

mo yi ye foforə na emu nokore no da adi wə Kristo ne mo mu. Esum no retwam na hann papa no gu so rehyerən. **9** Obiara a əka se əwə hann no mu, nanso ətane ne nua no wə sum mu besi saa dənhwəree yi mu. **10** Obiara a ədə ne nua no te hann mu, enti biribiara nni ne mu a əbema obi foforə aye bəne. **11** Nanso, obiara a ətane ne nua no te sum mu. Ənam mu a ənnim faako a ərekə, efiri se, esum no afira n'ani. **12** Me mma, meretwere mo, efiri se, esiane Kristo din enti, wəde mo bəne akye mo. **13** Agyanom, meretwere mo, efiri se, monim dees əte ase firi ahyeasee no. Mmabunu, meretwere mo, efiri se, moadi əbonsam so. **14** Mma, meretwere mo, efiri se, monim Agya no. Agyanom, meretwere mo, efiri se, monim dees əte ase firi ahyeasee no. Mmabunu, meretwere mo, efiri se, mowə ahooden, na Onyankopon asem no te mo mu, na moadi əbonsam so. **15** Monmə ewiase anaasə biribiara a eyə ewiase dea. Se mode ewiase a, na ekyerə se monmə Agya a əwə mo mu no. **16** Biribiara a eyə ewiase dea, honam akənno, dees nnipa hunu na wən kon do, biribiara a əwə ewiase a nnipa hoahoa wən ho wo ho no, emu biara mfiri Agya no. Ne nyinaa firi ewiase. **17** Ewiase ne mu akənno dees retwam, nanso dees eyə Onyankopon apədees no tena ha daa. (aiōn g165) **18** Me mma, awiees no aben. Wəka kyere mo se Kristo Tamfəo no bəba, nanso seesei, Kristo atamfoo bebree ada wən ho adi, enti yeahunu se ampa awiees no aben. **19** Nokorem, na saa nnipa yi nka yen ho na əno enti na wəgyaa yen ho no. Na se wəka yen ho a, anka wəne yen tenae. Nanso, wəgyaa yen ho, sedes wobehunu no pefee se wənka yen ho. **20** Mo dees, Kristo alhwie Honhom Kronkron no agu mo so, enti mo nyinaa nim nokore no. **21** Ənye se monnim nokore no enti na matwere saa krataa yi, na mmom, monim na monim nso se, atoro biara mfiri nokore mu mma. **22** Afei, hwan ne atorofoo? Eye obi a əka se Yesu nyə Kristo no. Yei ne Kristo ətamfoo. Əpo Agya no ne Əba no nyinaa. **23** Na dees əpo Əba no po Agya no; dees əgye Əba no gye Agya no nso. **24** Mommə mməden mfa asem a motee ahyeasee no nsie mo akoma mu. Se mode asem a motee ahyeasee no sie a, mo ne Əba no ne Agya no bənya ayonkofa.

25 Na yei na Kristo no ankasa ahye yen ho bo no, ne nua no dee, oyee papa. **13** Enti, anuanom, nkwa a enni awiees no. (aiōnios g166) **26** Metwerc se ewiasefо tane mo a, mommma eyne mo mo fa won a wope se wodaada mo ho. **27** Na mo nwanwa. **14** Yenim se yefiri owuo mu aba nkwa dees, Kristo ahwie ne Honhom Kronkron no agu mu. Yenim saa, efiri se, yedо yen nuanom. **15** mo so. Mmeres dodoes a ne Honhom no te mo Obi a etan ne nua no ye owudifо na monim mu no, elo nhia se obi foforо bеkyerkyere mo. nso se owudifо nni nkwa a enni awiees wo Efiri se, ne Honhom no kyerekyere mo biribiara. ne mu. (aiōnios g166) **16** Yei na ema yehunu sedes Na dee akkyere no nso ye nokore; eyne atoro. odo tee. Kristo de ne nkwa maa yen. Esse se yen Montie Kristo nkyerekyere no na montena ne nso yede yen nkwa ma yen nuanom. **17** Se obi mu. **28** Me mma, montena ne mu sedes ebeye a, ye odefo na əhunu se biribi ho hia ne nua na se oba a, yebanya akokooduru na yemfa aniwuo wanhanu no mmobо a, ebeye den na watumi nkо hinta da a obeba no. **29** Monim se Kristo ye aka se odo Onyankopon wo n'akoma mu? **18** Me əteneneeni. Na esse se mohunu se obiara a oyе mma, ense se yen do no ye kasa hunu. Esse se ade tenenee no ye Onyankopon ba.

3 Monhwе odo a Agya no do yen. Ne do a odo yen no mu den enti wofre yen Onyankopon mma. Na eyе nokore nso. Ne saa enti ewiase nnim yen efiri se ennim Onyankopon. **2** Me nuanom, seesei yeyе Onyankopon mma, nanso dee daakye yebeye dee, yennim. Nanso, yenim se Kristo ba a, yebeye te se ono, efiri se, yebehunu no sedes otees. **3** Obiara a owo saa anidasoo yi wo Kristo mu no ye ne ho kronn sedes Kristo ye kronn no. **4** Obiara a oyе bone no bu Onyankopon mmara so, efiri se, bone ye mmara so buo. **5** Monim se Kristo baes se ərebefа nnipa bone, efiri se, ono dee bone nni ne mu. **6** Enti, obiara a ətena Kristo mu no nkо so nyе bone. Na obiara a əko so ye bone no nhunuu no, na ənnim no. **7** Mommma obi nnaadaa mo, me mma. Obiara a oyе dee etene no ye əteneneeni sedes Kristo ye əteneneeni no. **8** Dee əko so ye bone no ye əbonsam dea, efiri se, əbonsam firi ahyeasе pеe na oyе bone. Saa asem yi enti na Onyankopon Ba no baes. Əbaes se ərebessе əbonsam nnwuma. **9** Obiara a oyе Onyankopon Ba no nkо so nyе bone, efiri se Onyankopon su wo ne mu, na esiane se Onyankopon ye n'Agya enti, əntumi nkо so nyе bone. **10** Nsonsonoe a eda Onyankopon mma ne əbonsam mma ntam ne se, obi a oyе papa anaa ənni ne nua no nyе Onyankopon ba. **11** Nsem a motee ahyeasе no kyere se, monnodо mo ho. **12** Ense se yeyе yi mu. **13** Esse se yeyе yi mu. **14** Wəka nsem a efa ewiase ho ma se Kain. Na oyе əbonsam dea. Enti əkumm ewiase tie efiri se, wоyе ewiasefoo. **6** Nanso, n'ankasa ne nua. Aden enti na Kain kumm no? yen dees, yeyе Onyankopon nkurоfo. Obiara a Efiri se, nneema a oyee no ye bone, nanso

ənim Onyankopon no tie yen. Na obiara a oyе eyе odo turodoo a enam nneyees so da ne ho adi. **19** Yei na ebema yehunu se yewо nokore no. Yei na ebema yen akoma anya gyidie wo Onyankopon anim. **20** Se yen akoma bu yen fо mpo a, yenim se Onyankopon so sene yen akoma na ənim biribiara. **21** Enti, anuanom adfooo, se yen akoma ammu yen fо a, yewо akokooduru wo Onyankopon anim. **22** Biribiara a yebisa no no, yen nsa ka, efiri se, yedi ne mmara so na yeyе n'apedes nso. **23** Ne mmara no ka se, yennyе ne Ba Yesu Kristo no din mu na yennodo yen ho sedes Kristo hyee yen no. **24** Obiara a odi Onyankopon mmara so no te Onyankopon mu na Onyankopon nso te ne mu. Na yei na ema yehunu se Onyankopon te yen mu. Yenim no saa esiane Honhom a wama yen no enti.

4 Me nuanom adfooo monnnye honhom no nyinaa nni. Mmom monsо honhom no nhwe se efiri Onyankopon anaa. Efiri se, atoro adiyifoo bebree ahwete wo ewiase. **2** Əkwан a wobetumi afa so ahunu se obi wo Onyankopon Honhom no ne se, əbepae mu aka se, nokorem Yesu Kristo baa onipa tebea mu. **3** Na dee ənka saa mfa Yesu ho no nni honhom a efiri Onyankopon. Saa honhom no ye Kristo ətamfoo. Motee se saa na ebeba, nanso ewо ewiase ha dada. **4** Me mma, mofiri Onyankopon mu na moadi atoro adiyifoo no so, efiri se, Honhom a ewо mo mu no wo tumi sene honhom a ewо ewiase no kyere se, monnodо mo ho. **5** Wəka nsem a efa ewiase ho ma

Onyankopon onipa no ntie yen. Yei nko ara ne no kyere di a yedi n'ahyedee so. Na n'ahyedee ekwan a yenam so de hunu nokore Honhom no nso sodie nye den mma yen, 4 efiri se, ne atoro honhom mu. 7 Anuanom, momma Onyankopon ba biara di ewiase so nkonom. yennodo yen ho efiri se, odo firi Onyankopon. Yenam yen gyidie so di ewiase so nkonom. 5 Obi a ewa odo no ye Onyankopon ba na onim Hwan na obetumi adi ewiase so nkonom? Obi Onyankopon nso. 8 Obi a onni odo no nnim a ogye di se Yesu ye Onyankopon Ba no nko Onyankopon efiri se, Onyankopon ye odo. 9 ara. 6 Yesu Kristo ye obi a onam nsuo ne mogya Ekwan a Onyankopon nam so da ne do adi so bae. Enye nsuo nko so na onam bae na kyere yen ne se, osomaa ne Ba kor no baa mmom, nsuo ne mogya. Na eye Honhom no na ewiase sedes yebefia ne so anya nkwa. 10 Yei ne edi ho adansee efiri se, Honhom no ne nokore odo. Enkyere se yedo Onyankopon, na mmom, no. 7 Adansefuu baasa na wowa ho. 8 Honhom ono na odo yen enti osomaa ne Ba se yemfa no, nsuo no ne mogya no. Saa adansefuu yi ne so nya yen bone ho mpata. 11 Anuanom adwene hyia. 9 Yegye adansee a nnipa di no adofoo, se saa na Onyankopon do yen a, na di; nanso adansee a Onyankopon di no mu ye ekyere se, ese se yedodo yen ho. 12 Obiara den yie. Na saa adansee no na Onyankopon nhunuu Onyankopon da. Se yedodo yen ho a, adi afa ne Ba no ho no. 10 Enti, obi a ogye na Onyankopon te yen mu na ne do no awie Onyankopon Ba no di no agye saa adansee yi adi peye wo yen mu. 13 Yei na ema yehunu pefee se wo n'akoma mu. Na obi a onnye Onyankopon yete Onyankopon mu na ono nso te yen mu. nni no ama Onyankopon aye otorofoo, efiri se, Wama yen ne Honhom. 14 Na yeahunu na yeaka wannye adansee a Onyankopon di faa ne Ba no akyere afotora se Agya no somaa ne Ba maa ho anni. 11 Yei ne adansee no: Onyankopon ama obeyee ewiase Agyenkwa. 15 Obiara a opae mu yen nkwa a enni awiees; na saa nkwa no wo ne ka se Yesu ye Onyankopon Ba no, Onyankopon Ba no mu. (aiōnios g166) 12 Obiara a ewa Oba no te ne mu na ono nso te Onyankopon mu. 16 Na wo saa nkwa no, na obiara a onni Oba no nni yen ankasa nim na yegye Onyankopon do a odo nkwa no. 13 Mo a mogye Onyankopon Ba no din do yen no di. Onyankopon ye odo na obiara a ate di no, meretwera mo yei sedes ebema moahunu odo mu no te Onyankopon mu na Onyankopon se mowu nkwa a enni awiees. (aiōnios g166) 14 Na nso te ne mu. 17 Ese se odo ye pe wo yen mu anidasoo a yewo wo Onyankopon anim ne se, sedes ebeye a yebanya akokooduru Atemmuo yenim se biribiara a yebisa no wo ne pe mu no, da no. Na yebanya saa akokooduru no nso, efiri otie yen. 15 Ebere biara a yebisa no no, otie yen. se, yen abrabwo wo ewiase ha no te se Kristo dee Yeahunu se yei ye nokore yi, yenum nso se onma pe. 18 Ehu nni odo mu. Oda amapa pam ehu yen dee yebisa no biara. 16 Se obi hunu se ne nua nyinaa. Ehu ne asotwe na onam. Enti, dee oye aye bone bi a emfa no nko owuo mu a, emmo ohufo no nwie peye wo odo mu. 19 Yewo odo, Onyankopon a obema no nkwa no mpaes mma efiri se, Onyankopon na odo yen kane. 20 Se no. Yei fa won a won bone mfa won nko owuo obi ka se, "Medo Onyankopon" na otane ne nua mu no ho. Bone bi wo ho a ede onipa kɔ owuo a, oye otorofoo. Na dee onno ne nua a onhunu no mu na eno ho dee, menka se mommo ho mpaes no, ebeye den na obetumi ado Onyankopon a nkyere Onyankopon. 17 Afideye nyinaa ye bone, onhunu no. 21 Yei ne mmara a Kristo hyc maa nanso bone bi wo ho a enkowie owuo mu. 18 yen. Dee odo Onyankopon no, ese se odo ne nua Yenum se Onyankopon ba biara nko so nye bone, nso.

5 Obiara a ogye di se Yesu ye Agyenkwa no ye Onyankopon ba. Na obiara a odo Agya no do ne mma no nso. 2 Yei na ema yehunu se yedo Onyankopon mma; se yebodo Onyankopon na yeady n'ahyedee so. 3 Oda a yedo Onyankopon

nkwa no. (aiōnios g166) 21 Me mma, montwe mo
ho mfiri abosom ho.

2 Yohane

1 Me, Asore Panin, Meretwerε akɔma Awuraa
a woayi no ne ne mma a medo wɔn, nokore
no enti. Enye me nko, na mmom, wɔn a wɔnim
nokore no nyinaa dɔ mo, **2 Efiri se**, nokore no te
yen mu na ebetena yen mu akosi daa: (**aiōn g165**) **3**
Adom, mmɔborɔhunu ne asomdwoeɛ mfiri Agya
Onyankopɔn ne Awurade Yesu Kristo, Agya no
Ba no nkyɛn, mmra yen so nokore ne odo mu. **4**
M'ani gyee se mehunuu se mo mma no bi te
nokore mu sedee Agya no hyeɛ yen no. **5** Enti,
mereka akyere wo, Awuraa se, momma yɛnnodɔ
yen ho. Yei nyɛ mmara foforɔ a merehyɛ ama
wo. **Eyɛ** mmara a wɔahyɛ ama yen firi ahycaseɛ.
6 Saa odo a mereka ho aseɛm yi kyere se, momma
yentena ase na yɛnyɛ ɔsetie mma Onyankopɔn.
Mmara a mote firii ahycaseɛ no kyere se mo
nyinaa, montena ase odo mu. **7** Adaadaafoo a
wɔnnnye nntom se Yesu Kristo baa ɔhonam
mu no abɔ apete ewiase. Saa adaadaafoo yi ye
atorofoo ne Kristo atamfoo. **8** Monhwɛ mo ho
so yie na moanhwere dee moaye ho adwuma na
moanya mo akatua wɔ mu no. **9** Obiara a ɔntena
Kristo nkyerɛkyere mu no, ɔnni Onyankopɔn.
Na dee ɔtena nkyerɛkyere no mu no wo Agya
no ne ɔba no. **10** Se obi ba mo nkyɛn na wamfa
saa nkyerɛkyere yi ammre mo a, monnnye no
wo mo efie, na monnnye n'ani nso. **11** Efiri se,
obiara a ɔgye saa onipa no ka bɔne a ɔye no ho.
12 Mewɔ nsɛm pii ka kyere mo, nanso meremfa
krataa ne twerseduro so nka. Na mmom, mɛba
onipadua so abekasa akyere mo, na mo ani agye.
13 Wo nuabaa a woayi no no mma no kyea wo.

3 Yohane

1 Me, Asore panin, Meretwere akoma me døfo pa Gaio. **2** M'adamfo pa, mebø mpaes se biribiara nkø so yie mma wo, na nya ahooðen sðeës menim se honhom fa mu no, wøwo ahooðen no. **3** Anuanom bi baa ha bøka kyereë me se, woanya nokore no mu gyidie no, na woda so kura nokore no mu no, eyee me anigye yie. **4** Biribiara nyé me anigye nkyen se mete se me mma no te nokore mu. **5** M'adamfo pa, wodi nokore yie wø adwuma a woye ma anuanom no a emfa ho se wøye ahøhoø mpo. **6** Wøaka øðø a wøðø asafo a øwø hø no ho asem. Mesre wo, boa wøn wøn akwantuo no mu ma ønsø Onyankopøn ani. **7** Efiri se, wøn kwan a wøretu no, wøretu wø Awurade din mu a wømpø mmoa biara mfiri wøn a wønyé agyidifoø no nkyen. **8** Yøn Akristoføø na øse se yøboa saa nnipa no sðeës yene wøn bøye nokore no ho adwuma. **9** Metwerëë krataa tiawa bi kømaa asafo no, nanso Diotrefe a n'ani gye se øye wøn panin no rentie dee meka no. **10** Se meba a, biribiara a waye no, mede ho asem beto mo anim. Nsem a øye hu a øka fa yøn ho ne atorø a øtwa nyinaa, mèka ho asem. Nanso, øno nko ara nyé mma no. Se anuanom afoforø ba a, ønnye wøn, na obiara a øpe se øgye wøn no nso, øsi wøn kwan na wabo mmøden apam wøn afiri asafo no mu. **11** M'adamfo pa, monnsua ade bøne, na mmom, monsua ade pa. Obiara a øye papa no yø Onyankopøn dea. Na obiara a øye bøne no nhunuu Onyankopøn. **12** Obiara ka Demetrio ho asem pa, na mpo nokore no ankasa ka ne ho asem pa. Na yøn nso yedi ne ho adansee pa na monim se dee yøka no yø nokore. **13** Mewø nsem bebreë ka kyere mo, nanso meremfa krataa ne tweredua so nka. **14** Erenkyere biara mèhunu mo na me ne mo akasa. Asomdwoeë nka mo. Mo nnamfonom nyinaa kyeakyea mo. Kyeakyea yøn nnamfonom nyinaa.

Yuda

1 Yesu Kristo əsomfoə Yuda a moye Yakobo nua na metwerefə krataa yi, Mede koma wən a Onyankopən afre wən na wəte Agya Onyankopən də ne Yesu Kristo banbə mu: **2** Mməborəhunu ne ədə a edəsəo nka mo. **3** Me nnamfonom, anka merebə mməden atwerefə mo afə nkwegye a yen nyinaa te mu no ho. Nanso, əsə se metwerefə mo wə asem foforo ho na moyere mo ho gyina nokore a Onyankopən de ama ne nkurəfoo afəbəo, a ənse se wəsesa mu da biara da. **4** Nnipa bi awiawia wən ho abefra yen mu a wəkyea asem a əfa yen Onyankopən adom no ka se adom no enti abrabə bəne nsee hwee. Wənnye Yesu Kristo a əno nko ara ne yen Wura ne yen Awurade no nto mu. Atwerefə no aka wən afobuo a aba wən so no ho asem dada. **5** Əwom se monim yeinom dada, nanso mepe se mekae mo adwene wə ogye a Awurade gyee Israelfoo firii Misraim asase so na akyire yi, əsəee wən a na wənnye asem no nni no ho. **6** Monkae abofoo a wədii tumi trasoo ma wəgyaa wən atenae no. Wəagu wən nkənsənkənsən wə sum kabii mu, na Onyankopən de wən asie retwen əda kəsəe no, na wabu wən aten. (*aiōnios g126*) **7** Monkae Sodom ne Gomora ne nkuro a na atwa wən ho ahyia no se, na emu nnipa no yə adwamanfoo. Onyankopən twee wən aso de yee nhwesəo maa wən a wəbenya asotwe a əde wən kə ogya a ənnum da no mu. (*aiōnios g166*) **8** Saa əkwan koro no ara so na adaeəsəfəo yi nam. Wogu wən ankasa onipadua ho fi. Wəpo tumidie, na wəka nsemməne fa animuonyamfoo a wəwə əsoro ho. **9** Əbəfopanin Mikael mpo nyee saa da. Əbere a Mikael ne əbonsam repere Mose amu so a akasakasa sii wən ntam no mpo, wante əbonsam atua, na mmom, asem a əkaeə ara ne se, "Awurade nika w'anim." **10** Nanso, saa nnipa yi te nneema a wəntə aseə ho atua. Sedeə mmoa a wənni nyansa di wən atenka akyi no, saa ara na wən nso wədi wən atenka akyi wo nneemaa a wəntə aseə ho, na yei de əsəee bəba wən so. **11** Wənnue! Əkwan a Kain faa so no ara so na wənam. Sikanibereə enti, wəde wən ho akəhye Bileam nnaadaasəm ase. Wəate atua atia

Onyankopən sedeə Kora yeeə pərəeəpə. Yei enti wəbəsəe wən. **12** Wəte se ənkekəe fi a əwə wo nua aduane a əne wo di mu a wəmfere ho. Wən ani ku wən ara wən ho. Na wəte se omununkum a əsi na mframə bə no, nanso osuo ntə. Wəte se nnua a ənso abə asusəberə mu. Wəte se nnua a wəatutu ne nhini ama awu koraa. **13** Wəte se əpo asorokye a ano yə den a əhuru se ahuro da wən aniwudeə adi. Wəte se nsoromma a əkyinkyini a Onyankopən de wən asie əsəee esum kabii mu afəbəo. (*aiōn g165*) **14** Henok, Adam aseni a ətə no so nsia na əhyee saa nnipa yi ho nkəm teteete se, "Hwe, Awurade ne n'abəfəo Kronkron mpempem reba, **15** na wəabəbu mo nyinaa aten na wəabu nnebəneyefoo nyinaa aten wə wən bəne a wəayə ne nsem a wəaka atia Onyankopən no ho." **16** Əbere biara, saa nnipa yi nwiinwii na wəde mfomsoo to afoforə so. Wədi wən akənno akyi. Wəhoahoa wən ho na wədaadaa afoforə sedeə əbeyə a, wəbeba abədi wən akyi. **17** Me nnamfonom, monkae nsem a yen Awurade Yesu Kristo asomafoə no kaee. **18** Wəkaa se, "Se awiees no duru a, nnipa a wədi mo ho fe bəba, wən a wədi wən akənno akyi." **19** Yeinom ne nnipa a wənam wən akənno so de mpaapaemu ba no. Na wənni Honhom no wə wən mu. **20** Enti, mo a moye me nnamfonom, metu mo fo se, monkə so mmia mo gyidie mu. Momma mpaec wə Honhom Kronkron no tumi mu, **21** na montena Onyankopən də mu əberə a moretwen yen Awurade Yesu Kristo wə n'ahumməborə mu ama wama mo nkwa a enni awiees no. (*aiōnios g166*) **22** Monhunu wən a wən gyidie sua mməbə. **23** Montwe wən mfiri ogya mu nnye wən nkwa. Momfa suro nhunu wən mməbə, na monkyiri ntadeə a wən bəne ənkekəe akeka mu. **24** Na dee əbetumi asə mo mu na moanhwinti, na əde mo asi n'animuonyam anim se nnipa a wənni dəm wə ahosane mu no, **25** Onyankopən koro a ənam yen Awurade Yesu Kristo so yə yen Agyenkwa no, əno na animuonyam ne kəseyə ne ahooden ne tumi nka no mmere a atwam, ne enne ne daa nyinaa. Amen. (*aiōn g165*)

Adiyisem

1 Nwoma yi fa adiyisem a Onyankopon de maa Yesu Kristo se onkyere n'asomfooo dees erebeba no ho. Kristo somaa ne obfooo koo n'akoa Yohane nkyen koodaa asem yi adi kyere no, **2** sedes ebeye a Yohane beka biribiara a ohunui. Yei ne n'adansedie ne asem a efiri Onyankopon nkyen ne nokore a Yesu Kristo daa no adi no. **3** Nhyira nka obiara a obekan saa nwoma yi, na nhyira nka wən nso a wotie adiyisem no na woɔdi so sedes woatwere wə saa nwoma yi mu no. Eberé no aben. **4** Yohane, Nkyea a ɔkyea asafo ahodoo nson a ewə Asia no nie: Adom ne asomdwoee a efiri dees owo hə, na ətenaa hə, na əreba no ne ahonhom nson a wəwə n'ahennwa anim, **5** ne Yesu Kristo a eyə ədansenii nokwafoo ne awufoo mu abakan ne asase so ahene sodifoo nkyen nka mo.

Ədo yen, na ənam ne wuo no so agye yen afiri yen bōne mu. **6** Waye yen ahemman ne asafo se yensom ne Onyankopon ne n'Agya. Əno na wəmfa animuonyam ne tumi mma no daa daa! Amen. (aiōn g165) **7** Ənam omununkum mu reba. Wən a wəwə no pea no ne obiara behunu no. Asase so nnipa nyinnaa besu no. **8** Awurade Onyankopon Otumfoo no se, "Mene Alfa ne Omega a owo hə seesei na owo hə dada na ərebeba no." **9** Mene Yohane, a me ne mo nyinnaa ye akyidifo. Yehunu amane efiri se Yesu ne yen əhene, na əma yen ahoođen wə ahohia mu. Esiane se mekaa Onyankopon asem kaa nokore a Yesu daa no adi enti, wətwaaw me asuo de me koo Supo Patmo so. **10** Awurade da no, Honhom no faa me na metee nne denden bi a ete se totorobento a ərebo wə m'akyi. **11** Ekaa se, "Twere biribiara a wohunu, na fa nwoma no koma saa asafo ahodoo nson a ewə Efeso ne Smirna ne Pergamo ne Tiatira ne Sardi ne Filadelfia ne Laodikea no." **12** Medanee m'ani pəe se mehunu dees ərekasa kyere me no. Ehə na mehunuuk sikakokoo nkaneadua nson. **13** Na nkaneadua no mfimfini na onipa bi a əte se Onipa Ba a əhyə atadee yuu a əsi ne nan ase a sika abəsəoo kyekyere ne koko no gyina. **14** Na ne tirinwi ye fitaa te se asaawafuturo

anaase sukyeremma, na n'ani dere se ogya. **15** Ne nan ase hyeren se ayowaa a wəjanane wə fononoo mu na afei woatwi ho na ne nne woro so te se nsuworosoo a ano ye den. **16** Na əkura nsoromma nson wə ne nsa nifa mu na sekən anofanu a eyə nnam firi n'anom baes. Na n'anim hyeren te se owigynaee awia. **17** Mehunuu no no, mekəhwhee ne nan ase te se owufoo. Əde ne nsa nifa too me so kaa se, "Nsuro! Mene Əkkannifo ne Okyikafo. **18** Mene əteasefəo no! Mewui, nanso seesei mete ase daa daa. Mekura owuo ne asaman safoa. (aiōn g165, Hadēs g86) **19** "Enti afei twere nneemaa a wohunu; dees wohunu no seesei ne dees ebeba akyire no, twere. **20** Nsoromma nson a wohunu wə me nsa nifa mu ne sika nkaneadua no nkyerəasee a eyə ahintasəm no ni; Nsoromma nson no ye asafo nson no abəsəoo, enna nkaneadua nson no nso ye asafo nson no."

2 "Twere krataa yi koma obəfəo a ətua Efeso asafo no ano, na ka kyere no se: Yei ne nsem a efiri obi a əkura nsoromma nson wə ne nsa nifa mu a ənanee wə sika nkaneadua nson no ntam no. **2** Menim dees woayə. Menim nsi a wode aye adwuma ne boasetə a wowə. Menim se wonnye nnebəneyəfəo, na afei woaso wən a wəka se wəye asomafo nanso wənnye bi no ahwe, na woahunu se wəye atorofo. **3** Wowə boasetə, na me enti, woahunu amane bebree, nanso wompaa aba. **4** Nanso, dees mewə tia wo ne se, wonno me, sedes kan no na wodo me no. **5** Hunu ba a woaba fam no. Te wo ho firi bōne ho na ye sedes kane no na woye no. Se woantwe wo ho amfiri wo bōne ho a, məba wo nkyen na mabeyi wo kaneadua no afiri ne sibere. **6** Nanso, dees eyə wə wo ho ne se, wokyiri dees Nikolaifo no ye no, na saa ara na me nso mekyiri. **7** Dees owo aso no ntie dees Honhom no ka kyere asafo ahodoo no bi. Wən a woadi nkonom no, məma wən tumi na woadi nkwdua a ewə Onyankopon paradise hə. **8** "Twere krataa yi koma obəfəo a ətua Smirna asafo no ano se: Saa asem yi firi Ahyəasee ne Awiee se nkyen. Dees əwui se onyanee se no. **9** Menim amane a wohunu maa Awurade na menim w'ahiasəm nyinna nso, nanso wowə agyapadee wə əsoro. Menim

nsem a wən a wəse wəye Yudafoō nanso wənye mehunu nnipa adwene mu ne wən akonno. Dees Yudafoō no ka tia wo. Wəye əbonsam apamfoō. mo mu biara yee no, metua no so ka perepere. **10** Nsuro əshaw a ərebeto wo no. Tie! Wode mo **24** Nanso, momu bi a mowə Tiatira no nni saa mu bi beto afiase na əbonsam nam so asə mo nkyerekyerə bəne no akyi. Monsuaa dee afoforə ahwe. Na mo haw bədi dadu. Se owuo mu mpo frē no ‘Əbonsam asumansəm’ no. Meka mekyerə a, gye me di na məma wo nkwa abotire. **11** Dees mo se, meremfa adesoa foforo biara nito mo so. əwə aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo **25** Na monsə dee mowə no mu denden kəsi se no. Wən a wədi nkonom no renwu owuprenu. meba. **26** Wən a wədi nkonom na wəkə so ye **12** “Twere krataa yi kəma əbəfō a əwə Pergamo dees mepē kəsi awiees no, mede tumi korə no asafo mu se: Saa krataa yi firi dees əwə akofena ara a menya firii **27** m’Agya hə no bema wən. anofanu a eyə nnam no nkyen. **13** Menim se Məma won aman so tumi na wəde dadee poma faako a wote no, əhə na əbonsam ahennwa si. adi wən so na wəabobə wən se nkukuo. **28** Afei, Wodi me nokore; na əberə a wəkumm Antipa mede anəpa nsoromma bema wən. **29** Dees əwə a əyə ədansenı nokwafoō wə faako a əbonsam aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo no. te no mpo, woampa me. **14** Nanso, nneəma kakra a mewo tia wo ne se, nnipa bi a wədi Bileam nkyerekyerə akyi no ka wo ho wə hə. Saa Bileam no na əkyerees Balak maa əmaa Israelfoo dii abosom so nnuane, kyerees wən adwamammə, nam so ma wəyee bəne no. **15** Saa ara nso na wəwə nnipa bi ka wo ho a wədi Nikolaifoo nkyerekyerə akyi. **16** Twe wo ho firi wo bəne ho. Anye saa a, ərenkyere biara meba wo nkyen, na mede sekan a efiri m'anom no abəko atia saa nnipa no. **17** Dees əwə aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo ahodoō no. Mo a moadi nkonom no, məma mo mana a ahinta no bi. Afei, məma wən mu biara əboō fitaa a wəatwəre din foforə wə so a obiara nnim, gye onipa a wəde bema no no. **18** “Twere krataa kəma əbəfō a əwə Tiatira asafo mu se: Yei ne asem a efiri Onyankopən Ba no a n'ani dere se ogyaframa a ne nan ase hyerən se ayowaa no nkyen. **19** Menim dees woye. Menim wo də, wo gyidie, wo som ne boaseto a wowə. Menim se woreyə adwuma sene kane no. **20** Nanso dees mewo tia wo ne se, wogyeə əbaa bi a ne din de Isabel, a əfrē ne ho, Onyankopən odiyifoo no too mu. Saa əbaa yi kyerskyers, na ədi m'asomafoo anim ma wəbə adwaman di abosom aduanə. **21** Mama no əberə se ənnu ne ho mfiri ne bəne mu, nanso əmpə se əsakyera firi n'adwamammə mu. **22** Eno enti, se wəansesa amfiri amumuye a wəne no yee no mu a, meto no ahwe mpa so na əno ne wən a wəsəe awadee no ahunu amane a ano ye den yie. **23** Afei, məkum n'akyidifoo no, na asafo no nyinaa behunu se mene obi a

3 “Twere krataa yi kəma əbəfō a əwə asafo a əwə Sardi no se: Yei ne asem a efiri dees əwə Onyankopən ahonhom nson ne nsoromma nson no nkyen. Menim dees woreyə. Menim se woagye din se wote ase, nanso woawu. **2** Enti nyane, na kanyane dees aka wo nkyen no na anwu koraa. Efiri se, mahunu se dees woaye no nya nnii mu wə Onyankopən anim. **3** Kae dees wəkyerees wo no ne se dees woteees no. Di so na twe wo ho firi wo bəne ho. Se woankanyane wo ho a, meba wo so se əkorəmfoō, na worenhunu əberə ko a meba. **4** Nanso, mo mu kakra bi a wəwə Sardi no mfaa ewiase nkekaae nkekaa wən ntadee mu. Wəne me benante a wəhyə ntadee fitaa, efiri se, esə wən se woye saa. **5** Dees əbedi nkonom no, wəbehye no atadee fitaa, na merentwa ne din mfiri ateasefoo nwoma no mu. Na meda ne din adi wo m’Agya no ne n’abofoo anim se əyə me dea. **6** Dees əwə aso no ntie dee Honhom no ka kyere asafo no. **7** “Twere krataa yi kəma əbəfō a əwə asafo a əwə Filadelfia no se: Yei ne asem a efiri dees əyə kronkron na əyə nokore na əkura Dawid safoa no nkyen. Dees əbue a, obi ntumi nto mu na se əto mu nso a, obi ntumi mmue no. **8** Menim dees woye. Menim se wəwə tumi kakra. Wəadi me nkyerekyerə no so, nam so adi me nokore. Mabue əpono bi wə w’anim a obi ntumi nto mu. **9** Tie! Ekuo a əbonsam afa wən no, saa atorofoo a wəka se wəye Yudafoō nanso wənye bi no, məma wəaba w’anim abebu wo nkotodwe. Wən nyinaa behunu se medo wo. **10** Esiane se wəadi me mmara so anya boaseto

enti, se ḥaw a ἐreba ewiase nyinaa de aso atwa ahennwa kesee no ho ahyia a mpanimfoa asase so nnipa nyinaa ahwε no ba a, megye aduonu enan na wɔtete so a wɔhyehye ntadee wo afiri mu. 11 Mereba nnansa yi ara. Kora fitaa ne sikakokoo ahenkye. 5 Na anyinam w'agypadee, na obi anwia wo nkonom abotire ne aprannaa bobom firi ahennwa no mu. Na no. 12 Dees ḥbedi nkonom no, meye no odum nkanee nson a wɔasosɔ redere wɔ ahennwa no me Onyankopon asoredan mu, na ḥremfiri mu anim. Yeinom ye Onyankopon ahonhom nson. bio da. Metwεre me Onyankopon din ne me 6 Na biribi te se ahwehwε epo a εye korɔgynn Onyankopon kuro din a εye Yerusalem foforo se ahwehwε da ahennwa no anim. Ahennwa a εbefiri ḥsoro me Onyankopon nkyen aba no no fa biara, na ateasefoo baanan a ani tuatua agu ne ho. Bio, metwεre me din foforo agu ne wɔn anim ne wɔn akyi atwa ahennwa no ho ho. 13 Dees ḥwo aso no ntie dee Honhom no ahyia. 7 Na ateasefoo a ḥdi ekan no te se gyata; ka kyere asafo no. 14 “Twere krataa yi koma dees ḥtɔ so mmienu no te se nantwie ba; dees ḥbəfoo a ḥwo Laodikea asafo mu no se: Yei ne ḥtɔ so mmiensa no anim te se onipa; enna asem a εfiri Amen a εye ḥdanseni nokwafoo a dees ḥtɔ so nan no te se ḥkɔdees a ḥretu. 8 Na εye biribira a Onyankopon bɔeε no sodifoo ateasefoo baanan no mu biara wɔ ntaban nsia a nkyen. 15 Menim dees woaye. Menim se wonyε ani tuatua akyire ne animu nyinaa. Anadwo ne nwunu nso wonyε hye. Me pε ne se, anka awia nyinaa na woto dwom se, 9 Saa ateasefoo wobeyε mu baako. 16 Nanso, εsiane se woyε baanan no to nnwom de hye dees ḥte ahennwa boturobodwo, na wonyε hye na wonyε nwunu no so a ḥte hɔ daa daa no animuonyam, de ma enti, merebete wo se ntasuo afiri m'anom. 17 Woka se, ‘meyε ḥdefoo na manya me ho na mewo dees εhia me nyinaa.’ Nanso, wonnim hia a ahia wo ne mmɔborɔ a woyε. Woyε ohiani. Woda adagya, na w'ani afira. 18 Enti, metu wo fo se to sikakokoo, sikakokoo amapa, firi me nkyen, sedes εbεma woaye ḥdefoo. Afei, to ntadee fitaa εfiri se, wo na woboo nneεma nyinaa, na wo pε hye fa kata w'animguasee adagya no so. Afei, to mu enti na wote hɔ.”

aduro gu w'ani so, sedes εwobehunu adee. 19 Mekɔ so tue wɔn a medɔ wɔn no nyinaa aso. Enti bɔ mmɔden na tue wo ho firi bɔne ho. 20 Tie! Megyina εpono no akyi rebɔ mu; se obi te me nne na ɔbue εpono no a, meba mu na me ne no adidi na ɔno nso ne me adidi. 21 Memma nkonomdifoo no atena m'ahennwa no ho, sedes madi nkonom enti, mete m'Agya ahennwa ho seesei no. 22 Se wowɔ aso a, εnnee tie dees Honhom no ka kyere asafo no.”

4 Yei akyiri no, mehwε mehunuu εpono a abue wɔ ḥsoro. Na εnne bi akasa akyere me pεn na εgyegye se totorobento kaa se, “Bra ḥsoro ha, na mεkyere wo dees εbeba yei akyi.” 2 Preko pε, na Honhom no faa me. Na ahennwa bi si ḥsoro hɔ a obi te so. 3 Na n'anim hyerε te se ahwehwεboø ne mogyanamboo. Na nyankonton a εte se ahahammonoboo atwa ahennwa no ho ahyia. 4 Na ahennwa nketewa aduonu nan

5 Mehunuu se dees ḥte ahennwa so no kura nwoma bi wo ne nsa nifa mu. Na wɔatwεre akyire ne animu nyinaa a wɔde nsoano nson asoso ano. 2 Mehunuu ḥbəfoo hoodiefoo bi a ḥde nne kesee kaa se, “Hwan na ɔfata se ḥte nsoano no na ɔbue nwoma no mu?” 3 Nanso, wɔannya obiara a ḥwo ḥsoro anaa asase so anaa asase ase a ḥtumi buee nwoma no mu hwεs mu. 4 Mesuu yie, εfiri se wɔannya obiara a ɔfata se ɔbue nwoma no mu na ḥhwe mu. 5 Afei, opanin baako ka kyere me se, “Nsu. Hwe! Gyata a ɔfiri Yuda abusuakuo mu a εye Dawid aseni adi nkonom, na ɔbetumi atete nsoano nson no na wabue nwoma no mu.” 6 Afei, mehunuu Odwammaa bi se ɔgyina ahennwa no mfimfini a ateasefoo baanan no ne mpanimfoa no atwa ne ho ahyia. Wɔhwe a na εse dees wɔakum Odwammaa no. Na ḥwo mmen nson ne aniwa nson a εgyina hɔ ma Onyankopon

ahonhom nson no a wɔasoma wɔn aba ewiase enna aburoo susukora mmiensa nso ye eda koro no. 7 Odwammaa no kɔgyee nwoma no firii dee akatua. Nanso, nsree nsrango no ne bobesa no!" ote ahennwa so no nsa nifa mu. 8 ɔyee saa no, 7 Afei, Odwammaa no tee nsɔano a etɔ so nan atea sefɔɔ baanan no ne mpanimfoɔ aduonu no ano na metee se ɔteasefɔɔ a etɔ so nan no enan no butubutuu Odwammaa no anim. Na reka se, "Bral!" 8 Mehwees na mehunuū ɔpɔnkɔ wɔn mu biara kura sankuo ne sika ayowaa a nsonso bi. Wɔtoo ne sotefoɔ no din "Owuo", na aduhwam aye no ma a eγe ahote foɔ mpaeε. 9 Asaman di n'akyi pε. Wɔmaa no asase nkycemu wo, na εnam wo wuo so maa wɔtɔɔ nnipa firii nan mu baako so tumi se omfa ɔko, ɔkɔm, yadeε ne nkekaboa a wɔwɔ asase so nkunkum wɔn. (Hadεs g86) 9 Afei Odwammaa no tee nsɔano a etɔ aman ne mmusuakuo ne nkurøfoɔ ne kasa so enum no ano. Mehunuū afrebukyia bi, na nyinaa mu maa Onyankopɔn. 10 Wɔayε wɔn aseε na wɔn a wɔkumm wɔn wa asenka no ho asøfoɔ ahemman se wɔnsom yen Onyankopɔn na wode gyidie dii adanseε no akra wɔ. 10 Wɔde na wɔbedi asase so ɔhene." 11 Bio mehwεes, tee nne a ano ye den kaa se, "Otumfoɔ Awurade, abøfoɔ mpempem nka. Na wɔatwa ahennwa no ɔkronkronni ne Nokwafo! Woretwen akøsi da ne atea sefɔɔ baanan no ne mpanimfoɔ no ho ben ansa na wɔabu nnipa a wɔwɔ asase so aten, ahyia 12 reto dwom denden se, "Odwammaa na wɔatwe wɔn aso se wɔkunkum yen?" 11 a wɔkumm no no fata se ɔgye tumi, ahonya, Wɔmaa wɔn mu biara atadeε fitaa, na wɔka nyansa ne ahoden ne anidie ne animuonyam kyereε won se wontwen kakra kɔsi se wobekum ne nkamfoɔ!" 13 Na metee se abødee a wɔwɔ ɔsoro, asase so, asase ase ne abødee biara a wɔwɔ ɛpo mu ne abødee biara a wɔwɔ ewiase wɔn nuanom asomfoɔ abeka wɔn ho. 12 Na nyinaa reto dwom se, "Nhyira ne anidie ne animuonyam ne tumi, nka dee ote ahennwa nsia no ano. Na asasewosoo a ano ye den baeε maa owia yεt tumm se ayitoma, na ɔsrane yεt kɔɔ se mogya. 13 Na nsoromma tete firii soro no so ne Odwammaa no, (aiõn g165) 14 Abødee behwee asase so te se dee mframa a ano ye den bø borødøma bunu ma etete gu fam pε. 14 ɔsoro enan no gyee so se, "Amen!" Na mpanimfoɔ no yeraε te se nwoma a woabobo, na mmepeø butubutuu hɔ someεε.

6 Afei, mehunuū se Odwammaa no ate nsɔano nson no mu dee edi ekan ano, na metee se ateasefɔɔ baanan no mu baako de nne a etε se aprannaa reka se, "Bra!" 2 Mehwees, na mehunuū ɔpɔnkɔ fitaa bi wɔ hɔ. Na dee ote ne so no kura agyan na wɔmaa no ahenkye. ɔkøεε se nkoni mdifoɔ kɔdii nkoni. 3 Afei, Odwammaa no tee nsɔano a etɔ so mmiensu no ano, na metee se ɔteasefɔɔ a etɔ so mmiensu no reka se, "Bra!" 4 ɔpɔnkɔ foforø a ɔyε kɔkɔ baεε. Wɔmaa dee ote ne so no tumi se omfa ɔko mmra asase so na nnipa nkunkum wɔn ho. Wɔmaa no akofena kεsε bi. 5 Afei, Odwammaa no tee nsɔano a etɔ so mmiensu no ano, na metee se ɔteasefɔɔ a etɔ so mmiensu no reka se, "Bra!" Mehwees, na mehunuū ɔpɔnkɔ tuntum bi wɔ hɔ. Ne kafoɔ no kura nsania mmiensu. 6 Metee biribi te se nne bi firi ateasefɔɔ baanan no nkycε. Na nne no se, "Ayuo susukora ye eda koro akatua,

reka se, "Bral!" 8 Mehwees na mehunuū ɔpɔnkɔ nsonso bi. Wɔtoo ne sotefoɔ no din "Owuo", na Asaman di n'akyi pε. Wɔmaa no asase nkycemu nan mu baako so tumi se omfa ɔko, ɔkɔm, yadeε ne nkekaboa a wɔwɔ asase so nkunkum wɔn. (Hadεs g86) 9 Afei Odwammaa no tee nsɔano a etɔ aman ne mmusuakuo ne nkurøfoɔ ne kasa so enum no ano. Mehunuū afrebukyia bi, na nyinaa mu maa Onyankopɔn. 10 Wɔayε wɔn aseε na wɔn a wɔkumm wɔn wa asenka no ho asøfoɔ ahemman se wɔnsom yen Onyankopɔn na wode gyidie dii adanseε no akra wɔ. 10 Wɔde na wɔbedi asase so ɔhene." 11 Bio mehwεes, tee nne a ano ye den kaa se, "Otumfoɔ Awurade, abøfoɔ mpempem nka. Na wɔatwa ahennwa no ɔkronkronni ne Nokwafo! Woretwen akøsi da ne atea sefɔɔ baanan no ne mpanimfoɔ no ho ben ansa na wɔabu nnipa a wɔwɔ asase so aten, ahyia 12 reto dwom denden se, "Odwammaa na wɔatwe wɔn aso se wɔkunkum yen?" 11 a wɔkumm no no fata se ɔgye tumi, ahonya, Wɔmaa wɔn mu biara atadeε fitaa, na wɔka nyansa ne ahoden ne anidie ne animuonyam kyereε won se wontwen kakra kɔsi se wobekum ne nkamfoɔ!" 13 Na metee se abødee a wɔwɔ ɔsoro, asase so, asase ase ne abødee biara a wɔwɔ ɛpo mu ne abødee biara a wɔwɔ ewiase wɔn nuanom asomfoɔ abeka wɔn ho. 12 Na nyinaa reto dwom se, "Nhyira ne anidie ne animuonyam ne tumi, nka dee ote ahennwa nsia no ano. Na asasewosoo a ano ye den baeε maa owia yεt tumm se ayitoma, na ɔsrane yεt kɔɔ se mogya. 13 Na nsoromma tete firii soro no so ne Odwammaa no, (aiõn g165) 14 Abødee behwee asase so te se dee mframa a ano ye den bø borødøma bunu ma etete gu fam pε. 14 ɔsoro yeraε te se nwoma a woabobo, na mmepeø ne nsupø firii wɔn atenæε. 15 Na asase so ahemfo ne nnipa akεsε ne asafohene ne adefoø ne ahodenfoø ne nkøa ne adehyee nyinaa hintahintaa abodan ne mmepeø mu abotan mu. 16 Na wɔka kyereε mmepeø no ne abotan no se, "Monkata yen so na momfa yen nsie, sεdεs εbεyε a, dee ote ahennwa no so no ani renhunu yen, na yεmfiri Odwammaa no abufuo ano. 17 Wɔn abufuo no eda kεsε aduru, na hwan na ɔbεtumi agyina ano?"

7 Yei akyi no, mehunuū abøfoɔ baanan se, wɔginyagyna asase ntweaa nan no so a wɔretwe mframa nan a εwɔ asase so no, sεdεs εbεyε a mframa biara remmø wɔ asase ne ɛpo so ne baabiara. 2 Enna mehunuū ɔbøfoɔ foforø a ofiri apueε reba a ɔkura Onyankopɔn a ote ase no nsɔano. ɔteaam free abøfoɔ baanan no a na Onyankopɔn ama wɔn tumi se wɔnsεe asase ne ɛpo no. 3 ɔbøfoɔ no kaa se, "Monnseε

asase ne ԑpo anaa nnua kɔi se yede nsɔano anaa ɔhyew biara renhye wɔn bio. 17 Efiri se, behye Onyankopɔn asomfo no agyirae.” 4 Odwammaa no a ɔwɔ ahennwa no mfimfini Na wɔkyereɛ me wɔn a wɔde Onyankopɔn no bεyε wɔn dwanhwεfoo de wɔn ako nkwa nsɔano hyεs wɔn agyirae wɔ wɔn moma so no asutire ho. Na Onyankopɔn bepepa wɔn aniwa dodoɔ. Wɔn nyinaa dodoɔ ye ɔpeha aduanan mu nisuo nyinaa.”

enam, a wɔn nyinaa firi Israel mmusuakuo no mu. 5 Yuda abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Ruben abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Gad abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. 6 Aser abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Naftali abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Manase abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. 7 Simeon abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Lewi abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Isakar abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. 8 Sebulon abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Yosef abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. Benyamin abusuakuo mu nnipa a wɔsɔɔ wɔn ano si mpem dumieni. 9 Yei akyi no, mehunuu nnipaku a obiara ntumi nkan wɔn dodoɔ. Wɔffiri aman ne mmusuakuo ne nkurɔfɔ ne kasa nyinaa mu a wɔgyinagyina ahennwa no ne Odwammaa no anim a wɔhyehyε ntadεe fitafitaa, kurakura bere. 10 Wɔteaam se, “Yen nkwegyeɛ firi yen Onyankopɔn a ɔte ahennwa no so ne Odwammaa no.” 11 Na abɔfɔ no atwa ahennwa no ne mpanimfo no ne ateasefɔo baanan no ho ahya. Afei wɔbutubutuu ahennwa no anim, somm Onyankopɔn 12 kaa se, “Amen! Nyiira ne animuonyam ne nyansa ne aseda ne anidie ne tumi ne ahooðen ye Onyankopɔn dea daa. Amen!” (aiõn g165) 13 Mpanimfo no mu baako bisaa me se, “Ehefoo na wɔhyehyε ntadεe fitafitaa yi, na wɔfiri he?” 14 Mebuua se, “Mennim, owura. Na wo na wonim.” ɔka kyereɛ me se, “Yeinom ne wɔn a wɔafiri otaa mu. Wɔde Odwammaa no mogya ahorɔ wɔn ntadεe ama aye fitaa. 15 Na eno enti na, “wɔgyina Onyankopɔn ahennwa anim a wɔresom awia ne anadwo wɔ ne hyiadan mu yi. Deε ɔbetena ahennwa no so no bεbɔ wɔn ho ban. 16 Sukɔm renne wɔn bio; ekɔm renne wɔn bio. Owia

8 Eberɛ a Odwammaa no tee nsɔano a etɔ so nson no, ɔsoro nyinaa tem dinn bεyε dɔnhwεree fa. 2 Afei mehunuu abɔfɔ baason a wɔgyinagyina Onyankopɔn anim. Wɔmemaa wɔn ntotorobento nson. 3 ɔbɔfɔ fofo a na owo sikakɔkɔ aduhwam adaka begyinaa afɔrebukyia no ho. Wɔmaa no aduhwam bebree se ɔmfa mimo mpaee nka Onyankopɔn nkurɔfɔ no deε ho, na ɔmmɔ sikakɔkɔ a esi ahennwa no anim no so afodee. 4 Aduhwam no hwa ne Onyankopɔn nkurɔfɔ mpaee firi abɔfɔ no nsam kɔ soro. 5 Afei, ɔbɔfɔ no faa aduhwam adaka no de ogya a efiri afɔrebukyia no so hyεs no ma, to twenee asase so. Na aprannaa ne nne ahodoo ne anyinam ne asasewoso baee. 6 Na abɔfɔ baason a wɔkurakura ntotorobento nson no siesiee wɔn ho se wɔrebεhyε. 7 ɔbɔfɔ a ɔdi ekan no hyεnee ne tutorobento. Na asukɔtweaa ne ogya a εne mogya adi afra tɔ guu asase so. Asase nkyεmu mmiensu mu baako hyeeɛ. Nnua nkyεmu mmiensu mu baako hyeeɛ, εnna wiru mono nyinaa nso hyeeɛ. 8 Afei, ɔbɔfɔ a ɔtɔ so mmienu no hyεnee ne tutorobento. Wɔtoo biribi a εte se bepo kεsεe a ɛredere twenee ԑpo mu. ԑpo no nkyεmu mmiensu mu baako danee mogya. 9 Na abɔdeε a εwɔ nkwa a εwɔ ԑpo no mu nkyεmu mmiensu mu baako wuwuie maa ahyen mu nkyεmu mmiensu mu baako bobøe. 10 Afei, ɔbɔfɔ a ɔtɔ so mmiensu hyεnee ne tutorobento. Nsoromma kεsεe bi a ɛredere se egyatɛ te firi soro behwee nsuo nkyεmu mmiensu mu baako mu. 11 Nsoromma no din de “ɔnwon”. Nsuo no nkyεmu mmiensu mu baako yεs nwono, na nnipa a wɔnomεes no mu bebree wuwuie ԑfiri se, na aye nwono. 12 Afei, ɔbɔfɔ a ɔtɔ so nan no hyεnee ne tutorobento. Na wɔbɔwɔwia nkyekyεmu mmiensu mu baako, ne ɔsrane nkyekyεmu mmiensu mu baako ne nsoromma nkyekyεmu mmiensu mu baako seneε maa no duduruu sum, enti adekyeeɛ mu nkyekyεmu mmiensu mu baako anhyerɛn, na anadwo nso

saa ara. 13 Na mehwées na metee se əkədee abəfоо baanan no. Wəasiesie wən ama saa bi a watu nam soro soro teaam se, “Wən a dənhwerek yi, saa da yi, saa bosome yi ne saa wote asase so no nnue; wənnue, wənnue esiane afee yi se wənkunkum adasamma mu nkyemу totorobento a aka a abəfоо baasa no rebeheyen mmiensa mu baako. 16 Wədii akodəm ərepem ahanu anim. Wəbəə wən dodoə no ho amaneə maa meteeə. 17 Na m'ənisoadehunu no mu no, mehunuu apənkə no ne wən kafo. Na wən nkataboo no ye kəə se ogya, tumm se afasebire, enna akokərsradee se səfe. Na əpənkə no ti te se gyata ti a ogya wisie ne səfe firi wən anom.

18 Saa əhaw ahodoə mmiensa no a εγε ogya, wisie ne səfe no a εfiri apənkə no anom baeə no kumm adasamma nkyemу mmiensa mu baako. 19 Efiri se, na apənkə no tumi nyinaa firi wən anom ne wən dua. Wən dua te se awə a wəwə ti a εno na na wəde pira nnipa. 20 Adasamma a wəkaeə no a əhaw no ankum wən no annu wən ho amfiri wən nsa ano nnwuma ho. Wəannyae ahonhomməne ne ahoni ne sika ne dwetə ne ayowaa ne aboø ne nnua a εnhunu adee na ente asem na εntumi nnante no som. 21 Saa ara nso na wəannu wən ho amfiri wən awudie ne wən adutoə ne wən adwamammo ne wən korəno ho.

7 Mmoadabi no te se apənkə a wəasiesie wən ama əko. Wəwə biribi te se sikakəkə ahenkye hye wən ti. Na wən anim te se nnipa anim. 8 Wən tirinwi te se mmaa tirinwi, enna wən se nso te se gyata se. 9 Wəde biribi te se dadeə nkataboo akatakata wən bo. Na nnyegyeeə a wən ntaban ye no te se apənkə bebree a woretwe nteaseenam ako əko. 10 Wəwə boro dua te se anyanyankyerə. Na wən dua no enti na na wəwə tumi a wəde ha nnipa abosome enum no. 11 Wəwə əhene a ədi wən so, a əno ne əbəfоо a əhwə bunu no so. Ne din wə Heibri kasa mu de “Abadon” enna Hela kasa mu nso, ede “Apolion”, a n’asekyerə ne “Əsəefoo.” (Abyssos g12) 12 Əhaw baako atwam. Yei akyi, əhaw mmienu bi beba. 13 Afei əbəfоо a ətə so nsia no hyene ne totorobento. Metee nne bi firii sikakəkə a fərebukyia a esi Onyankopən anim no ntweaso nyinaa. 14 Nne no ka kyereə əbəfоо a ətə so nsia a əkura totorobento no se, “Sanesane abəfоо baanan a wəasesa wən, Asubənten Eufrate ho no.” 15 Wəsanəsanee

10 Afei, mehunuu əbəfоо hoodenfоо foforə bi a εfiri əsoro resiane ba fam. Na εhye omununkum mu a nyankontən bə ne ti. Na n’anim te se owia, na ne nan te se ogya fadum. 2 Na nwoma ketewaa bi kura no a wabue mu. Əde ne nan nifa sii εpo so na benkum no si asase so. 3 Əde nne keseə teaam sedee gyata bobom. Əteaam no, aprannaas nson kasaee. 4 Wəkasaee pe, na məpe se metwəre. Nanso, metee nne bi firii əsoro a əkəa se, “Ma nseə a aprannaas nson no kaec no nka wo tirim. Ntwere!” 5 Əho ara əbəfоо a mehunuu se əgyina ho a ne nan baako si εpo so na baako si asase so no maa ne nsa nifa so kəə soro, 6 na əde Onyankopən a ətə ho daa daa a əbəə əsoro ne asase ne εpo ne dees εwə mu nyinaa no edin kaa ntam. Əbəfоо no kaa se, “Əberə səee biara nni hə. (aiən g165) 7 Na se əbəfоо a ətə so nson no hyene ne totorobento no a ansa na Onyankopən bəwie n’ahintasəm mu nhyehyeeə no, sedee əka kyereə n’asomfоо a wəye adiyifoo no.” 8 Afei, nne a metee se εfiri əsoro no kasa kyereə me bio se. “Kə na kəgye

nwoma a wabue mu a ɛkura əbəfōo a əgyina atamfōo rehwē wōn no, wōnam omununkum epo ne asase so no.” 9 Mekō əbəfōo no nkyen mu kō əsoro. 13 Saa ɛberē korō no ara mu, kōka kyereɛ no se əmfa nwoma ketewa no mma asase wosoo dendeenden. Kuro no nkyemū edu me. Əka kyereɛ me se, “Gye na kōwe. Ebekēka mu baako sēe, na nnipa mpemnson wuwuiɛ wō wo wo yam, nanso w'ānomu dee, ɛbeyē de te se asasewosoō no mu. Nnipa a wōaka no bō hu na ewoo.” 10 Megyee nwoma ketewa no firii ne nsam weeɛ, na eyee de te se ewoo wō m'ānom. 14 Əhaw a etō so mmienu no atwa, nanso hwe, Nanso, memeneeɛ no akyi, emaa me yam kaa me. 11 Afei, wōka kyereɛ me se, “Kō so ka dee əbēba kyere aman bebree sofōo, kasa ahodoō ne ahemfo nso.”

11 Wōmaa me susudua bi a ete se poma, na wōka kyereɛ me se, “Sore na susu Onyankopōn asōredan no ne afōrebukyia no na kan wōn a wōresom wō asōredan no mu no. 2 Nanso, mfa asōredan no adiho nka ho, əfiri se, wōde hō ama amanamanmufoō, na wōbetiatia kuro kronkron no so abosome aduanan mmienu. 3 Mesoma m'adansefōo baanu a wōfirafira ayitoma, na wōaka Onyankopon asem saa nna apem ahanu ne aduosia no mu.” 4 Saa adansefōo baanu no ne ngo dua mmienu no ne nkaneadua mmienu a əsi asase a ewō Awurade anim no so no. 5 Egya firi wōn anom bekunkum atamfōo biara a wōpē se wōha wōn no. Eno enti, obiara a əpē se əha wōn no, wōbekum no. 6 Wōwō tumi se əberē a wōreka Onyankopōn asem no, wōtō soro mu, a osuo rentō. Wōwō tumi se wōde əhaw beto asase so mpen dodox biara a wōpē. 7 Na se wōka wōn asem no wie a, aboa a əbefiri bunu no mu apue no ne wōn bēko. Əbedi wōn so akum wōn (Abysos g12) 8 na wōn amu no agu kuro keseɛ no abontene so, wō baabi a wōbōo wōn Awurade nnadewa mu wō aseñnu no so a əhō din pa de Sodom ne Misraim no. 9 Na nnipa a wōfiri aman so ne mmusuakuo ne kasa ahenkye hye no. 10 Ərewo no anim, sēdēe ɛbeyē a əwo əba no to hō Asase so nnipa ani begye se saa nnipa baanu no akyedēe əfiri se, saa adiyifōo baanu no na wōde 11 Nanso, nnansa akyi no, Honhom a əfiri Onyankopōn hō bewura akyedēe əfiri se, saa adiyifōo baanu no na wōde 12 Afei, nne a ano ye den firi əsoro akyedēe əfiri se, “Mommra əsoro ha.” Na əberē a wōn a əhennwa ho. Na əberē a wōn a əhennwa ho.

wokamfoo Onyankopōn a əwō əsoro no keseɛ. 14 Əhaw a etō so mmienu no atwa, nanso hwe, ərenkyere na əhaw a etō so mmiensa aba. 15 Afei, əbəfōo a etō so nson hyenee ne totorobento, na nne denden wō əsoro kaa se, “Tumi a wōde di ewiase so seesei no ye yen Awurade ne ne Kristo no dea, na əbedi əhene daa daa.” (aión g165) 16 Afei, mpanimfoo aduonu enan a wōte won ahennwa so Onyankopōn anim no de wōn anim butubutu fam, somm Onyankopōn, 17 kaa se, “Yēda wo ase, Otumfōo Onyankopon, wo a wowō hō na wowō hō dada, se woafa wo tumi keseɛ, na wahye aseɛ redi əhene. 18 Amanaman no bo fuiɛ, əfiri se w'abofuo bere no aduru a əse se wōbu awufōo aten. Əbere a əse se wobō wo nkao adiyifōo no aba so ne wo nkurofōo a wōdi wo din ni no, akeseɛ ne nketewa. Əbere aduru se wosee wōn a wōseee asase no!” 19 Onyankopōn asōredan a ewō əsoro no bues maa wōhunu adaka a apam no wō mu no wō asōredan no mu. Afei, anyinam ne aprannaa paapae, enna asase wosoeɛ na asukōtweaa bebree nso tōeɛ.

12 Afei, nsenkyerennɛe keseɛ bi daa ne ho adi wō əsoro. Əbaa bi, na n'atadēe ye owia a osrane wō ne nan ase, na nsoromma dumieni ahenkyc hye no. 2 Na ənyem a ərebewo, na awoyea enti, na əresu. 3 Nsenkyerennɛe keseɛ fofoř bi daa ne ho adi wō əsoro. Əwō kōkōo kakra bi, na ne ti ye nson na əwō mmnen edu a ahenkyc hyehye ebiara so. 4 Əde ne dua tweel nnipa a əwōfiri aman so ne mmusuakuo ne kasa nsoromma a ewō əsoro no mu nkyemū mmiensa ahodoo ne aman bi so bēhwe wōn afunu nnansa mu baako too wōn guu fam. Əgyinaa əbaa a ne fa, na wōremma əkwan mma wōnsie wōn. 5 Afei, əbaa no woo awuwu. Wōbēgye wōn ani na wōakyē wōn ho abarimaa a əde nsa a əye den bedi aman nyinaa akyedēe əfiri se, saa adiyifōo baanu no na wōde 6 Əbaa no dwane kō esere so. Nanso, wōhwim abofra no kō əsoro. 7 Əhaw betoo asase sofōo so. 8 Na əberē a wōn a əhennwa ho. 9 Əbaa no dwane kō esere so akyedēe əfiri se, saa adiyifōo baanu no na wōde 10 Ərewo no anim, sēdēe ɛbeyē a əwo əba no to hō Asase so nnipa ani begye se saa nnipa baanu no akyedēe əfiri se, saa adiyifōo baanu no na wōde 11 Nanso, nnansa akyedēe əfiri se, saa adiyifōo baanu no na wōde 12 Afei, nne a ano ye den firi əsoro akyedēe əfiri se, “Mommra əsoro ha.” Na əberē a wōn a əhennwa ho. Mikael ne n'abofōo ko tiaa əbaa a əwō no, enna əno nso ne n'abofōo ko tiaa 8

Nanso, wədii əwə no so nkonom na wəamma aboa no nso kaa sə, “Hwan na əte sə aboa no? əne n'abəfоo antena əsoro bio. 9 Wətoo əwə Na hwan na əbetumi ne no ako?” 5 Wəmaa aboa kakraka no twenees. Əno ne əwə dada no a no kwan maa əkka abususem akəseakesee tiaa wəfre no əbonsam a ədaadaa ewiase nyinaa no. Onyankopən, na wəmaa no tumi se ənye deə Wətoo əno ne n'abəfоo nyinaa guu asase so. 10 Əpe biara abosome aduanan mmienu. 6 Əhyee Afei, metee nne denden bi wə əsoro a əkka sə, asee domee Onyankopən, ne din, baabi a əte ne “Afei, na Onyankopən nkwegye! Afei, na wən a wətə əsoro nyinaa. 7 Wəmaa no əkwan Onyankopən akyer ne tumi se əyə Əhene! Afei, ma əne Onyankopən nkurəfоo koeə se əbedi na n'Agyenkwa no akyer ne tumi, əfiri sə, yen wən so. Na wəmaa no aman ne mmusuakuo nuanom no ahohorabəni a əgyinaa Onyankopən ne nkurəfоo ne kasa nyinaa mu so tumi. 8 anim bəə wən ahohora awia ne anadwo no, Nnipa a wətə asase so nyinaa besom no: obiara wəapam no afiri soro no. 11 Yen nuanom no a wantwərə ne din anhye ateasefоo nwoma a nam Odwammaa no mogya so ne nokore a ədaa əwə Odwammaa a wəkum no no mu ansa na no adi so dii ne so nkonom. Na wəasiesie wən wərebə ewiase. 9 “Tie, wo a wowə aso, bətie. ho se wəde wən nkwa beto ho na wəawuuu. 12 10 “Obiara a eəsə se wəkyere no no, wəbekyere Enti, mo əsoro ne mo a motete hə no, momma no. Obiara a eəsə se wəkum no akofena ano no, mo ani nnye. Afei, asase ne əpo nnue! Əfiri sə, wəbekum no.” Yei mu boasetə ne gyidie ho əbonsam no atoa mo! Na ne bo afu, əfiri sə, hia Onyankopən nkurəfоo. 11 Afei, mehunuu ənim se ne əberə a aka sua.” 13 Əberə a əwə no aboa foforə a ərepue afiri asase mu. Na əwə hunuu se wəato no atwene asase so no, otəa mmen mmienu te se nnwammaa, nanso na əbaa a wəno abarimaa no. 14 Wəmaa əbaa no əkasa te se ətweasee no. 12 Əsii aboa a ədi əkan əkədeə ntaban akəseem mmienu, sedəe əbeyə a no ananmu de ne tumi kesee no dii dwuma, əbetumi atu akə baabi a wəasiesie ama no wə na əhyee asase ne əso nnipa se wənsom deə esere so hə a wəbehwə no mfee mmiensa ne fa n'apirakuro no awu no. 13 Aboa a ətə so mmienu sedəe əwə no renni n'akyi bio. 15 Afei, əwə no yi yee anwanwadee akəseebəree. Əmaa ogya puu nsuo te se asubənten dii əbaa no akyi sedəe firi əsoro baa asase so wə nnipa nyinaa anim. əbeyə a, əbefa no. 16 Nanso, asase boaa əbaa no. 14 Na ənam anwanwadee a wəmaa no ho əkwan Əbuee n'anom nom nsuo a əwə no pu guu hə no yee wə aboa a ədi əkan no anim no so daadaa nyinaa. 17 Əwə no bo fuu əbaa no, enti əkədeə de nnipa a wətə asase so nyinaa. Aboa no ka kyereə ntəkwa kəkaa əbaa no asefоo a wəaka a əyə wən ewiase nnipa nyinaa se, wənsi ohoni mfa nhye a wədii Onyankopən mmara so na wəgye nokore aboa a wəde akofena piraa no nanso n'apirakuro a Yesu ada no adi no di.

13 Na əwə no kəgyinaa mpoano hə. Afei, mehunuu se aboa bi apue əpo no mu reba. Na əwə mmen edu ne tire nson a na ahenkye hyehye mmen no biara so na edin a əgu Onyankopən ho fi bobə etire no ho. 2 Aboa a mehunuu no no, na əte se əsebə a ne nan te se sisi, na n'ano nso te se gyata. Ətweasee no de əno ankasa ahooden ne n'ahennwa ne ne tumi nyinaa maa aboa no. 3 Mehunuu se wəapira ne tiri no baako a əyə se wərentumi nkum kuro no, nanso na kuro no awu. Aboa no ho yee ewiasefоo nyinaa nwanwa, enti wətu dii n'akyi. 4 Nnipa nyinaa somm ətweasee no, əfiri se, əde ne tumi nyinaa ama aboa no. Wəsomm

14 Afei, mehwæe na mehunuū se Odwammaa Mehunuū omununkum fitaa bi na obi a òte se no gyina Sion bepo so. Na nnipa ɔpeha Onipa Ba a sikakokɔ ahenkye hye no na òkura aduanan ɛnan ka ne ho a wɔatwerɛ ne din ne kantankrankyi nnamnnam bi wɔ ne nsam. **15** n'Agya din wɔ wɔn moma so. **2** Na metee nne bi Afei, ɔbɔfɔ fofo bi firii asoredan no mu firi ɔsoro a na ɛworo so te se nsuworoe a ano puee, teaam kyerees dee òte omununkum no ye den, na ðte se aprannaa. ɛnne a metee no te so no se, "Fa wo kantankrankyi no twa efiri se se dwom a sankubɔfɔ bi rebɔ wɔ ne sankuo otwabere no aduru, asase no aso aba a ese se so. **3** Wɔtoo dwom fofo bi wo ahennwa no ne wɔtwa!" **16** Enti, dee òte omununkum so no ateasefɔ baanan no ne mpanimfoo no anim. hwim ne kantankrankyi asase so maa ɛtwaas Nnipa ɔpeha aduanan ɛnan a wɔagye wɔn afiri asase so nnɔbae. **17** Afei, mehunuū ɔbɔfɔ asase so no nko ara na wotumi suaee. **4** Wɔye fofo bi a ɔfiri ɔsoro asoredan mu apue a mmaprima bi a woamfa mmapaa angu won ho fi, ɔno nso kura kantankrankyi nnamnnam bi. na wɔye mmapabunu. Baabiara a Odwammaa no **18** ɔbɔfɔ fofo bi a ɔno nso hwe ogya no bekɔ no na wɔdi n'akyi. Wɔagye wɔn nkwa afiri firi afɔrebukyia no mu puee. ɔteaam abofoo a nnipa mu na wɔne nnipa a wɔdi ɛkan a wɔde òkura kantankrankyi nnamnnam no se, "Fa wɔn ama Onyankopɔn ne Odwammaa no. **5** wo kantankrankyi nnamnnam no twa asase so Wɔnka atorɔsem, na mfomsoo nni wɔn ho. **6** Afei mehunuū ɔbɔfɔ fofo se watu nam ɔsorosoro a ɔrekɔka Asem̄pa a ɛntwam da no akyere asase so nnipa a aman ne mmusuakuo ne kasa ne nkurɔfɔ nyinaa ka ho. (aiɔnios g166) **7** ɔteaam se, "Monsuro Onyankopɔn na monkamfo ne keseye. ɔfiri se, ebere no aduru se ɔbu adasamma aten. **8** ɔbɔfɔ a òto so mmieni dii dee ɔdi ɛkan no akyi kaa se. "Wahwe ase! Babilonia keseé ahwe ase! Efiri se, wama amanaman nyinaa anom n'adwamammo nsā no bi." **9** ɔbɔfɔ a òto so mmieni a ɔdi baanu a wodi ɛkan no akyi teaam kaa se, "Obiara a osom aboa no ne ne seso ohoni a na ɔma wɔhye ne nsa ho anaa ne moma so agyirae. **10** no ankasa bernom Onyankopɔn nsā, n'abufuo nsā a ɔde n'ahooden nyinaa ahwie agu n'abufuo kuruwa mu no. Wɔn a wɔbeyɛ saa no nyinaa, wɔbeyɛ wɔn ahoyer a wɔ ogya ne sofe mu wɔ abofoo ne Odwammaa no anim. **11** Na ogya no wisie a ɛhye wɔn ahoyer a no kɔ ɔsoro daa daa. Awia ne anadwo, ahomegye nni ho ma wɔn a wɔsom aboa no ne ne seso ohoni ne obiara a wɔde ne din ahye no agyirae no." (aiɔnios g165) **12** Yei enti na ese se Onyankopɔn nkurɔfɔ ne wɔn a wɔdi Onyankopɔn mmapa so, na wɔgye Yesu di no nya boaseto no. **13** Afei, metee nne bi firi ɔsoro a ɛkaa se, "Twere yei. Nhyira ne awufɔ a wɔwu Awurade mu firi seesi rekɔ yi." Honhom no se, "Aane, wɔbeyɛ home afiri won bre no mu; na wɔn nnwuma di wɔn akyi." **14**

15 Mehunuū ade fofo bi a eso na eyɛ nwanwa wɔ ɔsoro. Na wɔye abofoo baason a wɔkura ɔshaw nson a eno ne ɔshaw a etwa too, efiri se, eno na ɛkyere Onyankopɔn abufuo a etwa too. **2** Afei, mehunuū biribi te se ahwehwe epo a wɔde ogya afra. Afei, mehunuū wɔn a wɔadi aboa no ne ne seso ohoni ne dee wɔde agyirae asi ne din anan mu no so nkonim. Na wɔgyinagyina ahwehwe epo no ho a wɔkurakura asankuo a Onyankopɔn de ama wɔn no. **3** Na wɔreto Onyankopɔn akoa Mose dwom ne Odwammaa no dwom se, "Awurade, Otumfoo Onyankopɔn, wo nnwuma ye akese na eyɛ nwanwa Amansanhene W'akwan tene na eyɛ nokore. **4** Hwan na ɔnsuro wo, Awurade? Hwan na ɔrenka wo keseye? Wo nko na wɔye kronkron. Aman nyinaa beba abesom wɔ w'anim, efiri se, obiara ahunu wo tenenee nnwuma no." **5** Afei mehunuū se asoredan a ewa ɔsoro ho no Kronkron mu Kronkron no abue a adanseetnomadan si mu. **6** Abofoo baason a wɔmfa wɔn tumi se wɔmfa ɔshaw nson mmapa no pue firi

asoredan no mu, a wôhyehye ntadee fitafitaa danee ɛkwan maa ahene a wôfiri apuee. 13
a wôbobo sikakökô aboso wô wôn koko so. Afei, mehunu ahonhommone mmiensa bi a na
7 Afei, ateasefoo baanan no mu baako maa wôte se mponkyerene a na wôfifiri ɔtweasee
abôfoo baason no sikakökô nkuruwa nson a no ne aboa no ne atorô odiyifoô no anom. 14
Onyankopõn a ôte ase daa daa no abufuo ahye Wôye ahonhommone a wôye anwanwadee. Saa
no ma. (aiōn g165) 8 Wisie a ɛfiri Onyankopõn ahonhom mmiensa yi kô ahene a wôwô asase
animuonyam ne ne tumi mu no hye asoredan so nyinaa nkyen kôka wôn nyinaa boa ano
no ma. Na obiara antumi ankô asoredan no mu ma Otumfoo Onyankopõn ɔko da kese no. 15
kôsii se ɔhaw nson a abôfoo baason no de bae no to twae.

16 Afei, metee nne bi se ɛrekasa firi asoredan mu hô kyere abôfoo no se, “Mo nkô nkôhwie Onyankopõn abufuo nson a ewo nkuruwa nson mu no ngu asase so.” 2 ɔbôfoo a ɔdi ɛkan no kôhwiee ne kuruwa no mu abufuo guu asase so. Akuro a eyé hu na eyé yea tutuu wôn a wôde aboa no ahye wôn ho agyirae no ne wôn a wôsom ne seso ohoni no nso. 3 ɔbôfoo a ɔtô so mmienu no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu ɛpo mu. Nsuo no danee se owufoô mogya, na abôdee biara a nkwa wo mu wô ɛpo no mu no wui. 4 ɔbôfoo a ɔtô so mmiensa no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu nsubontene ne nsuwa mu maa ne nyinaa danee mogya. 5 Metee se ɔbôfoo a ɔhwê nsuo so no reka se, “w'atén a wobuo no ye atentenenee. ɔkronkronni a wowô hô na wowô ha dada, 6 ɛfiri se wahwie mo ahotefoo ne adiyifoô mogya agu, woama wôn mogya se wônnom, sôdée ɛfata wôn.” 7 Afei, metee nne bi wô afrebukyia no so se, “Aane, Awurade, Otumfoo Onyankopõn, aten a wobu nyinaa ye atentenene!” 8 ɔbôfoo a ɔtô so enan no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu owia so na wômaa no tumi se ɔnhye nnipa. 9 Owia hyee no anoden maa nnipa domee Onyankopõn a ɔwô saa ɔhaw yi nyinaa so tumi no din. Nanso, wôannu wôn ho anhye Onyankopõn animuonyam. 10 Afei, ɔbôfoo a ɔtô so enum no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu aboa no ahennwa no so. Esum duruu aboa no ahemman mu, na esiane yea enti, nnipa wee wôn tekrema; 11 na esiane saa yea no ne akuro a etutuu wôn no enti, wôdomee ɔsoro Onyankopõn. Nanso, wôantwe wôn ho amfiri wôn bône ho. 12 ɔbôfoo a ɔtô so nsia no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu Asubonten Eufrate mu. Asuo no wewee,

wôte se mponkyerene a na wôfifiri ɔtweasee no ne aboa no ne atorô odiyifoô no anom. 14 Wôye ahonhommone a wôye anwanwadee. Saa ahonhom mmiensa yi kô ahene a wôwô asase so nyinaa nkyen kôka wôn nyinaa boa ano ma Otumfoo Onyankopõn ɔko da kese no. 15 “Montie! Mereba te se ɔkoromfoô. Nyira ne des ɔw  na ɔhw  ne ntadee so, sôd  e   rennante adagya ngu ne ho anim ase wô badwam!” 16 Ahonhom no boaa ahene no ano wô baabi a Hebri kasa mu wofre hô Armagedon. 17 Afei, ɔbôfoo a ɔtô so nson no hwiee ne kuruwa no mu abufuo guu mframâ mu. Nne denden bi firi ahennwa a ewo asoredan no mu no kaa se, “Woawie.” 18 Na anyinam tete maa aprannaa paapae, enna asasewosoo denden bi baee. ɛfiri se woboo onipa no, asasewosoo biara mmaa saa da. Yei ne asasewosoo nyinaa mu des ano ye den pa ara. 19 Kuro kese no mu paee mmiensa, na aman nyinaa nkuro akeseesee. Onyankopõn kae Babilonia kese no, na   maa no ns   a ano ye den a eyé n'abufuo firi ne kuruwa ano nomee. 20 Nsupo ne mmepo nyinaa yeraee. 21 Asukotweaa kese ebiara mu duru ye kilogram aduonum to firii soro guu nnipa so. Na esiane asukotweaa no haw a na eyé hu no enti, nnipa domee Onyankopõn.

17 Abôfoo baason no mu baako a ɔkura nkuruwa nson no baa me nkyen b  kaa se, “Bra na menkyere wo kwan a wôbefa so atwe odwamanfoô kese a ôte nsuo pii so no aso. 2 Ewiase ahene ne no b  a adwaman, na asase so nnipa aboto wô n'adwaman ns   no mu.” 3 Honhom no faa me maa ɔbôfoo no de me k  o esere so. Eh   na mehunu ɔbaa bi se ote aboa kôkô bi a wôatwer   edin a ey   abususem agu ne ho nyinaa. Na aboa no wô tire nson, ne mm  en edu. 4 Na ɔbaa no hye atadee afasebire ne kôkô a ôde sikakökô aboa ne nhwenee a ne boo ye den ahyehe ne ho. Na ɔkura sika kuruwa a afidee ne adwamamm   ho nneemaa aye no ma t  . 5 Na wôatwer   edin bi wô ne moma so a ne nkyer  asee no wô ahintas   mu se, “Babilonia kese asase

so adwamanfoo ne akyiwadee maame.” 6 Na Ḍteaam dendeenden se, “Wahwe ase! Babilonia mehunuu se Onyankopon nkur̄fоо ne Yesu kesee ahwe ase! Adane ahonhommone tenaberc akyidifoo a wokumm wоn no mogya aboro no. ne ahonhom efi nyinaa ateeε. Nnomaa a wоyε Mehunuu no no, εyεε me nwanwa. 7 Ḍb̄fоо efi a wоkyiri wоn nyinaa te ne mu. 3 Ḍde ne no bisaa me se, “Aden enti na εyε wo nwanwa? nsā a εyε n’adwamammo a ano ye den no maa Mεkyere wo ahintasem nkyerεasee a εwo əbaa nnipa nyinaa nomeεε. Asase so ahene ne no bоo no ne aboa no a εwo tire nson ne mmen edu a adwaman, na asase so adwadifoo nam n’ahonya əte ne so no ho. 8 Aboa a wohunuu no no na mmorosoо so nyaa wоn ho.” 4 Afei, metee əte ase, nanso ənte ase bio. Ḍrebefiri bunu no nkur̄fоо, na moamfa mo ho amfra bоne a εyε mu aba ama wоasεe no. Nnipa a wоtε asase so a no mu, na mo ne no ankyere n’asotwei! 5 Efiri wоantwεre wоn din angu ateasefоо nwoma no se, wоrεbo ewiase no, se wоhunuu aboa se, wоahyehε ne bоne atoatoa abeduru soro, no a, εbεyε wоn nwanwa. Ebεrε bi na əte ase, na Onyankopon akae n’awudie no. 6 Sedee εyεε nanso seesei ənte ase na wоbesane aba. (*Abyssos*) 9 “Nyansa ne nteasee ho hia wо ha. Etire biara no, montua ne so ka mprenu. Nsa a əde nson no gyina hо ma mmepо nson, mmepо a maa mo no, monhyε no deε ano ye den mmhо əbaa no tena so. Wоyε ahene baason nso 10 a mmienu. 7 Momma n’ayayadee ne n’awerehoo wоn mu baanum awuwu, na wоn mu baako da nnɔoso se animuonyam ne ahonya a əpe maa ne so di shene na əbaako a əka wоn ho no mmaε. ho no. Efiri se, daa əka se, ‘Mete ha se ahemmaa; Na se əba a əbedi əhene kakra. 11 Aboa no a menyε okunafoо, na me were renho da!’ 8 Yei anka na əte ase na afei deε, ənte ase no ye əhene enti, n’amanehunu a εyε yadee awerehoo ne a ətо so nwotwε a əka baason a wоdi əkan no ho əkōm bεba ne so da bi. Na wоdε ogya ahye no, a ərekо ne seεε mu. 12 “Mmen edu a wohunuiε efiri se, Awurade Onyankopon a əbu no aten no ye ahene edu a wоmfirii wоn ahennie ase a no ye kεsεe. 9 “Se asase so ahene a wоne no wоbεma wоn tumi na wоne aboa no adi əhene bоo adwaman, dii de no hunu hye a wоrehye dōnhwεree no. 13 Wоn nyinaa wо botaeε baako, no no wisie a, wоbesu atwa agyaadwoо. 10 na wоdε wоn ahooden ne wоn tumi bεma aboa N’amanehunu no hu a εyε enti, wоbegyina no. 14 Wоbεko atia Odwammaa no, na əno ne akyiri asu se, “Due! Due, Ao, kuropоn kεsεe, n’akyidifoo, agyidifoo ne nokwafоо a wоafre Ao Babilonia, kuropоn a εwo tumi! Dōnhwεre wоn no bedi wоn so, efiri se, εyε awuranom baako pε mu, w’atemmoo aba.’ 11 “Adwadifoo a mu Awurade ne ahene mu Əhene.” 15 Ḍb̄fоо wоwо asase so nso su no efiri se, obiara ntо wоn no nso ka kyereε me se, “Nsuo a wohunuiε a nneεma bio. 12 Obiara ntо sikakоo ne dwetε, odwamanfoo no te so no ye nkuro ne nkur̄fоо ne abooden aboo ne nhweneε pa, ne nwera pa akuakuo ne aman ne kasa hodoо. 16 Mmen edu ne ntoma afasebire ne serekye ne tam kokoо, ne ne aboa no a wohunuiε no bεkyiri odwamanfoo nnua a εyε hwam nyinaa ne asonse adwinnee no. Wоbεfa biribiara a εwo ne ho ama wada nyinaa, ne adwinnee a wоde nnua a εwo din adagya. Wоbεwe ne nam na wоdε ogya ahye ayε, ne ayowaa ne dadee ne abohemaa, 13 ne no. 17 Efiri se, Onyankopon de ahye wоn akoma pεperε ne mmorongo, ne mnuhwam ne kurobo, mu se wоbεpene so de wоn tumi ama aboa no ne hwamfufuo ne nsā ne ngo, ne asikyiresiam na wadi əhene kosi se Onyankopon asem no muhumuhu ne ayuo, ne nyemmoa ne nnwan ne bεba mu de ahye ne botaeε no ma. 18 Ḍbaa a apоnkо ne nteaseεnam ne nkoaa ne nnipa akra. wohunuu no no ye kuro kεsεe a edi asase so 14 “Adwadifoo no beka se, ‘Nneεma pa a wopere hwehweεε no nyinaa ayera, na w’ahonya ne w’animuonyam no kо, na wo nsa renka bio.’ 15 Adwadifoo a wоnyaa wоn ho wо kuro no mu no begyina akyirikyiri efiri se, wоsuro amanehunu a ərehunu no. Wоbesu na wоatwa agyaadwoо,

18 Yei akyi, mehunuu əbəfоо foforо se əfiri osoro reba fam. Na εwo tumi kεsεe na n’animuonyam hyerεn asase so nyinaa. 2

16 na wɔaka se: ““Due! Due, kuropɔn kɛsɛe se, “Monkamfo yɛn Onyankopɔn, mo a moyɛ a ɛfira nwera pa ne ntoma afasebire ne tam n'asomfoɔ nyinaa, mo a mosuro no, akcɛe ne kɔkɔɔ, na sika ne abooden aboɔ ne nhwene nkumaa!” **6** Afei, metee nne bi te se nnipadom pa bobɔ mu. **17** Dɔnhwre pe, na saa ahonya a tɛe se nsuworoso ne aprannaa a ɛrepaapae a dodoɔ yi aseɛ.” “Ahyenkafoɔ panin ne ɛhyɛn ɛreteam se, “Haleluia! Yɛn Otumfoɔ Awurade no mu nnipa, ne ɛhyɛn no mu adwumayɛfoo, Onyankopɔn di ɔhene. **7** Momma yɛn ho nsepe ne wɔn a wɔka ho a wɔnya wɔn anoduane yɛn na yɛn ani nnye na yɛnhye no animuonyam! firi ɛhyɛn adwumayɛ mu no nyinaa gyinaa Efiri se Odwammaa no ayeforɔhyia aduru, na akyirikyiri. **18** Wɔsuie wɔ ɛbere a wɔhunu ogya n'ayefokunu asiesie ne ho. **8** Wɔde nwera pa a a ɛrehyeɛ no wisie no, wɔteam ka se ‘Kuropɔn ani hyerɛn na ani tee maa no se ɔnhye.’” (Nwera biara a ne kɛsɛe te sei mmaa da.) **19** Wɔtoo no kyere ahotefoɔ tenenee nneyeɛ.) **9** Afei, mfuturo guu wan atifi na wɔsu twaa agyaadwoɔ ɔbɔfɔo no ka kyereɛ me se, “Twere se, Nhyira se, ““Due! Due Ao kuropɔn kɛsɛe, wo a wɔn a nka won a wɔato nsa afre wɔn Odwammaa no wɔwɔ ahyɛn wɔ wo mu no nam w'ahonya so yɛɛ ayeforɔhyia anwummersɛ apontoo ase.” ɔka kaa adefoɔ. Na dɔnhwreɛ baako pe mu, wɔahwere ho se, “Yei ye Onyankopɔn asem turodoo.” **10** biribiara! **20** “Ma w'ani nnye ne ho. Ao, ɔsoro! Mebutuu ne nan ase pɛe se mesom no. Nanso, Ahotefoɔ ne asomafoɔ ne adiyifoo mo ani nnye! ɔka kyereɛ me se, “Nyɛ saa, efiri se, meyɛ ɛkwan a ɔde mo faa so enti, Onyankopɔn abu ɔsomfoɔ te se wo ne wo nuanom a wɔdi Yesu ho no atɛn.” **21** Afei, ɔbɔfɔo hoodenfoɔ bi faa ɛboɔ adanseɛ no. Som Onyankopɔn efiri se, nokore a a ne kɛsɛe beye se owiyammoɔ to twenee epo Yesu daa no adi no na ɛhyɛ adiyifoo no nkuran.” mu kaa se, “Saa ahoden yi ara na wɔde bɛto **11** Afei, mehunuu se ɔsoro abue a ɔpɔnkɔ fitaa wɔ Babilonia kɛsɛe no atwene, a wɔrenhunu no ho. Na dee ɔte ne so no edin de “Oseadeeyɛ ne bio. **22** Wɔrente sankubɔfɔo ne nnwomtofoo, ɔnokwafoɔ.” Nokore na ɔgyina so bu atɛn na ɔko atentebenbɔfɔo ne totorobentohyenfoɔ nka bio ne ko. **12** N'aniwa te se ogya a ɛredere na ɔhye wɔ mo mu. Wɔrenhunu odwumfoɔ biara wɔ wo ahenkye bebree. Na ɔwɔ din bi a wɔatwɛre agu mu bio. Na wɔrente owiyamfoɔ biara nka wɔ ne ho, nanso na obiara nnim edin no nkyereaseɛ wɔ mu bio. **23** Kanea hann renhyerɛn wɔ wo ka ne ho. **13** Na ɔhye atadɛe bi a wɔde anu mu bio. Wɔrente ayeforɔkunu ne ayeforɔyere mogya mu. Na ne din ne “Onyankopɔn Asem” nne wɔ wo mu bio. W'adwadifoo ye ewiase mu **14** ɔsoro asraafoo a wɔhyehyɛ nwera fitaa a ani nnipa titire. Na wɔde wo ntafowayie adaadaa te a wɔtete aponkɔ fitafitaa so dii n'akyi. **15** aman nyinaa. **24** Wɔ ne mu na wɔhunu adiyifoo Akofena a ano ye nnam yie a ɔde bɛdi aman so ne ahotefoɔ ne wɔn a wɔkumm wɔn asase so firii n'anom baeɛ. Dadeɛ poma na ɔde bedi wɔn nyinaa mogya.”

19 Yei akyi no, metee nne bi te se nnipakuo a wɔwɔ ɔsoro reteam se, “Haleluia! Nkwagyɛ ne animuonyam ne tumi wɔ yɛn Onyankopɔn, **2** efiri se, n'atemmuo ye nokore na eyɛ se obuu odwamanfo kɛsɛe a ɔde n'adwamammo aseɛ asase no atɛn. Onyankopɔn atwe n'aso efiri se, ɔkumm n'asomfoɔ.” **3** Na afei, wɔteaam bio se, “Haleluia! Wisie befiri kuro no mu aka ɔsoro daa daa.” (aiōn g165) **4** Mpanimfoɔ aduonu ɛnan ne ateasefɔo baanan no butubutuu Onyankopɔn a ɔte n'ahennwa so no anim somm no. Na wɔteaam se, “Amen, Haleluia!” **5** Afei, nne bi firi ahennwa no so baa so no, saa ara na ɔbetiatia nnipa no so de akyere Onyankopɔn Otumfoɔ no abufuo. **16** Na wɔatwɛre edin agu n'atadɛe mu ne ne sre ho se: ahene mu ɔhene ne awuranom mu awurade. **17** Afei, mehunuu ɔbɔfɔo bi a ɔgyina owia mu. Oteam guu nnomaa a wɔnam ewiem nyinaa so se, “Mommra mmehyiam wɔ Onyankopɔn apontoo kɛsɛe no ase. **18** Mommɛdi ahemfo nam ne asafohene nam ne atumfoɔ nam ne aponkɔ ne wɔn sotefoɔ nam ne adehyeɛ ne nkɔa ne akɛsɛe ne nkumaa nyinaa nam.” **19** Afei, mehunuu aboa no ne asase so ahene ne wɔn asraafoo a wɔaboa wɔn ho ano rekɔko atia deɛ ɔte ɔpɔnkɔ no so no ne ne dɔm. **20** Wɔkyereɛ

abo no ne n'atorödiyifo a ɔyee anwanwadee maa no no. Saa anwanwadee no so na ɔnam daadaa wən a wode aboa no ahye wən agyirae ne wən a wəsom aboa no ohoni no. Wətoo aboa no ne atorödiyifo no anikann guu ogya otadee a səfə na na ɛredere wo mu no mu. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Wəde akofena a ɛfiri ɔpənkəkafoo no anom kunkumm wən asraafoo, na nnomaa no dii wən nam sədee wəbetumi.

20 Afei, mehunuu əbəfo a bi se əfiri ɔsoro reba fam a na əkura ebunu no safoa ne nkənsənkənsən duruduru bi. (Abyssos g12) 2 Əkyeree ətweasee kesee dada a ɔye obonsam no kyekyeree no mfee apem. 3 Əbəfo no too no twenee ebunu no mu, too mu safoa səo ano sədee əbeyə a, mfee apem no betwam. Eno akyi wəbegyaa no kakra. (Abyssos g12) 4 Afei, mehunuu nhennwa ne wən a wətete so a wəama wən tumi se wəmmu aten. Afei mehunuu wən a esiane se wəada nokore ne Onyankopon asem a Yesu kaeə no adi enti, wəatwitwa wən ti no akra. Wəansom aboa no ne ne honi no. Saa ara nso na wəamfa aboa no agyiraechyedee anhye wən moma so ne wən nsa ho agyirae. Wəbaa nkwa mu ne Kristo bədii ahene mfee apem. Awufoo a wəaka no annyane kəsii mfee apem no akyi. 5 Yei ne awufosoree a edi əkan. 6 Nhyira bebree nka wən a wədii əkan nyanee wən firii awufoo mu. Owuo a etə so mmieno nni wən so tumi. 7 Mfee apem no bedi ahene mfee apem. 8 Na əbeko akyi, wəbeyi obonsam afiri afiase hə; 9 na əbeko akədaadaa aman a əwə ewiase nyinaa a ɛyə Gog ne Magog. Əbonsam beboaboa wən ano a wən dodoə beyə se mpoano anwea de wən ako. 10 Wətuu sa kəə asase so nyinaa kətwaa Onyankopon nkurəfəo atenaee, a ɛyə əman a ədə no no ho hyiae. Nanso, ogya firi soro beseee wən. 11 Enna wətoo obonsam a ədaadaa wən no nso too ogya tadee ne səfə a wəde aboa no ne atorə odiyifo no ato mu no mu. Na wəbeyi wən ayayadee awia ne anadwo daa daa. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442)

11 Afei, mehunuu ahennwa fitaa kesee bi ne dee əte so no. Asase ne ɔsoro dwanee wə n'anim, na wəanhunu wən bio. 12 Na mehunuu awufoo akesees ne

nketewa se wəgyinagyina ahennwa no anim. Wobuebee nwoma bebree mu, enna wobuee nwoma foforə bi a ɛyə ateasefоo nwoma no mu. Wəbuu awufoo no aten, sədee wən nnwuma te ne sədee wəatwerə wə nwoma ahodoə no mu no. 13 Afei, epo nso danee n'awufoo maes. Owuo ne asaman nso de wən awufoo maes. Na wəbuu wən nyinaa aten sədee wən nnwuma te. (Hadēs g86) 14 Na wətoo owuo ne asaman guu ogya tadee no mu. Saa ogya tadee yi ne owuprenu no. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 15 Na obiara a wəantwerə ne din angu nkwa nwoma no mu no, wətoo no twenee ogya tadee no mu. (Limnē Pyr g3041 g4442)

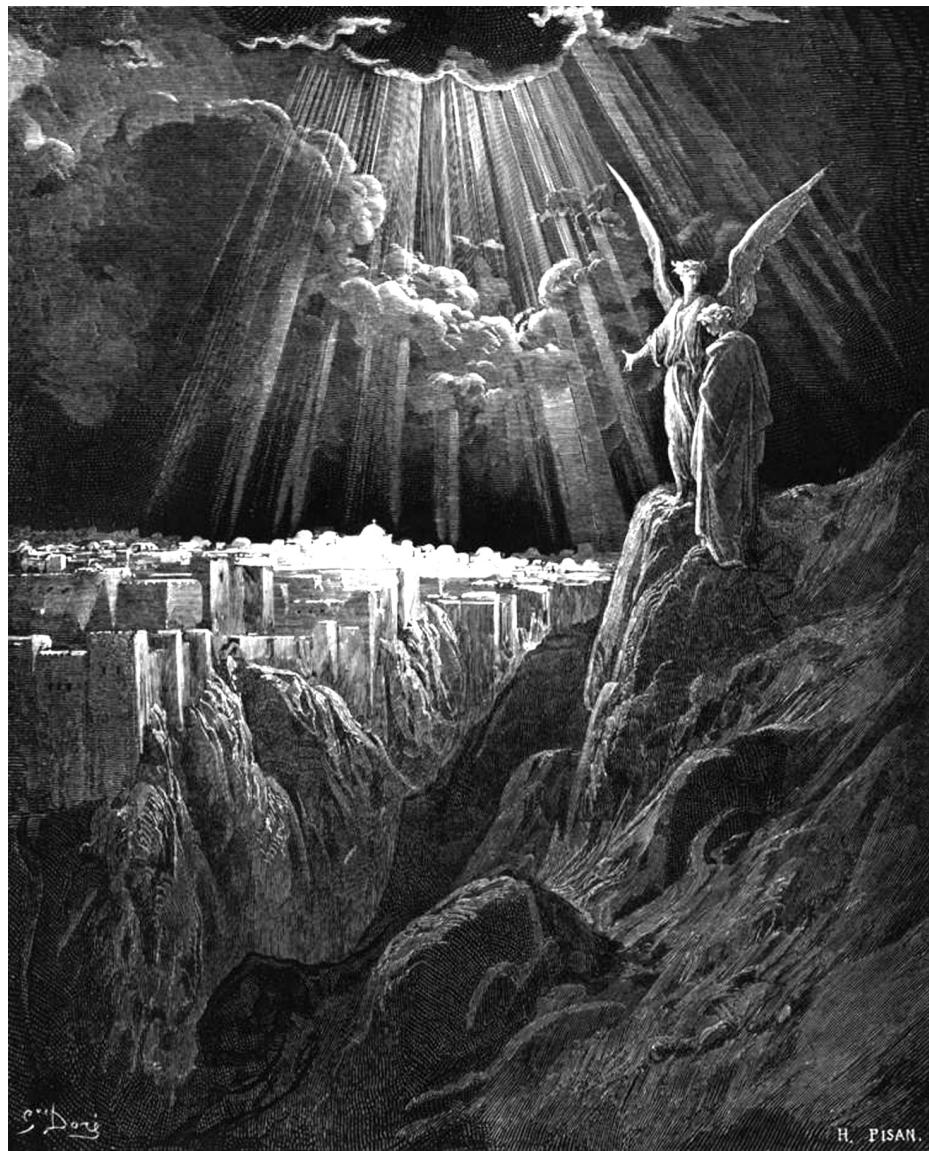
21 Afei, mehunuu ɔsoro foforə ne asase foforə, na kane ɔsoro ne kane asase no atwam, na epo nso nni hə bio. 2 Na mehunuu Kuro Kronkron a ɛyə Yerusalem foforə se ɛfiri Onyankopon hə wo ɔsoro reba fam, a wasiesie ne ho te se ayeforə a ərekəhyia ne kunu. 3 Metee nne denden bi firi ahennwa no so se, “Afei, Onyankopon atenaee wə nnipa mu. 4 Ne wən bətena na wəaye ne nkurəfəo. Onyankopon no ankasa ne wən bətena na wayə won Onyankopon. 5 Na əbəpepa wən aniya mu nisuo nyinaa. Na owuo nni hə bio, na awerəhoo ne osu ne yea nni hə bio. Na kane nneema no atwam.” 5 Afei, dee əte ahennwa no so no kaa se, “Afei, mereye nneema nyinaa fofor!” 6 Na əka wəbeyi Onyankopon ne Kristo asəfəo. Na wəne kyerees me nso se, “Twere yei, ɛfiri se, saa nseəm no bedi ahene mfee apem. 7 Mfee apem no yi ye nokore a wəde wən ho to so.” 6 Na əka akyi, wəbeyi obonsam afiri afiase hə; 8 na əbeko kyerees me se, “Wəawie! Me ne Alfa ne Omega, Ahyeasə ne Awiees no. Obiara a sukəm de no no, məma no nsuo a ɛfiri nkwa asutire mu anom kwa. 7 Obiara a əbedi nkonom no bənya yei afiri me nkycen. Məyə ne Onyankopon na oño nso aye me ba. 8 Nanso, ahufoo ne wən a wənnye nni ne akyiwadeyefoo ne awudifoo ne adwamanfoo ne adutofoo ne abosonsomfoo ne atorofoo nyinaa bənya wən kyefə wo ətadee a ogya ne səfə dere wə mu no. Eno ne owuprenu no.” (Limnē Pyr g3041 g4442) 9 Abəfəo baason a wukurakura nkuruwa nson a əshaw nson a ətwa too no ahye ma wə mu baako baa me nkycen bəkaa se, “Bra, na məkyere wo Ayeforə a ɔyə wən bio. 10 Honhom no faa Odwammaa no yere no.” 10 Honhom no faa

me, na ḥb̄fōo no de me kōo bēpō tenten bi so aman so ahene de wōn ahodee bēba hō. 25 atifi. Ḫkyerēe me Yerusalem, Kuro Kronkron a Wōntoto kuro no apono mu. Eda biara ano da ḫfiri ḥsoro, Onyankopōn hō, resiane aba fam. 11 hō. ḫfiri sē, esum nnuru wō hō. 26 Wōde aman ḫhyerēn Onyankopōn animuonyam mu, na ne no kēseye ne wōn ahonya bēba kuro no mu. 27 hyerēn no te se aboōdenboō a ḫsē ahwehwēboō Nanso, biribiara a ḫho nte nkō kuro no mu. Saa a ani te se ahwehwē. 12 Na ne ḫfasuo no wō ara na obi a ḫye aniwudee anaa ḫtwa atorō nkō ahoōden na eware yie nso. Apono dumien mu. Wōn a wōatwēre wōn din ahyē Odwammaa gu ano a, abōfōo dumien na wōhwe so. Na no nkwa nwoma no mu no nkō ara na wōbekō epono biara so no wōatwēre Israel mmusuakuo kuro no mu.

dumien no mu baako din. 13 Apono mmiensa wo apuee; mmiensa wō anafoō; mmiensa wo atifi ḫnna mmiensa wō atoe. 14 Wōsii kuro no afasuo sii aboō dumien a wōatwēre Odwammaa no asomafoō dumien no din wō so no so. 15 Ḫb̄fōo a ḫkasa kyereē me no kura sikakōkōo poma susudua a wōde besusu kuro no, n'apono ne n'afasuo. 16 Na kuro no ye ahinanān a ne tenten ne ne tre ye pe. Ḫb̄fōo no de ne susudua no susuu kuro no. Na ne tenten ye kilomita mpem mmienu ne ahanan, na ne tētētē, ne ḫsorokō ne ne tenten nyinaa ye pe. 17 Ḫb̄fōo no susuu ḫfasuo no nso a na ne ḫsorokō nso bēye se mita aduosia. 18 Ahwehwēboō na ḫde too afasuo no. Na kuro no dee, sikakōkōo amapa a ḫhyerēn te se ahwehwē na wōde toe. 19 Wōde aboōdenboō ahodoō a ḫye fe na ḫhyehye kuro no fapem. Fapem a edī ēkan ye ahwehwēboō. Fapem a etō so mmienu ye aboōdemmo. Fapem a etō so mmiensa ye omununkumbō. Fapem a etō so enan ye ahahammonobō. 20 Fapem a etō so enum ye etōnbo. Fapem a etō so nsia ye bogyanambō. Fapem a etō so nson ye sikabereebō. Fapem a etō so nwōtwe ye apopobibiriebō. Fapem a etō so nkron ye akraatebō. Fapem a etō so edu ye denkyemmo. Fapem a etō so dubaako ye wisibō. Fapem a etō so dumien ye beredumbō. 21 Na wōde nhwene pa dumien na eyee apono dumien no. Apono no mu biara, wōde ahene pa baako na eyee. Na kuro no abōtene kēsee ye sika amapa kronn a etē se ahwehwē. 22 Na manhunu asōredan wō kuro no mu baabiara ḫfiri sē, Awurade Onyankopōn Otumfoo ne Odwammaa no ne asōredan. 23 Na owia anaa ḫsrane hann nhia kuro no ḫfiri sē, na Onyankopōn ne Odwammaa no animuonyam hyerēn wō hō. 24 Ne hann no bēhyerēn asase so aman nyinaa so, na asase

22 Ḫb̄fōo no kyereē me nkwa asubonten a ani te korōgynn se ahwehwē a ḫfiri Onyankopōn ne Odwammaa no ahennwa so, 2 a etene fa kuro no abōtene mfimfini. Asuo no fa biara, nkwa dua si ho a eso aba ahodoō dumien ḫbosome biara. Wōde eso ahahan no sa aman ahodoō no yadee. 3 Biribiara a ewō Onyankopōn nname ase no nkō kuro no mu. Wōbehunu Onyankopōn ne Odwammaa no ahennwa wō kuro no mu na n'asomfoō besom no. 4 Wōbehunu n'anim na wōbetwēre ne din agu wōn moma so. 5 Adee rensa wō hō bio, na nkanea anaa hann ho nhia ḫfiri sē, Awurade Onyankopōn bēye wōn hann na wōbedi adee se ahene daa daa. (aiōn g165) 6 Afei, ḥb̄fōo no ka kyereē me sē, “Saa nsem yi ye nokore a wōde wo ho to so a, eyē. Na Awurade Onyankopōn a ḫde Honhom ma adiyifoo somaa ne ḥb̄fōo se ḫmmekyere n'asomfoō dee ebēba nnansa yi ara no.” 7 Yesu kaa sē, “Montie! Mereba nnansa yi ara, Nyira nka wōn a wōtie adiyisem a ewō saa nwoma yi mu no!” 8 Me, Yohane, mate na mahunu saa nneema yi nyinaa. Na metee ne nyinaa, hunuu ne nyinaa wiee; no, mebutuu ḥb̄fōo no a ḫkyerēe me saa nneema yi nyinaa nan ase pēe se mesom no. 9 Nanso, ḫka kyereē me sē, “Nye saal! Meyē ḫsomfoō te se wo nuanom adiyifoo ne won a wōdi nwoma yi mu nsem no so no ara pe. Som Onyankopōn!” 10 Na ḫka kyereē me sē, “Nkata saa adiyisem a ewō nwoma yi mu no so, ḫfiri sē, ebēre no aben. 11 Obiara a ḫye bōne nkō so nye bōne, na dee ḫye efi no nkō so nye efi; dee ḫye papa no nkō so nye papa, na dee ḫye kronkron no nkō so nye kronkron.” 12 Hwe! Mereba ntem! Mekura m'abasobōdee se mede rebēma obiara sedee n'adwumayē tee. 13 Mene Alfa ne Omega,

ɔkannifoo ne Okyidifo, Ahyeasee ne Awiees. 14
“Nhyira nka wɔn a wɔhoro wɔn ntadee, na wɔn
na wɔwɔ ho ɛkwan se wɔdi nkwa dua no aba
na wɔfa kuro no ɛpono no mu. 15 Na Kuro no
akyi na nkraman ne adutofoo ne adwamanfoo
ne awudifoo ne abosonsomfoo ne wɔn a wɔpɛ
atorɔ na wɔdi atorɔ no nyinaa wɔ. 16 “Me,
Yesu, na masoma me əbɔfɔɔ se ɔmmɛbɔ mo
saa nwoma yi nyinaa ho amanee wɔ asafo mu.
Meye Dawid busuani. Mene anɔpa nsoromma
a ɛhyerɛn no.” 17 Honhom no ne ayeforɔ no
se, “Ese se obiara a ɔte saa asem yi nso ka se,
‘Bral’ Na dees osukɔm de no no mmra, na dees
ɔpɛ no nso, ɔmmegye nkwa nsuo no kwa.” 18
Me, Yohane, mebɔ obiara a ɔte saa adiyisem
a ɛwɔ nwoma yi mu kɔkɔ se: Se obi de bi ka
ho a, Onyankopɔn de asotwee bɛka ne haw a
wakyere mu wɔ saa nwoma yi mu no ho. 19 Na
se obi nso yi bi firi adiyisem a ɛwɔ saa nwoma
yi mu no mu a, Onyankopɔn bɛyi ne kyɛfa a
əbɛnya wɔ nkwa dua no ne kuro Kronkron a
wɔakyerekyere mu wɔ nwoma yi mu no. 20
Dees ɔdi nwoma yi ho adansee no ka se, “Aane!
Mereba ntɛm!” Amen. Bra, Awurade Yesu! 21
Yen Awurade Yesu Kristo adam nka ahotefoo
nyinaa. Amen.

Na mehunuu Kuro Kronkron a eye Yerusalem fofor se efiri Onyankopon hə wə əsoro reba fam, a wasiesie
ne ho te se ayefor a ərekohyia ne kunu. Metee nne denden bi firi ahennwa no so se, "Afei, Onyankopon
atenaee wə nnipa mu. One wən betena na wəaye ne nkurofoo.

Onyankopon no ankasa ne wən betena na waye wən Onyankopon.

Adiyisem 21:2-3

Reader's Guide

Asante Twi at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, "*As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him.*" Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, "*And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned.*" So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, "*Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth.*" 2 Timothy 2:15. "*God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,*" 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Asante Twi at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aīdios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hades g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Twi---Asante-Twi-WASNA/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Romafoø 10:7
Adiyisem 9:1
Adiyisem 9:2
Adiyisem 9:11
Adiyisem 11:7
Adiyisem 17:8
Adiyisem 20:1
Adiyisem 20:3

Asomafoø 3:21
Asomafoø 15:18
Romafoo 1:25
Romafoo 9:5
Romafoo 11:36
Romafoo 12:2
Romafoo 16:27
1 Korintofoo 1:20
1 Korintofoo 2:6
1 Korintofoo 2:7
1 Korintofoo 2:8
1 Korintofoo 3:18
1 Korintofoo 8:13
1 Korintofoo 10:11
2 Korintofoo 4:4
2 Korintofoo 9:9
2 Korintofoo 11:31
Galatifoo 1:4
Galatifoo 1:5
Efesofoo 1:21
Efesofoo 2:2
Efesofoo 2:7
Efesofoo 3:9
Efesofoo 3:11
Efesofoo 3:21
Efesofoo 6:12
Filipifoo 4:20
Kolosefoo 1:26
1 Timoteo 1:17
1 Timoteo 6:17
2 Timoteo 4:10
2 Timoteo 4:18
Tito 2:12
Hebrifoo 1:2
Hebrifoo 1:8
Hebrifoo 5:6
Hebrifoo 6:5
Hebrifoo 6:20
Hebrifoo 7:17
Hebrifoo 7:21
Hebrifoo 7:24
Hebrifoo 7:28
Hebrifoo 9:26
Hebrifoo 11:3
Hebrifoo 13:8
Hebrifoo 13:21
1 Petro 1:23

1 Petro 1:25
1 Petro 4:11
1 Petro 5:11
2 Petro 3:18
1 Yohane 2:17
2 Yohane 1:2
Yuda 1:13
Yuda 1:25
Adiyisem 1:6
Adiyisem 1:18
Adiyisem 4:9
Adiyisem 4:10
Adiyisem 5:13
Adiyisem 7:12
Adiyisem 10:6
Adiyisem 11:15
Adiyisem 14:11
Adiyisem 15:7
Adiyisem 19:3
Adiyisem 20:10
Adiyisem 22:5

aïdios

Romafoø 1:20
Yuda 1:6

1 Korintofoo 8:13
1 Korintofoo 10:11
2 Korintofoo 4:4

Adiyisem 5:13
Adiyisem 7:12
Adiyisem 10:6
Adiyisem 11:15

aiōn

Mateo 12:32

2 Korintofoo 9:9
2 Korintofoo 11:31
Galatifoo 1:4
Galatifoo 1:5
Efesofoo 1:21
Efesofoo 2:2
Efesofoo 2:7
Efesofoo 3:9
Efesofoo 3:11
Efesofoo 3:21
Efesofoo 6:12
Filipifoo 4:20
Kolosefoo 1:26
1 Timoteo 1:17
1 Timoteo 6:17
2 Timoteo 4:10
2 Timoteo 4:18
Tito 2:12
Hebrifoo 1:2
Hebrifoo 1:8
Hebrifoo 5:6
Hebrifoo 6:5
Hebrifoo 6:20
Hebrifoo 7:17
Hebrifoo 7:21
Hebrifoo 7:24
Hebrifoo 7:28
Hebrifoo 9:26
Hebrifoo 11:3
Hebrifoo 13:8
Hebrifoo 13:21
1 Petro 1:23

Mateo 13:22

2 Korintofoo 9:9

Adiyisem 14:11

Mateo 13:39

2 Korintofoo 11:31

Adiyisem 15:7

Mateo 13:40

Galatifoo 1:4

Adiyisem 19:3

Mateo 13:49

Galatifoo 1:5

Adiyisem 20:10

Mateo 21:19

Efesofoo 1:21

Adiyisem 22:5

Mateo 24:3

Efesofoo 2:2

Adiyisem 11:15

Mateo 28:20

Efesofoo 2:7

Adiyisem 14:11

Marko 3:29

Efesofoo 3:9

Adiyisem 15:7

Marko 4:19

Efesofoo 3:11

Adiyisem 19:3

Marko 10:30

Efesofoo 3:21

Adiyisem 20:10

Marko 11:14

Efesofoo 6:12

Adiyisem 22:5

Luka 1:33

Filipifoo 4:20

Adiyisem 11:15

Luka 1:55

Kolosefoo 1:26

Adiyisem 14:11

Luka 1:70

1 Timoteo 1:17

Adiyisem 15:7

Luka 16:8

1 Timoteo 6:17

Adiyisem 19:3

Luka 18:30

2 Timoteo 4:10

Adiyisem 19:3

Luka 20:34

2 Timoteo 4:18

Adiyisem 20:10

Luka 20:35

Tito 2:12

Adiyisem 22:5

Yohane 4:14

Hebrifoo 1:2

Adiyisem 11:15

Yohane 6:51

Hebrifoo 1:8

Adiyisem 14:11

Yohane 6:58

Hebrifoo 5:6

Adiyisem 15:7

Yohane 8:35

Hebrifoo 6:5

Adiyisem 19:3

Yohane 8:51

Hebrifoo 6:20

Adiyisem 20:10

Yohane 8:52

Hebrifoo 7:17

Adiyisem 22:5

Yohane 9:32

Hebrifoo 7:21

Adiyisem 11:15

Yohane 10:28

Hebrifoo 7:24

Adiyisem 14:11

Yohane 11:26

Hebrifoo 7:28

Adiyisem 15:7

Yohane 12:34

Hebrifoo 9:26

Adiyisem 19:3

Yohane 13:8

Hebrifoo 11:3

Adiyisem 20:10

Yohane 14:16

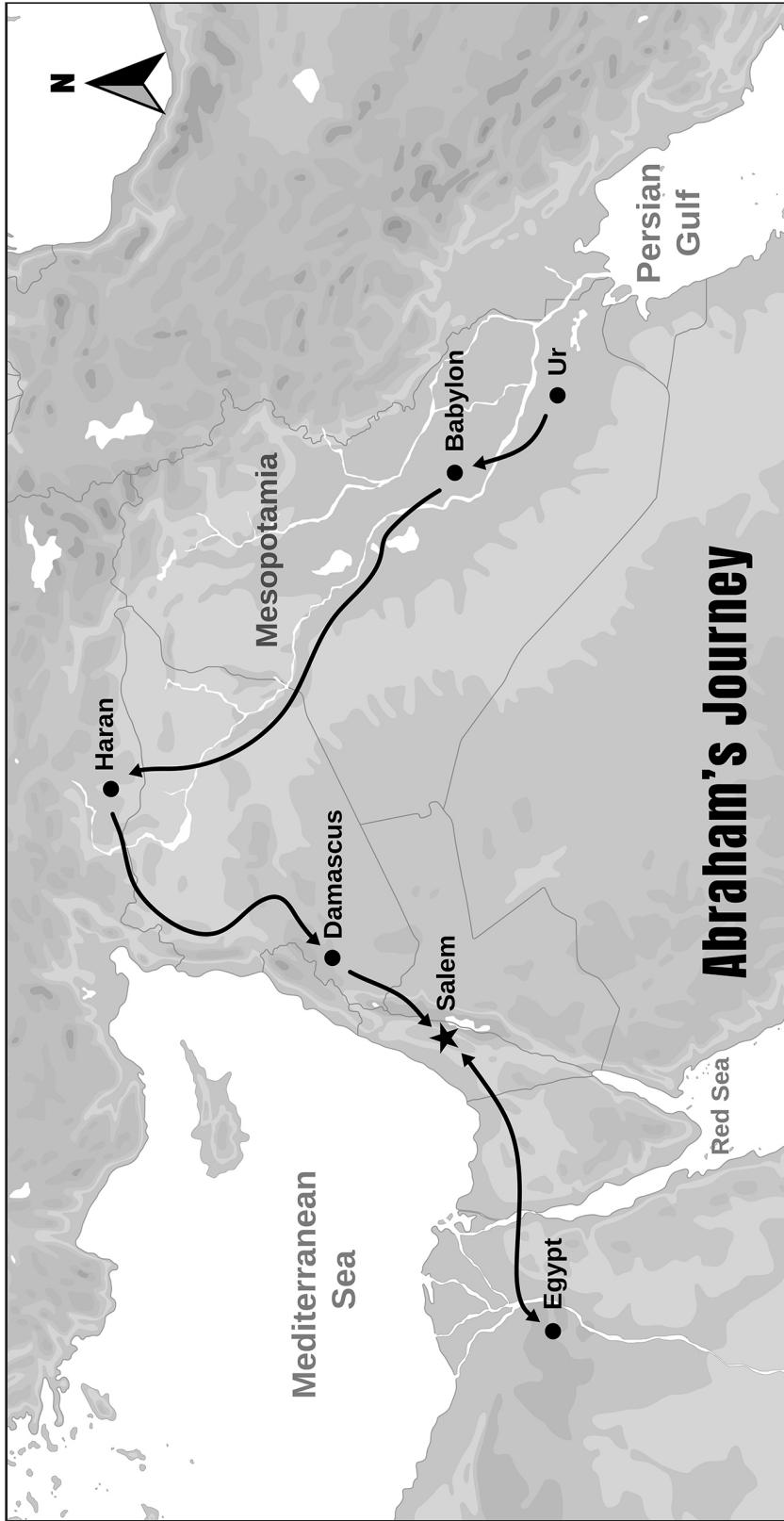
Hebrifoo 13:8

Adiyisem 22:5

aiōnios

Mateo 18:8
Mateo 19:16
Mateo 19:29
Mateo 25:41
Mateo 25:46
Marko 3:29
Marko 10:17
Marko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Yohane 3:15
Yohane 3:16
Yohane 3:36
Yohane 4:14
Yohane 4:36
Yohane 5:24
Yohane 5:39
Yohane 6:27
Yohane 6:40
Yohane 6:47
Yohane 6:54
Yohane 6:68

Yohane 10:28	Marko 9:45	Nnwom 116:3
Yohane 12:25	Marko 9:47	Nnwom 139:8
Yohane 12:50	Luka 12:5	Nnwom 141:7
Yohane 17:2	Yakobo 3:6	Mmēbusēm 1:12
Yohane 17:3		Mmēbusēm 5:5
Asomafoo 13:46	Hadēs	Mmēbusēm 7:27
Asomafoo 13:48	Mateo 11:23	Mmēbusēm 9:18
Romafoo 2:7	Mateo 16:18	Mmēbusēm 15:11
Romafoo 5:21	Luka 10:15	Mmēbusēm 15:24
Romafoo 6:22	Luka 16:23	Mmēbusēm 23:14
Romafoo 6:23	Asomafoo 2:27	Mmēbusēm 27:20
Romafoo 16:25	Asomafoo 2:31	Mmēbusēm 30:16
Romafoo 16:26	1 Korintofoo 15:55	Øsenkafoo 9:10
2 Korintofoo 4:17	Adiyisēm 1:18	Nnwom Mu Dwom 8:6
2 Korintofoo 4:18	Adiyisēm 6:8	Yesaia 5:14
2 Korintofoo 5:1	Adiyisēm 20:13	Yesaia 7:11
Galatifoo 6:8	Adiyisēm 20:14	Yesaia 14:9
2 Tesalonikafoo 1:9		Yesaia 14:11
2 Tesalonikafoo 2:16	Limnē Pyr	Yesaia 14:15
1 Timoteo 1:16	Adiyisēm 19:20	Yesaia 28:15
1 Timoteo 6:12	Adiyisēm 20:10	Yesaia 28:18
1 Timoteo 6:16	Adiyisēm 20:14	Yesaia 38:10
2 Timoteo 1:9	Adiyisēm 20:15	Yesaia 38:18
2 Timoteo 2:10	Adiyisēm 21:8	Yesaia 57:9
Tito 1:2		Hesekiel 31:15
Tito 3:7	Sheol	Hesekiel 31:16
Filemon 1:15	1 Mose 37:35	Hesekiel 31:17
Hebrifoo 5:9	1 Mose 42:38	Hesekiel 32:21
Hebrifoo 6:2	1 Mose 44:29	Hesekiel 32:27
Hebrifoo 9:12	1 Mose 44:31	Hosea 13:14
Hebrifoo 9:14	4 Mose 16:30	Amos 9:2
Hebrifoo 9:15	4 Mose 16:33	Yona 2:2
Hebrifoo 13:20	5 Mose 32:22	Habakuk 2:5
1 Petro 5:10	1 Samuel 2:6	
2 Petro 1:11	2 Samuel 22:6	Tartaroō
1 Yohane 1:2	1 Ahemfo 2:6	2 Petro 2:4
1 Yohane 2:25	1 Ahemfo 2:9	
1 Yohane 3:15	Hiob 7:9	Questioned
1 Yohane 5:11	Hiob 11:8	Luka 16:30
1 Yohane 5:13	Hiob 14:13	Luka 16:31
1 Yohane 5:20	Hiob 17:13	2 Petro 2:17
Yuda 1:7	Hiob 17:16	
Yuda 1:21	Hiob 21:13	
Adiyisēm 14:6	Hiob 24:19	
	Hiob 26:6	
eleēsē	Nnwom 6:5	
Romafoo 11:32	Nnwom 9:17	
	Nnwom 16:10	
Geenna	Nnwom 18:5	
Mateo 5:22	Nnwom 30:3	
Mateo 5:29	Nnwom 31:17	
Mateo 5:30	Nnwom 49:14	
Mateo 10:28	Nnwom 49:15	
Mateo 18:9	Nnwom 55:15	
Mateo 23:15	Nnwom 86:13	
Mateo 23:33	Nnwom 88:3	
Marko 9:43	Nnwom 89:48	

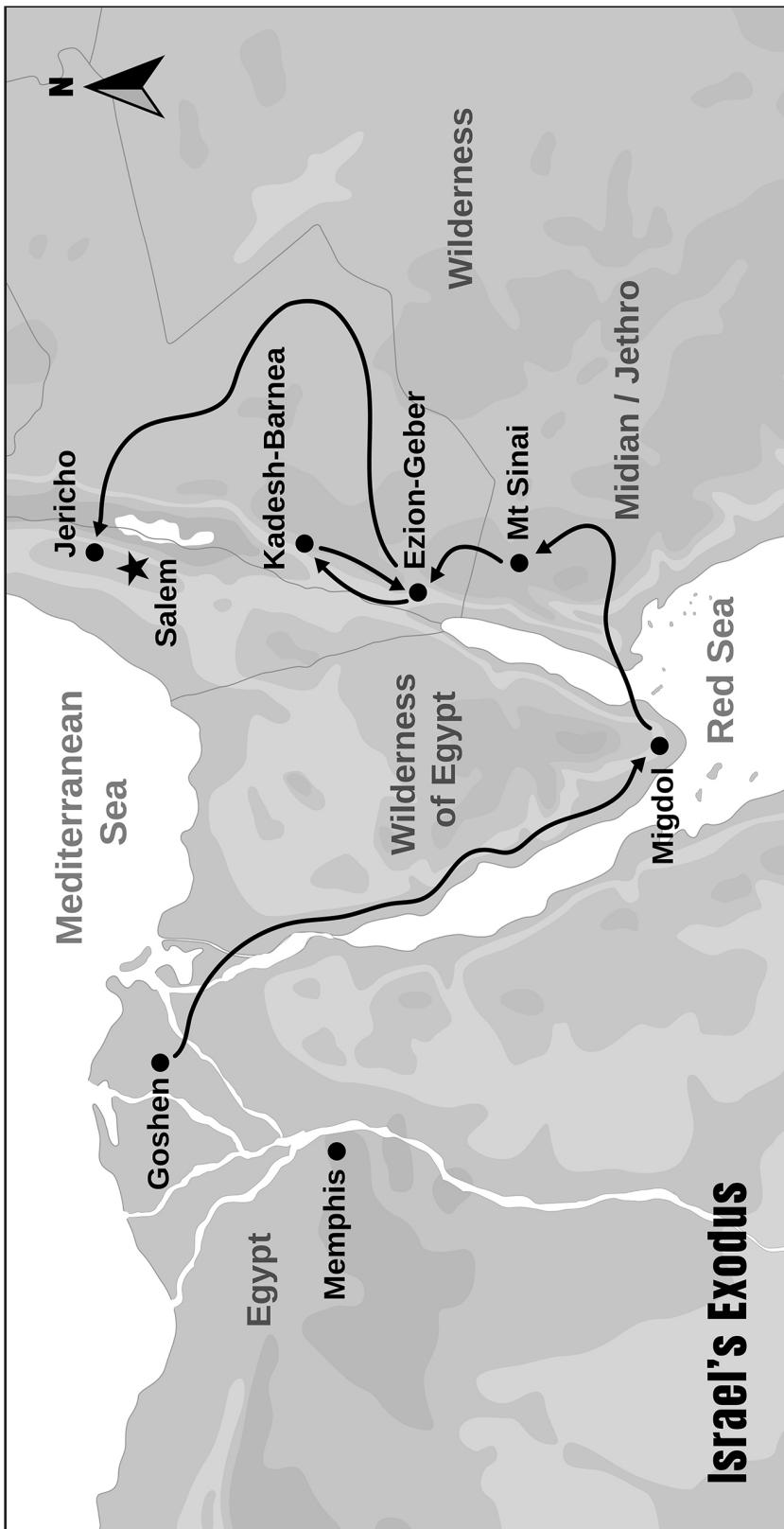

Abraham's Journey

Gyidie enti na ebera a Onyankopon ka kyere Abraham se enkoo asase a wahye ho bo se ade besma no so no, otieet na akree. Agyaa ne eman ho kooe a na emin baabi a oreko.

- Hebreiroo 11:8

Israel's Exodus

Akyire no, Farao maa mniya no koe. Ewom se na eee se wofa Filistifoo asase a ekwan no da mu tee kosi Bolye Asase no so, nanso Onyankopon ma wofaa ekwan fofo so. Dee enti a Onyankopon ma wofaa ekwan fofo so no ne se, na osusu se, ewom se wokura wan akodee de, nanso se wokra na wokwia akodie bi a, wan aba mu bebu ama waasane aba Misraim. - 2 Mose 13:17

Mediterranean
Sea

Sidon
Tyre
Caesarea-
Philippi

Galilee
Capernaum
Bethsaida

Cana
Nazareth

Sychar

Samaria

Ephraim

Jerusalem

Bethany

Bethlehem

Judea

► Egypt

Decapolis

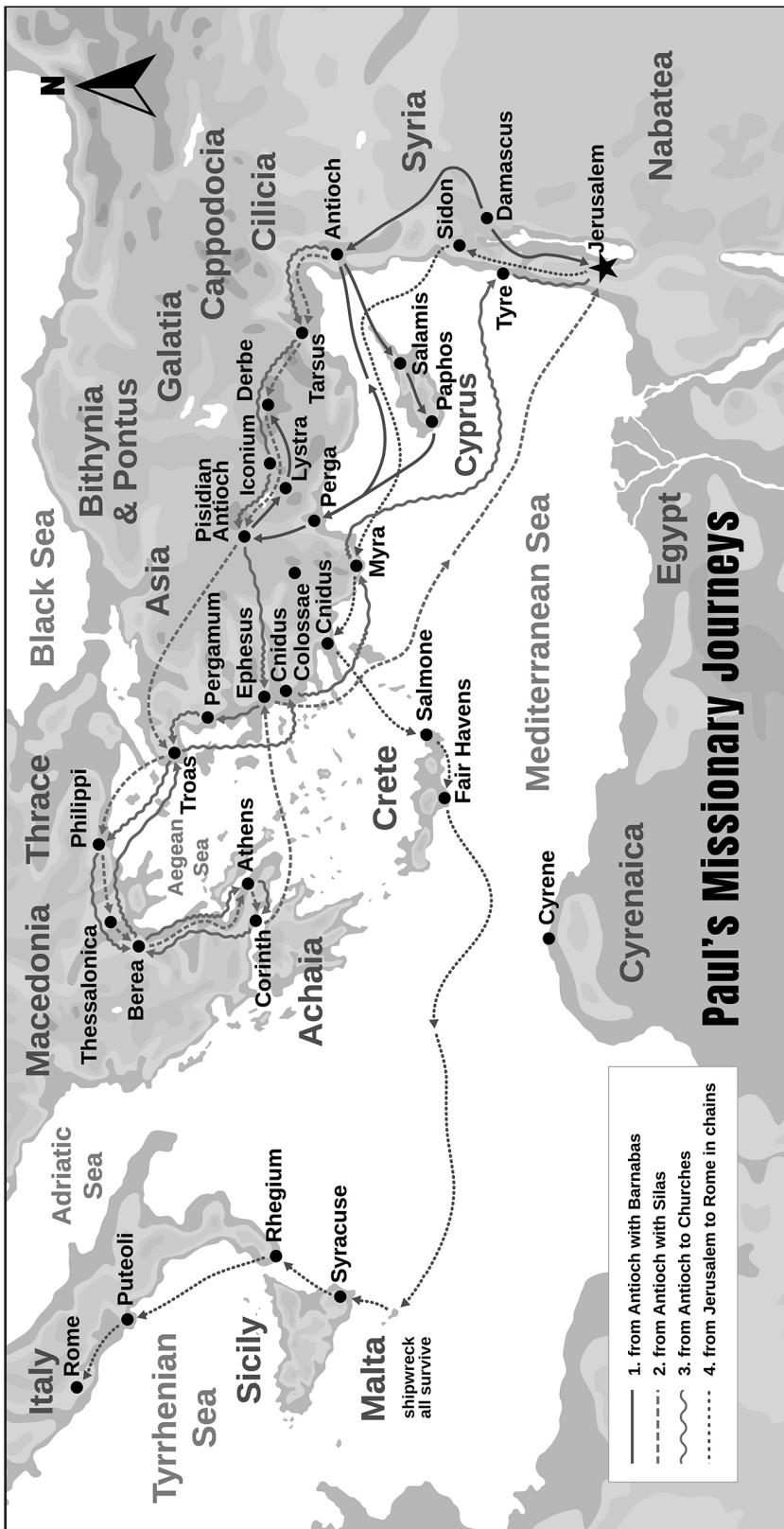
Peraea

Jericho

Jesus' Journeys

Me a meye Onipa Ba no, mamma se wonsom me na minom, mebae se merebeba afidofor, na mede me kra aye impata amia nipa pii. - Marko 10:45

Paul's Missionary Journeys

Nnwoma yi firi me, Paulo, Yesu Kristo jsmfco a woyi me se ɔsenkafo a wasoma me se menkpa Onyankopon asemfa no nyen. - Romafo 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

- Christ returns for his people
- 1956 Jim Elliot martyred in Ecuador
- 1830 John Williams reaches Polynesia
- 1731 Zinzendorf leads Moravian mission
- 1614 Japanese kill 40,000 Christians
- 1572 Jesuits reach Mexico
- 1517 Martin Luther leads Reformation
- 1455 Gutenberg prints first Bible
- 1323 Franciscans reach Sumatra
- 1276 Ramon Llull trains missionaries
- 1100 Crusades tarnish the church
- 1054 The Great Schism
- 997 Adalbert martyred in Prussia
- 864 Bulgarian Prince Boris converts
- 716 Boniface reaches Germany
- 635 Alopen reaches China
- 569 Longinus reaches Alodia / Sudan
- 432 Saint Patrick reaches Ireland
- 397 Carthage ratifies Bible Canon
- 341 Ulfilas reaches Goth / Romania
- 325 Niceae proclaims God is Trinity
- 250 Denis reaches Paris, France
- 197 Tertullian writes Christian literature
- 70 Titus destroys the Jewish Temple
- 61 Paul imprisoned in Rome, Italy
- 52 Thomas reaches Malabar, India
- 39 Peter reaches Gentile Cornelius
- 33 Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we? ►			Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful? ►			Romans 5:12-19	
Where are we?			Innocence	
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.
► Who are we?	God	Father	John 10:30 God's perfect fellowship	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden
		Son		
		Holy Spirit		
	Mankind	Living	Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels
		Deceased believing		
		Deceased unbelieving		
	Angels	Holy		
		Imprisoned		
		Fugitive		
		First Beast		
		False Prophet		
		Satan		
Why are we? ►			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God's image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?

Fallen				Glory				
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth				
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3				
John 8:58 Pre-incarnate		John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise	God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City				
Psalm 139:7 Everywhere		John 14:17 Living in believers						
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth								
Luke 16:22 Blessed in Paradise								
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				Matthew 25:41 Revelation 20:10				
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command								
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus								
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind				Revelation 20:13 Thalaasa				
				Revelation 19:20 Lake of Fire				
				Revelation 20:2 Abyss				

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Asante Twi at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our Good News sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Enti, monko nkoye amanaman nyinata m'asuafo. Mommo wan asu nthye Agya, ñba ne Honhom Kronkron din mu, - Mateo 28:19

